FRANCISCI

PICCOLOMINEI

SENENSIS,

IN ACADEMIA PATAVINA

PHILOSOPHI PRIMI.

Librorum ad Scientiam de Natura attinentium

PARS TERTIA.

Reſpondens Libris de Ortu, & interitu Ariſtotelis.

Sereniſſimo Vrbinatium Duci, Principi Heroico dicata:

CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS, Apud Hæredes Franciſci de Franciſcis. M D C.

SERENISSIMO
VRBINATIVM DVCI,
PRINCIPI HEROICO,
ET DOMINO
Colendiſſimo.

Franciſcus Piccolomineus ſeruus humillimus perennem felicitatem precatur.

SVMMOPERE lętari, ſuiſque ſtudijs & vigilijs promptiores nauare operam coguntur omnes, qui diſciplinam aliquam profitentur, dum fœlici ſorte euenit, vt inſpiciant, animos quoque Principes & Regios, eam excolere & magnifacere, virtus enim in animo ſublimi & amplo, ſublimior & amplior redditur, ſplendidius fulget, præclarumque euadit exemplar virtutis Populorum. Studium Sapientiæ profectò ex ſe eſt Regium & ſublime, cui tu Sereniſſime Princeps, tam propenſe animum appuliſti: vt meliores horas iam diu ei dicaueris & deſtinaueris, & humanæ ſcientiæ ſtudium, cum ſtudio diuinæ ſapientiæ tam egregie iunxiſti, vt tua Amplitudine Philoſophiam in alijs anguſtam amplifices, tua Pietate eam humi iacentem per Theologiam erigas; tuaque diuinorum imitatione populos tibi feliciſſime creditos eminenti Iuſtitia regas, adeo vt ſimul Deo, tibi, populis, ſtudioque ſapientiæ cumulatiſſimè ſatisfacias. Ego autem qui per multos ab hinc annos tuam Heroicam conditionem, ſum admiratus, multiplici ratione me tibi deuinctum ſentio, nam præter id quod a maioribus tuis, & præſertim a feliciſſima memoria Ampliſſimi Cardinalis Vrbini, varia & inſignia Peruſijs recepi beneficia, etiam egre-

giam conditionem tuam venerari teneor, cum ſtudium ſapientiæ, cui ego ab ineunte ætate animum deuoui, tam conſpicuè extollas, & illuſtres. Propterea iam diu flagranter optaui ſigno aliquo, vt mihi liceret, conſpicuo, debitum, obſeruantiamque meam tibi, & cunctis ſapientiæ ſtudioſis conſpicuam reddere, & cum modo occaſio id faciendi ſe mihi obtulerit, libentiſſimè eam arripui, nam Libros editurus in quibus de illis agitur, quæ ab Ariſtotele in libris de Ortu, & interitu explicantur eos tuæ ſublimitati toto animo dicandos, & conſecrandos decreui, & præſertim; quia non me fugit Serenitatem tuam me per literas ad hanc inſpectricium Librorum editionem ante decennium hortatam fuiſſe, dum curaui vt libri mei ad ſcientiam ciuilem attinentes, tuæ amplitudini offerrentur, tibi itaque, vt proximo Sapientiæ Deo, dominoque meo Colendiſſimo Libros hos ad Studium Sapientiæ attinentes, dico, & appendo. Patauij. kl. Nouembris M D XCVI.

INDEX PRINCIPALIVM CAPITVM LIBRI PRIMI.

De prima rerum Natura conſtantium Materia.

PROPONITVR agendum de materia & diuiditur. Cap. 1. fol. 1
Viginti quattuor Materiæ nomina. Cap. 2. fol. eo.
Sexdecim capita indicantia neceſſitatem Materię. Cap. 3. fol. 2
An Materia ſit Ens. Cap. 4. fol. eo.
An Materia prima ſit ſubſtantia & hoc aliquid. Cap. 5. fol. 3
An Materiæ competat actus entis quem entitatiuum appellant, opiniones uariæ. Cap. 6. fol. 4
Pro reſolutione difficultatis explicantur nonnullæ uoces. Cap. 7. fol. eo.
Quod Materiæ competat actus entis ſiue præſentiæ. Cap. 8. fol. 5
Euertuntur nonnullæ ſententiæ, & rationes aduerſæ diluuntur. Cap. 9. fol. 6
An potentia ſit eſſentia Materiæ. Cap. 10. fol. eo.
Oſtenſio prolatarum Concluſionum. Cap. 11. fol. 7
Proponuntur & diluuntur opera varia. Cap. 12. fol. 8
Quomodo materia ſe habeat ad priuationem. Cap. 13. fol. eo.
An priuatio diſtinguatur a Materia, & quomodo ad eam ſe habeat. Cap. 14. fol. 9
An Plato & Ariſtoteles de attinentibus ad priuationem conciliari poſſint. Cap. 15. fol. 10
De varijs Materiæ notionibus & nominibus eius. Cap. 16. fol. eo.
De Materiæ circumſcriptionibus. Cap. 17. fol. 11

De prima rerum Natura conſtantium Materia. Libri ſecundi Capita.

De varijs Materiæ conditionibus. Cap. 1. fol. 12
An Materia ſit nata per ſe intelligi. Cap. 2. fol. 13
Reſolutio difficultatis an Materia ſit apta per ſe intelligi. Cap. 3. fol. eo.
An materia per abſolutam Dei potentiam valeat ſeruari ſeorſum a forma. Cap. 4. fol. 14
Diluuntur aduerſæ rationes. Cap. 5. fol. 15
An Materia ſit una Rationes pro vtraque parte. Cap. 6. fol. eo.
Reſolutio difficultatis per uarias diſtinctiones & concluſiones. Cap. 7. fol. 16
Diluuntur Rationes aduerſæ. Cap. 8. fol. 16
An Materia ſit bona vel mala. Cap. 9. fol. 17
An Materia formam appetat. Cap. 10. fol. eo.
Diluuntur rationes quibus oſtendebatur Materiam nō appetere formam. Cap. 11. fol. 18
Quomodo forma ſit in Materia. Cap. 12. fol. eo.
An Materia gignatur & intereat. Cap. 13. fol. 19

Pars Tertia.

An Materię competant inchoationes Formarum. Cap. 14. fol. eo.
Reſolutio difficultatis de inchoationibus formarum. Cap. 15. fol. 20

De Materia rerum Natura conſtantium Libri tertij Capita.

De diſtinctione materię in materiam totius,& materiam partis. Cap. 1. fol. 21
Quid ſit materia totius & partis necnon dubia aduerſus eam. Cap. 2. fol. eo.
An Materia ſit pars eſſentiæ & Definitionis. Cap. 3. fol. 22
Reſolutio difficultatis an materia ſit pars eſſentię & definitionis compoſitorum. Cap. 4. fol. 23
An Materiæ competát forma Corporis opiniones uariæ. Cap. 5. fol. eo.
Fundamenta putantium materiam eſſe corpus. Cap. 6. fol. 24
Opinio putantium materiæ competere formam vnam coæuam, quę ſubſtantia ſit,& corpus conſtituat,quã appellant formam corporeitatis. Cap. 7. fol. eo.
De dimenſionibus terminorum expertibus coæuis materiæ. Cap. 8. fol. 25
Opinio putantium materiam nulla ſibi coęua mole eſſe præditã. Cap. 9. fol. 26
De mole Materiæ opinio propria. Cap. 10. fol. eo.
Diluuntur aduerſæ rationes. Cap. 11. fol. 27
An Materia ſit principium indiuidua conſtituens. Cap. 12. fol. eo.
Rationes pro opinione dicentium materiam eſſe principale principium indiuiduationis. Cap. 13. fol. 28
De principio Indiuiduationis opinio ſecunda & tertia. Cap. 14. fol. eo.
De principio Indiuiduationis opinio quarta. Cap. 15. fol. 29
De principio Indiuiduationis opinio quinta. Cap. 16. fol. 30
De principio Indiuiduationis opinio propria. Cap. 17. fol. 31
Diluuntur rationes aduerſæ. Cap. 18. fol. eo.
A quo,& cuius gratia ſit Materia. Cap. 19. fol. 32
De Materia Mathematicorum. Cap. 20. fol. 33
Euerſio relatæ opinionis. Cap. 21. fol. eo.
Quæ ſit Materia Mathematicorum. Cap. 22. fol. 34
Diluuntur Rationes aduerſæ. Cap. 23. fol. eo.

De quattuor primis Qualitatibus Libri vnius Capita.

Procemium. fol. 35
Conditiones Qualitatum primarum & enumeratio Qualitatum ad tactum attinentium. Cap. 1. fol. eo.
Ex Qualitatibus enumeratis ad tãctum pertinentibus quattuor primę eliciuntur. Cap. 2. fol. 36
Dubia aduerſus approbationem quattuor primarum Qualitatum. Cap. 3. fol. 37
Diluuntur quinque difficultates primo relatæ. Cap. 4. fol. eo.
Diluuntur tres poſtremæ difficultates. Cap. 5. fol. 38
Circumſcriptiones & nomina primarum quattuor Qualitatum. Cap. 6. fol. eo.
Dubia uaria attinẽtia ad Diuiſionem & Definitiones primarum Qualitatum. Cap. 7. fol. 39
Explicantur attinentia ad diuiſionem primarum Qualitatum in in agentes & patientes. Cap. 8. fol. 40

Opinio

Opinio propria cur Qualitatum duæ dicantur agere duę pati. Cap. 9 fol. 41
Conſiderantur Definitiones primarum Qualitatum. Cap. 10 fol. eo.
Diluuntur inſtantiæ relatæ aduerſus definitionē humidi & ſicci. Cap. 11 fol. 42
An Qualitates primæ agentes, æquè agant, & patientes æquè patiantur, & num rectè dicantur elementa ſimplicium corporū. Cap. 12 fol. eo.
De diſtinctione calidi, frigidi, humidi, & ſicci. Cap. 13 fol. 43
Quomodo quattuor primæ Qualitates ex Cœlo pendeant. Cap. 14 fol. eo.

De effectione & perpeſſione operantium per Naturam Libri vnius Capita.

Quotuplex ſit Tactus. Cap. 1 fol. 45
Dubia nonnulla ad tactū pertinentia proponuntur & diluuntur. Cap. 2 fol. eo.
An Mathematicis competat tactus diſtinctus a Continuo. Cap. 3 fol. 46
De tactu Phyſico. Cap. 4 fol. 47
An omne Agens agat per contactum. Cap. 5 fol. eo.
De modo quo Sol diſtans a nobis nos calefacit. Cap. 6 fol. 48
De modo quo Sol motu nos calefaciat opinio Auerrois, & propria. Cap. 7 fol. 49
An aliquid in ſe agere ualeat. Cap. 8 fol. 50
Oſtenditur nil in ſe agere poſſe, mox in dubium reuocatur. Cap. 9 fol. eo.
De Motu Corporum an idem agat in ſe. Cap. 10 fol. 51
De Motu Animæ & incorporeorum ex ſententia Ariſtotelis. Cap. 11 fol. 52
De Motu Animæ ex ſententia Ariſtotelis. Cap. 12 fol. 53
Diluuntur rationes quibus oſtendebatur poſſe aliquid in ſe agere & ſe mouere. Cap. 13 fol. 54
An ſimile agat in ſimile. Cap. 14 fol. 55
Reſolutio difficultatis an ſimile agat in ſimile. Cap. 15 fol. 56
Diluuntur rationes quibus oſtendebatur ſimile agere in ſimile. Cap. 16 fol. 57
De Reſiſtentia, quid ſit, opiniones variæ. Cap. 17 fol. 58
Quid ſit Reſiſtentia, opinio propria. Cap. 18 fol. 59
Dubia aduerſus ea quæ de reſiſtentia dicta ſunt. Cap. 19. fol. eo.
An omne agens agendo repatiatur. Cap. 20 fol. 60
An agens repatiatur opiniones aliorum. Cap. 21 fol. eo.
De Reactione opinio propria. Cap. 22 fol. 61
Diluuntur rationes aduerſæ. Cap. 23 fol. eo.
Quomodo per actionem efficientis gignatur compoſitum & educatur forma opiniones aliorum. Cap. 24 fol. 62
Opinio propria. Cap. 25 fol. 63

De Elementis librorum duorum Capita.

De nomine & conditionibus Elementi. Cap. 1 fol. 64
De diuiſionibus & Definitionibus Elementorum. Cap. 2 fol. 65
De numero Elementorum. Cap. 3 fol. 66
Rationes quod Elementa ſint quattuor. Cap. 4 fol. eo.
Dubia de numero Elementorum. Cap. 5 fol. 67
An inter Elementa numerandus ſit Ignis. Cap. 6 fol. 68

Diluun-

Diluuntur Rationes quibus oſtendebatur Ignem non eſſe numerandum inter Elementa. Cap. 7. fol. eo.
Diſtributio quattuor primarũ Qualitatũ in quattuor Elementa. Cap. 8. fol. 69
An Aer ſui natura ſit calidus & humidus. Cap. 9. fol. eo.
Diluuntur Rationes quib.oſtẽdebatur aerẽ ſui natura frigidũ. Cap. 10. fol. 70
An recte dictũ ſit aerẽ eſſe primo humidũ et Aquã primo frigidã. Cap. 11. fol. 71
An Elemẽta ambas Qualitates expoſcant ſummas Rationes pro vtraque parte. Cap. 12. fol. eo.
Referũtur opiniones varię & reſoluitur dubitatio quomodo Elementis Qualitates ſummę conueniant. Cap. 13. fol. 72
An in uniuerſo inueniantur Elementa ſincera & pura. Cap. 14. fol. 73
De ſinceritate Elementorum opiniones uariæ & reſolutio difficultatis. Cap. 15. fol. 74
Diluũtur rõnes quib.oſtẽdebatur dari Elemẽtã omnino ſincera. Cap. 16. fol. 75
An Qualitates cõſimiles diſtinctorũ Elementorum ſint eiuſdem ſpeciei. Cap. 17. fol. eo.
Quattuor Elementorum quodnam ſit prętſtantius. Cap. 18. fol. 76
Reſolutio difficultatis de præſtantia Elementorum. Cap. 19. fol. 77
Cur Aqua non undique terram ambit. Cap. 20. fol. 78
Colliguntur ex dictis uaria vtilia cognitu, & rationes aduerſæ diluuntur. Cap. 21. fol. eo.

De Elementis libri ſecundi Capita.

Proponitur agendum de formis Elementorum & capita opinionum referuntur. Cap. 1. fol. 79
Opinio & fundamenta aſſerentium grauitatem & leuitatem eſſe proprias formas ſimplicium corporum. Cap. 2. fol. 80
Reijcitur opinio putantium grauitatem & leuitatem eſſe formas Elementorum. Cap. 3. fol. 80
Opinio & fundamenta dicentium quattuor primas Qualitates eſſe formas Elementorum. Cap. 4. fol. 81
Oſtenditur Qualitates primas non eſſe formas Elementorum. Cap. 5. fol. 81
Reijciuntur ſolutiones quib.Gręci utuntur pro ſeruanda ſua opinione. Cap. 6. fol. 82
Quæ ſint formæ Elementorum opinio propria. Cap. 7. fol. 83
Solutio aduerſarum Rationum. Cap. 8. fol. 84
An formę Elementorum recipiãt Magis & Minus adferuntur Rationes pro utraque parte. Cap. 9. fol. eo.
Opiniones uariæ & euerſiones quarundam. Cap. 10. fol. 85
Opinio propria de intẽſione & remiſſione formarum ſubſtãtiæ. Cap. 11. fol. 86
Diluuntur aduerſæ rationes. Cap. 12. fol. 86
De mutua Elementorum permutatione. Cap. 13. fol. 87
Elementa non æquè facile inuicem omnia permutari. Cap. 14. fol. 88
An omnia Elementa ſine medio ſint apta inuicem permutari. Cap. 15. fol. 88
An Elementa communi Qualitate iuncta facilius inuicem permutentur, & quomodo ex duobus contrarijs fiat tertium. Cap. 16. fol. 89
De motu ſecundum locum Elementorum & uniuerſe de motu grauium, & leuium. Cap. 17. fol. 90
De motu grauium & leuium opiniones uariæ. Cap. 18. fol. 90

A quo

Digitized by Google

A quo proxime moueantur grauia & leuia opinio propria. Cap. 19. fol. eo.
Explicatio ſecundæ Concluſionis quod lis ſit poſita in verbis. Cap. 20. fol. 92
De modo quo Elementa mouentur. Cap. 21. fol. 93
Quomodo Elementa primo origine cum genita fuerint ex ſe moueantur opinio propria. Cap. 22. fol. 94
Quæ ſit reſiſtentia in motu Elementorum per quam mouentur definito tempore. Cap. 23. fol. eo.
Proponuntur uarię difficultates attinentes ad reſiſtentiam & proportiones motuum. Cap. 24. fol. 95
Explicatur ſententia propria pro diluēdis inſtantijs aduerſus ſententias Ariſtotelis de proportionibus motuum. Cap. 25. fol. 96

De Mixtione libri vnius Capita.

Proponitur de Mixtione agēdū & nomina nonnulla explicātur. Cap. 1. fol. 98
Conditiones Mixtionis & miſcibilium. Cap. 2. fol. eo.
An detur mixtio ex quattuor Elementis. Cap. 3. fol. 99
Diluuntur rationes quibus euertebatur Mixtio. Cap. 4. fol. 100
Quid ſit Mixtio. Cap. 5. fol. 101
Quomodo Elementa ſeruentur in mixto opinio prima. Cap. 6. fol. eo.
Opinio ſecunda quomodo Elementa ſeruētur in mixto, eiuſdemque euerſio. Cap. 7. fol. 103
Opinio tertia de modo quo Elementa ſeruantur in mixto. Cap. 8. fol. eod.
De modo Elementa ſeruantur in mixto opinio propria. Cap. 9. fol. 104
Proponuntur dubia varia ad mixtionem pertinentia. Cap. 10. fol. 106
Agitur dę interno termino ad quem mixtionis. Cap. 11. fol. eod.
Quomodo ex uarijs formis Elementorū & ex varijs actibus gigni poſſit noua mixti forma. Cap. 12. fol. 107
An mixtum omne fieri debeat ex quattuor Elemētis & num mixta miſceri ualeant. Cap. 13. fol. 108
An dentur mixta grauiora uel frigidiora Elemētis & cur quędam cum difficultate miſceantur. Cap. 14. fol. 109
An detur mixtum æquale penitus. Cap. 15. fol. eod.
Reſolutio difficultatis de mixto æquali. Cap. 16. fol. 110
Diluuntur rationes aduerſæ. Cap. 17. fol. 111
An temperamentum ſit qualitas vna & forma vna. Cap. 18. fol. eod.

Conſiderationis multitudinis formarum in eadem indiuidua ſubſtantia Capita.

Rationes pro parte quod unica ſit. Cap. 1. fol. 113
Rationes pro multitudine formarum. Cap. 2. fol. eod.
De numero graduum formarum quæ in eodem ſeruari valent. Cap. 3. fol. 114
De numero formarum in eodem indiuiduo opiniones alię. Cap. 4. fol. 115
Proponuntur & diluūtur tria dubia ad ea quę dicta ſunt pertinentia. Cap. 5. fol. 116
Diluuntur rationes cum multitudine formarum pugnantes. Cap. 6. fol. 117

F I N I S.

INDEX
SINGVLARVM RERVM
ET SENTENTIARVM, QVAE IN HOC TERTIO VOLVMINE EXPLICANTVR.

A

ABſtractio ſit, cum prius abſtrahitur a poſterioribus, ſed non e conuerſo. de pr.mat.lib.3.cap.20.l.24. 33

Abſtractio a forma indiuidui quo modo fiat. de prima materia li.3.c.18.lin.28. 32

Abſtractionis ſcientia, & nomen non competeret Mathematicæ niſi abſtraheret a materia, quæ eſt ſubſtantia. de pr.mat.lib.3.c.21.f.2.l.26. 33

Abſtrahens a ſubſtantia dicitur uerſari in eo quod non eſt, cum eſſe accidentis ſit ſubſtantiæ hærere. de pr.mat.lib.3.c.2c.l.29. 33

Actio ſumitur dupliciter lib.5.de mat.rerum nat. cap.4.f.2.l.12. 47

Actio phyſica duplex lib.5.de mat.rerum nat.ca.4. f.2.l.13. 47

Actio late ſumpta duplex lib.5.de mat.rerum nat. cap.4.f.2.l.15. 47

Actio & reſiſtentia per nouem variantur lib.5. de mat.rerum naturalium, c.19.f.2.l.11 59

Actio agentis duplex lib.5.de mat.rerum naturaliū cap.22.l.23. 61

Actio efficientis quomodo gignat compoſitum opinio propria lib.5.de mat.rerum nat.cap.25.per totum. 63

Actio efficientis quomodo gignat compoſitum opiniones uariæ lib.5.de mat.rerum nat.cap.24.per totum. 62

Actio motus & luminis duplex lib.4.de mat.rerum nat.cap.14.l.46. 44

Actio non eſt obiectum ſenſus, ſed forma, lib.2.de elem.c.6.l.29. 83

Actio duplex lib.5.de mat.rerum naturalium c.15.f.2.l.1. 56

Actio materiata duplex lib.5. de mat.rerum naturalium cap.15.l.4. 56

Actio immanens dupliciter ſumitur lib.5.de mat.rerum naturalium, cap.13.l.1. 55

Actio ſpiritalis tria habet lib.5.de mat.rerum naturalium c.23.f.2.l.1. 62

Actionis nomē quadrupliciter ſumitur lib.5.de ma. rerum nat.c.23.l.8. 60

Actiones qualitatum primarum duplices. de quat. pr.qual.c.10.f.2.l.13. 41

Actus pertinet ad eſſe rei, & ad quid, non autem potentia. de pri.mat.lib.3.cap.3.f.2.l.27. 22

Actus mixtionis tria requirit lib.de mix.cap.2.f.2. l.13. 98

Actus eſſentiæ duplex. de pr.mate.lib.1.capitol.7. lin.24. 5

Actus an denotet eſſentiam. de pr.mat.lib.1.cap. 7.l.27. 5

Actus ſunt differentiæ oppoſitæ, mutuo ſe deſtruentes. de pr.mat.lib.2.c.11.l.pen. 18

Actus diuiſio. de pr.mat.lib.1.c.7.l.20. 5

Accidens ut accidens, eſt alteri inhærere, ideſt ſubſtantiæ, ſed non ut eſt aliquid abſolutè. de prima mat.lib.3.c.23.l.5. 35

Accidēs pro ſuo eſſe abſoluto neceſſario expoſcit materiam, ſed pro eſſe terminato, expoſcit ſubiectum, quod actu ſit. de pr.mat. lib.3.cap.8. fac. 2.lin.13. 25

Accidentis eſſe eſt ſubſtantiæ hærere. de pr.mat. l.3. cap.20.l.29. 33

Accidentia quomodo ſint principium, & non principium indiuiduorum. de pri.mat.lib.3.cap.18. lin.47. 32

Accidentia quēadmodum non poſſunt eſſe ſine ſubſtātia, ita nec ſciri, de pr.mat.li.3.c.20.li.27. 33

Accidentia quomodo expoſcant ſubiectum. de pri. mat lib.3 cap.8.f.2.l.13. 25

Accidentia Metaphyſicus docet definienda per ſubſtantiam. de prim.mate.lib.3.capitolo 20.fol.2. lin.2. 33

Accidentia propria indiuiduorum, ſine quibus indiuidua non exiſtunt, ſunt nobis notiora & proximiora. de pr.mat.lib.3.c.17.l.9. 31

Accidentia non includunt materiam ex qua conſtant. de pr.mat.lib.1.c.12.l.22. 8

Accidentia ſola quare dicantur eſſe in ſubiecto. de pr mat.lib.1.c.16.l.41. 11

Accidentium forma uocatur ſubiectum, in conſideratione primæ materiæ, de pr.mat.lib.1.cap.16. lin.41. 11

Aer an natura ſit calidus et humidus lib.1.de elem. cap.9.per totum f.2. 69

Aer cur calidus lib.1.de elem.c.9.f.2.l.3. 69

Aer an primo humidus lib.1.de elem.capi.11.per totum. 71

Aequalitatem contrariorum in duobus conſiderari. lib.de mix.c.16.l.26.f.2. 110

Aeternum duplex. de pr.mat.lib.2.cap.13.f.2.lines 11. 19
Aeterna, quæ mortalibus præſtant, quæ ſit. de pri. mat.lib.2.f.2.l.20. 19
Affectio ex potentia an diſtinguatur a ſuo fundamento. de pr.mat.lib.1.c.10.l.10. 7
Affectio quomodo ſit accidens, & qualitas. de pr. mat.lib.1.c.10.l.26. 7
Affectiones corporis ſunt magnum, & paruum. de pr.mat.lib.3.c.6.f.2.l.6. 24
Affectiones Mathematicę cum materia repugnant. de pr.mat.lib.3.c.21.f.2.l.21. 33
Affectiones nonnullæ, quę proprietates dicuntur, ita materiam, ſicut formis ſequuntur. de prim. mat.lib.3.c.10.l.5. 26
Et partim eſſe idem cum fundamento, partim diſtingui. de pr.mat.lib.3.c.10.l.7. 26
Affectiones duæ principales ſequuntur materiam. de pr.mat.lib.3.c.10.f.2.l.3. 26
Affectiones materiæ ſunt duæ, potentia, & moles, de pr.mat.lib.3.c.10.f.2.l.3. & 49. 26
Et quę ſit prior. ibid.
Affectiones materiæ quæ. de pr.mat.lib.2.cap.1.f.2.l.6. 12
Agens an agat in ſimile lib.5.de mat.rerum nat.c.8.per totum.f.2. 50
Agens duplex lib.5.de mater.rerum natur.capit.5.lin.10. 48
Agens primum unum, proximum multiplex, ut de materia dicitur. de pr.mat.lib.2.cap.8.fac.2.lin.6. 16
Agens an agat per contactum lib.5.de mat.rerum nat.c.4.f.2.per totum. 47
Agens omne an agendo repatiatur lib.5.de mat.rerum naturalium c.20.per totum. 60
Agens quid. de pr.mat.lib.1.c.3.l.3. 2
Agentis actio duplex lib.5.de mat.rerum nat.capit.22.l.23. 61
Agentia, & patientia compoſita ex duobus conſtare lib.5.de mat.rerum nat.c.22.l.3. 61
Agere in ſe dupliciter poſſe intelligi. lib.5.de mat.rerum nat.cap.8.l.20.f.2. 50
Aliquid, & hoc aliquid, ſex modis uſurpari. de pri. mat. lib.1.c.5.l.3. 4
Anima quomodo ineſt corpori lib.5.de mat.rerum nat.cap.13.f.2.l.43. 55
Anima quomodo eſt in corpore lib.5.de mat.rerũ naturalium,c.13.f.2.l.43. 55
Anima, quia eſt forma, eſt illa quæ conſtituit differentiam unius indiuidui ab altero indiuiduo. de pr.mat.lib.3.c.17.f.2.l.22. 31
Anima eſt una, & talis per ſuam unicam formam. de pr.mat.lib.3.c.17.f.2.l.24. 31
Animæ motus multiplex lib.5.de mat.rerum nat. cap.12.f.2.l.23. 53
Animal primo denotare animam, quæ eſt forma, ſecundo compoſitum, de prim.mat.lib.3.capit.4.lin.11. 23
Animal duplex temperamentum habet lib.de conſid.mult.for.cap.5.f.2.l.42. 116
Antiperiſtaſis quot fiat conditionibus. de effect. & perpeſſ.c.13.l.9. 55
Appetitus quotuplex. de prima materia, libro ſecundo, cap.10.fac.2.l.23. 17
Appetitus materiæ duplex. ibid.l.34.
Appetitus materiæ quid, & unde prodeat. de pr. mat.li.2.c.10.f.2.l.48. 17
Appetitum eſſe motum intelligi de motu animario. de pr.mat.lib.2.c.11.l.5. 18
Appetere aliquid dupliciter contingere. de pr.mat. lib.2.cap.11.f.2.l.34. 18
Aqua puteorum cur hyberno tempore uideatur tepida lib.5.de mat. rerum naturalium.capitu.13. f.2.l.2. 55
Aqua cur non undique terram ambiat li.1.de elem. cap.20.per totum. 78
Aqua an primo frigida lib.1. de elem.capit.11.per totum. 71
Aqua & cinis cur non miſceantur lib.de mix.capit. 14.f.2.l.5. 109
Aqua, & terra unum orbem conſtituunt lib.1.de elemen.cap.21.in princ.f.2. 78
Arithmetica cur prior, ſimplicior, & certior. de pr. mat. lib.3.cap.22.f.2.l.7. 34
Arithmetica prima inter mathematicas. de prima mat.lib.3.cap.21.f.2.l.12. 33
Arithmeticus quid conſideret pro eius principijs. de pr.mat.lib.3.cap.21.f.2.l.17. 33
Ariſtot. quomodo dederit, regulas de proportione motuum lib 2.de elem.cap 25.l.15. 96
Ariſt. tribuit mixtionem qualitatibus ob ſex lib. de mix.cap. 10.l.28. 106
Ariſt. & Plato in quinque diſſentiunt de motu animę lib.5. de materia, rerum nat.c.12.lin.25. 54
Ariſtot. & Plato conueniunt in ſex de motu animę lib.5. de mat.rerum nat.c.12.l.13. 54
Ariſt. quid intelligat per id quod generatur, de pri. mat.lib.1.capit.4.ad fi. 3
Ars an conficiat mixta lib. de mixt. capit.13.f.2. lin.32. 108
Artis medendi principia quæ de quat.pr.qual. ca.2. ad fin.l.12. 37
Arte mixta confici dupliciter intelligitur lib. de mix.c.13.f.2.l.32. 108

B

BOnum quadruplex, *Metaphyſicum, Phyſicum, Morale, & Diuinum, de prima materia lib. 2.c.9.l.19.* 17
Bonum *quale in materia conſideretur. de pri.mat. lib.1.c.4.ad fi.l.8.* 3
Bonum *ex ſe quid. de pr.mat.lib.1.c.4.l.3. & fac. 2.l.7.* 3
Bonum, & *Ens reciprocantur. de pri.mat.lib.1.c. 4.l.5.* 3
Boni *conditio libro quinto, de mat.rerum naturaliũ c.25.f.2.l.3.* 63

Cali-

C

Calidum dicitur dupliciter lib.4.de mat.rerũ nat.cap.13.l.10. 43
Calidum vſurpatur dupliciter lib.1.de elem.ca.17. f.2.l.32. 75
Calidum pro ſubſtantia calida multiplex eſt ſpecie lib.1.de elem.c.17.f.2.l.33. 75
Calidi, frigidi, humidi, & ſicci diſtinctio lib.4. de mat.rerum nat.c.13.per totum. 43
Calor, & frigus, humor, & ſiccitas, ſunt quatuor primæ qualitates, ad tactum pertinentes de quat. pr.qual.c.2.f.2.l.20. 36
Calor quomodo definiatur.de quat.pr.qual.cap.10. lin.6. 41
Calor apud nos eget aliquo communi conſeruante. lib.1.de elem.c.10.f.2.l.15. 70
Calor omnis eſt eiuſdem ſpeciei lib.1.de elem.c.17. f.2.l.44. 75
Caro denotat formam, hæc caro formam cum materia.de pr.mat.lib.3.c.1.l.29. 21
Caro aliud eſt, & aliud eſſe carni.de pr.mat.lib.3.c. 1.l.31. 21
Caro eſt forma & materia extrinſeca indiuidua, & ſic accidens de pr.mat.lib.3.c.18.l.27. 32
Caro hæc, hoc cælum, & ſimilia particularia denotant formam in materia, & primo formam, ſecundario materiam de pr.mat.lib.3.capit.17.f. 2.l.33. 31
Cauſa uariæ cur aqua non ambiat terram vndique lib.1.de elem.c.20.l.35. 78
Cauſæ ſex cur elementa ſint prædita duabus qualitatibus, lib.1.de elem.c.8.l.9. 69
Chaos quid.de pr.mat.lib.3.c.10.f.2.l.23. 26
Cinis & aqua cur non miſceantur, lib.de mix.c.14. f.2.l.5. 109
Cælum eſt elementum primum lib.1.de elem.ca.1. f.2.l.50. 64
Cælum quare rectius dicatur ſubiectum de pr.mat. lib.1.c.16.l.46. 11
Cælum non habet uere materiam lib.5.de mater.rerum naturalium c.23.l.3.f.2. 61
Cælum dicitur forma, hoc Cælum forma, cum materia.de pr.mat.lib.3.c.1.l.27. 21
Coexiſtentia quibus competat.de pr.mat.lib.1.c.7. lin.15. 5
Cognitio materiæ neceſſaria. de pr.mat.lib.1.cap. 1.l.1. 1
Cognitio duplex libro quinto, de mat.rerum naturalium c.13.f.2.l.50. 55
Comparatio quadruplex quomodo forma prior in ſubſequente contineatur lib.de cont.mul.for.c.5. f.2.l.16. 116
Comparatio materiæ cum forma.de pr.mat.lib.2.c. 1.f.2.l.11. 12
Compoſita agentia & patientia ex duobus conſtare lib.5 de mat.rerum naturalium c.22.l.3. 61
Compoſitio ex quibus partibus conſtet. de pr.mat. lib.3.c.1.l.20. 21
Compoſitionis nomen duplex.lib.de mixt.capito.1. lin.13. 98
Compoſitionis gradus quinque lib.de mixt.capit.1. lin.14. 98
Compoſitum quare dicatur natura.de pr.mat.lib.3. cap.1.f.2.l.1. 21
Compoſitum datur ex actu & potentia.de pr.mat. lib.1.c.11.f.2.l.11. 7
Compoſitum forma eſt.de prim.mat.lib...capit.1. lin.fi. 21
Compoſitum omne per formam eſt, & hoc aliquid. de pr.mat.lib 3.c.17.l 41. 31
Compoſitum includit materiam ſenſibilem, quatenus eſt apta recipere qualitates ſub ſenſum cadentes.de pr.mat.lib.3.c.21.l.5. 34
Compoſitum dici illud aggregatum ex materia, & forma.de pr.mat.lib.2.c.11.l.13. 18
Compoſiti unius numero quare una dicatur forma, & una materia. de prima mat.lib.3.capitol.17. lin.24. 31
Conditio boni lib.5.de materia rerum naturalium, cap.25.f.2.l.3. 63
Conditio miſcibilium lib.primo de elemen.cap.14. f.2.l.10. 73
Conditio elementi lib.de mix.c.7.l.23. 103
Conditiones pro mutua permutatione lib.2.de ele. c.13.l.18. 87
Conditiones pro elementi conſtitutione lib.1. de elem.c.1.l.13. 64
Conditiones elementi relati ad mixtũ lib.1.de elem. c.1.l.12. 65
Conditiones materię quæ. de pr.mat.lib.2.c.1.f.2. l.6 12.& l.2. 13
Conditiones elementi corporei relati ad mundum lib.1.de elem c.1.l.1. 65
Conditiones tres elementi uniuerſe ſumpti lib 1.de elem.c.1.l.14. 64
Conditiones mixtionis & miſcibilium lib.de mixt. c.2.per totum.f.2. 98
Conditiones primarum Qualitatum.de quan.primis qual.c.1.per totum.f.2. 35
Conſiderandi modus per quem peruenitur ad priuationem, qualis. de prim.mat.lib.1. cap.14.fac.2. lin.44. 4
Conſtitutio mixti & mixtionis quattuor requirit lib de mix.c.2.f.2.l.18. 98
Contactus duplex lib.5.de mat.rerum nat.capit.5. lin.4. 48
Contra mouere & mouens non eſſe idem lib.5.de mat.rerum nat.c.20.l.16. 60
Contraria omnia ſubiectum expoſcere. de pr.mat. lib.3.c.6.f.2.l.7. 24
Contrariorum æqualitatem in duobus cõſiderari lib. de mix.c.16.l.26.f.2. 110
Corpus omne uel Phyſicum eſt, vel Mathematicum, vel Artificioſum. de prima materia lib.3. c.6.l.43. 24
Corpus Phyſicum eſt compoſitum formatum per ſe in loco, ſub ſenſum cadit, per ſe aptum intelligi:

materia

materia autem econtrario ſe, habet de pr.mat.li. 3.c.6.l.45. 24
Corpus in ſuperficies, lineas, & puncta reſolui, de pr.mat.lib.3.c.6.f.2.l.1. 24
Corpus prædicamenti ſubſtantiæ quomodo ſit vniuocum, de pr.mat.lib.3.c.11.l.31. 27
Corpus omne, vel eſt in prædicamento ſubſtantiæ, vel quantitatis, de pr.mat.lib.3.c.6.l.36. 24
Corpus pro genere Prædicamenti ſubſtantiæ ſumptum.de pr.mat.lib.3.c.7 f.2.l.6. 24
Corpus phyſicum principium cęterorum corporum. de pr.mat.lib.3.c.21.f.2.l.9. 33
Corpus mathematicum ſi eſſet ſubſtantia, quid ſequeretur, de pr.mat.lib.3.c.21.f.2.l.10. 33
Corpus Phiſicum principium mathematici, de pr. mat.lib.3.c.21.f.2.l.11. 33
Corpus quomodo animam habeat lib.5. de mat. rerum naturalium c.13.f.2.l.43. 55
Corpus abſolute non gigni, ſed fieri hoc vel illud corpus de pr.mat.lib.3.c.10.f..l.12. 26
Corporis affectiones quæ. de pr.mat. lib.3.cap.6.f.2. l.6. 24
Corpora ſola moueri lib.5. de mat.rerum nat.ca.11. l.4.f.2. 52
Creationis diſtinctio an generatione lib.5. de mat.rerum nat.c.25.f.2.l.11. 63
Curandi modi ſumuntur ex quattuor primis qualitatibus, de quat.pr.qual.c.2.ad fi.l.5. 37

D

DEfinitio quid, de pr.mat.lib.1.c.9.l.6. 5
Definitio, eſſe rei, quid res eſt, & forma idem ſignificant.de pr.mat.lib.3.c.4.l.4. 23
Definitio mixtionis lib.de mix.c.5.l.5. 101
Definitio mixtionis dupliciter explicatur libro de mix.c.5.l.5. 101
Definitio, & quid res eſt, dicitur ab vno, de pr.mat. lib.3.c.4.l.15. 23
Definitio, & quid res eſt, primo denotat formam partis, ſecundo compoſitũ ex materia, et forma.ibid.
Definitio tactus lib.5. de mat. rerum nat.cap.1.f.2. lin.9. 45
Definitio tactus Ariſt.non eſt redundans duplici cauſa.lib.5.de mat.rerum nat.c.2.f.2.l.20. 45
Definitio reſiſtentiæ lib.5. de mat. rerum nat.c.18. lin.47. 59
Definitio mixtionis integra lib.de mix.c.5.l.21. 101
Definitio temperamenti lib.de mix.c.5.l.31. 101
Definitio elementi lib.1. de.elem.c.2.l.18. 65
Definitio potentiæ agentis lib.5. de mat.rerum nat. cap.9.l.16. 51
Definitiones & diuiſiones elementorum lib.1.de elemen.c.2.per totum. 65
Definitiones mathematicæ ſolam explicant formam de pr.mat.lib.3.c.21.f.2.l.18. 33
Definitiones & diuiſiones elementorum capit.2.per totum. 65
Definitiones formæ dicuntur, de pr.mat.lib.3.c.1.f. 2.l.23. 21

Demonſtrationes, & definitiones formam rei reſpicere, de prima materia, libro 3.capitu.21.fac.2. l.19. 33
Differentia inter eſſentiam rei materiatæ, & formæ ſolutæ a materia.de pr. mat.lib.3.capitu.3.fac.2. l.21. 22
Differentiæ duodecim materiæ a priuatione, de pr. mat.lib.1.c.14.l.4. 9
Differentiæ indiuiduantes quomodo ſint accidentia, de pr.mat.lib.3.c.2.l.32. 22
Dimenſio interminata eſſentia eſt materiæ. de prim. mat.lib.3.c.10.f.2.l.44. 26
Dimenſio materialis, & formalis quæ. de pr.mat.li. 3.c.10.f.2.l.7. 26
Dimenſiones prædicamenti quantitatis an competant materiæ. de pr.mat.lib.3.ca.8.f.2.l.3. 25
Diſpoſitio eſt principium, per quod quis facile agat, vel patiatur, de pr.mat.lib.1.c.10.l.15. 7
Diſpoſitio vniuerſi pro mixtione lib. de mix.capit.3. lin.5. 100
Diſtinctio generationis an creatione lib.5. de mat.rerum nat.c.25.f.2.l.11. 63
Diſtinctio calidi, frigidi, humidi, & ſicci lib.4. de mat.rerum naturalium c.13.per totum. 43
Diuiſio reſiſtentiæ lib.5. de mat.rerum naturalium c.18.l.2. 59
Diuiſiones, & definitiones elementorum lib.1.de elemen.c.2 per totum. 65
Diuiſiones, & definitiones elementorum, c.2.per totum. 65

E

EFficiens non operatur ultra ſuum gradum lib. 5.de mat.rerum nat.c.15.l.38. 57
Efficiens duplex lib.de mix.c.3.f.2.l.9. 99
Efficientis actio quomodo gignat compoſitum opinio propria lib.5.de mat.rerum nat.c.25. per tot. 63
Efficientis actio quomodo gignat compoſitum opiniones variæ lib.5.de mat.rerum nat.c.24.per totum. 62
Elementum quid lib.1.de elem.c.2.l.18. 65
Elementum triplex lib.1. de elem.c.1.l.13. 64
Elementum nullum ſecundum ſe totum ſincerum li. 1.de elem.c.14.l.9. 73
Elementum primum eſt Cælum lib.1. de elem.ca.1. f.2.l.50. 64
Elementum conſideratur dupliciter lib.1.de elem. c.2.l.14. 65
Elementũ ignis quid ſit li.1. de elem.c.7.f.2.l.7. 68
Elementi conditio lib.de mix.c.7.l.23. 103
Elementi uniuerſe ſumpti tres conditiones lib.1.de elem.c.1.l.14. 64
Elementi corporei relati ad mundum conditiones li. 1.de elem.c.1.l.1. 65
Elementi conditiones relati ad mixtum lib.1. de ele. c.1.l.12. 65
Elementi nomen quid, lib.de ele.c.1.l.6. 64
Elementi definitio.de pr.mat.lib.1. capitu.17.ad fi. l.11. 12

I N D E X.

Elementum tertium poſſe fieri ex duob. cõtrarijs dupliciter lib. 2. de elem. c. 16. f. 2. l. 29. 89

Elementum totum dupliciter cõſiderari lib. de mix. c. 4. l. 5. 100

Elementa quomodo moueantur lib. 2. de elem. c. 21. per totum. 93

Elementa tot ſunt, quot orbes lib. 1. de elem. cap. 2. l. 40. f. 2. 65

Elementa quot lib. 1. de elem. c. 3. per totum. 66

Elementa ſimplicium corporum an rectè qualitates primæ dicantur, de quat. pr. qualit. capit. 12. f. 2. l. 25. 42

Elementa ut ſunt in vniuerſo permixta non habent ambas qualitates lib. 1. de elem. c. 13. f. 2. l. 34. 72

Elementa an pura in vniuerſo inueniantur lib. 1. de elem. c. 14. per totum. 73

Elementa quod ſint quattuor probatur ex Ariſtot. lib. 1. de elem. c. 4. per totum. f. 2. l. 1. 66

Elementa contraria dupliciter conſiderantur lib. 2. de elem. c. 15. l. 2. 89

Elementa commune qualitate prædita, an facilius permutantur lib. 2. de elem. c. 16. per totum. 89

Elementa demuntur demptis primis qualitatib. lib. 2. de elem. c. 8. l. 11. 84

Elementa in vniuerſo eſſe mixta lib. 1. de elem. cap. 10. f. 2. l. 3. 70

Elementa cur ſint prædita duabus qualitatibus cauſæ ſex lib. 1. de elem. c. 8. l. 9. 69

Elementa conſiderari tripliciter lib. 2. de elem. c. 1. l. 7. f. 2. 79

Elementa per tria conſtituuntur lib. 2. de elem. ca. 1. f. 2. l. 22. 79

Elementa duo contraria gignere tertium, lib. 2. de elem. c. 14. l. 19. 88

Elementa an omnia ſine medio poſſint permutari li. 2. de elem. c. 15. per totum. 88

Elementa partes ſinceras habere lib. 1. de elemen. c. 14. l. 12. 73

Elementa triplicem terminum habent lib. 2. de elem. c. 13. f. 2. l. 35. 87

Elementa facile inuicem permutari lib. 2. de elem. c. 14. per totum. 88

Elementa, quomodo æqualia lib. 2. de elem. cap. 13. l. 29. 87

Elementa gignere mixta noua lib. de mix. capitu. 3. l. 21. 100

Elementorum vniuerſitates cur non miſceantur lib. de mix. c. 3. f. 2. l. 29. 99

Elementa quomodo ſeruentur in mixto opinio propria lib. de mix. c. 9. per totum f. 2. 104

Elementa habent duo diſtincta elementa libro 5. de mat. rerum nat. c. 13. l. 5. f. 2. 54

Elementa an poſſint miſceri lib. de elem. c. 3. l. 2. 99

Elementa cur permutentur lib. 2. de elem. capit. 13. l. 6. 87

Elementa quid operentur primo lib. 2. de elem. capi. 13. lin. 8 87

Elementa ſingula prædita ſunt duab. qualitatibus li. lib. 1. de elem. capitu. 8. l. 9. 69

Elementa primo ex ſe moueri lib. 2. de elem. cap. 21. linea 24. fac. 2. 93

Elementa dici ſincera dupliciter lib. 1. de elem. cap. 15. fac. 2. lin. 32. 74

Elementa cum conſiderentur pura, & non pura, an nomen eorum dicatur de illis uniuoce, uel æquiuoce lib. 1. de elem. capitu 16. lin. 34. 75

Elementorum quod ſit præſtantius lib. 1. de elem. c. 18. per totum. 76

Elementorum motus lib. 2. de elem. c. 17. per tot. 90

Elementorum formæ an recipiant magis, & minus lib. 2. de elem. capitu. 9. fac. 2. per totum. 84

Elementorum diuiſiones, & definitiones lib. 1. de Elem. c. 2. per totum. 65

Elementorum duplex medium permutationis lib. 2. de elem. c. 15. f. 2. l. 40. 88

Elementis cur vna qualitas prima competat, tum alia lib. de elem. 1. c. 8. f. 2. l. 12. 69

Ens primo competit prædicamento ſubſtantiæ, cæteris uerò poſt ipſum, de pr. mat. lib. 1. c. 9. f. 2. l. 3. 16

Ens, eſſe, & actus ſunt ab vno, de pr. mat. lib. 1. c. 6. l. 27. 4

Ens, eſſe, eſſentia: exiſtens, exiſtere, exiſtentia: ſubſiſtens, ſubſiſtere, ſubſiſtentia: inexiſtens, inexiſtere, inexiſtentia: coexiſtens, coexiſtere, coexiſtentia, quot ſignificationes habeant, de pr. mat. lib. 1. c. 7. f. 2. l. 3. & ſeq. 4

Ens per actum & potentiam diuiditur, de pr. mat. lib. 1. c. 4. l. 9. 3. & c. 6. f. 2. l. 7. 4

Ens quomodo fiat lib. 5. de mat. rerum naturalium, c. 25. f. 2. l. 18. 63

Ens, & eſſe quomodo ſint ab uno. de pr. mat. lib. 1. c. 9. f. 2. lin. 22. 6

Ens, & eſſe dupliciter uſurpari, de pr. mat. lib. 1. c. 7. f. 2. l. 7. 4

Et quomodo differant inter ſe, ibid.

Ens actu diuidit Ariſt. in decem prædicamenta, de pr. mat. lib. 1. c. 9. f. 2. l. 10. 6

Ens, & bonum reciprocari, de pr. mat. li. 1. c. 4. l. 53.

Ens poteſtate dupliciter uſurpari, de pr. mat. lib. 1. c. 4. ad fi. 3

Entis & non Entis variæ ſignificationes. de pr. mat. lib. 1. c. 4. l. 10. 3

Eſſe in cauſis eſt eſſe poteſtate, & futurum, non autẽ propria rei eſſentia, de pr. mat. lib. 1. c. 7. l. 5. 5

Eſſe rei, quid res eſt, forma, & definitio pro eodem vſurpantur, de pr. mat. lib. 1. c. 4. l. 2. 23

Eſſe, & non eſſe ſunt termini maximè diſtantes. de pr. mat. lib. 1. c. 14. l. 5. 10

Eſſe præſtantius dupliciter contingit lib. 1. de elem. cap. 19. l. 8. 77

Eſſe, & unum numero reciprocantur, de pr. mat. lib. 3. c. 17. l. 8. 31

Eſſe diſtincta, uel eiuſdem ſpeciei contingit dupliciter, libro primo de elemen. capitulo 11. fac. 2. l. 39. 75

Eſſe ad non eſſe tranſit, ſed non ſemper e conuerſo. niſi cum iuncta eſt potentia & priuatio, de prim. mat. lib. 1. c. 14. l. 7. 10

Eſſentia

Eſſentia quid.de pr.mat.lib.1.c.6.l.23. 4
Eſſentia duplex, & actus eius.de pr.mat.lib.1.c.7.l.24. 5
Eſſentia deducitur ab eſſe, & eſt eo minus communis,de pr.mat.lib.1.c.7.f.2.l.11. 4
Eſſentia & quidditas idem.de pr.mat.lib.1.c.7.f.2.l.pen. 4
Eſſentia in ſolis cauſis non ſeruatur niſi poteſtate.de pr.mat. lib.1.c.7.l.4. 5
Eſſentia omnis eſt forma, & nomine formæ denotatur.de pr.mat.lib.3.c.4.l.27. 23
Immo & eſſentia materiæ denotatur nomine formæ.ibid.
Eſſentia ſemper iunctam habet exiſtentiam. de pr.mat.lib.1.c.9.l.40. 6
Eſſentia totius conſurgit ex materia partis & forma.de pr.mat. lib.3.c.2.l.11. 22
Eſſentia non ſeruatur ſine exiſtentia. de pr.mat. lib.1.c.7.l.11. 5
Eſſentia eſt poſita in indiuiſibili,lib.5.de nat.rerum nat.c.24.l.26. 63
Eſſentia rei per definitionem explicatur. de pr.mat.lib.1.c.7.l.5. 5
Exemplar diuinitatis expers quare materiam Platonici appellent.de pr.mat.li.1.c.6.f.2.l.12. 4
Exiſtentia quid denotet. de pr.mat.lib.1.c.7.l.8. 5
Et quid ſit, ibid.l.9.
Exiſtentia quot modis accipiatur. de pr.mat.lib.1.c.9.l.39. 6
Exiſtere, et unum numero reciprocantur.de pr.mat.lib.3.c.17.l.8. 31
Exiſtere in uniuerſo primo & proprie competat actui,qui forma eſt.de pr.mat.lib.3.c.18.l.9. 32

F

Finis duplex. de pr.materia, libro 2. capitulo 9.lin.30. 17
Finis duplex, lib.de mix.c.3.f.2.l.16. 99
Finis cui mixta inſeruiunt eſt triplex, lib.de mixt.c.3.f.2.l.23. 99
Finis internus mixtionis duplex,lib.de mix.cap.11.lin.15. 107
Forma quid.de pr.mat.lib.2.c.1.f.2.l.11. 12
Forma ſubſtantiæ dupliciter conſideratur, lib.2.de elem.c.10.f.2.l.6. 85
Forma dicitur totum id quod res eſt, materia pars, ut aliqua ratione nihil. de prima mat.lib.2.c.1.f.2.l.25. 12
Forma eſt actus. de prima materia,lib.1.capitulo 7.l.32. 5
Forma in materia indiuiduum conſtituit, quæ ſic actu exiſtit. de prima materia, libro 3.capit.18.l.25. 32
Forma in indiuiduo exiſtens, dicitur actu exiſtere, ibidem.
Forma quomodo conſtituat unum et numero, et ſpecie & genere,ibid.l.32. 32
Forma ſubſtantiæ primo,& præſertim indiuiduum conſtituit, accidens uero extrinſecus. de prima materia libro 3.capitulo 17.f.2.l.5. 31
Forma conſtituitur hoc aliquid, de pr.mat.lib.3.ca.17.l.39. 31
Forma an appetat materiam. de pr.mat.lib.2.c.11.f.2.l.33. 18
Forma accidentium uocatur ſubiectum in conſideratione primæ materiæ, de prima mat.lib.1.cap.16.l.41. 11
Forma eſt uniuerſa natura compoſiti,de pr.mat.lib.3.c.4.l.21. 23
Forma partis quæ. de prima mat.lib.3.capitulo 1.lin.9. 21
Forma totius dupliciter conſideratur,de pr.mat.lib.3.c.1.l.10. 21
Forma pro eſſentia rei frequenter vſurpatur. de pri.mat.lib.3.c.1.f.2.l.2. 21
Forma denotat eſſentiam, rationem materiæ & priuationis.ibid.
Forma per animam niſi daretur,quid ſequeretur, de pr.mat.lib.3.c.17.f.2.l.25. 31
Forma quomodo fiat aliquando ex nihilo, de prima mat.lib.2.c.4.f.2.l.31. 20
Forma quomodo fit in materia, de pr.mat.lib.2.cap.12.per totum. 18
Forma ſubſtantialis corporis coæua materiæ non datur,de pr.mat.lib.3.c.7.l.8. 25
Forma dicitur actus:materia vero omnino potentia, de pr.mat.lib.1.c.6.f.2.l.8. 4
Forma iuncta cum matreia, ſi eſt partis, eſt altera pars compoſiti,ſi totius,eſt eſſentia totius,de pri.mat.lib.3.c.2.l.11. 22
Forma partis,& totius quæ,de pr.mat.lib.3.cap.2.lin.11. 22
Forma ſola ea eſt,quæ ex ſe diuiſionis eſt expers, & alteri competere non poteſt,de pr.mat.lib.3.cap.17.f.2.l.10. 31
Forma dicitur ratio, & quid erat eſſe,de pr.mat.lib.3.c.4.l.4. 23
Forma eſt principale principium indiuidui. de prima materia lib.3.cap.17.per totum, ſed clarius ad fi. 31
Forma quare indiuiduationis ſit principium principaliſſimum, de prima materia, libro 3.cap.17.lin.26. 31
Forma eſt cauſa,quod indiuiduum ſit vnum & continuum,de prima materia lib.3.capitulo 17.f.2.lin.17. 31
Forma quomodo, & per quid ſit una numero.de pr.mat.lib.3.c.18.f.2.l.9. 31
Forma indiuiduo duplex,extrinſeca, & intrinſeca, extrinſeca uocatur accidentalis,ut caro, intrinſeca ſubſtantialis, ut anima, de prima materia lib.3.c.18.l.27. 32
Forma,& priuatio eſt prima oppoſitio, & una conſtituens terminos generationis, & interitus. de quat.pr.qual.c.5.in fi. 38
Forma,definitio,quid eſt,& nomen,idem modo aliquo denotant,de pr.mat.lib.3.c.1.f.2.l.24. 21
Forma eſt principale bonum bono Phyſico.de prima mat.lib.2.c.9.l.22. 17

Forma ſecundum ſe conſiderata per uarios gradus abſtractionis, conſtituis varios gradus uniuerſalium, conſiderata autem cum materia conſtituit indiuiduum, de pr.mat.lib.3.c.17.in fi. 31

Forma mixti quomodo conſurgat ex varijs formis, lib.de mix.c.12.f.2. 107

Forma mixti abſolute eſt una facultate tot quot sũt illæ ex quib.conſurgit, lib.de mix.c.9.l.6. 105

Forma mixti & temperamentum diſtinguuntur, lib. de mix.c.1.f.2.l.19. 98

Forma eſt obiectum ſenſus non actio, lib.2. de elem. c.6.l.29. 83

Forma eſt quidditas hominis, non congregatũ ex materia & forma, de pr.mat.lib 3.c.3.f.2.l.pen. 22

Formæ eſſentia eſt actus, materia verò potentia, de pr.mat.lib.2.c.11.l.28. 18

Formæ totius approbatio ab Auctore, de pr.mat. lib.3.c.1.l.18. 21

Formæ varietas potius eſt cauſa varietatis materiæ, quam vice verſa, de pr.mat.lib.3.cap.17.fac.2. lin.19. 31

Formæ & materiæ diſtinctio in eam totius & partis, in quibus formis habeat locum, de pr.mat.lib. 3.c.2.l.6. 22

Formæ propriè conuenit diuiſio, numerus, & differentia, ſed non materię, de pr.mat. lib.3.c.17.f.2. l.3. 31

Formæ cum materia comparatio, de pr.mat. lib.2.c. 1.l.21. cum ſeq. 12

Formæ nomen cui competit, competit etiam definitio, de pr.mat.lib.1.c.7.l.32. 5

Formam reperiri in alio poteſtate ſex modis intelligitur.lib.de mix.c.9.l.39. 105

Formam in materia denotant hæc caro, hoc cælum, & ſimilia particularia, hoc eſt primo formam, ſecundario materiam, de pr.mat. lib.3.cap.17.f.2. lin.33. 31

Formæ elementorum an recipiant magis & minus. lib.2.de elem.c.9.f.2. per totum. 84

Formæ variæ quomodo in vnum nectantur, lib. de con.mult.for.c.5. 116

Formæ educuntur ab agente ex materia per tranſmutationem, & quomodo, de pr.mat. lib.2.c.14. f.2.l.6. 19

Formæ a materia ſolutę ex ſe ſunt forma totius, de pr.mat.lib.3.c.2.l.10. 22

Formę materiatæ ſunt trium graduum, lib.2. de elemen.c.10.f.2.l.41. 85

Formę plures an ualeant eſſe eiuſdem indiuidui, lib. de con.mult.for.c.5. 113

Formarum inchoationes, an materiæ competant. de pr.mat.lib.2.c.4.f.2.l.7. 19

Formas elementorum non eſſe primas qualitates. lib.2.de elem.c.5.per totum f.2. 81

Frigidi, calidi, humidi, & ſicci diſtinctio, lib.4.de mat.rerum nat.cap.13.per totum. 43.

Frigus quomodo definiatur, de quat.pr.qual.cap.10. lin.7. 41

Frigus ſequitur humorem craſſum & aqueum non aereum, lib.1.de elem.c.10.f.2.l.48. 70

Fundamentum fabricę orbis eſt ſubiectum primum quod prima nuncupatur materia. de qual.prim. qual.in proœm.l.1.f.2. 35

G

Galeni opinio de termino ad quem, mixtionis. li. de mix.c.11.f.2.l.8. 106

Genera & ſpecies ſignificare quale, de pr.mat. lib 3. c.1.l.24. 21

Genera & ſpecies ſunt formę totius, de pr.mat.l.3. c.1.l.24. 21

Generatio quid, de pr.mat. lib.1.c.6.f.2.l.2. 4

Generatio rerum habet quinque modos, lib. de mat. rerum naturalium, c.24.l.5.f.2. 62

Generatio mixtorum ſimilium partium duplex, lib. de mix.c.11.l.28. 107

Generatio phyſica rerum tria requirit, lib.5.de mat. rerum naturalium, c.25.l.3. 63

Generatio maxima eſt omnium tranſmutationem, de pr.mat.lib.1.c.14.l.3. 10

Generationes termini maxime diſtantes, & oppoſiti, ſunt eſſe & non eſſe. de pr.mat. lib.1.cap.14. lin.5. 10

Generationis diſtinctio a creatione, lib.5.de mat.rer. nat.c.25.f.2.l.11. 63

Generationis principia duo. de pr.mat. lib.1.cap.3. ad fin. 3

Genus prædicamenti ſubſtãtiæ corpus eſt uniuocum. de pr.mat.lib.3.c.7.l.2. 15

Geometriæ prima principia quæ, de pr.mat. lib.3.c. 21.f.2.l.15. 33

Geometriæ quid competat, de pr.mat.lib.3. c.22.f. 2.l.6. 34

Gradus quinque in vniuerſo conſiderati, ex ſententia Platonis, de pr.mat. lib.1.c.4.l.38. 3

Gradus compoſitionis quinq; li.de mix.c.1.l.14. 98

Gradus motus quattuor, lib.5. de mat. rerum nat.c. 12.f.2.l.15. 53

Grauitas & leuitas ex Auer. dupliciter ſumitur, li. 2. de elem.c.2.l.12. 80

H

Harmonia an ſit vna lib. de mixt. capit. 18. linea 12. 112

Hecceitas quæ ſecundum Scotum, de pr.mat.li.1.c. 1.f.2.l.20. 1

Hecceitas quibus competat, de pr.mat. lib.3.c.16. ad fin. 31

Hoc aliquid eſt indiuiduum ſubſtantiæ, de pr.mat. lib.3.c.17.l.40. 31

Homo, ens homo, & vnus homo, idem eſt.de pr.mat. lib.3. c.17.l.16. 31

Humidum octuplex.lib.4. de mat. rerum nat.c.13. lin.26. 43

Humidum quadruplex, lib.4.de mat. rerum nat.c. 13.l.26. 43

Humidi & ſicci definitiones uera. de quat.pr. qual. c.10.l.9.41.& c.11.per totum. 42

Humi-

Humidi, frigidi, calidi & ſicci diſtinctio li.4.de mat. rerum nat.cap.13.per totum. 43
Humor duplex lib.1.de elem.c.11.l.22. 71

I

IDea quid ſit.de pr.mat.lib.2.c.2.ad fi. f.13.
Idea materia non reſpondet. de pr.mat. lib.2.c.2. ad fin. 13
Ideæ nomcu formam denotare.de pr. mat. lib.2.c.2. ad fin. 13
Idem an agat in ſe, lib.5. de mat. rerum nat. c.8.l.9. fac.2. 50
Ignis elementum quid ſit, lib.1.de ele.c.7.f.2.l.7. 68
Ignis an ſit elementum, lib.1.de elem.c.6.per tot. 68
Ignis agit ut calidus, ut ignis, et ut elementum. lib.2. de elem.c.6.l.40. 83
Inchoatio ad quæ referatur, de pr.mat.lib.2. cap.15. lin.2. 20
Inchoationes formarum, an materiæ competant. de pr.mat.lib.2.c.4.per totum. 19
Et quomodo.ibid.& c.ſeq. per totum.
Indiuiduatio quid ſit.de pr.mat.lib.3.c.18.l.16. 32
Indiuiduationis principium quale, ubi ſex enumerantur opiniones, de prima materia, libro 3.c.13. vſque ad c.19.vbi c.17.opinio ponitur propria. 28. vſque ad 32
Indiuiduum quidnam ſit ex ſententia Porphirij. de pr.mat.lib.3.c.17.l.14. 31
Indiuiduum ſpeciei duplex. de prima materia, lib.3. c.12.l.7. 28
Indiuiduum duas habet conſiderationes, unitas, ſ. & mnltitudo ſub ſpecie, de prima mat.lib.3.cap.18. f.2.l.2. 31
Indiuiduum quare ſic dicatur, de pr. materia, lib.3. c.17.f.2.l.8. 31
Indiuiduum non cōſtituitur per materiam. de prima mat.lib.3.c.18.l.36. 32
Indiuiduum ſubſtantiæ per hoc aliquid deſignatur, de pr.mat.lib.3.c.17.l.40. 31
Indiuiduum ſolum re uera eſt, uniuerſale autem actu per intellectum conſtituitur, de pr.mat.lib.3.cap. 18.lin.5. 32
Indiuidui principale proprium quale, de pr.mat.lib. 3.c.17.f.2.l.6. 31
Indiuiduum de duobus dici, de compoſito, et de principio eius, ibid.l.7.
Indiuiduum ſpeciei proprie dici indiuiduum, de pr. mat.lib.3.c.12.l.6. 28
Indiuidua ad materiam relata dici accidentia, de pr.mat.lib.2.c.8.f.2.l.11. 16
Indiuidua numero differentia diuiſione multiplicari, & differentijs accidentium, de pr.mat.lib.3.c. 17.f.2.l.3. 31
Indiuidua omnia, vel ſunt forma, uel eam includunt, non autem includunt materiam, de prima mater. lib.3.c.17.f.2.l.13. 31
Indiuidua quomodo inter ſe diſtinguantur forma, & materia. de prima materia, libro 3.c.18.l.41. 32
Indiuidua ſunt accidentia, & differentiæ materiæ totius.de pr.mat.lib.3.c.2.l.15. 22
Indiuidua ſola in vniuerſo ſubſiſtunt, & reperiuntur, de pr.mat.lib.3.c.18.f.2.l.10. 31
Indiuiduorum propria accidentia, ſine quib. indiuidua non exiſtunt, et ad materiā pertinent, ſunt nobis notiora & proximiora, de pr.mat. lib.3.c.17. lin.10. 31
Infinitum formæ aduerſatur, de prim.mat.lib.3.c.8. f.2.l.18. 25
Imperium grauium & leuium duplex. lib. de mixt. c.17.l.8. 111
Intelligi per ſe dupliciter accipi, de pri.mat. lib.2.c. 2.l.3. 13
Intelligibilis ſeo Mathematicorum materia, quæ ſit. de pr.mat.lib.3.c.20.l.10. 33
Et quid ſit, ibid. l.13.

L

LOcus mixtionis, lib.de mix.c.3.f.2.l.36. 99
Longitudo, latitudo, & profunditas, quare non ſint ſubſtantiæ, ſed accidentia, de pr.mat.lib.3.c. 6.f.2.l.8. 24

M

MAgnitudini in materia nil eſt contra, de prim. mat.lib.3.c.8.f.2.l.27. 25
Magnum & paruum ſunt corporis affectiones, de pr.mat.lib.3.c.6.f.2.l.6. 24
Et ſunt contraria, ibid.
Materia quid, de prima mat.lib.1.c.6.f.2.l.25.4.& c.12.f.2.l.2.8.& c.17 per tot. vbi propria definitio. 12
Materia quare non egeat forma, ut ſit, ſed ut ſit actu, de pr.mat.lib.1.c.6.f.2.in fi. 4
Materia totius conſtituitur per differentias, & accidentia indiuiduātia, de pr.mat.lib.3.c.2.l.14. 22
Materia ad formam relata priuationem includit, de pr.mat.lib.2.c.13.ad fin. 19
Materia intelligibilis non eſt ſubſtantia, de pr.mat.li. 3.c.20. uſque ad c.22.33.& 34.
Materia purus eſt actus entis, & pura potentia ad formam, de prima mat.lib.1.c.9.f.2.l.21. 6
Materia prior origine, forma uero dignitate, de pr. mat. lib.1.c.9.f.2.l.26. 6
Materia quare mala, turpis, & fœmina ex accidenti, de pr.mat. lib.2.c.1.in fi. 13
Materia an ſit nata per ſe intelligi et quō, de pr.mat. lib.2.c.2.per tot.& c.3.per totum. 13.& 14
Materia eſt ſimplex & principium primum, de pr. mat.lib.2.c.3.f.2.l.7. 13
Materia cognitione incomplexa non eſt apta per ſe intelligi, de pr.mat.lib.2.c.3.l.9. 14
Materia cognitione cōplexa poteſt manifeſtari tam per prædicata relata, quàm abſoluta, dicēdo quòd ſit ens, uel ſubſtantia, ibid.l.12.
Materia an ualeat ſeruari per abſolutam Dei potentiam ſeorſum a Forma, de prim.mat.lib.2.c.4. per totum.f.2.[illegible] 14

Materia prima rerum natura conſtantium, an ſit vna vel multiplex, opiniones variæ referuntur. de pr.mat.lib.2.c.6.f.2. per totũ.15. & c.7. per tot.vbi 7.ponit concluſiones, & c.8. 16
Materia eſt origo multitudinis indiuiduorum.de pr.mat.lib.2.c.6.f.2. l.24. 15
Materia prima duplex, Cæli,ſ.& mortalium, de pr.mat.lib.2.c.6.f.2.l.13. 15
Materia arte conſtantium non appetit formam eorũ cum ſit violenta.de pr.mat.li.2.c.10.f.2.l.46. 17
Materia eſt principium ſecundarium, cauſa ſine qua non, & origo non indiuidui, ſed multitudinis, & diſtinctionis naturæ ſpeciei ab ea indiuidui, de pr.mat.lib.3.c.18.ad fi. 32
Materia quot & quib.modis cognoſcatur, de prima mat.lib.2.c.3.f.2.l.3. cum ſeq. 13
Materia ſe habet ad formam poteſtate, & dicitur eſſe poteſtate.de pr.mat.lib.1.c.9. f.2. l.13. 6
Materia quomodo differat a priuatione. de pr. mat. lib.1.c.7.f.2.l.11. 4
Materia appetit formam vt finem, cuius gratia, compoſitũ ut finem cui.de pr.mat.lib.2.c.11.l.11. 18
Materia non eſt in loco per ſe, niſi per accidens, de pr.mat.lib.1.c.4. in fi. 3
Materia quomodo dicatur ens infra ens, & non ens. de pr.mat.lib.1.c.4.per totum. 3
Materia quomodo ſit ſubſtantia, de prim.mat. lib.1. c.5.f.2.l.3.cum ſeq. 3
Materia natura eſt.de pr.mat.lib.1.c.5.f.2.l.10. 3
Materiæ conditio magis in noſtra mente verificatur. de pr.mat.lib.1.c.1.f.2.l.7. 1
Materia non eſt formale corpus, ſed eſſentialis effuſio, materiata dimenſio, & indefinita moles, tanquã Chaos inane, & ſedes formarum, necnon formalium magnitudinum.de pr.mat. lib.3. c.10.f. 2.l.15. 26
Materia proxima non eſt una, niſi per formam accidentalem extrinſecus, intrinſecus uerò per formam ſubſtantialem.de pr.mat.li.3.c.18.l.27. 32
Materia pro ſubiecto accepta, dupliciter conſideratur.de pr.mat.lib.1.c.16.f.2.l.4. 10
Materia accepta pro ſubiecto in prima notione,i.pro abſoluto dicitur ens ſubſtantia, bona, & una. de pr.mat.lib.1.c.16.f.2.l.7. 10
Materia in ſecunda notione accepta,i. cum relatione ad aliud, quattuor modis conſideratur, de pr.mat.lib.1.c.16. l.6. 11
Materia non eſt quid, de pr.mat.lib.1.c.5.f.2.l.7. 3
Materia & ſubiectum quid habeant commune inter ſe, & in quid differant.de pr.mat.lib.1. c.16. l.26. 11
Materia recipiendo formam tranſit in ſubiectum. de pr.mat.lib.1.c.16. l.29. 11
Materia quanis notione accipiatur, ſi format ſubſtantiam, dicitur materia, ſi uerò accidens, dicitur ſubiectum, ex propria ſententia. de pr.mat. lib.1. c.16.l.40. 11
Materia ob varietatem formarum varia etiam nomina ſuſcipit. de pr.mat.lib.1.c.16. l.42. 11
Materia proprie eſt ſubſtantia mox cæterorum prædicamentorum, de pr.mat.lib.1. c.16.l.43. 11
Materia quare definiatur per ſubiectum, & dicatur ſubiectum primum.de pr.mat.li.1.c.16.l.49. 11
Materia dici poteſt ens, & non ens, & infra ens, & principium entis & medium inter non eſſe penitus, & eſſe actu.de pr.mat.lib.1.c.4.l.36. 3
Materia cum ſit ens, intelligi debet de eute per naturam non autem rationis, de pr.mat. lib.1. cap.4. lin.51. 3
Materia nullum prædicamentum actu, ſed poteſtate omnia, de pr.mat.li.1.c.4.ad fi.l.2. 3
Materia eadem numero cum priuatione, quatenus eadem eſt ſubiecto, de pr.mat.li.1.c.4.ad fi.l.6. 3
Materia quod totum appetat, de pr. mat. lib.1. c.4. ad fi.l.8. 3
Materia proxima denotatur per propria accidentia indiuiduorum, de pr.mat. lib.2. c.8.f.2. l.11. 16.
Materia eſt una multiplex, nec una, nec multiplex. de pr.mat.lib.2. c.8.ad fi. 16
Et quomodo ſit una genere, & differat ab eo, ibid.
Et multis modis poteſt dici una numero, ibid.
Materia an ſit bona uel mala, de pr.mat. lib.2. c.9. per totum. 17
Materia negatione cognoſcitur, & quomodo, de pr. mat.lib.1.c.17.f.2. l.7. 11
Materia an prædita ſit partibus, de pr.mat. lib.3.c. 11.f.2.l.5. 27.
Et an ſit in loco, ibid.
Materia an ſit principium indiuidua conſtituens.de pr.mat.lib.3.c.12.per totum. 27
Materia ob duplex genus formarum, ſubſtantiæ,ſ.et Accidentium, duo ſortitur nomina, quorum alterum uocatur materia quatenus ad formam ſubſtantiæ refertur, alterum uero ſubiectum, quatenus ad formam accidentium ex propria ſententia, de pr.mat.lib.1.c.16.l.38. 11
Materia an gignatur & intereat, de pr.mat. lib.2. c.13.per totum. 19
Materia dicitur omnino potentia, forma uero actus.de pr.mat.lib.1. c.6.f.2.l.8. 4
Materia quare per ſubiectum definiatur, et dicatur ſubiectum primum, de pr.mat.lib.1.c.16.l.49. 11
Materia antequam recipiat formam, dicitur materia poteſtate, accepta uero forma, dicitur materia actu, de pr.mat.lib.1.c.16.f.2.l.5. 11
Materia actu vocatur ſubiectum, de pr.mat.lib.1.c. 16.f.2.l.6. 11
Materia appellatur potentia, forma actus. de prima mat.lib.1.c.11.f.2.l.7. 7
Materia quomodo ſit hoc aliquid, de pr.mat.lib.1.c. 5.f.2.l.27.& ſeq. 3.& 4
Materia noſcitur a nobis per Analogiam, & aliquã relationem, non autem per eius eſſentiam, de pr. mat.lib.1.c.12.l.40. 8
Materia partis eſt pars ipſius quid eſt, de pr.mat. lib. 3.c.3.f.2.l.12. 22
Materia & forma dicuntur partes eſſentiales compoſitorum, de pr.mat.lib.3.c.3.f.2.l.16. 22

Materia

Digitized by Google

Materia eſt pars rei uniuerſalis, & decem prædicamentorum. de pr.mat.l.3.c.3.f.2.l.20. 22

Materia an ſit ens, uel non ens, ubi opiniones ponuntur, cum diſtinctione. de pr.mat.lib.1.c.4. per totum. f.2. 3

Materia dicitur ſecundarium principium, & cauſa ſine qua formæ nec exiſtere; nec multæ numero eſſe poſſuns. de pr.mat.lib.3.c.18.l.12. 32

Materia quattuor modis circumſcribitur, ſeu definitur. de pr.mat.lib.1.c.17.f.2.l.2.& ſeq. 11

Materia quid. de pr.mat.lib.1.capit.8.l.4.& f.2.l.4.& 8. 5

Materia neceſſario enumeranda inter interna principia generationis. de pr.mat.li.1.c.3.ad fi. 3

Materia in prima notione quomodo per negationem cognoſcatur, exemplis declaratur. de pr.mat.li.1.c.16.f.2.l.10.& ſeq.& c.17.l.6. 11

Materia non ſuſcipit diuiſionem, nec numerum, nec differentiam, ſed formam. de pr.mat.lib.3.c.17.f.2.lin.3. 31

Materia quomodo ſe habeat ad potentiam. de pr.mater.lib.1.c.10.cum ſeq.f.2. 6

Materia quomodo ſe habeat ad priuationem. de pr.mater.lib.1.c.13.f.2.cum ſeq. 8

Materia refertur ad formas per potentiam. de pr.mat.lib.3.c.11.l.18. 27

Materia proxima, ſeu indiuidui duplex, extrinſeca, & intrinſeca, extrinſeca uocatur accidentalis, & eſt caro intrinſeca ſubſtantialis, & eſt illa, quæ cauſat animam, ſeu formam. de pri.mat.lib.3.c.18.l.27. 32

Materia ſenſibilis dicitur compoſitum ex materia & forma. de pr.mat.lib.3.c.21.l.5. 34

Materia nec quid, nec quale eſt, nec cęterorum prædicamentorum. de pr.mat.lib.1.c.11.f.2.l.15. 7

Materia ſenſibilium quotuplex. de pr.mat.li.1.c.1.f.2.l.23. 1

Materia propria ſenſibilium quæ. de prima mat.li.1.c.1.f.2.l.25. 1

Materia formæ ſubſtantialis, quæ proprie dicitur materia, in quinque gradus diuiditur. de pr.mat.lib.1.c.1.f.2.l.27. 1

Ex ſententia tamē propria additur alius gradus. ibi.

Materia prima quadruplex. de prim.mat.lib.1.c.1.f.2.l.30. 1

Materia prima quot modis ſumatur. de pr.mat.li.1.c.1.f.2.l.33. 1

Materia mortalium ſub inſtituto Authoris. de pr.mat.lib.1.c.1.in fi. 1

Materia uigintiquatuor habet nomina. de pr.mat.lib.1.c.2.f.2.per totum. 1

Materia proxima optat illam formam, pro qua eſt parata, materia uero prima, & communis æquè omnes reſpicit. de pr.mat.lib.2.c.11.l.16. 18

Materia an appetat formam ſecundum ſe, an ex accidenti. de prima mat.li.2.c.11.l.25. 18

Materia an ſit principale principium indiuiduationis, ubi ſex enumerantur opiniones. de pr.mat.lib.3.c.13.per totum, uſque ad c.19. ubi c.17. ponitur opinio propria. 28. uſque ad 32.

Pars Tertia.

Materia bona ex accidenti bono Phyſico. de pr.mat.lib.2.c.9.l.23. 17

Materia bona ex ſe bono Metaphyſico, cum ipſa ſit ens per ſe & ſubſtantia. ibid.l.26.

materia an appetat formam, & quomodo. de pr.mat.lib.2.c.10.f.2.per totum. 17

materia cur cognitu difficilis, de pr.ma.li.1.c.1.l.4. 1

materia quot modis ſumatur. de pr.mat.lib.1.cap.1.lin.10. 1

Et quotuplex. ibid.l.15.

materia intelligibilium duplex. de pr.mat.lib.1.c.1.l.17. 1

materia Mathematicorum, intelligibilis nuncupata, duplex. de pr.mat.lib.1.c.1.l.20. 1

materia intelligibilis ſeparatarum mentium ſub Deo ordinatarum impropriè dicitur. de pr.mat.lib.1.c.1.l.24. 1

materia formarum ſeparatarum duplex. de pr.mat.lib.1.c.1.l.28. 1

materia quomodo intelligatur eſſe corpus. de prim.mat.lib.3.c.11.l.4. 27

materia quomodo diuinis cōpetat, ex Academicorum ſententia. de pr.mat.lib.1.c.1.f.2.l.12. 1

materia appetit formam appetitu Phyſico. de prim.mat.lib.2.c.11.l.4. 18

materia partis an ſit pars eſſentiæ & definitionis. de pr.mat.lib.3.c.4.per tot.22.& c.4.per totū.23

materia totius omnium conſenſu eſt extra eſſentiam rei. de pr.mat.lib.3.c.3.f.2.l.4. 22

materia partis eſt pars eſſentiæ cum ſit pars formæ totius. de pr.mat.lib.3.c.3.f.2.l.15. 22

materia intelligibilis ſeu Mathematicorum quænam ſit. de pr.mat.lib.3.c.22.per totum. 34

materia cuius ſit origo. de pr.mater.lib.2.c.13.f.2.lin.1. 19

materia a quo, & cuius gratia, ſeu propter quid ſit, de pr.mat.lib.3.c.19.f.2.per totum. 32

materiam quomodo probatur ab Ariſtot. eſſe principium demonſtrationis. de pr.mat.lib.3.capit.22.l.12. 34

materia ſenſibilis dicitur quatenus ad compoſitum relata, eſt apta recipere qualitates ſub ſenſum cadentes. de pr.mat.lib.3.c.21.l.5. 34

materia non eſt id quod materiam expoſcit, de prim.mat.lib.3.c.6.f.2.l.3. 24

materia partis quid, de pr.mat.li.3.c.1.per tot. 21

materia totius quid, de pr.mat.lib.3.c.2.f.2.per totum. 21

materia duplex, ſenſibilis, ſ. et Mathematicorū, quæ dicitur intelligibilis. de pr.mat.lib.3.c.20.l.1.33

materia non eſt corpus attinens ad Prædicamentum Quantitatis, neque ad Prædicamentum Subſtantiæ, quia primum eſt accidens, alterum compoſitum, de pr.mat.lib.3.c.6.l.40. 24

materia an ſit corpus, opiniones uariæ. de pr.mat.lib.3.c.5.6. uſque ad c.12.& in c.10. ponit opinionem propriam, 23. uſque ad 27.

materia quare appetat formam in ſecunda notione, quatenus iuncta eſt priuatio, de pr.mat.lib.2.cap.11.f.2.l.8. 18

Materia vna cum forma a creatore Deo concreta, de pr.mat. lib.3.c.29.in fi. 33
Materia & priuatio idem numero, & diſtinguitur tantum ſpecie, hoc eſt forma & ratione. de pri. mat.lib.3.c.1.f.2.l.5. 21
Materia ſenſibilis quid, ex D.Tho.& alijs, de prim. mat.lib.3.c.20.l.17. 33
Materia quare dicatur Chaos, vacuum, magnum, paruum, & indefinita moles. de pri.mat.lib.3.c. 8.f.2.l.12. 25
Materia eſt poteſtate omnia prædicamenta.de prim. mat.lib.1.c.12.l.16. 8
Materia quomodo pura potentia ad formam, & quo modo purus actus entis. de pr.mat.lib.1.cap.9.f. 2.lin.19. 6
Materia an diuidatur in materiam totius, & partis, & quomodo.de pr.mat.lib.3.c.1.per totum. 21
Materia an appetat formas inficientes.de pr.mat.li. c.11.f.2.l.16. 18
Materia intelligibilis ſeu Mathematicorum quę ſit. de pr.mat.lib.3.c.20.l.10. 33
Et quid ſit.ibid.l.13.
Materiæ definitio ex propria opinione. de pri.mat. lib.1.c.17.ad fi. 12
Materiæ Cœli definitio.ibid.
Materiæ circumſcriptio ſeu definitio per negationem qualis.de pr.mat.lib.1.c.17.f.2.l.9. 11
Per communem potentiam, & priuationem. ibidem l.19.
Per Analogiam.ibid.l.24.
Per conditiones, affectiones, & effecta eius, ibidem l.5. 12
Materia & ſubſtantia eſt origo tranſmutationis et motus.de pr.mat.lib.3.c.21.f.2.l.26. 33
Materia quomodo dicatur una numero. de pri.mat. lib.3.c.17.l.13. 31
Materia eſt indiuidua per formas indiuiduas, non autem ex ſe.de pr.mat.lib.3.c.17.f.2.l.1. 31
Materiæ examinatio per quattuor quæſtiones, ſ. an ſit, quid, qualis, & propter quid.de pr.ma.c.1. lin.8. 1
Per quid ſit examinatio a c.6. vſque ad fi.primi li.
Per quale a c.1. ſecundi libri uſque ad c.19.tertij libri.
Per propter quid a c.19.tertij libri vſque ad finem.
Materiæ an competat moles ſibi coæua, referuntur opiniones, demum opinio propria.de pr.mat.lib.3. c.9.& 10.per totum. 26
Materię cognitio neceſſaria.de pr.mat.li.1.c.1.l.1. 1
Materiæ an competant inchoationes formarum. de pr.mat.lib.2.c.4.per totum. 19
Materiæ conditiones enumerantur. de pr.mat. li.2. c.1.in fi. 13
Materiæ notiones quinque ſub duobus capitib.contentæ.de pr.mat. lib.1.c.16.l.16. 11
Materię dantur duæ primæ notiones, ſubiectum, ſ.& materia. de pr.mat.lib.1.c.16.l.24. 11
Materiæ an competat forma una communis, ei coæua, per quam corpus conſtituatur, quod ſit genus Prædicamenti ſubſtantiæ. de prima mat. lib.3. cap.7.per totum. 24
Materiæ a priuatione differentiæ duodecim. de pr. mat.lib.1.c.14.f.2.l.4. 5
Materię quibus rationibus competat actus entis. de pr.mat.lib.1.c.8.per totum. 5
Materiæ competere actum entitatiuum. de pr.mat. lib.1.c.6.f.2.l.24. 4
Materiæ vnitas qualis.de pr.mat.li.2.c.7.ad fin. 16
Materiæ proximæ multæ ſunt, ſed materia pr.eſt vna pro abſoluto.de pr.mat. lib.2.c.8.f.2.l.3. 16
Materiæ comparatio cum forma. de pr.mat. lib.2.c. 1.f.2.l.11. 12
Materiæ an competat actus entis opiniones variæ. de pr.mat. lib.1.c.6.per totum. 4
Materiæ quid competat.de pr.mat.li.1.c.7.l.17. 5
Materiæ affectiones ſunt duæ, potentia & moles. de pr.mat.lib.3.c.10.f.2.l.3.& 49. 26
Et quæ ſit prior. ibid.
Materiæ intelligibilis conditiones quæ. de pr.mat.li. 3.c.22.f.2.l.1. 34
Materiæ nomen eſſe ab uno, & ad uaria extendi. de pr.mat.lib.3.c.2.l.28. 22
Materiæ eſſentia eſt potentia formæ verò actus. de pr.mat.lib.2.c.11.l.28. 18
Materiæ competit eſſe ſeorſum a ſuis cauſis. de pr. mat.lib.1.c.9.f.2.l.5. 6
Materiæ affectiones quæ. de pr.mat. lib.2.c.1.f.2. lin.6. 12
Materiæ neceſſitas ex quot capitibus probetur. de pr.mat.lib.1.c.3.per totum. 2
materiæ uaria nomina quæ. de pr. mat. lib.1.c.16. per totum.f.2. 10
materiæ eſſentia eſt principium accidentium ſecundũ fieri, non ſecundum eſſentiam. de pr.mat. lib.1.c. 12.l.23. 8
materiam ſeruari ſeorſum a Forma, an contradictionem includat.de pr.mat.li.2.c.4.f.2.l.9. 14
materiam quare Platonici conſtituant infra ens. de pr.mat.li.1.c.6.f.2.l.10. 4
materiam Platonici appellant exemplar diuinitatis expers.de pr.mat. lib.1.c.6.f.2.l.11. 4
materiam conſiderans, conſiderat omne genus cauſæ. de prim.mat. lib.3.c.21.l.1. 34
materiam vere cœlum non habet, li.5.de mat. rerum nat.c.23.l.3.f.2. 61
materiam quare in definitione indiuidui ſumpſit Ariſt.de pr.mat.lib.3.c.18.l.20. 32
mathematica niſi abſtraheret a pr.mat. quæ abſurda ſequerentur. de pr.mat.lib.3.c.21.f.2.l.36. 33
mathematica in ſolis uerſatur accidentibus, adeo ut nec confuſe ſubſtantiam conſideret. de pr.mat.lib. 3.c.21.l.12. 34
mathematica quomodo ſint priora ratione ſenſibilibus.de pr.mat.lib.3.c.23.l.26. 35
mathematica ſcientia quare dicatur diſciplinaria.de pr.mat.lib.3.c.21.l.26. 34
mathematica dicitur ſcientia ex abſtractione, & certiſſima.de pr.mat. lib.3.c.21.f.2.l.25. 33
mathematica quare dicatur ſcientia certa, de pr.mat. lib.3.c.21.f.2.l.27. 33

Mathe-

Digitized by Google

Mathematica non conſiderat ſubſtantiam, & principia interna & latentia, quia hoc pertinet ad phyſicum, ſed quantum. de pr.mat. li.3.c.21.f.2. lin.28. 33

Mathematica dicuntur ex abſtractione, & quare. de prima mat.lib.3.c.21.l.19. 34

Mathematicæ quomodo dicātur ſcientię certiſſimę, et incertiſſimæ.de pr.mat.lib.3.c.22.f.2.l.20. 34

Et cur dicantur de abſtractione. ibid.

Mathematicæ ſunt pars Philoſophiæ inſpectricis latè ſumptæ. de pr.mat.lib.3.c.22.f.2.l.32. 34

Mathematicæ parant nobis viam ad contemplanda diuina, quæ ſunt de abſtractis. de pr.mat. lib.3.c.22.f.2.l.27. 34

Mathematicæ accidentia materiata conſiderant, non conſiderato ſubiecto.de prim.mat.lib.3.c.22.f.2. lin.28. 34

Mathematicæ quare per ſolam formam demonſtrāt, & definiunt.de pr.mat.li.3.c.21.f.2.l.19. 33

Mathematicus abſtrahit a materia, quæ ſubſtantia eſt, & eius eſt officium.de pr.mat. lib.3.c.21.f.2. l.1.& ſeq. 33

Mathematicus verſatur in quanto ut quantum eſt, non ut eſt.de pr.mat.lib.3.c.23.l.3. 35

Mathematicus an abſtrahat a ſubſtantia, de pr.mat. lib.2.c.20.per totum. 33

Mathematicus abſtrahit a materia ſenſibili, ideſt ex compoſito ex materia & forma. de prima mat.li. 3.c.21.l.4. 34

Mathematicus imaginatione ſecernit quantitatem a ſubiecto.de pr.mat.lib.3.c.21.l.25. 34

Mathematicus conſiderat quantitatem ſeorſum ab omni ſubſtantia.de pr.mat.lib.3.c.21.in fi. 34

Mathematicorum materia quæ ſit. de pr.mat. lib.3. c.20.l.10. 33

Et quid ſit. ibid.lin.13.

Mathematicorum materia dicitur intelligibilis. de pr.mat.lib.3.c.20.l.2. 33

Mathematicorum affectiones cum materia pugnare.de pr.mat.lib.3.c.21.f.2.l.21. 33

mathematicis non competit tactus. lib. de mat.rerū nat.c.3.f.2.l.4. 46

medium eſt multiplex, lib.1.de elem.c.5.l.3. 68

medium duplex,lib.de mix.c.15.l.14.f.2. 109

medium permutationis elementorum duplex, lib.2. de elem.e.15.f.2.l.40. 88

medium duplex,lib.1.de elem.c.19.f.2.l.3. 77

membra Cerui non differre a membris Leonis, niſi quia anima unius differt ab anima alterius. de pr. mat.lib.3.c.17.f.2.l.20. 31

Idem de membris Platonis & Socratis dicendum, niſi quia anima unius differt ab aīa alterius. ibid.

metaphyſica quare dicatur prima Philoſophia.de pr. mat.lib.3.c.21.l.11. 34

Et uerſatur in ſubſtantia priore conſideratione, & magis abſtracta.ibid.

metaphyſica conſiderat abſtracta uel per ſe, uel abſtractione facta per eam, eueniente ex perfectione cognitionis, non autem ex imperfectione prout Mathematica. de prim.mat.lib.3.c.23.l.14. 35

metaphyſica ex accidentibus & ſubſtantia elicit notiones cōmuniores.de pr.mat.lib.3.c.23.l.19. 35

metaphyſica uerſatur in ſubſtania ſenſibili abiuncta, & ſupra ſenſum poſita.de pri.mat. lib.3.cap. 23.l.20. 35

metaphyſicus non valet abſtrahere accidens a ſubſtantia, ſed docet, accidētia eſſe definiēda per ſubſtantiam.de pr.mat. lib.3.c.20.f.2.l.1. 33

miſcibilia propriè quattuor lib. de mix.c.2.l.12. 99

miſcibilia quid, lib.de mix.c.2.l.2. 99

miſcibilium & mixtionis conditiones lib.de mixt.c. 2.per totum f.2. 98

miſcibilium conditio lib.1.de ele.c.14.f.2.l.10. 73

mixtio quadrupliciter conſideratur lib.de mixt.c.2. f.2.l.4. 98

mixtio uaria nomina habet lib.de mix.c.1.l.9. 98

mixtio an detur lib.de mix.c.3.per totum. 99

mixtio requirit diuiſionem miſcibilium.lib.de mix. c.3.f.2.l.35. 99

mixtio ad ſubſtantiam proprie pertinet lib.de mix. c.1.f.2.l.21. 103

mixtio quid lib.de mix.c.2.l.2. 99

mixtio differt a cōpoſitione lib.de mix.c.2.l.4. 99

mixtio quid lib.de mix.c.5.per totum, 101

mixtio tribuitur ab Ariſt.qualitatibus lib.de mix. c.10.l.28. 106

mixtionis actus tria requirit lib.de mix.cap.2.f.2. lin.13. 98

mixtionis conditiones, & miſcibilium lib.de mix.c. 2.per totum f.2. 98

mixtionis & mixti conſtitutio quattuor requirit li. de mix.c.2.f.2.l.18. 98

mixtionis locus lib.de mix.c.3.f.2.l.36. 99

mixtionis nomen tripliciter ſumitur, lib.de mixt.c. 1.f.2.l.7. 98

mixtionis finis internus duplex lib.de mix.cap.11. lin.15. 107

mixtionis definitio dupliciter explicatur lib.de mix. c.5.l.5. 101

mixtionis definitio integra lib.de mix.c.5.l.21. 101

mixtionis munere omnia reuoluuntur in Deum lib. de mix.c.3.f.2.l.25. 99

mixtionem facilem quæ reddant lib.de mix.c.2.f.2. lin.17. 98

mixtum æquale dari probatur ex propria opinione lib.de mix.c.16.f.2.l.32. 110

mixtum an debeat fieri ex quattuor elementis opiniones uariæ,lib.de mix.c.13. per totum. 108

mixtum non habet quinque formas,lib. de mix. c.8. f.2.l.20. 104

mixtum fieri ex unico uel duobus elementis dupliciter intelligitur,lib.de mix.c.13.l.12. 108

mixtum æquale an detur, li.de mix.c.15.per totum. fac.2. 109

mixti & mixtionis conſtitutio quattuor requirit, lib.de mix.c.2.f.2.l.18. 98

mixti forma quomodo conſurgat ex uariis formis. lib.de mix.c.12.f.2. 107

Mixti forma abſolute eſt una, facultate tot quot ſũt illæ ex quibus conſurgit, lib. de mix. c. 9. l. 6. 105
Mixti forma & temperamentum diſtinguuntur, li. de mix. c. 1. f. 2. l. 19. 98
mixta dupliciter conſiderantur, lib. 1. de elem. c. 19. f. 2. l. 36. 77
mixta noua gigni ex elementis, lib. de mix. cap. 3. linea 21. 100
mixta grauiora uel frigidiora elementis, an dentur, lib. de mix. c. 14. per totum. 109
mixta confici arte dupliciter intelligitur, lib. de mix. e. 13. f. 2. l. 32. 108
mixta an miſceri ualeant, li. de mix. c. 13. l. 28. 108
mixta an conficiantur arte, lib. de mix. e. 13. f. 2. lin. 32. 108
modi quattuor circumſcribendi materiã. de pr. mat. lib. 1. c. 17. f. 2. l. 2. & ſeq. 11
modi quinque generationis rerum, lib. 5. de mat. rerum nat. c. 24. l. 5. f. 2. 62
moles ab interitu immunis. de pr. mat. lib. 3. c. 8. f. 2. l. 26. 25
moles requiritur pro quouis ſubiecto & contrario caret. de pr. mat. lib. 3. c. 8. f. 2. l. 26. 25
moles materiata eſt ſubiectum primum. de pr. mat. lib. 3. e. 11. l. 5. 27
monſtra, imbecillitates, ſenium, & alia mala unde proueniant. de pr. mat. lib. 2. e. 9. l. 15. 17
morborum differentiæ ſequuntur quattuor primas qualitates, de quat. pr. qual. c. 2. ad fi. l. 4. 37
motor duplex lib. 5. de mat. rerum nat. cap. 10. f. 2. lin. 6. 51
motor duplex, lib. 2. de elem. e. 17. l. 18. 90
motor duplex, li. 5. de mat. rerum naturalium, c. 20. lin. 16. 60
motus duo tantum, lib. 5. pe mat. rerum naturalium, c. 22. f. 2. l. 8. 61
motus gradus quattuor, lib. 5. de mat. rer. nat. c. 12. f. 2. l. 15. 53
motus uerus duplex, lib. 5. de mat. rerum nat. c. 12. f. 2. l. 20. 53
motus animæ multiplex, lib. 5. de mat. rerum nat. c. 12. f. 2. l. 23. 53
moueri an ſua forma contingit dupliciter, lib. 2. de elem. e. 19. l. 15. 92
moueri et contramouere non eſſe idem lib. 5. de mat. rer. nat. c. 20. l. 16. 60
mundus dupliciter conſideratur, li. 1. de elem. c. 19. f. 2. l. 6. 77

N

NAtura eſt ſubſtantia. de pr. mat. lib. 1. c. 5. f. 2. lin. 10. 3
Natura vigilatur, lib. 5. de mat. rerum nat. cap. 1. linea 1. 45
Negatio quare dicatur abſolute non ens. de pr. mat. lib. 4. c. 13. l. 21. 9
Negatio communior quam priuatio. de pr. mat. lib. 1. c. 13. l. 23. 9
Nomen elementi quid, lib. 1. de elem. c. 1. l. 6 64
Nomen cōpoſitionis duplex. lib. de mix. c. 1. l. 11. 98
Nomen denotat confuſe id quod definitio explicat. de pr. mat. lib. 3. c. 4. l. 8. 23
Nomen denotat idem quod definitio, & quid res eſt. de pr. mat. lib. 3. c. 4. l. 4. 23
Nomen mixtionis tripliciter ſumitur lib. de mix. c. 1. f. 2. l. 7. 98
Nomen actionis quadrupliciter ſumitur, libro 5. de mat. rerum nat. e. 20. l. 8. 60
Nomine grauium & leuium quid denotetur, li. 2. de elem. c. 17. l. 12. 90
Nomina varia mixtionis, lib. de mix. e. 1. l. 9. 98
Nomina compoſitorum ab uno eſſe, & ordine naturæ primo denotare formam, ſecundo compoſitum. de pr. mat. lib. 3. c. 4. l. 9. 23
Numeri accidentia dicuntur. de pr. mat. lib. 3. c. 21. f. 2. l. 13. 33

OBiectum ſenſus non eſt actio, ſed forma, lib. 2. de elem. c. 6. l. 29. 83
Obiectum ſe habet ad obiectum ſicut ſenſus ad ſenſum. de quat. pr. qual. c. 5. l. 12. 38
Obiectum intellectus, quidditas materiata. de prim. mat. lib. 2. e. 1. f. 2. l. 21. 12
Oleum cur non miſceatur, lib. de mix. 14. l. 30. 109
Opinio aſſerentium grauitatem et leuitatem eſſe formas ſimplicium corporum, lib. 2. de elem. c. 2. per totum. 80
Opinio dicentium quattuor primas qualitates eſſe formas elementorum, libro 2. de elem. c. 4. per totum. 81
Opinio propria de intenſione et remiſſione formarũ, lib. 2. de elem. c. 11. per totum. 86
Opiniones uariæ de numero graduum formarum indiuidui, lib. de conſid. mult. for. cap. 3. fac. 2. per totum. 114
Opinio propria de formis elementorum, lib. 2. de ele. c. 7. per totum. f. 2. 83
Opinio propria elementorum quod præſtantius, lib. 1. de elem. c. 18. f. 2. l. 45. 76
Opinio propria de motu grauium & leuium, c. 19. f. 2. per totum. 91
Opinio propria de numero graduum formarum indiuidui, lib. de cond. mult. for. c. 4. f. 2. l. 39. 115
Opinio propria de ſinceritate elementorum, lib. 1. de elementis, c. 15. f. 2. l. 30. 74
Opinio propria quomodo primæ qualitates è cœlo pendeant, lib. 4. de mat. rerum nat. c. 14. l. 33. 44
Opinio propria quomodo elementa primo origine moueantur, lib. 2. de elem. c. 22. per totum. 94
Opinio propria quomodo elementa ſeruentur in mixto, lib. de mix. c. 6. per totum f. 2. 101
Opinio propria quomodo radij ſolis nos calefaciant. c. 7. per totum. f. 2. 49
Opinio propria quomodo actio efficientis gignat compoſitum, lib. 5. de mat. rer. nat. c. 25. per totum. 63

Opinio

Opinio Galeni de termino ad quem mixtionis. lib.de mix.c.11.f.2.l.8. 106

Opinio propria quid ſit reſiſtentia, lib.5. de mat.rerum nat. c.18.per tosum. 59

Opinio propria quomodo elementa ſeruantur in mixto, lib.de mix.c.9.f.2. 104

Opinio propria de termino aliquem mixtionis, lib.de mix.c.11.l.15. 107

Opinio propria cur aqua non ambiat terram condique lib.1.de elem c.20.l.35. 78

Opinio propria de reactione lib.5.de ma.rerum nat. c.22.per tosum. 61

Opiniones uariç an temperamẽsum ſit qualitas una lib.de mix.c.18.per totum.f.2. 111

Opiniones uariæ de motu granium & leuium c.18. per totum. 90

Opiniones uariæ an mixtum debeat fieri ex quattuor elementis lib.de mix.c.13.per totum. 108

Opiniones uariæ quomodo actio efficiens gignat compoſitum lib 5 de mat.rerum naturalium ca.24. per totum. 62

Opiniones uariæ de ſinceritate elementorum lib.1. de elem.c.15.per totum. 74

Opiniones uariæ de præſtantia elementorum lib.1. de elem.c.18.per totum. 76

Opiniones uariæ de formis elementorum libr.2.de elem.c.1.f.2.l.28. 79

Opiniones uariæ an formæ elementorum recipiant magis & minus, lib.2. de elem.c.10.per totũ. 85

Opiniones variæ quid ſit reſiſtensia, lib.5. de mat.rerum nat.c.17.per totum. 58

Oppoſitio prima, conſtituens communes terminos generationis & interitus, eſt una, & eſt forma et priuatio.de quat.pr.qual.c.5. ad fi. 38

Orbibus cœleſtibus nil mediare, lib.5. de mat.rerum nat.c.4.f.2.l.23. 47

Ordo uniuerſi qualis ſecundum Platonem, & qualis ſecundum Ariſt.de prima mat.lib.1.c.4. l.38. & ſeq. 3

Ordo ad potentiam & priuationem qualis, de prima mat.lib.1.c.14.f.2.l.44. 9

Ordo Potentiæ & Priuationis.de pr.mat. lib.1. cap. 14.f.2.l.28. & 44. 9

Origo ſenij, et aliarum conditionum ex materia prouenit.de pr.mat.lib.2.c.1.in fi. 13

Ortus & interitus ad quid referatur.de pr.mat. lib. 2.c.13.f.2.l.3. 19

Ortus & interitus magis competit formæ quã priuationi. de pr.mat.lib.2.c.13.f.2.l.3. 19

P

PArtes ſunt totum poteſtate quod formam denotat.de pr.mat.lib.3.c.22.f.2.l.3. 34

Patientia & agentia compoſita ex duobus conſtare. lib.5.de mat.rer.uat.e.22.l.3. 61

Philoſophia prima verſatur in ſubſtantia ſenſibili abiuncta, & ſupra ſenſum poſita.de pr.mat.lib.3. c.23.l.20. 35

Philoſophiæ partes tot eſſe quot ſubſtantiæ.de prim. mat.lib.3.c.20.lin.31. 33

Phyſicus quare definiens corpora Phyſica per ſolam materiam & formam, non dicatur abſtrahere a materia ſenſibilis.de pr.mat.lib.3.c.21.l.7. 34

Piper vnde habeas uim calefaciendi, lib.5. de materia rer.nat.c.10.l.22. 52

Plato, & Ariſt.de attinentibus ad priuationem, quomodo concilientur.de prim.mat.lib.1. cap.15. per totum. 10

Plato & Ariſt. conueniunt in ſex de motu animæ, lib.5.de mat.rer.nat. c.12.l.13. 54

Plato & Ariſt. diſſentiunt in quinque de motu animæ, lib.5.de mat.rer.nat.e.12.l.25. 54

Potentia quid.de pr.mat.lib.1.c.10.l.13. 7

Potentia ad motum duplex, lib.2.de elem.cap.17.linea 21. 90

Potentia dupliciter ſumitur, lib.de mix.c.6.fac.2.linea 24. 101

Potentia agens quid, lib.5.de mat. rerum nat. cap.9. l.16. 51

Potentia quare nunquam deſerat materiam. de pr. mat.lib.1.c.12. l.14. 8

Potentia triplex, reducibilis tamen ad duplicem. de pr.mat.lib.1.c.6.f.2. l.11. 4

Potentia pro abſoluto conſiderata ſemper eſt in materia.de pr.mat. lib.1.c.12.l.9. 8

Potentia pro abſoluto eſt eſſentia materiæ, quæ ab actu non deſtruitur, ſed perficitur, et ex eis unum per ſe conſtituitur. de pr.mat. lib.2. cap.11. f.2. lin.14. 18

Potentia ſui eſſentia datur, ſicut datur actus purus, qui eſſentia eſt actus. de pr.mat.lib.1.c.11.fac.2. lin.11. 7

Potentia communis materiæ coæua, quod ſit eius eſſentia, quibus rationibus probetur. de pr.mat.lib. 1.c.11.per totum. 7

Potentia cur ſit prior priuatione. de pr.mat. lib.1.c. 14.f.2.l.38. 9

Potentia communis ſequitur conditionem materiæ, non autem formam aliquam, ſed communem, & ſic eſt indefinita ad formas. de pr.mat.lib.1.c.10. l.5. 7

Potentia & affectio an diſtinguatur a ſuo fundamento.de pr.mat.lib.1.c.10.l.10. 7

Potentia quomodo ſe babeat ad materiam. de prim. mat.lib.1.c.10.f.2. per totum. 6

Potentia materiæ duplex. de pr.mat. lib.1.c.10.f.2. lin.4. 6

Potentia non numeratur pro principio a materia diſtincta.de pr.mat.lib.1.c.14.l.30. 10

Potentia quomodo includat priuationem. de pr.mat. lib.2.c.12.f.2.l.4. 8

Potentia tria ſignificat.de pr.mat. lib.1.c.12. f.2. linea 22. 8

Potentia & actus qua oppoſitionis ſpecie opponantur.de pr.mat.lib.1.c.12.f.2.l.8. 8

Vbi opinio propria. ibid.l.22.

Potentia communis materiæ, antecedens formis & diſpoſitionibus, intrinſecus, & pro abſoluto conſiderata, eſt natura & eſſentia materiæ.de prim. ma-

materia libro primo, capitulo 10. linea 28. 7
Et quibus rationibus probetur. c. ſeq. per totum.
Potentia communis conſiderata extrinſecus pro ſuperaddita relatione ad obiectum, & conſiderata ſecundum formam, et modum denominationis, diſtinguitur ab eſſentia abſoluta materiæ, et eſt eius affectio, ibid. l. 29.
Potentia propria ex diſpoſitione conſurgens, eſt qualitas, & accidens, & ſolum dici poteſt eſſentia materiæ, ut ad huiuſmodi formam relatæ. ibid. lin. 32.
Potentia materiæ dici poteſt ſubſtantia, & eſſentia materiæ, qualitas eius, affectio, & relatio. ibid. lin. 34.
Potentia, conſiderata cum ſuperaddita relatione, non competit materiæ, niſi in ſecunda eius notione. ibid. l. 40.
Potentia conſiderata pro eſſe abſoluto, ſemper competit materiæ, & ſemper ſeruatur. ibid. l. 41.
Potentia intrinſecus eſt eſſentia materiæ, ſed extrinſecus diſtinguitur ratione, & redigitur tanquam principium ad prædicamentum, ad quod refertur, de pr. mat. lib. 1. c. 12. l. 24. 8
Potentia & actus quomodo dicantur eiuſdem generis. ibid. l. 25.
Potentia quomodo intelligatur, non diſtingui a ſuo fundamento. ibid. l. 31.
Potentia quomodo uſurpatur pro abſoluto. ibid. lin. 35. & ſeq.
Et quomodo probetur. ibid.
Potentia omnis reſpicit aliud. ibid. l. 36.
Potentia omnis definitur per id ad quod refertur. ibid. l. 36.
Potentia futurum denotat. ibid.
Potentia quomodo ſit eſſentia materiæ. de pr. mat. li. 1. c. 10. f. 2. per totum. 6
Potentia formis ſeparatis dupliciter competit. de pr. mat. lib. 1. c. 1. l. 29. 1
Poteſtate quod eſt, non eſt pro obiecto, ſed pro ſubiecto. de pr. mat. li. 1. c. 12. l. 12. 8
Prædicamentum omne diuiditur per actum & potentiam. de pr. mat. lib. 1. c. 12. l. 18. 8
Prædicamentum quantitatis, quare ſecundo loco poſitum. de pr. mat. lib. 1. c. 11. f. 2. l. 17. 7
Prædicamenta per formam conſtituuntur. de prim. mat. lib. 1. c. 9. f. 2. l. 12. 6
poſterius quomodo non poſſit abſtrahi a ſuo priore. de pr. mat. lib. 3. c. 23. f. 2. in princ. 34.
poſterius non poteſt eſſe principium ſui prioris. de pr. mat. lib. 3. c. 21. f. 2. l. 11. 33
principale principium indiuidui id ſtatui debet, quod primi per eius nomen denotatur. de pr. mat. lib. 3. c. 17. f. 2. l. 34. 31
principale principium quale ſtatui debeat. de prim. mat. lib. 3. c. 17. f. 1. l. 12. 31
principium motus duplex, lib. 2. de de. c. 17. l. 16. 90
principium indiuidui quodnam ſit. de pr. mat. lib. 3. c. 18. l. 35. 32
principium mortalium origine primum, debet eſſe æternum. de pr. mat. lib. 2. c. 13. f. 2. l. 20. 19
principium agendi uel patiendi non eſt accidens, & qualitas rei, ſed natura et eſſentia eius. de prim. mat. li. 1. c. 10. l. 14. 7
principium indiuiduationis quale, ubi ſex enumerantur opiniones. de pr. mat. lib. 3. c. 13. uſque ad c. 19. ubi c. 17. ponitur opinio propria. 28. uſque ad 32.
principium exiſtentiæ, & unius numero reciprocantur. de pr. mat. lib. 3. c. 17. l. 8. 31
principia ſunt pro ſe unum numero, ut in uniuerſo exiſtunt. de pr. mat. lib. 3. c. 18. l. 8. 32
principia mortalium propria et proxima, ſunt mortalia, ſecus ſi communia & remota. de pr. mat. lib. 2. c. 13. f. 2. l. 19. 19
principia exiſtentiæ ſecundum accidens ſunt proximiora, & notiora nobis. de pr. mat. lib. 3. cap. 17. linea 9. 31
principia rerum duo, Deus ſcilicet & materia, bonum & malum. & quomodo intelligatur. de pr. mat. lib. 2. c. 9. l. 4. 17
principia Arithmeticæ quæ. de pr. mat. lib. 3. c. 21. f. 2. l. 17. 33
principia prima Geometriæ quæ. de pr. mat. li. 3. cap. 21. f. 2. l. 15. 33
principia communia decem prædicamentorum conſtituuntur per actum & potentiam, hoc eſt formam, & materiam. de prim. mat. lib. 3. cap. 2. linea 49. 22
principia exiſtentiæ etiam eſſe indiuiduationis principia. de pr. mat. lib. 3. c. 17. l. 6. 31
principia exiſtentiæ quotuplicia. de pr. mat. lib. 3. c. 17. l. 8. 31
principia exiſtentiæ ſecundum ſe quotuplicia. de pr. mat. lib. 3. c. 17. l. 15. 31
principia generationis duo. de prim. mat. lib. 1. cap. 3. ad fin. 3
principia indiuiduationis ſunt accidentia, & tempus, & quattuor genera cauſarum, de pr. mat. lib. 3. c. 17. l. 25. 31
principia per eorum opera & effectus circumſcribi. de quat. pr. qual. c. 10. f. 2. l. 11. 41
principia indiuiduationis tot ſunt, quot ſunt principia exiſtentiæ indiuiduorum. de prim. mat. lib. 3. c. 17. l. 2. 31
principia rerum, quæ ſecundum Academicos. de pr. mat. c. 1. lib. 1. f. 2. l. 9.
principia exiſtentiæ ſecundum ſe externa ſunt efficiens, & finis, interna autem materia & forma. de pr. mat. lib. 3. c. 17. l. 16. 31
priuatio quotuplex, ſeu quot modis accipiatur, uel quot habeat ſignificationes. de pr. mat. lib. 1. c. 13. f. 2. l. 3. cum ſeq. 8
priuatio quid ſit. ibid. l. 19.
Et quomodo differat a negatione. ibid. l. 20.
priuatio intimior materiæ, proximior conditioni eius, & eſt conditio neceſſario requiſita pro materia, ut appetat formam. de pr. mat. li. 2. cap. 13. ad fin. 19
priuatio quomodo ſit in ratione potentiæ. de pr. mat. lib. 1. c. 12. f. 2. l. 4. 8

Priuatio

Priuatio an aliquo modo dici poſſit forma, qualitas, & affectio aliqua, an uero ſit abſoluta abſentia. de pr.mat.lib.1.c.13.l.25. 9

Et quibus ſint iſti modi. ibid.

Priuatio priuationis an detur.de pr.mat.lib.1. c.13. lin.40. 9

Priuatio dupliciter conſideratur. de pr. mat. lib.1. c.14.l.42. 9

Priuatio an diſtinguatur a materia, & quomodo ad eam ſe habeat. de pr. mat. lib.1.c.14. f.2. per totum. 9

Priuatio quomodo ſit principium generationis, & interitus. de pr.mat.lib.1.c.14.l.1. 10

Priuatio quomodo ad potentiam & materiam ſe habeat.de pr.mat.lib.1.c.14.f.2.l.27. & 41. 9

Priuatio ex ſe eſt non ens.de mat.pr.lib.1.c.4.l.3. 3

Priuatio quare dicatur per ſe, non ens, ex accidenti ens. de pr.mat.lib.1.c.13.l.24. 9

Priuatio non ſequitur formam, ſed comitatur potentiam.de pr.mat.lib.4.c.1 l.14. 27

Priuatio communis datur, ſicut in materia communis potentia: ibid.

Priuatio a materia differt duodecim modis.de prim. mat.lib.1.c.14.f.2.l.4. 9

Priuatio duplex.de pr.mat.lib.1.c.14.l.33. 10

Priuatio an bonum appetat. de pr.mat. lib.2.c.10. ad fin. 18

Priuatio & forma ſtatuuntur termini proprij generationis, & interitus. de prima mat. lib.1.c.14. linea 8. 10

Priuatio & forma eſt oppoſitio prima, quæ conſideratur in materia, ad quam cætera rediguntur. ibid.l.9.

Priuatio neceſſaria eſt pro appetitione formæ. ibid. lin.10.

Priuatio ſtatuitur terminus a quo generationis, & ad quem interitus. ibid.l.11.

Priuatio ad duo referri poteſt, ad generationem ſcilicet, & ad rem genitam. ibid.l.13.

Priuatio dum refertur ad generationẽ dicitur principium eius per ſe, dum uere refertur ad rem genitam, dicitur principium ex accidenti. ibid.l.14.

Priuatio quatenus eſt principium ex accidenti, etiã participare dicitur priuationi per ſe. ibidem, linea 20.

Priuatio & ad formam, & ad materiam redigitur. de pr.mat.lib.1.c.14.l.24. 10

Priuatio pro abſoluto non diſtinguitur a materia. de pr.mat.lib.1.c.14.l.27. 10

Priuatio numeratur pro principio a materia diſtincto, ſed non potentia. ibid.l.28.

Priuatia ad ortum concurrit modo proprio & diſtincto, ut terminus a quo, potentia autem non ſeparatur a materia, ibid.l.29.

Priuationis cum potentia ordo, de pr.mat.li.1.c.14. f.2.l.28. & 44. 9

Priuationes & potentiæ quomodo ſint æternæ pro præterito, & non pro futuro tempore.de pr.mat. lib.1.c.11.f.2.l.29.

Potentiæ, & priuationis ordo.de pr.mat.lib.1.c.14 f.2.l.28.& 44. 9

Q

QVale ad formam pertinet.de pr.mat.lib.3.c.1. lin.24. 21

Qualitas an tantam reſiſtat quantum agit lib.5. de mat.rerum nat.c.19.f.2.l.27. 59

Qualitas competens duobus elementis an ſit eiuſdẽ ſpeciei lib.1.de elem.c.7.per totum. 75

Qualitatis ſecundæ ſpeciei ſubiectum frequenter eſt ſubſtantia.de pr.mat.lib.1.c.16.l.12. 7

Qualitates primæ an recte dicantur Elementa ſimplicium corporum. de quat.pr.qual.c.12.f.2.linea 25. 42

Qualitates primæ ob earum diuerſa munera diuerſimode nuncupari lib.2.de elem.c.8.l.2. 84

Qualitates primas non eſſe formas elementorũ. lib. 2.de elem.c.5.per totum.f.2. 81

Qualitates nouæ ingignantur, lib.2. de elem. c.16. f.2.l.37. 89

Qualitates primæ quattuor, ſunt illa principia, quæ a Phyſico comprobantur, & Medico uſui traduntur.de quat.pr.qual. c.2. ad fi.l.11. 37

Et ſunt principia Artis medendi, ibid.

Qualitates ad tactum pertinentes, quænam ſint origine primæ. de quat.pr.qual. c.2.l.3.f.2. 36

Qualitates mortalium comparatæ cum Qualitatib. cœli, dicuntur ſecundæ, illę uero primę. de quat. pr.qual.c.5. ad fin.l.31. 38

Qualitates primę non ſunt origine una prior altera, licet dignitate calor antecellat. de quat. pr. qual. cap.5.in fi. 38

Qualitates primę an æque agant & patiantur. de quat.pr.qual. c.12. per totum. 42

Qualitates primæ quotuplices, de quat.pr.qual.c.1. in prin.f.2. 35

Qualitates primæ quattuor ſunt cauſa mortis, vitæ, ſomni, vigiliæ, iuuentutis, ſenectutis, ſanitatis, & morbi.de quat.pr.qual. c.2. ad fi. l.8. 37

Qualitates ad tactum pertinentes, quot numero ſint. de quat.pr.qual.c.1. l.10. 36

Qualitates primæ quę. de quat. prim.qual. cap.1. in princ. 35

Qualitates inhærentes primo ſubiecto quę. de quat. pr.qual.in proœm.f.2.l.11. 35

Qualitates, quę ad tactum pertinent, primę dicuntur. ibid.l.12. 35

Et quęnam ſint. ibid.

Qualitates primæ ſunt de forma ſubſtantiæ, eiuſque inſtrumenta, de quat.prim.qual.in proœm. f.2. linea 12. 35

Qualitates primæ ſunt cauſæ elementorum.de quat. pr.qual.in proœm. f.2.l.13. 35

Sunt inſtrumẽta communia omnium effectionum, & perpeſſionum.ibid.l.14.

Sunt pro cognitione ualde neceſſariæ, prout etiam pro rerum productione. ibid.l.15.

Qua-

Qualitates primæ quomodo è cœlo pendeant, lib.4. de mat.rerum nat.c.14.f.2.per totum. 43
Qualitatum primarum diuiſio.& definitio.de quat. pr.qual.c.6.per totum.f.2. 38
Qualitatum primarum nomina quæ. de quat. prim. qual.c.6.l.11. 39
Qualitatum primarum definitiones per quod genus cauſæ ſint traditæ,& an ſint veræ.de quat. prim. qual.c.7.f.2.l.10. 39
Qualitatum primarum diuiſio in agentes & patientes,an ſit vera.de quat.pr.qual.c.7.per totum. 39
Qualitatum primarum varietates quæ. de quat.pr. qual.c.8.per totum. 40
Qualitatum primarum duę cur dicantur agere, & cur aliæ duæ pati, ex propria ſententia. de quat. pr.qual.c.9. per totum. 41
Qualitatum primarum definitiones,ſeu circumſcriptiones,quæ. de quat.pr.qual.c.10.per totum. 41
Qualitatum primarum actiones duplices. de quat. pr.qual.c.10.f.2.l.13. 41
Qualitatum primarum contrarietates ſunt agens, & patiens.de quat.pr.qual.c.5.in fin. 38
Qualisatum primarum ad tactum pertinentium,oppoſitiones,& differentia quæ.de quat. pr.qual.c. 1.l.11. 36
Qualitatum primarum officium quale. de quat.pr. qual.c.1.f.2. per totum. 35
Qualitatum præſtantia quæ. de quat.pr.qual.c.5.in prin. 38
Qualitatum primarum conditiones quæ. de quat.pr. qual.c.1.f.2. per totum. 35
Qualitatibus primis den ptis demuntur etiam elementa.lib.2.de elem.c.8.l.11. 84
Qualitatis prædicamentum quare ſecundo loco poſitum.de pr.mat.lib.1.c.11.f.2.l.17. 7
Quantum conſideratur a mathematico, & eſt eius ſubiectum.de pr.mat.lib.3.c.21.f.2.l.28. 33
Quod generatur quid denotet ex Ariſt.ſententia. de pr.mat.lib.1.c.4.ad fi. 3

R

R*Adij Solis quomodo calefaciant. lib.5.de mat. rerum nat.c.6.f.2.per totum.* 48
Rerum & deuſum dupliciter vſurpari. de quat.pr. qual.c.1.l.32. 36
Rebus per naturam duo competunt.lib.5.de mat.rerum nat.c.18.l.27. 59
Regreſſus a priuatione ad habitum non dari,quomodo intelligatur.de pr.mat.lib.1.c.14.l.32. 10
Regulæ de proportione motuum quomodo datæ ab Ariſt.l.2. de elem.c.25.l.15. 96
Relatio ad aliud quattuor modis conſideratur.de pr. mat.lib.1.c.16.l.7. 11
Requiſita pro motu elementorum.c.22.lib.2.de ele. f.2.l.3. 98
Requiſita ad motum quinque lib.2.de elem.c.23.linea 21. 95
Res quomodo proprie dicantur ſimiles,lib.5.de mat. rerum nat.c.14.l.14. 56
Reſiſtentia quæ ſit in motu elementorum, lib. 2. de elem.c.23.per totum.f.2. 94
Reſiſtentia duplex,lib.2.de elem.c.23 l.3.f.2. 94
Reſiſtentia omnis non prodis ex medio,li.2. de elem. c.23.l.33. 95
Reſiſtentia interna duplex, lib.2.de elemen.c.23. linea 42. 95
Reſiſtentia & actio per nouem variantur, lib.5. de mat.rer.nat.c.19.f.2.l.11. 59
Reſiſteutia omnis eſt actio, ſed non eſt contra, lib.5. de mat.rerum nat. c.18.l.49. 59
Reſiſtentia definitio, lib.5. de mat.rerum nat.c.18. lin.47. 59
Reſiſtentia diuiſio,li.5.de mat.rer.nat.c.18.l.2. 59

S

S*Acerdotes Ægyptij quare operam nauabant Mathematicæ.de pr.mat.lib.3.cap.22.f.2. linea 29.* 34
Scientia ex abſtractione non dicitur,dum a poſteriorib.fit abſtractio,cum ſit etiam alijs ſcientijs commune.de pr.mat.lib.3.c.21.f.2.l.31. 33
Scientia quomodo abſtrahant a principio indiuiduationis.de pr.mat.lib.3.c.18.l.28. 32
Scientia quomodo abſtrahant a forma.ibid.
Scientia unde dicantur abſtrahere.de prim.mat.lib. 1.c.7.l.9. 5
Et quomodo abſtrahant a ſingularibus. ibid.l.10.
Scientia abſtrahunt ab indiuiduis,quæ ſunt differentiæ,ſeu accidentia. de pr.mat.lib.3.c.2.l.15. 22
Senex cur ſi reciperet oculum iuuenis uideret,ut iuuenis,lib.2.de elem.c.10. l.2. 86
Senij,es aliarum conditionum origo unde.de pr.mat. lib.2.c.2.in fin. 13
Senſus vt ſe habet ad ſenſum, ita obiectum ad obiectum.de quat.pr.qual.c.5.l.12. 38
Senſus obiectum non, ſed actio eſt forma,li.2. de ele. c.6.l.29. 83
Siccitas quomodo definiatur. de quat. pr.qual. c.10. l.9.41.& c.11. per totum. 42
Sicci,humidi,frigidi,& calidi diſtinctio,li.4.de mat. rer.nat.c.13.per totum. 43
Simile an agat in ſimile, 5. lib.de mat.rer.nat. c.14. per totum. 56
Simile eſt multiplex 5. lib. de mat.rer.nat.cap.14. lin.6. 56
Singulare conſtituitur per materiam, uniuerſale per formam.de pr.mat.lib.3.c.13.l.9. 28
Singulare eſt illud ſolū quod re vera exiſtit & actu eſt,uniuerſale uero per intellectum actu conſtituitur. de pr.mat.lib.3.c.18.l.5. 32
Singulare & uniuerſale opponuntur.de pr.mat.lib. 3.c.13.l.6. 28
Singularia quomodo dicuntur materia uniuerſalis. de pr.mat.lib.3.c.2.l.33. 12
Solis radij quomodo calefaciant,lib.5.de mat.rerum nat.c.6.f.2.per totum. 48

Species

Species & genera ſunt formæ totius. de pr. mat. lib. 3. c. 1. l. 24. 21

Speciei ſecundæ qualitatis ſubiectum frequenter eſt ſubſtantia. de pr. mat. lib. 1. c. 10. l. 12. 7

Subiectum recte dicitur a materia in actu, & ab ea denominatur. de pr. mat. lib 1. c. 16. f. 2. l. 8. 11

Subiectum denotat id quod formatum eſt, & proximum eſt formæ accidentium ibid. l. 8.

Subiectum dicitur ab actu, quia actu eſt. de pr. mat. lib. 1. c. 16. l. 46. 11

Subiectum primum prima nuncupatur materia, & vice verſa. de quat. pr. qual. in proœm f. 2. 35

Subiectum primum debet eſſe extenſum, & qualitatibus ornatum. de quat. pr. qual. in proœm. lin. 8. fac. 2. 35

Subiectum notius eſt materia, cum actu ſit. de prim. mat. lib. 1. c. 16. l. 48. 11

Subiectum ſecundæ ſpeciei Qualitatis frequenter eſt ſubſtantia. de pr. mat. lib. 1. c. 10. l. 12. 7

Subiectum poſitum in definitione materiæ, quare dicatur notius materia ipſa. de pr. mat. lib. 1. c. 16. lin. 48. 11

Subiectum quid magis denotet. de pr. mat. lib. 1. c. 16. f. 2. lin. 7. 11

Subiectum in rebus naturalibus non habens formã, prima conſiderari, deinde negationem, poſteà potentiam, ultimo priuationem. de pr. mat. lib. 1. c. 14. f. 2. l. 44. 9

Subiectum reſpicit facta, & præſentia, materia vero futura, ex Themiſtio. de prim. mat. lib. 1. c. 16. lin. 28. 11

Sed contrarium tenet Auctor. ibid. l. 49.

Subiectum prius prædicato. de pr. mat. lib. 1. c. 8. f. 2. lin. 1. 5

Subiectum abſolute primum quale ſit. de pr. mat. lib. 3. c. 10. f. 2. l. 5. 26. & c. 11. l. 5. 27

Subiectum & materia quid habeant commune inter ſe, & in quid differant. de pr. mat. lib. 1. capit. 16. lin. 26. 11

Subſtantia, frequenter eſt ſubiectum ſecundæ ſpeciei qualitatis. de pr. mat. lib. 1. c. 10. l. 12. 7

Subſtantia quomodo ſit unum numero. de pr. mat. lib. 3. c. 12. l. 13. 28

Subſtantia eſt cauſa accidentis in genere materiæ & ſubiecti, non autem formæ. de pr. mat. lib. 3. c 23. lin. 6. 35

Subſtantia dicitur quid. de pr. mat. l. 1. c. 5. f. 2. l. 7. 3

Subſtantia dupliciter accipitur. de pr. mat. lib. 1. c. 5. f. 2. l. 14. 3

Subſtantia prior cognitione accidentibus cognitione diſtincta & abſolutè perfecta. de pr. mat. lib. 3. c. 23. l. 12. 35

Subſtantia diuiditur in materiam, formam, & compoſitum. de pr. mat. lib. 1. c. 11. f. 2. l. 7. 7

Subſtantiæ forma dupliciter conſideratur lib. 2. de elem. c. 10 f. 2. l. 6. 85

Subſtantiæ indiuiduum per hoc aliquid deſignatur. de prim. mat. lib. 3. c. 17. l. 40. 31

Subſtantijs primis demptis, ut in prædicamento ſubſtantiæ omnia aboleri. de pr. mat. lib. 3. cap. 18. lin. 1. 32

Subſiſtentia quibus competat, & quibus inexiſtentia. de pr. mat. lib. 1. c. 7. l. 14. 5

T

Tactus Phyſicus an ſit lib. 5. de mat. rerum nat c. 4. l. 4. 47

Tactus non competit mathematicis lib. 5. de mat. rerum nat. c. 3. f. 2. l. 4. 46

Tactus verus quattuor requirit lib. 5. de mat. rerum nat. c. 1. l. 26. 45

Tactus definitio lib. 5. de mater. rerum nat. c. 1. f. 2. lin. 9. 45

Tactus duplex lib. 5. de mat. rer. nat. c. 1. l. 10. 45

Tactus per metaphoram quadruplex lib. 5. de mat. rerum nat. c. 1. l. 10. 45

Tactus magnitudinum triplex lib. 5. de mat. rerum nat. c. 1. l. 17. 45

Tactus cœleſtis duplex lib. 5. de mat. rerum nat. c. 1. l. 19. 45

Tactus Phyſicus duplex lib. 5. de mat. rer. nat. cap. 1. lin. 23. 45

Termini generationis maxime diſtantes, & oppoſiti, ſunt eſſe, & non eſſe. de prim. mat. lib. 1. c. 14. lin. 5. 10

Temperamentum conſurgens ex primis qualitatib. conſideratur dupliciter lib. de mix. cap. 16. f. 2. linea 9. 110

Temperamentum duplex lib. de mix. c. 18. l. 31. 112

Temperamentum, & forma mixti diſtinguuntur li. de mix. c. 1. f. 2. l. 19. 98

Temperamentum an ſit qualitas una & forma vna lib. de mix. c. 18. per totum. f. 2. 111

Temperamentum quid lib. de mix. c. 5. l. 31. 101

Temperamentũ triplex lib. de mix. c. 16. f. 2. l. 4. 110

Temperamentum duplex habet animal lib. de con. mul. for. c. 5. f. 2. l. 42. 116

Temperamenta, ætates, & regiones reſpondent, primis quattuor qualitatibus. de quat. pr. qual. ca. 2. ad fi. l. 6. 37

Terra cur a Platone dicatur antiquiſſima lib. 1. de elem. c. 19. l. 28. 77

Terra cur ſedes hominum lib. de elem. 1. c. 19. f. 2. lin. 10. 77

Terra cur antiqua mater lib. 1. de elem. cap. 19. f. 2. lin. 17. 77

Terra, & aqua vnum orbem conſtituunt. lib. 1. de elem. c. 21. in principio f. 2. 78

Terra omnium viliſſima lib. 1. de elem. c. 19. in fine. fac. 2. 77

Terminus triplex conſideratur in elementis lib. 2. de elem. c. 13. f. 2. l. 35. 87

Themiſtij controuerſia de potentia materiæ, an eidem competat uel, ne quomodo ſoluitur. de prim. mat. lib. 1. c. 10. l. 35. 7

Totum ex quibus partibus conſtet. de pr. mat. lib. 3. c. 1. l. 20. 21

Totum formam denotat. de pr.mat. lib.3. c.22. f.2. lin.3. 34
Tranſmutatio omnis duos requirit terminos, a quo, & ad quem, de pr.mat.lib.1.c.14.l.2. 10
Tranſitus non datur ex omni non eſſe, ad eſſe. de pr. mat. lib.1.c.14.l.7. 10

V

VEntres hyeme & vere natura calidiſsimi ſunt lib.5.de nat.rer.nat. c.13.f.2.l.7. 55
Vita dicitur immanens. & quomodo? lib.5. de nat. rer.nat.c.13.l.9. 55
Vnitas generis & ſpeciei formam ſequitur. de pr. mat.lib.3.c.17.l.37. 31
Vnitas materiæ qualis ſit. de pr.mat. lib.2. capit.7. ad fi. 16
Vniuerſale uel nil eſt, uel poſterius, nil eſt actu ſubſiſtens, poſterius autem, ut abiunctum per intellectum.de pr.mat.lib.3. c.18.l.6. 32
Vniuerſale conſtituitur per formam, ſingulare per materiam. de pr.mat. lib.3.c.13.l.9. 28
Vniuerſalia compoſita prædicantur directe de contentis ſub eis. de pr.mat.lib.3.c.2.l.51. 22
Vniuerſum in quinque gradus diſtribui ſecundum Platonem. de pr.mat.lib.1.c.4. l.38. 3
Sed Ariſt. per actum, & potentiam totum diuidit materiam nuncupando non ens actu, ens poteſtate, & ens per ſe, non ens ex accidenti, ob innexam priuationem ibid. l.45.
Vnum numero quotupliciter conſideretur.de pr.mat. lib.3.c.12.l.2.& ſeq. 28
Vnum quadruplex. de pr.mat. li.3.c.12.f.2.l.3. 27
Vnum numero duplex.de pr.mat.lib.3.c.12.l.2. 28
Vnum numero quidnam ſit. de prim.mat.lib.3. c.17. l.13. 31
Vnum multipliciter accipitur. de pr. mat. lib.2.c.7. lin.2. 16
Vnum numero multiplex. ibid.l.4.
Voces, ens, eße, eſſentia, exiſtens, exiſtere, exiſtentia, ſubſiſtens, ſubſiſtere, ſubſiſtentia, inexiſtens, inexiſtere, inexiſtentia, coexiſtens, coexiſtere, coexiſtentia, quas habeant ſignificationes. de pr.mat. lib.1. c.7.f.2.l.3. & ſeq. 4
Voces ut conſtituunt harmoniam conſideraui dupliciter lib.de mix.c.18.l.12. 112

F I N I S.

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

De prima rerum Natura conſtantium materia. LIBRI TRES.

Proponitur agendum de Materia, & diuiditur. Cap. I.

Materia cognitio neceſſaria è Phyſico.

Materia cur cognitu difficilis.

MATERIA vt pro rerum mortalium eſſe, ita pro cognitione apprimè eſt neceſſaria, & quoniam humilis & tenuiſſima eſt, ideò ſui natura & conditione eſt tenebricoſa, & obſcura: Inſuper quia eſt indefinita, inconſtans, mendax, & animis eam indagantibus modo vario perſonatam ſe offert, ideò variarum difficultatum variarumq; opinionum eis præbet occaſiones; De quibus ego verba facturus, ne confuſioni eius, confuſionem aliam ſuperaddam, ſequar ordinem Quæſtionum: & Primò perpendam attinentia ad Quæſtionem, an ſit. Secundò, ad quid. Tertiò, ad qualis. Demùm ad propter quid ſit. Conſideraturus itaque primò, an materia ſit, ab eius multiplici ſignificatione, & diſtinctione ordiar, vt conſpicuè pateat, de qua ſit ſermo. Materiæ nomen id omne ſignificat, ad eaque extenditur, quæ poteſtatem includunt, alteri ſubijciuntur, & ab altero modo aliquo perficiuntur: & quoniam huiuſmodi conditiones nedum competunt corporibus, verùm etiam cæteris à corpore ſolutis ſub Deo poſitis. Propterea duplex ſtatuitur materiæ genus: vnum ſenſibilium, alterum intelligibilium. Materia intelligibilium, quæ etiam dicitur materia intelligibilis, duplex eſt: vna Mathematicorum, altera Diuinarum Mentium ſub Deo ordinatarum: Materia Mathematicorum, quę ab Ariſtotele in ſeptimo Metaphyſicæ 35. & in octauo Metaphyſicæ 15. nuncupatur materia intelligibilis, eſt duplex, continuum, vt dicitur in tertio de Anima, contex. 11. & partes, vt elicitur ex ſe primo Metaphyſicæ, & ex ſecundo Poſter. quo loci dimidium duorum angulorum rectorum, cum ſit pars, dicitur materia. Non me latet plurimos Latinorum de hac Mathematicorum materia longè ſecùs ſentire, qua de re non eſt hic diſputandi locus. Materia intelligibilis ſeparatarum Mentium ſub Deo ordinatarum, minus propriè, & ſolùm per Metaphoram Materiæ nomine denotatur, & ab Ariſtotele propriè loquente, nullibi materia dicitur, quamuis Scotus putet eam denotari 12. Metaphyſicæ 49. At non rectè ſentit: à Theologis tamen & Academicis, latiùs vtentibus materiæ nomine, frequenter ſeparatis formis materia tribuitur, & hæc præſertim duplex eſt: nam quia conditio materiæ eſt potentia, ideò vt potentia ita materia eis competit: Potentia eis competit dupliciter, primò, ad eſſe, ſecundò, ad intelligere; vt pertinet ad eſſe, quoniã recedunt à primo principio, ideò eis vt entia ſunt, non repugnat eminentior gradus perfectionis, quæ non repugnantia, cum ſit quædam potentia, denotatur nomine materiæ, & quo magis à primo principio recedunt, eo magis materiatæ iudicãtur & in eo quod nõ eſt, mixtæ. Secundò eis competit potentia ad intelligere, quatenus intelligũt

Materia diuiſio.

Materia intelligibilis duplex.

Materia formarum ſeparatarum duplex.

Digitized by Google

aliquid ſupra ſe, à quo perficiuntur. Hi duo materiæ modi, cum principijs Peripateticorum minimè pugnant: Hoc tamen verũeſt, quòd minus propriè ex ſententia Ariſtotelis, quàm ex ſententia Theologorum ſeparatæ Mentes dici debent Materia præditæ; Primò, quia ex ſententia Theologorum, magis pendent ex primo principio, ab eoq; abſolutè recipiunt eſſe, cum ex ſe non ſint; Secundò, ob modum intelligendi, nil enim intelligũt ſeparatæ Mentes ex ſnĩa Ariſt. niſi per eſſentiam, & ſine varietate penitùs, non ſic ex ſententia Theologorum; De noſtra aũt Mente, magis eſt verum, quòd

Materia noſtræ Mẽtis. ſeruet materiæ conditionem, quia Locus eſt intelligibilium, vt dicitur in 3. de Anima, cont. 6. Academici quoque, cunctis ſub Deo poſitus tribuunt materiãm, & rerum principia, quæ dicunt eſſe infinitum, terminum, & vnitionem, vt patet ex Philebo. Hinc Plotinus in ſuis libris de materia, etiam ſuperis competere materiam demonſtrauit.

Academicorum ſententia. Cõſiderarũt autem Academici in Diuinis modo vario materiam: Nam primò, Mens relata ad Deum, vt ab eo perficitur, materia dicitur. Secundò, Anima cum perficiatur à Mente, dicitur materia Mentis. Tertiò, in Mente pro Idearum conſtitutione conſideratur infinitum vt terminabile proprijs terminis Idearum. Quartò, in Anima pro conſtitutione rationum, conſiderarunt infinitum vt terminabile terminis variarum rationum. Affirmarunt tamen materiam competere Menti, & Mundo intelligibili, modo eminentiſſimo, & intelligibili: Animæ rationali mediæ, modo medio, & rationa-

Scotus. li: Demùm Mundo ſenſibili & corporeo, modo infimo, & ſenſibili. Scotus conſiderauit modum quendam materiæ: quem Hecceitatem nũcupauit, competentem cunctis, præter quàm Deo: de qua in conſideratione Principij indiuiduationis aliquid dicam.

Materia ſenſibilium. Ex aduerſo, materia ſenſibilium etiam prædita eſt varijs gradibus: Nam datur Materia Cœli & mortalium: ea cœli, dicitur ſubiectum & materia motus, vt legitur in 8. Metaphyſicæ, cont. 12. & 12. Metaphyſicæ, cont. 10. Materia mortalium, vel eſt Materia accidentium, & dicitur ſubiectum eorum, vel formæ ſubſtantialis, & hæc propriè dicitur Materia, vt patet ex primo de Ortu & Interitu, cont. 24. Quæ adhuc in quinq; gradus diſtribuitur, & ſunt materia prima, quatuor Elementa, Mixta imperfecta, vt vapores, Mixta perfecta conſimilia, & demùm Membra, his addere poſſumus gradum ſextum, & ſunt res completæ, & corpora Phyſica ſuo ordine conſtituentia Vniuerſum.

Materia prima quadruplex. Inſuper Materia prima, pro primo gradu ſumpta, quadruplex eſt, vt dicitur ab Ariſt. in quarto de Cœlo, 37. & dicitur quadruplex ob quatuor primas eius potentias, quæ

Tres notionis materiæ gradus. ad quatuor primas formas Elementorum referuntur. Demùm huius primæ materiæ tres ſunt notionis gradus. Primò enim conſideratur pro ſuo eſſe abſoluto. Secundò cum poteſtate & relatione ad formas, quas eſt apta recipere. Tertiò, vt eis formata

Inſtitutum auctoris. eſt. Inſtitutum meum eſt, de hac prima mortalium materia loqui, cum enim materię nomen ſit ab vno, & de hac primò & magis propriè dicatur, & reliqui gradus ſint materiæ munere huius, ideò de hac præſertim eſt agendum, & ſermo de ea, facultate & virtute eſt ſermo de omni materia.

Vigintiquatuor Materiæ Nomina. *Cap. II.*

Materia. Subiectum Mater. QVONIAM Materia incertæ & indefinitæ conditionis eſt, & nullum habet proprium actum & formam, ideò nullo certo & definito nomine, ſed varijs & indefinitis denotatur. Hæc Primò dicitur Materia, tanquam mater rerum. Secundò, Subiectum: quia formæ & transmutationi ſubijcitur. Tertiò, Mater, fœmina, & nutrix, primo Phyſic. 80.

Locus. & 81. ob priuationem ei iunctam, ob formæ eductionem ex ea, & eius conſeruatio-

Sylua. nem. Quartò, noncupatur à Plat. in Timęo Locus, non quidem corporum, ſed ma-

Medium. teriatarum formarum. Quintò, à Stoicis per Metaphoram dicebatur Sylua. Sextò, ab Ariſtotele in primo Phyſic. 56. dicitur medium, non quidem per compoſitionem ex extremis, ſed per negationem, priuationem, & poteſtatem. Septimò, in 3. Phyſ. 27.

dicitur

Digitized by Google

dicitur Panſpermium, hoc eſt, commune ſeminarium. Octauò, dicitur Chaos 12. Metaphyſicæ, cont. 9. & hoc eſt Anaxagoræ vnum, nimirùm Chaos. Nonò, dicitur mixtio, in eodem contex. & hæc erat Empedoclis Mixtio, hoc eſt Mundus ſphęrus, in quo cuncta ſine pugna includuntur. Decimò, in primo de Ortu & Iinteritu dicitur Genus, quod explicat Philoponus, comm. 57. & 108. & Alexander in quæſt. naturalibus manifeſtauit, quòd quamuis dicatur genus, differt tamen à genere. Vndecimò nuncupatur Commune & Vacuum, vt elicitur ex primo de Ortu & Interitu 31. & 33. ex 4. Phyſ. 59. & ex Plotino En. 2. lib. 4. cap. 10. Nuncupatur duodecimò à Plat. in Timęo Magnum & paruum, vt etiam dicitur in primo Phyſ. 80. Decimotertio à Pythagora nuncupabatur binarius, & par, denotantia indefinitam eius conditionem. Decimoquartò ab eodem Platone in Sophiſta, & ab Ariſt. in primo Phyſic. 79. & in primo de Ortu & Interitu, dicitur non-ens, quatenus eſt infra formam, & non ens actu. Decimoquintò ab Academicis dicitur Sinus informis, & exemplar diuinitatis expers. Decimoſextò ab Aegyptijs (referente Simplicio in primo Phyſ. 65.) dicebatur fex vitæ, quia eſt infra vitam & in eam fit vltima reſolutio. Similiter ab eiſdem ænigmaticè dicebatur Aqua. Decimoſeptimò ab Emped. dicebatur Vlophies, hoc eſt molle quiddam & aptum fieri cuncta, vt elicitur ex ſecundo Phyſ 83. Decimooctauò à Plat nuncupabatur Pandeches, hoc eſt cuncta continens, vt elicitur ex ſecumdo de Ortu & Interit. cont. 4. Decimononò à Plotino in lib. de Materia. cap. 5. dicebatur Alteritas, cum ſit nec quid, nec quale, &c. & ſit indefinitum quid, quod terminatur, dum conuertitur in ſuum Principium. Vigeſimò, dicitur Elementum: nam Elementi nomen dicitur propriè de primis internis Principijs, præſertim autem de Materia, vt dicitur in ſeptimo Metaphyſicæ, contex. 60. Vigeſimoprimò, dicitur infinitum, quia indefinita eſt, & origo infiniti. Hinc Ariſtoteles ſolùm concedit infinitum poteſtate, quod oritur ex Materia, vt patet ex tertio Phyſ. Vigeſimoſecundò, dicitur Potentia, quia ea eſt eſſentia materiæ, vt ſuo loco patebit, & omnis potentia formabilis modo aliquo, nuncupatur Materia. Vigeſimotertiò, ob eius neceſſitatem, ac etiam quia multa neceſſariò eam ſequuntur, vt interitus & imbecillitates, abſolutè dicitur Neceſſarium, & cauſa ſine qua non, vt patet ex calce ſecundi Phyſ. Demùm per Metaphoram dicitur Chamęleo, & Proteus. Et cũ tot ſint eius nomina, principalia tamen ea duo ſunt, Materia, & Subiectũ: & à veteribus abſolutè nomine Naturæ, Entis, & Subſtãtiæ denotabatur.

Paſpermiũ. Chaos. Mixtio. Genus. Cõmune, & Vacuum. Magnum et paruum. Binarius & par. Non ens. Sinus informis. Fex vitæ et Aqua. Vlophies. Cuncta continens. Alteritas. Elemẽtum. Infinitum. Potentia. Neceſſariũ. Chamęleo et Proteus.

Sexdecim capita indicantia neceſſitatem Materiæ. Cap. III.

VARIA ſunt quæ nobis Materiæ neceſſitatem indicant & patefaciunt, quæ in ſexdecim prima capita redigi poſſe puto. Primò, enim refulget neceſſitas materiæ, ex conditione agentis: nam agens definitur ab Ariſtotele in 5. & in 9. Metaphyſicæ, cont. 2. per eſſe principium tranſmutandi aliud, id autem quod tranſmutatur ab agente Phyſico, vel eſt materia, vel non ſine ea. Secundò, eadem elicitur ex conditione tranſmutationis, quæ cum ſit accidens, eget Subiecto: cum ſit operatio tranſiens, eget eo in quo recipiatur: & cum ſit actus rei permutabilis, eget eo quod permutatur, & Materia. Tertiò, elicitur ex conditione eius quod poteſt gigni, omne enim quod gignitur, primò debet poſſe gigni; potentia per quam res dicitur poſſe eſſe, & poſſe gigni, eſt potentia patiendi, quæ ad materiam pertinet. Quartò, refulget ex conditione rei genitæ, omne enim quod gignitur, compoſitum eſt ex principijs internis generationis eius, quæ ſunt forma & materia: nam ex nihilo per naturam nihil fit, id autem ex quo inexiſtente res fiunt, materia eſt. Quintò, refulget ex conditione rerum, quatenus aptæ ſunt interire, interitus enim, imbecillitates, & diminutiones ex materia prodeunt, & illam nobis

Ex cõditione agentis. Ex cõditione tranſmutationis. Ex cõditione eius quod poteſt gigni. Ex cõditione rei genitæ. Ex cõditione rei aptæ interire.

Ex cõditione corporũ & ſenſibilium. Ex cõditione terminorum tranſmutationis. Ex cõditione prĩcipiorum generationis. Ex aeternitate generationis. Ex mutua mortalium actione, & perpeſſione. Ex multitudine indiuiduorum ſub eadem ſpecie. Ex abſolutione graduum vniuerſi. Ex inductione per omnia q̃ fiunt. Ex contingentia. Ex cõditione boni. Ex cõditione actus.

patefaciunt. Sextò, refulget ex conditione corporum, contradiſtincta ab ea ſeparatorum, & ex conditione ſenſibilium, contradiſtincta ab ea intelligibilium, ſenſibile enim omne in materia eſt, vt dicitũr in primo de Cœlo, & corpus ſine aliqua materia non ſubſiſtit. Septimò, elicitur ex conditione terminorum tranſmutationis, qui termini cum ſint oppoſiti, requirũt commune Subiectum, quod materia eſt, circa quam variantur, manente materia. Octauò, ex conditione principiorum generationis, nam tot requiruntur principia, quot ſunt ſubiecta pro rerum ortu, ſola contraria ſine communi ſubiecto ſunt ſatis, vt legitur in primo Phyſic. 51. quare neceſſaria eſt materia. Nonò, elicitur ex æternitate generationis, nam generatio ſeruatur æterna, quia vnius interitus alterius eſt generatio: hoc autem pendet ex conditione materiæ, quę cum ſit æterna, & non valeat ſine forma ſeruari, exuens vnam formam, induit alteram, vt patet ex primo de Ortu & Interitu. Decimò, ex mutua mortalium actione, & perpeſſione, niſi enim corpora ſub Cœlo poſita prædita eſſent communi Subiecto, non viciſſim agerent & paterentur, vt dicitur in primo de Ortu & Interitu 43. Vndecimò, ex multitudine indiuiduorum ſub ſpecie, quæ minimè ſeruari poteſt ſine Materia, vt legitur in duodecimo Metaphyſicæ 49. & in primo de Cœlo. Propterea in quinto Metaphyſicæ, cont. 12. definitur vnum numero, quod ſit id, cuius materia eſt vna. Duodecimò, ex abſolutione graduum Vniuerſi, cum enim detur actus puriſſimus, detur actus iunctus cum potentia, eſt neceſſe vt etiam detur potẽtia immunis ab omni actu, quæ ſola eſt materia: & cum dentur gradus ſupremi & medij, etiam eſt neceſſe vt detur gradus infimus. Decimotertiò, patet neceſſitas inductione, progrediendo per omnia quæ fiunt, & perpendendo ſingulos modos quibus res fiunt, vt patet ex primo Phyſic. 62. & 63. Decimoquartò, ex conditione contingentiæ, fortunæ, & deſtitutionis ordinis, quæ ex ſola Materia prodire valent: nam quamuis contingentia primò refulgeat in Dei libertate, & modo aliquo in libertate hominis, ea tamen quæ ex paſſione pendet, ex Materia oritur. Decimoquintò, elicitur ex conditione boni: nam bonum ſui natura fœcundum eſt, & aptum participari, propterea debet dari locus, fœmina, & ſinus informis, aptus recipere, formari, & participare. Decimoſextò, elicitur ex conditione actus, formæ, & perfectionis, cum enim detur actus, debet dari potentia ei reſpondens, cum detur forma & perfectio, eſt neceſſe vt detur formabile, & aptum perfici. Ex his conſpicuè elicitur neceſſitas Materiæ, ac inſuper elicitur eam neceſſariò eſſe numerandam inter interna principia generationis, quæ ſunt duo termini, & Subiectum. Ariſtoteles in primo Phyſic. non demonſtrauit materiam eſſe, vt minus rectè exiſtimauit Auerroes: nemo enim ex veteribus Philoſophis eam eſt inficiatus, & ex ſe adeò patet, vt oſtenſione non egeat: ſolùm Ariſtoteles in eo primo Phyſic. demonſtrauit eam neceſſariò inter Principia generationis eſſe numerandam, vt Græci interpretes rectè ſentiunt, & ſuo loco patefaciam.

An Materia ſit ens? Cap. IIII.

Sentẽtia veterũ de Materia. Plato.

MATERIAM confusè ſumptam in Vniuerſo reperiri conceditur ab omnibus, dubium tamen eſt, an debeat dici Ens, adeò vt ens tanquam generatio ab vno de ea dicatur? Veteres putarunt Materiam verè, abſolutè, & ſolam eſſe ens, ſubſtantiam, & Naturam rerum. Plato in Sophiſta eam dicit non ens. Ariſtoteles ſe medium conſtituit, inquiens, quod eſt non ens actu, ens poteſtate, non ens ex accidenti ob adnexam priuationem, ens ſecũdum ſe, vt dicitur in primo Phyſ. 79. Quòd Materia ſit non ens, oſtẽditur primò: quia quod nullum eſt decem Prædicamentorum, eſt non ens, vt inquit Auer. in 1. Phyſ. 25. & dicũtur ab Ariſt. lib. 5. Metaphyſicæ contex. 14. ea ex ſe eſſe, quæ ſignificant figuras Prædicamentorum; at materia ex 7. Metaph. cont. 8. ex ſe nullum eſt decem Prædicamentorũ, quare eſt non ens. Inſuper, quod eſt poteſtate, non eſt, vt dicitur ab Auer. 4. Meta-

Quod ſit nõ ens. Ratio prima. Secunda.

Metaph.cont.15.& iure:nam potentiam iunctam habet priuationem;Materia autem poteſtate eſſe dicitur.Præterea,in 1.Phyſi.cont.60.& 66.dicitur eadem numero cum priuatione,quæ ex ſe eſt non ens. Inſuper, quod ſui natura appetit bonum, non eſt ex ſe bonum,quia appetitus iunctam habet priuationem; materia ex ſe bonum appetit ex 1.Phyſic.81. quare non eſt bona,& propterea non ens,cum ens & bonum reciprocentur.Demùm,quod generatur ſiue ſubſternitur generationi,non eſt,neque eſt in loco, ex 5.Phyſic. cont. 8.huiuſmodi eſt materia,quare,&c.Ex aduerſo quòd ſit Ens patet, cum ſit pars entium,pars ſubſtantiæ, ſubiectum,principium, per ſe, & ſit poteſtate in quam diuiditur Ens,dum ſecatur per actum,& potentiam.Pro conſpicua reſolutione difficultatis, accuratè conſiderari debent ſingulæ ſignificationes Entis, & non Entis, ex quarum varietate ortum ducit vniuerſa dubitatio, & quoniam quot modis dicitur vnum oppoſitorum , tot modis dicitur alterum,& ſignificationes non Entis,ſunt magis conſpicuæ,ideò ab eis ordiar, & ex eis eliciam ſignificationes Entis. Voce non Entis duodecim denotari poſſe inuenio: nam conſideratur non Ens vel compoſitione orationis,& dicitur falſum,cui opponitur Ens pro vero ſumptum;de hoc Ariſtot.in 1. Poſter.dixit, quod non eſt, non poſſe ſciri . Vel conſideratur non Ens ſimplex,& ſeorſum ab oratione,& hoc vel eſt ſupra Ens,& huiuſmodi eſt Deus:qui eſt ſupra Ens pendens,cui opponitur ens ex eo pendens propria forma & actu præditum . Vel eſt infra huiuſmodi Ens, qualis eſt Materia, cui opponitur id omne , quod ſupra Materiam eſt poſitum. Vel quartò,eſt non verè Ens, ſed Vmbra potiùs , quæ dicitur fieri , non verè eſſe:ſic vmbræ corporum ſunt non entia , quibus opponitur Ens ſumptum pro principali,cuius ſunt vmbræ , veluti apud Platonem mortalia,vt ſunt vmbræ & imitationes Idearum , dicebantur non entia. Quintò , vſurpatur non ens,pro contradiſtincto ab ente,dicto per denominationem de compoſito, cum enim ens ſit nomen concretum, propriè compoſitum denotat , & frequenter apud Ariſtotelem pro compoſito vſurpatur . Sextò,vſurparur pro alteritate, vt apud Platonem in Sophiſta, veluti lignum eſt non ignis, in qua ſignificatione, de ſolo Deo non dicitur:cum ipſe ſolus ſit omnia. Septimò,vſurpatur pro non ente ex accidenti contradiſtincto ab ente per ſe,ita Materia ex accidenti eſt non ens,ob priuationem ei iunctam,vt patet ex 1. Phyſic. Octauò, pro contradiſtincto ab ente ſimpliciter,quod eſt ſubſtantia, ita accidens non dicitur ens , niſi quia entis. Nonò , pro non ente actu, veluti Materia frequenter dicitur non ens. Decimò,pro nihilo,Veluti legitur in primo de Cœlo 100.extra Cœlum nihil eſſe. Vndecimò,pro deprauatione & receſſu, vt vitium , & malum dicitur non ens,bonum verò & virtus,ens. Duodecimò,pro corpore quod ſub ſenſum non cadit:nam vbi eſt aer, dicimus nihil eſſe,& nos nihil inſpicere. Ex multiplici entis, & non entis ſignificatione patet Materiam dici poſſe & ens, & non ens, & infra ens, & principium entis & mediũ inter non eſſe penitùs,& eſſe actu, vt addidit Auerr. Ex Sententia Platonis quinque in Vniuerſo conſiderantur gradus: Primò, Deus, qui eſt ſupra ens,& Principium entis. Secundò,Mens & Ideæ quæ dicuntur verè entia, & Mens ſuprema dicitur eminentiſſima entis vnitas. Tertiò,anima quæ mediat,& partim eſt, quia eſt æterna , partim fit, quia mouetur,& eſt participatio Ideæ. Quartò compoſita mortalia,quæ ſolùm dicuntur fieri,quia per naturæ ſemina producuntur,non autem eſſe, cum ſint tenues & variabiles vmbræ idearum . Infima eſt Materia quæ verè non eſt , cum expers ſit actus, nec fit,ſed omnibus quæ fiunt ſedem exhibet, hinc dicitur exemplar diuinitatis expers & infra ens. Ariſtot.autem ſecùs loquitur:nam neglectis Ideis vniuerſam ſeriem conſtituentium vniuerſum per actum & potentiam diuidit , & materiam nuncupat non ens actu,ens poteſtate, vt legitur in primo de Ortu & interitu 22. inſuper ens per ſe , non ens ex accidenti,ob iunctam priuationem,vel legitur in 1.Phyſic.Ex his patet,quomodo ea quæ gignuntur, cum fiant ex materia, partim ex ente, partim ex non ente fiant. Inſuper patet reſolutio principalis difficultatis, an ſcilicet materia ſit ens, vel ne, nam vtrunque dici poteſt, & cum ſit ens,non eſt ens rationis, ſed per naturam cõſtitutum,

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Quod materia ſit ens.

Significationes non Entis.

Pro falſo.

Supra ens.

Infra ens.

Vmbra.

Pro non cõpoſito.

Pro alteritate.

Pro non ente ex accidente.

Pro contradiſtincto ab ente ſimpliciter.

Pro non ente actu.

Pro nihilo quod nec ẽ, nec eſſe põt.

Pro deprauatione.

Pro corpore, quod ſub ſenſum non cadit.

Sententia Academicorum.

Ariſtoteles

Diluuntur rationes aduerſ.

& naturæ nomine denoratum. At inſtabatur: quia nullum eſt decem Prædicamentorum? Reſpondeo nullum eſt actu, ſed omnia poteſtate, & ad ea redigitur tanquam principium. Addebatur, quod eſt poteſtate, non eſt. Reſpondeo, ens poteſtate vſurpari dupliciter, pro Subiecto, & pro Obiecto: pro Subiecto eſt, at non pro Obiecto poteſtatis. Inſuper, Materia dicebatur eadem numero cum priuatione. Reſpondeo, eſſe eandem numero, non abſolutè, ſed quatenus eſt eadem Subiecto: nam priuatio in ea eſt. Dicebatur: quia materia appetit bonum, ideò non eſt bona, & propterea non ens. Reſpondeo eam appetere id bonum, quod eſt forma & actus, & ideò ſui conditione non eſt forma, nec formam includit. Demùm addebatur; id quod generatur, non eſt, nec eſt in loco. Reſpondeo, per id quod generatur Ariſtotelem eo loci denotare ſubiectum cum priuatione termini ad quem, acquirendi, quod vt eo priuatum non eſt, nec eſt in loco, cum eo careat, nec actu ſit, inſuper materia non eſt in loco per ſe, eſt tamen in eo ex accidenti, vt pars compoſiti, quemadmodum ex primo de Ortu & interitu, eliçitur.

An materia prima ſit ſubſtantia & hoc aliquid? Cap. V.

Quod materia non ſit ſubſtantia.

APPARVIT quomodo materia & ens, & infra ens, & non ens, dici poſſit: ſequitur conſiderandũ, an ſit ſubſtantia & hoc aliquid. Dum primò quæritur an ſit ſubſtantia, rationes ſe offerunt pro vtraque parte. Quod non ſit ſubſtantia oſtenditur, quia omne quod fit, ex ſui negatione fit; ſubſtantia fit, igitur debet fieri ex non ſubſtantia. At fit ex Materia, igitur materia non eſt Subſtantia. Hinc Ariſtoteles in ſeptimo Metaphyſicæ, context. 8. ait, Materiam non eſſe quid, hoc eſt, non eſſe ſubſtantiam. Ex aduerſo, ſi materia non eſſet ſubſtantia, tunc ſubſtantia fieret ex non ſubſtantia, & non ſubſtantia eſſet prior quã ſubſtantia, quæ tanquam abſurda dereliquit Ariſtoteles in primo Phyſic. 52. Et Confirmatur, quia natura eſt ſubſtantia, materia autem natura eſt. Sic itaque Ariſtoteles nonnunquam inficiatur, aliquando affirmat materiam eſſe ſubſtantiam, nonnunquam etiam ſe medium conſtituit, vt in primo Phyſic. contex. 79. inquiens materiam propè, & quodammodo eſſe ſubſtantiam, inquiens propè, denotat modo aliquo mediare.

Quod ſit ſubſtantia.

Solutio.

Dubitatio ſoluitur duplici diſtinctione, prima eſt, Subſtantiæ nomen dupliciter vſurpatur, vel pro Subſtantia compoſita directè poſita in Prædicamento ſubſtantiæ, vel pro contradiſtincto ab accidente: materia non eſt ſubſtantia in prima ſignificatione, ſed eſt principium eius. Hinc Simplicius in primo Phyſic. exponens contex. 52. inquit propriè ſubſtantiam eſſe compoſitum: materiam autem & formam eſſe principia eius, & potiùs eſſe ſubſtantiales quam ſubſtantias: vt etiam non ſunt corpora, ſed corporales, quemadmodum dicebat Eudemus. Dum verò Subſtantia vſurpatur pro ente contradiſtincto ab accidente, vtendum eſt altera diſtinctione, & dicendum ſubſtantiam eſſe duplicem, vnam poteſtate, alteram actu, materia eſt ea ſubſtantia, quæ eſt poteſtate, forma verò actus eſt. Hinc Ariſtoteles in primo de Ortu & interitu, contex. 12. ait: materia poteſtate eſt hoc, & ens, abſolutè autem neque hoc, neque ens: rationes aduerſæ ſolùm oſtendunt materiam non eſſe ſubſtantiam actu, vel compoſitam, hinc dicitur propè ſubſtantiam, quia eſt poteſtate, & modo aliquo Subſtantia, vt contradiſtinguitur ab accidente.

Simplicius.

An materia ſit hoc aliquid.

Quærebatur inſuper, an ſit hoc aliquid? Ariſtoteles in ſecundo de Ortu & interitu, context. 4. id inficiatur, cum enim Plato in Timęo dixerit de Ideis & Materia rectè dici pronomina demonſtrantia, inquit Ariſtoteles id eſſe verum de materia accidentium, quæ eſt compoſitum actu, non de prima rerum materia. Inſuper id quod eſt hoc aliquid, debet eſſe quid, nam hoc aliquid, includit quid. Materia non eſt quid, vt dicitur in ſeptimo Metaphyſicæ, context. 8. quare non eſt hoc aliquid

quid

quid. Ex aduerſo in primo Phyſic.66.comparans materiam cum priuatione, inquir, materiam magis eſſe hoc aliquid. Pro Solutione accuratè conſiderandum eſt: Apud Ariſtotelem hoc aliquid, & aliquid, ſex modis vſurpari, & nonnunquam denotare præſtantiam, nonnunquam diminutionem: Nam Primò, vſurpatur vt contradiſtinguitur à ſimpliciter, quod vt dicitur in primo de Ortu & Interitu, contex.11. duo denotat, nempè principale, & vniuersè; Et inde oritur duplex acceptio ipſius, hoc aliquid: vna pro accidente, per quam dum homo fit albus, dicitur fieri non ſimpliciter, ſed aliquid; altera pro parte, vt dum non vniuerſum corpus curatur, dicimus nō ſimpliciter, ſed aliquid eius curari. Tertiò, vſurpatur pro ſubſtantia contradiſtincta à cæteris Prædicamentis, vt in tertio Phyſic.contex. 3. & in 7. Metaphyſicæ cont. 7. dum materia dicitur non quid, nec quale, &c. Quartò, magis propriè vſurpatur pro indiuiduo ſubſtantiæ, per ſe ſubſiſtente, contradiſtincto ab Vniuerſali, vt in Prædicamento Subſtantiæ. Quintò, vſurpatur pro quolibet exiſtente, contradiſtincto à nihilo, de quo dicimus, quod non nihil, ſed aliquid eſt. Sextò, pro permanēte & æterno, vt apud Platonem in Timęo dicentem pronomina oſtenſiua competere his quæ permanent, vt Materiæ & Ideis. Dum dicimus aliquid, magis denotamus imperfectionem, dicendo verò quid, vel hoc aliquid, potiùs perfectionem. Et his patet, quomodo Materiæ competat, vel non competat, vt ſit aliquid, vel hoc aliquid.

Aliquid, et hoc aliquid, ſex modis vſurpatur.

An Materiæ competat actus Entis, quem entitatiuum appellant? Opiniones variæ. Cap. VI.

Decvrsis attinentibus ad quæſtionem, an Materia ſit, ſequitur vt de attinentibus ad quid ſit, verba faciamus: inter quæ primò conſiderandum occurrit, an Materiæ actus aliquis competere valeat? Qua de re tres ſunt opiniones principales: Vna veterum Philoſophorum, putantium Materiam eſſe id totum quod res eſt: nam eam ſolam putarunt Subſtantiam, cætera iudicarunt accidentia: nomine autem Entis, Subſtantiam intelligebant, adeò, vt Materiæ competeret actus & eſſendi, & exiſtēdi, & per ſe ſubſiſtendi. Hæc opinio à Pythagora, Platone, & Ariſtotele reiecta eſt. Proptereà opinio altera huic aduerſa eſt D.Thomæ & multorum illum ſequentium, qui inquiunt, Materiam eſſe puram poteſtatem, expertem cuiuſlibet actus, cùm eſſendi, tùm exiſtendi, & actum omnem pondera ex forma, vt inquit D.Tho. in prima parte, q.66. In quolibet. q.3. & alibi, & ob id nec ei putat in Dei Mente reſpondere Ideam, nec eam poſſe per ſe intelligi, nec per abſolutam Dei potentiam ſine forma ſeruari, nec eſſe diſtinctum terminum Creationis, ſed ſolùm cum forma concretā fuiſſe. Eidem ſententiæ adhærere videtur Auicenna ſecundo tract. Metaphyſicæ, cap. 4. Similiter Auerr. duodecimo Metaphyſicæ, contex. 14. inquiens: Vniuerſitatem Materiæ, nō habere eſſe extra Animam, & non intelligi niſi per priuationem. Vtuntur etiam qui huius ſunt ſententiæ varijs auctoritatibus ex Ariſtotele depromptis, & præſertim, quia in ſeptimo Metaphyſicæ, contex.8. ait, Materiam non eſſe quid, nec quale, nec quantum. & in primo Phyſic.82. eſſentiam Materiæ nuncupat potentiam. Et in primo de Ortu & Interitu, ait, non eſſe actu, ſed potentia. & ob id in primo Phyſ. 69. ait intelligi per Analogiam. & in decimo Metaphyſicę, cōtex.24. per negationem, quæ indicant Materiæ nullum competere actum. Idq; oſtenditur rationibus: & primò, omnis eſſentia vel eſt actus purus, vel pura potentia, vel aliquid ex eis compoſitum; materia non eſt actus purus, cum id pertineat ad formam: non compoſitum, cum ſit ſimplex. quare eſt pura potentia. Prætereà, quæcunque ſunt ab vno, ita ſe habent, vt cum primò competant vni, per id mox competunt cæteris; ens, eſſe, & actus ſunt ab vno, vt patet ex quarto Metaphyſicæ: Quare primò competūt vni, & per id alijs, id primum nil aliud eſſe poteſt,

An materiæ competat aliquis actus?

Opinio prima.

Euerſio.

Opinio ſecunda.

Auicenna.

Ratio prima.

Secunda.

præter

Digitized by Google

Tertia. præter formam,vt etiam dicitur in ſecundo de Anima,contex.7.quare materia ex ſe, nil eorum eſt, ſed omne habet à forma. Confirmatur per definitionem generationis, quæ ob mutationem formæ dicitur mutatio totius in totum. Hinc D. Thom. in primo Phyſi. 79. inquit,vt potentia ad Qualitatem non eſt aliquid extra genus Qualitatis, ita potentia ad eſſe ſubſtantiæ non eſt aliquid extra genus ſubſtantiæ, non igitur potentia materiæ eſt affectio aliqua ſuperaddita eſſentiæ eius, ſed materia ſui ſubſtantia eſt poteſtas ad eſſe ſubſtantiæ, &c. Sic ens diuiditur per actum & potentiam, & cum forma ſit actus, materia dicitur omninò potentia. Eiuſdem quoque opinionis *Io. Bacc.* fuit Ioan.Bacc.2.Sent.Diſt.12.quæſt.1.Artic.1.& 2.Quol.quæſt.9.Platonici etiam id- *Academici* ipſum ſentire videntur, cum materiam conſtituant infra ens, quia eſt infra actum, & *Scotus.* appellent exemplar diuinitatis expers.Scotus in ſecundo Sent.diſt.12.& ſeptimo Metaphyſicæ,quæſt.5.ſe medium conſtituit.Pro cuius opinionis notitia conſiderandum, quòd ipſe vnà cum Henrico, triplicem excogitauit potentiam, vnam agendi,alteram patiendi;tertiam, quam non repugnantiam ex parte obiecti eſſe dixit, & potentiam obiectiuam nuncupauit.D.Thom.eam redegit ad potentiam agendi.Inquit enim potentiam eſſe triplicem,vnam patiendi,alteram agendi ex parte agentis, tertiam agendi ex parte obiecti apti produci, ac ita cum Ariſtotele omnem potentiam ait eſſe, vel agendi, vel patiendi. His præaſſumptis,ait Scotus,cum omni potentiæ reſpondeat actus, potentiæ obiectiuæ reſpondet actus entitatiuus, per quem obiectum dum extra ſuas cauſas reperitur,actu eſſe dicitur,non amplius poteſtate,& in ſerie rerum eſt collocatum,adeò,vt illi actui in Dei Mente reſpondet Idea,& per eundem materia ſit apta ex ſe intelligi, & ei non repugnat, vt per Dei abſolutam potentiam ſeruetur ſeorſùm à forma,& in Mundi creatione actus ille fuit terminus creationis materiæ, diſtinctus à termino creationis formæ. Quòd autem Materiæ huiuſmodi actus competat, *Ratio.* patet:quia Materia eſt ens per ſe, eſt ſubſtantia, eſt pars compoſiti, eſt Subiectum,ex ſententia Ariſtotelis ingenitum,non natum interire,& actu eſt id, quod eſt, quatenus includit eſſe ſuum ſeorſùm à cauſis, & non eſt potentia, vt obiectum & Materia, ſed vt Subiectum natum formari forma: & ob id rectè enunciauit Alexander, Materiam non egere forma,vt ſit,ſed vt ſit actu.

Pro reſolutione difficultatis explicantur nonnullæ voces. Cap. VII.

QVONIAM reſolutio propoſitæ difficultatis expoſcit cognitionem variarum Vocum, ideò ab earum explicatione ordiar. Inueniuntur hæ Voces,Ens,Eſſe,Eſſentia, Exiſtens, Exiſtere, Exiſtentia, Subſiſtens, Subſiſtere, Subſiſtentia, Inexiſtens, Inexiſtere, Inexiſtentia, Coexiſtens, Coexiſtere, Coexiſtentia. De quarum ſignificationibus cum varia dican- *Ens & Eſſe.* tur à varijs,ego id ſolum proferam,quod approbandum exiſtimo. Ens & Eſſe,Græcè ὄν, καὶ εἶναι, denotant id primum per quod res ſunt & vſurpantur dupliciter, nimirùm pro vero, hoc eſt, pro reperiri in rerum natura, & pro genere latiſſimo, quod eſt ab vno. Differunt autem, quia ens eſt concretum, denotans id quod eſt.Eſſe autem *Eſſentia.* eſt tanquam ratio & formalitas eius; Hinc differre eſſe, eſt differre ratione, vt Materiam Philoſophus ait differre à Priuatione τῷ εἶναι. Eſſentia, Grçcè οὐσία, deducitur ab eſſe, & eſt minus communis eo, Nam eſſe, vt dixi nonnunquam vſurpatur pro eſſe in natura rerum, & conſtituit Problema de accidente, quod non competit eſſentiæ, eſſentia enim ſignificat id quod res eſt,hoc eſt, naturam & conditionem rei propriam, *Eſſentia & quidditas idem.* ſeorſùm ab illis,quæ ex accidenti cum ea nectuntur:& hęc eſt ea,quæ per definitionẽ explicatur. Adeò, vt eſſentia, & id quod res eſt, quod quidditas dicitur, in idem veniant. Ideò approbandam non puto opinionem Auerrois,Zimaræ,& ſimilium,dicentium

tium materiam eſſe partem eſſentiæ, non autem quidditatis: nam eſſentia rei, & id quod res eſt, in idem veniunt. Similiter veram non puto multorum opinionem, dicentium, eſſentiam rerum ſeruari poſſe in earum cauſis, quamuis ſeorsùm nullum inueniatur indiuiduum, id inquam non probo: quoniam eſſe in cauſis, eſt eſſe poteſtate, & futurum, non autem eſt propria rei eſſentia, quæ per Definitionem explicatur: Definitio enim eſt rerum exiſtentium extra animam ſecundum commune earum, vt rectè in primo Natur. quæſt. docet Alexander. Exiſtentia, adhuc eſt vox magis contracta: nam denotat concretum ex eſſentia, & eo eſſe quod verum dicitur: adeò, vt ſit eſſentia contracta per ſingularia, quæ exiſtunt. Hinc ſententiæ dicuntur abſtrahere à particulari exiſtentia, cum abſtrahant à conditionibus ſingularium, conſiderando ſolam eſſentiam in eis exiſtentem: quæ tamen eſſentia, non ſeruatur ſine exiſtentia. Hinc demptis primis ſubſtantijs, nil aliorum ſeruari poteſt, vt dicitur in Prædicamento Subſtantiæ. Demùm datur ſubſiſtentia, quæ ſubſtantijs competit per ſe ſubſiſtentibus, cui reſpondet inexiſtentia propriè competens accidentibus, quorum eſſe eſt alteri inhærere. Datur etiam coexiſtentia competens illis, quæ ſunt eiuſdem gradus, & ſimul nectuntur, vt partes coexiſtunt & totum conſtituunt. Materiæ proculdubio competit vt ſit in ordine rerum, eique competit eſſe & eſſentia, de qua quæritur, an ſit eadem cum potentia eius. Inſuper ei competit exiſtere in compoſito, in eoque inexiſtere, & ſubijci formæ, non autem ſubſiſtere abſolutè. Explicatis cæteris vocibus, ſupereſt vt de Actu loquamur: Diuiditur Actus ab Ariſtotele in ſecundo de Anima in primũ, & ſecundum, hoc eſt, in formam & operationem. Quæ Diuiſiǫ non eſt præſentis conſiderationis. Inſuper, Diuiditur Actus, in Actum eſſentiæ, & Actum inexiſtentiæ: Actus inexiſtentiæ eſt Actus eſſentię complicatus cum conditionibus indiuiduantibus: Actus dicitur: Vel eſſentiæ quæ eſt natura propria & conditio cuiuſuis rei, quæcunque ea ſit, vel Materia; vel aliud quoduis. Et de huiuſmodi eſſentia latè ſumpta, dubium eſt, an nomine Actus denotari valeat: & quod valeat, ita oſtendo. Omne quod ex ſe non eſt, ſed pendet ex alio, vt pendens, dicitur tranſiſſe ex potentia ad actũ: at præter Deum omnia ſunt huiuſmodi, quare, &c. Et quamuis Materia ab Ariſtotele dicitur ingenita; tamen ita ei competit Actus ſuæ eſſentiæ, ac ſi producta eſſet: Confirmo efficaciſsimè: quia cui competit nomen formę & ſpeciei, competit nomen Actus, omnis enim forma Actus eſt, ſed cuilibet eſſentiæ competit nomen formæ & ſpeciei, quod colligo ex Ariſtotele in primo. Phyſic. cont. 60. & 66. dicente, Materiam & Priuationem eſſe vnum numero, diſtingui autem forma, & ſpecie: & per formam ait ſe intelligere rationem explicantem quid res ea ſit, quæ formalitas ſępè dicitur. Idipſum confirmo per Themiſt. in primo Phyſic. in Digreſs. de Materia, dicentem quod materia res quędam eſt in ſe, & exiſtit Actu; Græcè τῷ ὑπάρχουσα ἐνεργεία. Conſpicuè Themiſtius eſſentię abſolutę materię tribuit nomen actus. Et hęc de vocum ſignificationibus.

Eſſentia nõ ſeruatur in ſolis cauſis, niſi poteſtate.

Exiſtentia.

Eſſentia nõ ſeruatur ſine exiſtentia.

Subſiſtẽtia, & inexiſtẽtia, coexiſtẽtia.

De Actu.

Omnem eſſentiã poſſe dici Actũ.

Ratio.

Cõfirmatio.

Themiſtius

Quòd Materiæ competat Actus entis ſiue præſentia. Cap. VIII.

EXPLICATIS vocibus, conſtanter affirmo, Materiæ conuenire actũ entis ſiue pręſentiæ: quod varijs rationibus oſtendo. Prima ratio elici poteſt ex Definitione Materię, hunc in modum. Materia eſt primum Subiectum ex quo inexiſtente res fiunt, & in quod vltimò reſoluuntur, ex primo Phyſic. 82. Cum ſit Subiectum primum antecedens formę & compoſito, eam conſidero vt Subiectum primum eſt: & quęro, vel tunc eſt aliquid abſolutum, non pendens ex forma, vel ne: ſi non, minimè eſſet Subiectum: nam quod

Materię cõpetere actũ entis.

Ratio prima.

non eſt, non eſt Subiectum, & præſertim, quia Subiectum in primo Phyſic. dicitur
prius Prædicato: ſi ſic, ea igitur eſt aliquid abſolutum nō pendens ex forma, per quod
actu inter ea quę ſunt numeratur. Hinc Ariſtoteles in primo Phyſic. 66. inquit, Ma-
Secunda. teriam numerabilem eſſe. Inſuper, Materia eſt id ex quo elicitur forma, & quod con-
ſtituitur pars compoſiti, non autem ſubijceretur tranſmutationi pro eductione formæ,
nec eſſet Elementum, & pars Subſtantiæ, niſi eſſet abſolutum aliquod in genere en-
tium. Hinc Ariſtor. in primo Phyſic. 66. dixit, Materiam eſſe propè, & quodam modo
Tertia. Subſtantiam, & magis hoc aliquid, quàm ſit Priuatio. Prætereà, Materia eſt id, in
quod vltimò ea, quæ intereunt, reſoluuntur. Quæro de hoc vltimo, vel habet pro-
prium entis & Subſtantiæ gradum, non pendentem ex forma, vel ne; ſi non habet,
non fieret reſolutio compoſiti in illud per deſtructionem formæ, ſed periret totum eſ-
ſe eius: ſi autem habet, falſa erit Sententia aduerſa, putantium totum id, quod Mate
Quarta. ria eſt, pendere ex forma. Præterea, omnis tranſmutatio expoſcit Subiectum manens
idem ſub vtroque termino, Subiectum enim dicitur medium, quod actu neutrum eſt
extremorum, poteſtate vtrumque. Materia eſt Subiectum tranſmutationis, debet ita-
que manere eadem ſub vtroque termino, non maneret autem eadem; niſi ei compe-
Quinta. teret eſſe aliquod proprium, non pendens ex terminis. Præterea, cum dicant Mate-
riæ ſeorsùm à forma nullum competere eſſe actu, ſed ſolùm poteſtatem, quæro de hac
potentia, vel eſt poteſtas ſumpta pro Obiecto, vel pro Subiecto: non pro Obiecto, ita
enim nil eſſet: nam quod eſt poteſtate, non eſt, vt dicitur in 4. Metaphyſicæ, cōm. 15.
Si autem eſt poteſtate pro ſubiecto, omnis talis potentia nititur fundamento, quod
cum pro ſuo eſſe actu ſit, poteſtate eſt aliud, ne in potentijs detur progreſſio in infini-
tum. Inſuper, hoc ens poteſtate, cum ſit membrum in quod ens diuiditur, dum ſeca
tur per actum & potentiam, non poteſt eſſe poteſtate ens, ſed actu: alioquin non con-
tineretur ſub ente, qui actus nil aliud eſſe poteſt, niſi actus per quem ſit, & in vniuerſo
Sexta. exiſtat. Demùm, cum Materia dicatur vna numero, æterna, ingenita, non apta inte-
rire, apta numerari inter ea quæ ſunt, ſit prædita affectionibus varijs, ſit fundamētum
relationis, denotetur per prædicata abſoluta, dicendo quod ſit ens, & ſubſtantia, pro-
culdubio eſt neceſſe vt propria aliqua eſſentia ſit prædita, non pendente ex forma, per
quam actu inter ea, quæ ſunt, reperiri dicatur. Hanc Veritatem frequenter patefecit
Ariſtoteles. Ariſtoteles cum eam dixerit eſſe Naturā, eſſe Bonam per ſe, Malam ex accidenti, per-
Themiſtius. inde ſe habere ac matrem, & magis eſſe hoc aliquid, quàm ſit Priuatio, Themiſtius lu
cidiſſimè id affirmat, cum in primo Phyſic. digrediens in attinentibus ad Materiam,
dicat: Materia primò res quædam eſt in ſe, & exiſtit actu, mox Materia aliorum intel-
Alexāder. ligitur eſſe. Alexander etiam frequenter id affirmat: nam in primo Natur. qq. cap. 24.
inquit. cum Materia ſui ratione ſit ens, & permaneat, ſeruans ſui naturam, recipit for
mam eius quod generatur; non enim poſſibile eſt manere, & ſubijci alicui, quod ſui
natura non eſt. Hinc Materia non eget forma vt ſit, ſed vt ſit actu. Simplicius in pri-
Simplicius. mo Phyſ. 56. inquit: Subiectum actu eſt ſubiectum, non potentia, & in ſecundo de Ani
ma, exponens cont. 2. ait: Materia dicitur poteſtate, non quia ſit poteſtate Materia, ſed
Subſtantia eſt poteſtate, nec ceu vnquam actu futura, manet enim ſemper quòd verè
Philoponus eſt. Philoponus tam lucidè tribuit Materiæ hunc actum, vt nil lucidius dici poſſit: nam
in primo de Ortu & Interitu, cōm. 50. inquit: Materia ſimpliciter eſt ens, & hoc modo
generatio eſt ex ente. Cum autem dico actu ens, quod eſt in exiſtentia, intelligendum
eſt, quoniā Materia poteſtate alia exiſtens, actu eſt materia. Idipsū cōfirmat, cōm. 54.
Inſuper, latiſſimè id affirmat in 11. Diſp. contra Proclum, nam cap. 7. inquit, nil dari
Ammonius informe penitùs, adeò, vt non ſit actus aliquis: & tunc de Materia loquitur. Ammonius
ſimiliter hunc actum materiæ tribuit, & inquit Materiam eſſe corpus, & dimenſiones
ad eius eſſentiam pertinere. Colligamus itaque, Materiæ Actum competere, de quo
Greg. Ari. Greg. Arim. 2. Sent. Diſt. 12. q. 1. rectè enunciauit, Materiam eſſe actu in genere eo-
rum quæ ſunt, poteſtate verò in genere formabilium.

Euertuntur

Digitized by Google

Euertuntur nonnullæ Sententiæ, & rationes aduerſæ diluuntur. *Cap. IX.*

QVICVNQVE aduerſæ opinioni ſunt addicti, vt vitent aduerſas rationes, inquiunt, Materiam eſſe quidem, at ei non competere actum eſſentiæ, qui ad formam pertinet: neque exiſtētiæ, quæ competit compoſito Inſuper, inquit Iauellus ſeptimo Metaphyſicæ, q. quinta. Materiam an- *Iauellus.* teire futuræ formæ, non quia ex ſe modo aliquo ſit actu, ſed per formā præcedentem, nec eam ſimpliciter eſſe; ſed in compoſito, & diſtingui à forma, nō quia vtrique competat proprium eſſe, & ſint duo ſuppoſita, ſed qui vnum negatur de altero. *Euerſio.* Verùm hæc & ſimilia nullius ſunt roboris, iam enim conſpicuè pateſeci, Materiæ proprium eſſe competere, diſtinctum ab eo formæ, & prius eo, cui nomen actus optimè congruit. Nam dum dicimus, Materia non eſt forma: id quod non eſt forma, vel eſt aliquid, vel nihil. ſi nihil, ea quæ gignuntur, ex nihilo fient: ſi aliquid, vel id pendent ex forma, vel ne; ſi pender, falsò Materia ab Ariſtotele in ſecundo de partib. Animal. cap. primo diceretur prior origine forma; ſi non pendet, habet igitur materia proprium aliquid, ex forma non pendens, per quod actu inter ea quæ ſunt reperiri dicetur, & ob id ab Ariſtotele in primo Phyſicorum dicitur numerabilis, Confirmatur; quia cùm *Cōſirmatio.* forma, tùm materia, prædita ſunt propria vnitate, propria natura, quare & proprio eſſe, quorum vnum eſt æternum, aliud mortale; Et ſi id verum eſſet, quòd materia anteiret futuræ formæ, per formam antecedentem, tunc magis Materia diceretur corrūpi per interitum formę, per quam eſt, quàm per interitum Priuationis, contra Ariſtotelem in primo Phyſic. 82. Inſuper, ſi Materia ſecundum totum id quod eſt, penderet ex forma, ea non poſſet conſiderari notione prima & abſoluta ſeorsùm à quauis forma: quia ita non eſſet. Præterea tunc forma largiretur eſſe Materiæ, quod verum nō eſt: nam vt rectè in ſecundo de Anima inquit Themiſtius, forma largitur eſſe Compo- *Themiſtius.* ſito, non autem Materiæ: quia Mareria vt ſit, non eget forma. Demùm, inquit Ariſtoteles in ſeptimo Metaphyſicæ, contex. octauo. Materiam eſſe id quod ſupereſt ſeiunctis omnibus formis. & in quarto Phyſi. contex. 15. inquit: Cum enim remoueantur termini & affectiones à Sphęra, nil relinquitur præter Materiam: quare ſecretis imaginatione formis omnibus, adhuc ſupereſt natura propria Materiæ, quæ non ſupereſſet, ſi ex forma penderet. Zimara Theor. 15. inquit, Actum entis poſſe dupliciter vſur- *Zimara.* pari: vel pro grado quodam entis, vel pro actu reſpondente potentiæ obiectiuæ, qui ſit idem cum actu exiſtentiæ, per quam Materia in Compoſito prædita ſit diſtincta exiſtentia ab ea formæ. In prima ſignificatione conceditur, non in ſecunda; Quoniam Actus exiſtendi à forma eſt. Decipitur profectò cum hæc dicat; tum quia exi- *Euerſio.* ſtentia latè ſumpta, non ſemper à forma eſt, vt in præcedentibus pateſeci. Hinc Themiſtius & Alexander eam tribuunt Materiæ, cum dicant eam ὑπάρχειν. Tum inſuper, quia concedens Materiæ gradum per quem ſit, cogitur concedere id, quod reſpōdet potentiæ obiectiuæ, quatenus eſt extra ſuas cauſas; huiuſmodi autem eſt actus entis, ſiue præſentiæ. Tum demùm, quia inane eſt id, quod addit de Exiſtentia; nam *Exiſtentia.* Exiſtentiæ nomen apud varios in varia ſignificatione vſurpatur. Ex Sententia Scoti Exiſtentia eſt proprietas quędam ipſius eſſentię, vt Riſibilitas Hominis; quemadmodum affirmat tertio Sent. Diſt. 3. q. 6. adeò, vt eſſentia ſemper iunctam habeat exiſtentiam, & ſimul oriantur & pereant; & propterea errat Zimara, qui negans à Materia exiſtentiam, contra Scotum, vtitur nomine Exiſtentię non in ea ſignificatione, in qua ea vtitur Scotus, ſed potiùs in qua ea vtitur D. Tho. qui (vt elicitur ex ſecundo contra *Diluuntur* Gentes, cap. 52.) Exiſtentiam adeò ſecreuit ab eſſentia, vt putarit rei poſſe compete- *rationes ad* re eſſentiam, ſine exiſtentia. His explicatis; ſupereſt vt aduerſas rationes diluamus. *uerſæ.*

Nonnulli

Digitized by Google

Nonnulli reijcere niruntur actum præſentiæ & entis: quia ex ſententia Ariſtotelis, non datur potentia obiectiua, cui Actus ille reſpondet; Quæ ratio inanis eſt penitùs: nam quòd concedi debeat potentia non repugnantiæ ex parte obiecti, nemini eſt dubium: ſolùm dubitatio eſt, num redigatur ad potentiam agentis, vel patientis: & ſat eſt quòd Materia ita ſe habet, vt ei competat eſſe ſeorſùm à ſuis cauſis. Afferebatur Sententia Ariſtotelis in ſeptimo Metaphyſicæ, dicentis Materiam nec quid, nec quale, nec quantum eſſe. Scotus ſoluens, ait Ariſtotelem loqui non ex propria Sententia, ſed ex opinione antiquorum. Quæ euaſio eſt inanis: quia veteres putarunt Materiam eſſe quid, & vniuerſam eſſentiam. Inſuper Ariſtoteles alibi quoque eandem ſententiam profert, vt in 3. Phyſic. dum ens acta, diuidit in decem Prędicamenta. & in decimo Metaphyſicæ, dum Materiam ait negatione cognoſci. Propterea dicamus, quòd Materia non eſt quid, &c. Quoniam Prędicamenta conſtituuntur per formam, cuius Materia eſt expers, & ad quam eſt poteſtate, & dicitur eſſe Poteſtate, non vt Obiectum, quia ita non eſſet, ſed vt Subiectum, non autem eſſet Subiectum, niſi primò abſolutè eſſet aliquid. Quòd autem cognoſcatur & per Analogiam, & per Negationem, mihi non obeſt: nam etiam Deus vtroque eorum modorum noſcitur. Materia autem ita noſcitur, quia caret actu formali, qui eſt ratio per quam res per ſe noſcuntur. Inſuper inſtabatur: quia omnis eſſentia vel eſt actus purus, vel pura potentia &c. Reſpondeo, Materia eſt pura potentia ad formam, eſt purus actus entis: quatenus non eſt complicatus cum alio actu: & demùm, eſt vtrunque ſimul, quatenus eſt purus actus entis, & pura potentia ad formam. Addebatur, quia ens & eſſe ſunt ab vno, ideò debet primò vni competere, & per illud alijs. Reſpondeo, Ens & eſſe, dici ab vno varia conſideratione: nam vel cõſideramus ens, & eſſe formale: hoc primò competit formæ, & per eam cæteris. Si conſideramus eſſe abſolutè & extra cauſam, hoc primò in mortalium ordine competit materiæ. Hinc Ariſtoteles in ſecundo de partibus animalium, cap. primo ait, materiam eſſe priorem origine, formam verò dignitate. Addo inſuper, quod quamuis ens, & eſſe, ſint ab vno, quatenus includũt ordinem quendam, non propterea vel materia eſt cauſa per quã forma ſit id quod eſt, nec vice verſa. Ideò Simplicius in primo Phyſic. exponens, cont. 50. inquit, neque ens à ſubſtantia defluit in cætera Prędicamenta, neque per eam cæteris competit, ſed primò competit Subſtantiæ, cæteris verò poſt ipſam: vt etiam ordo non proficiſcitur à primo ad ſecũdum, vt per primum ſecundo inſit, ſed vtriq; & ſingulis competit æquè cõmunis ordo &c. Ratio ſumpta ex definitione Generationis leuis eſt: nam per Generationem & interitum dicitur mutari totum, quatenus mutatus forma, per quam Compoſitum eſt id totum quod eſt, conſiderando eſſentiam propriam eius. Neque etiam obeſt Sententia, D. Tho. quòd potentia ſit eſſentia materiæ, vt ex ſequentibus patebit. Similiter, quamuis Plato Materiam dixerit non ens, non ob id inficiatur eſſe huiuſmodi actum: dixit enim Materiam eſſe infra ens, quia eſt infra formam, ait tamẽ quòd ea ſolum eſt non ens, pro alteritate, vt patet ex Sophiſta. Immò in Phędone manifeſtauit Materię & Ideis rectè cõpetere pronomina demonſtrantia, cum ſempermaneant & ſeruentur.

Scotus. — *Materia eſt purus actus & pura potentia.* — *Simplicius.*

An Potentia ſit eſſentia Materiæ? Cap. X.

CVm apparuerit Materiæ actum aliquem competere, quomodo potentia ad eam ſe habeat, nunc ſe offert conſiderandum; Ad cuius conſiderationem vt diſtinctiùs progrediamur, primò conſiderandum eſt, in Materia duplicem reperiri potentiam: Vnam communem competentem Materiæ ex ſui conditione ante quam vlla aliena affectione ſit prædita, per quam ſui natura & conditione dicitur facilis & apta ſubijci formis: Alteram proximam & propriam, pro definita forma, conſurgentem ex diſpoſitionibus, formę recipiendæ

Duplex potentia materiæ.

recipiendæ congruentibus. De hac nulla eſt dubitatio, omnes enim conſentiunt hanc eſſe accidens & qualitatē ſuperadditam Materiæ, varietati obnoxiam. Dubitatio eſt de prima, quæ Materiam comitatur; eique eſt coæterna. Ex quo elicio, falſam eſſe quorundam Sententiam, qui inquiunt, potentiam omnē ex forma aliqua antecedente conſurgere: nam potentia communis, indefinita ad formas, ſequitur Materiæ conditionem, non autē formam aliquam, & præſertim, quia ſumitur in diuiſione entis per actum & potentiam: vna autem differentia oppoſita, non ſequitur alteram. Inſuper, cum ſit potentia cōmunis, deberet ſequi formam aliquam communem, quæ tamen in materia non reperitur. Præterea, conſidero magnā eſſe litem, an affectio & potentia, diſtinguatur à ſuo fundamento? multi aſſerunt diſtingui, tum quia eſt accidens per ſe, quod de Subiecto dicitur & oſtenditur, tum inſuper, quia ab Ariſtotele ſtatuitur ſecū da ſpecies Qualitatis, cuius Subiectum frequenter eſt Subſtantia. Opinionem tamen aduerſam veriorem puto: Nam potentia Definitur, quòd ſit principiū agendi, vel patiendi, quod principiū non eſt accidens & qualitas rei, ſed natura & eſſentia eius: Diſpoſitio autem ſolùm eſt principium, per quod facile agat vel patiatur. Confirmatur per Ariſtotelem, qui in 7. Phyſ. necnon in 5. Metaph. numerans ſpecies Qualitatis, de Potentia nullum fecit verbum. Hinc Alexander referente Auer. in 7. Phyſ. potentiam à ſuo fundamento non ſecreuit: veluti nec Auic. teſte eodem Auerr. in calce primi de Ortu, & interitu. Confirmatur: quia principium agendi vel patiendi, quo eſt prius, eo magis nomine principij honeſtari meretur; Cum itaq; ea, quæ ſunt, niſi neceſſitas vrgeat, multiplicari non debeant, nec vlla neceſſitas nos cogat ſtatuere potentiam à ſuo fundamento diſtinctam, colligamus eam pro abſoluto in idem cum ſuo fundamento venire, & ſolùm diſtingui extrinſecùs per ſuperadditam relationem, vt latiùs patefeci in ſecundo gradu Moralis Philoſophiæ. Et quia ex aduerſo dicebatur, Affectionem eſſe accidens, quod de Subiecto dicitur, & oſtenditur. Reſpōdeo, eſſe accidens & Qualitatem ſecundum modum denominationis, & diſtingui ſecundum formam, ob ſuperadditam relationem, & ob id dicitur ſequi formam, & interna principia ſpeciei. His præaſſumptis, tres ſtatuto Concluſiones. Prima eſt: Potentia communis Materiæ, antecedēs formis & diſpoſitionibus, intrinſecùs & pro abſoluto conſiderata, eſt natura, & eſſentia Materiæ. Altera eſt: Potentia ea communis conſiderata extrinſecùs pro ſuperaddita relatione ad obiectum, & conſiderata ſecundum formā & modum denominationis, diſtinguitur ab eſſentia abſoluta Materiæ, & eſt eius affectio. Tertia aſſertio eſt: Potentia propria, ex diſpoſitione conſurgensr, eſt Qualitas & accidens, & ſolū dici poteſt eſſentia Materiæ vt ad huiuſmodi formam relatæ. Ex quibus elicio, potentiam Materiæ ſine vlla controuerſia dici poſſe Subſtantiam, & eſſentiam materiæ, Qualitatem eius, affectionem, & relationem. Inſuper, elicio ſolutionem apparentis controuerſiæ in Themiſtio: nam in digreſſione de prima Materia inquit: Potentiam non competere Materiæ niſi in ſecunda eius notione, & adueniente forma euaneſcere potentiam, & Materiam tranſire in Subiectum. Oppoſitum enunciauit in Paraphraſi, con. tex. 82, inquiens, Potentiam Materiæ ſemper ſeruari, & per aduenientem formam minimè deſtrui: Nam prima ſententia eſt vera de potentia conſiderata cum ſuperaddita relatione: Altera verò de potentia pro eſſe abſoluto.

Non omnis potentia ſequitur formam.

An potētia diſtinguatur à ſuo fundamento.

Diluuntur rationes aduerſæ.

Prima concluſio.

Secunda.

Tertia.

Controuerſia in Themiſtio diluitur.

Oſtenſio prolatarum Concluſionum. *Cap. XI.*

QVAMVIS prolatæ Concluſiones per ea quæ præaſſumpſi, ſatis ſint conſpicuæ, vt tamen veritas ſplendidior fulgeat, in earum comprobatione & præſertim primæ immorabor. Quòd Potentia Materiæ coæua, ſit eius eſſentia, affirmauit Ariſtoteles in primo Phyſ. 82. quo loci oſtenſurus eſſentiam Materiæ eſſe æternam, dixit Materiam ſecundum potētiam non gigni nec interire. Simplicius id exponens inquit: Materiæ eſſentiam eſſe potentiam ac poſſe: Materia enim eſt ſubſtantia per potentiā: & quando adeſt Actus,

Cōfirmatio primæ Concluſionis.

potentia Materiæ remanet,nec permutatur in actum,ne materia pereat, quæ per po-
Ratio prima. tentiam Subſtantia eſt. Eadẽ ſententia varijs confirmatur rationibus,& primò: Om-
nis eſſentia vel eſt purus actus, vel pura potentia,vel compoſitum ex vtriſq;: Materiæ
eſſentia nec eſt purus actus formalis,nec aliquid compoſitum,vt patet,quare eſt pura
potentia,quæ cum ſit gradus, & modo aliquo differentia entis,dici poteſt actus entis,
Cõfirmatio. & præſentiæ.Confirmatur per Ariſtotelem qui in 2.de Anima,cont.2.cum ſubſtantiã
ſecaſſet in Materiam,Formam,& Compoſitum,Materiam dixit eſſe potentiam; For-
mam verò actum,& vt actus eſt ipſamet eſſentia formæ,ita potentia Materiæ, non au
Regula Ariſtotelis. tem accidens ei ſuperadditum.Prætereà vtor Regula Ariſt.12.Metaph.35.8.Phyſic.
37.Si datur compoſitum ex duobus oppoſitis,& datur vnum eorum ſeorsùm,dabitur
& alterum:at datur compoſitum ex actu & potentia, & datur actus purus,qui ſui eſſen
Ratio tertia. tia eſt actus,igitur datur & id, quod ſui eſſentia eſt potentia. Prætereà, ſi hæc com-
munis potentia coæua Materiæ de qua eſt ſermo,eſſet Qualitas, & accidens eius, (vt
nonnulli aiunt) falſa redderetur Sententia Ariſt.7.Metaph.cont.8.abſolutè dicentis,
Quarta. Materiam nec quid,nec quale eſſe,ita enim eſſet qualis. Prætereà, falſa eſſet Græco-
rum Sententia,primum quod recipitur in materia, eſſe quantitatem, & ob id Prædi-
Quinta. camẽtum Quãtitatis ſecundo loco fuiſſe explicatum, ita enim Qualitas antecederet.
Prætereà,falſa redderetur Sententiã Ariſtotelis 8.Metaphyſicæ 15.dicentis, ex Mate-
ria & forma per ſe fieri vnum:quia materia eſt Potentia,forma autem Actus, ita enim
Sexta. non per ſe,at per aliud,nempè per Qualitatem ex Materia & forma vnum fieret. Præ
tereà,omnis mortalium Qualitas ad aliquem ſenſum pertinet,& vel prima vel ſecun-
da eſt:hæc potentia Materiæ,quæ à nonnullis dicitur Qualitas,nullo ſenſu percipitur,
& nec prima,nec ſecunda Qualitas eſt,vt patet,quare omninò eſt explodenda: & præ
ſertim,quia penitùs videtur ſuperuacanea, cum ſine ea cuncta ſeruentur, quæ ad or-
Septima. tum & interitum rerum petinent. His accedit, quod qui potentiam Materiæ aiunt
eſſe Qualitatem,ſibimet aduerſantur, cum mox dicant, eam opponi Actui oppoſitio-
Concluſio. ne priuatiua:at Qualitas nec Priuatio eſt, nec priuatiuè opponitur. Vera eſt itaque
prima aſſertio,quod Potentia communis,ſit eſſentia Materiæ. Quæ etiam fuit opinio
Plato. Platonis,qui in Timæo aſſeruit,Potentiam nunquam à Materia ſeiungi, in eaque ſer
Plotinus. uari, etiam adueniente forma,quod latiſſimè in libro de Materia patefecit Plotinus.
Auerroes. Auerroes vario modo potentiam conſiderans,varia de ea enunciauit: nam in 3. tract.
Paraphraſis Metaphyſicæ, dixit eam eſſe vmbram, hoc eſt,affectionem Materiæ. Ali-
quando,eſſe relationem,& accidens varietati obnoxium,vt in primo Phyſic. 70. Ali-
quando,Differentiam & Subſtantiam,vt in ptimo cap. de Subſtantia Orbis, inquiens
Naturam primæ Materiæ eſſe naturam potentię,adeò, vt Potentia ſit Differentia Sub
ſtantialis: & ideo nullam habere formam propriam, & naturam actu exiſtentem, ſed
eius Subſtantiam collocatam eſſe in poſſe. &c. Nuncupatur ab Auerr. potentia Mate-
riæ differentia,quia eſt gradus,& modus Entis,& vt ens nonnunquam dicitur genus,
ita gradus eius dicuntur differentiæ. Cæteræ Aſſertiones vt conſpicuę, dimittuntur.
Aduerſus Zimaram. Ex his elicio minus rectè ſenſiſſe Zimaram,qui aſſeruit, Potentiam eſſe eſſentiam Ma-
teriæ non in prima,ſed in ſecunda notione,quatenùs in ſola ſecunda notione potentiã
includit. Hoc inquam verum non eſt:quoniam potentia ſemper includitur in Mate-
ria,quauis notione concipiatur,nil enim concipi poteſt ſeorsùm à ſua eſſentia, & hoc
oſtendo:quia Materia in prima notione eſt ens,quare vel eſt Actus, vel Potentia: non
Actus,quia pertinet ad formam,per Ariſtotelem in 12. Metaphyſicæ,quare eſt Poten
tia. Sed ipſe errauit,quia Potentiam conſiderauit non pro abſoluto, & fundamento,
Dubitatio. ſed cum ſuperaddita relatione. Sed quęret aliquis:dum dicimus,Materia eſt poteſtas,
vt inquit Ariſtoteles in ſecundo de Anima, contex. 2. qualis nam iudicari debeat ea
Solutio. enunciatio? Reſpondeo, dum poteſtas profertur in recto, enunciatio eſt per ſe, in
primo modo, quia Prædicatum eſt eſſentia Subiecti: nam affectio & accidens non
dicuntur in recto. Dum vero enunciatur in obliquo, & cum denominatione, adeò
vt ab.

Digitized by Google

vt obtineat locum affectionis, enunciatio erit per ſe, in ſecundo modo. Si verò conſideretur Potentia proxima conſurgens ex accidente diſponēte materiam, ita erit accidens ex accidenti Materiæ competens.

Proponuntur & diluuntur dubia varia. *Cap. XII.*

POTENTIAM diſtingui ab eſſentia Materiæ, Varij varijs nituntur oſtendere rationibus: quarum ego potiores quam breuiſſimè referam, & diluam. Dubitatur primò; Quia nulla notione poteſt aliquid ſeorſum à ſua eſſentia concipi: Materia in prima notione potentiam non includit, vt in digreſs. inquit Themiſtius, quare potentia non eſt eius eſſentia. Et Confirmatur: Quia Materia eſt ens abſolutum, Potentia relatum: Materia eſt vna, Potentia multiplex. Et demùm, quod eſt Potentia, non eſt, vt aſſeritur ab Auer. quinto Metaphyſicæ, comm. 15. Materia autem per ſe eſt. Solutio patet ex diſtinctione Potentiæ conſideratæ & pro abſoluto, & cum ſuperaddita relatione: pro abſoluto, ſemper includitur in Materia, & eſt vna, & æterna vt materia, & cum ſit gradus entis, etiam dicitur aliquid abſolutum, & ſolum extrinſecùs relatum. Et dum dicimus, id, quod eſt poteſtate, non eſt: verum eſt, dum conſideratur pro Obiecto, at non pro Subiecto: immo pro Subiecto, neceſſe eſt vt primo abſolutè ſit aliquid, mox poteſtate ſit aliud. Hinc Themiſtius, comm. 81. primi Phyſic. aſſeruit, potentiam nunquā deſerere Materiam. At occurrit ſecunda Dubitatio, quia ſi Potentia non differt ab eſſentia, cum Materia ſit poteſtate omnia Prædicamenta, vt dicitur in ſeptimo Metaphyſicæ, contex. 8. igitur Potentia ad Qualitatem, erit eſſentia & Subſtantia Materiæ, & ita potentia ad reliqua Prædicamenta: & cum omne Prædicamentum diuidatur per Actū & Potentiam, in omni Prædicamento reperietur eſſentia Materiæ, vt pars eius Prædicamenti, quod maximè videtur abſurdum. Reſpondeo per duo fundamēta: Primum elicitur ex Ariſtotele in octauo Metaphyſicæ, contex. 11. dicente, Accidentia non includere Materiam ex qua cōſtent, hoc enim ſolùm competit Subſtantijs Compoſitis, ſed in qua recipiantur, adeò vt eſſentia Materiæ ſit principium accidentium ſecundum fieri, non ſecundum eſſentiam: Alterum fundamentum eſt, Quia quamuis Potentia intrinſecùs ſit eſſentia Materiæ, extrinſecùs tamen (vt dixi) diſtinguitur ratione, & redigitur tanquam principium ad Prædicamentum ad quod refertur, & ita Potentia & Actus dicuntur eiuſdem generis. Alia Dubitatio elicitur ex nono contex. 3. Phyſic. quo loci oſtendit Ariſtoteles, Potentiam diſtingui à ſuo fundamento duplici ratione. Primò: Quia ſi Potentia eſſet eadem ſuo fundamento, tunc res moueretur vt actu eſt, cum moueatur vt eſt poteſtate. Secundò: Quia eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe, & quia vni competunt potentiæ ad oppoſita, illæ potentiæ erunt eædem; idem inter ſe, veluti potentia ad ſanitatem erit eadem potentiæ ad ægritudinem: quod eſt abſurdum. Soluitur: Quia Ariſtoteles tunc conſiderat potentiam extrinſecùs, & cum ſuperaddita relatione, nam conſiderat mobile, vt mobile eſt, & ideò inquit, non eſſe idem ſimpliciter, & ſecundum rationem, indicans, quod quamuis ſimpliciter hoc eſt pro abſoluto, ſint idem, tamen diſtinguuntur ratione. Dubitatur inſuper: Quia aſſerere potentiam vſurpari pro abſoluto, eſt pugnantia proferre: nam potentiam omnis reſpicit aliud, & Definitur per id, ad quod refertur: Potentia enim futurum denotat. Reſpondeo. Cum eſſentiæ rerum lateant, & præſertim ea Materiæ, & deſint nomina earū propria, frequenter eas circumſcribimus per connexa notiora veluti eſſentiām materiæ dicimus potentiā, denotando fundamentum & abſolutū, per id nomen quod relationē præ ſe fert, & id efficere etiā cogimur quia Materia a nobis noſcitur per Analogiā, & per aliquā relationē. Quòd autem id nomen frequenter vſurpetur pro abſoluto, patet: veluti, dum Ens diuidimus per Actum & Potentiam: ac inſuper, dum Materiam in recto dicimus Potentiam: & dum aſſerimus ex Actu & Potentia per ſe fieri vnum. At

Prima Dubitatio.

Cōfirmatio.

Solutio.

Secunda.

Solutio.

Tertia.

Solutio.

Quarta.

Solutio.

Quinta. dubitatur adhuc: Quia Priuario diſtinguitur à Materia, quæ tamen eſt in ratione potentiæ. Inſuper Materia Definitur, quòd ſit primum principium, ex quo inexiſtente res fiunt, & in quod reſoluuntur. Quæ Definitio, nequaquam competit Potentiæ, vt patet. *Solutio.* Solutio eſt conſpicua: nam Potentia includit Priuationem, dum conſideratur cum ſuperaddita relatione: & Definitio Materiæ competit potentiæ conſideratę pro fundamento, & pro abſoluto, non cum ſuperaddita relatione, quæ variatur, & multiplicatur. *Sexta.* Demùm Dubitatur: Cum Potentia, & Actus dicantur inuicem opponi, qua oppoſitionis ſpecie opponantur? *Opinio quorundam.* Nonnulli aiunt opponi non per Relationem, ſed per Priuationem & Habitum: nam potentia priuatio eſt ipſius actus, idque oſtendunt: quoniam relata ſunt ſimul natura, & non ſe mutuò deſtruunt, potentia eſt origine prior actu, & ab actu deſtruitur, nec ſimul ſunt. Inſuper quamuis potentia referatur ad actum, non propterea, vice verſa, actus dicitur potentiæ actus. *Euerſio.* Hęc ſententia non eſt approbanda: Primò, Quia priuatio & potentia ſunt duo diſtincta, & priuatio eſt terminus à quo generationis, potentia verò ad Materiam & Subiectum pertinet: *Ratio.* quare cum actui per priuationem opponatur Priuatio, eſt neceſſe vt Potentia à Priuatione diſtincta, modo alio opponatur. *Ariſtoteles* Præterea, conſpicuè Ariſtoteles in ſecundo Phyſ. 26. inquit Materiam & formam eſſe ad aliquid. Et profectò Materia per potentiam refertur ad formam, & ita dicitur quòd alterius formæ altera eſt Materia. Cõfirmatur per Auerr. *Auer.* qui in primo Phyſic. comm. 7. inquit: Si Potentia eſſet eſſentia Materiæ, tunc Materia intrinſecùs & ſui eſſentia Relatio eſſet, indicans potentia referri ad aliud, dum conſideratur non pro ſolo abſoluto, ſed cum ſuperaddita Relatione. *Opinio propria.* Propterea, dicamus Potentiam tria denotare. Primò eſſentiam fundamenti, ac ita non opponitur actui, ſed ex eis per ſe fit vnum ex octauo Metaphyſicæ 15. Secundò, dum ſuperadditur externa Relatio, dicitur præſupponere Priuationem obiecti, & ita pertinet ad Priuationem, non propria ſui ratione, ſed ratione eius quod præſupponit. Tertiò, ratione propria denotat relationem, & ad actum refertur, dum conſiderant tanquam perfectibile natum actu perfici. Rationes aduerſæ facilè diluuntur. *Diluuntur rationes aduerſæ.* Inſtabatur primò, quia non ſunt ſimul, ſed ſe deſtruunt. Reſpondeo: actus & potentia perinde ſe habent ac perfectio & perfectibile, quæ inuicem referuntur, & perfectio pręſens refertur ad præſens perfectibile, & cum eo eſt ſimul, futura verò cum futuro. Similiter actus & potentia pro fundamento non ſe deſtruunt, ſed ſeruatur & perficitur potentia adueniẽte actu, ſolùm variatur: quia primò erat potentia ad futuram formam, mox verò ad pręſentem. Addebatur, quòd actus non dicitur potentię actus. Reſpondeo hoc eſſe falſum, quia vt perfectio perfectibilis, ita actus potentiæ dicitur actus, & cum ea per ſe nectitur, his accedit quod Ariſtitoles in quinto Metaphyſicæ, context. 20. conſpicuis verbis hanc difficultatem diſſoluit, inquiens: Quęcunq; ſecundum numerum, & potentiam dicuntur ad aliquid, omnia ſunt ad aliquid, eo quod ipſum quod ſunt, alterius dicuntur, ſed non eo quod ad illud aliud dicatur, &c. conſpicuè Ariſtoteles potentię tribuit relationem, & inſtantiam ab his excogitatam diſſoluit.

Quomodo Materia ſe habeat ad Priuationem? *Cap. XIII.*

CVM apparuerit quomodo materia ſe habeat ad potentiam, ſequitur vt conſideremus quomodo ſe habeat ad Priuationem; Pro cuius exacta notitia quinque ſe offerunt explicanda. *Quinq; explicanda.* Primò, quotuplex ſit priuatio. Secundò, quid ſit. Tertiò, quomodo ſe habeat ad Materiam & Potentiam. Quartò, quomodo ſit Principium. Demùm an iure Ariſtoteles tribuat Platoni, quod Materiã a Priuatione non ſecreuerit. A Primo ordiens Ariſtoteles in quinto Metaphyſicę, context. 27. varias refert Priuationis ſignificationes.

Nam

Digitized by Google

Nam datur primò Priuatio ex parte generis; Vel ab vno, vt Intelligentia Saturni dicitur priuata perfectione Dei: quia ei ratione entis non repugnat maior perfectio; Vel vniuoci remoti, vt lapides dicuntur cœci: quia videre non repugnat ſubſtantiæ. Similiter Planta dicitur cœca, quia ei vt viuens eſt, non repugnat videre; Vel generis vniuoci proximi vt talpa dicitur cœca, quia ei vt eſt animal, non repugnat videre, & hoc ei poximiùs competit quàm Plantæ, Inſuper datur Priuatio in ſpecie, vt Homerus dicitur cœcus. Et hæc Priuatio triplex eſt: vel exacta ptiuatio, vel diminutio, vel deprauatio, vt rectè declarauit Auerroes 3. Cœli, 35. Inſuper priuatio conſiderari poteſt, vel in prima materia, & ea eſt Priuatio indefinita, confuſa, vniuersè & indefinitè reſpiciens formas omnes materiatas, coeua materiæ, eiuſque conditionem ſequens: vel conſideratur in ſubiecto proximo & proprio, & ea definita eſt, ſequens diſpoſitionem requiſitam pro forma, quæ incipit & deſinit. Inſuper, priuatio conſiderata in Subiecto proximò, vel antecedit formæ, & hæc iuncta eſt cum potentia, vel formam ſequitur, à qua ad formam ſaltem eandem numero, non datur regreſſus. *Priuatio antecedens & ſequens formam.* Demùm hæc Priuatio in Subiecto proximo, vel eſt formæ ad Subſtantiam pertinentis, vel accidentis: propriè, & præſertim ea dicitur Priuatio, quæ eſt formæ ad Subſtantiam pertinentis, vt enim hæc eſt propriè & præſertim forma, & præſertim materiæ reſpondet, ita eius oppoſita præſertim & propriè eſt Priuatio. Cum apparuerit quotuplex ſit Priuatio, conſiderandum occurrit, quid ſit. Et ſumendo Priuationem vniuersè, dico, quod eſt abſentia formæ in ſubiecto nato eam recipere. *Quid ſit priuatio.* Differt Priuatio à negatione: quia negatio ſolùm remouet, nil ponit, hinc abſolutè dicitur non ens. *Differentia à negatione.* Priuatio verò remouet formam, conſignificat tamen Subiectum, & ideò dicitur per ſe non ens, ex accidenti autem ens; negatio eſt communior quam Priuatio de quo enim vera eſt Priuatio, etiam eſt vera negatio, & non vice verſa. Cum Priuatio ſit abſentia formæ, quæritur, an modo aliquo dici poſſit forma, qualitas, & affectio aliqua, vel iudicari debeat abſoluta abſentia? *An Priuatio ſit forma. Solutio.* Breuibus dico, Priuationem propriè & per ſe, eſſe abſentiam, modo tamen aliquo dici poſſe formam & Qualitatem, & id contingere quinque modis, Primò ſecundum modum denominationis: nam per priuationem tanquam per diſpoſitionem denominatur ſubiectum, & dicitur nudum & cœcum, vt dicitur in quinto Phyſic. contex. 9. Secundò, quia Priuatio proxima & propria, nectitur cum forma antecedente, vt lignum dicitur priuatum forma ignis, cuius Priuatio cum forma ligni nectitur. Tertiò, quia Priuatio propria alicuius, conſiderata in Subiecto proximo eſt complicata cum affectionibus, vel diſponentibus Subiectum pro futura forma, vt priuatio formæ ignis in ligno arido, vel aduerſis formæ, vt cœcitas in Subiecto actu. Quartò, quia iuncta ſummoperè eſt cum potentia eique eſt affinis: potentia autem dum conſideratur vt affectio denominans Subiectum, eſt modo aliquo Qualitas. Demùm, quia Priuatio frequenter vſurpatur pro forma deteriore, ſecundum quam ſignificationem Ariſtoteles in ſecundo Phyſic. 15. dixit, Priuationem eſſe modo aliquo formam & naturam. Ex his elici poteſt Solutio difficultatis motæ à Simplicio, in primo Phyſic. Num detur Priuatio Priuationis? *An detur Priuatio Priuationis.* Simplicius abſolutè id negat, quod tamen penitùs inficiari non debemus: Nam Priuatio conſideratur dupliciter. Primò, per ſe, vt Priuatio eſt; ſecundò, vt modo aliquo eſt forma: dum ea conſideratur per ſe, eius non datur Priuatio, quoniam omnis Priuatio eſt formæ: At dum conſideratur vt modo aliquo eſt forma Materiæ, quoniam cuiuſlibet Materiatę formę conſideratur Priuatio, etiam priuationis modo aliquo erit Priuatio.

An Priuatio diſtinguatur à Materia & quomodo ad eam ſe habeat? Cap. XIIII.

PRIVATIO adeò cum Materia eſt iuncta, vt nonnulli putatint eam in
idem cum Materia venire: & Ariſtoteles Platoni tribuit, quòd putarit
à Materia minimè diſtingui. Propterea in primo Phyſic. laborat pro
aſſignando diſcrimine: & ex varijs contextibus duodecim præcipuæ
Duodecim differentiæ eliciuntur, quarum prima ſumitur ex modo loquendi: nam
differentia de omni Priuatione rectè dicimus, ex hoc fit hoc, non autem de omni Materia. Inſu-
Materia à per, de eadem Priuatione ſçpè vti valemus duobus loquendi modis, dicendo, ex hoc
Priuatione fit hoc, & hoc fit hoc, vt ex immuſico fit muſicus, & immuſicus fit muſicus, nō autem
Prima. de eadem materia. Demùm modus loquendi in obliquo magis congruit Priuationi,
quæ eſt terminus à quo generationis, modus verò loquendi in recto, magis congruit
Secunda. Subiecto & Materiæ, quæ ſubijcitur & permanet. Altera differentia eſt: quia priua-
Tertia. tio eſt oppoſita formæ, non Materia. Tertia, quia Priuatio interit adueniente forma.
Quarta. Subiectum verò & Materia remanet, & redditur pars compoſiti. Quarta differentia
eſt, quia Materia eſt magis hoc aliquid, quàm Priuatio: nam remanet & eſt pars com-
Quinta. poſiti, cui competit, vt ſit hoc aliquid. Quinta, Materia eſt principium geniti per ſe,
Sexta. Priuatio ex accidenti. Sexta, Materia eſt magis apta numerari inter ea quæ ſunt,
Septima. quàm Priuatio. Septima, Materia & priuatio, diſtincto modò conſpirant ad rerum
Octaua. ortum, Priuatio vt terminis à quo, Materia vt Subiectum. Octaua, Materia ſui na-
Nona. tura formam appetit, non Priuatio. Nona, Materia eſt tanquam Mater & benefica,
Priuatio machinatur maleficium, nam ſtatim quod in aliquo imaginamur priuatio-
nem formæ eius, imaginamur eius interitum. Decima, Materia eſt mala, fœmina, &
Decima. turpis ex accidenti, Priuatio, autem per ſe, immo eſt ipſamet turpitudo. Vndecima
Vndecima. differentia eſt, quia Materia ex ſe æterna eſt, & ſolùm interit ex accidenti ob interitū
Priuationis, Priuatio verò ex ſe ſentire dicitur, quatenus variatur non per aliud, ſed
per ſui conditionem. Duodecima, Materia eſt Ens, & Subſtantia ex ſe, Priuatio, ſo-
Duodecima lum ex accidenti, vt materiam denotat in qua eſt. Hæ ſunt differentiæ, quæ ex primo
Phyſic. eliciuntur, quæ vt clariores reddantur, conſiderandum eſt, quomodo priuatio
Vide p bis ad potentiam, & materiam ſe habeat: Pro cuius explicatione dicendum primò repe-
expoſitionē riri eſſentiam materiæ, quæ eſt potentia, quatenus potentia eſt gradus & modus entis.
62. cont. 1. Secundò, huic fundamento additur relatio ad formam, ex qua relatione conſurgit po-
Phyſic. tentia extrinſecùs conſiderata, necnon priuatio quædam vniuerſa potentia quidem
vt valens recipere, priuatio verò vt carens: & quia non diceretur carere niſi eſſet nata
recipere, ideò potentia antecedit, quam comitatur Priuatio, adeò vt Priuatio pro ſuo
eſſe abſoluto non diſtinguatur à Materia, ſed ſolùm conſurgat conditio propria, & di-
ſtinctio, dum materia refertur ad formam. Afficitur mox materia affectionibus va-
rijs congruentibus varijs formis, ex quibus conſurgat Potentia propria, & proxima,
necnon proxima & propria priuatio huius vel illius formæ, quæ potentiæ & priuatio-
nes incipiunt & deſinunt. Potentia autem ſtatuitur prior Priuatione, tum, quia ma-
Cur poten- gis indicat eſſentiam Materiæ, tum inſuper, quia affirmat & ponit aliquid, Priuatio ve-
tia ſit prior rò remouet. At dubitatur: quia potentia ſemper præſupponit priuationē, quod enim
Dubitatio. eſt poteſtate, priuatum eſt: quare Priuatio antecedit. Reſpondeo, Priuatio & po-
Solutio. tentia ita ſe habent, vt vnum expoſcat aliud, ſecundum originem tamen conditio
propria potentiæ antecedit, & id quod ab ea præſupponitur, eſt potiùs negatio, quàm
priuatio. Primò enim conſideratur Subiectum non habens formam, & valens eam
recipere, & cum non habeat, & valeat recipere, dicitur deinde priuatum, adeò vt ne-
gatio antecedat, cui ſuccedit potentia, mox conſurgit Priuatio. Explicato quomodo
priuatio

Digitized by Google

Quõ Priuatio ſit principium generationis et interitus.

priuatio ad Materiam ſe habeat; ſequitur cõſiderandum, quomodo ſit principium generationis & interitus. Qua de re breuibus dico, tranſmutationem omnem expoſcere duos terminos, à quo, & ad quem: & cum generatio ſit maxima omniũ tranſmutationum, ideò terminos expoſcit maximè diſtãtes & oppoſitos: maxima diſtantia & oppoſitio eſt inter eſſe, & non eſſe, & propterea Ariſtoteles in quinto Phyſi. ait, eam verſari inter contradictoria: At quia non eſſe, & eſſe, ſunt termini nimiùm communes nec ex omni non eſſe, datur tranſitus ad eſſe, ſed ex eo non eſſe, cui iuncta eſt Potentia & Priuatio, ideò iure Priuatio & forma ſtatuuntur termini proprij generationis, & interitus.

Cur ortus et interitus verſetur inter contradicentia.

Et recta ratione id fit: nam hæc eſt oppoſitio prima, quæ conſideratur in Materia, ad quam cæterę contrarietates, rediguntur, & priuatio neceſſaria eſt pro appetitione formæ. rectè itaq; Priuatio ſtatuitur terminus à quo generationis, ad quem verò, interitus. Quæ Priuatio ad duo poteſt referri: primò, ad generationem, vt tranſmutatio eſt, ſecundò, ad rem genitam: dum refertur ad generationem, dicitur principium eius per ſe, nam tanquam terminus eam conſtituit, & ſumitur in eius definitione: dum verò referrur ad rem genitam, dicitur principium ex accidenti, tum quia eius eſt principium, vt accidit Materiæ & neceſſaria eſt pro diſpoſitione Materiæ: tum inſuper, quia non remanet in re genita, nec eius eſt pars:

Dubitatio.

Sed inſtabit aliquis: ſi Priuatio eſt principium ex accidenti, quomodo eſt neceſſarium, cum omne ex accidenti dicatur poſſe non eſſe, vt legitur in primo Poſte. necnon in primo, & in 8. Phyſi.

Solutio.

Reſpondeo, id quod eſt ſecundum accidens, quatenus tale eſt, poſſe non eſſe, at ſi particeps fuerit eius quod eſt per ſe, etiam reddetur particeps neceſſitate: Priuatio vt eſt ſecundum accidens, poteſt non eſſe, quatenus res genita ex ea non conſtituitur: at quia vt dixi modo aliquo eſt per ſe ideò etiam dicitur principium neceſſarium.

Priuatio et ad formam & ad Materiam redigitur.

Priuatio partim redigitur ad formam, partim ad Materiam; ad formam, vt in ſecundo Phyſic. 15. quatenus modo aliquo diſponit & format Materiam; ad Materiam verò, vt in primo Phyſic. dicitur eadem numero cum ea, quatenus eſt neceſſaria, vt ſit apta recipere formam, & pro abſoluto non diſtinguitur à materia. Priuatio numeratur inter principia tanquam diſtinctum aliquod, non autem potentia, quoniam Priuatio ad ortum concurrit modo proprio & diſtincto ab alijs, nempè vt terminus a quo, Potentia verò non ſecùs ac Materia, & ideo non numeratur pro principio à Materia diſtincto.

Dubitatio.

Sed oritur Dubitatio, quia Ariſtoteles in Poſtprædicamentis ait, à Priuatione ad habitum non dari regreſſum: quare male ſtatuitur terminus à quo generationis.

Solutio.

Soluitur per duo fundamenta: primum eſt, quia Priuatio eſt duplex, vna in Subiecto in actu, vt cœcitas: Altera in prima Materia, & in Subiecto in potentia: prima euertit actum & facultatem: altera ſolùm actum, & ſupponit facultatem: prima poteſt eſſe terminus ad quem, interitus: at non à quo ortus. Altera èco ntrario eſt terminus à quo ortus, non autem ad quem interitus: ideò prima dicitur Priuatio poſt formam. Altera antecedens formæ. Alterum fundamentum eſt, quia a priuatione antecedente formę, non dicitur dari regreſſus ad eam formam, ſed progreſſus, non enim recuperat ſubiectum formam, quam priùs habuerit, & amiſerit, ſed eam recipit, quam non habuit, & ad quam eſt poteſtate.

An Plato & Ariſtoteles de attendentibus ad Priuationem conciliari poſſint. Cap. XV.

Plotinus.

INVEHITVR frequenter in Platonẽ Ariſtoteles in primo Phyſi. tum quia Materiam à Priuatione non ſecreuit, tum inſuper, quia Priuationem pro tertio diſtincto principio non numerauit. An autem iure id fecerit, conſiderandum occurrit. Plotinus En. 4. lib. 4. cap. 13. & ſequentibus aſſerit ex ſententia Platonis, & propria, Materiam non diſtingui à Priuatione, & Ariſtotelem carpit, quia in primo Phyſic. dixit Materiam eſſe numero

vnam

vnam, cum priuatione, ſpecie verò, & ratione diſtinctā. Inſuper addit, adueniente forma, priuationem non euaneſcere, ſed ſeruari, cum ſeruetur poteſtas, & materia. Miſſas facio rationes eius, quia re vera leues ſunt, & vnicuique licet in eo illas legere.

Euerſio.

Errat tamen Plotinus primò non diſtinguens Materiam à Priuatione, quorum diſtinctio in præcedentibus eſt explicata. Secundò, perperàm aſſerit Priuationem ſeruari adueniente forma, nam terminus à quo, non ſimul manet cum eo ad quem, cum in oppoſiti, & præſertim quia termini tranſmutationis neceſſariò diſtinguuntur à Subiecto, cum vnum oppoſitum non valeat recipere aliud. Inſuper, errat, quia conſiderabat Priuationem vniuersè ſumptā, ſemper cum Materia iunctam, cum potiùs debuiſſet conſiderare priuationem illam, quæ aduenienti formæ opponitur, & proximum principium generationis conſtituit. Prætereà eam communem Priuationem cum negatione confundebat, cum tamen negatio ſit Priuatione communior, vt vnà cum Alexandro, Themiſtius, & Simplicius declararunt. Demùm minus rectè Platonem tuetur, & Ariſtotelem carpit, quoniam dum accuratè Platonis ſententiam conſideramus, inſpicimus illum Materiam à Priuatione ſecreuiſſe, & litem inter illum & Ariſtotelem potius eſſe de verbis, quàm de Sententia: Nam Plato in Phędone, conſtituens terminos Ortus & Interitus, non ſecùs ac Ariſtoteles ait, cuncta fieri ex contrarijs, & contraria conſtituit terminos tranſmutationis, quæ omnia contraria in formam & priuationem rediguntur tanquam in neceſſarios & per ſe terminos ortus & interitus. Prætereà, diſtinctiùs idipſum in Lyſide patefacit, in quo Dialogo referens requiſita pro appetitione, ea non ſecùs ac Ariſtoteles in primo Phyſic. 81. aſſerit eſſe tria. Appetibile, appetens, & oppoſitum appetibilis, quod Priuatio eſt: adeò vt conſpicuè patefaciat neceſſitatem Priuationi, & diſtinctionem eius à Materia. Prætereà in Phędone, Materiam ait eſſe hoc aliquid, & permanens, non autem ait eſſe priuationem, hinc Ariſtoteles in primo Phyſic. 80. inquit, Platonem deſpexiſſe priuationem, quia machinatur maleficium, numeraſſe autem materiam, quia eſt tanquam mater; quibus verbis fatetur Platonem diſtinxiſe priuationem à Materia, neglexiſſe tamen proprium & diſtinctum modum quo ad generationem conſpirat, quia videtur malefica. Re vera itaque Plato & Ariſtoteles non diſſentiunt, niſi per modum loquendi, nam Ariſtoteles diſtinctiùs Materiam & priuationem explicauit, & priuationem numerauit inter Principia, quod non fecit Plato. nam Plato in Philebo, numerando principia non ſeorsùm numerauit priuationem, ſed dixit ea eſſe infinitum, denotando Materiam priuatione affectam, & terminum, denotando formam: demùm conciliantur: quia materia & priuatio pro abſoluto non diſtinguuntur, ſed ſolùm conſurgit diſtincta ratio & formalitas, dum materia refertur ad formam, vt explicans primum Phyſicorum patefeci.

Litem inter Platonē & Ariſtotelē ī verbis eſſe poſitam.

In expoſitione cont. 62.

De varijs Materiæ notionibus & nominibus eius.
Cap. XVI.

Notiones materiæ.

VT diſtinctiùs ad Materiæ deſcriptiones deſcendamus, de varijs eius notionibus primò agendum eſt, omne ſubiectum primò in ſe eſt aliquid abſolutum, mox refertur ad aliud. Quare Materia, quæ Subiectum eſt, dupliciter poteſt conſiderari: primò in ſe, & per prædicata abſoluta, ſecundò cum relatione quadam, vt vnà cum Alexandro, Themiſtius, & Simplicius in primo Phyſic. affirmarunt. Dum conſideratur notione prima, ei competunt prædicata abſoluta, & dicitur ens, ſubſtantia, bona, & vna, vt hæc conuertuntur cum ente, & eſt eſſentia quædam conſimilis: in qua notione, etiam ei competit actus entis, & potentia ſumpta pro abſoluto, quæ eſt eius eſſentia. Nonnulli inficiuntur hac prima notione Materiam dici vnam, & bonam: quia hæ ſunt affectiones conſtituentes

Notio abſoluta.

Sententia quorundā.

tes ſecundũ modum per ſe: in prima autem notione ſolùm Materiæ competunt prædicata per ſe in primo modo. At errant, cum enim ea prædicata reciprocentur cum ente, vt prima notione materia eſt ens, ita eſt vna, & bona: Ratio aduerſa ſoluitur, tum quia illæ non ſunt propriè affectiones, ſed potiùs modi entis: tum inſuper, quia in prima notione ei competunt nedum prædicata primi, verùm etiam ſecundi modi per ſe, dummodo fuerint abſoluta. Secundò, conſideratur materia cum relatione ad aliud, & hoc fieri poteſt quatuor modis. Primò, per negationem, dum refertur ad decem Prædicamenta, per actum conſtituta, & dicitur nec quid, nec quale, &c. vt aſſeritur in ſeptimo Metaphyſicæ, contex. 8. Et hic modus ſatis eſt iunctus cum prima notione, quatenus de materia in prima notione veræ ſunt negationes, vt Alexander & Themiſtius affirmarunt: tamen quoniam hoc non fit ſine aliqua comparatione & relatione, ideò modum hunc numeraui pro primo includente relationem. Secundò, conſideratur Materia cum Priuatione communi, ſequente conditionem ſuam, quatenus eſt nata conſimiliter recipere formas omnes eiuſdem gradus. Tertiò, conſideratur cum Priuatione propria conſurgente ex diſpoſitionibus prædefinita forma. Quartò, vt actu formis varijs eſt inſignita. Quinque itaq; ſunt notiones Materiæ, ſub duobus capitibus contentæ, quorum vnum eſt abſolutum, alterum cum aliqua comparatione & relatione iunctum. Nonnulli viri docti inficiantur Materiæ competere notionem primam abſolutam, cum putent id omne quod eſt, habere ab alio: At decipiuntur: iam enim patuit materiam ex ſui natura eſſe aliquid abſolutum, & propterea notione abſoluta concipi poteſt, vt Græci interpretes concordes aſſeruerunt. Alij inficiantur in prima notione ei competere potentiam; Qui etiam errant, nam in prima notione eſt ens, igitur vel actus, vel potentia: non actus, quare eſt potentia, ſummendo potentiam pro abſoluto, & pro gradu entis. Cum autem Materiæ duæ ſint primæ notiones, ſententia fuit Themiſtij in primo Phyſic. ob eas formata fuiſſe duo nomina, Subiectum ſcilicet, & Materiam, quæ id habent commune, vt relationem includant: differunt tamen, quia Materia reſpicit futura, & competit Materiæ, dum refertur ad recipiendam formam; Subiectum verò denotat iam facta, & competit Materiæ formatæ, adeò, vt Materia recipiendo formam, tranſeat in Subiectum. In prima autem notione, neutrum horum nominum ei propriè competit, cum ambo nomina denotent relationem, à qua prima notio materiæ eſt immunis: ea tamen notione rectiùs dicitur Subiectum, quia hoc nomen non reſpicit futura, ſed iam facta, & præſentia. Hęc eſt legitima ſententia Themiſtij, vt legenti Græca eius verba redditur notum, quam tamen Hermolaus Barbarus perperàm eſt interpretatus. Et eiuſdem ſententiæ fuit Alexander, vt refert Simplicius in primo Phyſic. 56. Simplicius tamen, ea de re ſecùs ſentit: inquit enim Materiam in prima notione rectiùs dici Materiam, dum verò refertur ad formam, vel futuram, vel præſentem, rectiùs dici Subiectum, vel poteſtate, vel actu. Hæc fuit ſententia Græcorum. Putarem tamen ego, formata fuiſſe ea duo nomina, non ob varias notiones Materiæ, Materia enim quauis notione concipiatur, ſemper rectiùs dicitur Materia, ſed formata fuiſſe ob duplex genus formarum, quod in ea recipitur, nimirùm Subſtantiæ, & Accidentium: nam Subſtantiæ eſt Materia, Accidentium verò Subiectũ. Hinc ſola accidentia propriè & abſolutè dicuntur eſſe in Subiecto. Hoc confirmo: quia Materia parata eſt ob formam, & ideò ob varietatem formatum vario nomine denotatur. Hinc Ariſtoteles in primo de Ortu & Interitu, contex. 25. dixit, propriè materiam eſſe Subſtantiæ, mox cæterorum Prædicamentorum; & ob eandem rationem, Cœlum rectiùs dicitur Subiectum, cum ſit actu, quàm materia. confundunt tamen ea nomina, & vnum frequenter pro altero vſurpatur. Propria autem eorum ſignificatio diſtincta eſt: & quia Subiectum eſt notius, cũ actu ſit, ideò Materia per Subiectum definitur, & dicitur Subiectum primum. Recedo itaque à Themiſt. Primò, quia non puto formata ea duo nomina ob duas notiones Materiæ, ſed ob duplex genus formarum, in quod dirigitur. Secundò, quia puto in quauis notione

Euerſio. *Actio cum relatione quadruplex* *Prima.* *Secunda.* *Tertia.* *Quarta.* *Sententia quorundã.* *Euerſio.* *Aliorum opinio.* *Euerſio.* *Themiſtius.* *Error inter pretis.* *Simplicius.* *Sententia propria.* *Cõfirmatio.* *Receſſus à Themiſtio.*

tione

tione ſemper ei magis congruere nomen Materiæ, quàm Subiecti, etiam dum conſideratur vt forma, & ob id veram non puto ſententiam illam Boetij approbatam a Themiſtio, eam non dici Materiam præſentis formæ, ſed Subiectum, nã definitur Materia quòd ſit id ex quo inexiſtente res fiunt. Et propterea antequam recipiat formam, dicitur eius Materia poteſtate, cum verò eam ſuſceperit, fit eius Materia actu. Tertiò, diſſentio, quia in prima notione minimè propriè puto poſſe dici Subiectũ, ſed rectius Materiam, quia Subiectum magis denotat id quod formatum eſt, & proximius eſt formæ accidentium, à qua materia in prima notione magis diſtat. Hinc Ariſtoteles decimo Metaphyſicæ, non de Subiecto, ſed de Materia inquit, quod negatione cognoſcitur, quæ cognitio per negationem ſatis eſt iuncta primæ notioni Materiæ, nam de materia ſeorſùm a relatione ad formas conſiderata, veræ ſunt negationes, nedum decem Prædicamentorum, ſed etiam priuationis, & potentiæ relatæ, vt etiam vnà cum Alexandro affirmat Themiſtius. Et dum dicimus de Materia in prima notione veras eſſe negationes, non ex eo inferendum eſt Materiam eſſe negationem, hoc enim falſum eſt, vt docet Ariſtoteles in ſeptimo Metaphyſicæ, contex. octauo, ſed ſolùm inferendum eſt de materia ex ſui natura veras eſſe negationes aliorum, veluti dicendo Materia non eſt ſui natura Qualis, & non eſt ſui natura non Qualis, nam ſi ſui naturà eſſet Qualis, vel non Qualis, non poſſet cum altero eiús oppoſito ſeruari, ſic eſt media per negationem.

De Materiæ circumſcriptionibus. Cap. XVII.

Quatuor modi circũſcribẽdi Materiam.

EXPLICATIS varijs Materiæ notionibus, ſequitur vt de eius Definitionibus, ſiue potiùs circumſcriptionibus verba faciamus. Quatuor ſunt præcipui modi, quibus Materia apta eſt circumſcribi: primus eſt, per negationem: alter per potentiam & communem priuationem, tertius per Analogiam & Metaphoram, quartus per nomina, ex varijs eius cõditionibus ſumpta.

Modus primus per negationem.

Dum primò conſideramus quid Materia non ſit, oritur circumſcriptio per negationem, de qua inquit Ariſtoteles in calce decimi Metaphyſicæ, Materiam negatione cognoſci, & in ſeptimo Metaphyſicæ, cont. 8. eam circumſcribens, inquit eſſe id, quod nec quale, nec quantum, nec aliquod cæterorum Prædicamentorum eſt, & conſiderandum quòd extrema ea ſunt, quę rectè per negationem cęterorum definiuntur; extrema autem ſunt, Deus, & Materia, ideò hæc duo præſertim definiuntur negatione: id tamen ita fit, vt loquendo de Deo, pateſiat præſtantia eius, quia de eo addimus, quòd ſit aliquo eminentius: nam dicimus, Deus non eſt Elementum, ſed aliquid eminentius, non cœlum, non Angelus, ſed aliquid ſupra hæc. De Materia verò indicamus imperfectionem, quia ſubintelligimus vel addimus, quòd ſit aliquid humilius, dicendo quod ſit infra, & poteſtate: ſic dicimus quod ſit id vltimum, quod remanet, remotis imaginatione cunctis formis, & vt legitur quarto Phyſic. contex. 15. cum ex ſphęra terminus & affectiones remoueantur, relinquitur nil præter Materiam.

Modus ſecũdus per cõmunem potentiam.

Definiri poteſt ſecundò, per communem potentiam & priuationem, & tunc dicitur commune ſubiectum aptum fieri omnia, quòd ſit medium inter non eſſe penitùs, & eſſe actu, vt aſſeruit Auerroes in primo Phyſic. 70. & 78. Quòd ſit Subiectum indefinitum, aptum à forma recipere terminos. Quòd ſit exemplar Diuinitatis expers, eiusque capax, vt Plato enunciauit.

Modus tertius p Analogiam.

Tertiò, inquit Ariſtoteles in primo Phyſ. 69. Materiam noſci per Analogiam, hoc eſt, per ſimilitudinem variarũ rationum, quæ Analogia ex varijs peti poteſt: Plato in Timęo eam deſumpſit ex Loco, inquiẽs: quod Materia eſt Locus, qui nunquam interit, & omnibus, quæ nũt, ſedem exibet: Inſuper, eam ſumpſit ex nutrice, ex fœmina, & ex alijs. Ariſtoteles in primo Phyſic. eam ſumpſit ex Materia rerum, quę arte conſtãt, inquiens, Materiam eſſe id Subiectum, quod

per-

perinde ſe habet ad ea quæ oatura conſtant, ac Materia Arte conſtantium, ad artificioſa: Sic analogia peti poteſt ex Silua, ex fece, & ex alijs ſimilibus. Definitio autem ex Analogia deprompta dicitur tradita per Metaphoram: quia primò conſidera- *Modus quartus.*
tur ratio, ſecundò Analogia, tertiò commutata proportio, quartò Metaphora. Demum circumſcribitur per conditiones, affectiones, & effecta eius, & præſertim per tranſmutationem. Sic definitur in primo Phyſic. 82. quòd ſit ſubiectum primum ex quo inexiſtente ea fiunt, quæ gignuntur, & in quod vltimò per interitum reſoluuntur. In ſecundo autem Phyſic. 28. definitur per ſolum Ortum, dicendo, eſſe id ex quo fit aliquid, cum inſit, & iure definiri poteſt per ſolum Ortum, dimittendo interitum: quia Ortus eſt id, quod ex ſe optatur à natura, non interitus. Ariſtoteles in quinto Metaphyſicæ, contex. 4. definiens Elementum, inquit: eſſe id ex quo res primò *Element*
componitur, & eſt in ea indiuiduum ſpecie, in aliam ſpeciem. Quæ Definitio diſtincta ratione & primæ Materiæ, & quatuor corporeis Elementis competit, non autem ſoli primæ Materiæ, vt cenſuit Scotus, nec ſolis corporeis Elementis, vt putauit Card. Contraneus in lib. de Elementis. Inſuper, definitur ab Ariſtotele in primo de Ortu & interitu 54. quòd ſit commune Subiectum oppoſitorum, ſe habens vt genus. Dum tamen eam conſideramus vt commune & neceſſarium principium generationis rerũ, non recedendo ab Ariſtotele, ita definiendam putarem. Materia prima, eſt primum *Definitio*
Subiectum, ex quo inexiſtente res Phyſicæ fiunt, & in quod vltimò reſoluuntur Dei *propria.*
Prouidentia paratum, pro æterna eorum ſucceſſione, quæ numero æterna ſeruari nequeunt. Materia autem Cœli eſt Subiectum ſimplex, non egens forma vt actu ſit, vi- *Materia*
tam recipiens à ſeparato motore, terminatum figura orbiculari, natum moueri ſem- *Cœli.*
per in orbem.

Finis Primi Libri.

FRANCISCI
PICCOLOMINEI
SENENSIS,

De prima rerum Natura conſtantium Materia.

LIBER SECVNDVS.

De varijs Materiæ conditionibus: Cap. I.

Affectiones materiæ. Porphyrius.

DECVRSIS principalioribus capitibus eorum, quæ attinent ad quæſtiones ſimplices Materiæ; explicanda modò ſe offerunt attinentia ad quæſtiones compoſitas, de quibus vt diſtinctiùs agamus, referendæ ſunt primò affectiones variæ eius, & conditiones. Porphyrius in lib. de occaſionibus, has eſſe inquit affectiones Materiæ, vt ſit incorporea, vitæ expers, informis, permutabilis, infinita, impotens, verum non ens, imago molis, appetitio ſubſtantiæ, ſtans, non in ſtatu, & ſimiles. Vt autem diſtinctiùs conditiones & affectiones eius intueamur, comparare ea debemus cum forma: cum enim inuicem referantur, & Materia noſcatur per formam, per mutuam comparationem clariùs refulgent: *Comparatio Materiæ cũ forma.* Forma eſt gradus Entis ſupremus, Materia infimus; ea actus, hæc potentia. Forma alteri ineſt, aliudque ſibi ſubijcit, Materia ſubijcitur & ſubſternitur. Forma eſt perfectio, & terminus, Materia id quod perficitur & terminatur. Forma opponitur priuationi, Materia eſt media, & ſeruatur cum vtriſque. Forma cum ſit terminus generationis variatur, Materia ſeruatur eadem. Forma eſt contraria formæ, Materia nulli eſt contraria, ſed campus eſt litis, & contrarietatum. Inſuper quia Forma eſt Actus, origo eſt effectionis, Materia potentiæ & perpeſſionis, & ob id Forma valet mouere facultatem cognoſcendi, eamque formare, Materia nec mouere, nec formare valet, & propterea dicitur ignota, & ſenſum fugiens, cum tamen omne ſenſibile ſit in Materia, vt dicitur in primo de Cœlo, & obiectum intellectus ſit quiditas Materiata, quòd propterea euenit, quia etiam facultas, hominis cognoſcens eſt cum corpore, & Materia iuncta. Inſuper, Forma eſt cornu copiæ, bonum, & optabile, Materia ſemper eſt cornu inopiæ, & tanquam fœmina id optat & quærit à quo perficiatur. Forma ita eſt pars corporis Phyſici, vt aliqua ratione ſit totum, *Pars eſt totum.* dicitur enim totum id quod res eſt, Materia contra, ita eſt pars vt aliqua ratione ſit nihil, nil enim propriæ naturæ rei adeſt, antequam adueniat forma, vt dicitur in ſecundo Phyſic. contex. 11. Hinc etiam in ſecundo Phyſic. 31. Materia dicitur pars, Forma vero compoſitio, & totum. Inſuper, Forma & actus eſt verè vnum, & vnius cauſa, vt dicitur in ſecundo de Anima contex. 7. Materia verò eſt binarium, poteſtate multiplex, & multitudinis origo. Præterea, Forma eſt finis, cuius gratia parata eſt Materia, Ex aduerſo, Materia dicitur cauſa ſine qua non, neceſſaria pro fine, ordinataque in illum. Forma eſt differentia contrahens, Materia verò tanquam genus quod contrahitur. Formæ non repugnat ſeorsùm à Materia ſeruari, vt patet de ſeiunctis formis, Materiæ autem repugnat. Formæ formoſum ordinem in Vniuerſo con-

ſtituunt,

Digitized by Google

ſtituunt, Materia informis, expers diſtincti ordinis, ſubiacet; Cum autem materia huius ſit conditionis, iure optimo ob priuationem ei iunctam redditur origo ſenij, imbecillitatis, multitudinis, infiniti, interitus, vitij, mali, turpitudinis, monſtri, contingentiæ, caſus & fortunæ, obliuionis, & inſcitiæ, & hæc competunt Materiæ: quia cum ſit infima eorum quæ ſunt, complicata eſt cum Priuatione, & non ente, & propterea vt ex ſe eſt ens, ita eſt initium ortus; ſubiectum formæ, Natura, & pars Compoſiti; ob non eſſe verò cum ea iunctum, eſt origo ſenij, interitus, & malorum, & ob id Ariſtot. in 1. Phyſ. 81. dixit Materiam malam, turpem, & fœminam ex accidenti, non autem per ſe, vt male putarunt, qui eam à Priuatione non ſecreuerunt.

Cur materia origo imbecillitatū?

An Materia ſit nata per ſe intelligi? Cap. II.

Cvm Materia ſine ſenſu ſentiri, & adulterina cognitione dicatur percipi, vt legitur in Timæo, iure de ea quæritur, an ſit apta per ſe intelligi? Et quoniam eſſe aptum per ſe intelligi cõtingit dupliciter; vel quia valeat ſuo Phantaſmate Mentem mouere, vel quia ſaltem propria notione eam valeat formare, adeò vt iudicium Mentis in eã deſinat, de vtraque notione eſt dubitatio. Qua de re tres ſunt opiniones, duæ extremæ, & vna media. Veteres putantes materiam primam eſſe vniuerſam rerum eſſentiam, & eſſe actu, etiã putarunt eam poſſe mouere & formare Mentem: ſed quoniam eorum ſententia à Pythagora, Platone, & Ariſtotele, iam diu exploſa eſt, ideò ea neglecta, opiniones alias perpendamus. D. Thomas putat eam nullo pacto eſſe aptam per ſe intelligi. Scotus ſe medium conſtituit, inquiens, eam non poſſe mouere ſuo Phantaſmate Mentem, ſed propria notione illam formare, in quam deſinat iudicium Mentis. Cuius Sententia varijs rationibus ab eius aſſeclis confirmatur: & primo: Quod per ſe eſt, natum eſt per ſe intelligi, Materia per ſe eſt, quare eſt nata per ſe intelligi: Minor patet ex præcedentibus. Maior oſtenditur, quia res vt ſe habent ad eſſe, ita ad cognitionem, ex 2. Metaphyſicæ. Hinc ens ſtatuitur obiectum Mentis. Præterea, quod non eſt aptum per ſe intelli-

Per ſe, intelligi, dupliciter.

Opiniones tres.

Prima veterum.

Secunda D. Thom.

3. Scoti.

Rationes pro opinione Scoti.

gi, non accipitur in eorum Definitionibus quæ per ſe intelliguntur, non enim id quòd 1
eſt per ſe, pendet ex eo quod eſt ex accidenti: at Materia ſumitur in Definitionibus re- 2
rum natura conſtantium, quæ per ſe intelliguntur, igitur ea quoque eſt apta per ſe in-
telligi. Inſuper, id de quo vera ſunt prædicata, nata per ſe intelligi, eſt aptum per ſe in- 3
telligi: de Materia vera ſunt hæc prædicata, quod ſit ens, ſit ſubſtantia, quę nata ſunt
per ſe intelligi, quare ea quoque debet iudicari talis. Præterea, Materia ſuo proprio no- 4
mine denotatur, definitur, attinet ad ſcientias inſpectrices, quæ ei non competerent,
niſi eſſet apta per ſe intelligi. Demùm, quod in Deo modo diuino includitur, na- 5
tum eſt per ſe intelligi, nil enim in Deo eſt, quod per ſe intelligi non ſit aptum, cum
Deus ſit eminentiſſimè intelligibilis: Materia in Deo includitur, cum recedat à non
gradu entis, & Deus includat vniuerſam eius quod eſt latitudinem. Et addebat Scotus in ſecundo Senten. diſtinctione duodecima Materiæ in Dei Mente, Ideam reſpondere; Idea enim vel eſt obiectum in eſſe cognito, vel ratio cognoſcendi, vel ratio per quam cætera imitari valent eſſentiam Dei in definito gradu, & quouis modo vſurpetur, ſemper competit Materiæ Idea. Confirmatur eadem ſententia auctoritate Themiſtij, aſſerentis, in primo Phyſicorum, materiam ſecreta omni forma poſſe notione prima intelligi, quamuis cum difficultate. Ex aduerſo autem ratio, auctoritas, & experientia oppoſitum nobis patefaciunt; nam quamuis concesſerim Materiæ competere actum præſentiæ, & eius quod eſt, illum tamen non iudico eſſe talem, vt valeat propria notione formare Mentem, quod oſtendo, & quoniam ab omnibus Academicis, & Peripateticis conceditur, Materiam non eſſe

Scotus.

Themiſt.

Rationes pro parte aduerſa.

aptam mouere Mentem, quia hoc eſt officium formæ, in eo ſolo verſabor vt oſtendã,
quòd non valeat per ſe propria notione mentem formare, adeò vt in èam per ſe deſi-
Ratio 1. nat iudicium Mentis; Et primò: quod eſt proprium formæ, non eſt tribuendum ma
teriæ; at formare propria notione mentem eſt proprium formæ, quod oſtendo: quia
recipi in alio, terminare, & formare aliud, eſt proprium formæ, hinc Ariſtoteles in ter
Ratio 2. tio de Anima, contex. ſexto, dixit Mentem eſſe locum formarum. Confirmatur, quia
ſicut ſenſus in ſecundo de Anima, dicitur ſuſcipere ſpecies ſine Materia, ita longè ma
gis Mens, non Materiam, ſed ſpecies dicitur recipere, cum magis à Materia abſtrahat.
Ideò Ariſtoteles in tertio de Anima 38. manifeſtans quomodo Anima fiat omnia, in-
quit, Non lapis in Anima eſt, ſed eius forma, ideò Mens dicitur ſpecies ſpecierum, &
ſenſus ſpecies ſenſibilium, vt manus organum organorum, conſpicuè Ariſto. formã
non materiam ait formare Mentem. Hic actus ad formam pertinens, dicitur ratio in-
telligendi & cognoſcendi, & quidditas materiata conſtituitur per ſe obiectum Men-
tis. Prætereà, Ariſtot. in contex. nono, tertij de Anima, loquens de aptis intelligi à Men
te, numerat carnem, & eſſe carnis, compoſitum ſcilicet & formam, non autem nume
rat Materiam. Inſuper, in tertio Phyſicorum cap. de infinito, infinitum dicitur ſecun-
3 dum ſe ignotum, at Materia eſt quoddam indefinitum, termino carens, & origo in-
4 finiti, quare ne dum ex ſe eſt ignota, verùm inſuper eſt origo inſcitiæ cæterorum. Præ-
tereà, cognoſcere aliquid per ſe, eſt cognoſcere quid eſt, quare vt res ſe habet ad quid
eſt, ita putandum eſt ſe habere ad cognitionem: Materia non eſt pars, ſed vehiculum
5 ipſius quid eſt, vt aſſeritur in calce ſecundi Phyſic. quare ea non eſt apta per ſe intelli-
gi, ſed eſſe vehiculum formarum, quæ per ſe intelligi aptæ ſunt. Prætereà Plato in Ti-
Plato. mæo & Academici omnes, inficiantur materiam per ſe intelligi; Platonem ſequitur
Ariſtoteles, qui nunquam dixit eam intelligi per ſe, ſed vel eſſe ignotam, vel intelligi
per negationem, vel per Analogiam. Græci interpretes id ipſum affirmant: & quã-
uis Themiſtius aſſeruerit Materiam poſſe appræhendi notione prima ſeorsùm ab om-
ni relatione, non ob id dixit eam ita per ſe intelligi, vt notione propria valeat forma-
re mentem, ſed ſolùm quatenus per prædicata nonnulla communia, quę ſunt ab vno,
Materia Ideam non reſpondere. circumſcribi valet. Præterea id quod dicitur à Scoto, quòd Materiæ in Dei mente
Idea propria reſpondeat, verum non puto: nam Ideæ nomen denotat ſpeciem, quæ
forma eſt. Hinc Plato magnus Idearum aſſertor & propugnator, & cum eo Acade-
mici omnes, non Materiæ, ſed ſolùm formæ approbarunt Ideas, & Ariſtoteles quo-
que in 2. Phyſicor. 28. Ideam redegit ad formam inquiens, formam, & exemplar con-
ſtituere vnum genus cauſæ. Et confirmatur: quia Idea eſt quid completum, & defini-
tum, ſoli rei perfectæ & in ſpecie conſtitutæ competens, qualis non eſt Materia. De-
mùm Ideæ ſunt verè intelligibilia; Materia autem à Platone ſolùm adulterina noti-
tia vix percipi dicitur.

Reſolutio difficultatis, an Materia ſit apta per ſe intelligi. Cap. III.

Modi quib. Materia noſcitur. *Per negationem.* *Per priora prædicata, communia, et abſoluta.*

PRo exacta reſolutione propoſitæ difficultatis, prænoſcendi ſunt mo-
di, quibus Materia cognoſcitur: qui hunc in modum rediguntur in
ordinem. Materia cognoſcitur vel per negationem, vt dicitur in deci-
mo Metaphyſicæ vigeſimoquarto, vel per poſitionem & affirmatio-
nem, qui ſecundus modus vel ei competit ſine relatione, vel cum re-
latione: ſi ſine vel id ſit per priora, vel per poſteriora; per priora principia noſci non
poteſt, cum ſit ſimplex, & principium primum, ſolùm id fieri poteſt per prædi-
cata communia, & abſolutè dicendo quòd ſit Ens vel Subſtantia. Si noſcitur per

po-

Per poſteriora compoſita. *Per tranſmutationẽ.* *Per reſolutionem.* *Per Analogiam.*

poſteriora, ea vel ſunt compoſita vel operationes; ſi compoſita, noſcitur per eorum reſolutionem; ſi fuerint operationes, Tranſmutatio dicitur nos ducere in notitiam Materiæ. Si verò noſcitur per relationem, ea vel eſt pura & ſimplex relatio, ſic materia noſcitur per formam ad quam refertur: Si verò non fuerit ſimplex relatio, ſed ſimilitudo plurium rationum, tunc noſci dicitur per Analogiam, quæ Analogia ex varijs accipi poteſt, vt ex loco, ex ſilua, ex matre, ex fœmina, ex Protheo, & ſimilibus præſertim tamen & aptiſſimè ſumitur ex arte conſtantibus, vt patefecit Ariſtoteles in primo Phyſicorum 69. Ex his colligo varios eſſe modos quibus materia apta eſt cognoſci. Inſuper pro reſolutione difficultatis duas profero Concluſiones. *Concluſ.* 1. Prima eſt, Materia cognitione incomplexa nõ eſt apta per ſe intelligi, nec ita, vt mouere valeat, nec ita, vt valeat formare Mentem, terminando actum intelligendi. 2 Altera eſt, Materia cognitione complexa nedum manifeſtari poteſt per prædicata relata, verùm etiam per abſoluta, dicendo quòd ſit ens, & ſubſtantia, & hoc indicauit Themiſtius in ſua digreſſione, vt dixi in præcedentibus. Prima aſſertio conſpicua eſt per dicta in calce præcedentis cap. & eam frequenter approbauit Auerroes, & præſertim in primo Phyſicorum 69. in 12. Metaphyſicæ, 14. & alibi, Nec difficile eſt rationes aduerſas diluere.

Diluuntur rationes aduerſa. *Solutio* 1.

Dicebatur primò, Materiam eſſe aptam per ſe intelligi, cum ſit per ſe ens. Reſpondeo, per ſe natũ intelligi, duplex eſſe, Vel per ſe, hoc eſt, per prædicata abſoluta, ei per ſe cõpetentia, non per aliud, & ita concedo Materiam noſci, & hoc oſtẽdit ratio, Vel per ſe, quia valeat formare mentem, & eſſe per ſe terminum actus intelligendi, & ita nego Materiam per ſe intelligi. At addebatur, vt res ſe habet ad eſſe, ita ad cognitionẽ. Concedo: Materia eſt ens abſolutum & per ſe, ideo per prædicata abſoluta cognoſcitur, at non eſt ens qui ſit actus formalis, ideò non poteſt noſci eo cognitionis genere, qui huiuſmodi actui congruit, eſt ens cui repugnat exiſtere ſeorsùm ab actu & forma, ideò ei repugnat ita noſci. Dicebatur ſecundò, quod non eſt aptum per ſe intelligi, non accipitur in eorum definitione, quæ per ſe intelligi apta ſunt. Reſpondeo, in eis non accipi vt principale & primò declarans, ſed vt iunctum cum eo; ideò inquit Ariſt. in ſecũdo Phyſicorum conte. vlti. Materiam accipi in Definitione, tanquam vehiculum Definitionis. Addebatur, materiam ſuo nomine denotari, definiri, ingredi ſcientias. Reſpondeo, hæc ei competere modo illi conſentaneo & iam explicato. Præterea, etiam inane, & infinitum denotantur nomine, definiuntur, & conſiderantur in ſcientijs, cum tamen non ſint. *Solut.* 2. Inſuper dicebatur: omne, quod includitur in Dei mente, eſt aptum per ſe intelligi. Reſpondeo, eſſe aptum per ſe intelligi, vt in ea includitur, in ea autem ſunt Materiata ſine Materia, Contraria ſine Oppoſitione, Mortalia modo Diuino, inchoata cum perfectione, & demùm ſecundum eminentiam, non autem in Dei Mente locum habet diſtincta Materiæ Idea, vt patefeci. *Solutio aliorum.* At dicet aliquis, cum Materia noſcatur per prædicata abſoluta, & ea ſint apta per ſe intelligi, eſt neceſſe, vt etiam Materia ſit apta intelligi per ſe. Reſpondeo, ea prædicata abſoluta, non ſunt vniuoca, & ob id non ſunt natura vna in cunctis eadem, ſed ſunt ab vno, quorum conditio propria in cunctis eſt varia, & in talibus primò appræhendimus principale, & per illud cum quadam translatione cognoſcimus alia, & propterea nec Ens, nec Subſtantia ſunt toto genere nata per ſe intelligi, & cognitioni abſolutæ materiæ ſemper antecedit cognitio aliqua cum relatione, ob quam dicitur noſci per aliud.

De Materia per abſolutam Dei potentiam valeat ſeruari ſeorsùm à Forma? Cap. IIII.

Non eſt dubitatio per Ariſto. an ma ſeruari valeat ſine forma. VT diſtinctè percipiamus attinentia ad propoſitam difficultatem, præno
ſcendum eſt, hac re ex Sententia Ariſt. nullam eſſe dubitationem; ip-
ſe enim ſolùm nouit modum operandi Dei per intermedias ſecundas
cauſas,& per naturam, de quo omnes conſentiunt, non poſſe materiã
ſeorsùm à forma exiſtere,& ſeruari:non autem nouit modum alterum
operandi abſolutum,de quo rectè Theologi inquiunt;quæ poteſt facere Deus per cau
De quo ſit dubitatio. ſas ſecundas,poteſt & ſine eis, & de hoc eſt dubitatio. Inſuper,dum hoc quæritur,
præſupponitur Deus immenſi roboris, & cum valeat efficere omnia quæ ſub poten-
tiam cadunt,de hoc tantum eſt dubitatio, an dicere Materiam ſeruari ſeorſum à for-
ma includat contradictionem,nec ne? nã ſi includit contradictionẽ,non cadit ſub po
tentiam:Si verò eam non includit, inferendum erit per abſolutam Dei potentiam id
poſſe fieri,& de hoc ſolùm, per principia Peripatetica diſputare valemus, an includat
contradictionem,vel ne? Qua de re duæ ſunt opiniones,D. Tho. exiſtimat id include-
D.Thomas. re contradictionem:Scotus verò ob actum entitatiuum quẽ ei tribuit,id renuit,& ob
Scotus. id aſſerit per abſolutã Dei potẽtiam poſſe ſeruari ſeorſum a forma. Pro qua opinione
Ratio 1. variæ & hæ præſertim poſſunt afferri rationes. Et primò: Magis pẽdent accidentia ex
Subſtantia & ſuo Subiecto,quàm materia ex forma;ſed ea in Sacramento Altaris ſer
uantur ſine Subiecto,quare & Materia ſine forma.Accidentia magis pendent,quia ac
2 cidentis eſſe eſt alteri inhærere,tũ inſuper,quia ſunt poſteriora Subſtantia.Confirma-
tur:quia abſolutum diſtinctum & prius alio, poteſt ſine controuerſia ſeruari ſeorsùm
3 ab eo; materia comparata cum forma eſt huiuſmodi; Inſuper,quodcunq; Deus effi-
cit per intermedias cauſas ſecundas, poteſt efficere ſine eis, dum non ſunt eſſentia il-
4 lius; at forma eſt cauſa ſecunda,quæ non eſt eſſentia Materiæ,quare &c. Prętereà, ab-
lata forma à Materia,cui altera non ſuccedat,vel Materia interit,vel ſeruatur,non eſt
dicendũ qđ intereat,quia eſt æterna,& pręſertim,quia ſi interiret, vel tranſiret in ni-
hil,vel in aliquid,non in aliquid,quia eſt ſimplex,ſi in nihil, hoc fieri non poteſt ꝑ na-
turam,ſed ſolùm per abſolutam Dei potentiam, & nos ſupponimus Deũ velle ſerua-
5 re Materiã:ſi alterum eligis,id eſt qđ volumus.Prætereà,quod Deus ſine medio valet
creare,etiam ſine medio valet ſeruare, ſine intermedia forma creauit materiã, quare
6 ſine ea valet illam ſeruare.Inſuper,quæcunq; ex accidenti connectuntur valent ſecer-
ni;Materia & forma nectũtur ex accidẽti,qđ oſtẽdo: nam q̃ ſibi expoſcunt genus ali-
quod,etiam expoſcunt ſpeciem & definitum indiuiduum, at Materia nullam ſibi defi
nitã formã expoſcit,quare nec formã.Cđ.n.contingenter ſe habet ad ſingularia, con-
Scotus. tingenter ẽt ſe hẽt ad ſpeciẽ,& genus eorũ,his vel ſimilib.rationib. Scotus in 2. Sent.
d.12.q.2.aſſerit,ꝑ abſolutã Dei potẽtiã poſſe materiam ſeruari ſine forma;Eiuſdem
Philopon. opinionis viſus eſt fuiſſe Philoponus,qui exponens cont.51.primi Phyſic.inquit,Quã-
quã Materia nunquam ſit ſine forma,tñ ea eſt natura prior,nam Materia ſublata, au-
fertur forma, non vice verſa, valemus.n.cogitatione ſecernere formas à Materia & in-
telligere eã ſubſiſtere cũ nõ egeat Subiecto vt ſit, forma aũt neq; cogitatione põt ꝑ ſe
ſubſiſtere,& eſſe ſine materia:& ſi particulares res Deus produxit,conſtat, qđ tunc p̃-
Alexãder. exiſtebat Subiectũ.Idipſum quoq; videtur aſſerere Ale.in j.de Aĩa c.2. Ex aduerſo tñ
Sententia aduerſa. actus p̃ſentię materię,nõ videtur tãti momẽti;vt ob illũ materię nõ aduerſetur ſerua-
ri ſine forma,& qđ id cõtrouerſiã includat,oñdo,& primò,ſeruari ſeorsùm ab altero,
Ratio 1. eſt illud actu exiſtere ſine altero,actu aũt exiſtere eſt munus formę, & ĩcludit formalẽ
Inſtantia. actũ.Proptereà Auer.2.Phy.12.& 3.Cęli 29.dixit,Si Materia exiſteret ſine forma, qđ
Solutio. nõ eſt actu,eſſet actu,Eſt inſtãtia de Cęlo,qđ eſt corpus ſimplex,& ſubſiſtẽs.Soluitur,
q̃a cęli Materia varia eſt,nã eſt Materia actu, proportione rñdens Elemẽtis cõpoſitis,
in

in Cœlo enim inueniuntur iuncta, quæ in mortalibus ſunt ſeiuncta. Prætereà, ſi Ma- *Ratio 2.*
teria exiſteret ſeorsùm à forma, ea eſſet natura aliqua abſoluta & completa definitæ
ſpeciei, & non eſſet: eſſet quidem, quia quæ in vniuerſo ſubſiſtunt, ſunt indiuidua
alicuius ſpeciei: at Materia cum ſit poteſtate, eſt ſolùm inchoatio quædam, & non
eſt quid, nec quale, nec quantum, cum tamen omne quod in vniuerſo eſt aptum ſeor-
ſum exiſtere, aliquid eorum ſit. Prætereà, tunc Materia eſſet, & nõ eſſet Materia: eſſet
quidem per aſſerentes eã ſeruari: non eſſet aũt, quia vt inquit Auer. in 8. Phyſ. cõt. 4. ſi 3
materia eſſet immunis ab omni forma, non poſſet eſſe Subiectũ motus & mutationis,
quod eſt proprium Materię, nam potentia proxima per antecedentem formam cõſti-
tuitur. Prætereà, vtor ratione Ariſt. in primo de Ortu & interitu 27. Si Materia reperi 4
retur ſeorsùm à forma, ea eſſet in loco, & nõ eſſet: non eſſet, quia mole careret: eſſet au
tem, quia quod generatur ex ea, in loco eſt. Inſuper, ea eſſet extenſa, & non extenſa: eſ 5
ſet extenſa, quia vt legitur in 4. Phyſ. 15. Materia eſt effuſio & extenſio quędam, diſtin
cta à magnitudine, quæ ſuperficie & terminis circumſcribitur. & eſt tanquã inane qd-
dam, vt elicitur ex eodem 4. Phyſ. 79. & 81. Ex aduerſo non eſſet extenſa, quia non eſ
ſet quanta, & ita daretur interuallum, ſine interuallo, dimenſio, ſine dimenſione, tan-
quam ſeparabile vacuum: ideò inquit Ariſt. in primo de Ortu & interitu 59. illud aũt,
cuius hæc ſunt extrema, materia eſt, quæ ſine affectione non valet exiſtere, neque ſine
forma. Et re vera imaginari nõ valeo, quid nã eſſet hæc Materia ſeorsùm à forma, & *Concluſio.*
quomodo exiſteret. Hinc inter miracula Dei nunquam hoc legitur, vt Materiam ſine
forma ſeruauerit: Quæ ſit tamen abſoluta veritas, Deus ſcit, cui me ſubijcio.

Diluuntur aduerſæ rationes. Cap. V.

RATIONES, quibus oſtendebatur Materiam poſſe ſine forma ſeruari,
facile diluuntur. Dicebatur primò, Accidentia magis pendere ex ſub- *Solutio pri*
ſtantia. Reſpondeo, ea magis pendere ſecundum eſſe abſolutè, at non *ma rõnis.*
ſecundum actum exiſtendi, qui eſt proprius formæ. Inſuper, accidentia
pendent ex ſubſtantia in genere materiæ, non formæ, Deus poteſt ſup-
plere ſua potentia munera Materiæ, at non formæ, cum hoc fieri nequeat ſine contro-
uerſia. At addebatur, quòd accidentis eſſe eſt alteri inhærere. Reſpondeo, debere in-
hærere alteri quo neceſſario eget, niſi aliud eminentiori virtute ſuppleat attinentia ad
id, ſeruando accidentia ſine Subiecto, quibus per ſe competit, vt ſint apta alteri inhę
rere. Addebatur abſolutum & prius poſſe ſine altero ſeruari, quod non attinet ad eſ-
ſentiam eius. Reſpondeò, materiam conſiderari poſſe & ſecundum eſſe abſolutè, & ſe *Diluitur 2.*
cundum actum exiſtendi, prima conſideratione eſt prior, altera eſt poſterior forma,
ideò non eget forma vt ſit, ſed vt actu exiſtat. His addo non ſemper vnum abſolutum
& modo aliquo prius, poſſe ſeruari ſine alio, nam animal ſine aliqua eius ſpecie, & ſpe
cies ſine aliquo indiuiduo ſeruari non poteſt: & vt repugnat dari genus ſine aliqua
ſpecie, ita repugnat actu exiſtere Materiam, quæ dicitur genus, ſine forma quę eſt eius
ſpecies. Addebatur ablata forma à Materia cui altera non ſuccedat, vel Materia ſerua
tur, vel ne. Reſpondeo, hanc rationem petere in principio: nam hoc eſt id, de quo
eſt dubitatio, an poſſit forma aboleri, cui altera non ſuccedat? At dices, forma per Dei *Solutio 3.*
potentiam poteſt in nihilum redigi, vt ex nihilo poteſt creari. Reſpondeo redigere
formam in nihilum, eſt vna quoque in nihilum redigere Materiam eius, quod diuinæ
potentiæ non aduerſatur, vt enim concreata fuit materia cum forma, ita vnà in nihilũ
redigi poteſt. Addebatur id quod Deus ſine medio valet creare, etiã ſine medio valet
ſeruare. Reſpondeo, ſine medio Deus conſtituit eſſe Materiæ, at per mediam formam
ei tribuit, vt actu exiſtat in vniuerſo. Dicebatur, Materiam cum forma ex accidenti ne *Solutio 4.*
cti. Rũdeo, in rõne includi deceptionẽ à ſeiũctis ad coniuncta, non. n. ſequitur, Locus 5

poteſt eſſe ſine hoc definito corpore,& ſine illo,igitur abſolutè ſine corpore;nam Materiam expoſcere formam contingit dupliciter: vel definitè; vel indefinitè ſumptam, non expoſcit formam definitè ſumptam, ſed indefinitè, veluti etiam ſpecies vt ſit in Vniuerſo, non expoſcit aliquod definitum particulare,cum tamē particulare aliquod expoſcat indefinitè ſumptum. Aſſerebatur ſententia Philop. quam ego miſſam facio; quia multa dicit de prima Materia,& præſertim in diſputationibus contra Proclum, quæ ego valdè dubia iudico, ne dicam falſa.

An Materia ſit vna? Rationes pro vtranque parte. Cap. VI.

DVm principale latet,ea quoque obſcura ſunt, quæ cum eo nectuntur: Quæri de Materia ſolet,an ſit vna,vel multiplex?& ſi eſt vna, quomodo ſit vna? Dubitatio eſt de materia prima rerum natura cōſtantium. Qua de re opiniones variæ ſunt,nōnulli enim eas putant innumeras,alij vnā, nonnulli plures vna. Innumeras eas dixere Democritus, Leucippus, &
Opinio Democriti & Anaxagoræ. Epicurus,qui Materiam putarūt innumeras Athomos. Similiter Anaxagoras,qui Materiam dixit innumera mixta ſimilium partium, in Chao confuſè incluſa, plures & finitas exiſtimauit. Empedocles,qui quatuor corporea Elementa dixit Materiam rerū.
Opinio Empedoclis. Similiter Parmenides conſtituens ignem & Terram, vnā aſſeruere. Heſiodus, qui Terram; Thales,qui Aquam; Diogenes qui Aerem;Heraclitus,qui Ignem; Anaximā-
Opinio 3. der qui intermedium quoddam aſſeruit eſſe Materiam. Sed quoniam horum Sententiæ iam ſunt exploſæ,quid ſenſerit Ariſt.perquiramus. Philoſophi, qui Ariſtotelē præceſſerunt,materiam Cœli ab ea mortalium non ſecreuerunt,Ariſt.fuit primus qui referente Porphyrio in lib. de abſtinentia ab eſu carnium, eam exiſtimauit diſtinctam, nunc autem ſermo eſt de Materia mortalium,quæ primo intuitu videtur non vna,ſed
Dubitatio prima materia mortalium an ſit vna. multiplex: Primò,quia Materia refertur ad formam,& alterius formæ altera eſt Materia,vt dicitur in ſecundo Phyſ.26.at formæ ſunt multæ,quare etiam Materiæ. Præterea,ad mouendum & agendum non ſatis eſt vnum,ſed pro variarum rerum ortu plura requiruntur efficientia:quare neque ad patiendum ſatis eſt vnum. Deducitur con-
Quod non, ratio prima ſequutio,tum quia inuicem referuntur,tum inſuper,quia agens agit in contrarium,& patitur à contrario,vni autem vnum eſt contrarium. Præterea,ſi Materia eſſet vna nu
Secunda. mero,cuncta quæ ex ea fierent,eſſent vnum numero:deducitur conſequutio per Ari-
Tertia. ſtotelem in 5.Metaphyſicæ,12.dicentem,vnum numero id eſſe,cuius Materia eſt vna.
Quarta. Inſuper vnum non eſt origo multitudinis, Materia eſt origo multitudinis indiuiduorum, quare non eſt vna numero. Maior patet, quia quod pendet ex vno, vt vnum eſt,etiam dicitur eſſe vnum.Minor eſt Ariſt.12.Metaphyſicæ,49.& primo Cœli, 91. dicentis,omnia cum Materia iuncta,vel eſſe plura,vel eſſe apta multiplicari. Confirma-
Quinta. tur,quia vnum numero non poteſt in multis reperiri,Materia reperitur in multis, nedum numero, ſed etiam ſpecie,& genere diſtinctis, materia enim eſt principium om-
Sexta. nium decem Prædicamentorum, vt aſſeritur in 12. Metaphyſicæ.Præterea, ſi omniū eſſet eadem Materia,tunc ex quouis poſſet fieri quoduis, quod falſum aſſerit Ariſt.in primo Phyſ.diſputans contra Anaxagoram. His & ſimilibus rationibus poſſet aliquis
Rationes quod vna ſit ſuſpicari,materiam non eſſe vnam. Ex aduerſo Ariſt.in primo Phyſ.56.Materiam aſſerit vnam,inquiens,ad patiendum ſatis eſſe vnum,& ſi duæ eſſent primæ materiæ,duæ eſſent primæ contrarietates,quod eſt abſurdū.Præterea, in primo de Ortu & interitu
1 43.inquit,hoc rectè dixit Diogenes,niſi ex vno eſſent omnia,non inuicem agerent &
2 paterentur. Præterea, quæ inuicem permutantur, prædita ſunt communi Subiecto,
3 mortalia inuicem permutantur, quare communi Subiecto prædita ſunt. Maior patet: quia

quia pro permutatione requiritur Subiectum aliquod manens idem ſub vtroque ter-
mino. Inſuper ſi Materię mortalium eſſent multæ, vel eſſent ſubordinatæ, vel diſtinctę 4
penitùs: ſi ſubordinatæ, omnis ordo expoſcit vnum primum: Si diſtinctę penitùs, nul-
la earum eſſent abſolutè prima, ſed ſolùm in aliquo genere. Confirmatur: quia omnis 5
diſtinctio eſt per actum, & formam, Materia autem poteſtas eſt. Prætereà, ſi primę Ma-
teriæ eſſent plures, vel cuncta ex quauis earum gigni poſſent, vel quædam ex vna, alia 6
ex altera fierent; ſi primum, tunc altera erit redundans; ſi alterum eligis, nulla earum
erit commune principium. Inſuper, vt ſe habet de prima contrarietate attinente ad 7
Materiam, ita de Materia ſe habere putandum eſt, omnis enim prima contrarietas
Subiectum vnum expoſcit; contrarietas prima, in quam cæteræ rediguntur, vnica eſt,
forma & priuatio: quare etiam prima Materia iudicanda eſt vna. Demùm, vt ſe habet 8
de primo agēte, ita de primo patiente putandum eſt ſe habere: primū agens eſt vnum,
in quo cuncta dicuntur includi actu, hoc eſt virtute producendi, quare ſimiliter pri-
mum patiens ſtatui debet vnum, in quo cuncta ſint poteſtate: ideò Stoici & Manichęi
hæc duo dixere prima principia rerum, Materiam, & Deum.

Reſolutio difficultatis per varias Diſtinctiones, & Concluſiones. *Cap. VII.*

DVm quæritur, an Materia prima mortalium natura conſtātium ſit vna?
prænoſcendū, quod Vnum multipliciter vſurpatur. Nam primò datur
Vnū numero, ſpecie, genere, & Analogia, vt legitur in 5. Metaphyſicę. *Vnum multipliciter.*
Inſuper Vnum numero etiam eſt multiplex, & pręſertim triplex. Primò
per negationem, quia non ſit numero multiplicatum. Secundò per pri- *Vnum numero multiplex.*
uationem, quia ſit priuatum diſtinctione ſecundum numerum. Tertiò, per affirmatio-
nem, & hoc eſt duplex, vel per denominationem, quod competit compoſito, vt Cęſar
eſt vnus numero, vel vt vnum contra diſtinguitur à quauis multiplicatione & diſtin-
ctione, & hoc eſt duplex, vel actu, vt forma, vel poteſtate, vt ait Auer. 12. Metaphyſicæ
cont. 11. His præaſſumptis, vniuerſam difficultatem ſeptem Concluſionibus diſſoluen-
dam puto. Prima eſt, ſi conſideratur Vnum numero actu & per denominationem, ma- *Septem Cōcluſiones. Prima.*
teria nec vna, nec multiplex eſt, ita enim vnum eſt compoſitum, quod per formam eſt
numero & actu vnū. Hæc aſſertio eſt Ariſt. in primo Phyſ. 69. dicentis, Materia non ita
vnum Principium eſt, nec ita ens, vt hoc aliquid, nempè compoſitum. Secunda aſ-
ſertio eſt, ſi Materia conſideratur prima notione, per prędicata abſoluta & per ea,
quę illi competunt ſeorſum à relatione, Materia eſt Vna per affirmationem, & per ſe; 2
Sumendo vnum vt conuertitur cum Ente. Hęc aſſertio conſpicua eſt per dicta ſub ini-
tio quarti Metaphyſicæ, nam Materia cum per ſe ſit ens, & ſubſtantia, per ſe quoque
Vna iudicari debet. Tertia aſſertio, ſi materia conſideratur cum relatione ad decem 3
Prædicamenta, quia nil eorum eſt, etiam eſt vna per negationem, quatenus eſt expers
multitudinis & varietatis pendentis ex formis decem Prædicamentorū. Quarta aſſer-
tio, ſi Materia conſideratur cum relatione, & cum communi priuatione & potētia, ea 4
eſt vna per priuationem quatenus eſt priuata varietate formarum, quas apta eſt reci-
pere: & hæc eſt illa Vnitas, ſimilis vnitati generis, vt dixit Ariſt. ſecundo Metaphyſicę,
cont. 7. ita. n. potentia tanquam genus, refertur ad genus materiatarum formarum.
Quinta aſſertio eſt, ſi Materia conſideratur extrinſecùs cum ſuperadditis relationibus, 5
tot ſunt Materiæ, quot formæ ad quas refertur: & quia primò refertur ad quatuor for-
mas Elementorum, ideò Ariſt. 3. Cęli 37. dixit, quadruplicem eſſe Materiam primam.
Et in primo de Ortu & interitu, cont. 29. aſſeruit, Materiam eſſe numero vnam, ratio-
ne non eandem. Sexta aſſertio, dum Materia conſideratur vt formarum varietate or- 6
nata,

nata, ita totuplex eſt, quotuplices ſunt formæ quibus diſtinctè formatur. Hinc Ariſtoteles in 2. Phyſic. 26. dixit alterius formæ alteram eſſe materiam, adeò vt hac conſideratione Materia ex ſe vna ſit; ex accidenti verò, hoc eſt per formas, ſit multiplex. Po-
7 ſtrema aſſertio eſt, Materiam omnem eſſe vnam ſecundum Analogiam, adeò vt Cęli, Mortalium, & Arte cōſtantium Materia, ſit eadem ſecundum Analogiam, & propterea Ariſto. in 1. Phyſi. 69. aſſeruit, Materiam noſci per Analogiam. At cum Materia variis modis apparuerit Vna, iure quæritur, num eius Vnitas ſit aliquid ſolùm in Anima, vel etiam extra Animā? Auer. 12. Metaph. 14. & cum eo Zimara aſſerunt ſolùm reperiri in Anima, ſecùs ac ſe habeat de genere, cuius Vnitas ſecundum affirmationem extra Animam in ſpeciebus reperitur. Verùm cum apparuerit Materiam modis variis eſſe vnam, dum quæritur, qualis ſit eius Vnitas, interrogatio non vna eſt, ſed multiplex, & diſtinctione eſt vtendum. Nam ſi loquimur de Vnitate, quæ conuertitur cum ente, & de multitudine externa, ex potentiis & formis prodeunte, ita eſt aliquid extra animam, vt conſpicuum eſt. At dum loquimur de Vnitate per priuationem, & negationem, quoniam ei ſolùm competit vt per Animam confertur cum alio, quod vel non habet, vel eo caret, ita ſolùm in anima repetitur, ita tamen, vt non repugnet naturæ & conditioni eius.

Qualis ſit vnitas Materiæ.

Auerroes.

Sententia propria.

Diluuntur rationes aduerſæ. *Cap. VIII.*

ELVCIDATA veritate, facile eſt, rationes aduerſas diluere. Inſtabatur primò: Formæ ad quas Materia refertur ſunt multæ, & alterius formæ altera eſt Materia: quare Materię multæ ſunt. Reſpondeo, Materiæ proximæ multæ ſunt, Materia autem prima eſt vna pro abſoluto, & fundamento, multiplex extrinſecùs, & ratione, vt pateſeci. Addebatur ad agendum non ſatis eſſe vnum. Reſpondeo, agens primum eſſe vnum, proximum verò
2 multiplex, vt etiam Materia. Inſuper agens reſpondet potentiæ Materiæ, quæ multiplex eſt, ideò proxima agentia ſunt multa. His accedit, quod maior competit diſtinctio agenti: quia eſt forma, & actus, quam patienti. Inferebatur, ſi materia eſſet vna nu-
3 mero, omnia eſſent vnum numero. Reſpondeo, non ſequi quia dum dicimus Vnum numero id eſſe, cuius materia eſt vna. Denotatur materia proxima prædita accidenti-
4. & 5. bus propriis indiuiduorum, quorum collectio in alio eadem non reperitur. Addebatur vnum numero, non eſſe originem multitudinis, nec poſſe in multis numero diſtinctis reperiri. Dicendum cum Auerroe duodecimo Metaphyſicæ, com. decimoquarto, id eſſe verum de vno numero actu, non de eo quod poteſtate eſt, & eſt vnum per negationem & priuationem, quod etiam valet eſſe origo multitudinis, ob multiplicem facultatem, ad varias formas. Inferebatur, ita ex quouis, poſſet fieri quoduis. Reſpon-
6 deo, id contingere non proximè, ſed è longinquo, non per vnam, ſed per multas tranſmutationes. Ex declaratis colligo primò, materiam eſſe vnam, Materiam eſſe multiplicem, & eam nec vnam nec multiplicem eſſe. Colligo ſecundò, Materiam eſſe vnā genere, vt aſſerit Ariſtoteles ſecundo Metaphyſicæ cont. ſeptimo, quod verum, eſt, quatenus materia eſt ſimillima generi, differt tamen à genere, vt declarauit Alexander, ſecundo naturalium quæſt. capit. vigeſimoſexto, & cum eo Auerroes duodecimo Metaphyſicæ, duodecimoquarto. Colligo tertiò, materiam non vno, ſed multis modis poſſe dici vnam numero.

Diluitur prima ratio

Quæ colligantur ex dictis.

An Materia ſit bona vel mala? Cap. IX.

CVM materia ex ſe ſit ens,& ſubſtantia,iure de ea quæritur,an ſit bona, vel mala,formoſa,vel deformis? Plotinus vnà cum Stoicis & Manichęis *Plotinus.* aſſeruit materiam eſſe eãdem cum priuatione,& ex ſe malam.Ideò aſſe *Sententia Manichæorum.* rùerunt relati Philoſophi duo eſſe prima rerum principia, tanquã duos exercituum duces.Deum & materiam, bonum, & malum, ex quorum mutua pugna variæ prodirent victoriæ,& ſuperante Deo effunderentur bona,vincen te materia,affluerent mala,quam pugnam dixere Mundo coęua,de qua loquitur Phi loponus in diſp.contra Proclum,Simplicius in epictetum cap. 32.D.Thomas 3,contra Gent.c.15.Auerroes 3.diſp. contra Alga. in ſol.12.dubij. Quæ ſententia partim *Quomodo falſa.* falſa, partim vera eſt:falſa quidem, tum quia materia ex Deo pendet , non autem eſt principium abſolutè primum,contradiſtinctum à Deo,tum inſuper quia ea non eſt ipſum malum,ſed ex accidenti mala eſt,nempè ob adnexam priuationem,tum demum, quia materia vt ex accidenti eſt mala,ita etiam ex accidenti eſt cauſa malorum.Vera *Quomodo vera.* autem quatenus mala prodeunt ex imbecillitate materiæ & ex permixtione eius cũ non Ente,ſiue cum priuatione,& inde prodeunt monſtra,imbecillitates,ſenium,interitus, & ſimilia.Cum enim non valeat exactè accipere ordinem , prodeuntem ex ſuperis principijs, eſt origo inordinationis, & mali. Propterea pro reſolutione propoſitæ *Reſolutio.* difficultatis an materia ſit bona vel mala,accipiẽdũ eſt bonum eſſe quadruplex,Meta *Bonum quadruplex.* phyſicum,Phyſicum,Morale,& Diuinũ.Materia non eſt bona bono diuino,huiuſmodi enim eſt Fides, Spes, & Charitas. Non bono morali, id enim vel virtus eſt, vel ex ea prodit. Si loquimur de bono Phyſico, huiuſmodi eſt forma , & perfectio compoſitorum per naturam,de quo bono loquendo,Forma eſt principale bonũ,& eſt bonum ſecundum formã,materia eſt bona ex accidenti,quatenus eſt prædita forma,ex ſe autem nec bona eſt ſecundum formam,nec mala,eſt tamen bona ſecundariò,quia vtilis eſt & neceſſaria pro conſtitutione compoſiti.Demùm ſi loquimur de bono Metaphyſico,quod reciprocatur cum eo quod eſt,quia materia ex ſe eſt ens,& ſubſtantia ex ſe etiam bona eſt, & vt eſt infima in ordine eorum quæ ſunt,ita eſt infima in ordine bonorum.Verùm inſtabit aliquis;Omne includens conditionem boni , includit condi- *Inſtantia.* tionem finis;materia non includit conditionem finis,quia finis eſt forma,vt dicitur in ſecundo Phyſicorum;quare nec boni.Reſpondeo,finem eſſe duplicem;vnum princi- *Solutio.* palem,& huiuſmodi eſt forma;alterum non principalem,ſed ordinatum in principalem,& huiuſmodi ſunt requiſita pro fine , quæ optantur pro fine principali , & omne quod optatur , quatenus optatur , obtinet conditionem finis , & id quod optatur ob aliud,includit conditionem eius boni,quod vtile dicitur.Et progrediendo per notio- *Conſiderantur notiones variæ.* nes materæ , dicendum eſt , materiam in prima notione conſideratam per prædicata abſoluta,eſſe per ſe bonam,vt bonum reciprocatur cum ente:Conſideratam cũ negatione decem Prædicamentorum,non eſſe bonam ſecundum formam: Conſideratam tertiò,cum priuatione,eſſe malam ex accidenti,nempè ob priuationem:Demùm conſideratam cum forma,eſſe bonam ex accidenti,ex ſe verò eſſe vtilem & neceſſariam. Et quoniam materia partim eſt ens , partim non ens , ob priuationem , vt eſt ens , eſt cauſa boni , & conſtitutionis compoſitorum : vt verò non ens,eſt origo detrimenti & malorum , quæ tamen mala per Dei prouidentiam diriguntur in bonum , veluti interitus in ortum rerum.Ex his quoque patet,quomodo materia iudicari debeat formoſa,& deformis.

An Materia formam appetat? *Cap. X.*

Quod non appetat. Ratio 1.

ASSERITVR in primo Phyſic.81.Materiam appetere formam, vt tur-
pe pulchrum,& fœmina marem.Quæ Sentētia cum ſit dubia,diſcutien
da proponitur.Videtur materiam non poſſe appetere formā. Primò,
quia non cognoſcit,inquit autem Ariſtoteles in 3. de Anima , Plantas
non appetere,quia non cognoſcunt. Prætereà,aſſeritur in eodem 3. de
2 Anima,appetitum eſſe quendam motum appetentis,materia non mouetur tendēdo
in aliud,cum ſit omninò poteſtate.Tertiò,vel eam appetit quam habet,vel qua caret:
3 non quam habet,quia ea non eget,non qua caret,quia non eſt, & non cognoſcitur à
materia.Inſuper,vel cunctas æquè appetit,ac ita vel omnes ſimul,vel nullam recipiet,
4 vel vnam appetit magis quàm alteram,at non apparet quam magis appetere debeat,
& præſertim quia eſt immunis ab omni diſpoſitione. Demùm, ſi materia formam ap
5 petit,vel eam appetit per ſe,vel ex accidenti : non per ſe, quia in prima notione dum
conſideratur ſcorsùm à priuatione, eam non appetit, ſed ſolùm eam appetit vt priua
ta : ſi ex accidenti,hoc aduerſatur Ariſtoteli in primo Phyſic.81.Inſuper,tūc eſſet prin
cipium generationis ex accidenti. *Quod formam appetat.* Ex aduerſo Ariſtoteles in primo Phyſic.81.ait mate
riam appetere formam,idque oſtendit:nam in traſmutatione naturali, per quam for-
ma acquiritur, debet aliquid intrinſecùs reperiri, quod formam appetat,id autem vel
eſt priuatio, vel forma,vel materia;non priuatio , quia opponitur formæ, & euertitur
per formam,& nil ſecundum ſe optat ſui interitum:non forma , quia appetitus expo
ſcit indigentiam,forma autem non eget ſeipſa , quare materia ea eſt,quę ſui conditio
ne formam optat. *Reſolutio.* Et pro reſolutione difficultatis præaccipio appetitum eſſe multipli
cem,& ſingulis rerum gradibus gradum proprium appetitionis competere. Vt tamen
ad rem facit,appetitus eſt duplex,vnus ſequens proximè cognitionem,alter ex cogni-
Appetitus duplex. tione non prodiens;primus dicitur animarius,alter Phyſicus;primus materiæ non cō-
petit,loquendo autem de Phyſico,hic eſt duplex,vel enim ſequitur formam , & dici-
tur ὁρμὴ,ſiue propenſio,quo appetitu,grauia appetunt locum inferum,leuia ſuperum
vel non ſequitur formam,ſed conditionem & naturam rei ordinatæ in aliquem finē ,
quo appetitu materia formam appetit,quatenus ſui conditione in eam dirigitur,vt in
Auicenna. finē & optimè parata eſt pro ea facilisque eſt ad illam recipiendam.Auicenna, & cū
eo nonnulli,negarunt materiam appetere formam, & dixerunt , eam ſolùm ordinatā
eſſe in formam, & aptam eam recipere : verùm ij verba mutarunt more Stoicorum ,
non ſententiam,ordo enim ille & promptitudo pro recipienda forma,ſiue facilitas,ea
Appetitus materiæ eſt duplex. eſt quæ nomine appetitus latè ſumpti denotatur.Inſuper conſiderandum, quòd appe
titus materiæ duplex eſt,vel materiæ communis & primæ,vel proximę,primus abſolu
tè ſequitur conditionem communis materię,vt dixi:alter verò ſequitur formam ante-
cedentem & diſpoſitionem pro ſubſequente veluti menſtrua appetunt formam fętus,
& lignum aridum ignis. *Error quorundam.* Ex quo elicio conſpicuè nonnullos decipi,qui diſtinctione nō
vtentes,abſolutè aiunt appetitum materię prodire ex forma antecedente; nam id ſo-
lùm eſt verum de appetitu proximæ materiæ.Demùm,animaduertendum , ꝙ quam-
uis proximè non omnis appetitus ſequatur cognitionem abſolutè ; tamen appetitus
omnis eam præſupponit , niſi proximè & ſine medio,ſaltē è longinquo, & per media:
Materia arte conſtantium nō appetit formā eorum. nam appetitus Phyſicus præſupponit eminentiſſimam Dei cognitionem , cuius ſubli-
mi Prouidentia cuncta in ſuum proprium & proximum finem diriguntur, & per illū
in poſtremum.Hic appetitus formarum competit materiæ Phyſicorum corporū , non
autem materiæ eorum quæ arte conſtant,& inde oritur,quòd generatio Phyſicorum
dicitur ſecundum naturam,ea verò arte conſtantium, violenta , vt rectè conſiderauit
Quid ſit appetitus materiæ. Auerroes , decimo Metaphy.com.1. & 11. Verùm adhuc quæret aliquis,hic appetitus
materiæ quidnam eſt, & vnde prodit ? Reſpondeo , appetitus materiæ non eſt pro-

priè motus,ſed facilitas & promptitudo, vt per tranſmutationem ab efficiente educa tur forma & conſtituatur compoſitum,ſequens propriam conditionem materię; hic appetitus apprimè eſt iunctus cum naturali potentia materiæ,adeò vt ab ea ſola ratio ne diſtinguatur,nam quatenus materia includit naturalem poteſtatem ad formam,di citur eam appetere,propria ratio potentiæ antecedit,quoniam materia propterea di citur appetere, quia per naturam ſuam eſt poteſtate ad eã formã,non autem contra. Hic appetitus dicitur oriri ex priuatione,non quia priuatio ſit cauſa principalis appetitum producens,non enim abſentia producit per ſe aliquid, ſed quia eſt conditio neceſſariò requiſita in appetente ex ſe autem ſequitur conditionem propriam materiæ tamquam affectio eius. At quæritur adhuc,cum omnia quærant bonum,& dirigantur *Num pri-*
in bonum,num priuatio etiam bonum quærat? Ariſtoteles in primo Phyſicorum 8 c. *uatio bonũ*
priuationem aſſerit maleficam,& cont. 8 1. negat eam appetere formam,alioquin ap- *optet.*
peteret ſui interitum. Reſpondeo, Ens omne vt ens, optare bonum,priuatio ex ſe non *Solutio.*
eſt ens,ideo ex ſe non optat bonum, ſed eſt malefica, quia eſt interitus, & non eſſe eius cuius eſt priuatio,& cum ſit ens ex accidenti,nempè ob materiam, quam conſignificat,ita ex accidenti & ob materiam appetit formam, & bonum, non eſt autem abſurdum,aliquid optare ſui interitum ex accidenti.

Diluuntur rationes, quibus oſtendebatur materiam non appetere formam. *Cap. XI.*

SPLENDORE elucidatæ veritatis, conſpicuè redduntur ſolutiones aduerſarum rationum. Inſtabatur primò, cum materia non cognoſcat, non poteſt appetere. Solutio iam patet, non enim appetit ap- *Solutio pri*
petitu animario, ſed Phyſico. Addebatur ſecundò, appetitum eſſe *ma inſtãtia*
motum. Reſpondeo id eſſe verum de appetitu animario, & de illo *Solutio 2.*
ſententiam eam profert Ariſtoteles in tertio de Anima: quid autem ſit appetitus materiæ,iam pateſeci. Inſtabatur tertiò, quia materia vel appetit formã quam habet, vel qua caret. Reſpondeo appetere vtramque, nam appetit pro facultate ſeruare eam *Solutio 3.*
quam habet,& apetit perfici ab ea, quam non habet, cum ad eam recipiendam ſui natura apta ſit. Sed dicet aliquis: cum materia ſit ordinata pro cõpoſito cuius eſt prin *Dubitatio.*
cipium,potiùs compoſitum,quàm formam videtur optare. Reſpondeo,eam appetere *Solutio.*
formam vt finem,cuius gratia,compoſitum verò vt finem cui. inſuper dicitur appetere formam,quia ex ea pendet perfectio compoſiti, & præter materiam in compoſito ſola forma reperitur,quæ dicatur poſſe appeti à materia. Inſtabatur deinde: quia,ma teria vel cunctas formas æquè appetit,vel vnam magis quàm alteram. Reſpondeo ma *Solutio 4.*
teriam proximam non æquè ſe habere ad formas oppoſitas,ſed proximè eam formam optare,pro qua eſt parata: Materiam verò primam & communem, eas ęquè, & non æquè reſpicere: non æquè ſecundũ inſtitutum naturæ,quæ præſertim optat id quod eſt melius: æquè autem ſecundum conditionem & conſtitutionem materiæ,quę non magis pro vna,quàm pro altera eſt parata & ordine facilitatis frequenter facilius reci pit viliorem,& hoc intelligi debet de formis eiuſdem gradus: nam formas diſtinctorũ graduum,vt ordinatæ ſunt,ita appetuntur,primò enim appetuntur formæ Elementorum,mox cęterorum ſequentium. Demùm inſtabatur,quia ſi materia formã appetit, vel eam appetit ſecundum ſe, vel ex accidenti, Ariſtoteles hac de re non videtur ſibi *Solutio 5.*
conſtare: nam in cont. 81. primi Phyſic. 1. ait, materiam ſui natura appetere formam: *Controuer-*
mox inquit, quod eam appetit vt fœmina,& turpis, ſed ea eſt fœmina & turpis ex ac- *ſia in Ari-*
cidenti ob priuationem ei iunctam, quare ex accidenti appetit. Confirmatur; quia *ſtotele.*
oſtenſum eſt,eſſentiã materiæ eſſe potentiam,eſſentiã formę actũ potiùs,& actus ſunt differentiæ oppoſitę,mutuò ſe deſtruẽtes,quare vna ſecundum ſe non appetit alterã.

Reſpon-

Solutio. Reſpondeo in appetitu formæ duo conſiderantur, vnum eſt appetens, alterum condi
tio requiſita pro appetitu, appetens ſui natura eſt materia, quæ appetit vt materia, vt
apta perfici, vt potentia, ideò Ariſtoteles 8. Metaphyſicę 15. inquit, quærere cur ex mã
teria & forma, ſiue ex potentia, & actu fiat vnum, nihil eſt quærere, id enim eis cõm-
petit propria conditione: quia vnum eſt actus, alterum eſt potentia: ſi verò loquimur
de conditione requiſita pro appetitu, ea eſt priuatio, vt dicitur in primo Phyſicorum
81. & à Plat. in Lyſide, adeò vt materia ſui natura & conditione formam appetat, ve-
rùm non ſine priuatione; Hinc oritur, quòd materia appetit formam non in prima, ſed
in ſecunda notione, quatenus in ſecunda notione conſideratur cum priuatione. Ex
quo patet, Ariſtotelem non ſecum pugnare: nam primò loquens de appetente, ait ma
teriam ſui natura formam optare; mox explicans conditionem requiſitam, ait, vt tur
pe pulchrum, & fęmina marem. Inſuper elicio potentiam ſumptam pro abſoluto, eſſe
eſſentiam materiæ, cum enim materia appetat ſui eſſentiam, & appetat quia eſt poten
tia, colligitur eſſentiam eius eſſe potentiam ſumptam pro abſoluto, quæ ab actu non
deſtruitur, ſed perficitur, & ex eis per ſe vnum conſtituitur. Sed occurrit alia Dubita-
An materia appetat formas infinitas? tio, & eſt, an materia appetat formas infinitas? ex vna parte videtur eas appetere, quia
ſucceſſione recipere valet formas infinitas: ex aduerſo id videtur falſum, quia tunc ſi-
mul in ea reperiretur infinitus numerus potentiarũ, & priuationũ, quod infinitum re-
Solutio. nuitur ab Ariſtotele. Reſpõdeo, materiã appetere formas infinitas dupliciter poſſe in-
telligi; vel ſucceſſione, & ita infinitas appetit, quatenus ſucceſſione innumeras eſt apta
recipere; vel ſimul, adeò vt ſimul ei cõpetant infinitæ potentiæ & priuationes, & tũc
vtendum eſt altera diſtinctione, & dicendũ, habere potẽtias infinitas ſimul dupliciter
poſſe intelligi; vel ſine diſtinctione in quodam communi facultate incluſas; vel diſtin
ctas; ſecundo modo eas non habet, in fundamento enim naturæ hoc eſt in prima cõ-
muni materia, nil eſt diſtinctum: ſed eas habet modo primo, non ſecùs ac ſpecies di
citur includere ſub ſe facultate innumera indiuidua, ea autẽ cõmunis facultas ad in-
numeras formas, redigitur mox ad actum, ſucceſſione recipiendo diſtinctas diſpoſitio-
nes pro diſtinctis formis. Ex his elicitur ſolutio dubitationis propoſitæ ab Auer. 1. Cę-
li, 120 nam quæritur quomodo priuationes & potentiæ ſint æternæ pro præterito, &
Solutio dubitationis appoſitę ab Auerroe. non pro futuro tempore? Solutio eſt, quia potentia & priuatio communis & indefini
ta, omni ex parte eſt æterna, illæ autem quæ intereunt ſunt priuationes, & potentiæ
proximę, quę vt intereunt, ita etiam oriuntur per ortum diſpoſitionum materiæ. Sed
pulchra ſupereſt ſoluenda Dubitatio, & eſt: cum materia appetat formam, & fœmina
Num forma appetat materiam. marem, num vice verſa forma appetat materiam? Reſpondeo, appetere aliquid, cõtin
git dupliciter, vel vt finẽ, vel pro fine: æger vt finem optat ſanitatem, pro fine verò me
dicamenta. Forma appetit materiam nõ vt finem, ſed pro fine, hoc eſt pro ſui met con
ſeruatione: dico cõſeruatione, quia forma quæ non eſt, cum non ſit, non poteſt appe-
tere, ea autem quæ eſt, appetit ſui conſeruationem.

Quomodo forma ſit in Materia? Cap. XII.

CVm materia appetat formam, eamq́ue recipiat, quęritur quo pacto de-
inde forma ſit in materia, num per ſe, vel ex accidẽti; & ſi per ſe, in quo
Alexãder. modo dicendi per ſe, ei competat? Mouit hanc difficultatem Alexan-
der in primo Nat. quæſt. cap. 26. & cum oſtendiſſet formam non eſſe in
materia, in primo modo dicendi per ſe, nec, vt accidens in Subiecto, col
Dubitatio. ligit eſſe in ea in ſecundo modo dicendi per ſe, vt par & impar inſunt numero. Quæ
ſententia videtur dubia: tum quia ſecundum modum dicendi per ſe, conſtituunt acci
dentia propria, qualis non eſt forma relata ad materiam: tum inſuper, quia non magis
materia ſumitur in Definitione formæ, quàm è contrario, cum inuicem referantur,

immo

immò magis materia cognoſcitur per formam, quàm vice verſa: cum potentia cognoſcatur per actum. Propterea difficultatem ſoluens, dico, modos omnes dicendi per ſe, præditos eſſe latitudine quadam, & nonnulla principaliùs, alia minus principaliter ad eos redigi. Dum loquimur de modo, quo forma ſit in materia, ſolùm ſecundum quandam ſimilitudinem, & minus propriè, dicere valemus eſſe per ſe. Inſuper, addo hac de re varias, & præſertim quinque formari poſſe enunciationes, quæ etiam modo vario ſunt per ſe. *Quinque cõcluſiones.*
Nam primò dicere poſſumus materia eſt apta formari, & hoc 1
pertinet ad ſecundum modum per ſe, quia ea facultas eſt veluti proprietas ſequens naturam materiæ, vt facultas ad ridendum ſequitur conditionem hominis. Secundò 2
dicimus, materia eſt actu formata, & hic eſt tanquam actus facultatis, & ſecundi modi per ſe, vt dum dicimus, Homo ridet, & redigitur ad modum ſecundum, vt actus 3
eius. Tertiò dicimus, materia actu exiſtit per formam, & pertinet ad primum modum per ſe, quia forma eſt ratio, per quam materia actu exiſtit. Quartò dicimus, forma 3
eſt apta ineſſe materiæ, & quoniam materiatæ formæ pro ſuo eſſe pendente ex materia, in genere materiæ, & materia eſt prior origine, & pars Definitionis earum, ideò modo aliquo redigitur ad primum modum per ſe. Si autẽ forma non penderet ex materia, redigeretur ad ſecundum, vt dicendo Intelligentia Saturni eſt apta eſſe in orbe Saturni. Quintò dicimus, forma eſt in materia, quæ enunciatio intelligi poteſt 5
dupliciter. Primò vt ſit tanquam actus præcedentis enunciationis, & redigitur ad eundem modum. Secundò vt indicetur formam eſſe in materia ſine vllo medio, veluti dicimus, corpus eſſe in loco, & colorem in ſuperficie per ſe, in corpore autem per mediam ſuperficiem, quia ex ſententia Themiſtij eſt modus alius per ſe, ſecundum quem valemus quærere, an forma ſit in materia per ſe, hoc eſt, ſine vllo medio, vel per medias alias diſpoſitiones, & formas? His quinque Enunciationibus addi poteſt ſexta, dicendo, ex materia & forma fit vnum, quæ eſt per ſe in ſecundo modo, quatenus 6
ex eis aptum eſſe conſurgere vnum, eſt tanquam affectio ſequens conditionẽ earum, vt elicitur ex 8. Metaphy. 15. Sic itaque diſtincta conſideratione modo vario forma eſt per ſe in Materia.

An Materia gignantur, & intereat? Cap. XIII.

SENTENTIA eſt Ariſtotelis in primo Phyſicorum octuageſimoſecundo, materiam partim gigni, partim non gigni, dum enim conſideratur ſecundum potentiam, hoc eſt, ſecundum ſuam eſſentiã, nec fit, nec interit. Dum verò conſideratur vt iunctam habet priuationem, ob eam gigni & interire dicitur, variantur enim particulares priuationes ſeruata eſſentia abſoluta materiæ. Quòd autem nec fiat, nec intereat, oſtendit, quoniam omne quod fit ex materia gignitur, & quod interit, in materiam reſoluitur, quare ſi materia oriretur & interiret, fieret ex ipſamet materia, & ita eſſet antequam fieret, & in eandem reſolueretur, ac ob id eſſet corrupta, antequam corrumperetur, & dum eſſet corrupta, etiam eſſet, quod includit contradictionem. *Oſtenſio q̃d materia nõ fiat.* Hinc Philoſophi veteres id omne quod pro materia ſumpſerunt, dixerunt eſſe immune ab Ortu, & interitu. Ea tamen, quæ præſertim ſententiam hanc reddunt dubiam, hæc ſunt: *Rationes aduerſæ.* Et primò ea, quæ inuicẽ referuntur, videntur eſſe eiuſdẽ conditionis. *Prima.* Nã Oppoſitorum eadẽ eſt ratio, materia & forma inuicem referuntur, & forma oritur & interit, quare & materia. *Ratio 2.* Præterea, Sententia eſt Ariſtotelis tertio Cœli 61. æternorum æterna, mortalium mortalia eſſe principia, materia eſt principium mortalium; quare interitui eſt obnoxia. *Ratio 3.* Tertiò aſſeritur 10. Metaphy. ęterna pręſtare mortalibus, quare ſi materia eſſet ęterna, dignitate pręſtaret formæ, quæ mortalis eſt. *Ratio 4.* Quartò, æternum & neceſſarium, non videtur poſſe

eſſe origo contingentiæ,& varietatis; materia eſt origo contingentiæ & inconſtantiæ;
Ratio 5. quare non videtur æterna. Demùm,cum materia magis pendeat ex forma, quàm ex
priuatione; & formæ magis propriè cōpetit Ortus & interitus,quàm priuationi; cur
Ariſtoteles potiùs dixit materiam gigni & interire per priuationem,quàm per formā?
Pro reſolutione accipitur. Pro reſolutione difficultatis accipio primò Ortum & interitum vel referri ad abſolutā
Dei poteſtatem,vel ad modum operandi Naturæ; ſi referatur ad primum,cum Theo
1 logis dicimus, materiam in mundi creatione vnà cum forma à Deo fuiſſe creatā, quā
creationem Philoſophi nō cognouerunt, cum ſolùm per opera naturæ progreſſi ſint.
Conſiderando autem modum operandi Naturæ, quæ ſemper pro rerum ortu mate-
riam præſupponit, dicimus cum Philoſophis, materiam nec oriri,nec interire poſſe.
2 Accipio ſecundò,æternum eſſe duplex,vnum ſupra ortum, alterū infra ortū,& ſubie-
ctum ortui: æternum ſupra ortum, eſt præſtantius mortali; id verò quod eſt infra or-
Diluuntur rationes aduerſa & primò. Prima. tum,& ſubiectum ortui,eſt vilius.Ex his elicio ſolutiones aduerſarum rationū. Dice-
batur primò inuicem relata eſſe eiuſdem cōditionis,&c. Reſpondeo, Materia prima
refertur ad vniuerſum genus formarū, quod æternum eſt, Materia proxima refertur
ad formam propriam,& vtrumque incipit & deſinit. Addo ſecundò, etiam æternum
poſſe referri ad mortale per mutationem factā in re mortali,vt Creator ad creaturas.
2 Addebatur ſecundò,principia mortalium eſſe mortalia,dico propria & proxima non
communia & remota,immò principium origine primum ex quo cuncta prodeūt,de-
bet eſſe æternum. Dicebatur æterna præſtare mortalibus. Dico æterna ſupra ortum,
3 non ſubiecta ortui,inſuper æterna actu,vt diuina. His addo cum Ariſtotele in primo
Nicomachiorum,rem non ob id eſſe nobiliorem,quia æterna vel diuturnior ſit,æter-
nitas ſolùm eſt ſignum præſtantiæ rei, quæ actu ſit,immò malum quo eſt diuturnius,
eo eſt deterius, malum autem vt malum,eſt non ens. Addebatur quartò, æternum
4 non eſſe originem contingentiæ. Reſpondeo,id eſſe verum de æterno actu, & ſupra
ortum poſito,non de æterno poteſtate, & ortui ſubiecto,hoc enim perennis varietatis
& contingentiæ origo eſt.Demùm dubitabatur,cur Ariſtoteles potiùs dixerit mate-
riam gigni & interire per particulares priuationes, quàm per formam? Reſpondeo,
iure id ab Ariſtotele fuiſſe dictum, nam priuatio intimior eſt materiæ, proximior eſt
conditioni eius,& eſt conditio neceſſariò requiſita pro materia,vt appetat formam,&
cum materia ad formam referatur,materia ita relata, priuationem includit, & pro-
pterea cont.ſexageſimo,& ſexageſimoſexto, primi Phyſic. materia & priuatio dicun-
tur idem numero,& dum variatur priuatio, etiam variatur conditio proximæ mate-
riæ. De forma autem ſecùs ſe habet,forma enim eſt & conſtituit aliud re vera & abſo
lutè à materia diſtinctum,ideò vt per priuationem materia fit, & interit, ita per for-
mam fit & interit compoſitum.

An Materiæ competant inchoationes Formarum?
Cap. XIIII.

QVONIAM communi veterum Philoſophorum cōſenſione, ex nihilo nihil fit. Propterea vt ſeruaretur formas rerum non fieri ex nihilo,ſuſpicati ſunt multi,neceſſariò in materia inſita eſſe ſemina quædam & tanquam rudimenta, & inchoationes formarum, quæ ei eſſent coæterna, quarum abſolutio eſſet deinde generatio formarum. Id autem
Dari inchoationes formarum. eſſe neceſſarium oſtenditur: cum enim formæ per tranſmutationem ab agente educantur ex materia, vel in ea inſunt, vel ne; ſi non inſunt, non poſſunt educi, & ſi educerentur ex nihilo fierent, nam materia & potentia, quæ antecedunt, non
ſunt

Digitized by Google

ſunt pars eius: ſi autem inſunt, illæ dicentur inchoationes formarum, quæ generan- *Aduerſus*
tur. Neque ſentiendum eſt cum Philopono in primo de Ortu & interitu, dicente, *Philoponū.*
formas induci ab Vniuerſi opificio, hoc eſt, ab ordine communium cauſarum, per
Ideas primæ cauſæ, vel cum Auicenna aſſerente eas induci ab Intelligentia aſſiſtente *Auicenna.*
Mundo mortali: quam datricem formarum nuncupabat, ea enim non vera genera- 1
tio, ſed potiùs creatio quædam formarum eſſet, ex materia non pendētium; aduerſus 2
quam ſententiam rectè dixit Auer. 12. Metaphyſicæ 18. agentem non largiri multitu-
dinem, ſed perfectionem, & in 7. Metaphy. 31. enunciauit, quod idem eſt agens diſpo-
nens & inducens formam. Cum autem multi de neceſſitate huiùſmodi inchoationū *Sententiæ*
conſenſerint, diſſenſerunt de modo, & præſertim in quinque claſſes ſunt diſtributi? *variæ.*
Anaxagoras per Metaphoram nuncupans materiam Chaos, dixitque in ea confuſè 1
mixtas reperiri formas omnes mixtorum conſimilium, quarum generatio nil aliud eſ-
ſet, niſi earundem ab agente in Lucem eductio. Quæ ſententia à Platone primò, mox
ab Ariſtotele in primo Phyſicorum reiecta eſt. Propterea eſt ſecunda opinio Acade- 2
micorum, qui conſtituentes ordinem Idearum Mentis, rationum animæ, ſeminum
Naturæ, & formarum materiæ, dixere inchoationes formarum eſſe ſemina coæua ma
teriæ, à Mundi Anima in eam infuſa. Quæ ſententia eſt dubia: tum quia Ariſtoteles
eam ſeriem inficiatur, tum quia ſemina ex Anima prodeuntia, ſolùm ſunt viuentiū,
cum tamen, non omnia quæ gignuntur, ſint vita prædita: tum demùm, quia Anima
Mundi à Deo diſtincta, redundans & ſuperuacanea eſt, vt ſuo loco pateſeci. Tertia 3
opinio eſt quorundam interpretum Ariſtotelis, qui aiunt materiæ coęuam eſſe formā
quandam communem, & genericam, quam nuncupant formam corporis ad ſubſtan-
tiam pertinentem, quæ cum ſit forma communis, & generica, eſt tanquam inchoatio
cæterarum formarum, non ſecùs ac genus dicatur inchoatio ſpecierum. Quæ opinio 4
reijcietur ꝑ ea, quæ de huiuſmodi forma ſuo loco dicemus. Propterea eſt opinio quar
ta, quorundam aſſerentium materiæ inſita, & coæua eſſe initia quædam, & tanquam
rudimenta ſingularum formarum, ſecundum ſpeciem, quæ initia eſſent tanquam pri-
mi gradus formarum producendarum. Quæ opinio etiam explodenda videtur, tum
quia non omnis forma eſt prædita gradibus, ſed nonnullæ in indiuiduo ſunt poſitæ,
quia vt formæ inuicem pugnant, & mutuò ſe expellunt, ita earum initia, tum demū,
quia ita genus non eſſet mutatio totius in totum, vt dicitur in primo de Ortu & inte-
ritu. Præterea eſt opinio quinta nonnullorum, aſſerentium ipſamet materiam, & na- 5
turam eius, eſſe inchoationem formarum, adeò vt quemadmodum puer viri, ita mate-
ria formæ inchoatio ſit. Quæ opinio etiam eſt apprimè dubia: nam ſi id eſſet, tunc ea
quæ gignuntur eſſent ſimplicia, dum enim inchoatum abſoluitur, non fit compoſitio,
ſed perfectio, vt dum puer fit vir. Præterea inchoatio non eſt Subiectum eius, cuius eſt
inchoatio, vt Puer viri, materia autem eſt ſubiectum formæ. Demùm inchoatio eſt
eiuſdem conditionis cum eo, cuius eſt inchoatio at materia contradiſtinguitur à for-
ma, & diſtinctæ eſt conditionis? Res itaque valdè eſt dubia & perplexa.

Reſolutio difficultatis de inchoationibus Formarum. Cap. XV.

VT pateat propoſitæ difficultatis reſolutio, triplici diſtinctione vten-
dum puto. Prima eſt, inchoatio ad duo referri poteſt, vel ad com- *Prima di-*
poſitum perfectione præditum, quod propriè dicitur gigni; vel ad *ſtinctio.*
eius perfectionem, quæ forma eſt, & terminus ad quem generatio- 2
nis. Altera eſt, ſi inchoatio refertur ad formam, ea vel propriè eſt
inchoatio, adeò vt ſit gradus aliquis formæ, vel eſt inchoatio latè ſumpta, &

extenſa ad omnem antecedentem diſpoſitionem . Tertia diſtinctio eſt , ſi inchoatio
vſurpatur latè, ea vel eſt diſpoſitio indefinita & communis, vel eſt definita, & propria
Tres conclusiones. illius formæ, quæ educenda eſt. His præaſſumptis tres profero Concluſiones. Prima
eſt,ſi conſideratur inchoatio compoſiti, Natura & eſſentia materiæ eſt inchoatio eius,
1 cum ſit parata pro eo , & reddatur pars eius , ita lapides ſunt inchoatio ædificiorum,
2 quæ aſſertio ex ſe conſpicua eſt. Altera eſt,ſi referatur inchoatio ad formam,& vſurpe-
tur propriè pro aliquo antecedente gradu formæ, coæuo materiæ,inchoatio vt inanis
3 reijcienda eſt. Quæ Concluſio in præcedenti cap. oſtenſa eſt. Et confirmatur: quia ma-
teria ſimpliciſſima eſt & penitùs poteſtate. Tertia Concluſio:ſi inchoatio formæ vſur-
petur latè , ea aliqua conſideratione concedi debet : nam huiuſmodi inchoatio poteſt
eſſe duplex,vel communis,coęua materiæ,vel propria,incipiens & deſinens.Inchoatio
communis adhuc eſt duplex, vel molis, vel ſequentium formarum : inchoatio molis,
tanquam affectio quædam materiæ , eſt effuſio conditionis eius , in qua recipitur di-
menſio,vt dicitur in 4.Phyſ. cont.15. de qua ſuo loco verba faciam: inchoatio cętera-
rum formarum eſt communis potentia & promptitudo ad eas recipiendas , quæ dici-
tur inchoatio quatenus mediat inter non eſſe penitùs,& eſſe actu in materia,quæ pote-
ſtate eſt: dicitur media, & agens , deducens eam potentiam ad actum , dicitur largiri
non multitudinem, ſed perfectionem. Inchoatio autem proxima & propria, eſt ea di-
ſpoſitio, quæ inducitur ab agente & incipit ac deſinit: de qua vera eſt ſententia Auer-
rois , quòd idem eſt agens, diſponens, & educens formam , nam ea diſpoſitio eſt tan-
quam ſemen formæ producendæ . Ex his patet , inchoationes partim approbandas,
partim reijciendas eſſe; patet inſuper,qua ſignificatione vera ſit ea opinio,quòd mate-
ria ſit inchoatio formarum,ea.n.eatenus approbanda eſt,quatenus potentia modo ali
quo dicitur inchoatio,quæ potentia pro abſoluto eſt eſſentia materiæ. At ſupereſt di-
luenda principalis dubitatio,quę erat,quomodo formæ non fiant ex nihilo,ſi nil earũ
antecedit? Pro reſponſione dicto primo cum Ariſt.in 1.Phyſ.& 7.Metaphyſ. id quod
Solutio principalis difficultatis. verè fit,eſſe compoſitum ex materia & forma,eique propriè competere principia gene
rationis,& de eo abſolutè dicimus non fieri ex nihilo, ſed antecedere materiam,tan-
quam inchoationem eius. Addo ſecundò,formam quoq; modo aliquo fieri,quatenus
eſt terminus ad quem generationis, qui primò non erat, & deinde eſt, & cum ita fiat,
partim fit ex nihilo, quatenus nil eius antecedit, & per interitum in nihilum ſui trãſit:
partim non fit ex nihilo, eo modo quo ea quę creantur , & eius ortus contradiſtingui-
tur à creatione , cum ex parte ſubiecti, tum ex parte termini à quo : ex parte ſubiecti,
quia pro creatione non requiritur ſubiectum , per cuius tranſmutationẽ ab agẽte pro-
ducatur forma,vt requiritur pro generatione. Ex parte autem termini à quò,quia pro
creatione non reperitur terminus a quo, qui ſit forma antecedens,cui iuncta ſit priua-
tio ſequentis,ob quod ſemper generatio vnius eſt interitus alterius, non enim creatio
Dubitatio. vnius eſt alterius deſtructio. At vrgebit adhuc aliquis, quomodo forma poterit educi
Solutio. ex materia,ſi nec tota,nec eius portio in ea præexiſtit? Reſpondeo,formæ dicitur edu-
ci,non quia præfuerit actu,ſed quia præfuit poteſtate,& educitur ab agente quatenus
vna cum materia ab agente denuò producitur , accidentia poſſunt à qualitate aliqua
ſimili ſine antecedente diſpoſitione produci, vt calor à calore , frigus à frigore, formæ
autem ſubſtantiales educuntur per intermedias antecedentes diſpoſitiones, quæ ſunt
tanquam ſemina earum , quæ accidentia diſponentia agunt virtute agentis principa-
lis,non ſecùs ac genitura,quæ in 2.de Gen. Animalium dicitur formare fœtum facul-
tate infuſa ab eo, ex quo defluxit: ac ita patet, cuncta pro ortu requiſita, per eminen-
tiſſimam Dei Prouidentiam optimè fuiſſe diſpoſita , cui ſoli Honor & Gloria.

Finis Secundi Libri.

FRAN-

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

De Materia rerum Natura conſtantium,

LIBER TERTIVS.

De diſtinctione Materiæ in materiam totius, & materiam partis. *Cap. I.*

INTER varias quę ex materia, tamquam ex vetuſtiſſimo Chao prodeunt difficultates, eà accurata conſideratione digna eſt, per quam in dubium vertitur, an approbanda ſit diſtinctio materiæ in materiam totius & partis? de qua duo ſunt conſideranda; Primum, an ea diſtinctio approbanda ſit? Alterum, quęnam ſit materia totius? Et quoniam materia refertur ad formam, & per eam noſcitur, ideò de diſtinctione formæ in formam totius & partis eſt diſſerendum, ab eaque ordiendum. Forma partis eſt altera pars compoſiti, vt Anima Animalis, cui reſpondet materia partis, quæ eſt altera pars, ex qua conflatur Animal. Forma totius dupliciter cōſiderari poteſt, vel comparando vniuerſalius, cùm minus vniuerſali, qua comparatione vniuerſalius veluti genus dicitur totum, & forma totius: vel comparando eſſentiā rei, cum his quæ ſunt præter eſſentiam. Et quia eſſentia tota conſurgit ex forma & materia; ideò hoc conſurgens dicitur forma totius, cui reſpondet materia totius, includens accidentia indiuiduantia, quæ ſunt præter eſſentiam, à quib. ſcientiæ abſtrahunt. Hæc diſtinctio cum formæ, tum materiæ à nonnullis approbatur, ab alijs negligitur. Propterea ego primò nitar oſtendere eam eſſe approbandam, mox aduerſas rationes diluam. Elicitur hæc diuiſio ex Ariſtotele in ſecundo Phyſicorum, 31. qui enumerans varietates formarum, ait: & totum, & compoſitio, & ſpecies, ſi totum, & compoſitio denotant formam, ea nil eſſe poteſt præter formam totius: nam totum denotat propriè conſtitutum ex partibus integrantibus, veluti ex membris; compoſitio verò ex eſſentialib. quæ pręſertim cōponi dicũtur. Similiter in 5. Metaphyſ. totum dicitur denotare formã. Et confirmatur: quia genera & ſpecies per Ariſtotelē in Prædicamento Subſtantiæ ſignificant Quale: at Quale ad formã pertinet, quare ſpecies & genera ſunt formæ. Et quia ſunt cōpoſita, & non ſunt forma partis, igitur ſunt forma totius, quod oſtenditur: quia forma partis non prædicatur de compoſito, non. n. homo eſt anima, genùs aũt & ſpecies prædicantur de contentis ſub eis, quare ſunt forma totius. Præterea, Ariſt. 1. Cęli, 92. inquit, qui dicit Cęlum, dicit formam, qui hoc Cęlum, formam cum materia. Similiter caro denotat formam, hæc caro formam in materia, at caro, Cęlũ, & ſimilia, ſunt totũ, & cōpoſitio quædã. Quod confirmatur: quia Ariſt. in 3. de Anima, cont. 9. inquit, quod aliud eſt caro, & eſſe carnis, quia caro eſt cōpoſitũ. At in 1. de Cęlo 92. ait, quod Caro eſt forma, quare cōpoſitũ quoq; forma eſt. Prætereà, in 2. Phyſ. cōt. 11. inquit, cō-

Materia eſt Chaos vetuſtiſs.

Quæ ſit forma partis.

Forma totius.

Approbatio formæ totius.

Cōfirmatio.

Ratio.

Confirmatio ex primo de Cęlo.

Ex tertio de Anima.

poſitum dici naturã ob formam,non autem compoſitũ diceretur natura,niſi id quoq; eſſet forma. Inſuper,frequenter forma vſurpatur pro eſſentia rei,adeò vt etiã eſſentia, & ratio materiæ,& priuationis, nomine formæ denotentur,quod patet ex 1. Phyſicorum 60.& 66.contextib.in quib.Ariſtoteles ait,materiã & priuationem eſſe idem numero,diſtingui ſpecie,hoc eſt,forma & ratione.Prætereà,hanc formam totius conſpicuè denotauit Ariſtoteles in primo de Ortu & interitu, dum loquens de accretione , dixit, id quod creſcit ſeruari idem ſecundum formam, variari ſecundum materiam, denotans per formam eſſentiam rei exiſtentem in particularibus extenſam cũ magnitudine,per materiam verò ſignatas & definitas partes. In eadem ſignificatione etiam in quarto Metaphyſicæ diſputãs aduerſus Heraclitum , dixit , res Phyſicas variari ſecundum quantum, ſeruari ſecundum quale, denotans per quale formam totius & eſſentiam.Eadem diſtinctio,& forma totius conſpicuè elicitur ex Auer.& Græcis expoſitoribus Auer.in ſecundo Phyſic.29.dixit,genus eſſe formam communem,cũ tamen genus ſit compoſitum.Et in primo de Cœlo cont.92.ea forma totius ad Cœlum pertinens ab eo dicitur cœlitas,& in 5.Metaphyſicæ vnà cum Ariſtotele ait,totum denotare formam,partes verò materiam.Simplicius in 5. Phyſic.11.de hac forma totius loquens,ait,ignis forma in cunctis qualitatibus eſt,& in ſubſtantia quæ ſubijcitur qualitatibus, adeò vt conſtitutum ex forma, & materia formam nuncupet. Et in ſecundo Phyſicorũ com.11.idipſum quoque aſſeruit. Alexander quoque eãdem totius formã conſpicuè comprobauit,ideò in primo Nat.qq.cap.3.inquit:Animal rationale,mortale,ſi cum materiatis circunſtantijs & differentijs ſumatur, cum quibus ſubſiſtit, quæ alterius alteræ ſunt,Socratem conſtituit,& ſingulares homines:ſi autem ſine his ſumeretur,commune fieret,cuius communis ait eſſe definitiones,quæ etiam formæ dicuntur.In hac ſignificatione forma,definitio,quid eſt,& nomen, idem modo aliquo denotant.Hæc autem etiam de compoſito dicuntur, cuius eſſentia eſt forma totius, de qua Ariſtoteles 7.Metaphyſicæ 60.dixit,quod AB.non eſt A.& B.ſed totum ſimul,inquit enim & ſyllaba non eſt Elementa,nec idem b.& a.nec caro,ignis,& Terra,diſſolutis, enim, hæc non amplius ſunt.Elemẽta verò ſunt & ignis,& Terra,Eſt igitur aliquid ſyllaba non ſolùm Elementa vocalis & conſonans, ſed & alterum aliud aliquid &c. Plato quoque hanc formam totius approbauit: nam in appendice Legum inquit non nè veriſſimè Animal ſecundum Naturam,tunc affirmamus, cum vna animę corporiſque conſtitutio, vnam ſuo concurſu formam parit? id ipſum elicitur ex Philebo dum pro principijs ſtatuit infinitum,terminum& vnitionem, conſtat itaque cũ conſpicuè dentur forma totius,& partis,& forma referatur ad materiam, quòd concedere cogimur materiam totius, & partis.

Ex primo Phyſic. — *Ex primo de Ortu & interitu.* — *Ex quarto Metaphyſi.* — *Ex Auerr.* — *Simplicius.* — *Alexãder.* — *Plato.*

Quid ſit materia totius, & partis, necnon dubia aduerſus eam. Cap. II.

Quid ſit materia totius. Scotus.

CVm apparuerit concedendam eſſe materiam totius & partis, & conſtet quid ſit materia partis, inquirendum ſupereſt quid ſit materia totius? Solertiſſimus Scotus,in 2.Sent.diſt. 3. q. 6. concedens materiã totius, inquit eam eſſe hecceitatem, quæ eſt poſtrema realitas, vel formæ, vel materiæ, vel cõpoſiti cõtrahens naturam eſſentiã ſpeciei ad eſſe indiuidui,ac indiuiduũ conſtituẽs in eſſe ſubijcibili,quæ eſt extra eſſentiã & quid eſt ſpeciei, & ab eo ſtatuitur principiũ indiuiduationis.Quæ ſententia mihi videtur apprimè dubia,vt latiùs patefaciã in conſideratione principij indiuiduationis: nam in forma nil includitur quod ſit extra eſſentiã,cũ forma ſtatuatur eſſentia ſimplex.Prætereà,materia totius in eis tãtum debet reperiri,in quib.ſeruatur diſtinctio formę totius ab ea partis.

Euerſio.

At

At huiuſmodi diſtinctio non habet locũ in abiunctis, in eis.n.non conſideratur forma partis,quare nec inerit materia totius; At Scotus illã hecceitatẽ cunctis tribuit præter quam Deo. Præterea minus rectè realitas vnius oppoſiti denotatur nomine alterius; materia,vt potentia,opponitur formę,quę actus eſt,quare minus rectè realitas formæ, denotatur nomine materiæ. Propterea dicendum puto,diſtinctionem formę & materiæ in eam totius & partis, ſolùm habere locum in formis materiatis, & compoſitis ex materia & forma, & hoc denotauit Ariſt. in primo de Cœlo 92. inquiens,hoc eſſe verum de formis cum Materia iunctis,quod aliud eſt caro,& hæc caro,ideo in 3.de Anima cont.9.dixit,in nonnullis hoc eſt in ſeiunctis à materia,carnem & eſſe carnis,idem eſſe: formæ itaque à materia ſolutæ,non ſunt forma partis,cum non conſtituant compoſitum, ſed ex ſe ſunt totum & forma totius,in iunctis verò cum Materia,forma partis eſt altera pars compoſiti, forma totius eſt eſſentia totius,conſurgens ex materia partis,& forma,excludens omne quod eſt præter eſſentiam:Materia autem totius conſtituitur per differentias, ſiue accidentia indiuiduantia, quæ ſunt præter eſſentiã à quibus ſcientiæ abſtrahunt.Hoc conſpicuè elicitur ex decimo Metaphyſicæ cont.25.quo loci Ariſt.loquens de diſtinctione maris à fœmina, inquit,differre ſecundum materiã, quia differunt per accidentia contrahentia ad eſſe marem vel fœminam, quæ conſtituunt materiam totius. At dubitatur aduerſus hanc ſententiam.Primò,quia huiuſmodi materia erit accidens,nam ſunt differentiæ indiuiduales contrahentes naturã communem ad eſſe indiuidui, nõ ſecùs ac differentiæ generi additæ illud contrahãt ad eſſe ſpeciei, ex quo duo prodeunt abſurda, primum,quod materia totius ſubſtantiæ ſit accidens:alterum,quod materia ſit differentia contrahens,forma verò ſit ea quæ contrahitur,cum tamen conditio contrahentis ſit,vt ſit actus,contracti verò, vt ſit potentia. Præterea Vniuerſale eſt ſola forma communis in materia exiſtens, non compoſitum.Hinc forma dicitur fundamentum vniuerſalis.Præterea Ariſtot.in primo Phyſic. 82. definiens materiam,ait,eſſe primum ſubiectum, ex quo inexiſtente res fiunt, & in quod vltimò reſoluuntur:quæ definitio nequaquam competit materiæ totius.Pro ſolutione accipio materiæ nomen eſſe ab vno, & ad varia extendi, & cum primò & propriè competat vni, non eſt neceſſe, vt mox cæteris competat cum omnibus conditionibus,ſat eſt,vt competat cum nonnullis,vt patet de materia Mathematicorũ,& dum definitur,inſpicitur illud quod primum eſt.Ex his elicio ſolutiones.Dicebatur primò, differentias indiuiduantes eſſe accidentia. Reſpondeo,dum forma totius ſumitur pro vniuerſali contradiſtincto à ſingularibus,tunc ſingularia dicuntur materia eius quatenus in eis exiſtit, & ſine eis reperiri non poteſt,dum verò cõſideratur eſſentia tota contradiſtincta ab eo quod eſt præter eſſentiam,ſic materia ſunt differentię illæ materiatę indiuiduantes,quæ ſeruant conditionem materię:Primò,quia vt materia partis eſt extra eſſentiam formæ partis,ita hæ ſunt extra eſſentiã formæ totius: Præterea,quia ſine illis eſſentia rei materiatæ non ſubſiſtit. Inſuper,quia diſpoſitiones ſubiecti ad materiã rediguntur,quatenus illam diſponunt, & materiam proximam cõſtituunt,& cum ſint materia ſecundum aliquam ſimilitudinem, non eſt abſurdum quod ſint accidentia. Addebatur,quòd contrahere eſt officium formæ.Reſpondeo,contrahere,& conſtituere varietatem eſſentiæ,eſt officium formæ;at contrahere ad eſſe indiuidui,& conſtituere varietatem indiuiduorum, etiam competere poteſt materiæ ſine qua multitudo indiuiduorũ non ſeruatur,veluti affirmauit Ariſt.decimo Metaphyſicæ,25.de diſtinctione maris à fœmina. Addebatur vniuerſale eſſe ſolam formam. Reſpondeo,vniuerſale ſua prima ſignificatione eſſe ſolam formam partis, ſecunda autem ſignificatione eſſe ſolam formam totius,includere tamen materiam partis, hoc nos docuit Ari.in 7.Metaphyſicæ, cap. decimo,inquiens, vniuerſale ex vniuerſali forma & materia conſtare, ſingulare verò ex ſingularibus. Hinc Ari.12.Metaphyſicæ,poſt cont.18.actũ & potentiam,hoc eſt,formam & materiam conſtituit cõmunia principia decem Prędicamentorum,& niſi vniuerſalia eſſent compoſita, non prædicarentur directè de cõtentis ſub eis.

Sententia propria.

Dubitatio.

Pro ſolutione iacitur fundamentum.

Elicitur ſolutio.

Ariſtot.

cis. Dicebatur Definitionem materiæ non competere materiæ totius. Reſpondeo, Definiri tunc materiam pro principali & primo ab vno, quæ Definitio competit materiæ totius ſecundum quandam ſimilitudinem, vt pateſeci.

An Materia ſit pars Eſſentiæ & Definitionis? Cap. III.

Dubitatio. QVONIAM approbata eſt in pręcedentibus forma totius, quæ includit Materiam partis, ideò hæc alia emergit dubitatio, an Materia partis ſit pars Eſſentiæ, & Definitionis rerum ex Materia conſtantium? Dubitatio eſt de ſola Materia partis, quoniam Materia totius, omnium conſenſione eſt extra eſſentiam rei. Inſuper nomine eſſentię denotatur id, quod res eſt, quod per Definitionē explicatur, & ab Ariſtotele, dicitur οὐσία, φύσις, τὸ εἶναι, τὸ τί ἦν εἶναι, καὶ λόγος. *Opiniones quattuor.* De propoſita difficultate quatuor ſunt opiniones. Vna veterū, aſſerentium materiam ſolam eſſe id, quod res eſt, & vniuerſam eſſentiam rerum: quæ opinio iam eſt reiecta. Alia eſt quorundam, qui penitùs renuūt Materiam eſſe partem ipſius quid eſt; cuius opinionis fuit Zimara. Nonnulli inquiunt eam eſſe partem, non tamen principalem, vt Scotus. Quidam demùm ſe medios conſtituunt, & aliqua ratione aſſerunt, alia renuunt eam eſſe partem. *Materiam eſſe partem ipſius quid eſt.* Quòd materia ſit pars ipſius quid eſt, & eſſentię, oſtenditur: *Ratio 1.* Primò, quia forma totius eſt eſſentia rei, materia partis (vt patuit) eſt pars formæ totius, quare eſt pars eſſentiæ. *Ratio 2.* Præterea, pars Definitionis eſt pars eſſentiæ; materia partis eſt pars Definitionis compoſitorum, quare eſt pars eſſentiæ. *Ratio 3.* Tertiò, quia partes compoſiti eſſentiales, ſunt pars eſſentiæ; materia autem & forma dicuntur partes eſſentiales compoſitorum. *Ratio 4.* Quartò, ea ex quibus per ſe fit vnum, ſunt partes eſſentiæ eius; ex materia & forma per ſe fit compoſitū, ex 8. Metaphyſicæ, 15. quare &c. *Ratio 5.* Præterea, quod eſt pars rei Vniuerſalis, eſt pars eſſentiæ, Vniuerſale enim eſſentia eſt; Materia eſt pars rei Vniuerſalis, & decem Prædicamentorum, ex 12. Metaphyſicę. *Ratio 6.* Demùm, quia hæc eſt differentia inter eſſentiam rei Materiatæ & formæ ſolutæ à materia, ea enim eſt particeps, hæc expers materiæ. *Ariſt.* Id ipſum confirmatur auctoritate, quia Ariſt. ob id Platonem carpit, quoniam Plato Hominem dicebat Animam, & rerum eſſentias, Ideas, ipſe autem aſſerit eſſe compoſitum, & ob id in 7. Metaphyſicæ inquit, Hominem non eſſe ſine carnibus, indicans Materiam eſſe partem Eſſentiæ rerum. *Rationes pro parte aduerſa.* Ex aduerſo, dicentes formam partis eſſe id totum quod res eſt, varijs vtuntur rationibus: *Ratio 1.* & primo, id ſolum pertinet ad eſſe rei, & ad quid, quod eſt actus, non quod eſt potentia, actus autem ad formam pertinet: hoc conſpicuè enunciauit Philoſophus in ſecundo Phyſ. cont. 11. inquiens, poteſtate caro aut os, non habet adhuc ſui ipſius naturam, ante quàm recipiat formam: quam Definientes dicimus quid eſt caro, aut os. *Ratio 2.* Prætereà, id eſt totum quid eſt rei, per quod diſtinguitur à cæteris, quæ id non ſunt; at diſtinctio ſolùm eſt per actum & formam. *Ratio 3.* Præterea, Ariſtoteles in ſecundo Phyſicorum 28. definiens formam, ait, quod eſt ratio ipſius quid erat eſſe, quod ſæpe alibi confirmat: *Ratio 4.* Definitio autem debet cum Definito reciprocari. Inſuper, id eſt vniuerſa rei eſſentia, quo præſente, res tota eſt, & abſente, tota abeſt: hoc competit formæ partis, ob quam Ariſt. in primo de Ortu & interitu, 22. dixit ortum & interitum eſſe mutationes totius in totum, cum tamen ſola mutetur forma, non materia. *Ratio 5.* Confirmatur, quia quod non eſt quid, nec quale, nec quantum, non valet eſſe pars eſſentiæ rerum, quæ ſunt vel quid, vel quale &c. at materia ex 7. Metap. nō eſt quid, nec quale, quare &c. *Auerr.* Hinc Auer. 7. Metaphyſicæ, 21. inquit, formam eſſe quidditatem Hominis, non congregatum ex materia & forma, & propterea forma ab Ariſtotele dicitur Endelechia, hoc eſt, actus *Cōfirmatio.* & compræhenſio vniuerſæ perfectionis. Inſuper, cum formæ à Materia ſolutæ ſint eſ-

ſentia

ſentia vniuerſa,non debemus id inficiati de formis matetiatis. Hoc indicauit Ariſtot. *Ariſtot.*
in calce ſecundi Phyſ. inquiens, Materiam ingredi Definitiones tanquam Materiam
Definitionis,hoc eſt,tanquam vehiculum ipſius quid eſt,& in 7.Metaphyſicæ cap. 10.
legitur,carnem & oſſa partes eſſe totius vt materiam,non autem eſſe partes formæ &
rationis,& in 3. de Anima,cont.9.aſſetitur in complicatis cum materia carnem, & eſ
ſe carnis differre, eſſe autem carnis dicitur totum id quod eſt caro,& eſt ſola fotma,
Cato autem includit materiam:Iure optimo itaque ſuſpicati ſunt nonnulli,materiam
non eſſe partem eſſentiæ, & ipſius quid eſt: Non defuere nonnulli, qui conati ſunt
opiniones pugnantes conciliare, à quorum ſententijs referendis & reijciendis ſuper-
ſedendum cenſui.

Reſolutio difficultatis, an materia ſit pars Eſſentiæ, & Definitionis compoſitorum. Cap. IIII.

PRo conſpicua elucidatione propoſitę difficultatis,quatuor præaccipien
da puto.Primum eſt,apud Ariſtorelem eſſe rei,quid res eſt,formam,& *Primum aſ*
Definitionem,pro eodem vſurpari:hinc forma in ſecundo Phyſ. 28. di *ſumptum.*
citur ratio,& quid erat eſſe.Addo ſecundò, nomen idipſum denotare, *Alterum.*
quod Definitio & quid res eſt,vt aſſerit 4.Metaphyſicæ 11. quo loci le
gitur nomina id ſignificare,quod per Definitionem denotatur,& cont.28.additur,ꝙ
ratio,quam ſignificat nomen,eſt Definitio;idipſum dicitur in primo Phyſ.cont.quin
to ex quo elicitur,quod nomen confusè id denotat,quod Definitio diſtinctè explicat.
Accipio tertiò,nomina compoſitorum eſſe ab vno, & ordine naturæ primò denotare *Tertium.*
formam,ſecundò compoſitum,quamuis ſecundum vulgarem vſum,contra ſe habeat
hoc aſſeritur ab Ariſt.8.Metaphyſicæ contex.7.dicente, Animal primò denotare Ani
mam,ſecundò compoſitum,idipſum aſſeritur ab Auerr.4.Metaph.com.14.& in Para
phraſi Metaphyſicę tractatu ſecundo.Ex quo elicio,cum nomen compoſiti ſit ab vno,
& nomen idipſum denotat quod Definitio,& quid res eſt,neceſſariò etiā Definitio,
& quid res eſt,erit ab vno;& primò dicitur de forma partis,ſecundò de compoſito ex
forma partis & materia.Accipio quartò,formam vſurpari dupliciter,& pro forma par *Quartum.*
tis,& pro ea totius,vt patefeci,& idipſum dicēdum eſt de Materia. His præaſſumptis,
quæ omnia ex Ariſtotele conſpicuè eliciuntur,tres profero concluſiones.Prima eſt:Eſ
ſentia & id quod res eſt,in prima ſignificatione nullam includit materiam:patet,quia *1.Cōcluſio.*
eſt forma partis.Hoc aſſeritur ab Ariſtotele in ſecundo Phyſi.11.dicente,formam eſſe
vniuerſam naturam compoſiti.Et in octauo Metaphyſicæ conr.7.affirmante, Animā
eſſe id,quod eſt Homo in prima ſignificatione. Altera concluſio eſt: eſſentia, & quid *2.Cōcluſio.*
eſt,in ſecunda ſignificatione,includit materiam partis, ſecundariò tamen & denomi-
natam per formam,hoc patet:quia ea ſecunda ſignificatione denotatur forma totius,
includente etiam materiam partis,quale eſt vniuerſale.Addo tertiò, materiam totius *3.Cōcluſio.*
nullius eſſentiæ eſſe partem,cum ſit aliquid præter eſſentiam rei. Ex his elicio primò, *Elicitur 1.*
omnem eſſentiam eſſe formam,& denotari nomine formæ, vel partis, vel totius, im-
mo etiam eſſentia Materiæ ab Ariſtotele in primo Phyſicorum 60. & 66. denotatur
nomine formæ, dicente,Materiam eſſe vnam numero cum priuatione, & differre ſpe
cie,hoc eſt forma,& ratione.Inſuper,elicio ſolutiones rationum pro vtraque parte re *Elicitur 2.*
latarum,& controuerſiarum in Ariſtotele apparentium.

An materiæ competat forma corporis? Opiniones variæ.
Cap. V.

De mole materię opiniones quatuor

MAGNA inter viros ſapientes eſt controuerſia de mole & dimenſionibus materiæ. Qua de re quatuor præcipuè ſunt opiniones. Nonnulli enim putãt materiam ſui eſſentia eſſe corpus ſimplex. Alij, non ex ſe eſſe corpus, præditam tamen eſſe forma ſubſtantiali corporis ei coæua. Quidam vtrumque inficiantur, aiunt tamen, eam eſſe præditam dimenſionibus terminorum expertibus. Nonnulli demùm aiunt Materiam nec corpus eſſe, nec præditam forma corporis, nec dimenſionibus ei coæuis, ſed in rerum ortu & interitu cuncta variari præter materiam: adcò vt ſemper fiat reſolutio vſque in primam Materiam. Hæc ſunt opinionum capita ſingulatim perpendenda. Et ordiendo à primo,

Opinio putantium materiam eſſe corpus.

Exiſtimarunt veterũ plurimi, Materiã ſui eſſentia eſſe ſimplex corpus, Ex quorum numero fuerunt Democritus, Leucippus, & Epicurus, qui eã dixere atomos, ſiue indiuiſibile corpus: Inſuper Anaximander, qui eam iudicauit corpus infinitũ. Similiter Stoici, Cynici, Cirenaici, & poſt eos Pericles, Lydus eam ſimplex corpus aſſeruerunt, non tamen infinitum.

Philopon'.

Philoponus in Diſputationibus contra Proclum, Diſput. 11. ex propria ſententia aſſerit, latiſſimeq; oſtendere nititur, Materiam eſſe corpus ſimplex: idcò inquit corpus, vt corpus, mutari non poſſe, ſed mutationibus ſubijci, & vt dãtur Qualitates ſubſtantiales, ita ait dari ſubſtantiales Quantitates, quod oſtendit: quia id ſine quo corpus intelligi nequit, eſt eſſentia eius; abſq; dimenſionibus corpus intelligi nequit, quare ſunt eius eſſentia. Hæc eſt opinio eius propria, quamuis in libro de Ortu & interitu ex Sentẽtia Ariſtotelis ſecùs loquatur.

Simplicius.

Simplicius quoque exiſtimauit, Materiam ſui eſſentia corpus eſſe, nam in primo Phyſicorum exponens cont. 69. cum ex opinione Stoicorum & Pericliſ Lydi, aſſeruiſſet Materiam eſſe corpus, eamque reieciſſet, nititur deinde ſententiam illam tueri, quòd corpus ſit, inquiens, molem eſſe duplicem, materialem vnam, alteram formalem, & ait Materiam eſſe molem Materialẽ; Explicans deinde huiuſmodi molem, inquit, eam non eſſe corpus ex ſe ſubſiſtens, tribus dimenſionibus præditum, ſed potiùs remiſſionem quandam, intenſionem, & indefinitionem incorporeę indiuiduæque naturæ, nequaquam trina dimenſione formaliter impreſſam ac definitam: quæ autem huiuſmodi moles ſit, explicat per verba Porphyrij in ſecundo libro de materia, referentis ſententiam Moderati, & dicentis, eam eſſe quãtitatem informem, indiuiduam, figuræ expertem, ſuſceptricem tamen formæ, figuræ, diuiſionis, qualitatis, cæterorumque huius generis: Inſuper eandem molẽ nuncupauit Plato omnicapacem, informem, inuiſibilem effluxum, mente comprehendendam. Hanc aiunt Pythagoram & Platonem nuncupaſſe quantum, non vt formam quantam, ſed quantum per priuationem, diſſolutionem, extenſionem, & ſeparationẽ, tanquam fecem & vitam extremam, ac dimenſionem & molem Phyſicam.

Porphyri'.

Concluſio.

Sic itaque Materia ex ſententia Philoponi, eſt quantum formale, ait enim nil dari informe penitùs: ex ſententia Simplicij, Porphirij, Ammonij, Moderati, eſt quantum materiale. Et quamuis Simplicius in primo Phyſicorum hanc ſententiam explicans, dicat, ſe explicaſſe opinionem alienam de Materia, quę ſua non ſit, tamen in quarto Phyſicorum contex. 16. eandem confirmat: & in quinto Phyſicorum com. nono ait, corpus non perire vt corpus, ſed vt tale corpus. Et in primo Phyſicorum dixit, nedum Cœlum, ſed etiam Materiæ corpus, eſſe æternum; Ex ſententia itaque Simplicij Materia eſt corpus Materiale tanquam effuſio & extenſio quædam, capax corporis formalis, & valdè eius opinio differt ab ea Auerrois, qui negauit materiam eſſe corpus, præditam tamen eſſe dimenſionibus ei coęuis, quæ accidentia ſint & formæ. Ex quo conſtat primò errare nonnullos dicentes, opinionem Simplicij eſſe eandem cum opinione Auerrois: Elicio ſecundò, minus rectè hæc duo opinionum capita à nonnullis con-

fundi, nimirùm materiam eſſe corpus, & eſſe præditam forma corporis, nam valdè differunt.

Fundamenta putantium Materiam eſſe corpus. Cap. VI.

VARIARVM rationum, quæ pro opinione aſſerentium materiam eſſe
corpus afferri poſſent, has eſſe potiores exiſtimo; Cum materia cogno *Ratio 1.*
ſcatur per tranſmutationem, id eſt materia, quod cum non varietur,
ſubijcitur cunctis tranſmutationibus; huiuſmodi autem eſt corpus; ma
teria itaque corpus eſt. Hinc Ariſtot. in primo de Ortu & interitu dixit
corpus non fieri vt corpus, ſed vt hoc, vel illud, quod etiam in tertio de Cœlo confir-
mauit cont. 29. Inſuper, definitur Materia in primo Phyſ. 82. quod ſit ſubiectum pri- *Ratio 2.*
mum; huiuſmodi eſt corpus, id enim quod non eſt corpus, non eſt ſubiectum tranſmu
tationum, & cuncta, quæ gignuntur & pereunt, fiũt ex corpore, & in corpus reſoluun-
tur. Prætereà, ex non corpore non conſurgit corpus; at ea quæ gignuntur ſunt corpo- *Ratio 3.*
rea; igitur principium aliquod eorum debet eſſe corpus; huiuſmodi nõ eſt forma; qua
re eſt materia, forma enim per materiam extenditur & redditur quanta. Conſimilem *Ratio 4.*
rationem format Ariſtoteles in primo de Ortu & interitu, inquiens, id quod genera-
tur eſt in loco; igitur & illud ex quo fit. Quartò vtor ratione Simplicij, in quarto Phy-
ſicorum exponentis cont. 15. Quod eſt capax magnitudinis debet eſſe extenſum, & di-
menſio quædam; materia eſt capax formalis magnitudinis; debet itaque eſſe effuſio &
extenſio aliqua, vt enim locus non reciperet corpus & magnitudinem, niſi eſſet dimẽ
ſio quędam, ita materia niſi eſſet effuſio, & dimenſio, formalem magnitudinem non re
ciperet: Et hoc videtur aſſeruiſſe Ariſtoteles in quarto Phyſ. 15. inquiens, quatenus lo *Ariſt.*
cus eſt diſtantia magnitudinis, videtur eſſe Materia, hæc namque diuerſa eſt à magni-
tudine. Præterea, inquit Ariſt. ſub initio ſecundi de Ortu & interitu, Primò dari mate
riam, Secundò ei competere qualitates primas, Tertiò, ex eis conſurgere Elementa, *Ratio 5.*
quare per Ariſtotelem id eſt materia, quod ſubijcitur primis Qualitatibus, id autem
corpus eſt. Et confirmatur, quia Ariſt. in ſecundo de Ortu & interitu, concedit Ele- *Ratio 6.*
menta poſſe dici æqualia ſecundum materiam, quatenus æqua portio materiæ ſingu
lis competit, id autem ſeruari non poteſt, niſi materia quantum aliquid ſit. Eſt itaque
materia ſui eſſentia effuſio, moles, & extẽſio quædam; Hinc Ammonius in Prędicam. *Ammoni⁹.*
cùm Quantitatis, tùm Qualitatis, ait, vt dantur Qualitates ad Subſtantiam Elemento
rum attinentes, ita dari dimenſiones, & Quantitates, quę ſint eſſentia materiæ; Et ob
id ipſum Heſiodus enũciauit in rerum origine primò extitiſſe Chaos, hoc eſt, ſuſcepta- *Heſiodi s.*
culum, & effuſionem, Chaos autem erat materia, vt interpretatur Ariſtot. in 12. Meta-
phyſicæ cont. 9. Similiter ex ſententia Platonis in Timęo, materia locus eſt, hoc eſt ef- *Plato.*
fuſio, & extenſio quædam indefinita, quæ magnum & paruum ab eodem nuncupaba
tur: quæ omnia indicant materiam eſſe corpus aliquod, ex cuius participatione cæte-
ra omnia reddantur corporea & materiata. Hæc opinio quamuis aliquid veri inclu- *Dubitatio.*
dat, dubia tamen videtur, primò, quia omne corpus vel eſt in Prædicamento Subſtan *Ratio pri-*
tiæ, vel Quantitatis; materia non eſt corpus attinens ad Prædicamentum Quantita- *ma pro par*
tis, quia id eſt accidens, neque attinens ad Prædicamentum Subſtantię, quia id com *te aduerſa.*
poſitum eſt, cuius principium eſt materia, principium autem diſtinguitur ab eo cuius
eſt principium. Prętereà, omne corpus vel Phyſicum eſt, vel Mathematicum, vel Ar- *Ratio 2.*
tificioſum: materia non eſt corpus Artificioſum, vt patet: non Mathematicum quia
id eſt accidens: non Phyſicũ, quia id eſt compoſitum, eſt formatum, eſt per ſe in loco,
cadit ſub Senſum, per ſe eſt aptum intelligi, quæ pugnant cum conditione materiæ.
Prętereà, corpus vt corpus, non valet iudicari primum & irreſolubile, qualis iudicatur *Ratio 3.*

materia,

Ariſtot. materia,corpus enim in ſuperficies,lineas,& puncta reſoluitur.Hinc Ariſ.in primo de Ortu & interitu,29.inquit: At verò neque puncta, neque lineas ſtatuendum coporis eſſe materiam,ſed illud cuius hæc vltima ſunt; Ex quo hæc elicitur ratio,id quod materiam expoſcit,non eſt materia;magnitudo materiam expoſcit,vt dicitur loco relato, & in cont.31.eiuſdem primi de Ortu & interitu;quare magnitudo non valet eſſe materia;

Ratio 4. Confirmatur:quia affectiones corporis ſunt magnum & paruum,quæ ſunt duo contraria;omnia autem contraria Subiectum expoſcunt. Hinc iure Ariſt. in ſeptimo Metaphyſicæ cont.8.inquit,attinentia ad corpus,nempè longitudinem, latitudinem, & profunditatem,non eſſe Subſtantias,ſed Accidentia;Et propterea minus rectè Ammonius aſſeruiſſe videtur,dari dimenſiones quæ Subſtantiæ ſint.Et longè magis videtur erraſſe Philoponus,dùm in diſputationibus contra Proclum,aſſeruit materiam eſſe ſimplex corpus,idq; corpus eſſe formale,ita enim moueret Sẽſum,per ſe eſſet in loco, at ea quę fierent eſſent accidentia,quia aduenirent Enti actu, & ex ea & forma non per ſe fieret vnum; Dubia itaque valde eſt ea ſententia,quòd materia ſit corpus. Rationes autem pro ea relatæ,quid roboris habeant, ſuo loco patebit.

Opinio putantium materiæ competere formam vnam coæuam, quæ ſubſtantia ſit, & corpus conſtituat, quam appellant formam corporeitatis. Cap. VII.

Cvm apparuerit apprimè dubiam eſſe ſententiam putantium materiam eſſe ſimplex corpus:Propterea alij reperti ſunt,qui cum putarint materiam non eſſe corpus,exiſtimarunt tamen materiæ competere formam vnam communem,ad ſubſtantiam pertinentem,ei coæuam,per quam corpus conſtitueretur, ex materia & hac prima, communique forma conflatum,quod corpus nonnulli dixerunt eſſe genus Prædicamenti Subſtantiæ, Cu

Auicenna. ius opinionis fuerũt Auicẽna,Magnus Albertus,Sueſſanus,M.Antonius Ianua,& alij

Cõfirmatio. nonnulli Philoſophi celebres,eamque neceſſariam putarunt: Primò,vt per eam tanquam per inchoationem materia appeteret proprias formas; inſuper conſtitueretur, communis quædam priuatio communisque forma, quæ ſint principia communia, & æterna cuiuſlibet ortus & interitus,nam ſententia Ariſt.eſt in primo Phyſ. oportere principia ſemper manere,idque approbauerat priùs Plato,inquiens,ſi principia perirent,ortus & interitus non ſeruarentur ęterna.Inſuper,materia & forma inuicem referuntur,& alterius materiæ altera eſt forma,vt dicitur in 2.Phyſ.26.quare vnius cõmunis materiæ,vna eſſe debet communis forma,quæ pro omnium generatione ſit neceſſaria.Confirmatur:quia oppoſitorum eadem eſt ratio;Quare cum potentia materialis,& actus materiatus inuicem opponantur, vt datur vna communis potentia,ita dari debet vnus communis actus materiam perficiens, eique coæuus, & præſertim, quia æternitas magis congruit formæ,quæ præſtantior eſt,quàm materiæ.Inſuper in omni genere cauſę ad vnum primum neceſſe eſt deuenire,quare in genere materiatarum formarum,neceſſe eſt ad vnam primam, & communem materiatam formam deuenire.Inſuper niſi hæc communis forma daretur;formæ,quæ gignuntur & pereunt, ex nihilo fierent,& in nihilum redigerentur. Inſuper, agens non largiretur perfectionẽ formarum,ſed multitudinem,quod aduerſatur Auerr.in 12.Metaphyſicæ 18.Pręterea,ea forma,cui nil eſt cõtrarium,non perit,orta enim inter contraria verſatur, formæ corporis in materia prima nil eſt contrariũ,quare non perit,& æterna eſt,ita Ariſtot.in primo de Cęlo colligebat Cęlum non gigni,nec interire,quia motui eius contrarium non competit,& in tertio de Cęlo 29.negat omnia poſſe gigni, quia corpus gigni non poteſt,alioquin daretur vacuũ ſeparatũ.Et in primo de ortu & interitu,33. inquit

inquit in mutua permutatione Elementorũ ſeruari idem cõmune corpus; & in cont. 40. addit corpus vniuerſale non gigni. Præterea, genus Prædicamenti Subſtantiæ corpus eſt, quod cum ſit vniuocum, eſt neceſſe vt per vnam communem formam conſtituatur, quæ alia eſſe non poteſt præter formam corporis, materiæ coæuam. Nituntur nonnulli oſtendere Auerr. fuiſſe huius opinionis, at quia ex primo Phyſi. 53. ex lib. de Subſtantia Orbis, & ex Epitome Metaphy. tract. 2. c. poſtremo, lucidiſſimè oppoſitum colligitur, ideò in reijciendo errore conſpicuo, morari nolo. Hæc opinio cũ Ariſt. tum rationi aduerſatur. Ariſ. primò, quia nunquam indicauit huiuſmodi formam dari, & valde eſſet diminutus, ſi putaſſet eam dari, & nullibi eam explicaſſet. Præterea, perperàm definiuiſſet materiam in 1. Phyſi. 82. inquiens, eſſe ſubiectum primum, ex quo inexiſtente res per ſe fiunt, & in quod vltimò reſoluuntur, nam conceſſa hac corporis forma coęua materię, ea definitio non materiæ, ſed compoſito ex ea & forma corporis competeret, vt conſideranti redditur notum. Præterea, conſpicuè Ariſt. in calce primi Phyſ. inter formas à materia ſecretas, ad Metaphyſicum attinentes, & formas mortales attinentes ad Phyſicum, nullam formam ponit mediam, inquit. n. de principio ſecundum formam, hoc eſt, de forma à materia ſecreta ſiue vna, ſiue multiplex ſit, primi Philoſophi officium eſt verba facere, de Phyſicis autẽ, & mortalibus formis, in ſubſequentibus diſſeretur, &c. Adeò vt ſolùm numeret formas à materia ſecretas, & mortales, ex quarum genere non eſt forma corporis. Et confirmatur: quia ſi datur huiuſmodi forma, vel eſt conſiderationis Phyſicæ, vel Metaphyſicæ; non Metaphyſicæ, quia non eſt abiũcta, ſed materiata; non Phyſicæ, quia non eſt natura, cum nõ ſit finis generationis, & principium alicuius motus. Inſuper, vtor ratione, qua vtitur Ariſto. ſub initio primi de Ortu & interitu, aduerſus veteres, ſtatuẽtes materiã vnã aliquod Elementorũ: Si materia coęuã haberet formã, & eſſet corpus actu; omnis transmutatio eſſet accidentium, id. n. quod in Subiecto recipitur, qđ actu ſit, eſt accidens. At ſoluunt, dicẽtes formas ſubordinatas poſſe in eodẽ reperiri, vt in viuente reperiuntur formæ mixtorũ, & Anima. Hęc ſolutio nõ ſatisfacit, tũ quia forma ęterna nõ parat pro mortali, tũ quia formę parantes pro ſubſequẽte, recipiunt magis & minus, qđ non cõpetit formę corporis, tũ demũ, q̃a cęterę formę nõ ſunt cõęuę materię, propriæ eius, & rõ recipiẽdi reliquas, vt forma corporis, quæ reddit cæteras formas quãtas, & aptas diuidi. Pręterea, vtor rõnibus Ariſ. in 5. Phyſ. cont. 8. oſtendentis generationẽ non eſſe motũ, inquit. n. qđ mouetur eſt in loco, qđ generatur, hoc eſt ſubiectum generationis, non eſt in loco, at ſi eſſet corpus, ꝑ ſe eſſet in loco. Inſuper inquit, id qđ mouetur, eſt, nempe actu, qđ generatur, hoc eſt ſubiectũ generationis, non eſt, ſ. actu, at ſi eſſet corpus, eſſet actu, & generatio motus eſſet. Præterea, perpendo reliqua Prędicamenta, nullũ reperitur genus generaliſſimũ eorũ, qđ per vnã cõem formã conſtituatur, diſtinctã ab ea ſpecierũ, veluti non datur vna prima cõis forma Qualitatis, Quãtitatis, Relationis, & cæterorũ, diſtincta à formis ſpecierũ, quare ſimiliter nõ dẽt dari vna cõis forma corporis conſtituens genus generaliſſimũ Subſtãtiæ, diſtincta à formis ſpecierũ eius. Hinc Ariſ. in 1. de Ortu & interitu, cont. 40. inquit, Quantũ vniuerſale nõ gignitur, vt nec Animal, quod nec Homo, nec aliqđ ſingulariũ ſit, indicãs ſe habere de corpore, ac de cæteris Animalib. q̃ colliguntur ex ſingularib. & ſeorsùm ab eis nec ſunt, nec ſeruãtur. Præterea, ſi daretur huiuſmodi forma corporis, corpus non eſſet genus Prædicamẽti Subſtantię, qđ oſtẽdo: q̃a eſt ſent. Ariſ. in calce 10. Metaph. ęternum & mortale non ſunt eiuſdẽ generis. Inſuper Ariſ. ſub initio 2. de Ortu & interitu, conſtituẽs ordinem inter principia generationis, primã ſtatuit materiã, eã ſequi ait contrarietates Qualitatum, mox Elemẽta, de hac corporis forma nullum facit verbum, vt nec alibi. Inſuper, cum omnis forma Subſtantialis ex ſe ſit indiuidua, quomodo hæc ſola quæ nedum eſt forma Subſtantiæ, verùm inſuper æterna, erit per ſe apta diuidi, & erit origo diuiſionis cęterarũ? & præſertim cũ omne diuiſibile ſit mortale, & diuiſio ſit via ad interitũ, & nulla alia æterna forma reperiatur quæ diuidi poſſit. Præterea, Elemẽta verè poſſent ex ſe

De ſententia Auerr.

Reijcitur forma Subſtantialis corporis coæua materię.

Ratio 1. *Ratio 2.* *Ratio 3.* *Ratio 4.* *Ratio 5.* *Solutio.* *Euerſio.* *Ratio 6.* *Ratio 7.* *Ratio 8.* *Ratio 9.* *Ratio 10.* *Ratio 11.*

moueri,& poſſent moueri in vacuo, quia diuiderentur in formam Elementi mouentẽ & corpus actu,mobile,& reſiſtens quod tamen aduerſatur Ariſ.Inſuper,ſi id eſſet,Phy-

Ratio 12. ſicus vtens medio tranſmutationis, non poſſet reſoluere vſque in primam materiam, ſed ſolùm in compoſitum ex ea & forma corporis,quia huiuſmodi compoſitum nunquam variaretur.Inſuper,euerteretur ratio Ariſt.in calce 8. Phyſi. oſtendentis moto-

Ratio 13. res Cœli eſſe à materia ſolutos,nam in cont.78 loquens de formis materiatis, inquit maius corpus diutiùs ſeruari & moueri,corpus autem minus ſeruata proportione minus ſeruari,quæ regula redderetur falſa,ſi daretur forma corporis materiata, & æterna,tam diu.n.ſeruaretur pars, quàm ſeruatur totum. His & conſimilibus rationibus conſpicuè oſtendi poteſt,huiuſmodi formam eſſe commentum quoddam,& conſpicuè pugnare cum ratione & ſententia Ariſt. Rationes aduerſæ poſteriùs diluentur.

De dimenſionibus terminorum expertibus coæuis materiæ. Cap. VIII.

CVm apparuerit materiam nec corpus eſſe, nec eſſe præditã forma corporis ſibi coæua, ſequitur vt videamus, an ei competant dimenſiones prædicamenti Quantitatis,terminorum expertes,eique coæuæ? Auer.

Auerr. vir acri iudicio præditus,varijs in locis,pręſertim tamen in cap.de Subſtantia Orbis, cum putarit materiam nec corpus eſſe,nec præ ditam for ma corporis,exiſtimauit ei neceſſariò huiuſmodi indefinitas dimenſiones competere: quod varijs rationibus comprobari poteſt; Et primò, cum natura per gradus ex imper

Ratio 1. fecto ad perfectum progrediatur, pro prima rerum origine neceſſarium eſt commune Subiectum, extenſione & dimenſionibus præditum, vt diuidatur in partes, terminis circumſcribatur,reddatque ea quæ recipit quanta,& apta diuidi,nam id quod dimenſionum eſt expers, non valet cætera ex accidẽti reddere quanta.Hinc materia dicitur

Reijcitur inſtantia quorũdam. Chaos,vacuum,magnum & paruum, & indefinita moles; Nec obeſt id,quod dicitur, accidentia expoſcere Subiectum quod actu ſit; id enim verum eſt de accidentibus terminatis,nam accidentia inhærent materiæ,& terminos recipiunt à forma,& ob id accidens pro ſuo eſſe abſoluto ſolùm neceſſariò expoſcit materiam; pro eſſe autem ter-

Ratio 2. minato expoſcit Subiectum,quod actu ſit.Confirmatur eadem opinio,quia ſententia fuit primò Pythagoræ,mox Platonis, demùm Ariſtotelis infinitum aduerſari formæ, conſentaneum autem eſſe materiæ,& ex materia oriri,vt patet ex 3.Phyſi.materia autem non eſſet origo infiniti niſi coęuam haberet quantitatem & molem,finitum enim

Ratio 3. & infinitum ſunt affectiones Quantitatis,vt aſſeritur ab Ariſt.in 1.Phyſi.Inſuper,confirmatur eadem opinio ratione,qua frequenter conſueuit Ariſt. vti pro indagãda propria conditione rerum.Nam id eſt materia,quo materiata à non materiatis diſtinguũtur,at diſtinguuntur mole, & extenſione,materia itaq; eſt rudis indefinitaque moles.

Ratio 4. Demùm,id quod requiritur pro quouis Subiecto rerum, & contrario caret, non permutatur in rerum interitu & ortu; huiuſmodi autem eſt moles,nam fruſtrà moles in-

Cõfirmatio. teriret,vt reficeretur,natura enim nil facit fruſtra. Inſuper, omne quod fit,ex contrario fit,magnitudini in materia nil eſt contrarium, & quemadmodum Animal vt dicitur in 1. Phyſic. non fit ex Animali,quia iam eſt,ita nec Quantum ex Quanto. Hinc Ariſtoteles in primo de Ortu & interitu 33 .inquit, accretionem fieri adueniente aliquo quanto, quoniam non acquiritur noua moles, niſi adueniat noua materia. Hæc opinio approbatur à varijs, & ſatis conſona eſt rationi, & experientiæ, tamen eſt du-

Opinio vertitur in dubium. bia, tum quia compoſitum per ſe, quale eſt compoſitum ex materia, & forma Subſtantiæ,debet anteire compoſitum ex accidenti,tum inſuper,quia vt Subſtantia quouis modo dicitur prior accidente, in 7.Metaphyſi.cont.quarto, ita forma Subſtantiæ debet

debet eſſe prior accidente,tũ tertiò, quia nulla materiata forma & diuiſibilis, videtur poſſe eſſe æterna,vt patuit in præcedentus tum demum, quia definitio materiæ tradita in 1.Phyſi.82. non primæ materiæ competeret, ſed congregato ex materia, & huiuſmodi indefinita mole; Et confirmantur hæc omnia,quia Ariſt.in primo de Ortu & interitu, 12.derelinquit tanquam conſpicuè abſurdum,dari Ens poteſtate,expers cuiuſque actus Subſtãtiæ, cui competeret aliquis actus cæterorum Prædicamentorum, in quod abſurdum illi labuntur,qui ſunt huius opinionis.

Opinio putantium materiam nulla ſibi coæua molle eſſe præditam. *Cap. IX.*

DIvvs Tho.interpres egregius Ariſt. exiſtimauit materiam nec eſſe actũ D.Thom.
aliquem,nec vllum ſibi coæuum actum expoſcere, ſed in ortu & interitu rerum,ſemper fieri reſolutionem vſq; in primam materiam, Eiuſdẽ opinionis viſus eſt fuiſſe Plotinus,qui in lib.de materia,dixit, in rerũ Plotinus.
ortu formã ſecum deferre molem ſibi congruentem.Confirmatur hæc opinio primò, quia definitur ab Ariſ.Gener.in primo de Ortu & interitu;quod ſit per- Ratio 1.
mutatio totius in totũ,nullo ſuperſtite ſenſibili.Inſuper, quia accidens expoſcit ſubie- Ratio 2.
ctum,quod actu ſit.Tertiò, quia nulla forma materiata & diuiſibilis valet eſſe ęterna. Ratio 3.
Quartò,quia materia primò & propriè eſt materia Subſtantiæ, mox accidentium; vt Ratio 4.
in primo de Ortu & interitu,quare non valet primò eſſe materia dimenſionum.Quin
tò, quia ea moles indefinita ad prædicamentum quantitatis attinere non poterit,cum Ratio 5.
ſit æterna. Sextò,materia,nec quid,nec quale, nec quantum eſt, ſed omnia hæc pote- Ratio 6.
ſtate,quare non habet molem ſibi coæuam,quia ad eam nõ eſſet poteſtate, omne.n.
ad quod materia eſt poteſtate,eſt mortale,potentia namq; materiæ ad oppoſita eſt,vt
patet ex 9.Metaph.Verùm hæc quoq; opinio dubia eſt. Primo, quia corpus fieri non Euerſio.
poteſt vt in præcedentibus apparuit,quare eſt coæuum materiæ, ſine ortu & interitu. Ratio 1.
Præterea,cum nec materia,nec forma ſint corpora, conſtitutum quoq; ex eis nõ poſ Ratio 2.
ſet reddi corpus,non.n.ex non quanto fit quantum,vt ex punctis non fit linea, nec ex Ratio 3.
lineis corpus,contrarium.n.fit ex ſuo contrario tanquam ex termino à quo,at nõ tanquam ex parte.Præterea,ſi formæ in materia non quanta reciperentur, non redderentur quantæ, & diuiſibiles, formæ.n.ſunt diuiſibiles,& quantæ ex accidenti, & omne quod ex accidenti eſt tale, reddi debet tale per id,quod primò ex ſe tale eſt,nam huiuſmodi ex ſe tale debet antecedere,quoniam id,quod accidit,poſterius eſt eo,cui accidit,vt legitur in ſecundo Phy.in calce cap.de caſu & Fortuna. Demùm,niſi materia coæuam haberet molem,eſſet apta diuidi in partes, nec ex ſe eſſet origo multitudinis,
omne enim quod diuiditur,ob Quantitatem diuiditur, Eſt itaq; hæc opinio ſatis du- Ratio 4.
bia,quanti autem roboris ſint rationes pro ea relatæ, ex dicendis patebit.

De mole Materiæ opinio propria. *Cap. X.*

CVm de mole materiæ ſingula quatuor principalia capita ſatis dubia apparuerint,vt de re obſcura proferam,quod ſentio,non polliceor me nouam allaturum ſententiam,ſed eam diſtinctè explicaturum, quam Ari Opinio ap-
ſtotelis & plurimorum Græcorum puto fuiſſe opinionẽ.Pro cuius elu- probanda.
cidatione accipio primò, vt rerum formas, ita materiã,ſequi affectio- Primum
nes nonnullas, quas proprietates appellant, tanquam vmbras earum. Accipio ſe- quod accipi
cundò, (vt alibi pateſeci,) affectiones partim eſſe idem cum fundamento, par- tur.

tim diſtingui; ſunt idem pro eſſe abſoluto, diſtinguuntur autem extrinſecùs, & ſecundum propriam formalitatem, ac rõnem.

Materiam ſequuntur duæ principales affectiones. Dimenſio ſiue effuſio materialis, & dimẽſio formalis.

His præaſſumptis, dico, materiam ſequi duas principales affectiones, quarum vna eſt potentia ad materiatas formas; altera autem eſt effuſio eſſentialis, materiata dimenſio, ſiue indefinita extenſio, non euertens ſimplicitatem materiæ; & hoc eſt Subiectum abſolutè primum, in quo mox recipiuntur formæ per quas primum illud Subiectum terminis circumſcribitur, & tunc dicitur affici quantitate formali, & magnitudine, ex trina dimenſione conſtituta, & quoniã hoc habet à quouis Subſtantiæ forma, ideò quęuis materiata forma dicitur conſtituere corpus, & omne compoſitum à forma habet, vt formaliter corpus ſit, dum corpora inuicem permutãtur, ſeruatur materiata dimenſio, inſuper ſeruatur corpus in genere. At corpus formale, definitum & terminatum, variatur, ideò dixit Ariſto. corpus abſolutè non gigni, ſed fieri, hoc, vel illud corpus, adeo, vt nec detur forma corporis coæua materiæ nec dimenſiones formales & indefinitæ, quæ accidentia ſint eidẽ coæua, nec materia ſit formale corpus, ſed eſſentialis effuſio, materiata dimẽſio, & indefinita moles, tanquam Chaos inane, & ſedes formarum, nec non formalium magnitudinũ: hoc conſpicuè ex Ariſtotele elicitur, nam in quarto Phyſi. cont. 15. inquit, quatenus locus videtur eſſe interuallum magnitudinis, eatenus videtur eſſe materia, hæc namq; diſtincta eſt à magnitudine, cum contineatur ſub forma, definiaturq; ab ea &c. adeò vt eo loci Ariſt. conſpicuè diſtinguat interuallum ſiue effuſionẽ materiæ à magnitudine formali, quam recipit, quam effuſionem frequenter nuncupauit nomine vacui, veluti in primo de Ortu & interitu, inquiẽs, Si materia ſeruaretur ſeorsùm à forma, daretur ſeparabile vacuum,

Plotinus.

ideò Plotinus dixit à nonnullis materiam dici vacuum, & in 12. Metaphy. cont. 9. Ariſt. inquit, Chaos denotans ſuſceptaculum, nil aliud eſſe, niſi materiã; Ita ſeruatur id quod dicitur ab Ariſtotele in ſecundo de Ortu & interitu, Elementa poſſe dici æqualia, quatenus æqualem materiæ portionem participant.

Porphyrius.

Hæc fuit ſententia Porphyrij & Moderati, referente Simplicio, in 1. Phyſico. in exp. cont. 69. nam Porphyrius referens ſententiam Moderati, dixit: Quoniam aliqua Mens, ratioq; cum voluiſſet (vt Plato inquit) ortum rerum in materia conſtituendum eſſe, ſecreuit ab ea per priuationem quantitatem, cum priuauerit eam cunctis rationibus & formis, materiam autem nuncupauit quantitatem informem, indiuiduam, figuræ expertem, capacem tamen formæ, figuræ, diuiſionis, qualitatis, cæterorumque huius generis: inſuper eandem molem nuncupauit Plato omnicapacem, informem, inuiſibilem, mente comprehendendam, &c. Conſpicuè Porphyrius cum Platone, & Moderato, ait materiam eſſe indefinitam effuſionem, hac conſideratione ſeruatur vera ſententia Ammonij in prædicamentis, dicentis, dari dimenſionem, & molem, quæ Subſtantia ſit. Hanc fuiſſe opinionem Simplicij ex dictis in præcedentibus conſpicuum eſt, ideò in 4. Phyſ. com. 16. dixit, materiam eſſe dimenſionem quandam materiatam, & indefinitam, quę nõ ſit forma, quantum & magnitudo, ſed diſperſio, effuſio, & infinitudo quædam.

Alexand.

Inſuper, eod. com. inquit, Alexandrum multa dixiſſe vt materiatam dimenſionem à magnitudine ſecerneret, tamen hæc videri confundere & in vnum redigere, adeò vt Alexandro tribuat, ipſum quoq; putaſſe materiatam molem eſſe à formali magnitudine diſtinctam.

Auerr.

Sententia Auer. de dimenſionibus interminatis, materiæ coæuis, dum rectè explicatur, non differt à comprobata ſententia, nam dimenſio interminata conſiderata tanquam affectio materiæ, intrinſecùs, & pro ſuo eſſe abſoluto, eſt eſſentia materiæ, & eſſentialis eius effuſio, extrinſecùs tñ, & pro ſuperaddita propria formalitate, eſt accidens ad quantitatem pertinens, quod per ſuperuenientẽ formã terminos & perfectionem recipit. Scio tamen, aſſeclas Auerr. longè ſecùs eius opinionem explicare; Sic itaque principalium auctorum, & interpretum ſententiæ ſatis rectè conciliantur;

Quæ affectio materiæ ſit prior? Dubitatio.

Et cum duæ ſint affectiones materiæ, potentia, & moles, quæritur quęnã earum ſit prior? Puto dicẽdũ, effuſionẽ, & diſperſionem antecedere. Rõ eſt: quia materia nõ eſſet apta recipere formas, niſi eſſet diſperſio & effuſio quędam eſſentialis. At dubitabit aliquis,

quia

quia Ariſt.in primo Phyſic.diſputans aduerſus aſſerentes ens eſſe vnum & infinitum, inquit,ſi eſt infinitum,non eſt vnum,quia includit Subſtantiam,& Quantitatẽ,at per hanc opinionem materia ſtatuitur vnum ſimplex & indefinitum. Reſpondeo, infinitum actu & per denominationem,non eſt vnum,infinitudo autem materiata & eſſentialis effuſio,eſt vnum & ſimplex.Sed adhuc inſtatur: quia Ariſt. in 3.Phy.loquens de infinito,inquit,nil diuidi in partes niſi quantũ ſit, at per hãc opinionem,materia cum ſit effuſio,diuidi poterit ſine quantitate.Reſpondeo nil diuidi actu,niſi quantum,materia autem quamuis ſit effuſio,ſolùm poteſtate eſt diuiſibilis:hinc Porphyrius eam dicebat indiuiſibilem,redditur autem diuiſibilis actu per quantitatem ſuperuenientem,

Solutio.

Alia dubitatio.

Solutio.

Diluuntur aduerſæ rationes. *Cap. XI.*

QVAMVIS ex hactenus declaratis ſatis cõſpicuè eliciantur ſolutiones rationum,cum approbata ſentẽtia pugnantium, clarioris tamen cognitionis gratia,potiores earum quàm breuiſſimè diluam. Oſtendebatur c.6.materiam eſſe corpus,rationes illæ pro eo vim habent, vt oſtendãt materiam eſſe effuſionem,& materiatam molẽ,vt patefeci, ea eſt Subiectum primum,inuariabile ſecundum eſſentiam,cætera quæ ei ſuperueniunt, quamuis ſeruari poſſint genere,numero tamen variantur, vt ex dictis patet; At inſtabatur, quia omne corpus vel eſt Subſtantia vel Accidens, corpus autem quod eſt Subſtãtia, compoſitum eſt.Reſpondeo, id eſſe verum de corpore actu & formali, de quo etiam vera ſunt cætera,quæ eo loci adduntur,non de effuſione,& materiata mole.Afferebãtur c.7.rationes pro forma corporis,coæua materiæ,quæ exigui ſunt roboris,nam primò ea forma nõ requiritur vt ſit inchoatio formarum,quia pro eo ſat eſt potentia materiæ,vt ſuo loco patefeci. Similiter non requiritur pro conſtituenda communi priuatione,quia priuatio non ſequitur formam,ſed comitatur potentiam,& quemadmodum in materia conſideratur communis potentia,ita communis priuatio,nec pro ortu debet dari forma communis æterna,quia forma eſt principium,vt terminus à quo, vel ad quem,termini autem variantur.Addebatur vnius communis materię, vnã deberi eſſe communem formam.Reſpondeo, materiam referri ad formas per potentiã, & vt ſe habet de potentia,ita ſe debet habere de forma,potentia non eſt vna numero, & communis,ſed vna genere.Addebatur in omni genere eſſe deueniendum ad vnum primum.Reſpondeo in genere formarum abſolutè, deueniendũ eſt ad vnam primam formam abſolutè,quæ Deus eſt;in genere formarum materiatarũ,attinentium ad Prędicamentum Subſtantiæ id primum debet eſſe vnum,non numero, ſed genere, vt in reliquis Prædicamentis.Dicebatur,ꝙ niſi ea communis forma daretur, formæ fierent ex nihilo,& agens non largiretur perfectionem,ſed multitudinem.Hoc perſolui,dum loquebar de inchoationibus formarum,nam potentia eſt inchoatio cuius perfectio eſt forma & actus.Addebatur,corpus non gigni,quia caret contrario.Reſpondeo,ea materiata effuſio non gignitur,corpus ad Quantitatem & ad Subſtantiam pertinens non gignitur genere,omnis enim forma Subſtantiæ dat materiæ vt ſit corpus, at variatur numero, & tanquam terminata proprio termino. Dicebatur corpus prædicamenti Subſtantiæ eſſe vniuocum,& egere forma vna per quam conſtituatur. Hæc ratio quæ à nonnullis maximi fit negligenda eſt,nam genus vniuocum,vt eſt vnum, ita expoſcit formam vnam; at eſt vnum genere, & ſi ea ratio alicuius eſſet roboris, neceſſe eſſet omne genus conſtitui per formam vnam, quod tamen in nullo Prædicamentorum ſeruatur, vt conſideranti notum eſt. Demùm afferebantur rationes pro dimenſionibus interminatis, ex ſententia Auerrois, quæ rationes, & ſententia quid veri includant, patet ex rectiore explicatione eius opinionis. Rationes pro opinione

Diluuntur rationes 6. cap.

Diluuntur rationes 7. cap.

Ratio quę à nonnullis plurimi fit, negligenda penitus.

Diluuntur rationes pro dimenſionibus interminatis.

D.Thome relatæ, per ſæpe dicta ſalutæ ſunt,& præſertim quoniã ego cum D.Th.exiſtimo cuncta quæ in compoſito reperiuntur præter eſſentiã materiæ permutationi eſſe obnoxia.Inſuper generatio dicitur mutatio totius,quia dũ mutatur poſtrema differentia,variatur totum: vltima enim forma eſt totum id,quod res eſt,vt dicitur in ſeptimo Metaphyſi.43.

Prima dubitatio, an materia ſit prędita partibus.

Sed duæ ſuperſunt diluendæ difficultates, vna eſt,an materia cum ſit materiata moles,prædita ſit partibus? Altera an ſit in loco? De prima,videtur prædita partibus,omnis enim effuſio partes habet inuicẽ diſtantes. Inſuper, vt totum ad totũ,ita pars ſe habet ad partẽ;ſed tota materia eſt prior tota formali mole, vt Subſtãtia Accidente,quare partes ſunt priores partibus formalis molis.Rñdeo, materiã habere partes poteſtate,non actu, habere partes eſſentialis & materialis effuſionis,non formalis molis; Et dum dicitur vt totum ad totum,&c.

Solutio.

Reſpondeo,materiam totam antecedere ſecundum eſſe abſolutè, at non ſecundum eſſe formaliter quantũ, & idipſum dicendum de partibus veluti corpus eſt prius albedine ſecundum eſſe abſolutè, at non ſecundũ eſſe formaliter album.

An materia ſit in loco.

De altera difficultate,dũ quæritur, an materia ſit in loco? Ariſ.hac de re videtur ſecum pugnare:nam in 5.Phyſi.8.oſtendens generationẽ non eſſe motum,inquit:quod mouetur eſt in loco,quod generatur nẽpè materia,& Subiectum generationis,nõ eſt in loco.In primo autem de Ortu & interitu,27. inquit: id quod gignitur,neceſſariò eſt in loco,quare & materia,ex qua gignitur.

Solutio.

Pro ſolutione cõſiderandum,ꝙ dum quæritur,an materia ſit in loco? id poteſt intelligi dupliciter:vel an ſit in loco vt eſt pars compoſiti; vel an ſi ſeorsùm exiſteret,eſſet in loco: in prima ſignificatione dicendum eſt,eam eſſe in loco ex accidẽti, & id tribus modis; primò,quia per formalẽ molem in ea exiſtentẽ,ſecundò,quia per compoſitum, quod per ſe eſt in loco;tertiò,per Qualitates mouentes ſecundum locum dicitur vel ſurſum vel deorsùm eſſe ſecundum naturã,ſiue præter naturam.Ariſt.in 5.Phyſi.negat eã eſſe in loco per ſe; in primo de Ortu infert eam eſſe in loco niſi per ſe,ſaltẽ ex accidenti. In altera ſignificatione, an materia ſeorsùm ſubſiſtens eſſet in loco, inquit Scot. in 2.

Sent. Scoti.

Sent.ſi materia ſeorsùm à forma conſideraretur extra vniuerſum minimè eſſet in loco quia extra Mundũ locus non eſt,at ſi intra conſideraretur, ea non eſſet in loco per circumſcriptionem,ſed per Definitionem,vt etiam ſeparatæ formæ.

Opinio propria.

At quia iam patefeci,quòd aſſerere materiam exiſtere ſeorſum à forma includit contradictionem,proptereà dicendum puto,ꝙ materia ſecundum propriam conditionem conſiderata, potiùs dicenda eſſet locus dimenſionum formalium,& inane, vt à Platone & ab Ariſto. dicitur,quàm in loco:nam quod eſt in loco,debet ambiri,indefinito repugnat vt ambiatur; Inſuper cum ſit tanquam vacuum,repugnat vacuo eſſe in loco, alioquin vnũ interuallum eſſet in alio. Quare dicamus,ꝙ putare materiã exiſtere ſeorsùm à forma, variæ ſequuntur contradictiones,quarum vna hæc eſt,quòd ſimul non eſſet in loco,& eſſet in loco: primò non eſſet in loco,quia non eſſet: inſuper quia eſſet tanquam inane,cui repugnat eſſe in loco,vt etiam repugnat conditioni indefinitæ & non terminatæ,cum locus ſit terminus ambiens, ex aduerſo eſſet in loco quia quod fit ex ea in loco eſt,vt argumentatur Ariſt.in 1.de Ortu & interitu.

An Materia ſit Principium induidua conſtituens?
Cap. XII.

Vnum quadruplex.

QVAMVIS indiuidua ſint proxima ſenſib.& primò à nobis cognoſcantur,quod tamen principale principium ſit, per quod conſtituãtur,ſummopere latet, qua de re loquuturus, accipio primò vnum eſſe quadruplex,numero,ſpecie,genere,Analogia,ſiue potiùs ab vno & ad vnũ.Horũ quatuor vnũ numero eſt maximè vnũ,& cętera includit.

Vnũ genere & ſpecie per formam cõſtituitur.

Inſuper accipio tanquam notũ,vnum ſpecie,& genere per formã conſtitui,vniuerſale.n.formam deno-

denotat,& ex ea elicitur,hinc qui dicit Cœlum,Carnem,& ſimilia vniuerſalia,formã denotat,vt aſſeritur 1.de Cœlo 92.Tertiò conſiderandum,quod vnũ numero vſurpatur & latè,& propriè;latè,dum ea quæ ſunt vnum Subiecto,dicuntur vnum numero, vt in primo Phyſic.66.materia & priuatio vnum numero dicuntur,indiuiduum autẽ ſiue vnũ numero propriè,adhuc eſt duplex, vel ſpeciei,vt Alcibiades,vel generis, vt hoc animal,hoc corpus,præſertim tamen indiuiduum ſpeciei,eſt propriè indiuiduũ: Dubitatio eſt de quolibet indiuiduo,præſertim tamen de eo ſpeciei.Quod indiuiduũ eſt duplex,vel indefinitum,cõſtituens enunciationem particularem, vt quidam Homo,vel definitum,& hoc tribus modis indicatur, vel nomine proprio, vel propria circumſcriptione,vel pronomine oſtenſiuo. Inſuper,vnum numero,vel conſideratur in formis abiunctis, vel in compoſitis materiatis, dubitatio eſt de his, nam de abiunctis conſpicua eſt ſententia Ariſtotelis, in eis non differre naturam ſpeciei ab ea indiuidui, & ſeipſis,ſine medio eſſe id quod ſunt, vt conſtat ex ſeptimo Metaphyſicæ,41.8. Metaphyſicæ cont.vltimo,& 3.de Anima,cont.9.Similiter in primo de Cœlo,92.legitur in ſolis iunctis cum materia Cœlum & hoc Cœlum diſtingui. Hoc autem vnum numero materiatum adhuc eſt duplex, vel compoſitum ad ſubſtantiam pertinens, vt Alcibiades, vel compoſitum ex ſubſtantia & Accidente, vt hoc album. Dubitatio eſt de ſubſtantia,quod propriè & præſertim vnum numero dicitur, in qua conſiderantur vna numero forma,vna numero materia, & vnum numero compoſitum,de quo cõpoſito eſt ſermo. De huiuſmodi indiuiduo loquendo, conſiderandum eſt, quòd cum in ſe ſit vnum,etiam eſt diſtinctum à quouis alio,& non eſt aptum vt tale eſt,competere pluribus. Demùm accipiendum eſt vnius rei plura poſſe eſſe principia,& cauſas, vt legitur in ſecundo Phyſicorũ,ideò etiam indiuiduationis principia, & cauſæ poſſunt eſſe plures. At dubitatio eſt de principali,& potiſſima. Quæritur itaque,quodnam ſit principale principium conſtituens poſtremum indiuiduum materiatæ ſubſtantiæ?

Vnum numero.

Indiuiduũ ſpeciei duplex.

Concluſio.

Rationes pro opinione dicentium, Materiam eſſe principale principium indiuiduationis. Cap. XIII.

De principali principio indiuiduationis, ſex ſunt opiniones principaliores,nonnulli enim id tribuunt materiæ alij modo euidam materiæ, qui dam Quantitati,nonnulli ſimul materiæ & Quantitati,quidam congregato ex accidentibus,quæ nuncupantur indiuiduantia,nonnulli demũ formæ. Quicumque id materiæ tribuunt, rationibus & auctoritatibus ſatis validis & conſpicuis vtuntur. Et primò Singulare,& vniuerſale opponuntur ex ſententia Ariſtotelis in ſecundo cap.primi Poſter.quare principale principium conſtituens Singulare,debet opponi principali principio conſtituenti Vniuerſale;at Vniuerſale conſtituitur per formam;quare Singulare per materiam,oppoſitam formæ per relationem, & vt potentia opponitur actui; hoc videtur denotaſſe Ariſtot. in primo de Cœlo 92.inquiens,circulum denotare formam ſolam, hunc vero circulum formã cũ materia. Præterea id ſtatui debet principium indiuiduationis,quod eſt multitudinis, & infiniti eſt origo;indiuidua enim multa & indefinita ſunt, multitudo autem & infinitum ex materia prodeunt, tum ex ſententia Pythagoræ, denotantis materiam per binarium,& numerum parem,quæ ſunt ſemina multitudinis & infiniti, tum ex ſententia Platonis nuncupantis materiam magnum & paruum,hoc eſt indefinitũ quoddam & binarium;tum demùm,ex ſententia Ariſtotelis aſſerentis in 3.Phyſic. infinitũ ex ſola materia prodire,& ob id ſolùm dari infinitum poteſtate,hinc in primo de Cœlo 92.inquit,omnem formam in materia exiſtentem vel eſſe numero multiplicem,vel eſſe poſſe,& 12.Metaphyſ.49.ait:ſi plures eſſent primi motores,materiam includerẽt. Præte-

De principio indiuiduationis opiniones ſex.

1 Quod materia ſit principium.

Ratio 1.

Ariſtoteles.

Ratio 2.

Ratio 3. Prętereà,ideſt principale principium indiuidui, quo poſito, indiuiduum ſecernitur à conditione ſpeciei, & quo dempto,auſertur ea diſtinctio; at hoc materiæ competit, nam ex ſententia Ariſtotelis in tertio de Anima, nec non in 7. & 8. Metaphyſicæ, in *Ratio 4.* ſeiunctis à materia,ea non diſtinguuntur. Quartò,cum indiuidua inter ſe diſtinguantur vel primo & præſertim diſtinguuntur forma,vel materia;non forma,quia quę di- *Cõfirmatio.* ſtinguuntur forma,diſtinguũtur ſpecie,& eſſentia;quare diſtinguuntur materia,quod non contingeret,niſi ea eſſet principium indiuiduationis. Et confirmatur per Ariſtotelem in 10. Metaphyſicę 25. dicentem,marem à fœmina diſtingui non ſpecie,ſed mare ria;at ſi mas per materiam & corpus diſtinguitur à fœmina,longè magis per ea diſtin *Auerr.* guentur inter ſe indiuidua. Hinc Auer. in prima diſp.contra Algaz. in fol. 7.& 8. difficultatis,conſpicuè aſſerit,indiuidua ab inuicem diſtingui materia,& ob id aſſerit, qđ ſi Animæ ſeruarentur poſt interitum Hominum, eſſet neceſſe,vt in vnam venirent.

Ratio 5. Quintò,id conſpicuè elici videtur ex Definitione Indiuidui,nam in quinto Metaphyſicæ conr. 12. Definit Indiuiduum quod ſit id,cuius materia eſt vna, ex quo hęc elicitur ratio,id eſt principale principium Indiuidui,per quod Definitur; at Definitur per *Ariſt.* materiam,quare ea eſt principale principium. Hoc aſſeritur ab Ariſtotele in ſeptimo Metaphyſicæ cont. 28. dicenre, omnis iam ralis forma in his carnibus & oſſibus, Callias eſt,& Socrates,diſtincta quidem per materiam. Et in cont. 35. vltima materia ſingulare eſt,& 3. Metaphyſicę 11. legitur: Multitudo vel eſt rerum differenrium forma, *Alexãder.* vel Quantitate; Eiuſdem opinionis viſus eſt fuiſſe Alexander: nam in primo Nat. qq. cap. 3. inquit: Animal rationale ſi cum materiatis circumſtantijs ſumarur, Singulare conſtituit,ſine eis verò Vniuerſale. Idipſum repetit cap. 25. & in primo de Anima,ca. 25. ait: dum ſpeciem Hominis abdicatis materię appendicib. excipimus, nil aliud quã communem hominem intuemur, quippè quòd ſingularium Hominum differentia à *Rationes ad uerſæ.* materia proficiſcitur. Hæc opinio dubitatione non caret: Nam indiuiduũ eſt id, quod *Ratio 1.* non eſt aptum competere alijs,eſt non diſtinctum a ſe,& diſtinctum à quouis alio:hoc *Ratio 2.* non poreſt ex materia oriri,ea enim nec vnum conſtituere valet,nec diſtinctionem,cũ ſit communis cunctis mortalibus,& expers cuiuſlibet diſtinctionis. Prętereà, principale principium huius debet eſſe condirionis,vr cum ex ſe ſit tale,cætera ſint talia mu nere eius;materia,& eius partes non ſunt ex ſe indiuiduæ,non natæ ſubijci alijs,& ſe- *Ratio 3.* paratis à materia,ſine materia competit conditio indiuidui. Demùm ſi per materiam conſtitueretur indiuiduum,ea ſcientia,quæ abſtraheret à materia,abſtraheret etiam à conditione Indiuidui; at hoc non accidit, nam Ariſtoteles in ſeptimo Metaphyſicæ trigeſimoquinto, inquir, dari ſingularia Mathematica,quæ cum ſint ſeiuncta à materia, ea appellat ſingularia intelligibilia.

De Principio Indiuiduationis opinio ſecunda & tertia. Cap. XIIII.

Principiũ eſſe Quantitatem. *Ratio 1.* *Ratio 2.* EXISTIMARVNT nonnulli principium Indiuiduationis non materiam,ſed Quantitatẽ eſſe, idque nituntur oſtendere. Primò,quia diſtinctio indiuiduorum non poreſt conſtitui per differentias eſſenriales,illę enim conſtituunt,& diſtinguunt ſpecies,quare conſtitui debenr per accidentales, accidentium autem origine primum eſt Quantitas,per eã itaque primò conſtitui debet. Prætereà,id primò conſtituir indiuiduum,per quod materia in partes diuiditur,& ſine quo diſtinctio,& multitudo indiuiduorum non ſeruatur: *Ratio 3.* huiuſmodi autem eſt Quantitas. Demùm frequenter Ariſtoteles conditionẽ indiuiduorum circumſcribit per quantum,veluti in 4. Metaphyſicę 22. inquir mortalia fluere ſecundum quantum,hoc eſt,ſecundum conditionem ſingularem, ſeruari verò

ſecun-

ſecundum quale,hoc eſt,ſecundum cõditionem communem.Nec deſunt alij,qui tertiam enunciantes ſententiam,inquiunt accidentia cuncta,ſingulorum propria,& præſertim quantitatem eſſe principium indiuiduationis:hinc ea dicuntur accidentia indiuiduantia. Ratio eſt:quia ſi ſolam quãtitatem inſpicimus,ea eſt apta in partes diuidi, pluribusque formis ſubijci. Confirmatur auctoritate Porphyrij, qui circumſcribens ſingularia,dixit eſſe ea,quæ ex accidentibus conſtant, quorum collectio non valet eadem in alio reperiri, & in ſecundo Poſter.inquit Philoſophus,ſub eadem ſpecie multas reperiri differentias,ad eſſentiam non attinentes, quæ ſunt accidentia indiuiduantia:ideò eo loci inquit Philoponus id fuiſſe dictum, quia indiuiduum eſt congregatum ſecundum accidens. Præterea, illud eſt principium indiuidui, per quod indiuiduum vnum differt ab altero;at differunt,non per eſſentiam,ſed per accidentia,ea itaque ſunt principium indiuidui. Inſuper,id eſt principium indiuidui à quo abſtrahunt ſcientiæ,quarum officium eſt abſtrahere ab indiuiduis; at abſtrahunt non à materia, nec à forma,ſed ab accidentibus;ea itaque ſunt principium indiuiduorum. Præterea, id eſt principiũ indiuidui, quod ſingulare ſuperaddit naturæ ſpeciei; at ſuperaddit ſolùm accidens. Hinc Boetius in Porphyrium dixit,ſpeciem denotare vniuerſam eſſentiam indiuidui, & indiuiduum nil addere niſi accidens. Hę duæ opiniones apprimè dubiæ videntur, non enim indiuiduum Subſtantiæ poteſt primò per accidentia conſtitui,quod oſtendo; Et primò, Vt genus Subſtantiæ ſe habet ad genus Accidentiũ,& ſpecies ad ſpeciem, ita indiuiduum ad indiuiduum,vt genus & ſpecies Subſtãtiæ ſunt priora genere & ſpecieb. Accidentium,vt dicitur in 7.Metaphyſ.cont.4.quare indiuiduum quoq; Subſtantię,iudicandum eſt prius indiuiduis Accidentiũ,prius autem nõ conſtituitur per poſterius.Inſuper,accidentia indiuidua redduntur per Subiectum, & albedo vnius partis niuis,eſt numero vna, quia Subiectum eſt numero vnum, quare non poteſt Subiectum reddi vnum numero per eius Accidentia. Præterea,inquit Philoſophus in Prædicamento Subſtantiæ,indiuidua eius eſſe Subſtantias primas, & cætera vel eis accidere,vel de eis dici,Subiectum autem eſt prius his quæ illi accidũt, vt dicitur in 1.Phyſic. Pręterea,vt Pr̨dicamentum ſe habet ad Pr̨dicamentum,ita indiuiduum ad indiuiduum; Pr̨dicamentum Subſtantiæ eſt prius origine Prædicamẽtis Accidentium;quare indiuiduum Subſtantiæ antecedit origine indiuidua Accidentiũ, & non poteſt per ea conſtitui.Præterea,inquit Themiſtius in 3.de Anima, quòd aliud eſt indiuiduum,& eſſe indiuidui,vt Socrates,& eſſe Socratis, Socrates includit Accidentia,eſſe eius illa excludit & ſolùm includit principale principium indiuidui,& cum eſſe Socratis non ſit Accidens,ſed prima Subſtantia,abſurdum eſt dicere Accidẽs eſſe principale principium indiuidui. Præterea,aſſeritur in 2.Phyſ. omne ſecundum Accidens eſſe poſterius eo,quòd eſt ſecundũ ſe,& redigi ad id prius,quod eſt ſecundũ ſe;at Accidentia cum Subſtantia conſtituunt compoſitum ſecundum Accidẽs, quare expoſcunt aliquid prius ſecundum ſe, id autem eſt indiuiduum,quod dicitur prima Subſtantia;quare id non conſtituitur per aliquod Accidens, ſed per aliquam Subſtantiam antecedentem.

Opinio 3. *Ratio 1.* *Porphirius* *Ariſtot.* *Philoponus* *Ratio 2.* *Ratio 3.* *Ratio 4.* *Boetius.* *Euerſio.* *Ratio 1.* *Ratio 2.* *Ratio 3.* *Ratio 4.* *Ratio 5.* *Ratio 6.*

Demùm Accidentia, & præſertim terminata Quantitas, quæ ab eis ſtatuitur principium principale indiuidui, variantur,ſeruato indiuiduo eodem;quare ea non ſunt principale principium Indiuiduorum. *Ratio 7.*

.·. .·.
.·.

De

De Principio Indiuiduationis opinio Quarta.
Cap. XV.

Opinio 4. D. Thom. OPINIO quarta eſt D. Dhomæ & multorum qui eum ſequuntur, & inquiunt, nec ſolam materiam, nec ſolam Quantitatem, ſed materiā quātam eſſe Principium indiuiduationis: Hoc elicitur ex D. Tho. in quinto Metaphyſicæ exponente cont. 12. & latiùs in 3. parte Summæ, q. 77. art. 2. quo loci inquit, Conditio indiuidui eſt, vt nequeat in pluribus eſſe: quod dupliciter contingere poteſt; primò, quia non ſit natum in aliquo eſſe, veluti formæ immateriatæ ex ſe ſubſiſtunt, & indiuiduæ ſunt; ſecundò, quia quamuis ſit natum eſſe in aliquo, non tamen valet eſſe in pluribus, vt formæ materiatæ Subſtantiarum, & Accidentium, quæ ita ſunt in aliquo, vt nequeant eſſe in alio, veluti hæc albedo. Vt pertinet ad primum, materia eſt principium indiuiduationis ſingularum formarum in ea exiſtentium: cum enim uiuſmodi formæ expoſcant Subiectum, & recipiantur in materia, quæ non eſt in alio, ſimiliter nec forma ei inhærens poterit eſſe in alio. Vt verò pertinet ad ſecundum, Quantitas eſt indiuiduationis principium, ideo enim aliquid aptum eſt eſſe in vno ſolo, quia id ex ſe indiniſum eſt, & diuiſum ab omnibus alijs, diuiſio autem competit Subſtantiæ per Quantitatem, ac ita Quantitas eſt quoddam indiuiduationis principium, quatenus formæ numero diſtinctæ, ſunt in varijs partibus materiæ, & ob id Quantitas ex ſe includit quandam indiuiduationem; Poſſumus enim imaginari plures lineas eiuſdem ſpeciei, differentes poſitione, quę ad Quantitatem pertinet, &c. Ex his elicitur conſpicua ſententia D. Tho. quam nonnulli recentiorum ſibi vt propriam arrogarunt. Pro cuius opinionis cōfirmatione ea afferri *Cōfirmatio.* poſſunt, quæ in præcedentibus pro opinione putanrium vel materiam, vel Quantitatem eſſe principia indiuiduationis, relata ſunt. *Euerſio.* At ex aduerſo vt per ea fundamenta confirmatur, ita per aduerſas rationes reijcitur, & præſertim per eas quibus oſtenſum eſt, accidentia non poſſe ſtatui principia indiuiduationis. *Ratio alia.* Quibus addo, quòd cum hi duo ſtatuant principia indiuiduationis, vel ea æquè ſunt prima, vel vt non æquè, non enim Subſtantia & Accidens iudicari valent principia æqualiter, & eiuſdem gradus. Si alterum eorum eſt prius, nos id quęrimus, & de eo eſt dubitatio. *Euaſio.* At inquit D. Tho. indiuiduorum duas eſſe conditiones, quæ per ea duo conſtituuntur, adeò vt neutrum ſit principium adęquatum, ſed ambo ſimul. *Euerſio.* Contra ſtatim, quòd de forma materiata dicimus non eſſe aptam eſſe in alio, & competere alijs, indicamus eſſe indiuiduam, & quia hæc habet à materia, ea ſine Quantitate poterit eſſe principium indiuiduationis. Præterea, ratio D. Tho. videtur leuis, cum dicit huiuſmodi formas per materiam non poſſe eſſe in alio, quia materia non eſt in alio, nam inſtātia eſt de loco, qui non eſt in alio loco, & tamen corpus, quod in eo eſt, valet in alio reperiri. Præterea, quod addit de Quantitate, quòd ex ſe habet indiuiduationem, videtur pugnare cum eius ſententia, quia ſi ſecluſa materia ſeruatur conditio indiuidui, materia nō erit principium neceſſarium eius. *Auerroem non fuiſſe eius opinionis.* Inſuper, quia Iuniorum nonnulli aiunt eam fuiſſe opinionem Auerrois, conſpicuè elicitur eos decipi, ex ſecundo de Anima 63. quo loci inquit Auerroes, per Hominis Phantaſiam, quam ipſe vim cogitandi appellat, appræhendi indiuidua decem Prædicamentorum, & expoliari intentionem particularem à ſenſibilibus communibus & proprijs, eamq́ue collocari in facultate memoriæ, &c. cōſpicuè Auerroes his verbis indicat ſeruari conditionem indiuidui ſeorsùm ab omnibus accidentibus, quod non contingeret, ſi per accidentia cōſtitueretur: hinc Auerr. in primo de Anima, 63. & 90. in ſecundo de Anima 60. & alibi, ait, diſtinctionem & conſtitutionem indiuiduorum ex forma pendere. *Ratio alia.* Præterea, illud cenſeri debet principium indiuiduationis, quod cum ex ſe ſit tale, cætera per illud indiuidua redduntur, at materia Quanta non *Cōfirmatio.* eſt huiuſmodi, vt conſpicuum eſt. Et confirmatur, quia ex ſententia D. Thom. Quanti

tas

Digitized by Google

tas non præcurrit,ſed ſequitur formam,cum itaque forma indiuidua ſit ante Quanti-
tatem,non valet per ſequentem Quantitatem indiuidua reddi. Præterea,materia cum *Alia ratio.*
ſit communis,non valet eſſe principium indiuiduationis,nec quantitas interminata,
tum quia eſt communis,tum inſuper,quia non cõceditur à D.Tho.neque terminata:
quia formam indiuiduatam ſequitur,quare nec materia quanta ſtatui poteſt huiuſmo
di Principium. Et confirmatur:quia ſi id eſſet,indiuiduum ſubſtantiæ non ad ſolum *Cõfirmatio.*
Prædicamentum ſubſtantiæ pertineret,quia includeret Accidentia pertinẽtia ad alia
Prædicamenta,quod eſt abſurdum,vt enim ſubſtantia non pendet ex alijs Prædica-
mentis,ita indiuiduum Subſtantię, quod eſt Subſtanria prima, ex alijs pendere non
debet:non itaque materia, nec materia Quanta, vel materia alijs accidentibus coar-
ctata,valet eſſe principale principium indiuidui.

De Principio indiuiduationis opinio Quinta. Cap. XVI.

SCotus, ingenio perſpicaciſſimo præditus in 2. Sent. Diſt. 3. q. 6. lo-
quens de principio indiuiduationis,inquit, non propriè ſumptam ma- *Opinio 5.*
teriam,ſed modum materiæ,quem & materiam totius, & hecceitatem
appellat,ſtatuendum eſſe commune & adæquatum principium indiui-
duationis. Pro cuius explicatione conſiderandum eſt, ex opinione eius *Sententia*
primò origine dari naturam ſpeciei,quæ ſit ſpecie vna, non formaliter ſed pro funda- *Scoti.*
mento,quæ reddatur vna formaliter per differentiam conſtituentem ſpeciem,quę na
tura ab eo dicitur vnitas maior vnitate generis,minor vnitate formali ſpeciei, quale
eſt Animal in Homine,& color in albedine. Inſuper imaginatur dari vltimam realita-
tem formæ,materiæ, & compoſiti, primò diuerſam à quauis eſſentia eorum, quæ ſit
tamquam actus contrahens naturam eorum ad poſtremam realitatem indiuidui:quã
poſtremam realitatem ait nuncupari materiam,quia eſt extra eſſentiã ſpeciei, & rem
conſtituit aptam ſubijci,vt differentia ſpecifica conſtituit rem aptam formaliter præ-
dicari. Et quamuis hæc vltima realitas comparata cum forma ſpeciei, ſit quidã actus,
eam contrahens;tamen non dicitur forma,ſed materia, quia eſt præter eſſentiam rei;
nec reddit eam aptam prædicari,ſed ſolùm ſubijci,adeò vt ei repugnet diuiſio in plu-
res partes aptas ſubijci,quæ cum ſint propria materiæ,ideò nomine materiæ denota-
tur,non quidem partis, ſed totius,quæ cõtradiſtinguitur ab eſſentia cuiuſlibet rei ſub
Deo exiſtentis,ſiue ſit forma,ſiue materia partis,ſiue compoſitum. Vtitur pro compro *Ratio 1.*
banda hac opinione duplici ratione. Prima eſt,quia vt Vnitas vniuerſè ſumpta,ſequi- *Scoti.*
tur Ens vniuerſè ſumptum,& cũ eo reciprocatur,ita aliqua Vnitas aliquod Ens,quare
maxima Vnitas,qualis eſt ea indiuidui,ſequi debet naturam ſpeciei, contrahendo il-
lam,hæc autem eſt illa vltima realitas,quæ hecceitas dicta eſt. Secunda,omnis differẽ *Ratio 2.*
tia redigi debet ad aliqua primò diuerſa,quare differentia indiuiduorum ad primò di
uerſa redigi debet,ea non ſunt natura ſpeciei,quæ in varijs reperitur, non natura ma-
teriæ partis,communis multis,non accidentia,nec negationes,vt conſpicuũ eſt,quare
erunt entitates poſitiuæ contrahentes naturam materię,formæ,& compoſiti,quę hec-
ceitates & materia totius nuncupantur,diſtinctæ formaliter ab eis quæ contrahuntur;
& hanc ait Scotus denotaſſe Ariſtotelem in 5. Metaphyſicæ,cont. 12. inquientem,vnũ
numero id eſſe,cuius materia eſt vna,& in 12. Metaphyſicæ 49. aſſerentem actum pri-
mum nempè Deũ immunem eſſe à materia:nam Deum ſolum huius materię experiẽ
exiſtimauit. Ego conſentio cum Scoto, dari materiam, & partis & totius,vt ſuo loco
pateſeci;diſſentio tamen primò,quia eam Vnitatem mediam inter Vnitatem ſpeciei, *Conſenſio*
& generis cõmentum iudico. Secundò,quia materiam totius non puto eſſe hecceita- *cum Scoto,*
et diſſenſio.

tem,

tem,ſed omne quod eſt præter eſſentiam compoſiti. Tertiò,cam materiam totius,non puto competere cunctis ſub Deo poſitis,ſed ſolùm compoſitis. Quartò,quia non puto eam eſſe principale principium indiuiduationis. Demùm; non exiſtimo Ariſtotelē in 5.& 12. Metaphyſicæ per materiā denotaſſe illam hecceitatem. Vt pertinet ad primum,ea diſtincta Vnitas ſuperuacanea videtur, quoniam ante aduentum differentiæ ſpecificæ,ſemper ea Vnitas pertinet ad genus,& generica eſt,quia Vnitas formam ſequitur,inter gradum formæ genericæ,& ſpecificæ non datur medium:ſolùm dicere valemus,quòd vt materia conſiderari poteſt pro ſuo eſſe abſoluto, & eſt vna, & pro eſſe relato ad quatuor primas formas Elementorum,& eſt quadruplex,vt aſſeritur tertio Cœli 37. ita gradus genericus conſiderari poteſt pro ſuo eſſe abſoluto, pro quo eſt vnus,& pro eſſe relato ad ſpecificas differentias,& eſt totuplex,quot ſunt differentiæ,& modo quodam medius:at hæc eſt diſtinctio, & ordo non abſolutus, ſed rationis,qua ſola conſideratione ea Scoti ſententia approbari poteſt. Vt pertinet ad ſecundum,nempè quod materia totius non ſit relata hecceitas,oſtenditur primò,quia materia totius refertur ad formam totius,& ab ea contradiſtinguitur forma totius, quę ab Ariſtotele in 2. Phyſic. dicitur totum,& compoſitio eſt vniuerſa eſſentia compoſiti, quare materia totius eſt id omne,quod competit compoſito, & eſt præter eſſentiam eius:huiuſmodi autem non ſunt illæ poſtremę realitates competentes nedum compoſito,verum etiam materiæ & formæ,ſed ſingula accidentia,& conditiones indiuiduantes. Confirmatur:quia forma totius denotat totum quoddam,& perfectum, præſupponens partes varias,hoc competit ſoli compoſito,non autem materiæ,& formę. Inſuper,alienum à vero puto,quòd prima rerum materia conſtet ex materia partis,& forma totius. Similiter,ſimplices rerum formæ,ita enim in compoſito triplex eſſet forma totius,triplexque materia,& præter eas forma quarta partis,& materia quarta partis. Inſuper,materia non eſſet Subiectum primum,vt dicitur in primo Phyſ.82.ſed aliud includeret,nempè hecceitatem,per quam redderetur apta ſubijci,dicendo,hęc materia eſt materia,cum tamen numquam dicatur hæc materia,niſi vt includit proprias diſpoſitiones. Similiter forma partis non valet includere aliquid,quod ipſius formę materia ſit,ita enim forma eſſet materia ſuimet,& materia rectiùs diceretur forma,quàm materia,quia propriè materia eſt eius eſſentia,quæ eſſentia dicitur forma totius: hæc autem abſurda videntur:Inſuper,conſpicuè Ariſtoteles in 8. Metaphyſicę,cont.8. inquit,idem eſſe Animam,& eſſe Animæ,quod minimè verum eſſet,ſi Anima includeret materiam totius. Loquēdo de tertio,ſatis lucidè patet ex ſententia Ariſtotelis,materiam totius non competere cunctis ſub Deo poſitis, & Deum ſolum ab ea eſſe immunem; nam frequenter ait in omnibus à materia ſeiunctis,in idem venire naturam ſpeciei & indiuidui,adeò vt in eis idem ſit caro & eſſe carnis;veluti etiam de Anima id protulit in 8. Metaphyſicæ,cont.8. Inſuper, in 1.de Cœlo 92. inquit. In ſolis conflatis ex materia & forma,carnem & eſſe carnis diſtingui. Similiter,Cęlum, & eſſe Cęli, ſiue Mundum,& eſſe Mundi,& explicans quæ ſit hæc materia, per quam diſtinguuntur,non ait eſſe hecceitatem,ſed corpora ſenſibilia, ſuo ordine mundum conſtituentia. Inſuper cum Philoſophus in 12. Metaphyſicę oſtendat motorem cœli eſſe abiunctum,& à materia immunē,quærit deinde in cont.43.an huiuſmodi motor ſit vnus, vel plures, & ait eſſe plures,omneſque eſſe abiunctos, & à materia ſolutos ob eandā rationem,hoc eſt,quia ſemper mouetur,adeò vt non primum ſolùm,ſed motores omnes conſimiliter ſtatuat expertes materiæ,& de omnibus aſſerit,quòd idem eſt eſſentia,& id cuius eſt eſſentia, ſimiliter in 8. Phyſ. oſtendens Philoſophus motores Cœli eſſe materia ſolutos, de propriè ſumpta materia loquitur,non autem de illa hecceitate,& propterea cum,in 12. Metaphyſicę 49.tanquā conſpicuè abſurdum derelinquat, primum motorem eſſe materiatum,non denotauit hecceitatē (vt cenſuit Scotus) ſed eam materiam à qua in 8. Phyſicorum,& in eodem 12. Metaphyſicę demonſtrauerat eſſe ſeiunctum. Ex quo etiam patet,quòd cum in quinto Metaphyſicæ cont.12.inquit

Prima diſſenſio.

Secunda diſſenſio.

Cōfirmatio.

Tertia diſſenſio.

Elicitur aliud.

Philoſo-

Philoſophus vnum numero eſſe id cuius materia eſt vna, nomine materiæ non deno-
tauit hecceitatem competentem etiam ſimplicibus formis ſub Deo poſitis, ſed eã per
quam ſæpè dixit in compoſitis ex ea diſtingui conditionem indiuidui, ab ea ſpecierũ,
huiuſmodi autem eſt materia propriè ſumpta, quæ eſt altera pars compoſiti vt ex tela
tis, & ex his elucęſcit ętiam veritas & ratio quartæ & quintæ diſſenſionis.

De Principio indiuiduationis opinio propria.
Cap. XVII.

CVM relatæ opiniones ſatis dubiæ apparuerint, pro reſolutione, duas *1. Concluſ.*
profero aſſertiones. Prima eſt, quot ſunt principia exiſtẽtiæ indiuiduo-
rum, tot eſſe principia indiuiduationis. Altera eſt, cum forma ſit princi *2. Concluſ.*
pale principium exiſtentiæ rerum, etiam eſt principale principium indi-
uiduationis. Pro explicatione primæ, accipio ea, quæ propriè exiſtũt in-
diuidua eſſe, & propterea quæ ſunt Principia exiſtentiæ, etiã eſſe principia indiuidua- *Explicatio primę.*
tionis. Confirmatur, quia vt Eſſe & Vnum reciprocantur, ita exiſtere, & vnum nume-
ro, principium exiſtentiæ, & vnius numero. Principia exiſtentiæ ſunt duplicia, quędam
ſecundum accidens, alia ſecundum ſe. Principia ſecundum accidens ſunt proximiora, *Principia*
& notiora nobis, & ſunt accidentia propria indiuiduorum, ſine quibus indiuidua non *exiſtẽtiæ 2.*
exiſtunt, & ad materiã pertinent, cum ſint præter eſſentiam, & ſint diſpoſitiones mate-
riæ: hoc principiũ vt nobis notius, explicauit Ariſt. in 5. Metaph. contex. 12. inquiens,
vnum numero eſſe id, cuius materia eſt vna; materia autem dicitur vna numero per di *Ariſt.*
ſpoſitiones eius. Id clarius expreſſit Porphyr. in lib. Vniuerſalium inquiens, indiuiduum
eſſe id, quod ex accidentibus conſtat, quorum collectio in alio eadem non reperitur, *Porphyr.*
de qua differentia indiuiduorum per accidentia mentionem fecit Ariſto. in 2. Poſter.
Principia exiſtentiæ ſecundum ſe, etiam ſunt duplicia, vel externa, vel interna, externa
ſunt efficiẽs, & finis, vnà cum tempore conſpirante ad indiuiduorum productionem,
vnius. n. numero vnum numero eſt efficiens, in eodem numero tempore pro eodẽ nu-
mero tempore pro eodem fine. Hinc Ariſt. in 5. & 8. Phyſi. pro motu numero vno, di- *Principia*
xit requiri vnum numero efficiens, vnum numero tempus, & vnum numero finẽ, ſiue *exiſtentiæ*
terminum qui acquiritur. Principia eſſentiæ & exiſtentiæ interna ſunt materia, & for- *ſecundũ ſe.*
ma, per quæ cum res ſint, etiam ſunt vnũ, idem. n. eſt Homo, Ens Homo, & Vnus Ho-
mo, vt aſſeritur ſub initio quarti Metaph. Hinc vnius numero compoſiti, vna dicitur
numero materia, & vna numero forma. Ex his patet, principia indiuiduationis eſſe, & *Colligitur*
accidentia, & tempus & quatuor genera cauſarum. Dicebatur ſecundò, Formam eſſe *principiũ.*
principium principaliſſimum, pro cuius notitia animaduertẽdum, quòd quamuis cau- *Formã eſſe*
ſæ externæ, ſint cauſæ principaliores & dominantur internis, & ob id abſolutè nuncu- *Principiũ*
pantur cauſæ; tamen pro rei conſtitutione internæ principatum obtinẽt, cum compo *principaliſ-*
ſita ex eis conſtituantur, & ideò id ſtatui debet principale principium indiuidui, quod *ſimum.*
principalius & intimius illud conſtituit; huiuſmodi ſunt, primò forma, ſecundariò ma *Ratio 1.*
teria; quare forma ſtatui debet principaliſſimum principium indiuiduationis. Quod *Ratio 2.*
confirmatur, quia cum vnum numero ſit mox vnum, ex quinto Metaphyſicæ, id ſta-
tui debet principale principium eius, cui maximè competit ratio, & conditio vnius; hu
iuſmodi autem eſt forma, nam vt aſſeritur in 2. de Anima, contc. 7. cum Ens & vnum
dicantur multipliciter, id quod maxime eſt tale, actus & forma eſt. Confirmatur: quia
vt ſe habet vnitas generis, & ſpeciei ad ſuum principium; ita vnitas numeri ad ſuũ; at *Ratio 3.*
vnitas generis, & ſpeciei formam ſequitur, quare & ea numeri. Inſuper, conſpicuè Ari- *Ratio 4.*
ſtoteles in 2. de Anima, contex. 2. inquit, per formam conſtitui hoc aliquid: at hoc ali-
quid eſt indiuiduũ Subſtantię, vt aſſeritur in Prædicamento Subſtantiæ. Hinc Simpli-
cius illũ cont. exponens, ait: omne cõpoſitum & formã eſt, & hoc aliquid. Quod etiam *Simplicius.*

lucidius protulit in 1.Phyſic.com.82.inquiens,Materiam eſſe indiuiduam, non ex ſe, ſed per indiuiduas formas,quemadmodum etiam formatur ab eis.Nam indiuidua nu mero differentia,diuiſione multiplicantur,& differentijs accidentium: at nec diuiſio, nec numerus,nec differentia ſunt propria materiæ,ſed formarum,&c. His verbis indi cat Simplicius formam Subſtantiæ primò & præſertim conſtituere indiuiduum; Acci-

Ratio 5. dentia verò extrinſecùs.Confirmatur, quoniam id eſt principale proprium indiuidui, quod eſt terminus generationis eius,termino enim conſtituitur id,cuius eſt terminus;

Ratio 6. huiuſmodi autem eſt forma.Inſuper,indiuiduum per id præſertim eſt indiuiduũ, per quod nec diuidi,nec multiplicari aptum eſt; per materiam & molem eſt aptum diui-

Ratio 7. di, & multiplicari; ſola forma ea eſt,quæ ex ſe diuiſionis eſt expers, & alteri compete-re non põt,non.n.Anima Socratis vllo pacto eſt apta alteri indiuiduo competere.Prę tereà, id ſtatui debet principale principium, quod in omnibus ſeruatur,& locum ha-bet; huiuſmodi eſt ſola forma,cuncta.n.indiuidua vel ſunt forma,vel eam includunt, non autem includunt materiam,vt patet dę formis à materia ſeiunctis,dę quib. Ariſt. in 8.Metaphyſicæ cont.vlt.ait,quod ſtatim ſunt id,quod ſunt,& in eis ſeruatur natura indiuidui ſine materia.Id ipſum comprobatur auctoritate plurimorum illuſtrium Pe-

Auerr. ripateticorum,nam Auer.10.Metaphy.com.1.& 1.de Anima,90.inquit, formam eſſe cauſam, quòd indiuiduum ſit vnum,& continuum. Et in 2.de Anima, 60.ait melius eſſe putare varietatem formæ eſſe cauſam varietatis materiæ,quàm vicę verſa. Et in 1. de Anima 53.inquit,membra Cerui non differre à membris Leonis,niſi quia Anima vnius,differt ab Anima alterius, quare ſimiliter membra Platonis non differunt prin-cipaliter à membris Socratis, niſi quia Anima vnius differt ab Anima alterius. Præte-reà,in Paraphraſi de partib.Animalium,lib.3.cap.de Corde, ait oſtenditur Animam eſſe vnam,quia quod eſt vnum, eſt tale per ſuam vnicam formam, eſt.n.vnum per id quod eſt,habet autem eſſe per formam ſuam,& niſi daretur hæc vna forma,non repe-riretur in animali vno aliquid per quod tale animal poſſit vnum appellari, niſi per ali-quid poſterius ſuo eſſe,quod eſt ipſa materia.Nã ſi partes Animæ eſſent tres,& quæ-libet earum eſſet diſtincta Subiecto,vt opinati ſunt Plato,Hippocr.& Galen.principia membrorum eſſent tria,& indiuiduum non eſſet vnũ niſi per corpus,vt quę ſunt vnà per ligamenta,quod maximè eſt abſurdum.conſpicuè aſſerit & oſtendit Auer. princi-pale principium indiuidui eſſe formam,quod patefecit Ariſt.in 1.de Cęlo 92. inquiẽs,

Ariſt. hanc carnem,hoc Cęlum,& ſimilia particularia,denotare formam in materia,hoc eſt, denotare primò formam,ſecundariò materiam:id autem ſtatui debet principale prin-cipium indiuidui,quod primò per eius nomen denotatur, materia autem eſt cauſa ſe-cundaria,& cauſa ſine qua non,vt etiam ipſius eſſe rerum. Nam forma ſecundum ſe conſiderata,per varios gradus abſtractionis conſtituit varios gradus Vniuerſaliũ, con-ſiderata autem cum materia,conſtituit Indiuiduum,& hoc eſt id,quod denotauit Alę

Alexand. xander in 1.Nat.qq.cap.3. & in 1.de Anima cap. 25.

Diluuntur rationes aduerſæ. *Cap. XVIII.*

Primum quod accipitur. VT aduerſæ rationes conſpicuè diluantur,præaccipienda ſunt nonnulla, & primò animaduertendum eſt, in indiuiduis duo conſiderari, primò ęſt vnitas & eſſe eorum; alterum eſt multitudo ſub ſpecie; primũ eſt principale,& neceſſarium;alterũ minus principale, & nõ neceſſarium, nã ẽt ſine multitudine ſeruatur indiuiduum,primum pendet ex forma, alterũ ex materia, vnà cum quantitate, ea.n.origo eſt indefinitę multitudinis,vt cõſtat ex 3.Phyſ. Accipio ſecundò,Indiuiduum dici de duob.de cõpoſito per denominatio-

Alterum. nẽ,& de principio compoſiti per originem & cauſam : cõpoſitum primò, & pręſertim eſt vnum per formam. Sed videndum eſt quomodo forma, & per quid ſit vna nume-

Tertium. ro. Ideo accipio tertio, in vniuerſo ſola indiuidua ſubſiſtere, & reperiri,hinc dicebat Ariſto-

Ariſtoteles in Prædicamento Subſtantiæ, demptis primis Subſtantijs,cuncta aboleri;
& Auerroes duodecimo Metaphyſicæ vigeſimoſeptimo,vigeſimooctauo, & in ſecun-
do , de Ortu & interitu vigeſimonono , inquit , ſolum indiuiduum re vera eſſe , adeò
vt ſtatim quòd aliquid in vniuerſo actu exiſtit , ſtatim ſit ſingulare : vniuerſale autem
conſtituitur actu per intellectum abſtrahentem ab exiſtentia in vniuerſo , & ob id
Ariſtoteles in prooemio de Anima , context. octauo , dixit , Vniuerſale vel nil eſſe ,
vel poſterius , nil eſt actu ſubſiſtens , poſterius autem eſt , vt abiunctum per intelle-
ctum . Hoc præaſſumpto , dico , principia eſſe vnum numero per ſe , vt in vniuerſo
exiſtunt , & quia exiſtere in vniuerſo propriè & primò competit actui , qui forma eſt,
ideò ei primò competit vnum , vt aſſeritur in ſecundo de Anima contex. ſeptimo , &
per eam competit compoſito , at quia id non valet tribuere compoſito ſine materia ,
ideò materia dicitur principium ſecundarium , & cauſa ſine qua formæ nec exiſtere ,
nec multæ numero eſſe poſſunt. Et ita non eſt ponenda noua realitas in forma , con-
trahens naturam ſpeciei ad eam indiuidui , vt cenſuit Scotus , ſed eſt eadem realitas
formæ conſiderata vt in Vniuerſo exiſtẽs, nec per alteram realitatem ab ea formę com
poſitum eſt vnum numero. Sic itaque indiuiduatio eſt conditio ſequens exiſtentiam *Quid ſit.*
rei in Vniuerſo,& præſertim formæ, ſecundò materiæ,& per hæc competens compo- *Indiuidua-*
ſito. At inſtabatur per Ariſtotelem in quinto Metaphyſicæ 12. dicentem, vnum nume *tio.* *Inſtantia.*
ro id eſſe, cuius materia eſt vna. Reſpondeo, Ariſtotelem ſumpſiſſe materiam in Defi- *Solutio in-*
nitione indiuidui ; Primò, quia per materiam denotauit etiam accidentia indiuiduan- *ſtantiæ.*
tia, ad materiam pertinentia, quæ ſunt principium nobis notius ; Secundò, quia con-
ſiderauit indiuiduum vt particeps multitudinis , quæ ex materia oritur ; Tertiò , quia
conſiderauit indiuiduum vt contradiſtinctum à ſpecie , quæ diſtinctio ſolùm compe-
tit materiatis , nam in abiunctis in idem veniunt ; Quartò , quia Ariſtoteles explicare
voluit propriam formalitatem, per quam forma indiuiduum conſtituit, nam forma vt
in materia, conſtituit indiuiduum, quę ſic actu exiſtit. His accedit (vt cõſiderauit Sim
plicius,) ꝙ materia proxima non eſt vna, niſi per formam Accidentalem extrinſecùs,
intrinſecùs verò per formam Subſtantialem. At inſtabatur, quia ſcientiæ abſtrahunt à *Alia inſtã-*
principio indiuiduationis, cum tamen nõ abſtrahunt à forma, quare forma non vide- *tia diluitur*
tur principium indiuiduationis. Reſpondeo, ſcientias abſtrahere à forma vt actu exiſtẽ-
te in Vniuerſo, & ita abſtrahere ab indiuiduatione , quãuis non abſtrahat à forma pro *Solutio al-*
ſuo eſſe abſoluto. Inſuper inſtabatur : quia forma eſt fundamentum Vniuerſalis. Re- *terius.*
ſponſio patet; nam forma vario modo ſumpta conſtituit vnum , & numero , & ſpe-
cie, & genere, vnum numero non conſtituit ſine propria materia, vt Vniuerſale, & ob
id dicitur fundamentum vniuerſalis, & præſertim, quia abſtractio ex forma fit. Adde-
batur , id eſſe principium indiuidui, quo poſito, indiuiduum diſtinguitur ab vniuerſa-
li, & quo dempto, non diſtinguitur, hoc autem materię competit. Reſpondeo, per ma *Solutio al-*
teriam non conſtitui indiuiduum , id enim etiam ſine materia ſeruatur , ſed conſtitui *terius.*
diſtinctum à ſpecie , & multiplicatum. Inſuper id de materia verum eſt , vt de cau-
ſa ſine qua non , & ſecundaria. Dicebatur, indiuidua inter ſe vel diſtingui forma, vel
materia : non forma , quia conſtituit diſtinctionem ſpeciei ; igitur materia , vt aſſeri-
tur ab Ariſtotele decimo Metaphyſicæ , vigeſimoquinto. Reſpondeo , ea primò , & *Solutio al-*
præſertim diſtingui forma , non quidem abſolutè ſumpta , ſed vt exiſtente in Vni- *terius.*
uerſo , & quia id ei non competit ſine propria materia , ideò id materiæ tribuitur, *Quomodo*
vt denotetur id per quod contradiſtinguitur à forma abſolutè ſumpta , conſtituen- *accidentia*
te ſpeciem. Afferebantur rationes pro parte aſſerentium accidentia eſſe principium *ſint & non*
indiuiduorum. Quæ diluuntur, tum quia per ea extrinſecùs conſtituuntur , & tam *ſint Princi*
quam per notiora nobis circumſcribuntur, tum inſuper, quia attinent ad materiam, *pium.*
& ad exiſtentiam, nam conſiderare formam, vt in Vniuerſo exiſtit, eſt eam conſidera- *Solutio ra-*
re cum huiuſmodi accidentibus. Similiter ex dictis elicitur ſolutio rationum pro *tionum pro* *opi. D. Th.*

opinione D. Thomę relatatum, nam materia eſt principium ſecundarium, cauſa ſinè qua non, & origo non indiuidui, ſed multitudinis, & diſtinctionis naturæ ſpeciei ab ea indiuidui. Rationes pro parte Scoti relatæ, mihi non obſunt, nam concedo indiuidua differre, per aliquid primò, & ex ſe diſtinctum, id verò aſſero præſertim eſſe formam, vt actu exiſtentem Vniuerſo, ſecundariò verò materiam, & hæc duo inuicem in proprio genere ſunt cauſæ: nam materia formaliter indiuiduatur per formam, forma verò non eſt indiuidua ſine materia ex qua eſt educta, forma itaque principale principium eſt.

A quo, & cuius gratia ſit Materia?
Cap. XIX.

Sententia veterum. HACTENVS apparuit an ſit, quid ſit, & qualis ſit materia, ſupereſt modo conſiderandum, à quo, & cuius gratia ſit? qua de re breuibus, & lucidè agens, aſſero conſenſiſſe veteres Philoſophos, Materiam eſſe ingenitam, & æternam, & ob id carere cauſa efficiente. Ratio huius conſenſionis eſt, quia ſolam nouerunt generationem per tranſmutationem, & materiam; creationem non cognouerunt; huiuſmodi autem generatio non valet materiæ competere, vt conſpicuum eſt: & ob id vnanimes, enunciarunt, ex nihilo nil fieri. Ita aſſeruerunt materiam gigni non poſſe, alioquin fieret ex materia, & eſſet antequam fieret. At cum de eius æternitate conſenſerint, diſſenſerunt tamen: quia nonnulli materiam principium abſolutè primum exiſtimarũt, ex nullo pendens, ex quo detrimenta & mala prodirent, ex quorum numero fuerunt Academicorum nonnulli, vt Atticus, eius aſſeclæ, & Plutarchus, vt ei tribuit Ficinus in Plotin.
Manichæi. En. ſecundo, libro quarto, cap. ſecundo. Inſuper, Manichæi refetente Philopono, in diſpu. 3. contra Proclum, & Simplicio in Epict. capit. trigeſimoſecundo, nec non D. Thom. tertio, contra Gentes cap. & Auerr. contra Algaz. diſpu. 3. in ſolut. duodecimę dub. Hi Deum & materiam duo prima principia putarunt, quorum Deus eſſet ipſum bonum, & bonorum origo, materia ipſum malum, & principium malorum, & ob id Inuicem pugnare, & ex imperio vnius, vel alterius, dixere in Vniuerſo bona vel mala prodire. Similiter Democritus, Leucippus, & Epicurus, materiam, quam Athomos
Democrit⁹. Leucippus. Epicurus, Plato. putarunt, dixere ex nullo pendere, à nulloque dirigi. Ex aduerſo Plato, & Ariſtoteles materiam ex Deo pendere, ab eoque dirigi exiſtimarunt: & quòd ex Deo pendeat, in genere finis cõſentiunt, Deus enim eſt communis omnium finis, cuius gratia ſunt omnia, & cui cuncta inſeruiunt, nam materiæ duplex eſt finis, vnus proximus, & eſt forma, alter remotus, & eſt Deus: materia enim parata eſt vt perenni generatione formas recipiat, conſtituat compoſita, & inde prodeat Mundi abſolutio qui Dei Gloriã enarrat. An autem materia ex Deo pendeat in genere cauſæ efficientis, lis eſt. Nam efficiens eſt duplex, vnum conſeruans, alterum abſolutè transferens ex non eſſe ad eſſe. Exiſtimat Ariſt. Deum eſſe cauſam materiæ conſeruantem, nam per Cœli motum, & lumen ſeruat ordinem Vniuerſi, & ortum ac interitum, ſine quibus materia non eſſet. Hinc legitur in nono Metaph. ꝙ niſi darentur formæ à mole ſeiunctæ, nil eſſet: At inficiatur Deum eſſe cauſam transferentem materiam abſolutè ex non eſſe ad eſſe, vt
Plato. latiùs patefeci in libro De æterna Creatione. Plato autem id magis aſſerere videtur, nã quamuis materiam, & Animam ſtatuat æternam, in ea tamen æternitate ordinem originis conſiderat, ex cuius Sententia Principaliores Academici aiunt, ex Diuina Mente Ideis inſignita, prodiſſe Animas, & præſertim eam Mundi, rationibus

decora-

decoratas, ex Anima autem prodijſſe materiam, ſeminibus fœcundam, per quã primò conſtituerentur quatuor ſimplicia corpora, quæ Elementa nuncupantur, & hanc emanationem æternam, nonnulli æternam creationem appellant, quam originis ordinem per ideas, rationes, & ſemina, Ariſtoteles non approbat. Adeò, vt conſtanter hoc colligere valeamus, materiam ex Deo pendere; nam dicere quòd ex nullo pendeat, deſipere eſt, ita enim Principium abſolutè primum non eſſet vnum, & materia non appeteret formam vt bonum, res enim ob id bonum optant, quia ex ipſo bono pendent. Inſuper non obtemperaret communi motori, nec in finẽ quẽ experit efficiens, ſui natura conſpiraret, ea enim cum efficiente non pugnant, quæ ex eo pendent, & præſertim nõ eſt principium primũ, cum Deo pugnans, eique oppoſitum, quia Deo nil eſt cõtrariũ, vt legitur in duodecimo Metaphyſicæ. Abſoluta autem veritas hæc eſt, materiam vnà cum forma in Vniuerſi productione à Creatore Deo cõcreatam fuiſſe, cui Honor & Gloria in ſæculorum ſæcula.

Abſoluta veritas.

De Materia Mathematicorum. *Cap. XX.*

QVAMVIS principale inſtitutum meum ſit de Materia Senſibili loqui, cumulatioris tamen doctrinæ gratia, etiam de ea Mathematicorum, quæ intelligibilis nuncupatur, verba faciam. Frequenter affirmat Ariſtoteles Mathematica includere materiam veluti in tertio de Anima contex. vndecimo, inquiens, rectum eſſe vt ſimum, quia eſt cum continuo, & in contex. nono, eiuſdem, affirmat aliud eſſe magnitudinem, & eſſe magnitudinis. Hinc in ſeptimo Metaphyſicæ trigeſimoquinto, & trigeſimonono, inſuper in octauo Metaphyſica cont. decimoſexto. Materiam ſecat in Senſibilem, & Intelligibilem, adeo vt omnes de hoc conſentiant dari materiam Mathematicorum, quam intelligibilem appellant: verùm quæ ſit huiuſmodi materia, ſummoperè diſſentiunt. Magnus Albertus in quinto Metaphyſicæ tractatu tertio, & cum eo D. Thom. in ſecundo Phyſicorum, Aegidius, Gandauenſis, Scotus, in ſexto Metaphy. quæſt. prima, & alij multi viri celebres, exiſtimant materiam intelligibilem Mathematicorum eſſe Subſtantiam priorem mole, & qualitatibus ſub ſenſum cadentibus: conſiderant enim hunc ordinem: primam ſtatuunt materiam primam; quam origine ſequi aiunt formam ſubſtantiæ, tertiam conſtituunt Molem, quartam Qualitatem ſub Senſum per ſe primò cadentem. Congregatum ex prima materia, & forma ſubſtantiæ aſſerunt eſſe materiam intelligibilem, quæ nullo ſenſu, ſed ſola Mente comprahenditur, ſiue illa forma ſubſtantiæ ſit forma corporeitatis, vt cenſet Magnus Albertus: ſiue ſit forma alia, per quã corpus conſtituitur, vt putat D. Tho. nil refert. Materiam verò ſenſibilem inquiunt eſſe corpoream ſubſtantiam Qualitatibus Senſibilibus præditam, & ab hac abſtrahere aiunt Mathematicum.

Proponitur agẽdum de materia Mathematicorum.

Dari materiam Mathematicorum conſentiũt omnes.

Quid ſit, opinio Alberti.

Pręcipua fundamenta huius opinionis hæc ſunt. Et primò, Sententia eſt Ariſt. in 5. Metap. prius poſſe abſtrahi à poſterioribus, at nõ vice verſa: moles cõſiderata à Geometra eſt poſterior cõgregato ex materia prima, & forma ſubſtãtiali: quare non valet Mathematicus ab ea abſtrahere. Inſuper Subſtantia eſt prior cognitione Accidentibus, ex 7. Metaphy. contex. 4. quare Accidentia ſeorsùm à Subſtantia nequeunt ſciri; res enim, vt ſe habent ad eſſe, ita ad cognitionem. Præthereà, ſi Mathematicus abſtraheret à Subſtantia, tunc verſaretur in eo quod non eſt, quia Accidentis eſſe eſt Subſtantiæ hærere, & abſtractio eius eſſet Mẽdacium, quia Molem Mente appræhenderet ſecùs ac ſit. Confirmatur per Ariſtotelem in 4. Metaphyſicæ, conte. quarto, dicentem, tot eſſe Philoſophiæ partes, quot Subſtantiæ, indicans omnem Philoſophiæ partem in Subſtantia verſari. Prætereà, Metaphyſicus magis valet

Fundamenta.

1. Fund.

2. Fund.

3. Fund.

Cõfirmatio.

Alia ratio.

abſtrahere, quàm Mathematicus, cum ſit ſcientia ſuprema, & tamen non valet abſtrahere Accidens à Subſtantia, ſed docet Accidentia eſſe definienda per Subſtantiam, & ꝙ eorum eſſe ſit Subſtantiæ hærere. His itaque ac conſimilibus rationibus ſuaſi viri docti, aſſerunt Mathematicum nequaquam abſtrahere à Subſtantia, ſed eam in ſuis definitionibus aliquo trium modorum includere, vel confuſè vel diſtinctè illam explicando, vel ſumendo definitiones à Metaphyſico; qui per Subſtantiam definit.

Euerſio relatæ opinionis: *Cap. XXI.*

ASSERERE Mathematicum non abſtrahere à Materia, quæ ſubſtãtia ſit, eſt conſpicuè pugnare cum ratione, & cõditione Mathematicarum ſcientiarum. *Euerſio prioris opinionis.* Conſpicuè Philoſophus in 12. Metaphy. 44. inquit, nullam Mathematicarum ſcientiarum conſiderare Subſtantiam, pręter Aſtronomiam, quæ conſiderans Molem, & motum Cœlorum, ſolùm confuſè in eius conſideratione Subſtantiam includit. *Ratio 1.* Inſuper, in vndecimo Metaphyſicæ cap. tertio, legitur, Mathematicum, cæteris derelictis, ſolam conſiderare Molem & continuum. *Ratio 2.* *Ratio 3.* Inſuper, Philoſophus in ſecundo de Anima cont. tertio inquit; corpus Phyſicum eſſe principium cæterorum corporum; at ſi corpus Mathematicum eſſet Subſtantia, id iudicandum eſſet principium corporis Phyſici, quia eſſet prius, non autem corpus Phyſicum eſſet principium Mathematici, non enim poſterius eſt principium ſui prioris. *Ratio 4.* Præterea, Arithmetica eſt prima inter Mathematicas, in qua numeri, qui ſunt Accidentia, ſeorsùm ab omni Subſtantia conſiderantur. *Ratio 5.* Idipſum lucidiſſimè elicitur ex Mathematicis contemplationibus, nam ſi conſideramus prima principia Geometriæ, ea ſunt puncta, ex quorum fluxu imaginantur prodire lineas, & ex fluxu linearum ſuperficies, ſuperficiarum denique corpora, nulla excogitata Subſtantia. *Ratio 6.* Similiter Arithmeticus vnitates principia conſtituit ſimpliciores punctis. Præterea, conſiderando Definitiones Mathematicas, ſolam formam eas explicare inſpicimus, vt patet ex ſecundo Phyſicorum 68. Hinc per ſolam formam dicuntur Demonſtrare & Definire. *Ratio 7.* Inſuper, lucidius adhuc id patet conſiderando affectiones Mathematicorum, quæ nedum excludunt materiam, verùm inſuper cum ea pugnant. Inquiunt Mathematici corporis in infinitum augeri, & imaginatione mathematica dicimus corpora rarefieri & denſari in infinitum; hæc autẽ pugnant cum materia, quæ ſubſtantia ſit, cum dentur termini omnium coniunctorum cum ea. *Ratio 8.* Inſuper, Mathematica dicitur abſtrahere à motu; dicitur ſcientia ex abſtractione, & certiſſima, quæ ei non competerent niſi abſtraheret à materia, quę eſt Subſtantia. Nam dicitur abſtrahere à motu, nõ quia non valeat conſiderare motum, vt quantum, ſed quia abſtrahit à materia, & Subſtantia, quæ eſt origo tranſmutationis & motus. Dicitur certa, quia non conſiderat Subſtantiam, & principia interna & latentia, ſed ſolùm Quantum, quod non ita certum eſt Phyſico indaganti Subſtantiam & latentiora principia. Similiter, ſi ſolum abſtraheret à poſterioribus, non diceretur ſcientia ex abſtractione, id enim commune eſt omni ſcientiæ, vt prius à poſteriore valeat abſtrahere, nam etiam Phyſicus Definiens Quantum, id non Definit per poſteriora. Hinc Ariſtoteles in ſecundo Phyſicorum decimooctauo, abſolutè inquit Mathematicum abſtrahere quantum à Subiecto; Subiectum autem eſt id, quod prius eſt, vt dicitur in primo Phyſicorum quinquageſimoſecundo. Demùm, niſi Mathematica abſtraheret à prima materia, & ſuo priore, *Ratio 9.* hæc ſequerentur abſurda. *Primum abſurdum.* Primò, ei non competeret id exquiſitum & exactum, quod communi conſenſione ei tribuitur, id enim ei ſolum competit, quia abſtrahit à materia, quæ inconſtantiæ eſt origo; Hinc planum dicitur tangere ſphæram puncto, quod verum eſt, dum ſeorsùm à materia conſideratur, non autem dum eſt *Secundum abſurdum.* iunctum materiæ. Secundò, tunc Mathematicus conſideraret omne genus cauſæ; ſen-

tentia

tentia enim fuit Alexandri,approbata ab Auerr.in ſecundo Phyſic.quòd conſiderans
materiam,conſiderat omne genus cauſæ.Tertiò,tunc non abſtraheret à materia ſenſi *Tertium ab*
bili,nã Geometra conſiderans ſuperficies terminatas & figura præditas,id conſiderat *ſurdum.*
quod præſupponit materiam ſenſibilem nempè compoſitũ ex materia & forma, qua-
re nititur conſiderare materiam ſenſibilem,nam quamuis id compoſitũ non includat
Qualitates ſub ſenſum cadentes,tamen dicitur includere materiam ſenſibilem, quia
eſt apta eas recipere; Hinc quamuis Phyſicus definiat corpora Phyſica per ſolam
materiam, & formam, tamen non dicitur abſtrahere à materia ſenſibili,vt patet ex
ſecundo Phyſic.19. Quartò, redderetur falſa ſententia prolata ſub initio ſexti Meta- *Quartũ ab*
phyſicæ,quod dempta Metaphyſica,Phyſica eſſet prima Philoſophia,nam ea eſt prior *ſurdum.*
Philoſophia,quæ Subſtantiam conſiderat,priore & magis abſtracta conſideratione,id
autem competeret Mathematicæ. Ex his elicio, Mathematicum in ſolis accidentibus
verſari, & in ſua conſideratione nec diſtinctè, nec confusè Subſtantiam includere, *Quid elicia*
quod etiam Academici in Mathematicis maximè verſari,affirmant, vt elicitur ex ſex *tur.*
to,ac ſeptimo Dialogo de Rep.Platonis; Hinc Simplicius Platoni magis,quàm Ariſto *Academici.*
teli addictus,in primo de Anima,exponens primum cont.ait, Mathematicæ diſcipli- *Simplicius.*
næ ab his, quæ propriè & præcipuè appellantur ſcientiæ,ſuperantur, eo quod nullam
ſpeculantur Subſtantiam,neć principia propria ex veris cauſis eliciunt. Latiùs hac de
re loquitur in 3.de Anima 35.inquiens,Mathematicas dici ex abſtractione,quia acci-
dentia ſeorsùm à ſubſtantijs conſiderant. Idipſum affirmat Themiſtius in primo de *Themiſtius.*
Anima,explicans cont.t 6.Alexander in proœmio Priorũ ait, Geometram ſeparatim *Alexand.*
de linea,tanquam de natura quadã, quæ per ſe ſit, ſeparatim de plano & ſolido diſſe-
rere,quorum tamen nihil abſque Phyſico corpore valet exiſtere. Euſtratius in ſexto *Euſtratius.*
Nicomachiorum idipſum nedum affirmat,ſed etiam oſtendit,inquiens,Mathematicũ
imaginatione ſecernere Quantitatem à Subiecto,& propterea dici ſcientiam Mathe
maticam,hoc eſt,diſciplinariam,quia ea quæ nequeunt eſſe ſine Subiecto, diſciplina
tamen & cogitatione noſtra ita abſtrahuntur, vt ſine Subiecti alicuius intellectione
etiam definiantur, vt patet ex definitione Lineæ & Circuli, & clariùs ex definitione
numerorum,in qua nil numeratum ſuſcipitur.Colligamus itaque,conſenſione Plato- *Concluſio.*
nis,Ariſt.& principalium interpretum,Mathematicum conſiderare Quantitatem ſeor
sùm ab omni Subſtantia.

Quæ ſit Materia Mathematicorum? Cap XXII.

CVM Materia Intelligibilis non ſit Subſtantia, conſiderandum ſupereſt,
quidnam ea ſit? Zimara Theor.7.inquit eſſe Quantitatem seiunctam à *Zimara.*
Qualitatibus Senſibilibus.Quæ ſententia vera non eſt: quoniam Quan *Euerſio.*
titas eſt res conſiderata,vt teſtatur Ariſt.11.Metaphyſicæ,cui debet ma-
teria competere.Propterea,cum Ariſt. dicamus, huiuſmodi materiam *Sẽtentia ve*
eſſe continuum,& partes; De continuo id aſſeritur in tertio de Anima 11.nam explicãs *ra.*
Philoſophus, quomodo rectum ſit vt ſimum,hoc eſt includat materiam Mathema- *Alexand.*
ticam,inquit,cum continuo enim eſt; Hoc approbauit etiam Alex.in 7.Metaphyſicę,
com.30.inquiens,interuallũ Circuli,quem intellectus à materia ſecreuit, eſt materia
intelligibilis huiuſmodi Circuli. De partibus,quòd ſint materia Mathematicorum,aſ
ſeritur ab Ariſtotele ſeptimo Metaphyſicæ, 39. necnon in ſecundo Poſteriorum,
quo loci explicans exemplo Mathematico, quomodo materia ſit principium de-
monſtrationis,pro principio vtitur hoc, quod dimidium duorum rectorum ſit angu-
lus rectus,dimidium autem pars eſt; hæ dicuntur materia per quandam Metaphoram
& ſimilitudinem.Continuum dicitur materia,quatenus includit potentiam,vt termi-

netur

netur figura aliqua, inſuper vt diuidatur & origo ſit multitudinis & infiniti, quæ omnes ſunt conditiones materiæ. Partes etiã ſeruant cõditionẽ materiæ, tũ quia ſunt poteſtate totum, & ex eis totum conſurgit, quod formam denotat, vt aſſeritur in ſecundo Phyſ. & quinto Metaphyſicæ, tum inſuper, quia in partibus fulget diuiſio, multitudo, & quædam indefinita conditio. Hæ duæ materiæ ita ſe habent, vt prima includat ſecundam, non vice verſa. Inſuper Geometriæ vtraque competit, Arithmeticæ vna tãtùm, nempè partes; Hinc Arithmetica dicitur prior, ſimplicior, & certior. Inſuper, quia materiã ſequitur infinitũ, iõ aſſerit Geometra cõtinuũ eſſe aptũ creſcere & diuidi in infinitũ. Arithmeticus verò ait, numerũ in infinitũ creſcere. Prætereà, quia cõtinuũ eſt diſcretum, & infinitũ ſequitur materiam, ideò aſſeritur ab Ariſtotele in proœmio tertij Phyſ. infinitum primò apparere in continuo, nam quia continuum eſt aptum diuidi in infinitum, ideò numerus ex eo prodiens, eſt aptus in infinitum creſcere. Ex quo refulget conſpicua ſolutio cuiuſdam difficultatis, quæ varios turbauit: cum enim affectio prius priori competat & infinitum ſit affectio Quanti, conſentaneum rationi videtur, vt prius competat diſcreto, quod prius eſt. Soluitur quia diſcretum dupliciter conſideratur. Primò, ex parte ſuæ ſimplicitatis; Secundò, vt materiæ eſt particeps: prima conſideratione diſcretum eſt prius, cum ſit ſimplicius: ſecunda verò eſt poſterius, nã continuum magis eſt materiatum, & quia infinitum ſequitur materiam, ideò primò apparet in continuo. Ex his quæ de materia Mathematicorum dicta ſunt varia elicere valemus, ſcitu digna, nam primò refulget cauſa quomodo ſine controuerſia Mathematicæ dici poſſint ſcientiæ certiſſimæ & incertiſſimæ, ſunt certiſſimæ ex parte noſtri, quia ſunt de ſolis Accidentibus & communibus Senſibilibus ſub ſenſum cadentibus: inſuper, includunt exactum & exquiſitum notitiæ genus, quatenus à materia abſtrahunt, quæ inconſtantiæ & varietatis eſt origo; Ex aduerſo, ſunt incertiſſimę, ſecundum naturam abſolutè, quatenus Accidentia conſiderant ex Subſtantia pendentia, ignorata Subſtantia. Inſuper, patet ratio, cur dicatur ex abſtractione, & dicantur nos parare ad diuinorum contemplationem, ſunt enim non de abſtractis, ſed ex abſtractione, quia accidentia materiata conſiderant non conſiderato Subiecto, in quibus cum exercemur, reddimur aptiores ad contẽplanda abiuncta & Diuina, & ob id ſacerdotes Aegyptiorum eis nauabant operam. Prætereà, ob eandem rationem Mathematicæ modò dicuntur Philoſophiæ partes, vt ab Ariſtotele ſub initio ſexti Metaphyſicæ, modo reijciũtur extra limites Philoſophiæ: ſunt pars Philoſophiæ inſpectricis latè ſumptæ, pro quauis rerum contemplatione: excluduntur autem à Simplicio in tertio de Anima, 35. & ab Alexandro in proœmio Priorum, quatenus Philoſophia Theorica propriè ſumpta, eſt de ſubſtantia, & rebus Diuinis, in quibus non verſantur Mathematicæ.

Quomodo Arithmetica prior.

Solutio cuiuſdam difficultatis.

Quæ eliciãtur ex dictis.

Diluuntur rationes aduerſa. *Cap.* *XXIII.*

OSTENSO Mathematicas ab ea materia abſtrahere, quæ Subſtãtia eſt: ſupereſt vt aduerſas rationes diluamus; Quarũ præcipua hæc erat; quia poſterius non poteſt abſtrahi à ſuo priore. Zimara Theor. 7. inquit, id ſolum eſſe verum, dum prius includitur in Eſſentia & Quidditate poſterioris; Subſtantia autem non ita ſe habet ad Quantitatem, cum ſit diſtincti generis. Hęc ſolutio non ſatisfacit, tum quia Ariſtot. in ſeptimo Metaphyſicæ cont. quarto abſolutè inquit, Subſtantiam eſſe priorem Accidentibus cognitione, tũ inſuper, quia cum neceſſariò ingrediatur diſtinctam definitionem Accidentium, obtinet conditionem eorum, quæ pertinent ad rei eſſentiam. Hinc in eodem Theoremate conſiderans fortè leuitatem eius ſolutionis, addit, id debere intelligi de cognitione diſtincta & exacta. Quæ ſolutio vera eſt: Nam quamuis Mathematicæ in ſuo genere ſint perfectione preditæ, abſolutè tamen ſunt ſcientiæ apprimè imperfectę. Addebatur, quòd

Solutio primę rationis

Euerſio.

Solutio ſecũdę rationis.

quòd tunc Mathematicus verſaretur in eo quod non eſt,& eius abſtractio eſſet mendacium.Reſpondeo,aliud eſt,non conſiderare aliquid vt Ens, & aliud verſari in non Ente:de Mathematico verũ eſt primũ , at non alterum,verſatur enim in quãto quod eſt,id tamen non conſiderat vt eſt,ſed vt Quantum.Inſuper inhęrere alteri eſt in rõne accidentis cum hac reduplicatione vt eſt accidens, at non vt eſt aliquid abſolutè & pręſertim quia ſubſtantia eſt eius cauſa non in genere formæ , ſed Materiæ & Subiecti, à quo Mathematicus abſtrahere valet; Nec ob id ea conſideratio eſt mendacium, tum quia ea eſt abſtractio cum præciſione, conſiderando vnum,derelicto altero,non cum compoſitione,dicendo id poſſe reperiri ſeorsùm ab altero:tum inſuper, quia nil Quanto tribuitur, quod ei non competat. Addebatur, quòd euerteretur ſententia Ariſt.dicentis,Subſtantiam eſſe priorem cognitione Accidentibus. Soluitur, quia id verum eſt de cognitione diſtincta & abſolutè perfecta. Dicebatur Metaphyſicam magis poſſe abſtrahere,cum tamen non definiat Accidens ſine Subſtantia. Reſpondeo magis poſſe abſtrahere abſtractione prodeunte ex perfectione;hinc conſiderat abſtracta;& ex Accidentibus,& Subſtantia elicit notiones communiores,veluti Entis, boni & ſimiles;non autem magis abſtrahit abſtractione prodeunte ex imperfectione cognitionis,qualis eſt ea Mathematicorum,quæ imbecilitatem denotat, non facultatem & vires.Inſtabatur inſuper,quia tot dicuntur eſſe Philoſophiæ partes,quot Subſtantiæ. Soluitur primò, quia Ariſtot.tunc loquitur de partibus primæ Philoſophiæ, ea enim verſatur cum in Subſtantia ſenſibili,tum in abiuncta,& ſupra ſenſum poſita.Inſuper ea ſententia,vera eſt de principali & magis propriè dicta Philoſophia, qualis non eſt Mathematica. Verùm adhuc inſtare aliquis poſſet,quia Ariſtot. 13. Metaphyſicę cap. 2.inquit,Mathematica eſſe priora ratione ſenſibilibus,quod verum non eſſet,ſi Mathematicus abſtraheret à Subſtantia, non enim accidens eſt prius ratione Subſtãtia. Solutio colligitur ex eodem cap.nam inquit Philoſophus,Mathematica eſſe priora ratione,vt albedo eſt prior Homine albo,nam pars dicitur prior toto, & ob id Quantitas eſt prior Quanto ſenſibili,vt albedo Homine albo : inſuper, eſt prior,quatenus Quantum antecedit Senſibile proprium,non autem quia Subſtantiam priorem conſideret. Cur autem Quantitati competat vt conſiderari modo aliquo poſſit non conſiderato Subiecto,ratio affertur ab Ariſtotele in ſeptimo Metaphyſicæ,34.& in ſecundo Phyſicorum,dicente,Mathematica eſſe vt rectum;formas Phyſicas vt ſimum , quod certã & definitam materiam in ſui ratione includit , & ob id ſine ea definiri nequit; At de his hactenus. Deo Laus.

Solutio alterius rationis.

Dilatio poſtremæ rationis.

Dubitatio.

Solutio.

Finis Librorum de Materia.

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

De quatuor primis Qualitatibus;

LIBER VNVS.

PROOEMIVM.

Fundamentũ fabricæ.

FVNDAMENTVM admirabilis Fabricę huius mortalis orbis, omnium conſenſione id eſt, quod Subiectum primum, primaque nuncupatur Materia, quæ eatenus eſt conſtans & firma, quatenus eius eſſentia nec fit, nec interit; abſolutè tamen omni mutationum generi ſedem prebet, adeò vt de eà enunciare valeamus, quòd ſit fundamentũ cõſtans & firmum perennis inconſtantiæ & permutationis mortalium. Hoc primum Subiectum, vt ſit fundamẽtũ congruens, præditum eſſe debet effuſione aliqua, & extenſione, ob quam in partes diuidi, varijs ſubijci formis, & terminis vnicuique conſentaneis claudi valeat. Cui fundamento

Officia primarũ Qualitatum.

Quanto, & extenſo, accidunt ac hærent Qualitates illæ, quæ ad tactum pertinent, & primæ dicuntur, nẽpè calor, frigus, humor, & ſiccitas, quæ parant pro Subſtantiæ forma, eiusque mox ſunt inſtrumenta. Harum beneficio primò conſtituuntur Elementa, mox per eaſdem ea inuicem permutantur, modoque vario miſcentur, demùm ſunt inſtrumenta communia omnium effectionum & perpeſſionum, quibus mortalia corpora per naturam ſunt obnoxia: & quoniam vt pro rerum productione, ita pro cognitione ſunt apprimè neceſſariæ, ideò accuratè ſunt conſiderandæ; De quibus ego verba facturus, perpendam primò, quę & quot numero ſint? mox quomodo circumſcribantur, diuidantur, ac inter ſe diſtinguantur? & demùm, quæ pro earum diſtincta cognitione iudicabo requiri, vnà com Ariſtotele explicare conabor.

Declarãda de Qualitatibus.

Conditiones Qualitatum primarum, & enumeratio Qualitatum ad tactum attinentium. Cap. I.

QVAERTVR quot, & quæ ſint Qualitates primæ, & communes corporum natura conſtantium? Pro quarũ inuentione vt pateat quid quęramus, earum conditiones ſunt referendæ. Quæruntur primæ Qualitates, non abſolutè, ſed mortalium; non primæ dignitate, ſed origine; Hæ cum ſint Qualitates primæ, expoſcunt primò vt ſint communes cunctis mortalibus, alioquin non abſolutè, & in omnibus primæ eſſent. Inſuper, expoſcũt vt conſtituant in ſuo genere prima ſenſibilia corpora, adeò vt ſint eorum differentiæ

Conditiones primarum Qualitatũ.

quatenus

quatenus ſenſibilia ſunt;& quoniam ad ſenſum pertinent,ideò expoſcunt tertiò,vt re ſpondent Senſui origine primo,qualis eſt Senſus tactus. Prętereà,debent eſſe aptę efficere & pati, alioquin officia permutationum non exequerentur. Demùm cum ſint primæ & communes,debent illis tribus conditionibus eſſe præditæ,quibus ex ſententia Ariſtotelis in primo Phyſ.42.prima generationis principia conſtituuntur,nempè, vt in materia Qualitates alias priores non habeant,ex quibus fiant; non fiant ex ſe viciſſim, adeò vt vna contrarietas ex alia pendeat; & ex eis reliquæ omnes mortalium Qualitates prodeant.Et quoniam (vt dixi) huiuſmodi Qualitates ad tactum attinere debeant,ideò pro earum inuentione differentiæ Qualitatum principales ad tactum pertinentes ſunt numerandæ.

Qualitates ad tactum pertinentes quot numero ſint?

Ariſt.in ſecundo de Ortu & interitu,cont.8. ſeptem numerat earum oppoſitiones,nempè calidum,frigidum;humidum,ſiccum;graue, leue; aſperum, lene;durũ,molle;lubricum,aridum;craſſum & tenue.

Dubitatio de raro & denſo.

At dubitatio, eſt quia prætermiſit rarum & denſum,quarũ oppoſitionem numerauit in ſecundo de partibus Animalium,cap.1.necnon ſub initio octaui Metaphyſicæ;& præſertim hac de re dubitare debemus,quia in8.Phyſ.cont.55.inquit,rarum & denſum eſſe principia omnium affectionum, nam graue leue; molle durum; calidũ & frigidum; raritates vidētur eſſe & dẽſitates quædam &c.Cum autem ſint principia,maximè numerari debent. Id ipſum aſſeruit Plato in 10.de Legibus,inquiens,Magnum paruum,rarum & denſum,ſe qui mox calorẽ,& cæteras affectiones.

Dubitatio de acuto & obtuſo.

Prætereà, enumeratio videtur diminuta, quia pretermittitur acutum & obtuſum,quæ ab Ocello Pythagoreo inter Qualitates ad tactum pertinentes numerantur. Pro ſolutione accipio non fuiſſe curę Ariſtoteli in ſecundo de Ortu & interitu abſolutè differentias omnes ad tactum attinentes numarare,ſed principaliores.

De raro & denſo.

Zimara.

Et quatenus pertinet ad difficultatem primam de raro,& dẽſo, Ariſt.ſecum pugnare videtur,quia in 8.Phyſ.55.inquit, rarum & denſum eſſe principia cæterarum affectionum;in ſecundo autem de partibus Animalium,cap.primo ait, rarũ& denſũ non eſſe Qualitates primas,ſed ſequi primas.Zimara ſoluens, ait Ariſtotelem in octauo Phyſicorum non ex propria,ſed ex veterum opinione fuiſſe loquutũ, veteris enim pręſertim materiæ condenſatione & rarefactione res fieri aſſerebant.

Euerſio.

Ea tamen ſolutio mihi dubia eſt,quoniam abſolutè inquit Ariſt.ea eſſe principia,non autem dici ab alijs.Similiter Plato,vt dixi,eandem ſententiam protulit, qui tamen non cenſuit res fieri condenſatione & rarefactione;& facile profectò eſſet ea via ſoluere cõtrouerſias omnes,aſſerendo Philoſophum non ex ſententia loquutum.

Opinia propria.

Proptereà ſecus ſoluens,dico,rarum & denſum dupliciter vſurpari; vel pro ſecundis Qualitatibus ſequentibus alias,in qua ſignificatione Ariſtoteles in ſecundo de partibus Animaliũ dixit ſequi Qualitates primas; vel vt denotant ſitum partium, & ſequuntur motum partium in loco;& quoniam motus ſecundum locum in 8.Phyſicorum oſtenditur primus omnium motuum,ideò iure denſum & rarum dicuntur principia aliarũ affectionum;Hanc ſolutionem elicio ex Ariſtotele,qui in ſeptimo Phyſicorum contex.10.ait, omnis motus ſecundum locum,congregatio quædam eſt & ſegregatio. Et in octauo Phyſicorum 76.ait,congragatio& diſgregatio motus ſecundum locum ſunt. Et pro lucidiore ſolutione dicendum eſt, vel conſideramus ordinem,quo Qualitates pẽdent ex Cœlo,vel quo ex primis prodeunt ſecundæ: ſi ordinem primum conſideramus,rarum & denſum ſunt primę affectiones,quia cœlum operatur Lumine & motu,quibus rarefacit corpora ſublimiora,& denſa reddit remotiora, quod cum efficiat, calefacit, cæteraſque Qualitates producit. Et hanc ſolutionem ego profectò veriſſimam puto:

Dubitatio de acuto obtuſo.

Ariſtoteles in 8.Phyſicorum conſiderabat cætera,vt ſequuntur motum ſecundum locum,quem oſtendit primum; in ſecundo autem de partibus Animal. conſiderat non cauſas communes,ſed proprias. Altera dubitatio de acuto & obtuſo ſoluitur,quia nõ ſunt ſenſibilia propria tactus,ſed communia,ad figuram pertinentia;modò autem cõſiderantur ſenſibilia propria ſenſus tactus. Prætereà non inuicem agunt, non ſunt

principia

Digitized by Google

principia aliorum affectionum,& conſpicuè pendent ex alijs, ideò iure ab Ariſtotele prætermittuntur.

Ex Qualitatibus enumeratis ad tactum pertinentibus Quatuor primæ eliciuntur. Cap. II.

EX Qualitatum genere, ſeptem enumeratæ oppoſitiones cum ad tactum pertineant cęteris origine antecedunt; ideò ex eis illæ elici debent, quæ abſolutè ſint origine primæ. *Reijcitur graue & leue.* Graue & leue non debent ſtatui primæ, tum quia non inuicem agunt, tum inſuper, quia pendent ex calido, frigido,& alijs, tum demum, quia non ſunt principia cæterarum. *Tenue & craſſum.* Tenue & craſſum etiam reijci debent, nedum quia vt ait Galenus in primo de Elem. capit. 9. nec agunt, nec patiuntur, verùm inſuper, quia vt ait Ariſt. tenue redigitur ad humidũ. craſſum verò ad ſiccum. *Lubricũ & aridum.* Lubricum inſuper & aridum derelinqui debent, quoniam inuicem non agunt, ac etiam quia lubricum ad humidum redigitur, cum ſit humidum aliquid paſſum, vt oleum; aridum verò, ſiue friabile ſit exactè ſiccum, adeò vt in puluerem diſſoluatur. Inſuper, competunt huiuſmodi affectiones non ſimplicibus corporibus, ſed mixtis: hinc oſſa & ligna dicuntur arida, pix & oleum lubrica. *Durum & molle.* Idipſum dicendum eſt de duro & molli, non enim inuicem agunt;& durum ad ſiccum, molle verò ad humidum redigitur, vt vnà cum Ariſt. affirmat Galenus in primo de Elemẽtis cap. 9. *Aſperũ & lene.* Aſperum quoque & lene prætermitti debent; primò, quia re vera non ſunt Qualitates, ſed denotant poſitionem partium, ex eaque prodeunt, vt dicitur in Prædicamento Qualitatis; ſecundò, quia non inuicem agunt, vt dixit Galenus; tertiò, quia vt conſiderauit Alex. lene per naturam pendet ex humido, aſperum verò ex ſicco, & ob id primæ Qualitates dici non merentur; cæteris itaque oppoſitionib. reiectis, ſuperſunt Calor,& frigus, Humor & ſiccitas, quę ſolę primarum conditiones includere videntur,& ob id iure optimo ſtatuendę ſunt primæ. *Approbantur quatuor primæ Qualitates.* Hæ namque ad tactum pertinent; maximè omnium illum mouent; ſunt cões mortaliũ omniũ; primò in materia recipiuntur, non ſuppoſita alia Qualitate, nec earum vna in materia ſupponit alteram, ſed ęquè primò aptæ ſunt in ea recipi. Ex his prodeunt Elementorum conſtitutiones, mixtiones, temperamenta, ortus, interitus, accretiones, coctiones, & huiuſmodi aliæ mutationes ſecundum naturam, nec vna earum ad alteram redigitur. Cum itaque non prodeant ex alijs Qualitatib. non mutuò ſe conſtituant: & ex eis pendeant cæteræ omnes mortalium Qualitates:& huiuſmodi conditiones non competant alijs, colligendum eſt, has ſolas illas eſſe, quæ mereantur dici primæ. *Pythagoras.* Hinc iure Pythagoras, quem ſequutus eſt Ocellus Lucanus eius diſcipulus, has quatuor eſſe dixit Qualitates primas: mox *Hippocrates.* Hippocrates idipſum approbauit, ideò Galenus in primo de Naturalibus capitulo ſecundo inquit, Hippocrates primus omnium, quorum fama ad nos peruenit, demonſtrauit quatuor eſſe omnes Qualitates, quæ mutuò in ſe agerent;& miſceri eas mutuò totas per totas primus nouit,& principia demonſtrationum, quas Ariſtoteles poſteà pertractauit, ſcripta apud eum priorem inuenias: *Galenus.* Inſuper idem Galenus primo Methodi, capitulo ſecundo, inquit Ariſtotelem rationum Hippocratis de natura interpretem eſſe, primumque Hippocratem calidum, frigidum, humidum, ſiccum, adinueniſſe; Ariſtotelem tamen oſtenſionibus eius inuenta comprobaſſe; Quæ Galeni ſententia reſpondet verbis Ariſtotelis in ſecundo de Ortu, & interitu, dicentis, alij enim ſupponentes vtuntur quatuor primis Qualitatibus,& non dicunt, quare tales, & tot ſint. *Plato.* Plato quoque in Timęo, eaſdem innuens Qualitates, dixit, Generationis nutricem, nempè primam materiam,

materiam,ignitam & humefactam;Terrę inſuper & aëris formam ſuſcipientem,paſſiones〈que〉 harum pediſſequas perpetientem,omniformem videri.Hos ſequutus eſt Ariſt. in ſecundo de Ortu & interitu rationem ſuperaddens.Galenus in præfatione libri de *Galenus.* Natura Humana,has quatuor eſſe Qualitates primas oſtendit , tum quia morborum differentiæ has ſequuntur,tum quia modi curandi ſumuntur ex eis,tum tertiò,quia tẽperamenta,ætates,& regiones eis reſpondent;aliæ enim ſunt calidæ, aliæ frigidæ,aliæ humidæ , aliç ſiccæ. Idipſum priùs aſſeruit Ariſt.in ſecundo de partibus Animalium , *Ariſtot.* cap.2.inquiens,has eſſe cauſas mortis,vitæ,ſomni, vigiliæ,iuuentutis,ſenectutis, ſanitatis, & morbi . Similiter eadẽ veritas confirmatur: quia hę ſunt Qualitates illæ, quæ pro eſſe rerum mortalium ſunt neceſſariæ,à quib.Cœlum eſt immune, & quas primò lumine & motu producit.Inſuper hæc ſunt illa principia,quæ à Phyſico comprobantur,& tribuuntur Medico,de quibus præſertim verum eſt,Concluſiones Phyſicas eſſe principia Artis Medendi.Et iure ſunt quatuor,nam pro mixti conſtitutione vna oppoſitio materiam parat,altera permutat & format : præterea humor maximè conducit ad facilè recipiendum,ſiccum ad retinendum,calor ad formandum , frigus magna ex parte ad contemperandum,adeò vt ſimul pateat neceſſitas harum Qualitatum,& eximia Naturæ Ars,Dei〈que〉 Prouidentia .

Dubia aduerſus approbationem Quatuor primarum Qualitatum. Cap: III.

NOn adeò eſt conſpicua approbata veritas de numero quatuor primarum Qualitatum,quin variæ difficultates eam obumbrent , tenebricoſam〈que〉 reddant:nam octo præſertim ſunt quæ pariunt difficultatẽ.Primò enim grauitas & leuitas duplici ratione videntur his antecedere : *Prima dubitatio de graui & leui.* Prima eſt,quia niſi priores eſſent,erraſſet,& ordinem peruertiſſet Ariſt. qui in libris de Cœlo prius egit de graui & leui , mox in libris de Ortu & interitu , de quatuor approbatis Qualitatibus;ordo namque reſpondet Naturæ rerum , & priora , primò ſunt conſideranda. Altera ratio eſt,quia vt motus ſe habet ad motum,ita principium eius ad principium:Latio eſt prior alteratione, ex 8. Phyſ. quare principia lationis ſunt priora principijs alterationis:grauitas & leuitas ſunt principia lationis,quatuor approbatæ Qualitates alterationis;quare grauitas & leuitas abſolutè priores ſũt. Altera dubitatio eſt:quia ſi primæ Qualitates eſſent quatuor,duę eſſent primæ oppoſitiones,quod reijcit Ariſt.in primo Phyſ.56.inquiens,contrarietatem primam vnicã eſſe,& in omni genere vnicam eſſe contrarietatem primam, & ſi plures eſſent contrarietates primæ,etiam plures eſſent primæ materiæ,quod eſt abſurdum. *Secunda dubitatio.* Tertia dubitatio eſt,quoniam ea quæ fiunt ex alijs,non ſunt prima : quatuor relatæ Qualitates fiũt ex alijs,quod oſtendo per Ariſtotelem in primo Phyſ.50.aſſerentem, ſolam priuationẽ & formam eſſe oppoſitionem primam,& non fieri ex alijs, cæteras verò ex alijs fieri. *Tertia dubitatio.* Confirmatur:quia calor ſequitur motum,Lumen,& raritatem;frigus oppoſita;ſiccitas à Lumine, & à calore producitur; humiditas ab oppoſitis. Quartò, quæ fiunt ex ſe inuicem,non debent prima iudicari,ex primo Phyſ.42.huiuſmodi ſunt Qualitates enumeratę,humor enim & ſiccitas ſequuntur calorem & frigus , inquit enim Ariſt. in principio quarti Meteorum,calorem & frigus humectare,deſiccare,dura reddere , & emollire,& in quinto de Gen.Animalium c.3.inquit, calorem per ſe reddere corpora dura,per calorem enim humor in vapores tranſit. *Quarta dubitatio.* Confirmatur,quia earum quatuor Qualitatum duæ dicuntur efficientes,duæ patientes,at efficiens eſt prius patiente , ex 3.de Anima,19.& actus abſolutè eſt prior potentia ex 9.Metaphyſicæ,quare nõ omnes ſunt æquè primæ.Quinta dubitatio eſt,quoniã dantur Qualitates his priores, veluti Lux,& Lumẽ,perſpicuũ,& opacũ, denſum & rarũ. Hę ſunt Qualitates cõmunes *Quinta dubitatio.*

Cœlo,& mortalibus,non pendentes ex quatuor enumeratis,ſed potiùs vice verſa, &
non ſunt Qualitates ſecundæ,cum non pendeant ex alijs; quare illæ potiùs ſunt iudi-
Sexta dubitatio. candæ primæ.Dubitatur ſextò,cum dentur Qualitates primæ & ſecundæ,quæ earum
debent iudicari præſtantiores,& dignitate priores? Septima dubitatio eſt,cum dentur
7. Dubitat. Qualitates ſecundæ,num valeant competere ſimplicibus corporib. vel tãtùm mixtis?
8. Dubitat. Poſtrema dubitatio eſt,cum dentur Qualitates primæ corporum mortalium, num ẽt
dentur Qualitates primæ cœleſtium corporũ? & ſi dantur, quænam ſtatui debeant?

Diluuntur quinque difficultates primò relatæ. Cap. IIII.

DIFFICVLTATES propoſitæ dignæ profectò omnes ſunt conſide-
ratione, nonnullæ tamen earũ per dicta in præcedentibus ſolutæ ſunt.
Quæ principia quærantur. Nam quæruntur modò principia trãſmutationis mortalium, nõ prima
abſolutè, vt in 1. Phyſi. ſed propinquiora, nec quæritur oppoſitio prima
abſolutè, qualis eſt priuatio,& forma; ſed prima inter qualitates,ad ta-
ctum pertinentes.Inſuper non quæruntur principia prima principalia,ſed organica,q̃
ita ſe habeant,vt inuicẽ agant,& vnũ ad alterũ non redigatur,quo præaſſumpto, con
uertar ad ſolutiones. Inſtabatur primò: quia vel grauitas & leuitas ſunt priores, vel
Ariſt. ordinem peruertit.Reſpondeo grauitatẽ & leuitatem dupliciter cõſiderari poſſe;
vel ſecundum originem,& ita ſequuntur quatuor primas Qualitates, vt dicitur in 2.
Soluitur prima dubitatio de grauitate & leuitate. de partib. Animalium cap. 1. vel conſiderantur vt circumſcribunt naturam Elemen-
torum & ſunt principia lationis eorum & ordinis Vniuerſi: & quoniam Elementa per
grauitatem & leuitatem primò Mundum ſuo ordine cõſtituunt,mox per primas Qua-
litates inuicem permutantur,ideò iure Ariſt. ordinem ſeruans priùs in libris de Cœlo
diſſeruit de Grauitate & leuitate; mox in libro de Ortu & interitu,de quatuor primis
Qualitatibus; & quamuis latio in Vniuerſo abſolutè ſit prior, in his tamen quæ fiunt
eſt poſtrema origine,vt in 8. Phyſ. aſſeritur, primò enim Elementa per quatuor Quali-
tates gignuntur,mox per grauitatem & leuitatem mouentur ſecundum locum, & de-
mùm prætereunda fuit huiuſmodi oppoſitio ob rationes in præcedentib. relatas. Inſta-
Solutio 2. batur ſecundò: quia contrarietas prima vnica eſt &c. Reſpondeo,id eſſe verũ de con-
trarietate prima abſolutè,quæ conſtituit communes terminos ortus & interitus,quæ
in 1. Phyſic. quærebatur,nunc verò quæruntur contrarietates primæ inter Qualitates
tangibiles; illa erat contrarietas primæ materiæ,hæ verò ſunt contrarietates ſimpliciũ
corporum, & conſideratur hic ordo: prima oppoſitio abſolutè eſt formæ & priuatio-
Solutio 3. nis; ſub hac Qualitates conſtituuntur,quæ diuiduntur in agentes & patientes, agen-
tium primæ ſunt calor & frigus, patientiũ autem humor & ſiccitas. Dicebatur tertiò,
has quatuor Qualitates fieri ex alijs. Reſpondeo,eas permutari quidem & reſolui in
formam & priuationem, vt dixi,at nego eas fieri ex alijs antecedentibus Qualitatibus
ad tactum pertinentibus.Cõfirmabatur: quia calor ſequitur Lumen, motum,& rari-
tatem.Reſpondeo,per duo fundamenta.Primũ eſt,quia illæ non ſunt Qualitates mor
talium,ad tactum pertinentes,inuicem agentes,de quibus eſt ſermo. Alterum eſt, q
ſequuntur ea non tanquam cauſas proprias,& per ſe primò, ſed tanquam cauſas com
munes,& ſequuntur vel per ſe,non primò,vel ex accidẽti.Erat quarta dubitatio,quia
Solutio 4. fiunt ex ſe inuicem.Reſpondeo,Actionem primarum Qualitatum eſſe triplicem. Vel
enim eſt per ſe, & prima,vt calor calefacit. Vel per ſe non prima, ſed primam ſequẽs.
Huiuſmodi actio præſertim refulget in mixtorum conſtitutione,& tendit in finem vl-
teriorem,& præſtantiorem, in quem per communẽ naturã primæ Qualitates dirigun-
tur. Vel tertiò eſt ex accidenti, ſic explicatur ſententia Ariſto. in quinto de Generat.
Animalium cap. 3. dicentis, Indurat igitur, tum calor,tum frigus,nam euenit,vt ab
vtriſque humor euaporetur, ſcilicet à calore per ſe, à frigore ex accidenti, vnà enim
cum

Digitized by Google

cum calore humor ſecernitur &c. in hac caloris actione conſideratur primò excalefa-
ctio, quæ eſt actio per ſe, & propria; hanc ſequitur humoris in vaporẽ conuerſio, quæ
eſt per ſe, at non proxima & propria, ſed ſequens eam: hanc conuerſionem in vapo-
rem ſequitur ſecretio diſſimilium, quæ fit ex accidenti, vt dicitur in ſecundo de Ortu
& interitu, cont. 8. Sequitur inſuper connexio inter ſe, vt partium humidarum adinui-
cem, ſimiliter aridarum remanentium adinuicem, quod etiam ex calore pendet per ſe
quidem, at ſecundariò deſiccatio partis remanentis eſt ex accidenti, adeò vt in toto
actionis caloris progreſſu, nonnulla per ſe & primò fiant, alia per ſe ſecundariò, non-
nulla penitùs ex accidenti, qua conſideratione varia Ariſt. dicta explicantur, & appa-
rentes controuerſiæ componuntur. Confirmabatur dubitatio, quia agentes ſunt prio-
res patientibus. R̃deo eſſe priores dignitate, at non origine, nec adeò vt vna in mate-
ria alteram præſupponat, & ex ea pendeat. Oriebatur quinta dubitatio ex Lumine, *5. Dubitat.*
perſpicuo, & raro. Reſpondeo, inſtantiam eſſe inanem, quia non ſunt Qualitates agen
tes, ad tactum pertinentes, & cum ſint communes cęlo, minus ad rem faciunt, quia q̃-
runtur Qualitates primæ, propriæ mortaliũ; Lux Cęli eſt Qualitas eminenter includẽs
Qualitates mortalium, & præſertim calorem; Lux mortalium nõ eſt prima Qualitas,
nec ſimplicibus cõpetit, & ſequitur mixtionẽ, & cõbuſtionem, vt aſſeruit Auer. 4. Cęli
32. & in lib. de Senſu & ſenſili. Similiter opacum & perſpicuum in mortalib. ſequun-
tur Qualitates primas, nec inuicẽ agunt. De raro & denſo in præcedentibus verba feci.

Diluuntur tres poſtremæ difficultates. *Cap. V.*

DIGNA eſt cõſideratione, nec explicatu facilis dubitatio ſexto loco pro- *De præſtantia Qualitatum.*
poſita, quæ verſabatur inter Qualitates primas & ſecundas, & quęreba-
tur, quæ earum dignitate pręſtent? Aiunt nonnulli, qualitates primas
vt origine, ita dignitate ſecundis præſtare, id oſtendũt primò, quia cau *Opinio quorundam.*
ſa æquiuoca dicitur præſtantior re effecta, vt Lux calore; Qualitates pri
mæ ſunt cauſa ęquiuoca ſecundarum, quare ſunt etiam dignitate priores. Cõfirmant
idipſum, quia nil agit vltra gradum ſuæ dignitatis; quare cum ſecũdæ prodeant ex pri
mis, non valent eis dignitate præſtare. Ego tñ partem aduerſam veriorem puto, idq́;
oſtendo primò auctoritate Ariſto. qui in ſecundo de Ortu & interitu, conte. 7. inquit, *Opinio propria.*
Obiectum viſus eſſe natura prius quatuor Qualitatibus, & per natura prius, non deno
tauit prius origine, id. n. conſpicuè eſt falſum, ſed dignitate, dignius. n. ab Ariſt. frequen
ter dicitur natura prius. Confirmatur, quia vt Senſus ſe habet ad Senſum, ita Obiectũ
ad Obiectum; ſed tactus dignitate eſt poſtremus; igitur Qualitates primæ ad tactum
pertinentes, ſunt ignobiliores Qualitatibus ſecundis, quæ attinent ad cæteros Senſus
præſtantiores. Præterea, inquit Ariſto. in 8. Phyſi. in 2. de partibus Animalium, origine
priora in eodem, eſſe dignitate poſteriora; Qualitates quatuor in mortalibus ſunt ori-
gine primæ; igitur ſunt dignitate poſtremæ, magiſque materiæ proximæ. Præterea, vt
ſe habent propriæ mixtorum formæ ad formas Elementorum, ita Qualitates ſecundæ
propriæ mixtorũ ad primas proprias Elementorum; ſed formæ mixtorum, omniũ con
ſenſione, dignitate præſtant formis Elementorum, quare ſimiliter Qualitates eorum
præſtant qualitatibus primis Elementorũ. Demùm, cum Materia ordine aliquo reci-
piat formas, ſemper in eodem formarũ genere formæ antecedentes ſunt imperfectio-
res, & cõparatæ cum ſequẽtib. ſunt tanq̃ materiæ proximæ earum. Ratio aduerſa per *Diluitur ratio aduerſa*
duo fundamenta diluitur. Primum eſt, quia non vna prima Qualitas, ſed conſpiratio
omnium quatuor eſt cauſa ſecundarum Qualitatum, vt multi Homines ducũt nauim,
& operantur vltra vires vnius. Alterũ eſt, quoniã pro conſtitutione ſecundarũ Qualita-
tũ conſpirant ẽt cauſæ cõmunes, nempè Cęlum lumine & motu, ac inſuper cauſę pro-
ximæ principales & dirigentes; nempè formæ Subſtantiales; hinc primæ Qualitates

Alex. non ſunt cauſæ adæquatæ prẹſtantię ſecundarũ:& hæc ratio ſ elicitur ex Alexandro 2.
De ſeptima nat.qq.c.3.Erat ſeptima Dubitatio,an Qualitates ſecũdæ ſolis mixtis cõpetant? Sol-
difficultate. uitur,quia Qualitas ſecunda dupliciter vſurpatur;vel propriè,& eſt ea,quæ conſurgit
ex temperamento,idque inſequitur,& hæc ſolis mixtis competit; vel vſurpatur latiùs
pro quauis Qualitate ſequente primas,in qua ſignificatione leuitas,raritas,& perſpi-
cuitas Elementorum dici poſſunt Qualitates ſecundæ, quatenus inſequuntur non tẽ-
peramentũ,ſed connexionem duarum primarum Qualitatum, quod genus ſecunda-
rum Qualitatum competere poteſt ſimplicibus corporibus. De his quoque ſecundis
Qualitatibus quæri põt, an ſint præſtantiores primis? Et probabiliter vtraq; pars de-
fendi põt,præſertim tñ hoc approbandum videtur,ꝙ ſint præſtantiores: nam grauitas
& leuitas proximiùs inſeruiunt naturæ Elementorum, pro motu ſecundum locum &
ordinem Vniuerſi; latio autem eſt præſtantior alteratione; & ordo Vniuerſi eſt præ-
ſtantior generatione & interitu.Similiter,perſpicuũ inſeruit pro Lumine, & eſt cõmu
ne ẽt cœlo,à quo abſunt Qualitates primæ; & demùm ſunt generatione poſteriores,
quare dignitate ſunt priores. Demùm quærebatur, quænam ſint Qualitates cœleſtis
corporis? De quibus loquens breuiſſimè, dico,ſeptem Cœlo competere Qualitates,
De Qualitatibus Cęli. quarum princeps & dux eſt Lumen, eminenter & vnitiſſimè includens quatuor Qua-
litates primas Elementorũ: ſequuntur mox raritas,reſpondens calori; denſitas frigo-
ri; perſpicuitas humori; opacitas ſiccitati; ſextò ſequitur color non diſtinctùs à lumi
ne,ſed eſt ipſum lumen vario modo receptum,& per varia nobis oblatum,qui colores
proportione reſpondent Qualitatibus mixtorũ inanimorũ; ſeptima Qualitas eſt figu-
ra propria,cõpetens Cęlo,quia viuens eſt, ſola.n.viuentia ſunt prædita figura propria,
adeò vt Cœlo cõpetant Qualitates ſupra primas mortaliũ poſitæ. Inſuper Qualitates
reſpondentes primis,reſpondentes ſecundis inanimorum,& rñdentes Qualitatibus vi
uentium,quæ Qualitates in Cœlo non ita ſe habent,vt vna pẽdeat ex altera, ideò om
nes ſeruant modo aliquo conditionem primarum: ſoli colores præſeferunt imaginẽ
ſecundarum,cum prodeant ex Luce,& lumine,nam ſunt vel Lux corporis vario mo-
do Lucidi, vel Lumen receptum in corpore magis vel minus denſo & perſpicuo, vt
Concluſio de his latiùs in lib.de Cęlo.Ad principale itaq; inſtitutum rediens,& prolixè dicta pau
dictorum. cis perſtringens,aſſero primò comparando Qualitates Cœli cum illis mortalium,illas
primas, has omnes modo aliquo ſecundas dici poſſe. Dico ſecundò, ꝙ dum quæritur
prima oppoſitio conſtituens communes terminos generationis & interitus mortaliũ,
ea eſt vna,nempè forma, & priuatio. Addo tertiò, quòd dum quærimus contrarietatẽ
primarum Qualitatum ſimplicium corporum ad tactum pertinentium,ea verſatur in-
ter Qualitates agentes & patientes,mox agens diuiditur in calorem,& frigus, patiens
verò in humorẽ & ſiccitatem:Et hæ ſtatuendæ ſunt Qualitates primæ, quæ ſi inuicem
comparantur, nulla eſt origine prior altera,dignitate autem calor cæteris antecellit.

Circumſcriptiones & nomina primarum quatuor Qualitatum. Cap. VI.

QVATVOR primæ ſimplicium corporum Qualitates,prima ſui diuiſione
Prima Diuiſio primarũ Qualitatum. in agentes & patiẽtes diuidũtur, calor.n.& frigus magis formare & age
re;humor verò & ſiccitas potiùs recipere & pati videntur; Elicitur hæc
diuiſio ex fine,ex Definitione earũ,& ex experientia;cũ.n.his Qualitati-
bus confici debeant mixta,pro quorũ conſtitutione neceſſaria eſt actio
& paſſio,ideò iure earũ duę debuerunt eſſe efficientes & formantes,duę verò recipien
tes & patientes.Quod ſecundò patet experientia,inductione enim conſtat,(vt dicitur
in principio quarti Meteorum)calorẽ,& frigus,& quę conſimilis,& quæ diſtincti ſunt
generis,terminare,connectere,permutare,humectare, arefacere, dura vel mollia red-

dere; arida verò, & humida, tum ipſa ſecundum ſe, tum communia corpora quæcunque conſtant ex vtriſque terminari, & cæteras quas diximus affectiones pati; Tertiò id ipſum elicitur ex earum Definitione, nam vt ait Ariſt. in ſecundo de Ortu & interitu, cont. 8. & repetit ſub initio quarti Meteorum. Calidum eſt, quod congregat eã, quę ſunt eiuſdem generis, ſi autem ea ſecernit, quæ ſunt diſtincti generis, id efficit ex accidenti, dũ. n. ea connectit quæ ſunt eiuſdẽ generis, accidit vt ea ſecernantur, quę ſunt diſtincti generis; Frigidum verò eſt, qđ conſimiliter nectit, & eiuſdẽ & quæ diſtincti generis ſunt, nectere autem eſt agere. Ex aduerſo humidum caret termino proprio, facilè terminatur alieno; ſiccum ſuo termino terminatum, difficilè terminatur alieno; facilè autem, & difficilè terminari, paſſionem denotant. Hæ primæ Qualitates in agentes & patientes diſtributæ, varijs nominibus denotantur. Nam primò nuncupantur communi nomine Qualitates ad tactum pertinentes; At inſuper in ſecundo de Ortu & interitu, cont. 8. dicuntur primæ contrarietates, primæq; differẽtiæ tangibiles. Prætereà, in ſecundo de partibus Animalium cap primo nuncupantur materiæ, inquit. n. Philoſophus, humiditas, ſiccitas, caliditas, & frigiditas, materia corporum ſunt compoſitorum: materia autem dicuntur, quatenus ex eis conſurgit temperamentum, ſeruantur in mixto & Elementi conditionem in parte ſeruant, quod compoſitum mox eſt materia formæ mixti, adeò vt omnes dũ conſiderantur vt partes temperamenti, & referuntur ad mixti formam, ſeruent cõditionem materiæ: dum verò inuicem duæ illę oppoſitiones cõparantur, quod fit ab Ariſt. in principio quarti Meteorũ, duæ dicuntur materiæ, & pati; reliquæ autem formæ, & agere. Quartò, ab Ariſto. in ſecundo de partibus Animalium, cap. 2. nuncupantur principia Elementorum; Ratio, quia ex earũ connexione Elementa conſurgunt, circumſcribũt eorum formas, eaq; reddunt corpora ſub ſenſum tactus cadentia. Quintò, dicuntur Elementa, vt patet ex ſecundo de Ortu & interitu, cont. 16. Ratio eſt, quia ſunt principia in ſuo genere prima, & interna. Sextò, nuncupantur ſub initio quarti Meteorum cauſæ Elementorum. Ratio eſt, quia modo aliquo conſtituunt ſimplicia corpora, eaq; tanquam inſtrumenta reddunt apta vt miſceantur. Septimò, dicuntur affectiones Elementorum, in 2. de Ortu & interitu, 22. Ratio eſt, quia ſunt accidentia Elementorũ propria, attinentia ad tertiam ſpeciẽ Qualitatis; Ideò in 5. Metaph. cap. 14. legitur, caliditas, frigiditas, & reliquę huiuſmodi ſunt paſſiones, ſiue affectiones, per quas corpora alterantur. Octauò, nuncupantur inſtrumenta: cum enim ſint affectiones Elemẽtorum, ſunt inſtrumenta eorum, per quæ inuicem permutantur, & mixtum conſtituunt. Demùm, quatenus materiam proximè parant pro forma Elementi, dici poſſunt diſpoſitiones eius: Sic itaque ob varia earum officia, nominibus varijs denotantur.

Calidum & frigidum.

Humidum & ſiccum.

Nomina primarum Qualitatũ.

Dubia varia attinentia ad Diuiſionem & Definitiones primarum Qualitatum. Cap. VII.

DIVISAE fuerunt Qualitates primę in agentes & patientes, ſuiſq; Definitionibus circumſcriptæ: At cum ex diuiſione, tum ex circũſcriptionibus, variæ, & arduæ emergunt difficultates. Ex diuiſione primò, quoniam Qualitates illæ omnes ſunt formæ ex materia pendentes, quæ vt formæ agunt, vt autem pendẽt ex materia ex accidenti patiuntur; Omnes itaque & agentes & patientes ſunt. Confirmatur: quoniã omnes generant ſimile, omnes agendo repatiuntur, omnes in mixti conſtitutione agunt, patiuntur, remittuntur, & ad mediocritatem redigũtur. Augetur Dubitatio, quoniã male aſſertũ videtur, vnam oppoſitionẽ agere, alteram pati, quia vna oppoſitio non contrariatur alteri, cũ tamen per ſe omne agens agat in contrarium, & patiens patiatur à contrario; à non contrario autem non patitur, niſi ex accidenti, vt aſſeritur in 1. Phyſi. 43. Et quæ ſunt

Dubitatio de diuiſione in agentes et patiẽtes.

ex accidenti in ſcientijs prætereunda ſunt. Præterea, ſi calor ab Ariſtotele dicitur agere, quia humectat, longè magis humor aget cum per ſe, & magis humectet. Præterea, Ariſt. non videtur ſibi conſtare, ſed pugnantia dicere: nonnunquam enim ait, primarum Qualitatum duas agere, duas pati; nonnunquam omnes agere, vt in mutua Elementorum permutatione; nonnunquam omnes agere & pati, inquiens, omne agens agendo repati, & vice verſa, vt accidit in conſtitutione temperamenti; nonnunquam omnes ait eſſe materiam, cuius proprium eſt pati; nonnunquam omnes nũcupat differentias, & formam, cuius proprium eſt agere. Eſt itaque diuiſio Qualitatum in agentes & patientes apprimè dubia. Nec leuiores difficultates prodeunt ex earum Deſcriptionibus. Nam primò dubium eſt, quales ſint Definitiones illæ num ſolùm explicent nomen, vel etiam eſſentiam? & ſi eſſentiam explicant, per quod genus cauſæ ſint traditæ? & præſertim dubitare cogimur, quoniam Philoſophus eas tradens, accipit quæ ſunt ex accidenti, prætermittit q̃ ſunt per ſe, calidi enim per ſe eſt calefacere, frigidi refrigerare, cætera ex accidenti efficiunt. Præterea, ex contrarijs contraria prodeunt: Ariſtoteles autem tum calori, tum frigori tribuit congregare, & præſertim hoc eſt dubium, quia caloris proprium eſt rarefacere, & ſecernere, non congregare. Præterea, Ariſtoteles nedum prætermittit quæ ſunt per ſe, & accipit quæ ſunt ex accidenti, verùm inſuper accipit falſa, calor enim nedum ſimilia nectit, verùm etiam diſſimilia, nã à calore in ventriculo varij cibi in vnam Chyli eſſentiam conuertuntur. Similiter Pharmacopolæ inſtrumento caloris varia & diſſimilia in vnum redigunt, veluti etiam pix & cera per calorem liquefacta connectuntur, & Animal ex varijs conflatum præſertim per calorem formatur, & vnum redditur. Similiter, etiam dubium id eſt, quod de frigido dicebatur, quod omnia nectat cùm ſimilia, tùm diſſimilia: nam frigidi aliquando eſt ſecernere, vt hiberno tempore à frigore comprimẽte exprimuntur lachrymæ. Similiter à frigore extinguente calorem incraſſantem genituram, fit ſecretio partis aqueæ ab aërea, vt dicitur in ſecundo de Gener. Animalium, capitulo ſecundo. Præterea, inſtat Auerr. in 4. Meteorum aduerſus Definitionem ſicci, inſtantia ſumpta ex igne, qui cum ſit apprimè ſiccus, eſt tamen partium tenuiſſimarum, & à continente vt à fornace & à Cœlo facillimè figuram recipit. Similem difficultatem propoſuit Philoponus de cinere, qui ſiccus eſt, & partium tenuiſſimarum. Præterea, adhuc Ariſtoteles videtur errare, quia quod competit vni, tribuit alteri, nam connectere officium eſt humoris, vt dicitur in ſecundo de Ortu & interitu 49. Ariſto. autem id tribuit calori, & frigori. Præterea, cum Qualitatum duæ dicantur efficere, duæ pati, dubium eſt, an efficiens æquè ſint efficientes, ſimiliter patientes æquè tales ſint? Demùm, illa etiã quæ dicta ſunt de nominibus huiuſmodi Qualitatum, difficultate non carent: appellantur enim Principia, affectiones, differentiæ, Elementa, & materiæ, quæ voces pugnantia includunt: nam ſi ſunt principia, antecedunt; ſi affectiones, ſequuntur, & accidunt; ſi ſunt differentiæ, & formæ, non ſunt materiæ. His accedit, quòd perperàm ab Ariſtotele nuncupari videntur Elementa; nam Galenus in primo, de Elemen. capitulo ſexto, aduerſus Athenæum differens, ait primas Qualitates Senſibilium corporum poſſe quidem dici principia eorum, at non Elementa, quoniam conditio Elementi eſt, vt ſit eiuſdem generis cum eo, cuius eſt Elementum, adeò vt corporum corporea debeant eſſe Elementa. Propterea Qualitates ſunt quidem Elementa temperamenti, at ſimplicium corporum non Elementa, ſed principia ſunt. Hæc profectò ſatis conſpicuè ſententiam Ariſtotelis, vel euertere, vel ſaltem dubiam reddere videntur.

In dubium vertuntur deſcriptiones.

Inſtantia Auerr.

Dubia attinentia ad nomina.

An

Explicantur attinentia ad diuiſionem primarum Qualitatum in agentes, & patientes. Cap. VIII.

QVALITATVM quæ in Vniuerſo reperiuntur, nonnullæ ſolùm agunt, *Qualitatũ*
non autem patiuntur, niſi per metaphoram, vt Lumen. Quędam ſolũ *varietates.*
patiuntur, recipiendo perfectionem, non interitum; vt perſpicuum Cœ-
li. Quædam patiuntur etiam cum interitu, vt perſpicuum mortalium.
Quædam agunt, & patiuntur, non quidem adinuicem, ſed ab alio, &
in aliud, vt graue & leue, patiuntur, quia ab alio fiunt, & per aliud intereunt, inſuper
agunt, quatenus ſunt principia motus ſecundum locum. Nonnullæ demùm viciſſim
agunt, & patiuntur, & hæ ſunt quatuor primæ Qualitates, quæ ſunt principia al-
terationis mortalium, quæ in præcedentibus vnà cum Ariſtotele in agentes, & pa-
tientes diuiſæ fuerunt. Et pro ſolutione aduerſarum rationum conſiderandum eſt, vi-
ros ſapientes de propoſitis difficultatibus varia dixiſſe. Galenus in primo, de natura- *Opinio Ga-*
libus facultaribus, cap. 3. ait, Ariſtotelem pugnantia protuliſſe, inquit enim. Cur igitur *leni.*
Ariſtoteles in lib. de Ortu & interitu quatuor Qualitatib. vtitur: in Meteorologicis,
Problematis, atque alibi, ſolum duabus? Nam ſi quis in Animalibus & Stirpibus cali-
dum & frigidum magis agere, ſiccum verò & humidum minus dixerit, fortaſſe etiam
Hippocratem habebit, qui ſibi ſubſcribet, ſi pari modo in omnibus, nõ arbitror id cõ-
cedet, non modò Hippocrates, ſed nec Ariſtoteles, ſi eorum quæ in lib. de Ortu & in-
teritu nõ ſimpliciter ac nudè, ſed cum demõſtratione nos docuit, meminiſſe velit, &c.
His verbis tria indicat Galenus: primò Ariſtotelem ſecũ pugnare, ſecundò diuiſionem *Tria Gale-*
illam Qualitatum veram eſſe in ſolis viuentibus ob calorem vitalem, tertiò de illis eſ- *ni dicta.*
ſe veram non abſolutè, ſed facta comparatione. Sententiam Galeni approbandam nõ
putò. Primò enim controuerſiam proponere debuiſſet non inter dicta in varijs libris, *Euerſio.*
ſed inter ea, quæ in eodem lib. enunciantur, nam in eodem ſecundo libro de Gen. &
interitu, Ariſtoteles vtrumque tribuit Qualitatibus his primis, nimirùm quòd duæ
agant, duæ patiantur, & quòd omnes agant & patiantur, vt pateſeci in præcedenti ca-
pit. Inſuper dico, Ariſtotelem non ſecum pugnare, & cum Galenus aſſerat ſententiam
eius eſſe veram ſolùm de viuentibus, errat; abſolutè enim etiam in ſimplicium produ-
ctione calor & frigus magis agunt, vt ſenſu conſpicuum eſt. Præterea, de omni mixto
verum eſt quòd calor & frigus ſunt principia permutantia, coquentia, formantia, con-
nectentia, & ſecernentia, è contrario autem humor & ſiccitas materiam parant pro re-
cipiendis permutationibus ex calore & frigore prodeuntibus. An autem ſentẽtia Ari-
ſtotelis debeat intelligi abſolutè vel facta comparatione, ex dicendis patebit. Propte-
reà Marſilius in ſecundo de Ortu & interitu, quem multi Latinorum ſequuntur, in-
quit, ſententiam Ariſtotelis veram eſſe, non per ſolam relationem ad viuentia, vt ait *Marſilius.*
Galenus, vel ad mixta, ſed abſolutè: nam ordo in actione & paſſione Qualitatum pri-
marum eſt, vt calor maximè agat, frigus minus, adhuc minus humor, minimè omnium
ſiccitas: de paſſione & reſiſtentia contra ſe habet, omnes itaque agunt, & patiuntur; at
duæ magis agunt, duæ magis patiuntur. Auerroes in 3. ſuarum Collectionum cap. 3 t. *Auerroes.*
inquit, Qualitates patientes habent vt plus patiantur, quàm agant: agentes, vt plus
agant, quam patiantur. Quæ opinio etiam non eſt approbanda. Primò, quia Ariſto- *Euerſio.*
teles definiens, & diuidens Qualitates, loquitur non de actione vniuoca, per quam
calor calefacit, & humor humectat, ſed de æquiuoca, per quam calor terminat,
connectit &c. Hi autem conſiderant actionem vniuocam. Præterea, Ariſtoteles non
conſiderat actionem vnius contrarij in aliud, quod faciunt iſti; ſed vnius contrarieta-
tis in alteram. Præterea, Ariſtoteles abſolutè ait, duas Qualitates agere, duas pati; nõ
autem ait magis, vel minus agere, vel pati: quæ inſtantiæ etiam vim habent aduerſus
Galenum. Philoponus in ſecundo de Ortu & interitu, ſoluens huiuſmodi ambiguita- *Philopon⁹.*
tem

Digitized by Google

tem inquit, in mutua Elementorum permutatione Qualitates omnes agere, omneſq; pati; in mixti autem conſtitutione duas agere, duaſque pati. Philoponum ſequuntur *Lud. Boc.* Lud. Boccaſ. in quarto Meteorum, & ſecundo de Ortu & interitu, necnō *Pompona-tius.* Pomponatius in quarto Meteorum, & addit Lud. Boccaſ. in ſecundo de Ortu & interitu, quòd cum id ſit verum in mixti conſtitutione, etiam in eo eſt verum non abſolutè, ſed cum comparatione, quatenus duæ magis agunt, duæ magis patiuntur, & eſt verū per relationem ad ſumpta in Definitione earum Qualitatum, Auerr. ſimiliter in primo com. 4. Meteorum pro ſolutione vtitur eadem duplici relatione, nempè ad mutuā *Sueſſ.* permutationem, & ad conſtitutionem mixti. Sueſſius quoque eiuſdem fuit ſententiæ: ideò in ſecundo de Ortu & interitu dixit, Qualitates has omnes in ordine Vniuerſi pati, quia à Cœlo formantur & terminum recipiunt, omnes agere in Senſum tactus, omnes agere, & pati in mutua permutatione: at in cōſtitutione mixti, duas agere, duas pa*Cōfirmatio.* ti. Confirmatur hæc ſolutio, quoniam Philoſophus oſtendens, quòd duę agunt, ait eas deſiccare, humectare, connectere, ſecernere, hæc autem efficiunt in mixtorum conſtitutione, non in mutua permutatione, hinc aqua ſola à calore nec incraſſatur, nec ter*Euerſio.* minum recipit. Includit profectò relata opinio varia iure optimo approbanda, non tamen omni ex parte videtur vera. Nam primò aduerſatur conſpicuis verbis Ariſtotelis ſub initio Quarti Meteorum de humido & ſicco dicentis, tum ipſa ſecundum ſe, tū communiter ex vtriſque concreta corpora terminari, & cæteris affectionibus affici. Similiter de calido & frigido inquit, in ſingulis apparet caliditas & frigiditas, tum quę ſimilium, tum quæ diſſimilium ſunt partium terminare, connectere, &c. Conſpicuè Philoſophus ſuam ſententiam profert vniuerſalem, eamque aſſerit veram, & de ſimplicibus, & de concretis. Prætereà, Philoſophus id approbat per Definitiones; & non eſt putandum eas Definitiones illis competere ſolùm cum relatione ad mixtum, & præſertim, quia in ſecundo de Ortu & interitu Philoſophus, datis illis Definitionibus, refert ſtatim Qualitates ad ſimplicia corpora. Inſuper niſi illæ Qualitates ex ſe haberent vt facilè, vel difficilè terminarentur, non poſſent hoc tribuere mixtis. His accedit, quòd id quod omnes agant, omneſque patiantur, nedum eis competit in mutua permutatione, verùm inſuper in conſtitutione mixti, quod patet, cum ex earum mutua *Solutio.* actione & paſſione temperamentum conſurgat. At qui partem tuentur aduerſam, nituntur has inſtantias diluere, inquiunt enim Ludouicus, & Pomponatius, Ariſtotelē ea verba de ſicco & humido protuliſſe, quod tum ſecundum ſe, tum concreta ex vtriſque illis paſſionibus afficiantur, quoniam non omnes eis competunt, dum ſimplicia ſunt, ſed quædam earum tantùm; non enim humor aquæ à calido condenſatur: at in *Euerſio.* mixti cōſtitutione eis competunt omnes. Hæc ſolutio inanis eſt, quoniā per eam non vitatur, quin Ariſtoteles dixerit eas affectiones per huiuſmodi Qualitates etiā competere ſimplicibus: & quamuis non competant omnes, id parùm refert; ſat eſt, id eſſe ve*Inſtantia de Igne.* rum ob affectiones, quæ illis competunt. Præterea, Philoponus, Auerroes, & Ludouicus, nituntur inſtantiam ſoluere de igne, qui cum ſit ſiccus, eſt partium tenuiſſimarum & facilè recipit alienos terminos. At ſi Ariſtoteles definiret Qualitates cum relatione ad mixti conſtitutionem, ea dubitatio non faceret ad rem, quoniam ignis eſt, corpus ſimplex: & tamen illi alia ratione, & via nituntur ſoluere, quare vel male ſoluunt, vel ſecum pugnant. Prætereà, Definitio humidi manifeſtè competit humori aeris, & aquæ: quare ſi ſolùm definirentur Qualitates per relationem ad mixti conſtitutionem; Definitio non reciprocaretur cum modo conſiderandi Definitum, ſed latior eſſet.

Opinio

Opinio propria cur Qualitatum duæ dicantur agere, duæ pati. Cap. IX.

VT de re ardua proferam quod ſentio, pro lucidiore ſolutione quatuor enuncio. Primum eſt, dum Qualitatum duæ dicuntur efficere, & duæ pati, non comparatur vna Qualitas cum ſibi oppoſita, ſed vna Qualitatum oppoſitio cum altera, ideò vna earum dicitur alteram permutare. *Quatuor cõcluſiones.* *1. Concluſ.*
Alterum eſt, dum Qualitatum duæ dicuntur agere, duæ verò pati, non *2. Concluſ.* conſideratur actio Vniuoca, qua calor calefacit, humor humectat, ſed æquiuoca, hoc patet ex Ariſtotele, qui de æquiuoca id explicauit, qua calor conſimilia nectit, frigus & conſimilia & diſſimilia. Tertiò dico ſententiam Ariſtotelis veram eſſe cum de ſimplicibus, tum de mixtis, præſertim tamen apparere, & veram eſſe de mixtis, quia ſunt capacia omnium earum affectionum, & in mixtis magis refulgent actiones primarum Qualitatum æquiuocæ. Quartò addo hæc debere intelligi, & eſſe vera per ſe, & inſpiciendo id, in quod per principale naturæ inſtitutum illæ Qualitates ſunt ordinatæ, nã regulæ, & Definitiones intelligi debent per ſe; ex accidenti enim poteſt ſecùs eueniſre, vt dum humor extinguit calorem, & Qualitates patientes reſiſtendo ſuperant efficientes. Ex his elicio, ſine controuerſia dici Qualitates omnes agere, Qualitates omnes pati, & Qualitatum duas agere, duas pati, comparando vnam contrarietatem cum altera, conſiderando actionem æquiuocam, & id, quod eſt per ſe. Elicio inſuper, Ariſtotelem non ſecum pugnare, cum varia proferat, ob varias comparationes. Demùm colligo, rationes aduerſas facilè dilui. Dicebatur primò qualitates has omnes eſſe formas, & omnes agere, quod concedo facta comparatione inter Qualitates contrarias adinuicem. Addebatur, formam ſolùm ex accidenti pati, & formam per ſe ſolùm agere in contrarium, & ea quæ ſunt ex accidenti, eſſe prætereunda in ſcientijs, & Definitionibus. Reſpondeo, formam non pati per ſe abſolutè vt forma eſt, ſed vt materiata, adeò vt pati ei competat per ſe ratione ſuperadditi. Addebatur, contrarium per ſe ſolum agere in contrarium, vna autem oppoſitio non contrariatur alteri. Reſpondeo, id eſſe verum de actione prima, non de ſequente eam, de qua loquitur Ariſtoteles: nam pro hac ſat eſt ea oppoſitio, quæ verſatur inter actum & potentiam, inter formans, & aptum formari, quæ oppoſitio locum habet in eis duabus oppoſitionibus inuicem comparatis. At de Qualitatum primarum diuiſione hactenus, deſcendamus ad earum Definitiones.

3. Concluſ. *4. Concluſ.* *Quid elicia tur.* 1 2 3 *Diluuntur rationes aduerſæ.*

Conſiderantur Definitiones primarum Qualitatum. Cap. X.

QVATVOR primæ Qualitates communi Definitione circumſcribi poſſunt, quòd ſint Qualitates ad tactum pertinentes, efficientes, & patientes, alias in materia non ſupponentes, nec aptæ in pauciores redigi, conſtituentes prima corpora tactu ſenſibilia, ex quibus cæteræ Qualitates prodeunt, quæ ſecundæ nuncupantur. Hæ ſeorsùm Definitionib. proprijs etiam circumſcribuntur, dicendo, Calor eſt Qualitas prima efficiens, primò competens igni, apta ea nectere, quæ ſunt ſimilium partium. Frigus eſt Qualitas prima efficiens, primò competens aquæ, apta connectere, tum quæ ſimilium, tum quæ diſſimilium ſunt partium. Humor eſt Qualitas prima patiens, primò competens aëri, carens terminis proprijs, facilè apta terminari alienis. Siccitas eſt Qualitas prima patiens, primò competens Terræ, facile ſuis terminis circumſcripta, egrè recipiens alienos. Ariſtoteles circumſcribens has Qualitates, id quod ſingulis eſt cõmune, vt notũ prætermi-

Communis circumſcriptio. *Circumſcriptiones propriæ.* *Ariſtot.*

Digitized by Google

termiſit. Similiter non aſſumpſit cui Elemento primò cõpetant, quia hoc ei non inſeruiebat, & alibi erat manifeſtandum, ſolùm id ſumpſit, quod ei conducebat vt oſtenderet duas eſſe efficientes, duas patientes, aduerſus quas Deſcriptiones varias attuli inſtantias; Pro quarum ſolutione conſiderandum primò occurit, qualesnam iudicandæ ſint illæ Deſcriptiones? Auerroes in ſecundo de Ortu & interitu cont. 9. inquit, has non eſſe re vera deſcriptiones, ſed tanquam ſermones explicantes nomen, & addit nomina Græca earum Qualitatum magis denotare actionem, & paſſionem. Errat profectò Auerroes, tum quia ſi Græca earum Qualitatum nomina conſideramus, non magis actionem, & paſſionem denotant, quàm Latina, vel alia: tum inſuper, quia illæ Deſcriptiones mira arte ſunt traditæ, prætereundo communia & nota, accipiendo magis propria & latentia. Et quoniam Qualitates, cum ſint principia quædam, per earum opera debent circumſcribi; Ideò conſiderandum actionem earum eſſe duplicem, vnã propriam & vniuocam, alteram ſequentem propriam & æquiuocam; prima eſt finis proximus, & proprius, altera remotior, in quem per communem naturam actio propria dirigitur; actio prima nil occulti patefacit, actio ſecunda magis conditionem earum manifeſtat, magisque inſtituto Ariſtotelis inſeruiebat, ideò iure per eam Qualitates circumſcripſit. Inſtabatur primò Ariſtotelem prætermittere ea quæ ſunt per ſe, apparuit prætermitti vt conſpicua, nil occulti patefacientia. Addebatur ea accipere, quæ ſunt ex accidenti, apparuit per relationem ad vlteriorem finem non eſſe accidentia. Nam calor per propriam ſui naturam per ſe primò appetit ſui cõſeruationem, per naturam ſuæ ſpeciei primò appetit ſimile generare, at per naturam communem Vniuerſi, antecedentia ad ſequentia dirigentem, & vlteriorem finem expetentem, appetit alia per quæ definit Ariſtoteles. Addebatur, ex contrarijs prodire cõtrarium. Reſpondeo id eſſe verum de actione prima, & propria, ſic ex calore calor, ex frigore pendet frigus; non de actione ſequente primam, de qua ſat eſt vt modo aliquo ſint varia, & fiat modo oppoſito, veluti calor calefaciendo & rarefaciendo ſimilia nectit. Frigus verò cõdenſando, & congelando nectit ſimilia & diſſimilia. Addebatur, Ariſtotelem falſa proferre, quia calor etiã diſſimilia nectit. Reſpondent Ludouicus Boccaf. & Pomponatius, Ariſtotelem inſpexiſſe id quod fit vt plurimùm; ſed hi viri grauiſſimi definitiones ab Ariſtotele traditas nimium leues reddunt: expoſcunt propriè ſumptæ deſcriptiones, vt quæ in eis accipiuntur, cõpetant omni, ſoli, & ſemper, adeò vt tota circumſcriptio cum re circumſcripta reciprocetur. Propterea, ſecùs ſoluens, dico, ſententiam Ariſtotelis per ſe eſſe ſemper veram, inſpiciendo inſtitutum communis naturę, & finẽ vlteriorem; falſam tamen nonnunquam ex accidenti, quod nil refert, quia conſideranda ſunt ea quæ ſunt per ſe. Et pro notitia animaduertendum, calorem ita nectere conſimilia, vt nitatur ea quæ ſunt diſſimilia in vnam naturam redigere, quæ talia reddere non valet tamquam excrementa ſecernere, hoc ſeruatur in coctione alimentorum, in confectione Theriacæ, Mitridati, & ſimilium. Euenit tamen nonnumquam, vt calore ex accidenti connectantur diſſimilia, vt dum per decoctionem Mel redditur tenacius, adeò vt amigdalas detineat, pro qua retentione demùm conducit etiã congelatio à frigore facta. Pix & cera dum liqueſcunt, connectuntur tum ex accidenti, quia partes magis tenues diſſoluuntur & remanent tenaciores, tum inſuper, quia ambo ea corpora lentore ſunt prædita, & ob id ſunt in parte ſimilia. Similiter diluuntur inſtantiæ de frigore ſecernente, nam id nonnumquam fit ex accidenti, quia per ſe comprimendo, & congelando, ex accidenti partes magis tenues vitantes compreſſionum extrudit, veluti etiam ex accidenti ſecernit ea, quæ per calorem fuerant coniuncta, & modo aliquo permixta, & cõſimilia reddita, vt accidit de genitura, lacte, pure, ſanguine & ſimilibus, nam à frigore extinguitur calor genituræ, & eorum quæ aereo quodam ſpiritu iuncta erant & conſimilia redita, quo calore extincto, ſpiritus, & humor tenuis vitantes compreſſionem à frigore prodeuntem diſſoluuntur & remanet humor craſſus, & aqueus; Hoc docuit Ariſtoteles in quinto de Generat. Animalium, cap. 3. inquiens;

Conſiderandа pro ſolutione. — *Actiones Qualitatũ duplices.* — *Soluuntur inſtantiæ.* — *Lud. Bocc. Pomponatius.* — *Euerſio.* — *Solutio propria.* — *De calore.* — *Inſtãtiæ de frigore.* — *Ariſtot.*

Indurat tum calor tum frigus, nam euenit vt ab vtriſque humor in vaporem vertatur, ſcilicet à calore per ſe, à frigore ex accidenti, vnà enim cum calore humor ſeiungitur, nullus enim humor ſine calore eſt, ſed frigus non modò indurat, ſed denſat etiam; calor verò laxat, rarioraque reddit &c. quæ ſententia de calore explicata eſt in præcedentibus, de frigore dico ab eo per ſe extingui calorem, & corpora comprimi, reliqua fieri ex accidenti. Sed oritur dubitatio, quia ſi calor & frigus per ſe agunt in humidum, & ſiccum, igitur calor ignis agit in ſiccum ei iunctum, & calor aëris in humidum, & ſic de reliquis, nam quod eſt per ſe, eſt de omni, id autem falſum eſt. Reſpondeo, has actiones æquiuocas non eſſe per ſe & primas, ſed fieri per primas. Cum autem calidū non in ſe agat ſeipſum calefaciendo, etiam non agit in ſuam vel humiditatem, vel ſiccitatem. Inſuper calor, & frigus agunt in omne humidum, & ſiccum ſibi non conſentaneum. *Dubitatio.* *Solutio.*

Diluuntur inſtantiæ relatæ aduerſus Definitionem humidi, & ſicci. Cap. X I.

SOLVTIS difficultatibus ad calorem & frigus attinentibus, diluendæ ſuperſunt inſtantiæ relatæ aduerſus Definitiones humidi & ſicci. Erat inſtantia de igne, ſpiritu, puluere, & ſimilibus, quæ cum ſint ſicca, carēt termino proprio, & facilè recipiunt alienos. Auerr. reſpondens, inquit Elementa media cum ſint humida, carere terminis denſitatis & raritatis, hinc magis & denſari & rarefieri poſſunt, extrema verò adepta eſſe vltimos terminos, nam ignis ſummè rarus, terra ſummè denſa eſt. Hæc ſolutio approbanda non videtur. Primò, quia ea ſumma raritas ignis, & denſitas terræ potiùs ſequuntur calorem & frigus, quàm ſiccitatem. Inſuper, ſaltem ignis poteſt condenſari, & terra rarefieri, & ſecundum hoc, non erant terminata. Prætereà, hi ſunt termini interni, ſequentes formam ſubſtantialem Elementorum; Ariſtoteles loquitur de externis attinentibus ad figuram, ac ita Definitionis voces ſumerentur æquiuocè. Philoponus ſoluens, ait puluerem, cinerem, & huiuſmodi conſimilia ſicca, terminari quodam proprio termino, nam ex eis fit cumulus. Similem ſolutionem tradit Ludouicus Buccaf. inquiens ignem ſua conditione præditum eſſe figura quadam propria Pyramidis; & ſi alienam in fornace recipit, id ei competit ex accidenti, vt nititur tendere ſurſùm. Similiter ſoluit Pomponatius, q6.7. & addit ignem non exactè fornacis figuram recipere. Hæc ſolutio approbanda non eſt. Primò, quia ignis cum ſit Elementum, ex ſe caret propria figura, vt aſſeritur in ſecundo de Cœlo, & ea Pyramidis nequaquam eſt figura propria ignis, ſed eam recipit, vt nititur tendere ſurſùm. Prætereà, quæ facilè diuidūtur, facilè terminantur alieno termino ex quarto Cœli, conte. 4. ignis cum ſit tenuiſſimarum partium, facilè diuiditur; quare facilè alieno termino terminatur, hinc facilè & exactiſſimè recipit intimam Cœli figuram, quam non ſeruat, ſed inde repulſus eam dimittit. Similiter puluis & cinis, alienam figuram vt facilè recipiunt, ita facilè amittūt. Propterea, ſecus ſoluens, duo præaccipio: vnum eſt, tenue, vt tenue, redigi ad humidū, vt aſſeritur ab Ariſtotele in 2. de Ortu & interitu, contex. 10. ignis autem cum ſit ſubtilium partium, tenuiſſimus eſt, vt dicitur in primo Metaphyſicæ, contex. decimotertio. Hoc ſubindicauit etiam Auerroës in principio Paraphraſis quarti Meteorum, inquiens, ignem eſſe mollem & tenuiſſimum, nunc upauit illum mollem ob partium tenuitatem. Accipio ſecundò, quòd priùs dixi, Definitiones præſertim eſſe veras in mixtorum conſtitutione. His præaſſumptis, dico, de Elementis obſcuriùs, de mixtis clariùs eas Definitiones eſſe veras. Addo ignem, puluerem, & ſimilia, recipere & non ſeruare figuras alienas, non quia ſicca ſint, ſed ob tenuitatē, quæ participat conditionem humidi, vt apparuit. Addebatur, quòd nectere & copulare eſt officium humoris, non

De humido & ſicco. *Auerr.* *Euerſio.* *Philopon.* *Lud. Boc.* *Pomponatius.* *Euerſio.* *Solut. propria.*

Digitized by Google

non caloris, vel frigoris. Reſpondeo, id eſſe officium humoris, vt glutinis & copulæ; caloris verò & frigoris, vt diſponentis copulam.

An Qualitates primæ agentes æquè agant, & patientes æquè patiantur? & num rectè dicantur Elementa ſimplicium corporum? Cap. XII.

An Qualitates æquè agant et patiantur?

EX eo quòd Qualitatum duæ dicuntur agere, duæ pati, oriebatur dubitatio, an agentes æquè agant, & patientes ęquè patiantur? De qua difficultate breuibus, & lucidè loquens, dico. Vel cõſideramus actionẽ primam inter Qualitates cõtrarias, ſimiliter paſſionẽ, vel actionem, & paſſionem ſecundam, quæ verſatur inter duas oppoſitiones. Si primã conſideramus, vel abſolutè inſpicimus id quod poſſunt, vel quod citiùs, & potentiùs poſſunt; ſi conſideramus quod poſſunt, dicendum, omnes æquè agere, quia omnes valent ſimile producere, & cunctos gradus ſuæ intenſionis efficere. Similiter omnes

De actione prima.

æquè pati, quia omnes ſunt aptæ a contrario penitùs deſtrui. At ſi conſideramus quæ citiùs id efficiant, & in diſtantius agant, dico calorem maximè agere, ſecũdò frigus, tertiò humorem, quartò ſiccitatem, vt ſenſu conſtat. At ſi conſideramus actionem ſecun-

De actione ſecunda.

dã & paſſionẽ inter duas agentes, & duas patientes, dico duas per ſe ſolùm agere, duas ſolùm pati, & attinentia ad earum Definitiones æquè illis competere, vt enim calor nectit ſimilia, ita frigus cùm ſimilia, tùm diſſimilia: & vt humor facilè terminatur termino alieno, ita ſiccitas proprio: attinentia enim ad Definitiones æquè competunt Defi-

Dubia de nominibus.

nitis, ſuppoſita eorum æqualitate. Superſunt modo diluendæ difficultates ad nomina Qualitatum attinentes, nam dicebantur materiæ, affectiones, principia, & differentiæ: ex quibus tres prodeunt controuerſiæ; prima quia antecedent; erunt ſimul, & ſequen-

Solutio.

tur; ſecunda erunt ſubſtantiæ & accidentia; tertia, erunt formæ & materiæ. Reſpondeo, has non eſſe cõtrouerſias, quia veræ ſunt de Qualitatibus, diſtincta ratione, nam antecedunt vt diſponentes, ſunt ſimul formantes, ſequũtur vt affectiones. Inſuper, ſunt differentię, & formæ circumſcribentes formam ſubſtantię, ac etiam conſtituentes Corpus Senſibile ſenſu tactus, vt tale eſt: abſolutè autem ſunt accidentia, ſunt materię temperamentorum, & ſequentium Qualitatum. Sed id ſupereſt conſiderandum,

An ſint Elementa?

an rectè nuncupentur Elementa Simplicium corporum? Hac de re conſentiunt Ariſtoteles, Plato, & Athenęus, qui omnia interna, & prima principia nuncuparunt Elementa. Ita Ariſtoteles frequenter in 1. Phyſic. prima interna principia nuncupat Elementa. Et in ſecũdo de Ortu & interitu cont. 3. & 16. Qualitates primas quatuor nuncupat Elementa corporum. Similiter Plato in Timęo, figuras, quas ſtatuebat interna

Simplic.

principia ſimplicium corporum Elementa eorum appellat. Propterea refert Simplicius ex Eudęmo in procemio Phyſ. Platonem primùm nũcupaſſe interna prima principia nomine Elementi, & Ariſtotelem ſequutum fuiſſe illum; Elementa autem corpora non abſolutè ſunt Elementa, quia non ſunt abſolutè prima, ſed ſolùm prima in-

Galenus.

ter corpora. Ex aduerſo tamen Galenus in primo de Elementis cap. 4. & 6. diſputans contra Athenęum negat materiam, & formam eſſe Elementa compoſitorum, ſed ait debere dici principia: ſimiliter negat, Qualitates eſſe Elementa Simpliciũ corporum, vel mixtorum, ſed ſolùm principia. Ratio eius eſt: quia conditio Elementi eſt, vt ſit eiuſdem generis & ordinis cum his, quorum eſt Elementum, adeò vt Qualitates Qualitatum, & Corpora Corporum ſint Elementa; non autem Qualitates corporum, vel materia & forma compoſitorum, ſed principia vt nuncupabantur à veteribus (referente Ariſto in primo Phyſ. 48.) At fundamentum Galeni nulla ratione comprobatũ eſt. Propterea cum Platone, & Ariſto. dicamus, Elementa rectè dici, de omni principio intrin-

Digitized by Google

intrinſecus conſtituente, & præſertim de materia, vt dicitur in 7. Metaphyſicæ, cõt. 60. eſt origine prior, nam & (vt inquit Ariſt. in 5. Metaphyſ.) conditio Elementi eſt, vt ſit primũ, ſic literæ dicuntur Elementa Grammaticæ, & orationis, quamuis non ſint orationes. Ad id quod ait Galenus, Elementa debere eſſe eiuſdem ordinis, & generis cum his quorum ſunt Elementa. Reſpondeo, ſat eſſe, ut ad idem Prædicamentum referantur, nã accidens non rectè diceretur Elementum Subſtantiæ, niſi ut circumſcribit formã Subſtãtię, nec Subſtantia accidentis. Primæ itaq; Qualitates primò dicuntur Elementa Tẽperamentorum. Secundò Elementorũ corporeorũ, ut circumſcribunt formam Subſtantiæ eorum, ac ut ſunt eorum differentiæ, reddentes ea tangibilia Senſu tactus, & magis ex opinione Galeni deberent dici Elementa, quia putat eſſe formas Elementorum, quam ex ſententia Ariſtotelis ſecus ſentientis.

De Diſtinctione calidi, frigidi, humidi, & ſicci. Cap. XIII.

QVatuor apparuere prima Qualitatum capita, at ſub ſingulis multæ uarietates locum habent. *Diuiſio 1.* Primo .n. quęlibet earum vſurpatur vel pro ſola Qualitate, vel pro concreto, vt cõſiderauit Galenus in primo de Tẽperamentis, c. 7. & 1. Aphoriſmorum, inquiens, uſurpari & pro Subſtãtia, hoc eſt pro cõpoſito, & pro Qualitate. Similiter Auer. in 5. Metaphyſicæ, 14. ait nomina denominatiua primò formam, ſecundò cõpoſitum denotare, idipſum Ariſt. in 8. Metaphyſ. cont. 7. dixit de Animali, quod primò Animam, ſecundò compoſitum denotat. *Diuiſio 2.* Inſuper diuiduntur ſecundò per actum & potentiam, ut ea diuiſit Ariſt. in 2. de partib. Animalium, c. 3. & Galenus in 3. de Temperamentis, c. vlt. ſic ignis actu eſt calidus. Piper poteſtate; Et cõſiderandum, quòd calidum poteſt dici dupliciter, vel efficiendi, ut Piper, & calx, vel patiendi, vt teda, pix, & quæ citiſſimè incenduntur. *Diuiſio 3.* Tertiò diuiduntur, quia vel abſolutè ſunt talia, & hoc competit ſolis Elementis, dum conſiderantur vt ſincera, ita enim expoſcunt ambas Qualitates ſumma, vel ſunt talia per comparationẽ. Et hoc pręſertim contingit trib. modis. Vel .n. comparatio fit in cõmuni genere mixtorum, & ſic quod eſt ſupra æquale, denominatur in eo genere tale abſolutè, ut calidum, inter mixta, vel humidũ. Vel fit cõparatiu in genere proximo, vt in genere Animaliũ, in quo genere quod excedit medium cõpetens animalib. dicitur abſolutè tale, vt Leo abſolutè calidus formica frigida. Tertiò fieri poteſt cõparatio in ſpecie, vt comparando Platonis Temperamentum, cũ eo Ariſt. vel abſolutè, uel cũ relatione ad medium congruens Homini, ita datur calidũ abſolutè, calidum in communi genere mixtorum, calidum in genere proximo, & calidũ in poſtrema ſpecie, & quod dixi de calido, de cęteris etiam Qualitatib. intelligi debet. De his comparationib. multa dicũtur à Galeno in primo de temperam. c. 6. & in 3. e. vlt. necnon ab Ariſt. in 2. de partib. Animalium, c. 2. At prætermiſſis cæteris uarietatib. conſideręmus eas, quas in humido actu cõſiderauit Ariſt. in 2. de Ortu & interitu, 14. quę ad cæteras etiam Qualitates extẽdi poſſunt. *Humidũ quadruplex.* Quadruplex ſtatuit Ariſt. humidum. Nam primò datur humidum vniuersè ſumptum, quod ab Ariſt. fuit definitum. Secundò datur humidum proprie, & eſt id, quod humiditatè ſibi per naturam propria, præditum eſt, ſecundum uniuerſam Subſtãtiã, vt aqua. Tertiò datur humidũ ſolùm extrinſecus, & humore alieno, quod vdũ dicitur, ut irroratæ frondes. Quartò datur humidũ intus humore alieno, & dicitur madidum, ut ſpongia, aquã includens imbibitam. Hęc ſunt capita principalia ab Ariſt. indicata, quę Philoponus reſoluit in quinque. At ſi exactiùs capita diſtinctionum conſideramus, non recedentes ab Ariſtotele, in octo capita ea reſoluemus, ita dicentes; Humidum vſurpatur uel pro communi genere, uel pro ſpecie ab alijs ſpeciebus diſtincta: pro communi genere Definitum primò fuit communi Definitione, & eſt primum caput: Si uſurpatur in ſpecie; *Octuplex humidum* Vel eſt humidum humore naturali, vel alieno, vel utroque: ſi alieno, uel ſolùm

intrinſecus eo eſt prædirum,uel ſolùm extrinſecùs,vel intus & extra,& ita habemus quatuor capita.Si fuerit humidum humore naturali,uel eſt tale ſolùm intus, ut Coclea,vel ſolum extra,ut Dactili fructus,vel intus & extra,vt Limachia,& iam prodire ſeptem capita,quibus pro octauo additur,humidum humore cùm alieno,tùm naturali,ut cerebrum puerorum; Hæ varietates in humore ſatis ſunt conſpicuæ, ideò Ariſtoteles eas humori tribuit, conſiderari tamen poſſunt etiam in cæteris Qualitatibus,quatenus omnis Qualitas & ſecũdum naturam,& aliena eſſe poteſt, & ualet intus & extra competere.In calore tamen præſertim ea varietas refulget,per quam diſtinguitur in calorem Cęleſtem,Vitalem,& Elementarem.Calor viuentium diuiditur in influentem ſiue infuſum a Corde,& calorem temperamenti. Calor Elementaris in igneum cum ſicco iunctum,& aereum, Verum hæ diſtinctiones tribuuntur calori ob connexa cum eo ex accidenti,per ſe enim omnis calor,qui actu eſt calor, eſt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ.

Quomodo quatuor primæ Qualitates ex Cœlo pendeant. Cap. XIIII.

Ariſt.

QVatuor relatæ,& explicatæ Qualitates,quamuis in hoc mortalium orbe in genere Qualitatum ſint origine primæ,relatæ tamen ad Cœlũ, primæ non ſunt,ſed ex alijs facultate & origine prioribus pendent: eſt enim Cęlum inter corpora prima parens,primũ alterans,fouens, & ſeruans contenta ſub eo.Ideò Ariſt.in primo Meteorum dixit, neceſſe mortalem orbem ſuperis lationibus eſſe continuum, ut omnis eius virtus inde gubernetur,& in capitulo tertio aſſeruit,hoc mortale corpus, potentia calidũ,frigidum,humidum,& ſiccum fieri,& eſſe actu, per motum & immobilitatem.Quare cum concedatur ut cætera ad corpus attinentia,ita primas quatuor. Qualitates ex Cęlo pendere,de modo eſt dubitatio,& opiniones ſunt uariæ. Vetuſtiorum Philoſophorum nonnulli,è quorum numero fuit Parmenides, duo ſtatuerunt principia prima,Calidũ,& Frigidum:Cęlum dixere ignẽ,& calidum, frigus putarunt eſſe priuationem caloris competentem collocatis ſub Cęlo,ideò dum hæc à Cœlo nõ caleſiunt,inſpicimus frigore ſua conditione torpere. Academici aſſeruere cęlũ ex eminentijs Elementorum conſtare,ac ita Qualitates omnes includere,per quas ſeruarẽt Qualitates mortalium. Sed quoniam Peripateticorum firma & conſtans opinio eſt, cęlum eſſe immune a Qualitatibus mortalium,ideò cum eis careat, dubiũ eſt quomodo in mortalias eas effundere & ſeruare valeat? Cõfugerunt plurimi ad proprios cęlorum & ſtellarũ influxus,quorũ Sententia in lib.de cęlo cumulatè à me reiecta eſt. Propterea Io.Picus, Vir omni ex parte Illuſtris,lib.3.contra Aſtronomos,c.4.inquit Si quis quærat a me frigiditatem ne cęlum faciat per ſe,an ex accidenti? Reſpõdebo, ſiquidem quæras quid ſeipſo faciat cęlum, nulla media cauſa, fieri ab illo per ſe tantum calorem,cæteras Qualitates ex accidenti, ueluti calor ipſe ex accidenti refrigerat,ſi uerò quid tamquam uniuerſalis cauſa cum ſecundarijs cauſis agat, agere illum per ſe,tàm caliditatem,quàm frigiditatem,tàm ſiccitatem,quàm humiditatem,adeò ut non minus cum aqua generet aquam,quàm cum igne ignem, nec magis poſſet ſine illo,aqua aquam, quàm ignis ignem generare. Id ipſum ferè per uaria uerba dicitur à Reuerendiſſimo Epiſcopo Caſertæ, libro decimoquarto Euerſionis, Sectione undecima.Hæc opinio mihi dubia eſt. Primò, quoniam cauſa communis ad omnia uniuerſe tantùm conſpirare debet, non autem ad unum per ſe, ad reliqua ex accidenti. Præterea, efficiens tunc aliquid efficit per ſe, dum id efficit cum ſui reduplicatione; at Cœlum Lucidum, & motum, ut Lucidum, ſolũ illluſtrat,ut motum,ſolùm contenta ſub eo nectit, uel ſeiungit, non autem per ſe primò calefacit.

Quomodo primæ qualitates ex Cœlo pendeant.

Opinio prima Parmenidis & aliorũ veterũ Academic. Opinio aliorũ, & præſertim Peripateticorũ. Ioan. Picus Mirãdulanus.

Epiſcopus Caſertæ. Euerſio.

Syrenius

Digitized by Google

Syrenius vir doctus lib.3.de Fato,c.49.inquit, ex Cœlo per ſe nullam quatuor Qua Syrenius .
litatum prodire,immò nec illuminationem,quia lucidum non illuminat, niſi eius ra
dij repercutiantur. Addit a Cęlo,Lumine,& motu,contenta ſub eo ſeruari, & in Lu-
mine & motu eſſe Qualitates omnes per ſe,ut in inſtrumento , nullam tamen earum
Qualitatum per ſe Cœlum generare poſſe,quia generationes ſunt cauſarum particu
larium ; Cœlum autem eſt cauſa communis , quę niſi per particulares determinetur
producere quicquam non ualet. Hæc opinio præter id,quod dicebatur de productio- Euerſio .
ne caloris,eadem fere eſt cũ opinione. Ill. Io. Pici, & conſiderando eam quatenus dif-
fert,Primò minus rectè dici puto Lucidum per ſe illuminare , nam dum aliquid pro-
dit ex propria alicuius forma,& cum eius reduplicatione , dicitur per ſe ex eo prodi-
re,at illuminare prodit ex forma lucidi,& cũ eius reduplicatione,nam Lucidum illu-
minat,quia Lucidũ,quare per ſe:quòd ſi requiritur repercuſſio,id parùm refert,quia
repercuſſio non tradit formam,per quam medium illuminetur;etiam color ut videa
tur expoſcit Lumen,tamen dicitur per ſe uiſibile,nec repercuſſio illa eſt, quæ illumi-
nat,ſed radius repercuſſus. Prætereà dicere ęquè ex Lumine & Motu prodire Quali-
tates experientiæ & auctoritati aduerſatur, inquit Ariſtoteles in primò Meteorum ,
& in 2.de Cęlo,Motum Cęli calefacere, non ita ait refrigerare. Inſuper aſſerere eas
Qualitates eſſe per ſe in Lumine & motu,ut in inſtrumẽtis,ueluti formę omnes ſunt
in forma Cęli,& corpora in corpore Cęli,& Motus in Motu Cęli,& fructus in ſemi
ne:Cęlum tamen nullam earum Qualitatum per ſe generare poſſe,hoc inquam varia
includit ſummoperè dubia. Nam eſſe aliquid in aliquo per ſe,vt in inſtrumento,ue-
rum eſt,quando in eo,cuius eſt inſtrumentũ,per ſe eſt,ut in cauſa principali , & pro-
ptereà negare Qualitates eſſe in Cęlo per ſe ut in cauſa principali,& aſſerere eas eſſe
in motu & lumine Cęli per ſe,vt in inſtrumento,eſt pugnãtia proferre. Proptereà di
cere eſſe per ſe in aliquo ut in inſtrumento,eſt loqui non propriè,quoniã eſſe per ſe ,
non ad inſtrumentũ,ſed ad cauſam principalẽ pertinet,& pręſertim quia ſi in eis per
ſe eſſent,ut in inſtrumento per ſe, etiã producerentur ab illis , veluti ignis calefacit,
nõut ignis,ſed vt calidus inquit Ariſt. in lib. de Senſu & Senſili,& calor per ſe calefa-
cere dicitur,quamuis ſit inſtrumentũ ignis. Demùm aſſerere Qualitates ex accidenti
pendere ex Cęlo,eſt aſſerere mundum mortalem, & ordinem eius ex accidenti pen-
dere ex eo,nam eatenus pendet quatenus Lumine & Motu calefit,humectatur,& re
liquis Qualitatib. afficitur. Proptereà,pro lucida reſolutione præſentis difficultatis , Opinio ꝓ-
tres profero Concluſiones. Prima eſt. Nulla primarum Qualitatũ per ſe primo à Cę- pria .
lo producitur. Altera eſt. Omnes quatuor Qualitates per ſe ſecundariò ex Cęlo pen-
dent. Tertia eſt. Comparatis inuicem Qualitatib. primò & principaliter ex Cęlo pen
det calor. Prima Concluſio oſtenditur,quoniam nulla primarum Qualitatũ uel Lu- 1. Cõcluſio
mine cęli,uel Motu ſit,cum eius reduplicatione. Confirmatur,quia huiuſmodi Qua-
litates per ſe primò fiunt a ſimili,quare non à Cęlo, quod eſt expers earũ. Inſuper id
oſtenditur,quoniam cauſa communis non per ſe primò producit aliquid propriũ,ſed
ſolùm id quod eſt commune;cœlum eſt cauſa communis. Oſtenditur ſecunda , nem- 2. Cõcluſio
pè per ſe ſecundariò ex cœlo pendere. Ratio eſt,quoniam cauſa communis producit
contenta ſub communibus,per ſe ſecundariò , commune enim primò communia in-
ſpicit,mox contenta ſub eis. Inſuper,cęlum eſt ob mortalia non prima intẽtione, ſed
ſecundaria,& ideò ſecundariò etiam producit,vel ſeruat Qualitates primas eorum .
Prętereà ut Qualitatum primarum duplex apparuit actio, vna prima, altera ſequens
primam;ita Motus & Luminis actio,eſt duplex,una prima, & proxima , altera eam
ſequens , hæc tamen ſequens non ita eſt præſtantior, vt ea primarum Qualitatum ,
quoniam non ita principaliter Cœli diriguntur in mortalia, ut Elementa per qua-
tuor Qualitates diriguntur in mixta. Tertia concluſio erat. Ex cęlo,comparatis inui- 3. Cõcluſio
cem primis Qualitatibus,primò & præſertim pendere calorem . Ratio eſt: quoniam
calor proximiùs ex Lumine, & motu pendet, eſt Qualitas dignitate prior, vitalior,

purgans cætera, ea eleuans & cum Cœlo connectens; inſuper ſecernit ea quæ diſtin-ĉti ſunt generis, quod conducit pro ordine Vniuerſi; pendent ex eo etiam cęterę Qualitates, ſed minus principaliter, per varias diſtãtias, & menſuras, adeò ut Cœlum Lumine & Motu, nedum vnà cum calore tanquam communis cauſa producat calorem, & cum frigore frigus, uerùm inſuper ipſum quoque etiam ſine calore & frigore valeat has, & alias Qualitates ſeruare & producere, non tamen per ſe & primò, ſed modo a me explicato. Hanc veritatem optimè patefecit Alexander in 2. Nat. qq. c. 3. inquiens; Materiam mortalium ſui ratione Qualitatibus carens, ſineque figura exiſtẽs à potentia, quæ à Diuinis corporibus manat, cum ſit ſine actu corpus, formatur, & figuratur, adeò vt id eius, quod proximius eſt Cęleſti corpori, plus diuina potentia participans formetur caliditate, & ſiccitate: hę namque ſunt primæ ab illis in corpora mortalia prodeuntes paſſiones &c. Sic manifeſtat Qualitates ordine aliquo ex Cęlo pendere, ita ſeruatur diſtantiam à Cœlo dare frigus, grauitatem, & quietem, propinquitatem verò oppoſita. Similiter verum redditur id, quod dicitur locum ſeruare locata, & eſſe tanquam formam eorum. Nam Locus ſecundum naturam in definita quadam a Cœlo diſtantia eſt conſtitutus. At de primis Qualitatibus hactenus. Cætera, quæ explicanda ſuperſunt, patebunt in Elementorum conſideratione. Deo Laus in ſæculorum ſæcula.

Alexãder.

FRAN-

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

De effectione, & perpeſſione operantium per Naturam,

LIBER VNVS.

Quotuplex ſit tactus. Cap. I.

Natura uigilans.

QVONIAM Natura, tanquam ſedula Dei famula, nũquam ignauo ocio torpet, ſed uigilanter pro facultate operatur, operando perficitur, eaque præclara efficit opera, quæ natura conſtare dicuntur, propterea huiuſmodi opera indagantibus, neceſſarium eſt exactè prænoſcere, quid ſit efficere, & pati, & cætera cuncta, quæ cũ his iuncta, & complicata ſunt, & quoniam effectioni antecedit tactus, ideo ego à tactu ordiar, mox attinentia ad effectionem, & perpeſſionem pro facultate perpendam. *De tactu.* De tactu conſiderabo primò, quotuplex ſit, deinde quid ſit tactus Phyſicus, qui inſtituto noſtro inſeruit. Tactus uſurpatur dupliciter, uel per Metaphoram, vel propriè: tactus per Metaphoram dictus, extenditur etiam ad incorporea, & dicitur tactus uirtutis, qui eſt quadruplex; vel enim incorporeum ſua virtute tangit incorporeum, ut dicimus Deum tangere ſuperas Mẽtes, vel incorporeum tangit corpus, vt intelligentia mouens Cœlum, dicitur tactu uirtutis Cœlum tangere. Similiter conuitia dicuntur nos tangere. Vel è cõtrario corpus tangit incorporeum, vt accidit dormientibus, & delirantibus, vel demùm corpus ſua uirtute tãgit corpus, vt Sol Terram tangit. Hic itaque eſt tactus virtutis, qui ad rem nõ facit. Alter eſt tactus magnitudinum, qui triplex eſt, Mathematicus, Cœleſtis, & mortaliũ Phyſicorũ corporum. Tactus Mathematicus eſt duarum magnitudinum à ſenſilibus Qualitatibus, imaginatione ſecretarum, quarũ ultima ſint ſimul. Tactus cęleſtis eſt duplex, vel Cęlorum inter ſe, uel Cęli, & mortalium, pro quo tactu requiritur, ut eorum ultima ſint ſimul, ac inſuper ſi contactus fuerit Cęlorum adinuicem, ſuperius poteſt mouere inferius, at nón uice uerſa, ita primum mobile ſecum ducit motu diurno cæteros orbes. Prætereà mutuò ſibi impartiuntur munera propria, & præſertim Lumen, ut rectè ſenſit Simplicius primo Cœli, vigeſimoquarto, & ſecundo Cœli nono. Si uerò conſideramus tactum Cœli, & mortalium, Cœlum mouet mortalem orbem, in eumque ſua munera effundit, at non uice uerſa, non enim æterna egent muneribus mortalium. At demùm ſi loquimur de contactu magnitudinis Phyſicorum mortalium, hic duplex eſt, uel cum iudicio, uel ſine, tactus cum iudicio cõpetit ſolis Animalibus munere Senſus tactus, de quo agitur in ſecundo de Anima, & ad rem non facit; tactus ſine iudicio etiam inanimis competit; Pro quo conſtituendo, ex ſententia Ariſtotelis in primo de Ortu, & interitu, quatuor requiruntur. Primò, ut magnitudines tangentium diſtinctæ ſint, alioquin non ſe tangerent, ſed continuæ eſſent. Secundò, ut

Tact⁹ per Metaphoram quadruplex.

Tact⁹ magnitudinũ triplex.

Pro uero tactu quatuor requiruntur.

partium poſitione ſint prædita. Ratio eſt; quia eorum vltima debent eſſe ſimul; id ſimul ad locum refertur, ideò illis competit quibus & poſitio competit, & locus. Tertiò requiritur, vt vltima ſint ſimul, & hæc tria ſunt communia omni tactui magnitudinum. Requiritur quartò, vt inuicem agant & patiātur, & hoc eſt proprium tactus mortalium. Ratio huius quartæ conditionis eſt; quia dum inuicem agunt, nedum ſe tangunt contactu magnitudinum, verùm etiam contactu virtutis. Inſuper, tunc intimius ſe tangunt, cum virtus etiam per interna effundatur. Demùm hoc additur, vt
Definitio tactus. tactus mortalium, a tactu cęterorum ſecernatur, & id quod eſt eius proprium afferatur. Ex his elicitur definitio tactus: nam ſi tactus magnitudinum latè ſumatur, tunc cum Ariſt. in 5. Phyſ. dicimus, tangere eſt diſtinctarum magnitudinum poſitione prę ditarum vltima eſſe ſimul. Et quamuis in 5. Phyſ. Philoſophus ſolùm dicat vltima eſſe ſimul, tamen cætera, quæ addidi, includuntur, & ſubintelliguntur, quæ in primo de Ortu, & Interitu explicantur. At ſi definire volumus tactum mortalium, quem Philoſophus Phyſicum appellat, dicendum erit, tangere eſt diſtinctarum magnitudinum, poſitione præditarum vltima eſſe ſimul, cum mutua actione, & paſſione.

Dubia nonnulla ad tactum pertinentia proponuntur, & diluuntur. Cap. II.

Dubita. 1. EX dictis in præcedēte capite de tactu mortalium, nonnullæ emergunt difficultates. Nam dubitatur primò, quia Definitio tactus videtur redundans; dicitur in ea tactum eſſe diſtinctarum magnitudinum poſitione præditarum. Hoc videtur redundans, quia magnitudo omnis uidetur cōſtare ex partibus præditis poſitione. Præterea ſi vltima ſunt ſimul, includitur, quòd magnitudines ſint diſtinctę, alioquin eſſet vnū,
2. Dubit. non ſimul, ideò ſat eſſet dicere, quod ultima ſint ſimul. Secundò dubitatur, quia non videtur requiri pro tactu mutua actio, poſterius .n. non requiritur pro priore; actio autem ſequitur tactū; quare nō conſtituit illum. Tertiò dubitatur, quia Ariſt. in quin-
3. Dubit. to Phyſicorum cont. vigeſimooctauo, ait, omnia continua ſe tangere, nō contra, nam maior initio includit minorem: at in continuo vltima partium non ſunt ſimul, ſed
4. Dubit. unum. Quartò dubitatur, an omne tangens tangat tangens, adeò ut omne tangens
5. Dubit. tangatur, uel detur tangens, quod non tangatur? Quinta dubitatio eſt, cum tactus dicatur multipliciter, an dicatur æquiuocè, vel ab uno, & ad unum? Demùm cum tactus
Solutio primæ difficul. dicatur multipliciter, de quo primò, & præſertim dicatur? De prima difficultate dico, potuiſſe Ariſtotelem breuius definire, dicendo ea ſe tangere, quorum vltima ſunt ſimul, ac inuicem agunt, & patiuntur: nam hæc ſupponunt cætera, tamen dum ſeorſum ſingula explicātur, Definitio cōſurgit clarior, & diſtinctior, & propterea Definitio non debet iudicari redundans. Et ad inſtantiam de particula, poſitionem habentium, dico non eſſe redundantem, duplici de cauſa: Primò, quia magnitudo etiam dicitur de motu, & tempore, quibus poſitio, & locus non competit; Secundò, quia quamuis in linea, ſuperficie, & corpore, conſideretur poſitio partium, tamen ea poſitio non eſt eſſentia eorum, ſed eſt tanquam affectio, & propterea cōſiderari poteſt eſſentia abſoluta eorum nō conſiderata poſitione, at dum conſiderantur, ut ſe tangētia tunc neceſſariò poſitionem, & locum ſibi optant, & ideò in Definitione tactus accipi debuit. Ex quo etiā elicitur ſolutio alterius difficultatis, quæ proponi poſſet, & eſt; ad quod Prædicamentum pertineāt tactus? nam dico attinere ad Prædicamentum poſitionis, quia ita poni ut vltima ſint ſimul, poſitione denotat; poſitio autem locum ſup-
Solutio ſecunda dif. ponit, & ſeruat relationem quandam ad locum. Dubitabatur ſecundò, quia non uidetur pro tactu requiri mutua actio. Reſpondeo, eam pro tactu abſolutè non requiri, & pręſertim pro tactu Mathematico, abſtrahēte a Qualitatib. Sēſibilibus, requiri ta-

men

men pro tactu Phyſico, ut contradiſtincto ab alijs, & tanquam conſiderato in ordine ad actionem, ut fit hoc in loco, unà cum Ariſtotele. Et dum inſtatur, quia eſt aliquid poſterius. Reſpondeo primò, non eſſe aliquid poſterius contactu virtutis, & interno, quia contactus virtutis abſoluitur per mutuam actionem. Addo ſecundò, dum tactus conſideratur, vt relatus ad actionem, tunc actio eſt tanquam finis, & ideò iure ſumitur in Definitione. Tertia Dubitatio erat, quia etiam continua ſe tangunt. Reſpondeo, continua ſe tangunt eminenter, at non per formam propriam tactus, contradiſtinctam à continuo; & ut ſe tangunt eminenter, ita ultima ſunt ſimul eminenter. *Solutio tertiæ diffic.* Erat quarta dubitatio, an omne tangens, tangat tangens? Ariſt. inquit, quòd non dum enim tangens agit, & non repatitur, dicitur tangere, & non tangi; ita Intelligentia mouens Cœlum, tangit ſua uirtute illud, & non tangitur. Similiter Cœlum tangit mortalem orbem, & non tangitur. *Solutio quartę diffic.* Reſpondeo, ſi tactus conſideretur pro eo ſolo, quod ultima ſint ſimul, ita dico tangens neceſſariò tangi: nam cum ultima ſint ſimul, utriusque eſt eadem ratio, & propterea dicitur contactus, quia unà, & reciprocè ſe tangunt, ita Cœli, & Mathematica, & Phyſica mutuò tanguntur, & tangunt: Intelligentia ſolùm per Metaphoram dicitur tangere, non enim habet ultima, quæ ſint apta eſſe ſimul cum ultimis magnitudinum, niſi per Metaphoram. At ſi nos conſideramus tactum Phyſicum cum actione, ita tangens poteſt tangere, & non tangi, nec tangens refertur ad tangens, ſed ad tangibile.

Pro ſolutione quintæ difficultatis, conſiderandum, quòd omnis uox, uel eſt uniuoca Græcè Synonima, uel dicitur multipliciter; ſi dicitur multipliciter, nonnunquam communi ſignificatione dicitur æquiuoca, in qua lata ſignificatione Porphyrius in Vniuerſalibus dixit: *Solutio quintę diffic.* Si quis decem genera rerum nuncuper etiam, æquiuocè nuncupabit, non uniuocè; Et in eandem ſignificatione Ariſtoteles in Anteprædicamentis definiuit æquiuoca; Nonnunquam uerò æquiuocum vſurpatur preſſiùs, pro ſpecie vocis multipliciter dictæ. Vox enim dicta multipliciter, uel dicitur cum proportione, uel ſine: ſi cum proportione, ex ea conſurgit Vox Analoga, poſita in ſimilitudine rationum, ad quam etiam Metaphora redigitur, uel dicitur ſine proportione, & tunc uel æque primò, forte ſortuna ſignificat varia, & dicitur æquiuocum à caſu, uel varia ſignificat ordine quodam, & dicitur ab uno, vel ad vnum, vt Ens, ſanum, & ſimilia. Hanc duplicem æquiuoci aſſumptionem, explicauit etiam Alexander in quarto Metaphyſicæ commen. ſecundo, inquiens, naturam entis Ariſtoteles alio in loco communiùs ſub æquiuocis ſtatuit, hic autem accuratiùs ab æquiuocis diſcrepare ait. *Alexand.* Philoponus etiam in primo de Generat. & interitu, ait Ariſtotelem in Antepręticamentis latè ſumpſiſſe æquiuoca, & locaſſe ſub eis ea etiam quæ ſunt ab vno, nunc autem exactiùs uoces ſeiungere. *Philoponus.* Elicitur itaque diſtinctio ex ipſomet Ariſtotele, qui aliquando vocem omnem multipliciter dictam nuncupat æquiuocam, ut dixi, aliquando verò æquiuocum aſſerit ſpeciem vocis multipliciter dictæ, ut patet ex primo Moralium Nicomachiorum, capitulo ſexto, & ex primo de Ortu, & interitu capitulo, de tactu. His præaſſumptis, dico, nomen tactus dici multipliciter, at non æquiuocè, ſed ab vno. Et dum quæritur de quo primò, & præſertim dicatur? Reſpondeo aliud eſt tactum eſſe eminentiorem, & eſſe magis propriè dictum: tactus eminentiſſimus, eſt in corporeorum, cui ſubijcitur tactus Cœlorum; at tactus Phyſicus mortalium, cum mutua actione eſt magis propriè dictus, quia nomina imponuntur reb. nobis proximis, & notioribus, mox transferuntur ad alia.

An

Digitized by Google

An Mathematicis competat tactus, diſtinctus à continuo. Cap. III.

Mathematicis non competere tactum. APparet Mathematicis non poſſe competere tactum. Ratio eſt, quia tactus expoſcit poſitionẽ partium; poſitio nõ eſt ſine loco; Mathematicis locus nõ cõpetit, vt ait Ariſt. in 4. Phyſ. cont. quinto, & 13. Meth. Quod etiã oſtẽdo ratione, quia eſſe in mente nõ eſt eſſe in loco; Mathematica imaginatione & mente ſecernuntur a Subiecto; quare nõ ſunt in loco, & dum ſunt in loco, etiam iuncta ſunt cũ corpore Phyſico, & Phyſica dicuntur. Confirmatur: quia quę ſunt in loco, uel ſunt ſurſum, uel deorsũm, & in eo vel ſunt ſecundum, vel præter naturam: at cum Mathematica non includant graue, & leue, nec ſecũdum, nec præter naturam, poſſunt eſſe in loco: & cui nulla competit differentiarum, etiam genus competere non poteſt, cum nil ſit in genere, quod non ſit in aliqua ſpecie. Præterea conceſſo, Mathematicis tactum competere, *An in eis tactus diſtinguatur a cõtinuo.* dubium adhuc eſt, an tactus eorum diſtinguatur à cõtinuo? uidetur enim non diſtingui, quoniam ſtatim quòd imaginamur duo indiuiſibilia ſimul, etiam imaginamur vnum fieri, cum indiuiſibilia nec ſe tangant, nec conſequenter in continuo ſe habeant. *Solutio primæ diffic.* De prima difficultate dico, Mathematicis competere tactum, & propterea frequenter apud Mathematicos de tactu ſermo eſt, veluti dum inquiſit ſphęram tangere Planum pũcto; & ad inſtantiam, quia eis non competit locus, reſpondeo, Mathematica poſſe quidem conſiderari non conſiderato loco, cum locus non ſit eorum eſſentia, at dum conſiderantur ut ſe tangentia, tunc poſitionem, & locum includunt confusè, nõ diſtinctè; *Ariſt.* ſecundum imaginationem, nõ ſecundum exiſtentiam. Hęc nos docet Ariſt. qui in quarto Phyſicorum, 76. inquit. Si cubum ſeiungatur à cæteris omnibus, & neque graue, neque leue ſit, occupabit tamen æquale interuallum, & in eadem erit, & loci, & va cui parte æquali ſibi, &c. Inſuper in primo de Gen. loquẽs de tactu, contex. 44. inquit, Mathematicis ut tactum, ita locum competere, nam hæc ei cõpetunt per imaginationem, ſtatim enim quòd imaginamur cubum in aere, imaginamur per diſtantiam ſibi ęqualem ſecernere partes aeris ab inuicem, ita imaginamur circulum vnum collocatũ propè alterum. Et ad inſtantiam, quia nec ſecundum, nec præter naturam erit in loco. Reſpondeo, prius poſſe ratione, & imaginatione ſecerni à poſteriore; eſſe in loco eſt prius quàm in eo eſſe ſecundum, uel præter naturam, id enim ſequitur molem, hoc verò grauitatẽ, & leuitatem eius; & quia Mathematicus abſtrahit à graui, & leui, & non abſtrahit à mole, ideò poteſt imaginari magnitudinem eſſe in loco, non conſiderando an in eo ſit ſecundum, vel pręter naturam. Ita etiam Cœleſtes orbes ſe tangunt, cũ tamen propriè, & per ſe non ſint in loco. *Solutio alterius diffic.* Dubitabatur inſuper, an tactus Mathematicus diſtinguatur à continuo? Aſſerit Auer. in quinto Phyſicorum, 20. 22. 30. 39. in Mathe*Auer.*maticis contigua eſſe cõtinua, nõ autem in Phyſicis, quoniam Mathematicus abſtrahit à Subſtantia & Qualitatibus eius, & propterea dum imaginatur duo indiuiſibilia ſimul, quia non ea imaginatur, tanquam ultima corporum diſtinctæ naturæ, & condi*Euerſio.*tionis, ideò ſtatim imaginatur reddi vnum. Hęc Sentẽtia nequaquam eſt vniuersè vera, frequenter enim utitur Mathematicus contactu, diſtincto à continuo, veluti dum inquit, ſphęram tãgere Planum puncto, & circulos ſe tangentes, ac reuolutos vertere *Euclides.* mutuò ſe in oppoſitum, vt ait Ariſt. in principio ſuarum Mechanicarũ. Similiter Euclides, 3. Elem. def. 2. & 3. tactum ponit à continuo diſtinctum, cum dicat circulum tãgere circulum, non enim circulus continuatur cum circulo, quia ut legitur in quinto Metaphyſicę, cont. octauo, & in decimo Methaphyſicę, cont. primo, cõtinua ſunt quorum motus eſt vnus: at duorum circulorum ſe tangentium motus nõ unus, ſed oppoſitus eſt. Dico itaque ſentẽtiam Auerrois eſſe veram vt plurimùm, veluti, dum imaginamur lineam vnam, ſuo termino tãgere alteram, imaginamur etiam ob ſimilitudinẽ

linearum

linearum eas continuari, ſimiliter ſuperficies, & ſolida. At dum imaginamur figuras abſolutas, & ſolida eis prædita, ob proprios figurarum terminos, imaginamur etiam vltima eorum eſſe ſimul, & non fieri vnum, nam plura indiuiſibilia ſimul poſita, ut eſt ex ſe, vnum fiunt, at quatenus ſunt vltima diſtinctorum ſolidorum, propria figura terminatorum conſeruantur diſtincta.

De tactu Phyſico. *Cap. IIII.*

LOquuti ſumus de tactu Mathematico, ſupereſt vt de Phyſico loquamur, de quo primo occurrit conſiderandum, an ſit? ſecundò, an duo ſolida valeant ſe ſine medio vllo tangere? Quantum pertinet ad primum, apparet tactum Phyſicum non dari, quia vt Phyſica ſe tangãt, eorum vltima debent eſſe ſimul: at non videntur poſſe ſimul eſſe, quia ſi ſunt ſimul, ſunt in eodem loco; indiuiſibilia non ſunt in loco. *An tactus ſit.* Oritur hæc dubitatio, quia Ariſtot. in quinto Phiſicorum, 22. inquit: Simul eſſe dicuntur ſecundum locum, quæcunque in vno loco ſunt primo; mox declarans tactum, ait, ea ſe tangere, quorum vltima ſunt ſimul: quare per eſſe ſimul id denotat, quod dicitur ſimul loco: indiuiſibilia autem non eſſe in loco patet, cum locus tantùm ſit corporum. Prętereà regula eſt, inter duo indiuiſibilia mediare continuum aliquod, cuius ſint termini; at ſi duo indiuiſibilia eſſent ſimul, euerteretur ea regula, & indiuiſibilia conſequenter ſe haberent. Quod confirmatur: quia imaginor Axem mundi tranſeuntem per intimam ſuperficiem Orbis Lunæ, & extimam ignis, & quæro, vel ea linea eodem puncto ſecat vtramque ſuperficiem, vel diſtincto: ſi eodem puncto, ita vltima erunt vnum, & continuata: ſi diſtincto, tunc non ſe tangeat, quia inter duo puncta eiuſdem lineæ mediat portio lineæ. Reſpondeo, tactum Phyſicum à continuo diſtinctum dari, quia corpora uel ſunt vnius, vel dinſtinctæ naturæ: ſi ſunt vnius naturæ, continuantur, ita portio aquæ, alteri iuncta, ob naturam conſimilem continuatur cum ea, ſimiliter portio aeris, cum altera eius portione: at ſi fuerint naturæ diſtinctæ, etiam eorum vltima ſeruabuntur diſtincta, adeò ut diſtinctio tactus à continuo ſequatur diſtinctionem conditionis rerum, & naturæ earum. *Solutio.* Inſtabatur, quia indiuiſibilia non ſunt in loco. Reſpondeo, ea includere poſitionem, & eſſe in loco ſaltem ex accidenti. Inſuper eſſe in loco, quia ſimul adæquantur, nec ſeorsùm vnum ab altero ponitur. Addebatur inter duo indiuiſibilia mediare continuum. Reſpondeo, id eſſe verum de indiuiſibilibus in eodem continuo conſideratis: at dum conſiderantur vt termini diſtinctorum corporum, ſecùs ſe habet: nam vt corpora, ita termini eorum poſſent conſequenter ſe habere. Afferebatur ratio ex Mundi Axe ſũpta. Cui reſpondens, dico: ſi punctum refertur ad Lineam tranſeuntem, id fit eodẽ pũcto: ſi ad ſuperficies perforatas, fit puncto diſtincto, adeò vt punctum vnum lineę trãſeuntis nectatur cum duobus ſuperficierum, veluti etiam vnum inſtans temporis poteſt conſtituere duo inſtantia naturę, vt elicitur ex octauo Phyſicorum, cont. 65. Altera dubitatio eſt obſcurior, an inter duo ſolida neceſſariò mediet aliquid? Ariſt. in ſecũdo de Anima con. 113. inquit, inter ea ſemper aquam mediare, vel aerem. *An inter duo ſolida mediet aliquid.* Quod oſtẽdit: quia ſi duo ſolida iuncta mergantur in aqua, & mox educantur, apparet inter ea humor, qui ſine aqua eſſe nõ poteſt, quare ſimiliter in aere putandum eſt, mediare aerem. Id confirmatur communi quadam ratione: quia ſi duo plana, & ſolida corpora ſine medio ſe tangerent, eleuetur vnum eorum, & ſeiungatur ab altero, tunc vel dabitur vacuum, vel motus ſine tempore. Quod deducitur: quia dum vnum ęquè eleuatur, & ſecernitur ab altero, aer ingrediẽs in locum medium, vel priùs reperitur propè extrema, quàm in medio, vel ęquè ſimul: ſi cõceditur primum, tunc dum eſt in locis extremis, medium erit vacuum; ſi cõceditur alterum, dabitur motus ſine tempore. *Solutio.* Huic

difficultati

tertiam ſpeciem Qualitatis pertinet. Accipiendũ eſt ſecundo loco actionem eſſe duplicem, vnam primam, alteram ex prima prodeuntem, veluti Sol prima actione illuminat, ſecunda verò calefacit: dum aſſerimus omne agens agere per contactum, de actione prima id debet intelligi. *Alterũ aſſumptum.* Addo tertiò, contactum duplicem, vnum virtutis, quò intelligentiæ tangunt Orbes, alterum magnitudinis, ſi agens fuerit incorporeũ, id erit verum de tactu virtutis; ſi corporeum, de tactu magnitudinis. *3. Aſſumptum.* Dico quartò, dum aſſerimus agens agere per contactum, id non ita intelligi debet, vt ſolùm pars tangens agat, nam totum dicitur agens integrum, & virtute totius agit pars tãgens; ſed ita debet intelligi, vt totum quod eſt agens integrum, agat per mediam partem tangentem. *4. Aſſumptum.* Demùm eſt accipiendum, quòd agens eſt duplex, vel ſine medio, vel per medium tunc agens vt eſt agens, ita eſt tangens: ſi eſt agens per medium, tangit per medium: ſi eſt agens ſine medio, etiam ſine medio tangit: hoc nos docet Ariſt. in primo de Ortu, & interitu, 78. *5. Aſſumptum.* His præaſſumptis, dico omne agens ſub Deo poſitum, ſiue ſpiritale, ſiue corporeum, ſiue mediatum, ſiue immediatum, agere in aliud per tactum. *Solutio.* Ratio eſt: quia per actionem debet aliquid permutari; nil autem permutatur, niſi adſit permutans, vel virtus eius, virtus autem adeſſe non poteſt, niſi ſaltem adſit deferens illam, & propterea eſt neceſſe, vt patiens vel tangatur à primo agente, vel ſaltem a deferente virtutem eius, Hoc eſſe verum de actione corporum patet, cũ eorum virtus neceſſariò egeat Subiecto. Similiter eſſe verum de actione ſpiritali, patefecit Ariſt. in 2. de Anima 74. damnans Democritum exiſtimantem ſi inter nos, & Cœlum mediaret vacuum, exquiſitiſſimè videri cũcta, quamuis minima quæ in Cęlo eſſent: nam ex aduerſo inquit Ariſt. per vacuum nil videri poſſe, quia non adeſſet deferens vel actiones, vel radios viſus, adeò quòd ſi inter nos, & Solem mediaret vacuum, Sol nequaquam in nos ageret, nec in nos effunderet radios ſuos; Quamuis Plotinus ſecùs ſentiat. Ex his elicio primò, veritatem eius ſententiæ quòd omne agens agit per tactum. *Elicitur ex dictis 1.* Elicio ſecundò, quomodo vera ſit ea ſententia, de qua Alexander, Simplicius, & Auerroes multa dicunt, Nil agit in extremum, niſi agat in medium. *Elicitur ſecundo.* nam ea ſententia vera eſt de actione prima, quæ poteſt ſeruari ſine ſecunda, non de ſecunda prodeunt ex prima, quoniam actio ſecunda ſemper primã ſupponit: at præter eam expoſcit ſubiectum aptum, vt in eo producatur, ita radij ſolis non reperiuntur in aere, niſi & in igne, & omnibus intermedijs corporibus reperiantur: at calor ex lumine prodiens, in Cœlo non producitur, ſed ſolùm apud nos, quia Cœlum non eſt capax eius. Similiter Torpedo piſcis producit primam actionem, & eſt agitatio, quæ non attingeret manum piſcatoris, niſi deferretur per rete: at ſtupor qui eſt actio ſecunda, non in rete, ſed in manu producitur, quia non id, ſed manus eſt capax eius, ita Simplicius in 2. de Cęlo, cont. 2. reſpiciens actionem primam, rectè dixit nil agere in extremum, niſi agat in medium. *Sĩplicius.* Nec errauit Alexander, qui inſpiciẽs actionem ſecundam, id inficiatus eſt, ut refert Simplicius in 2. de Cęlo, 29. *Alexand.* Elicio tertiò, ſolutiones aduerſarum difficultatum, nam incorporea tangunt tactu virtutis, Sol, Stellæ, Lapis Herculeus, Ambra, non agunt in extremum, niſi actio prima deferatur per medium, quamuis deinde actio ſecũda in eo ſolo appareat, quod eſt capax eius. *Tertiũ qđ dicitur.* De mixtis in ſe agentibus dico, ſi fuerint penitùs ſimilium partium, nequaquam in ſe agere, ſi autem fuerint partium diſſimilium, vt viuentia, & caro in parte putris, tunc non dicuntur continua, ſed contigua, & colligata: ideò Ariſt. in 1. de Ortu, & interitu, 78. inquit: conſitum vnumquodque, & vnum exiſtens non patitur. Et Auer. in 4. Phyſ. 44. ait continuum eſt vniforme, & com. 48. addit; cum res eiuſdem generis fuerint continuatæ, non agunt, ſed cum fuerint contiguæ, & Ariſtot. 8. Phyſ. 30. inquit, nullum continuum mouere ſe, & conſiderandum quòd corpus poteſt eſſe continuum ex parte magnitudinis, non ex parte virtutis, vt caro in parte calida, in parte frigida, & cum ex parte virtutis non ſit continua, poteſt pars calida in frigidam agere.

De modo, quo Sol diſtans à nobis, nos calefacit. *Cap.* *VI.*

Radij quo modo calefaciunt. *Ariſt. in ſecundo de Cęlo.*

DIctum eſt Solem tangendo per intermedia, per quæ effundit radios
ſuos, nos calefacere; at quia de modo magna eſt dubitatio, ideò vtile
iudico in eius explicatione aliquantulũ immorari: Difficultatẽ pariũt
verba Ariſtotelis in ſecundo de Cœlo, cont. 42: quæ hæc ſunt: Eorum
quę ſurſum ſunt, vnũquodque in ſphęra fertur, adeò vt ipſa non incen
dantur, aerem autem ſub ſphęra in orbem motu collocatum, neceſſe eſt cũ illa fertur
incaleſcere, & hac maxime qua Sol exiſtit infixus, propterea accedente Sole, & orien
te, & ſuper nos exiſtente, gignitur calor, &c. & in primo Meteorum cap. 4. inquit. Vt
itaque fiat æſtus, & calor, ſatis eſt etiam ſola latio Solis. Velocem enim oportet illam
eſſe, & non longè diſtare, latio aſtrorum velox quidem eſt, diſtat tamen: ea autem Lu
næ deorsùm eſt, & proxima nobis, verùm eſt tarda; illa autem Solis ambo hæc ſatis
habet. Fieri autem magis cum Sole ipſo caliditatem rationi eſt conſentaneum ſumen
te ſimile ex ijs, quę apud nos fiũt. Etenim hic, cũ ferũtur corpora, proximus aer mirũ
in modũ incaleſcit, & iure hoc accidit. Vehemẽter enim latio ſolidi diſgregat illũ ob
hanc itaque cauſam pertingit ad hunc locum caliditas; inſuper quia ignis aerem am-
biens ſpargitur motu frequenter, & fertur vi deorsùm, &c. Hæc profert Philoſophus,
Dubitatio prima. vt patefaciat à Cęlo, & pręſertim à Sole mortalem orbem calefieri. At difficultate nõ
carent: Primò, dubium eſt, quomodo Sol ab aere diſtans, & motu ſuo intermedia non
mouens, valeat illum calefacere? nam ſi aer motu calefit, ille non eſt motus Solis, ſed
primi Mobilis, & proximè nõ tribuitur mortali Orbi per Solem, ſed per Lunam, qua
Altera dubitat. re vel primo mobili, vel Lunæ id tribuendum fuit. Prætereà dubium eſt, cur Philoſo-
phus productionem caloris Solis motui tribuerit, non lumini, & radijs, cum tamẽ ex-
perientia conſtet, lumen maximè calefacere, quod conſiderantes, iure officium calefa
ciendi poſſemus tribuere Soli, cũ maxime ſit Lucidus; & id quod auget difficultatẽ,
eſt, quia in cont. 42. ſecundi de Cœlo, inquit: Calor autem ab ipſis, & lumen gignitur
attrito aere ab illorum latione, natus enim eſt motus incẽdere ligna, lapides, & ferrũ,
quibus uerbis, nedum calorem, verùm etiam lumen ex motu prodire affirmat, quod
Tertia dubitatio. apprimè eſt dubium. Tertiò dubium eſt, quia Ariſt. in primo Meteorum, cap. 4. inquit
De calore, qui à Sole fit, magis quidem ſecundum ſe, & diligentiùs in ijs quę de Sẽſu
conuenit dicere, calidum enim paſſio quædam Senſus eſt, ob quam autem cauſam fit,
cum ea non ſint calida, dicendum & nunc, &c. At cũ Philoſophus polliceatur ſe id fa-
cturum, in lib. de Senſu, & ſenſili, in eo id minimè ſeruare uidetur, dubitatio eſt obſcu
Alexander. ra, & inuoluta: interpretes uaria dicunt. Alexãder (referente Simplicio) ſecũdo Cœli
29. dicebat, poſſe agens agere in extremũ, & non in mediũ, dũ mediũ eius actionis nõ
Themiſtius. eſt capax, ut patet exemplo Torpedinis, Themiſtius objicit Alexandro, inquiens exẽ
Auer. plum non eſſe ſimile, quia rete patitur, & agitatur à piſce. Similiter Auerroes ei obij-
cit, quia mouens motu loci, non mouet extremum; niſi moueat medium, cum latio
ſit motus primus, & præſertim Alexander uidetur dignus repræhenſione, quoniam
(vt refert Simplicius) dicebat, Cœlum conterere Elementa; at Sol ſuo motu non ua-
Simplici⁹. let conterere aerem, cum motu ſibi proprio nõ moueat intermedia corpora. Simpli-
cius duas dat ſolutiones. Vna eſt ex Sole corporeo prodire radios corporeos, qui per
Cœlestium orbes uſque ad terrã extendantur, & tranſeundo per poros aeris, eo tranſi-
tu intrceptum aerem, terendo, & conglobando, calorem producere. Altera eius ſo-
lutio eſt, confugiendo ad influxus Cœli, quibus ſanitates, ægritudines, diuitias, pau-
Euerſio. pertates, artes, frigora, colores, & ſimilia ait produci. Vtraque Simplicij ſolutio
conſpicuè pugnat cum principijs Peripateticorum, quòd radij ſint corpora, materiæ
expertia, à multis Academicis dicitur. Lucillus ſecundo Cęli, 44. & Lucem, & radios,

& Lumen

Digitized by Google

& Lumeu eſſe corpora tenuiſſima affirmat, quæ meare valeant, perinde ac ventus per loca non admodum ſolida, & denſa. At Simplicius hoc dicens, primò pugnanr cũ Ariſtotele, qui in ſecundo de Anima, ſexageſimonono, & ſeptuageſimo, & latiùs in libro de ſenſu & Senſili ex inſtituto affitmat, radios non eſſe corpora, nec moueri; deinde aduerſatur ſibimet, tum quia in ſecundo de Anima cum Ariſtotele aſſerit radios non eſſe corpora, tum inſuper, quia inquit radios meare per poros aeris, cum tamẽ in aere ex ſententia Ariſtotelis non ſint pori; ac inſuper ipſemet in ſexto Phyſicorum vigeſimotertio, inquit Lumen eſſe corpus, & extendi vſque ad centrum, ne ſpheræ ſint imperfectæ, ac ita non per poros meare ait, ſed per vniuerſum corpus medium. Similiter in ſecundo de Anima, exponens cont. *69*. negat radios meare per poros, ſed ait vniuerſum aerem illuminare, ut etiam ſentiunt Academici, qui Lumen eſſe corpus immateriatum affirmãt, & ideò meare per alia corpora, prçterquam per terrea, ut maxime diſtantia à natura, & conditione eius. Prçtereà, aduerſatur Senſui, & Rarioni, cum dicat illuminatum aerẽ reddi denſiorem, lumen enim calefacit, & attenuat corpora. Altera ſolutio ſumpta ex influxibus, etiam aduerſatur Ariſtoteli, qui ſolo lumine, & motu cenſet Cœlum in mortalia agere. Prætereà, ad rem non faciunt, quia dubitatio eſt de motu Solis, quomodo valeat calefacere diſtantem aerem. Nonnulli recentiorum inquiunt, morem eſſe Ariſtotelis, ante explicationem ſuæ ſententiæ loqui *Opinio altera.* ex opinione aliorum, communis erat Mathematicorum ſententia, radios eſſe tenuiſſima, corpora, & ſphçrica, quç motu velociſſimo interceptum aerem tenerent, ac ita calefacerent, & illuſtrarent. Confirmaut hanc ſententiam: quia Ariſtoteles in primo Meteorum, cap. quarto, inquit: De caliditate autem, quam præbet Sol, magis per ſe, & accuratiùs in ijs quæ de ſenſu &c. At in ijs quç de ſenſu, de ſolo calore à lumine genito, ſermo eſt. Inſuper Ariſt. loquitur de calore, qui propè nos fit, qui proculdubio a ſolo lumine efficitur: ſignificauit itaq; Philoſophus calorem a radijs genitum, quem dixit fieri motu, quia de radijs loquitur, ac ſi corpora eſſent, vt aliorum erat opinio, & ideò etiam dixit fieri, nedum calorem, verùm etiam lumen attrito aere. Hanc opinionem non puto veram. *Euerſio.* Primo, quia non eſt rationi conſenraneum, quòd Ariſt. eo loci per motum ſolis denotet motum radiorum ſolis, quos ſupponat corporeos, & de illis radijs nullam faciat mentionem, ſed ſolùm de magnitudine, & velocitate Solis. Prætereà conſueuit Ariſt. loqui, ex aliorum ſentẽtia in locis alienis, & dum nil refert pro cauſa aſſignanda quouis modo ſe habeat: at liber de Cçlo non eſt locus alienus conſiderationis radiorum Solis, & pro aſſignanda cauſa productionis caloris, adeò refert ſupponere eos eſſe corporeos, vel non corporeos, quòd ſi non fuerint corporei, vt re uera non ſunt, cauſam nequaquam aſſignaſſet, & dubitationem ſolùm falſa ſolutione ſoluiſſet. Prætereà apertè Philoſophus exiſtimat motu Cœli produci calorem; Si itaque vi, & efficacia Luminis, ut per unam cauſam, & motu uniuerſi Cœli vt per alteram, calor producitur, minus rectè Ariſtoteles eos duos modos in unum redegiſſet, & quod eſt deterius, prætermiſiſſet cauſam potiorem, per quam Sol calefacit, quæ eſt, quoniam lucidiſſimus eſt, & debuiſſet de multitudine Stellarum Firmamenti, & vario aſpectu Planetarum mentionem facere. His accedit, quòd in re difficili aſſerere contextum eſſe deprauatum, vel Philoſophum loqui ex ſententia aliorum, eſt difficultarem non diluere, ſed ſubter fugere. Fundamenra etiam huius *Euertuntur fundamenta.* opinionis leuia ſunt; nam dum inquimt in libro de Senſu, & Seuſili Ariſtotelem de ſolo calore eſſe locutum, qui ex lumine pendet, & ob id per motum denotaſſe vehementem actionem radiorum, perinde ac ſi corpora eſſent, & ſuo motu id efficerent. Reſpondeo, in eo libro, neque etiam de huiuſmodi calore Ariſtotelem verba feciſſe, ſed inquit id ſe declaraſſe in libro de Anima, inquit enim: Vt demum eſt de lumine, in illis quòd ſit color perſpicui ſecundum Accidens, quando enim ineſt aliquid igneum in perſpicuo; præſentia illius lumen eſt, priuatio verò tenebræ, & cætera. Dicamus itaque Ariſtotelem in primo Meteorum propoſuiſſe conſide- *Solutio.*

randum, quomodo cum Cœlum non ſit calidum, calefacit: in his autem, quæ de Senſu ait eſſe agendum de calore ſecundum ſe, ut de re Senſili. Vel aſſeramus Ariſtot. in primo Meteorum ſignificaſſe, quòd conſideratio generationis illius caloris magis pertineret ad librum de Senſu, ſed quoniam eius explicatio erat neceſſaria pro explicandis incenſionibus Meteorologicis, propterea fuit coactus præuenire, & eo in loco id declarare, quod mox in libro de Senſu, ut antea declaratum non repetit, ſed ſolùm ait, ſe alibi de Lumine egiſſe. Ad aliam confirmationem, dum inquiunt in primo Meteorum loqui de calore, qui propè nos ſit, qui calor non à motu, ſed à lumine ſit, quare per motum uim luminis corporei ſignificauit. Reſpondeo, hoc minimè eſſe uerum: quoniam Philoſophus eo loci tenebatur loqui de calore, quo incenduntur Meteorologica, quæ non propè terram, ſed in ſublimi incenduntur. Et quamuis Ariſtoteles dicat de calore, qui propè nos eſt, tamen ita loquitur, quia comparat locum incenſionum cum Cœlo, & ſphæra ignis, ideò inquit etiam fieri calorem per detruſionem partium ignis: his accedit, quò ille calor genitus à motu etiam ad nos attingit.

De modo, quo Sol ſuo motu nos calefaciat, opinio Auerrois, & propria. Cap. VII.

Auerr. AVerroes in ſecundo de Cœlo, 42. relata, & reiecta opinione. Alexandri, referens ſuam, inquit: Cum Cœlum agat in mortalem Orbem, & ſit præditum varijs orbibus, id tamen conſiderari debet tanquam corpus vnum ligatum varijs ligamentis non corporeis, & quod agat in Elementa non per intimam ſuam faciem, ſed per uniuerſam ſuam altitudinem, & præſertim per partē eius denſiorem, ueluti conſpicimus corpus maius operari potētius, quamuis exigua ſui parte tāgat, quoniā partes omnes vna ad agendum conſpirant, & ea pars magis agit, cui competit vis maior, quamuis non tangat externa corpora in quæ agit, ueluti dicimus, Cor Hominis maximè calefacere manum, ſupra thracem poſitam. Cum itaque Cęlum ſit corpus unum, Sol ſit Stellarum maxima & lucidiſſima, maximè dicitur agere, ac ob id iure Ariſt. id tribuit Soli; Et ad difficultatem, dum dicitur, agens agere per tactum, concedit id Auerroes, & inquit, Cum Cœlū ſit corpus unum, ſat eſt quòd tangat per infimam partem eius.

Conſideratur ſententia Auerr. In hac ſolutione conſiderandū primò, quòd etiam Alexander id dixit, quamuis carpatur ab Auerroe, ſed nouit id non eſſe ſatis: nam inquit Simplicius, & aſſerit Alexander rationi eſſe conſonum, per partes Cęli tanquam unius corporis actionē fieri. At adhuc eadem remanet dubitatio, quoniam dum aliquod corpus per aliquam ſui partem, operatur, ſemper ea pars principalis in partes medias agit effundendo per eas uires ſuas: At ſol ſuum motum non effundit per inferiores Orbes, motus enim quo incenditur aer, eſt motus Firmamenti, qui defertur per intermedios Orbes, non autem Solis, ut principalis partis, ſed potiùs Lunæ, proximè mouentis mortalia: & rationes quas Auerroes, attulit aduerſus Alexandrum, etiam uim habent aduerſus ſententiam ſuam. Res itaque eſt ſatis obſcura, & aliorum ſententiæ apprimè dubiæ. Qua de re,

Opinio propria. (vt dicam quod ſentio) tres profero. Concluſiones: Prima eſt, Ariſtotelem per motum Cœli, quo mortalia calefiunt, denotaſſe motum diurnum, quem frequenter

Concluſio 1. motum totius appellat, cum eo uniuerſum, excepta Terra, moueatur. Addo ſecundò, iure optimo officium calefaciendi tribuiſſe Soli.

Concluſio 2. Demùm, dico, iure id officium tribuiſſe potiùs motui, quàm lumini; Prima concluſio eſt, nota, cum ſolum motus totius ſit uelociſſimus, & per cuncta media effundatur; Hinc in pri-

Concluſio 3. mo Meteorum, capitulo tertio, ait: Lato primo Elemento, nempè Vniuer-

ſo

ſo Cœlo in orbem,& corporibus quæ in eo ſunt, nempè Stellis, id quod inferioris Mundi illi proximum eſt,motu diſgregatum incenditur,& calorem efficit. Dicebam ſecundò loco,munus calefaciendi iure tribui Soli; Ratio eſt,quia radijs Solis eleuantur vapores,& halitus, qui per radios eleuari,ex eis pendentes ſequuntur motũ diurnum eorum,ideò dicuntur moueri motu Solis;Hoc elicio ex Ariſtotele,qui in ſeptimo capitulo primi Meteorum loquens de Cometis, inquit; quando igitur per Stellam aliquam facta fuerit huiuſmodi concretio,neceſſe eſt,vt appareat eandem latione moueri Cometam,qua fertur Stella. Cum autem conſtiterint per ſe, tunc remorari,& retardari videntur: huiuſmodi autẽ eſt latio Mundi,qui circa Terram eſt,&c. Hic locus verè dignus eſt conſideratione,ex eo enim elicitur motum,quo reuoluuntur halitus eleuati,eſſe diurnum; ac inſuper eos ſequi Stellam a qua eleuantur, cum autem magna ex parte eleuentur a Sole,ideò ſequi dicuntur Solem,vt motum motu diurno. Addebam tertiò, Ariſtotelem præſertim fuiſſe loquutum de calore ex motu prodeunte,non autem ex lumine,& ratio eſt,Prima,quia loquebatur de incenſione, qua in ſublimi fiunt Meteorologica,ea autem fit per motum,cum radij ſolum propè terram vim conſpicuam habeant: Altera ratio eſt: quia motus antecedit, & defert corpus lucidum,lumen autem in ſecundo de Anima 69. dicitur præſentia corporis lucidi. Tertia eſt: quia etiam lumen operatur cum motu attenuando,& permutando partes halituum,adeò vt cum primò,tum proximè calor ex motu pendeat,lumen autem cum ſit præſentia, & repræſentatio lucidi, dicitur motum ſequi,ideò in primo Meteorum capitulo tertio dixit,fieri magis cum Sole ipſo caliditatẽ, rationi eſt conſentaneum. & in ſecundo,de Cœlo 42. ait,æſtum a Sole fieri aſcendente, oriente,& ſupra nos exiſtente,&c. includens, & denotans vnà cum motu Solis,etiam lumen, quod Solem ſequitur. Ex his elicitur Solutio difficultatis,& notum redditur quomodo Sol non agit in extremum,niſi per medium,cum radij eius per Vniuerſum extendantur,& ſequantur motum diurnum eius; vapores autem ſequuntur radios Solis,vt cauſam eorum. At inſtabit aliquis, quia per ea quæ dixi ſolùm aſſignatur ratio, cur Solem ſequantur duplices halitus,non autem quomodo aer. Reſpondeo,motu præſertim excaleſieri,& incendi halitus eleuatos. Addo ſecundò, Ariſtotelem conſideraſſe ſublimem aeris regionem, tanquam halitum ſiccum, & fomitem incenſionis, infimam vero,vt halitum humidum,& aquam diſgregatam ambientem Terram; vt patet ex primo Meteorum capitulo tertio,& quarto. At una adhuc ſupereſt dubitatio & eſt,quomodo attrito aere, gignatur nedum Calor, verùm etiam Lumen? De Calore id patet: De Lumine adhuc dubium remanet. Alexander (referente Simplicio) dixit eam generationem ſolùm ad calorem eſſe referendam,non ad Lumen,feciſſe tamen mentionem de Lumine, quia multi putabant ex Lumine oriri calorem; at hoc non reſpondet verbis Ariſtot. non enim ait ex Lumine calorem oriri; ſed vtrumque ſequi attritionem aeris. Propterea dicamus Ariſtot. de lumine feciſſe mentionem duplici de cauſa. Prima eſt, quia in aere attrito, & attenuato exactiùs lumen recipitur. Altera eſt, ut denotet lumen ſequi motum,eſſe præſentiam lucidi, & vnà cum motu per Vniuerſum effundi; Tertia addi poteſt, quia incendendo halitus, etiam lumen producit per mediam incenſionem.

Declaratio.
2. *Cõcluſ.*
Declaratio.
3. *Cõcluſ.*
Inſtantia.
Poſtrema Dubitatio

An aliquid in ſe agere valeat? Cap. VIII.

EXplicatis illis, quæ ad notitiam tactus pertinebant, expedit modò, vt cominus ad declarandam effectionem, eique oppoſitam perpeſionem accedamus, de qua hoc primo conſiderandum occurrit, An agens agat in ſimile, vel in contrarium? Qua de re breuibus vnà cum Ariſt. dico, agens per ſe, & proximum, partim eſſe ſimile, partim cõtrarium. *An agens agat in ſimile?* Nam in fine actionis ſimile eſt, cum inſtitutum agentis ſit reddere patiens ſibi ſimile, in principio autem dico poſſe conſiderari dupliciter vel actu, ſiue ſecundum formam, vel poteſtate, ſiue ſecundum materiam: actu eſt contrarium, & ex contrarietate conſurgit pugna, & actio, potentia verò ſimile, quia contrariorum eadem eſt materia. *Solutio.* At cũ hęc ſit reſolutio difficultatis, occurrit tamen hęc dubitatio, An idem in ſe agere valeat? *An idem agat in ſe?* Philoſophus in 8. Phy. à cont. 40. oſtendit nil ſine diſtinctione motoris, & mobilis poſſe mouere, ſe quod etiã affirmat in primo de Ortu & interitu cont. 48. & 87. aduerſus quã ſententiam variæ occurrunt difficultates, quæ eã reddunt obſcuram. Vt autem paratiores ad difficultatis reſolutionem accedamus, accipiendum primò eſt in hac cõſideratione, nomine actionis denotari vniuersè effectionem omnem, pertinentem ad quatuor genera permutationum competentium Subſtantiæ, Qualitati, Quantitati, & Vbi. *Primum quod accipitur.* Accipiendum ſecundò, dum quærimus an idem in ſe agere poſſit? per idem, non denotari idẽ ſpecie, vel genere, vel analogia, de quibus dubium non eſt, quod in ſe agere poſſunt, ſed idem numero. *Alterum.* 3. Accipiendum tertiò, aliquid in ſe agere, poſſe dupliciter intelligi, vel primò, & per ſe, vel ſecundò & ex accidenti, non eſt dubium an ex accidenti, conſtat enim Animam mouendo corpus ex accidenti mouere ſe: dubium eſt, an id contingat, per ſe, & primò. 4. Quartò accipiendum, actionem, & motum poſſe accipi, & propriè, & per Metaphoram, propriè competunt corporibus, per metaphoram transferuntur etiam ad incorporea, ut ad Intelligentias Cœli, quæſtio eſt de propriè ſumptẽ actione, & perpeſſione, quia tamen Plato dixit, Animam ſe mouere, cumulationis explicationis gratia, etiam de motu Animæ aliquid dicam. 5. Demùm accipiendum eſt, dum aſſerimus aliquid ſe mouere, vel in ſe agere, id poſſe, dupliciter intelligi, vel quòd ſe moueat ſinè diſtinctione partis mouentis, & motę, vel cum earum diſtinctione: dubium eſt, an ſine partium diſtinctione aliquid valeat in ſe agere? *Concluſio.* Quęritur itaque, an idem numerò ſine diſtinctione partis mouentis, & motæ, valeat ſe per ſe mouere, aliquo genere motus? *Ordo ſeruandus.* In hac difficultate ita progredior: Explicabo primo ſententiam Ariſtotelis, & fundamenta; Secundò referam dubia; Agam tertiò de motu corporum; Quartò de motu animæ; Demùm dubia ſoluam.

Oſtenditur nil in ſe agere poſſe, mox in dubium reuocatur. Cap. IX.

PHiloſophus in primo de Ortu, & interitu, quadrageſimooctauo, inq̃t. Si ſimile ageret ĩ ſimile, idẽ ageret in ſe, quod ſi eſſet, nil reperiretur ĩ Vniuerſo expers mutationis, quod apprimè eſt abſurdum. *Ratio 1.* Deducitur Cõſequentia, quia ſi ſimilitudo eſſet ratio agendi, maximè ſimile maximè ageret; at idẽ ſibimet eſt maximè ſimile; quare maximè in ſe ageret. Et quoniã cui cõpetit ratio agẽdi, cõpetit & actio; oĩa in ſe agerẽt, & cũcta mutationi eſſent obnoxia. *Idem ſibi maxime ſimile.* Quòd idẽ ſit maximè ſimile, Patet: quoniã ſimilitudo eſt q̃dã cõnexio, & vnitio, quę ĩ vno numero, exactiſſimè ĩcluditur. Pro hac

deductione conſiderandum, quòd ſimilem conſequentiam format Ariſt.in Rhetori-
cis,inquiens: Si ſimile eſſet iucundum ſimili, idem maximè ſibimet eſſet iucundum
nam maior vnitio eminenter minorem includit,veluti etiam in quinto Phyſ.28.legi
tur,omnia continua ſe tangere,& ſe tangentia conſequenter ſe habere,non autem vi
ce verſa,veluti etiam habitus dicitur diſpoſitio,non ècontrario. Confirmatur eadem *Confirmatio.*
ſententia,quòd idem non agat in ſe,quia terminus à quo actionis,& occaſio,eſt con-
trarietas;terminus verò ad quem,quo præſente definit aliquid moueri,eſt ſimilitudo:
at in eodem non reperitur terminus à quo,ſed ſolùm finis; igitùr non poteſt ſeruari
motus,& actio,alioquin eſſet inanis. Præterea argumentatur Ariſt.in 8.Phy.poſt cō- *Ratio 2.*
tex.40.ſi aliquid in ſe ageret,idem ad idem eſſet actu, & poteſtate, quod eſt abſurdū
cum actus,& potentia ſint differentiæ oppoſitæ,prodeuntes ex principijs diſtinctis.
Præterea,id ipſum Philoſophus oſtendit progrediendo per ſpecies motus, & ducēdo *Ratio 3.*
ad abſurda,nam ſi idem ſe moueret,quia genus non ſeruatur ſine aliqua ſpecie, idem
feret,& feretur, docebit, & docebitur,ſanabit ſimul,& ſanabitur,eadē ſanatione. In- *Ratio 4.*
ſuper eandem ſententiam confirmare valemus per definitiones potētiarum, traditas
à Philoſopho in quinto Metaphyſicæ,17.& 9.Metaph.2.Definitur potentia agens,
quòd ſit principium permutandi aliud, quatenus aliud;patiens verò, quòd ſit princi-
pium,per quod permutetur ab altero,vt alterum eſt.Ex his patet conditionē agentis
& patientis eſſe,vt diſtinguantur,id autem quod eſt conditio alicuius,etiā eſt de om
ni,conſiderandum tamen,quòd dum in Definitionibus dicitur alterum, vt alterum
id nō habet vim reduplicationis,alioquin omne alterū pateretur, & ageret, in quod
uis alterum,quod falſum eſt,vt dicitur ab Ariſtotele in primo de ortu,& interitu,49.
ſed habet vim conditionis neceſſariò requiſitæ,& rationis, ob quam cum in parte ſit
ſimile,in parte varium,permutetur ab alio,vel dicamus,per alterū denotari,nō quod
uis alterum,ſed poteſtate ſimile. Præterea materia, & efficiens non ueniunt in idem *Ratio 5.*
numero,vt patet ex 2.Phyſ.70.quare nec principium agēdi,& patiendi. Colligit ita-
que Philoſophus in 8.Phyſ.hoc ſolo modo poſſe aliquid ſe mouere, ut id quod ex ſe
mouetur,conſtet ex parte mouente,& parte mota: & in primo de Ortu & inter.colli
git agentia,& patientia differre forma,& actu conuenire materia,& poteſtate. At va *Rationes aduerſæ.*
ria ex aduerſo occurrunt,quæ ſententiam Ariſtotelis reddūt obſcuram.Primò Elemē
ta ſine diſtinctione agentis,& patientis, videntur motu ſecundum locum mouere ſe, 1.
de quibus ait Auer.4.Coeli.22.formam Elemētorum ut forma,mouet,ut in materia,
mouetur. Præterea,diuiditur operatio 9.Metaphyſicæ 16.in immanentem, & tran- 2.
ſeuntem,immanens manet in agēte,vt viſio,intellectio,& ſimilia,quare per eas agēs
aget in ſe.Tertiò,hoc patet ex Antiperiſtaſi, dum calor hyeme repulſus ab ambiente 3.
frigore,& frigus æſtate repulſum ab ambiente calore,ſe perficiunt, quod non contin
geret niſi agerent in ſe:ita uirtus coniuncta reddit ſe potentiorem, & aqua excalefa-
cta ſe refrigerat.Quartò idipſum oſtenditur,conſiderando cum Democrito,& Epicu- 4.
ro motum Atomorum ſe mouentium, cum Theologis motum Angelorum, à ſe mo-
torum,cum Platone Animam ſe mouentem,cum Ariſt.in ſecundo de Gen.Anim.ca.
3.Mentem extrinſecùs accedentem,quæ ob id mox cap.4.aduena dicitur,& cum Py-
thagora conſiderando tranſitum Animarum per varia corpora. Præterea,Sententia 5.
Ariſt.dubia eſt,ob facultates animi noſtri cognoſcentes, vis enim imaginandi imagi-
natur ſe,Mens ſe intelligit, in inuentione idem eſt addiſcens, & docens, quod tamen
Ariſt.in 8.Phyſ.abſurdum iudicat,& cum Anima ſentiens ſit eſſentia vna,Senſus ta-
men extrinſecus mouet communem,& hic Phantaſiam. Demùm confirmatur dubi- 6.
tatio,quoniam Ariſt.in 8.Phyſ.cont.40.non abſolutè colligit abſurda ſequi,ſi dixeri-
mus idem agere in ſe,ſed ſolùm ea ſequi,dum motor fuerit vniuocus, quare de agen-
te æquiuoco id non iudicauit abſurdum.

De motu corporum, an idem agat in ſe? *Cap. X.*

PAtefacta difficultate eius conſiderationis, an idẽ in ſe agat, progrediendo ad eius ſolutionem occurrit, primò agendum de motu corporum; *De motu corporum.* Qua de re loquens Scotus in ſecundo Sent. Diſt. 2. q. 9. & 10. Gregorius Arim. 2. Sent. diſt. 6. q. prima, Att. 3. necnõ Gandauẽſis, in 8. Phy. *Agens vniuocum, & æquiuocũ.* in quæſt. de motu grauiũ, & leuium, aiunt motorem eſſe duplicẽ, vnũ vniuocum, ut calidum calefaciens, alterum æquiuocum, ut vinum inebrians: ſi fuerit vniuocum, non valet in ſe agere: at ſi fuerit æquiuocum, valet. Hanc reſolutionem eliciunt ex Ariſtotele in octauo Phyſicorum 40. contrahente ſententiã ſuam ad motorem vniuocum, vt dixi, rationem varietatis aſſignant, quia abſurdum eſt idem relatum ad idem, eodem modo eſſe actu, & potentia; at modo vario, nequaquam eſt abſurdum, poteſt enim aliquid eſſe actu per virtutem producendi formam, potentia uerò ad recipiendam eam: id confirmat Scotus, per Animalia, quibus cõperit potentia efficiendi & recipiendi accretionem, actum ſentiendi, imaginãdi, & intelligendi. Similiter aqua feruens includit uirtutem producendi frigus, & illud recipiendi. *Gand.* Eandem ſententiam explicat Scotus in primo Sent. diſt. 3. q. 7. Gandauẽſis pro ea confirmanda hac vtitur ratione: quia ſi ex accidenti poteſt aliquid ſe mouere, igitur idem poteſt includere facultatem producendi, & recipiendi, & non inuicem pugnãt: nam quæcunque inuicem pugnant, nec per ſe, nec ex accidenti iungi poſſunt, ſi autem *Euerſio.* non pugnant, poterit aliquid agere in ſe, & mouere ſe. Hanc ſententiam approbandã *Solutio.* non puto, quod colligo ex Definitione potentiarum, ut patuit. At reſpondet Gregorius Arim. eas Definitiones debere intelligi de alterante, non de mouente motu loci. Alij inquiunt, potentiam ſemper reſpicere aliud, ſi non re, ſaltem ratione diſtinctum, vt accidit, dum aliquid eſt actu virtutis, potentia ad formam. At vtraque Solutio reij*Euerſio.* cienda videtur. Et primo prima, quia ſi id cõtingeret ratione efficientis æquiuoci, huiuſmodi efficiens nedum habet locum in latione, verùm etiam in alteratione, vt Piper potẽtia eſt calidum, & actu virtutis aqua feruens facultate producendi frigida; & potentia, & ſic de multis. Præterea Ariſtotelis in Metaphyſica vt debuit, & illi ſcientiæ congruit, latiſſimè ſumpſit voces, & pro ſua latitudine eas explicauit, ideò nono Metaphyſicæ contex. primo ait, latiùs extendi actum, & potentiam ipſo motu, & nono Metaph. cont. ſecundo, abſolutè colligit nil poſſe à ſe pati; & in quinto Metaphyſicæ, context. 17. principium illud tranſmutandi alterum, nuncupat abſolutè principium motus, mutationis, & quietis. Altera quoque ſolutio non eſt approbanda, quoniam actus & potentia, quæ ſunt origines agendi, & patiendi, rediguntur ad materiã, & formam, vt inquit Philoſophus in 12. Metaphyſicæ, materie autẽ, & forma, abſolutè, non ſola ratione diſtinguuntur, Præterea ſola diſtinctio rationis non eſt ſatis pro conſtituendi principijs oppoſitis tranſmutationis materiatæ, qualia enim ſunt principia, talis effecta, & econtrario. Præterea Ariſtoteles in octauo Phyſicorum poſt contex. quadrageſimũ, ſępè colligit hoc ſolo modo contingere idem mouere ſe, ita vt cõſtet ex parte mouente, & parte mota: quæ concluſio ex horum ſententia redditur falſa, quia etiam modo alio aliquid poſſet mouere ſe. *Græci.* Ideò Græci putant formari ibi ab Ariſtotele rationem à ſufficienti modorum enumeratione, cum deſtructione cæterorum modorum, colligendo illum vnum ſolum modum: ex horum autem ſententia Ariſtoteles rationem formaſſet imperfectam, & nullius roboris. Inſuper ſi eorum opinio vera eſſet, euerteretur vniuerſus progreſſus Ariſt. in octauo. Phy. quo nos deduxit ad motores immobiles: Nam ad eos nos deducit iacto hoc fundamento, omne quod mouetur moueri ab alio, re diſtincto; At ſi contingere poſſet, ut aliquid ſe moueret, euerteretur id fundamentum, & rueret omne quod niteretur eo: nam dicerem ego

Digitized by Google

ex ſententia Scoti, Gregorij, & Gandauenſis, Cęlum mouere ſe, nec egere externo motore, Elementa egent motore externo, vel vt generentur, vel vt remoueatur impedimentum; at Cœlum ob nullam ex his cauſis eo eget, quare valebit ſe mouere ſine diſtinctione motoris, & mobilis, ac ita euertetur vniuerſa ratio Ariſtotelis. Prætereà inquiunt, quòd nil ſe moueat, non eſſe verum de motore æquiuoco, addo pro minòre, ſed Ariſtoteles loquitur de motu loci, cuius motor eſt æquiuocus, quare id principium non inſeruiet Ariſtoteli, nec faciet ad rem, non enim verum de eo erit, de quo ibi eſt ſermo. Pręterea extat locus pulcherrimus in primo de Ortu, & interitu, cont. 73. vbi Philoſophus diſputans contra Democritum dicentem, Atomos ex ſe deſcendere, inquit. Amplius autem quid eſt, quod mouetur. Si enim aliud, Atomos patietur, ſi autem ipſa ſe, aut diuidua erit, & per vnum mouebit, per aliud mouebitur, aut ſecundum idem contraria ei inerunt, &c. loquitur de motu loci, cuius motor ex horum ſententia eſt æquiuocus, & tamen abſurdum iudicat ex ſe moueri, ueluti etiam in 8. Phyſic. 32. & in primo de Ortu, & interitu 87. inquit nullum continuum mouere ſe, hoc eſt nil conſimile. Demum hoc redditur conſpicuum perpendendo ſingula exempla, & fundamenta, quibus illi vtũtur, cuncta .n. potiùs eis aduerſantur, quàm faueant. Inquiunt primò aliquid poſſe eſſe actu per uirtutem, poteſtate autem ad formam; at quæcumque his duobus prædita ſunt, etiam cõſtant ex principijs diſtinctis, ex quib. ea prodeant. Et ratio eſt; quia continere uirtutẽ eſt eminentius, quàm continere forma, proptereà quæ uirtutem includunt, nequaquam per idem principiũ ſunt in potentia ad formam, potentia enim reſpicit perfectionem, non degenerationem eius, ueluti Elementa a forma habent principium efficiendi, a materia patiendi; ſimiliter Piper a forma habet uirtutẽ calefaciendi à materia vt calefiat, ita animalia per diſtincta principia includunt potentiam, ut ſint maiora, & uirtutem augẽdi de aqua ſe refrigerante, nec non de ſenſibus, & Mente, in poſtrema parte quid ſit dicendum, patebit. Ad confirmationem Gandauenſis, quia ſi ex accidenti poteſt aliquid ſe mouere, non omninò pugnant actus, & potentia, adeò vt nequeant eidem competere. Reſpondeo, iure ex accidenti poſſe aliquid in ſe agere, non autem per ſe, & primò. Ratio uarietatis eſt, quia dum ex accidenti aliquid ſe mouet, id pendet ex principijs diſtinctis, adeò vt vnum actionis, alterum paſſionis ſit origo, quod conceditur ab Ariſtotele. At dum dicimus per ſe primò aliquid mouere ſe, non ſeruatur diſtinctio principiorum, ideò non concedit, veluti ſi anima mouet ſe mouendo corpus ex quo pendet, id non eſt abſurdum, nam ſeruatur diſtinctio principiorum actionis, & paſſionis quæ non ſeruaretur ſi diceremus animam per ſe primò mouere ſe. Demùm confirmatur horum ſententiam aduerſari principijs Ariſtotelis, nam Ariſtoteles in octauo Phyſicorum eleuans nos ad primum, quod ſe mouet, vult id primum eſſe compoſitum, & conſtare ex parte per ſe mouente, & parte per ſe mobili. At ſi aliquid, ut hi putant, poſſet ſe mouere ſine principiorum diſtinctione non id compoſitum, ſed hoc eſſet ſtatuendum, primum ſe mouens, ut cenſuit Plato, quare Philoſophus concluſionem collegiſſet penitùs inanem. Colligamus itaque ſententiam illam pugnare cum opinione Ariſtotelis, & loquendo de motu corporum, nequaquam contingere poſſe, ut idem moueat ſe, ſine diſtinctione principij efficientis, & patientis.

Confirmatio Gandauenſis reijcitur.

Confirmatio uerioris ſententiæ.

Concluſio.

De motu Animæ, & incorporeorum, ex ſententia Ariſtotelis. Cap. XI.

DE incorporeorũ motu, multa à Theologis Scholaſticis dicuntur, quæ ego miſſa faciam, & pauca quędam ex uarijs, quæ mihi occurrũt dicenda, eaque breuiſſimè reſeram. *Sententia Ariſt. cur ſola corpora moueãtur.* Sententia eſt Ariſt. expertia corporis per ſe moueri non poſſe. Ratio eius ſententię eſt, quia paſſio, & potentia ex materia prodit, vt dicitur 9. Metaphyſicæ cont. 2. in primo de Ortu, & interitu 55. 77. in primo de Cęlo 103. 136. & alibi. Cum itaque paſſio prodeat ex materia, & prædita materia ſint corpora, iure ſola corpora patiuntur, & mouentur. *Ratio 1. Ratio altera.* Altera ratio eſt; quoniã omne mobile habet partes, ut oſtẽditur in 6. Phyſicorum cont. 7. 32. 87. nam omne quod mouetur, vt moueatur, partim debet eſſe in termino à quo, partim in termino ad quem, dum enim ſolùm eſt in termino a quo, non cepit moueri, dũ ſolùm in termino ad quem, dicitur motũ, vt itaque moueatur, partim in uno, partim in altero eſſe debet, quare habet partes, quas habere non poteſt, niſi includat materiã quantam: incorporea non habent partes, ideò non mouentur, & hæc ratio præſertim habet uim de motu ſecundũ locum. *Ratio tertia.* Tertia ratio elicitur ex cont. 88. ſexti Phyſicorũ, quæ huiuſmodi eſt. Si indiuiſibile moueretur tẽpus in quo moueretur conſtaret ex indiuiſibilibus; nã ſemper in ipſo nunc, mutatũ eſſet, moueretur autem numquam, adeò quòd & tẽpus, & motus, quæ mobili reſpondent, ex indiuiduis conſtarent; eiuſdem enim eſt rationis in ipſo nunc moueri, & indiuiſibile moueri, ut dicitur in contex. 90. at conſequens eſt abſurdum; quare ſimiliter abſurdum eſt indiuiſibile moueri per ſe, nam ſi mouetur, ſolũ mouetur ex accidenti, ut colligit Ariſtoteles. *Ratio quarta.* Præterea, Ariſtoteles in primo de Anima, poſt cont. 38. idipſum latiſſimè oſtendit, inquit enim: omne quod mouetur eſt in loco; Anima nõ eſt in loco. Similiter incorporeũ nullũ in loco eſt, quare nõ mouetur, Præterea, omne quod per ſe mouetur, vel mouetur ſecundũ, uel præter naturam, & ſi uno motu mouetur ſecundum, oppoſito mouebitur prętet naturam; & ſi in vno loco quieſcit per naturam, in alio requieſcet præter naturam; quorũ oppoſitorum nullum cõgruit Animę, & incorporeis; quare nec motus. Præterea, Si Anima ex ſe mouetur, poterit ad libitũ è corporibus egredi, in eaque ingredi, ac ita poterunt per naturam mortui reuiuiſcere, & animę ſe ut amicus amicum viſitare, quæ tamen principijs Ariſtotelis ſunt aduerſa. *Aduerſus Platonem.* Demùm quia Plato dixit Animam numerum ſe mouentẽ, Ariſtoteles ita argumentatur: omnis motus, vt motus, remouet mobile è ſua natura, & conſtitutione, quare ſi Anima eſt ſui eſſentia motus, remouebit ſe ipſam è ſua eſſentia, & cõſtitutione, quod abſurdum eſt dicere, quare, &c. Cum hęc ſit ſententia Ariſtotelis perpendamus, quid de ea dixerint Scotus, & D. Th. *Scotus.* Inquit Scotus, in 2. Sent. Diſt. 2. q. 9. nil prohibere indiuiſibilia moueri, quid oſtendit per motum ſphęræ ſuper Planum: nam ſphæra puncto tangit planum, & quamuis fortè apud nos exactè ſphęricum, exactè planum non detur, id tamen nil refert, ſat enim eſt, quod ſi daretur, tangeret planum puncto, & ſupra id moueri poſſet. Quod confirmat, quia ſi Cubum, vel linea per aerẽ moueretur, primum punctum Lineæ, & anterior ſuperficies Cubi, per interuallum continuatum tranſibit, quare nil prohibet indiuiſibilia continuatè moueri. Auctoritati Ariſtotelis reſpondet Scotus, inquiens, illum non abſolutè negare indiuidua moueri, ſed ſolùm aſſeruiſſe non ita moueri, ut continuatio motus pendeat ex eo indiuiſibili, nam tunc penderet ſolùm ex interuallo, non ex mobili. *D. Thom.* D. Thom. uidens motum illum ab Ariſtotele declaratum non poſſe Angelis cõpetere, in primo Sent. Diſt. 37. in prima parte Summæ, q. 53. & Quol. 9. & 11. imaginatus eſt aliud genus motus per Metaphorã dictum, ex indiuiduis conflatum, & aliud tempus ſimiliter, ex indiuiduis cõſtitutum, motum angelorum menſurans, optimè enim nouit ex ſententia Ariſtotelis, mobile,

motum,

Digitized by Google

motum,& tẽpus ſibi mutuò reſpõdere. Quicquid ſit de abſoluta veritate nota Deo, proculdubio horum ſententiæ aduerſantur principijs Ariſt.à quibus ſe non recedere profitentur.Quod oſtendo;quoniam Ariſtotelis in primo de Anima, abſolutè iudicat abſurdum,Animam poſſe moueri, alioquin poſſet ad libitum ingredi in corpora, egredi,& meare per varia corpora:non cõſiderat Ariſtoteles à quo motus habeat, ut ſit continuus,ſed abſolutè an incorporea moueri poſſint.Cum itaque id quod ſequitur ex ſententia Ariſtotelis ſit abſurdũ,& id ſimiliter ſequatur poſita opinione Scoti, & D.Thom.inferendum eſt,eorum opinionem pugnare cum opinione Ariſtotelis.Præterea Ariſtoteles in ſexto Phyſicorum,86.ait,indiuiſibilia ſolùm ex accidenti moueri poſſe;at ex horum ſententia ea per ſe, & non ex accidenti tantùm mouentur. Inſuper, in cont.89.oſtenditur indiuiſibile non poſſe moueri,quia mobile priùs tranſit locum ſe minorem,quàm æqualem, indiuiſibile non valet tranſire locũ ſe minorem;quare primò tranſibit æqualem,quod ſi conceditur, tunc interuallũ per quod mouetur,ex indiuiſibilibus conſtabit,cuius oppoſitum inquit Philoſophus ſe demõſtraſſe.Hæc ratio abſolutè oſtendit indiuiſibile moueri nõ poſſe. Præterea,euerteretur progreſſus,& ſententia Ariſtotelis in 8.Phyſicorum abſolutè oſtendentis, nil ſe mouere poſſe,& primum ſe mouens cõſtare neceſſariò ex duobus: at ex horum ſententia primum ſe mouens poterit eſſe ſimplex,ac etiam primum mouens nõ neceſſariò erit immobile.Præterea aduerſus Scotum ita argumẽtor. Si Ariſtoteles id ſolùm oſtenderet,quòd motus indiuiſibilium non eſt continuus ratione mobilis,igitur male abſolutè colligeret,indiuiſibilia ſolùm moueri poſſe ex accidenti. Præterea, ratio formata in cõt.89.& ſupra relata,abſolutè oſtendit indiuiſibile nõ moueri, alioquin interuallum ex indiuiſibilibus conſtaret. Præterea,non quærit Philoſophus in ſexto Phyſicorum per quid motus ſit cõtinuus,ſed abſolutè an indiuiſibile moueatur,quare ſi Ariſtoteles id ſolùm oſtenderet,quod illum oſtẽdere putat Scotus, Concluſio, nec inſtituto,nec oſtenſioni Ariſtotelis reſpõderet.Inſuper,erraret Philoſophus à ſecundum quid, ad ſimpliciter,eſſet enim idem,ac ſi diceret, motus indiuiſibilium nõ eſt continuus ob mobile,igitur indiuiſibilia non mouentur,Præterea,alia quoque ratione aduerſatur Ariſtoteli,nam Ariſtoteles in quinto Metaphyſicæ 18.in ſecundo, de Gener.& inter. 62.motum ait continuum ratione mobilis:at ſi uera eſſet ſentẽtia Scoti,Ariſtoteles nec integram, nec neceſſariam cauſam continuationis motus aſſignaſſet.Similiter ſententia D.Tho.uidetur cum ea Ariſtotelis pugnare: nam primò multiplicat res ſine neceſſitate,immò multiplicat tempora,cum tamẽ Ariſtoteles in quarto Phyſicorum aſſerat,tempus nõ poſſe eſſe plus vno.Præterea ſi motus,& tempus ex indiuiſibilibus conſtarent,nec tempus illud eſſet tempus, nec motus ille eſſet motus:deduco conſequentiam,quoniam uel ſunt cõtinua, uel ne: ſi ſunt continua, igitur falſum eſt quod cõſtent ex indiuiſibilibus,non .n. ex eis conſurgit continuum; ſi nõ ſunt continua, ille motus nõ erit motus,quoniam motus eſt actus imperfectus; actus autem imperfectus tendens ad perfectionem, non eſt ſine continuo. Similiter tempus eſt menſura moræ,& conſeruationis rerum;mora eſt cõtinuum aliquod,quare etiam tempus debet eſſe cõtinuum. Præterea ſemper tempus eſt menſura alicuius primi motus,qui ſit cõſimilis,& æternus;at huiuſmodi motus, cuius hoc excogitatũ tempus ſit menſura,cuius ſit,nec conſtat,nec aſſignare poteſt,ut conſideranti redditur notum,Præterea,Ariſtoteles in cõt.88.argumentatur à deſtructione conſequentis,hunc in modum.Si indiuiſibile moueretur, daretur tempus & motus cõſtituta ex indiuiſibilibus; cõſequens eſt abſurdum,quare & antecedens. Econtrario D.Thom. arguit à poſitione antecedentis, dicendo, ſed indiuiſibile mouetur, igitur & tempus, & motus eius ex indiuiſibilibus conſtant. Ex quo patet apertè,illum pugnare cum Ariſtotele. Ad inſtantiam Scoti de ſphæra reuoluta, uel ducta ſupra Planum,& de anteriore ſuperficie Cubi, dico, ea moueri (ut dixit Ariſtoteles) ſolùm ex accidenti ad motum corporis, ac vt pertinet ad ea, continenter dicuntur muta-

Ratio 2.

Ratio 3.

Ratio 4.

Aduerſus Scotum.

Aduerſus D.Thom.

ta, non autem mouentur, at ſi per ſe mouerentur, darentur mutata ſine antecedente mutatione.

De motu Animæ, ex ſententia Ariſtotelis. Cap. XII.

[Tres interpretũ Scopi.] PRo motu incorporeorum conſideranda occurrit opinio Platonis, & perpendendum, an cum ea Ariſtotelis conciliari poſſit? qua de re, tres ſunt interpretum Scopi. Nonnulli nituntur eos conciliare, vt Simplicius, Cardinalis Beſſarion, & alij. Nonnulli negligunt cõcordiam, & tuentur Platonem, negligendo Ariſtotelem, ut multi Academicorũ, & cum eis Macrobius. Ego exiſtimo illos non idem ſentire & Ariſt. *[Sententia Platonis.]* magis Phyſicè magiſque propriè loqui. Plato Deum conſiderauit tanquam Centrũ, ex quo cuncta ducerentur. Mentem ſiue non participatam, ſiue participatam, dixit eſſe immobilem Circulum: dixit Circulum, quia pendet ex Centro, ac in id conuertitur; dixit immobilẽ, quia indiuiduè per Ideas operatur, & intelligit abſque vlla eius varietate: ſolùm dicitur moueri, quatenus ex ſe excitatur ab eſſe ad agere. Ei ſuccedit Anima rationalis, quæ dicitur circulus ex ſe mobilis, cui quarto ſuccedunt corpora mota ab alio. Anima per rationes diuiduè operatur, ex una alteram inferendo, & ex una in alteram progrediendo, eaſque connectendo & ſecernendo, & ob id rationalis dicitur. *[Quatuor gradus motuum.]* Ex Platonis Sententia (ut rectè etiam cõſiderauit Simplicius in tertio Phyſicorũ cont. 8.) quatuor conſiderantur gradus motus. Nam primò cõſideratur motus inordinatus materię, quę per potentiam excitatur ad generationem, de quo Plato in Timæo mentionẽ facit. Alter eſt motus Mentis, quæ ex ſe excitatur ab eſſe ad agere. Tertius eſt motus actionum Animæ per rationes. Poſtremus eſt motus corporum ab *[Verus motus duplex.]* Anima. Primi duo nõ ſunt verè motus, ideò prætermittuntur. Verus autem motus dicitur duplex, vnus primus, & eſt motus Animæ, cui reſpõdet primum tempus, quod eſt terminus æternitatis, in quod deſinit æternitas. Alter eſt motus ſecundus, cui etiã ſecundum tempus reſpõdet, nempè corporum. Motus Animæ eſt multiplex, de quo *[Plato.]* loquens Plato decimo de Legibus, inquit, Vniuerſa ergo quæ in Cœlo ſunt, quæ in Terra, & quæ in Mari, ſuis motibus anima ducit, quorum nomina ſunt uelle, cõſiderare, curare, cõſultare, rectè & non rectè opinari, lætari, dolere, audere, metuere, odiſſe, *[Simplici⁹.]* diligere, & cætera. Simplicius hos motus cõſiderans, dixit Platonem ſolis uerbis ab Ariſtotele diſſentire. Plato enim latiùs ſumpſit motum, & eos nuncupauit motus, quos Ariſt. non motus, ſed principia motus nuncuparet, ideò in ſexto Phyſicorum cõt: 32. inquit, moueri animam, cum ſit indiuidua, quia nõ corporeo mouetur motu, *[Theophraſtus.]* ſed vult, intelligit, iudicat, cõtemplatur, quod cõfirmat auctoritate Theophraſti qui in primo naturaliũ, dixit, Appetitũ, ardoremque Animi, & cupidinem, corporeos eſſe motus, & ex corpore ducere ortum: iudicia autem, & ſpeculationes, nõ tranſeunt in alterum, ſed in ipſa Anima ſunt actus, & perfectiones. Idipſum cõfirmat auctorita *[Strato.]* te Stratonis Lampſaceni, diſcipuli Theophraſti, qui dixit Animæ actiones eſſe mo- *[Ariſto.]* tus. Plato itaque latiùs, Ariſt. preſſiùs uſus eſt nomine motus: immò Ariſtoteles quoque nonnunquam actiones Animæ nuncupauit motus, & Phantaſiam definiens, dixit eſſe motum à Senſu factum; & dum quæritur, an motui animæ cõpetat Definitio motus, tradita ab Ariſtotele in tertio Phyſicorum? Reſpõdet Simplicius in 8. Phyſic. 44. cõuenire motui animæ Definitionem motus ab Ariſtotele primo traditam, quòd ſit actus eius, quod eſt poteſtate non alteram, quòd ſit actus mobilis. In ſexto autem Phyſicorum 32. ait, poterit etiam aſſignata deſcriptio motus competere motib. Animæ, aut cunctis, aut pluribus includentibus aliquid potẽtię. Rationi Ariſtotelis, quòd ſi aliquid ſe moueret, idem eſſet actu, & potẽtia. Reſpõdet Simplicius in octauo Phyſicorum, 44; inquiens, re uera ſimplex nõ erit ſe ipſo mobile; at anima prædita eſt va-

tijs

rijs rationibus quarum nonnullæ cum ſint actu,mouent alias, quæ ſint poreſtate, ſic
idem homo in inuentione,diſcens,& docens eſſe dieitur. Hæc Simplicius. Alij nõ ſo-
liciti de concordia,& adhærentes Platoni,nituhtur opinionem eius a calumnijs Pe-
ripateticorum vendicare. Ideò inquit Macrobius in ſecundo de Somnio Scipionis; *Macrobi' damnans Ariſt.*
Cenſet Ariſtoteles ſe probare nil ſe mouere,at non probat. Inſuper,aſſerit Ariſtote-
les dari vltimũ in motu,quod mouetur,& aliud non mouet,quod non eſt verum,nul
lum.n.corpus moueri poteſt ſecundum locum,quod non è loco repellat aliud. Addit
tertiò,dum Anima ſe mouet,ea eſt actio ſine paſſione,vr Sol Lucet,calet ignis. Cui *Marſilius Ficinus.*
ſimile profert Marſilius in Conuiuio Plat.inquiens, Anima ſe mouet nõ tranſitiuè,
ſed abſolutè,vt dum dicimus Deus ſtat,Sol per ſe lucer,nam tẽporalis diſcurſio ex ſe
ipſa competit Animæ,&c. Proculdubio de nonnullis ad motũ Animæ attinentibus, *Sententia propria.*
Plato,& Ariſtoteles non diſſentiunt: at dicere,quod abſolutè conſentiant, vt cenſet
Simplicius,eſt conſpicuus error. Conſentiunt profectò de his Sex. Primò,quia am- *Sex de quibus Plato, & Ariſt. cõſentiunt*
bo aſſerunt in mouentibus, & mobilibus non dari progreſſum in infinitum, ſed ve-
niendum eſſe ad primum,vt dictur à Plat.in 10.de Legibus,& oſtenditur ab Ariſto-
tele in octauo Phyſicorum. Secundò,ambo conſentiunt,primo non mouente, cæte-
ros motores mouere non poſſe,ordinatorum enim, ſecundum eſſentiam, poſterius
nõ operatur ſine priora. Tertiò,ambo inquiunt mouere ſe,eſſe proprium uiuẽtium,
quod dicitur à Platone in Phædro, ab Ariſtotele autem in ſecundo de Cęlo. Quar-
tò,ambo aiunr primum ex mobilibus mouere ſe, & ſe mouens eſſe principium inter
ea, quæ mouentur. Quintò, conſentiunt, quia ambo inquiunt Animam non ita
moueri, ut mouentur corpora. Demùm, ambo dicunt non moueri Animam ex
loco ad locum,niſi iuncta alicui corpori,ex Ariſtotele hoc patet, ex Platone simili-
ter: quia ſemper conſtituit Animam alicui uehiculo iunctam. At cum de his conſen-
tiant,diſſentiunt deinde. Primò,quia Ariſt. inquit: primum ſe mouens eſſe Corpus *Quinque de quibus diſſentiũt.*
uiuens,Plato ait,primum ſe mouens eſſe Animam. Secundò diſſentiunt, quia conſi-
derando motus Animæ per Metaphoram dictos, non eodẽ modo illis ſe mouet ani *Primum. Secundũ.*
ma ex ſententia Ariſt. ut ex ſententia Platonis. Ratio uarietatis eſt,quia Plato ani-
mæ tribuit rationes, Ideis reſpondentes, ob quas cum nobiſcum iuncta per externa
Obiecta fuerit excitata,magis ex ſe ualet ſentire,& inrelligere,quã ex ſentẽtia Ariſt.
qui rationes eis non eſſe inſitas exiſtimauit. Hinc in primo de anima 65.inquit, non
animam ſentire,uel inrelligere,ſed hominem per animam: ob eandem rationem,ex
ſententia Platonis anima iuncta uehiculo aereo,uel æthereo,ualet ſentire quod effi-
cere non ualet,ex ſententia Ariſt. putantis pro obeundis huiuſmodi muneribus ne-
ceſſaria aſſe inſtrumenta propria. Tertiò differunt in explicãdo modo,quo anima ſit *Tertium.*
principium ueri motus animalium. Nam ex ſententia Platonis anima ob rationum
diſtinctionẽ ualet magis ex ſe ad motum excitari,& mox ſine corporeis inſtrumẽtis
mouere corpora,quàm ex ſententia Ariſt. Hinc Plato Animas uehiculis iunctas,ad li
bitum moueri exiſtimat,quamuis ei non competant inſtruuenta corporea,quod ta-
men non ualet efficere ex ſententia Ariſt.qui pro motu animantium neceſſaria iudi
cat inſtrumenta,ut patet ex tertio de anima necnon ex lib.de motu Animaliũ. Quar- *Quartum.*
tò diſſentiunt: quia Ariſt.putat Deum proximè mouere Cœlum, & eſſe proximum
principiũ motus eius,ut declaraui in libro,de Cęlorũ motoribus: Plaro nec Deum,
nec Mentem proximè mouere cenſuit,ſed Animam in tertio gradu poſita, ob diſtin
ctionem rationum. Quintò diſſentiũt,quia Plato putat Animas ex ſe excitari ad mo- *Quintum.*
tum in orbem,& ex ſe in orbem mouere, & ideo iunctas ſtellis,eas mouere in orbem,
ut etiam Elementa corporea,quæ iudicauit prædita Anima: mouere autem mortalia
motu progreſſiuo,& recto ob oppoſitas propenſiones corporum. At ex ſententia A-
riſt.animæ nullus reſpondet motus proprius,& ideò ualer quouis motu mouere cor-
pus. Ex his elicio primò,errare Simplicium, & eos qui Ariſt. cum Platone de omni- *Ex dictis elicitur 1.*
bus cõſentire affirmant,nam ex diſtinctis Principijs,& medijs,uaria effecta prodeũt.

Inſuper

2 Inſuper minus rectè ait Simplicius, Definitionem vnam motus cõpetere motui ani-
mæ, non alteram, cum illæ duę Definitiones reciprocentur, & ſolũ diſtinguãtur, qua-
3 tenus vna eſt per terminos magis Metaphyſicos, altera per magis Phyſicos. Tertiò a-
pertè Simplicius aduerſatur Ariſt. dicenti motum ab eo Definitum ſolùm cõpetere
quatuor Prędicamentis, quæ ſunt cõpoſita ex actu, & potentia, cum ipſe Definitionẽ
transferat ad animam, & eius motum, nam ſentire, & intelligere ad ea quatuor Prędi
4 camenta non pertinent. Quartò ab Ariſt. recedit, dum oſtẽdens quomodo anima ex
ſe moueatur, ait, id ei competere ob uarias rationes animæ inſitas, cum Ariſt. eas nõ
tribuat animæ, ſed aſſerat eam eſſe penitùs poteſtate. Inſuper ſi ea diſtinctio rationũ
eſſet ſatis, male Ariſt. in 8. Phyſ. colligiſſet pro cõſtituendo motu eſſe neceſſarium,
ut primum ſe mouens ex duobus eſſentia diſtinctis cõſtet, nam dicerẽ eſſe unum du-
Ratio maximi momenti. plici ratione pręditum, ac ita uniuerſa doctrina Ariſt. in octauo Phyſ. euerteretur. Prę
tereà, cum Plato dicat animã ſe mouere, & ex eo in 10. de Legib. colligat eſſe immor
talem, quęro, vel ſe mouere competit ſoli animę Hominis, uel etiam illis iumentorũ,
& ferarũ? Si ſoli animæ Hominis, tunc cętera animalia nõ ſe mouerent, nec eorum a-
nima eſſet principium motus, nam inquit Plato in phędro, animam propterea moue
re aliud, quia primò ſe mouet, ſecundus enim motus pẽdet ex primo. Si autem etiam
cæteræ animæ ſe mouent, etiam animę murium, & ranarum erunt immortales. Hæc
inſtantia maximi eſt roboris, & plurimũ turbauit varios Academicos, adeò ut in va-
Diluũtur inſtantię Macrobij. rias iuerint ſententias, quas ut alibi a me relatas, & reiectas, nunc miſſas facio. Ea e-
tiam, quæ a Macrobio obijciuntur Ariſt. leuiſſima ſunt: nã quòd Ariſt. oſtenderit nil
ſe mouere, patet ex 8. Phyſ. quo in loco etiam patefeci, quomodo detur ultimum mo
uens in corporibus, nam datur ultimum in ordine eſſentiali: Inſuper, datur ultimum
ob condenſationem & reciprocationem corporum mutantium locum, & ſibi mutuò
locum concedentium. Demùm, id quod addunt, aſſerere animam ex ſe moueri, eſſe
idem ac dicere ſolem ex ſe lucere, ex ſe calere ignem, & Deum ſtare, minimè uerum
puto: Nam dum dicimus Solem ex ſe lucere, indicamus affectionem Soli competen-
tem, non includentem actionem, & paſſionem; at dicere animã mouere ſe, indicamus
actionem cum paſſione iunctam, & eſt idem, ac dicere, Solẽ illuſtrare ſe, ignem ſe ca-
lefacere, quod nemo diceret; nam ſi daretur motor mouẽs ſine mobili, daretur unum
relatorum ſine altero. Similiter, dum dicimus Deum ex ſe ſtare, indicamus Deum nõ
Concluſio. eſſe aptum moueri, non autem ei tribuimus actionem ſine patiente, vel contra. Colli-
gamus itaque ex ſententia Ariſt. nil ſiue corporeum, ſiue incorporeum, in ſe agere, &
ſe mouere actione diſtincta ab eſſentia.

Diluuntur rationes quibus oſtendebatur poſſe aliquid in ſe agere, & ſe mouere. Cap. XIII.

Diluitur Ratio 1. Decurſis cæteris, ſupereſt modò ut rationes aduerſas diluamus. Inſtaba-
tur primò, quia Elementa ſine diſtinctione motoris, & mobilis dicun
tur mouere ſe. Hac de re uerba feci in queſt. de motu grauium, & le-
uium: nunc breuibus dico, inſtantiã eſſe leuem, quia in Elementis re-
periuntur duo diſtincta principia, quę ſunt origines agendi, & patien
di; & hoc indicauit Auer. inquiens: formam ut formã mouere, & eſſe principiũ agen-
Inſtantia. di, vt verò eſt in materia, moueri, quia materia eſt origo paſſionis. At inſtabit aliquis,
quia Elementum mouetur, vt eſt mobile, eſt mobile ut ſubiectũ motum, eſt ſubiectum
Solutio. ut eſt actu, eſt actu per formã, quare forma per ſe patitur, & ſubijcitur motui. Reſpon
deo, mobile eatenus primò, & per ſe moueri, quatenus eſt poteſtate, quę oritur ex ma
teria: & quamuis Subiectum motus debeat eſſe actu, non tamen actus eſt origo paſſio
nis, ſed aliquid ex accidenti motum, & neceſſariò requiſitum, vt ſubiectum ſit actu;

Erat

Erat inſtantia ſecunda de actionibus immanētibus. Reſpondeo, actionem immanentem vſurpari dupliciter, uel pro eadem cum eſſentia, vt ſeparatæ ſe intelligere dicuntur, de qua nō eſt dubitatio, cum ſit ſine diſtinctione, & paſſione, vel pro diſtincta ab eſſentia agentis, de qua loquens, dico, non ob id dici immanentem, quia nō expoſcat principia agendi, & patiendi diſtincta, ſed ſolùm quia in alienum ſubiectū non trāſit, nec opus remanet effectum, ſed ipſamet actio finis eſt pendens ex agente, pro eſſe, & conſeruatione, & hoc patet progrediendo per omnia opera, quę actionis nomine denotantur, veluti ſaltare, canere, ſunt actiones immanentes, cum tamen earum principia efficientia, & patiētia ſint diſtincta: ſimiliter, uita dicitur immanens quatenus in viuente ſeruatur, Animamque inſequitur, cum tamē Anima principium uitæ, & corpus recipiens eam, ſint diſtincta. At erat inſtantia de actu uidendi, intelligendi, imaginandi, ſimiliter ratiocinandi, quo aliquis in ſe ſcientiam parit. De his multa dicūtur à D. Tho. & aſſeclis ejus, qui inquiunt, Animā vt formatam ſpecie Obiecti producere iudicium, ex ſe autem illud recipere. Scotus in primo Sent. Diſt. tertia, quęſt. 7. ſoluit per diſtinctionem actus formalis, & uirtutis, reiectam in pręcedentibus. Lud. Boccaſ. putat actionem pendere ex Obiecto; paſſionem pertinere ad potentiam, uel actionem ab intellectu agente produci, paſſionem recipi in poſſibili. De his non eſt hic diſputādi locus, proptereà breuibus dico, duplicem poſſe fieri comparationem: Vnam inter Obiectum, & facultatem cognoſcentem, ſecundum quam Obiectum mouet, facultas uerò mouetur: Alteram inter facultatem & actum iudicandi Obiectum, & tunc facultas agit iudicando, Obiectum uerò iudicatur: quòd ſi huiuſmodi iudicium manet in iudicante, id accidit, quia actus Obiecti, & facultatis eſt unus & idem, ut dicitur in 2. de Anima, & quia iudicium reſpicit Obiectum, quod tendit in facultatem animæ, ideò ex accidenti ſolùm facultas in ſe agit, quatenus iudicat Obiectum mouens animam, abſolutè tamen iudicium ex parte iudicantis ſolùm expoſcit fundamentum actionis. His accedit, quòd anima nil recipit ut ſubiectū, niſi concurrat Materia, ideò Memoria expoſcit congruens temperamentum, adeò ut facultas ſit origo iudicandi, ſeruans uerò vt Subiectum ſit compoſitum: ſi autem facultas aliqua, & pręſertim Mens ſe iudicat, id facit ex accidenti, per eius opera, & iudicando alia, ut elicitur ex tertio de Anima. Ad id de inuentione, per quam ratio parit ſcientiam in ſe. Reſpondeo, ſemper ſeruari diſtinctionem Obiecti, & facultatis ut duorum principiorum actionis, & paſſionis. Inſuper, dum ratiocinamur ex uno, inferimus aliud, & Mens eſt actu ratione principij, potentia verò ratione Concluſionis. Erat tertia dubitatio de Antiperiſtaſi, de qua inquit Hippocrates in libro de Natura fœtus; hyeme per pluuias condenſari partes externas Terræ, & ob prohibitam tranſpirationē, internas calefieri, ut patet de fimo. At ea ratio uidetur leuis: quoniam etiam ubi externæ partes pluuijs non denſantur, at ſub domibus, & locis coopertis id ipſum accidit. Pręterea de uiſceribus Terræ, & fimo non uidetur par ratio, quia in fimo ineſt putredo, quæ non reperitur in antris & cauitatibus Terrę. Dicebat Epicurus, ex relatione Lucretij,

Diluitur Ratio 2. — *De actu uidendi.* — *D. Thom.* — *Scotus.* — *Lud. Boccaſ.* — *Solutio propria.* — *De antiperiſtaſi.* — *Hippocrates.* — *Epicurus.*

Frigore cum premitur porro omnis Terra, coitque.
Et quaſi concreſcit, fit ſcilicet in coeundo.
Exprimat in puteos ſi quem gerat ipſa calorem &c.

At ſi id eſſet, tunc reliqua partes terræ remanerent frigidiores, cuius oppoſitum ſenſu conſtat. Inſuper addebat,

Frigidior porrò in puteis æſtate fit humor,
Areſcit, quia Terra calore, & ſemine ſi qua
Forte uaporis habet, properè dimittit in auras &c.

Hoc etiam non ſatisfacit: quia nulla facta mutatione denſi, & rari partium Terræ continentium aquam, ſimiliter aqua redditur frigidior. Prætereà, æſtiuo tempore plus aquæ gignitur in uiſceribus Terræ, quàm hyberno, quod non accideret,

Galenus. ſi tunc vapores in aerem prodirent. Galenus in tertio de Simplic. Medicamentorum facultatibus, c. 8. uidetur dicere, aquam puteorum hyberno tempore nobis potius ui deri, quàm re vera eſſe tepidam, ob aerem, & noſtri corporis conſtitutionem; at non propterea inficiatur, hyberno tempore aliquantulum eſſe calidiorem, quàm æſtiuo, vt perperàm nonnulli ei tribuunt, ſed ſolum putat tunc videri calidiorem, quàm ſit, alioquin aduerſaretur rationi, experientiæ, Hippocrati, & Ariſtoteli, cuius ſententiæ ſe ſubſcribit in 1. Aph. in expoſ. Aph. 15. Ventres hyeme, & vere natura calidiſſimi ſunt, &c. quo etiam loci inquit id accidere, quoniam ut ait Ariſt. calor internus per frigus ambiens tendit ad centrum, & unitur; æſtate uerò ad ſimile exit. *Solutio.* Dicamus itaque, in antiperiſtaſi pro caloris, uel frigoris accretione, multa conſpirare. Primò, ſimile internum nectitur cum externo ſimili, derelinquendo intrinſecùs contrarium. Secundò, id contrarium à contrario ſecretum remanet ſincerius, magis iunctum, ac ita potentiùs operatur, & intenſiùs apparet: Hæc ſunt potiora, & principaliora; Conducunt mox & alia, nam æſtate externi meatus calore ambientis aperiuntur, & internus calor ob id facilè euaporat, ueluti contra hyberno tempore obſtruuntur meatus, & calor ob prohibitam tranſpirationem creſcit. Præterea, & quartò, accidit nonnunquam ab externo calore conſumi, & extrahi humorem internum, cuius eductionem, & conſumptionem ſequitur interni caloris conſumptio, interitum autē caloris ſequitur frigus. Quintò, his accedit, quòd ab ambiente contrario repercutiuntur actiones contrarij incluſi, ac ita quodam modo geminantur, & potētiores redduntur pro deſtructione contrarij ſecum permixti, adeò ut ſemper primò, & per ſe contrarium agat in contrarium, quam actionem ſequitur quædā perfectio agentis ex accidenti, ut patet per ea, quæ conſpirare dixi. *Inſtantia.* At dicet aliquis, adhuc non uidetur ſoluta dubitatio, quia nil agit vltra propriū gradū, quomodo itaque per antiperiſtaſim contrariū incluſum red- *Solutio.* ditur gradu intenſius? Reſpondeo, frequenter non reddi intenſius, ſed uideri, quatenus primò erat cum contrario iunctum, non quidem per ueram mixtionem, ſed per iuxta poſitionem, & compoſitionem, mox remanet ab eo ſeiunctū. Quod ſi accidat, etiam reddi intenſiùs ſecundum gradum, id fit ex accidenti, quatenus deſtructionem unius ſequitur conſtitutio alterius. Inſtabatur quarto loco per motum Animæ, Ange- *De motu Animæ.* lorum, & Atomorum. De Atomis Ariſtoteles abſolutè negat, & dari, & poſſe moueri, vt patet ex primo de Gener. & interitu. De alijs multa dicunt Theologi Scholaſtici: At ex opinione Ariſt. dico, vt nata eſſe in loco, non mutant locum, niſi per lationem, ita non nata eſſe in loco, & nata ſolùm ex accidenti alicubi eſſe, ſine vllo motu & tranſmutatione alicubi eſſe, vel non eſſe. Sic Ariſtot. in ſecundo de Anima, ſeptuageſimo, de lumine loquens, ait eſſe, & non eſſe in medio perſpicuo, ſine eius latione, & ſolùm per præſentiam, & abſentiam corporis lucidi; Hoc modo Mens dicitur extrinſecus accedere, ut etiam aperta feneſtra dicimus lumen extrinſecùs ingredi. Simili modo & ratione inquit Ariſtoteles, in primo de Cœlo; 111. & 112. multa eſſe, & non eſſe ſine ortu, & interitu. Tetigit in parte hanc ſolutionem Simplicius, in ſexto Phyſicorum trigeſimoſecundo, inquiens, haud tamen Anima dicitur eſſe in corpore, ueluti in loco, & uaſe, ſed habitudine quadam, quare ut ſeparetur, non eget alio corpore, quod ſecundum locum moueatur, ſat enim eſt ineptitudo corporis ad non recipiendum ſplendorem Animæ, & hoc eſt Animam ſeparari, &c. Erat quinta dubitatio de Phantaſia, & Mente ſe cognoſcentibus, & de facultatibus Animæ, quarum una mouet alteram. Hæc dubitatio per dicta in præcedentibus eſt ſoluta, nam cognitio eſt duplex; Vna per eſſentiam, qualis eſt ea Dei, quæ expers eſt diſſimilitudinis, & paſſionis; Altera eſt cum quadam paſſione, & ob id ſemper adeſt diſtinctio per ſe cognoſcibilis, & cognita, Mens, & Phantaſia ex accidenti ſe eo gnoſcunt noſcendo alia, vna facultas mouet aliam ob varietatem inſtrumentorum, & quatenus una eſt formata ſpecie obiecti, altera includit potentiam ad illam. Addebatur ſextò, Ariſtotelem contrahere ſuam ſententiam ad motorem uniuocum,

Hac de re multa dixi in 8.Phyſicorum exponens cont.44. ideò nunc breuibus dico; ſi ſequimur Auerroem,per motorem vniuocum,debemus intelligere motorem propriè dictum,contradiſtinctum a motore dicto per Metaphoram: ſi ſequimur Simplicium,intelligere debemus motorem per ſe,contradiſtinctum a motore ex accidenti; ſi ſequimur expoſitionem meam, debemus ex eis uerbis elicere ſequi ea abſurda,de quocumque dixerimus quod moueat ſe,& agat in ſemam ſi idem eſt ferens,& latū, ferens feretur: ſi idem calefaciens,& calefactum,calefaciēs calefiet; ſi idem eſt docēs, & addiſcens,docens docebitur,& ideò inquit Ariſtoteles,vniuersè ſequi ea abſurda, de quibuſcumque dixerimus,quod moueant ſe,& ita per motorem uniuocum denotat motorem motum eodem motu,indicando ſententiam ſuam eſſe uniuerſalem.Remanet diluenda dubitatio de aqua feruente,refrigerante ſeipſam,de qua multa dicūtur ab alijs,quæ non refero,ſed breuibus dico. *De aqua feruente.* Ad refrigerandam aquā multa conſpirare,Primò,aqua feruens non eſt ſimplex,ſed compoſita ex partibus igneis,& aqueis inuicem agentibus & pugnantibus. Secundò pro eo conducit ambiens,non ita calidum.Tertiò conducit humor aqueus,craſſus,igneum calorem extinguens,uel ſaltem ſiccum terreum,deſunt,ut in ferro feruēte, hoc denotauit Ariſtoteles in prima parte Probl.42.inquiens,potum extinguere calorem febris,ut enim ignem hunc uiſui manifeſtum,ita & deliteſcentem illū naturæ humor extinguit. Quartò etiam conducit, quia calor in aliena materia eget conſeruante,& niſi ſeruetur,marceſcit,eget enim cōtinuo reſtaurante,eius autem interitum ſequitur frigus. Demū ad id conſpirat propenſio aqueæ naturæ ad frigus ſibi proprium. Hæ cauſę ita in ordinem rediguntur. Aqua feruens refrigeratur,uel per cauſam priuantem,& hæc eſt ignei vaporis exhalatio,uel per cauſam producentem,quæ uel eſt externa,vel interna; ſi externa,eſt ambiens; ſi interna,uel id facit ex accidenti,& eſt humor aqueus, conſpirante conditione caloris egente in aliena materia conſeruante,cuius interitū neceſſariò ſequitur frigus,vel id facit per ſe,& eſt varietas,& diſſimilitudo partium aquæ feruentis,cū propenſione aquæ per ſuam naturam ad frigus,quod eſt accidens proprium eius: ex horum conſpiratione conſurgit cauſa tota & perfecta.

An ſimile agat in ſimile. *Cap. XIIII.*

CVm apparuerit idem in ſe ſine diſtinctione agentis & patientis agere non poſſe, perpendendū eſt, an ſaltem poſſit agere in aliud [illegible] ſimile? Philoſophus in primo de Ortu,& interitu id negauit,inquiēs,ſi ſimile ageret in ſimile, etiā ageret in ſe; tamen quia ex aduerſo nonnulla ſe offerunt,quæ ſententiam hanc reddunt obſcuram, ideò cōſideranda,& explicanda proponitur. *Simile multiplex.* Pro notitia autem difficultatis conſiderandū primò eſt,aliquid poſſe dici ſimile,uel ex parte materiæ,uel formæ; ſi formę,uel genere uel ſpecie: ſi ſpecie,vel cum diſtinctione graduum,vel ſine. Non eſt dubitatio de conſimilibus materia,nec genere,ita enim etiam contraria cōſimilia ſunt, quæ per ſe inuicem agunt: neque etiam de conſimilibus ſpecie,cum diſtinctione graduum, vt tepidum,& calidum, nam remiſſum obtinet locum alterius contrarij, ideò patitur ab intenſo, dubitatio itaque eſt de conſimilibus ſpecie, & gradu, num inuicem agere poſſint? *De quo ſit dubitatio an ſimile agat in ſimile.* Accipiendum ſecundò, difficultatem debere intelligi de agentibus, & patientibus per ſe,non ex accidenti; regulæ enim dantur de his, quæ per ſe ſunt. Addo tertiò, res propriè dici ſimiles per Qualitates, ut enim per eſſentiam res dicuntur eędem, uel diuerſæ; per Quantitatem æquales, uel inæquales; ita per Qualitatem ſimiles, uel diſſimiles. Latè tamen ſimilitudo ad alia quoque extenditur: dubitatio præſertim erit de ſimili per Qualitates, cumulatioris tamen doctrinæ gratia

etiam de cæteris aliquid dicam. Ea quæ præſertim conſiderationē hanc reddunt ob-
Dubia diluenda. Primum. ſcurã, hæc ſunt. Primò Ariſt. in 8. Phyſ. 78. ſupponit corpus quo fuerit manus, eo diu
tiùs operari, & in primo de Cęlo, eo operari vehementiùs, vt etiam in primo Meteo-
rum: ex quo elicitur partes cõſimiles ſe mutuò perficere, & propterea inuicem agere.
Veluti etiam tres candelæ ſplendidiùs medium illuſtrant, quamuis ſint conſimiles,
quàm vna ſola, & ſecunda magis illuſtrat medium, a prima illuſtratũ, ſimiliter & ter-
Secũdum. tia. Prętereà inquit Ariſtoteles in prima parte Probl. 56. & 57. maiorem flãmam ad
Tertium. ſe rapere minorem, quare flãma agit in flammam. Tertiò formatur hæc ratio: efficiẽs
poteſt agere vltra proprium gradum; igitur poteſt agere in ſimile: cõſequutio patet,
quia cum produxerit ſibi ſimile in gradu, agens pro vlteriore gradu, aget in ſimili.
Aſſumptum oſtenditur, tum quia hyberno tempore a frigore aeris non ſummo con-
gelatur aqua, & fit glacies, quæ eſt exceſſus frigoris, & æſtiuo tempore ab ambiente
aere mediæ regionis, non ſummè frigido, fit grando: tum inſuper quia ſæpè inſpici-
mus flammam exiguam, & debilem, ingentem & potentiſſimum ignem parere. Quar
Quartum. tò, afferuntur exempla varia, id ipſum patefacientia, nam lapis conſimilem lapidem
percutiendo frangit, Gladius hebetat Gladium conſimilem, oculus agit in oculum,
dum mutuò ſe vident, ſimile ſeruat ſimile, & corpus denſius eodem gradu calidum,
Pro parte aduerſa. quia vehementiùs operatur, agit in rarum: ſimile itaque agit in ſimile. Ex aduerſo di
xit Philoſophus, ſi ſimile ageret in ſimile, idem ageret in ſe, cuius oppoſitũ eſt oſten
ſum. Inſuper in primo Phyſi. 43. ait, omne agens agere in contrarium, omne patiens
pati à contrario, & in primo de Ortu inquit, de ſimilibus nulla eſt ratio, cur vnũ po-
tiùs quam aliud debeat eſſe agens; Cõfirmatur: quia præſente fine deſinit mobile mo
ueri, pręſente ſimilitudine præſens eſt finis; quare tunc deſinit moueri, nã finis agen-
tis eſt reddere patiens ſibi ſimile. Prętereà, omne agens agit ut eſt actu, patitur vt po
tentia; at ſimilia quatenus ſimilia, conſimiliter ſunt actu, non autem unum actu, alte-
rum potentia eſt. Demum, omne agens in id agit, quod ei repugnat; ſimile non repu-
gnat, ſed conſentaneum eſt ſimili, quare in id non agit.

Reſolutio difficultattis, An ſimile agat in ſimile. Cap. XV.

PRo reſolutione propoſitę difficultatis, cõſidero primò actionẽ eſſe du-
plicẽ, vnam ſpiritalẽ, qua uiſibilia agunt in Sẽſum, alterã materiatã,
& corporeã. De vtraque loquar: & quia actio materiata etiam vſur-
patur dupliciter, uel pro ſola alteratione, vel pro quauis motione, e-
go de ſingulis verba faciens, tres profero Cõcluſiones. Prima eſt. Si-
Prima cõcluſio. mile nõ agere in ſimile, eſt uera de actione ſpiritali. Altera eſt, eadem
regula uerior adhuc eſt de omni actione materiata. Tertia, veriſſima eſt de alteratio-
Secunda. ne, de qua etiam loquitur Ariſt. in capitulo, de actione, & perpeſſione. Quod pertinet
Tertia. ad primam, multi inficiantur regulam ueram de actione ſpiritali, ut patet de oculo ſi
Explicatio prima. milem, & ſe uidente. At conſpicuè decipiuntur: nã Ariſtoteles in 2. de Anima, 71. de
Viſu, & alijs Senſibus, eã profert, inquiens ſuſceptiuum colorũ debere eſſe ſine colo-
re, ſonorum ſine ſono, & ita de cęteris. Inſuper in 3. de Anima, cont. 4. eandẽ profert
de Mente poteſtate, receptura intelligibilia. Ideò rectè Auerr. inquit, regulam eſſe ue
Explicatio ſecũdę. ram de omni receptione, & perpeſſione cum ſpiritali, tum materiata. Secunda Cõclu
ſio erat, regulam eſſe ueriorem de actione materiata. Ratio eſt: quia in ea reperitur
uerior contrarietas, uerior actio, & paſſio, & uerior oppoſitio actus, & potentiæ, cũ
Explicatio tertiæ. uera contrarietas non ſeruetur ſine materia. Dicebatur tertiò, uetiſſimam eſſe de
alteratione, de qua etiam præſertim Philoſophus regulam profert. Et ratio eſt:
quia

quia uerissima contrarietas in primis Qualitatibus consideratur, attinentibus ad Sensum tactus, & illę etiam sunt origines propriarum alterationum, & permutationum, ut patet ex secundo lib. de Ortu, & interitu. At pro dubitationum resolutione duo occurrunt consideranda. Vnum est, an agens expetat reddere patiens sibi simile in gradu, uel potiùs in actione, uel in utrisque? Alterum est, cur densius, & maius uehementiùs operetur, quamuis non sit intensius secundum gradum? De prima difficultate Marsilius, & multi Latinorum, indicant institutum agentis esse reddere patiens sibi simile in actione. Ratio est, quia agens ita expetit reddere patiens simile, ut agit, sed agit actione, quare in ea expetit id reddere simile. Confirmant; quia vnumquodque agens valet reddere patiens sibi simile in gradu; quare cum agens maius, & densius operetur uehementiùs, valebit producere simile, etiam in actione, & propterea, dum reddiderit simile in gradu, adhuc in illud aget, si fuerit rarius, ut reddat illud sibi simile in actione, ac ita simile in gradu, in simile operabitur. Hanc sententiam a uero alienam puto, pro quo ostendendo, suppono duo corpora in gradu summè calida, quorum unum sit densius & maius, alterum rarius, & minus: densiùs operabitur uehementiùs, neque ob id aget in rarius; quia nullum caloris gradum in eo producere valet. Præterea agens id per naturam efficere expetit, quod in eius facultate positum est, ex eoque pendere valet: hoc autem id solùm est, quod pertinet ad gradum, non quod pertinet ad actionem auctam per densitatem, uel extensionem, quæ pendet ex alio. Præterea, generatio ducit ad actum primum, qui est forma, non ad actum secundum, qui est actio prodiens mox ex forma. Præterea, vis maioris actionis valet producere simile in gradu, quod sit vehementioris actionis, vt palea incensa comburens ligna, & generans carbones maioris actionis, quod non faceret, si expeteret producere simile in actione, immò dum erit simile in actione, adhuc aget in illud, producendo vlteriorem gradum formæ. Quod demùm confirmatur; quia vis agentis est ipsamet forma, quæ ita agit, ut est, esse autem eius in gradu est positum, quare id expetit producere. Quærebatur secundò, cur corpus densius, & maius, supposita paritate graduum, uehementius operetur? Respondeo, id ex eo euenire, quia vbi plus materiæ adest, plus etiam reperitur formæ, nam se habent ur plura indiuidua iuncta; quæ potentiùs operantur, quàm unum. Insuper, id quod est densius, operatur uehementiùs, quia virtus consimilis, & coniunctior, & ab opposito magis seiuncta potentiùs operatur. Sed quæritur, cum omnis forma valeat producere simile in gradu in quo erit posita, & collocata, eritne ea maior actio, quæ densiori, & maiori competit? Respondeo, eam in quatuor esse positam. Primò quatenus citiùs consimile in gradu producit. Secundò, quia diutiùs operatur, quatenus magis aduersis corrumpentibus repugnat. Tertiò, quia operatur in distantius. Quartò, quia semper ualet simile in gradu producere, quod non ita semper ualet efficere corpus rarius, & minus. Colligamus itaque, efficiens non operari ultra suum gradum, & solùm expetere reddere patiens sibi simile in gradu.

Duo consideranda. Primum. Secūdum Opinio quorundā. Euersio. Cur corp' densius, & maius operetur vehemētius. Dubitatio Solutio. Cōclusio.

Diluuntur rationes, quibus ostendebatur simile agere in simile. Cap. XVI.

EXplicata veritate, supersunt diluendæ aduersæ rationes, quarum prima erat, quia partes consimiles iunctæ reddunt totum potentius. Respondeo, non ob id eas inuicem agere, sed iunctas magis unà cōspirare ad agendū in aliud, & seruandum se, veluti plures homines ad aliquid efficiendū conspirantes, quamuis inuicem non agant, tamen id valent efficere, quod singuli seorsū non valent. Afferebatur instantia de cādelis con-

Solutio primæ rationis. De lumine cādelarū.

ſimilibus accenſis. De quibus ſimiliter dico, quod non inuicem agunt, ſed vnà conſpirant ad illuſtrandum medium, quod non propterea reddunt ſecundum gradum illuſtrius, quàm ſit lux ſingularum ſeorſum, & pro diſtinctiore ſolutione dico primo, lumen in medio habere eſſe ſpiritale, ut in lib. de Viſu pateſeci, adeò ut in medio nil aliud ſit, niſi repreſentatio corporis lucidi. Addo ſecundò, lumina variarũ candelarum in medio non ſecùs ſeruari diſtincta, ac etiã ſeruentur actiones uariorum viſibilium, nec lumen vnius agere in lumen alterius, & ideò in medio tunc reperiuntur plura lumina, & minus tenebratum, non autem lumen vnum agere in aliud: ea autem lumina ſeruari in medio diſtincta, indicant & vmbræ variæ, & directio radiorum in loca varia, & repreſentatio uariorum lucidorum, & ſimilia. Propterea cum D. Thom. non ſentio, putante lumen in medio habere eſſe materiatum, & reddi unum. Hinc Ariſtoteles in ſecundo de anima dixit, lumen eſſe præſentiam lucidi, quia eſt actus perſpi-

Inſtantia. cui, repræſentans corpus lucidum, nõ ſecùs ac actio uiſibilium. Et ſi quis inſtat, quia

Solutio. plura accidentia, ſolo numero differentia, in eodem ſubiecto eſſe nequeunt. Reſpondeo, id eſſe uerum de accidentibus materiatis, non de ſpiritalibus. Ratio differentiæ eſt: quia ſpiritalia non uerè ſunt accidentia in Subiecto, ſed repræſentationes alterius per medium, & ideò diſtinctionem habent ab illis, quorum ſunt repreſentatio, & actio. Inſtabatur inſuper, quia ſimile trahit ad ſe ſimile, ut flamma flammã, immò multi medicorum aiunt medicamenta trahere humores, ratione ſimilitudinis: ſimiliter inſpicimus Plantam, dictam Valeriana, trahere alteram ſimilem, ſibi loco proxi-

Solutio alterius inſtantia. mam. De flamma dico, maiorem flammam trahere ad ſe humorem minoris, in illumque agere, non autem in flammam, niſi ex accidenti, ex ſimilitudine ſolũm id habẽt, ut inuicem facillimè connectantur, vt aqua cum aqua, flamma cum flamma, at nõ ob id inuicem agunt, ob eandem quoque rationem aqua per humida loca facilius fluit, quam per arida, ſimile cum ſimili facilè nectitur, quia cuncta per naturam expetunt ſui conſeruationem, ſimile autem conſeruatur ſimili, quia plura ſimilia iuncta, poten-

De Plãtis tiùs corrumpenti reſiſtunt. De Valeriana, Palmadactilo, & ſimilibus Plantis, quarum una adhæret alteri, uel ab altera permutatur, ſiue perficitur. Reſpondeo, id oriri ex uarietate maris, & fœminæ, & uirtutis earum, una enim ueluti mas habet facultatem, & temperamentũ diſtinctum ab eo alterius, & una eſt apta perficere, altera perfici: ea quæ eſt apta perficere emittit ſpiritus quoſdam; à quibus cum altera perficiatur, per naturam conuertitur ad eam, ut inſpicimus de Helitropio, cuius flores, & folia conuertuntur ad Solem, adeò quod ſi una agit in alteram, id ortũ ducit ex diſſimilitudine actus, & ſimilitudine potentiæ, nonnunquam autẽ id accidit (vt dixi) quia ſimile ſimili ſeruatur, ideò cum eo nectitur, & contrariũ pro facultate vitat. Quomodo medicamenta trahant humores, a medicis explicatur, quã de re loquitur Ariſt. in prima particula Prob. 40. & 41. nec ait fieri ratione ſimilitudinis, ſolũ inquit calida purgare per ſupera, aquea per vrinã, Terrea per infera; & id fieri actione, & contrarietate primarum Qualitatũ, uel liqueſacientium, vel feruore excrementa turbantium, vel flatus excitantium, & ita ſecum ducentium ea, quæ permutarunt, conducente facultate expultrice uiuentis, per naturã aduerſa expellentis, adeò ut mutua actio ſemper prodeat ex diſſimilitudine. Afferebatur alia inſtantia, quia agens valet vltra gra-

Agens nõ operari vltra gradũ. dum operari. Reſpondeo, id eſſe falſum; oſtendebatur, quia ab aere glacies, & grando frigidiora gignuntur, cũ glacies ſit exceſſus frigoris. Dico primò, nil prohibere quin hiberno tempore aer ambiens ſit ſummè frigidus, quamuis enim glacies ſit exceſſus frigoris, non ob id uice uerſa omnis exceſſus frigoris eſt glacies, quia preter exceſſum frigoris alia requiruntur; Addo ſecũdò, frigus aeris ambientis non eſſe cauſam cõgelationis integrã, nam pro aqua congelanda preſertim duo conſpirare debent, vnũ agentis, alterum ex parte patientis: ex parte patientis, nempè aquæ, requiritur vt pura nõ ſit, ſed mixta cum halitibus quibuſdam ſiccis, & terreis, quod nobis pateſacit aqua, in quam glacies diſſoluitur, quæ craſſa, & terrea quodãmodo eſt: ex parte agẽtis requiritur

ſtur frigus ambiẽtis,& halituum cum aqua permixtorum,per quod frigus,calor ſue
tis aquæ partim extinguitur,partim extruditur, humor verò tenuis, partim vnà cum
calore extruditur,partim etiam a frigore cõdenſatur,ac ita cõſurgit glacies. Hoc nos *Ariſtot.*
docuit Ariſt.in ſecundo de partibus Animalium,cap.4.inquiens; Sanguis fibris detra
ctis non valet congelari, fibrarum enim natura terrea eſt, quæ ſi non eximantur,cogi
tur,ut Terra humida frigore:cũ enim calor exprimitur,humor vnà trahitur,atq; eua-
porat. Inſuper in quinto de Gener.Animalium,cap.3.inquit,Indurat igitur tũ calor,
tum frigus,nam euenit vt ab vtriſque humor euaporet,ſcilicet à calore per ſe a frigo-
re ex accidenti, unà enim cum calore humor educitur, nullus enim humor ſine calo-
re eſt;&c.Philoponus tamen cont.3. primi de Gener.inquit, aut quod verius eſt fri- *Philoponus.*
gus condenſans partes aquæ,reddit aquam duram;addo ego(vt dixi) tenuiorem hu-
morem educi,remanentem cogi. Ex his colligo,non agere ultra gradum, ſed contra-
ria inuicem pugnare. Afferebantur demùm inſtantiæ de lapide conſimilem fran-
gente, de gladio conſimilem hebetante, de oculo vidente conſimilem. Reſpon- *Inſtantiæ*
deo lapides, & gladios inuicem agere, non ratione ſimilitudinis, ſed oppoſitio- *poſtremæ*
nis. Nam primo mouentur oppoſitis motibus, uel ſaltem vnus mouetur, quieſcit al- *diluuntur.*
ter. Secundò conſiderantur vt actu dura, potentia fragibilia, ac ita ambo ſunt actu,
& potentia per actum agunt,per potentiam patiuntur. Sed eſt dubitatio, cum ſint pa *Dubitatio.*
ria,& actio prodeat ex proportione maioris inęqualitatis,quomodo ſe mutuò ſupe-
rant,& franguntur? Reſpondet Clariſſimus Boccaſ.id accidere,quia pars percutiens *Solutio.*
agit uirtute totius. At hoc non ſatisfacit, tum quia ſimiliter patiens reſiſtit uirtute to- *Lud. Boccaſ.*
tius,hinc maius ſeruatur diutiùs:tum inſuper,quia ſi fuerint duo plana,æqua,extẽſa, *Euerſio.*
& inuicem ſe percutientia,ſe frangunt, vt de duobus ſpeculis accidit, etiam ſi ſecun-
dum vniuerſam extenſionem ſe tangant. Ideò dicamus, duritiem frangentem ſupe- *Solutio*
rare non duritiem alterius,ſed facultatem reſiſtendi,ideò frangit id vt potentia fran- *propria.*
gibile agit;vtrumque vt actu durum,ſic inuicem agunt,quia ambo includunt actum,
& potentiam, vt ſæpè ait Ariſt. Ad inſtantiam de oculo, dico,oculum agere ut colo-
ratum,pati,& recipere ut perſpicuum. Addo inſuper cum Alexandro, recipere non
totum oculum, ſed partem mediam, quæ cum ſit perſpicua, non habet proprium co-
lorem,color enim eſt actus terminati, non interminati perſpicui, ſed potiùs includit
inchoationem quandam omnium colorum,adeò ut ob id omnes recipere valeat tan-
quam perfectiones eius inchoationis. At de his latiùs in proprio loco.

De reſiſtentia quid ſit, opiniones variæ. Cap. XVII.

QVoniam pro notitia attinentium ad reactionem, neceſſarium eſt præ-
noſcere reſiſtentiam, quæ profectò cognitu eſt difficilis, ideo de ea
mihi breuibus diſſerendum propono. Quæritur, quid ſit Reſiſten-
tia? Qua de re opiniones quatuor ſunt: Vna eſt Petri Pomponatij in *Quid ſit reſiſtentia.*
tractatu de Reactione, parte ſecunda, cap.3.dicentis, Reſiſtentiam
non eſſe actionem, neque paſſionem, ſed impedimentum quoddam, *Pomponatius.*
ideò inquit, Reſiſtere eſſe, impedire, vel penitùs, vel in parte actionem a-
gentis. Hunc ſequitur Victor Trincauella in quæſtione de Reactione; Inquiunt *Victor*
hi, Reſiſtentiam, & Reſiſtere, congruenter declarari per impedire, quia minus a- *Trincauella.*
ctionem denotat, quàm reſiſtere. Hoc confirmant per Ariſtotelem, qui in octauo
Phyſic.32.inquit, Pilam non moueri a pariete impediente, & ei reſiſtente; ſimili-
ter hoc patet, quia paries ſine ulla actione impedit tranſitum uenti, eique reſiſtit.
Inſuper confirmatur: quia corpus non mouet aliud corpus, niſi moueatur, paries re-
ſiſtens vento, & Pilæ non mouentur, quare non agit, & mouet. Hanc opinionem *Euerſio.*
apprimè dubiam puto,cum enim dicant Reſiſtere eſſe impedire,adhuc remanet dubi

tatio

tatio, quidnam ſit Impedire;num actio,vel paſſio?nam verba vel actionem,uel paſſio nem denotant;nec uerbum datur,quod alterum horum non ſignificet.Præterea, Impedire,uel originem ducit ex materia,uel ex forma,ſiue quod idem eſt, uel ortum ducit ex actu,uel ex potentia:ſi ex forma,& actu,erit actio:ſi ex potentia & materia,paſſio erit.Confirmatur,quia Impedire uel eſt actus primus, vel ſecundus: non primus, non enim eſt forma aliqua,& finis alicuius generationis:ſed eſt actus ſecundus,qui ſe

Inſtantia. eundus actus,vel paſſio,vel actio quædam eſſe debet, præſertim tamen actio. At di-

Solutio. cet aliquis,impedire actionē,non eſt agere,ſed actioni obſiſtere,& eam euertere. Hoc nullius eſt roboris: quia agendo repellimus actionem aduerſam, eique obſiſtimus, ut vno contrario repellitur alterum. Confirmatur,quia omnis facultas,uel eſt agens,uel patiens;ea reſiſtentis eſt facultas quædam,ac potentia;ideò,uel eſt agens,uel patiens, alia facultas tertia,quæ neutrum ſit,non reperitur. At confirmabatur aduerſa opinio

Diluitur rationes aduerſæ. per Ariſtotelem in 8.Phyſ.32.dicentem,pilam non moueri a pariete reſiſtente. Reſpondeo,Ariſtotelem non negare parietem nullo pacto mouere,ſed ſolùm primò,& per ſe,inquit enim, Qui remouet impedimentum, eſt ut moueat, eſt autem ut non, vt qui columnam euulſit, aut qui lapidem remouet ab utre detinentem illum, ſecundum accidens enim mouet, ut repercuſſa Pila non a pariete, ſed a proijciente mota eſt, &c. Conſtat Ariſtotelem concedere, quòd moueat ex accidenti, nam proijciens pilam,eam mouet,dum repercutitur per intermediũ parietem. Addebatur parietem ſine actione prohibere tranſitum uenti,& non poſſe mouere,niſi moueatur. Reſpondeo;id eſſe uerum de mouente primò,& per ſe,non de mouente ex accidenti, nam quòd paries agat in pilam,& uentum,ex eo patet,quia ſi pila fuerit uitrea,frãgitur,inſuper agit,quia eſt principium quietis,remouens tranſitũ,& actionem alterius.

Opinio 2. Altera opinio eſt,quòd reſiſtere ſit pati:nam quod opponitur agenti,ab eo patitur:re-

Euerſio. ſiſtens opponitur agenti,quare patitur.Hæc opinio deterior eſt priore,quoniam omnis paſſio ortum ducit ex materia;reſiſtẽtia oritur ex aliquo actu oppoſito. Pręterea, repellere à ſe paſſionem,& pati,opponũtur;reſiſtere eſt repellere a ſe paſſionem: non itaque reſiſtere eſt pati,nã unũquodq; quatenus reſiſtit,eatenus nõ patitur. Demùm ſi reſiſtere eſſet pati,id quod maximè eſſet aptum pati,maximè reſiſteret,quod falſũ eſt, materia enim cum maximē ſit apta pati,nihil reſiſtit. At dicebatur, quod opponitur agenti,patitur.Dico,quod opponitur agenti recipiendo eius actionem,patitur;

Opinio 3. at non quod repellit eam.Tertia opinio eſt quorundam, dicentium reſiſtentiam eſſe Qualitatem de ſecunda ſpecie,nam pro ſecunda ſpecie Qualitatis numeratur potentia & impotentia; reſiſtentia eſt impotentia ad patiendum, & potentia ad obſiſten-

Euerſio. dum. Quę opinio etiam non eſt vera,quia aliud eſt loqui de actu ſecũdo, aliud de primo.potentia & impotentia ſunt formæ,& primi actus,dubitatio eſt de actu ſecundo, prodeunte ex primo,aliud eſt loqui de principio, ex quo prodit reſiſtentia, & loqui

Opinio 4. de actu reſiſtentię.Ideò inquiunt alij, Reſiſtere dupliciter vſurpari,uel pro reſiſtentia Animalium,vel pro ea inanimorum. Reſiſtentia Animalium denotat nixum, conatum,& intentionē neruorum,ac muſculorum,quæ actio eſt.Reſiſtentia verò inanimorum nil aliud eſt niſi potentia vel impotentia ad patiendũ, pertinens ad ſecundam

Euerſio. ſpeciem Qualitatis. Hæc opinio leuiſſima eſt,primò, quia uterque ille reſiſtendi modus,cùm Animalibus,tum inanimis competit. Veluti dum ignis ſuo calore actionem frigoris repellit, tunc non ſecus ac Animal intentis neruis ſuo contrario reſiſtit. Similiter in uiuentibus repellitur potentia,& impotentia ad patiendum, ueluti Animaliũ ea quæ ſunt denſioris cutis magis lædentibus,& aeri ambienti reſiſtunt. Inſuper, vt dixi, dubitatio eſt de actu ſecundo, non de facultate, & actu primo.

Quid

Quid ſit reſiſtentia, Opinio propria. *Cap. XVIII.*

Diuiſio reſiſtentiæ.

VT pateat quid ſit reſiſtentia, accipiendum primò Reſiſtentiam vel attinere ad animam, vel ad corpora. Reſiſtentia ad animam pertinens, vel attinet ad cognitionem, vel ad actionem; ſi ad cognitionem, ita aduerſis rationib. diſputãdo reſiſtimus opinioni alterius; ſi ad actionẽ, per hanc dicimur & tentationibus, conſtãtia reſiſtere, & duro cor de inſpirationib. Si reſiſtentia attinet ad corpora, ea vel eſt ſpiritalis, vel materiata; ſi ſpiritalis, ita dicimus opacum reſiſtere radijs lucidi, & actionibus viſibilium, ſi materiata, ea eſt triplex. Prima eſt reſiſtentia ſumpta pro repugnantia ex natura, & conditione rei, ob quam reſiſtẽtiam dicimus lapidem in vacuo non moueri momento, quia repugnat, vt idem corpus ſimul ſit in locis diſtinctis, & in eodẽ loco ſimul ſit principium, mediũ, & finis eius: hoc reſiſtentiæ genus a nonnullis conceditur, ab alijs reijcitur, qua de re diſſerui in conſideratione motus grauiũ, & leuiũ: at quia hæc non propriè eſt reſiſtentia, nec ad rem facit, ideò dimittitur. Altera reſiſtentia competens corporibus natura conſtantibus, ea eſt, quæ conſurgit ex qualitatibus rectè ſubiectum diſponentibus pro repellenda actione agentis, veluti durum dicitur reſiſtere ſecanti. Tertium genus reſiſtentiæ conſurgit ex actione qualitatis repellẽtis, vel minuentis contrariũ ſuum, ſecunda dici poteſt reſiſtentia priuatiua, hoc eſt minuens actionem agentis, vel penitùs illam repellens, altera poſitiua, hoc eſt minuens vires agentis. Secunda poteſt ſeruari ſine eo quod agens repatiatur, tertia nequaquã, ideò ſecunda locum habet in motu Cœli, non tertia; Secunda magis propriè, tertia minus dicitur reſiſtentia. Exemplum vtriuſq; eſt Miles, lorica, & Clipeo inimico reſiſtit, reſiſtentia ſecundi generis, enſe verò et reſiſtit, minuendo vires illius, reſiſtentia tertij generis. Et cũ multiplex ſit reſiſtentia, hi ſoli duo poſtremi modi ſunt præſentis conſiderationis, nam cæteræ ſunt reſiſtentiæ per Metaphoram dictæ. Inſuper, ſecundò conſiderandũ eſt, reb. per naturã duo competere, primum, vt ſe pro facultate tueantur; alterũ, vt ſimile procreent. Ob primũ reſiſtunt aduerſis, ob alterum agunt in ea, & quamuis agendo aliquando reſiſtant, & reſiſtendo etiã agant, tamen ſemper diſtinguũtur ratione, & inſtituto. At quæritur, quid primò, & præſertim forma expectat, num reſiſtere & ſe conſeruare, vel agere, & procreare ſimile? Cui difficultati breuibus reſpondẽs, dico, inſtitutũ eſſe duplex, vel vniuerſæ naturæ, uel naturæ propriæ; ſi inſpicimus naturã vniuerſam, per hãc forma vt directa ab vniuerſa natura, & pars eius, primò expetit finem cõmunem, vlteriorem, & præſtantiorem, nempè procreare ſimile, & conſeruare ſpeciẽ; at per appetitum, & inſtitutum proprium, expetit finem, & bonum propriũ, nempè ſalutem, & conſeruationem ſui. Accipio tertiò, reſiſtentiã, vel ſecundo, vel tertio modo ſumptam, ſemper ortum ducere ex aliquo actu, id.n. quod penitùs eſt poteſtate, & quatenus eſt poteſtate, non reſiſtit, vt patet de prima materia; & iure profectò, reſiſtere.n. eſt pugnare, opponi, aduerſari, repellere, quod non ex poteſtate, ſed ex aliquo actu ortum ducit. His præaſſumptis, dum quæritur quid ſit reſiſtentia? Dico reſiſtentiã omnem, vel ſecundo, vel tertio modo ſumptam, pro abſoluto eſſe actionem, differre tamen ab ea ratione, & inſtituto. Quod ſit actio, patet, quoniam id quod prodit ex forma, actio eſt; reſiſtentia ex actu, & forma prodit; quare, &c. Inſuper, reſiſtere, opponi, & pugnare, ad actionem pertinet. Quòd ſit diſtincta ratione, conſtat ex dictis, dicitur.n. reſiſtentia, vt refertur ad ſuæ diſpoſitionis conſeruationẽ, vt verò refertur ad productionem ſimilis, dicitur actio. Reſiſtentia ab alijs vario modo definitur: ego ita definiendum puto. Reſiſtentia eſt pugna patientis cum agente, ex oppoſitione prodiens, vt agentis actionem pro facultate repellat, pro ſuæ cõſtitutionis conſeruatione. Et conſiderandum, quòd quamuis omnis reſiſtentia ſit actio, non tamẽ contra, omnis actio eſt reſiſtentia, nam reſiſtentia præ-

Exẽplum duplicis reſiſtentiæ.

Rebus per naturam duo cõpetunt.

Quid primò expetatur.

Reſiſtentia oritur ex actu.

Reſolutio principalis difficultatis.

Definitio.

ſupponit

ſupponit ſemper quandam antecedentem actionem, quæ antecedens actio, reſiſten-
tia non eſt, adeò ut reſiſtentia ſub ratione reſiſtentiæ dicatur poſterior origine, non
tempore, actione principali, cuius eſt reſiſtentia.

Dubia aduerſus ea, quæ de Reſiſtentia dicta ſunt. *Cap. XIX.*

Proponuntur dubia. VT ea, quę de reſiſtẽtia dicta ſunt, clariora reddãtur, difficultates nõnul
lę è medio tollẽdę ſunt. Quęritur primò, cũ reſiſtẽtia ſit actio, nũ Qua
litates quantũ agũt, tantũ reſiſtãt? Dubitatur ſecũdò, quia ſi reſiſtẽ-
tia eſſet actio, tunc vel daretur agens ſine patiẽte, vel Intelligentiæ
mouẽtes Cęlũ, paterentur: cõſequentia deducitur, quia Cęlũ cũ mo-
ueatur certa quadã, & definita velocitate, etiã dicitur reſiſtere, quę re
ſiſtẽtia ſi eſt actio, vel caret patiente, vel intelligentia patietur, cum aliud pro patien
te aſſignari non poſſit. Prętereà, omnis actio prodit ex potentia agente, potentia agẽs
eſt principiũ tranſmutãdi aliud; at reſiſtens non permutat aliud, ſed impedit, ne per-
Actiones & reſiſtentiasꝑ nouẽ variari cõtingit, & mutetur ab alio. Pro ſolutione harum, & conſimilium difficultatum, conſiderandũ
primò eſt, actiones, & reſiſtentias per nouem pręſertim uariari poſſe. Primò, per varie
tatem naturæ Qualitatis, veluti calor maximè agit, humor minus, pro ſui ſimilis pro-
ductione. Secundò, variari poſſunt per varietatem extenſionis, nam maius vehemen
1. tiùs agit, & reſiſtit. Tertiò, per varietatem rari, & denſi. Quartò, per varietatem mo
2. ti, & quieſcentis, ut aqua calida agitata digito magis calefacit. Quintò per uarieta-
3. tem temporis, nam longiori tempore maior fit actio. Sextò, per coniunctionem vel
4. ſecretionem partium agentis, partes enim iũctę potẽtiùs operantur. Septimò, per va-
5. rietatem diſtantiæ agentis, & patientis. Octauo per varietatem medij. Nonò, per ua-
6. rietatem Qualitatum connexarum. Conſiderandum ſecundò, Qualitates quo ſunt
7.
8. pręſtantiores, magiſque præſeferentes formã, eo magis agere ꝓ ſui ſimilis productio-
9. ne, hoc enim principaliſſimum eſt, & naturę maximè conſentaneum, minus autem di
Qualitates præſtantiores magis agunt pro ſui ꝓpagatione. ſponunt Subiectum pro ſui conſeruatione, & hoc patet primò de calido, ſecundò de
frigido. Ex aduerſo, Qualitates quo magis ſunt materiatę, ut humiditas, & ſiccitas,
quæ relatæ ad reliquas, gerunt materię vices, eo magis agunt, & diſponunt Subiectũ
pro ſui conſeruatione. His præaſſumptis, me conferens ad difficultatum ſolutionem,
quęrebatur primò, num Qualitas quantum agit, tantum reſiſtat? Reſpondeo, Qua-
Nũ Qualitas quantum agit, tantum reſiſtat. litas quantum agit pro ſui conſeruatione, tantum reſiſtit, non autem quantũ agit pro
ſimilis productione, vel quod idem eſt, Qualitas quantum agit priuatione, tantum re-
ſiſtit, non quantum agit poſitiue, tantum reſiſtit priuatiuè, ita ſeruatur Qualitatum
quaſdam magis agere, quam reſiſtere, alias minus. Inſtabatur ſecundò, quia ſi reſi-
ſtentia eſſet actio, uel daretur agens ſine patiente, uel intelligentiæ mouentes Cęlum
Solutio 2. paterentur. Reſpondeo, ea quæ dixi, præſertim, & propriè debere intelligi de actio-
ne primarum Qualitatum, de qua eſt ſermo. Addo ſecundò, Cœlum eſſe Corpus a-
ctu, & reſiſtere per actum ſuum, quæ tamen cum non ſit per contrarietatem, non eſt
propria reſiſtentia, ſed ſolùm latè ſumpta, non enim Cœlum mobile formam inclu-
dit motori oppoſitam. Dico tertiò, eam latè ſumptam reſiſtentiam, eſſe actionem
quandam priuatiuam, quatenus per eam minuitur uelocitas motus, & cõſeruatur re-
Solutio 3. ſiſtens in ſua conſtitutione. Inſtabatur tertiò, quia agens eſt principium tranſmutan
di aliud. Reſpondeo, agens definitur per eſſe principium motus, uel quietis, ita ua-
tura terræ eſt principium efficiens quietis eius. Reſiſtentia Cœli, eſt actio; primò ut
minuens actionem; ſecundo vt ſeruans in parte ſuam diſpoſitionem. Definitio ta-
men principij efficientis primò, & propriè de principali intelligi debet, de reſiſten-
tia Cœli non propriè, cum etiam non ſit propriè actio.

An

Digitized by Google

An omne agens agendo repatiatur. Cap. XX.

SÆpè aſſeritur ab Ariſt. motores Phyſicos, quorũ cõmunis eſt materia,
mouendo moueri, agendo repati, veluti in ſecundo Phyſ. 71. & 73. in
tertiò Phyſ. 8. in primo de Ortu, & inter. 53. & 54. in quarto de Gen.
Anim. c. 3. & alibi. Quę ſententia quoniã per varias inſtantias reddi-
tur obſcura, ideò pro eius elucidatione ꝓponitur conſideranda. Qua
de re diſputaturus, explicabo primò attinẽtia ad notitiã difficultatis.
Referã ſecũdò opiniones nõnullas. Tertiò opinionẽ meam patefaciã. Demùm dubia *Ordo ſeruandus.*
ſoluã. Pro notitia propoſitę difficultatis, accipio primò Actionis nomẽ quadrupliciter
ter vſurpari, primò, vt actio contradiſtinguitur ab affectione, ex Sexto Moralium Ni- *Actionis nomẽ quadrupliciter vſurpatur.*
comachiorum; ſecundo, ut dicitur de actione Qualitatum ad tertiam ſpeciem attinen
tium, conſtituente alterationem; tertiò, vt extenditur ad omnem materiatum motũ,
& mutationem, quartò, ut etiam extenditur ad actiones ſpiritales, quas Philoſophus
in ſecundo de Anima, 57. perfectiones nuncupat. Nomen actionis in hac difficultate
non in prima, nec in quarta ſignificatione uſurpatur, non enim ad rem faciunt, ſed in
ſecunda & tertia, in qua ſignificatione à Philoſopho ea ſententia profertur: agẽs agẽ-
do repati. Accipio ſecundò, aliud eſſe motorem moueri, & contramoueri, nam mo- *Aliud moueri & cõtramoueri.*
tor corporeus non mouet niſi moueatur, non tamen ſemper contramouetur ab eo qđ
mouet, ut patet de Cœlo mouente mortalia. Addo tertiò, motorem eſſe duplicẽ, vnũ
proximum, alterum remotum. Dubitatio eſt de proximo, qui etiam eſt duplex, uel ſe *Motor duplex.*
cundũ ſe, vel ex accidenti; Dubitatio eſt de motore ſecundũ ſe, nã ea ſunt cõſiderãda,
quæ ſunt ſecũdũ ſe. Dico quartò, motorẽ proximũ & ſecundum ſe, vel habere cũ mo-
bili communem materiam, vel non, quod non habet cõmunem materiam non repa- *Concluſio.*
titur. Dubitatio itaque eſt, an omne mouens proximum & ſecundũ ſe, habens mate-
riam communem, dum mouet motu materiato & corporeo, neceſſariò contramo- *Dubia.*
ueatur? Ea quæ precipuè ſententiam hanc reddunt dubiam, hęc ſunt. Primò cœleſtes
orbes communem inter ſe habent materiam, & tamen ſuperior mouens inferiorẽ nõ
contramouetur. Præterea, ſi mouens contramoueretur, hęc ſequerentur abſurda, pri-
mò actio prodiret ex proportione minoris inęqualitatis, quod aduerſatur Ariſt. in ſe
primo Phyſ. & idem relatum ad idem, ſuperaret, & ſuperaretur. Inſuper idem mo-
uerentur motibus contrarijs, nempè medium, & extremæ partes mouentis. Præterea,
agens nunquam poſſet reddere ſibi ſimile patiens, quia ſi repateretur, remitteretur, &
redderetur debilius; Tertiò experimenta uaria uidentur oppoſitum patefacere: pri-
mò augens nõ augetur; ferens non fertur; proijciens non proijcitur; Lapis Herculeus
trahens ferrum, nõ trahitur; interficiens, non interficitur; generans, non gignitur; gut
ta vini, & ſcintilla Ignis patiũtur à magna aquæ portione, & nõ agunt. Inſuper, agens
valens operari per diſtantiam quattuor pedum, non repatitur ab eo, quod ſolùm per
diſtantiam duorum pedũ operari valet, dum magis quàm per duos pedes diſtant. De-
mùm dubitatur, quia dictum eſt ſententiam non eſſe veram de agente ſpiritali, & de
eo quod non habet communem materiam; At de actione ſpiritali inquit Pompona-
tius, oculus unus videt alterum, & ècontrario, uidetur ab eo, manus una frigida iudi-
cat alteram calidam, & iudicatur ab ea; duo amici mutuò occurſu inuicem ſe lætitia
afficiunt; Lupus videns agnum lætatur, & uice uerſa, triſtatur agnus. Addit Ludou.
Boccaf. Per ſpeculum oculus dexter uidet ſiniſtrum, & uice uerſa, ab eo uidetur, Addo
ego, radios ſpiritales, necnon ſpiritale actiones viſibilium ab opaco repati, & repercu
ti. Demùm quòd ſit uerum eſſe de his, quæ non habent communem materiam, ita
oſtendo: omnis Reſiſtentia eſt Reactio: omnis motus eſt cum Reſiſtentia: quare om-
nis motus eſt cum Reactione. Maior patet ex declaratis in præcedentibus.

An agens repatiatur, Opiniones aliorum. *Cap. XXI.*

Opinio Calculatoris. DE propoſita difficultate variæ ſunt opiniones, ego principaliores referam: Calculator, cui veteres accuratam nauabant operam, varijs Concluſionibus difficultati reſpondebat, quarum duæ potiores hæ ſunt; Datur Reactio in Qualitatibus alterantibus, non per eandem contrarietatem, ſed per diſtinctam, vt ignis agens in aquam per calorem, repatitur per humorem: Inſuper, ſi Reactio appareat per eandem contrarietatem, id vel eſt ex accidenti, vel non per eaſdem partes agentis & patientis: ex accidenti quatenus Ignis agens in Aquam per calorē, repatitur per humorem, quem ſequitur remiſſio caloris. *Euerſio.* Hæc opinio aduerſatur experientiæ, rationi, & auctoritati. Primo experientiæ, inſpicimus.n. dum aqua feruens cum frigida miſcetur, quæ ſolo calore, & frigore opponuntur, vtraſq; partes remitti, contēperari, & ad mediocritatem redigi, quare datur Reactio per eandem contrarietatem, eaſdem partes, & ſecundum ſe. Similiter, dum manus duæ vna frigida, altera calida mutuem agunt, & ſe contemperant. Aduerſatur rationi: quia contrarium per naturam, & ſecundum ſe in ſuum contrarium dum fuerit præſens, operatur, omne.n. agens agit in contrarium, & a contrario patitur. Præterea, quotieſcunq; duo inuicem agunt, non per eandem cōtrarietatem, vel partem, non dicuntur agendo repati, dum.n. dicimus agens repati, indicamus idipſum repati, quod agit, & per eandem formam, & præſertim, quia dum paſſio non eſt a contrario, dicitur ex accidenti, vt patet ex 1. Phyſ. 74. Similiter dum eſt per partem, id autem quod eſt ex accidente, nō includitur in regulis; Et confirmatur: quia quamuis Cęli (vt ait Simplicius:) mutuo ſibi munera impartiantur, non ob id repati dicuntur. Demum, aduerſatur auctoritati: nam inquit Ariſt. in 4. de Gener. Anim. c. 3. Cauſa vt motus ſoluatur eſt, quia omne agens patitur a patiente, vt quod ſecat, hebetatur ab eo quod ſecatur, quod calefacit, refrigeratur a calefcente, denique omne mouens, excepto primo, mutuo mouetur aliquo motu, vt quod pellit, pellitur quodāmodo, quod premit, premitur; interdum etiam fit; vt quod agit, magis patiatur, quā agat, & refrigeretur quod calefacit, caleſcat quod refrigerat, &c. Conſpicue Philoſophus per eandem contrarietatem, & partes concedit Reactionem quod patet in agentibus, & patientibus vna ſola contrarietate oppoſitis, vt aere, & igne, quæ ſecundum omnem partem ſe mutuo remittunt. *2. Opinio.* Altera opinio Celebris eſt Marſilij, Pauli Veneti, Alberti de Saxonia, Caietani, Iacobi Foroliuienſis, & multorum aliorum, qui inquiunt, quattuor primas Qualitates non æque agere, & reſiſtere, ſed ordinem actionis opponi ordini reſiſtentiæ, calor enim maxime agit. *Diſſenſio.* Secundo, frigus, tertio, humor, quarto, ſiccitas. De reſiſtentia contra ſe habet: nam ſiccitas maxime reſiſtit, ſecundo, humor, tertio, frigus, quarto, calor. Hi de hoc primo fundamento conſentiunt, diſſentiunt autem, quatenus quidam aiunt, Qualitatem omnem magis agere, quam reſiſtere, alij id negant, & inquiunt, duas magis reſiſtere, quam agere, nempe ſiccitatem, & humiditatem, reliquas magis agere, quam reſiſtere, & latitudinem reſiſtentiæ æquati latitudini actionis: addunt id natura factum fuiſſe ob recompenſationem, vt ſi quid cito ageret, & reficeretur, cito etiam ob exiguam reſiſtentiam periret. Hinc aiunt Medici, deterius eſſe, labi in ſiccitatem, quam humiditatem, quia ſiccitas ob reſiſtentiam, cum difficultate vincitur & contemperatur. His iactis fundamentis, reſpondentes difficultati, inquiunt, actionem ſemper prodire ex proportione maioris inæqualitatis uirtutis agentis, ad reſiſtentiā: ita ignis quamuis maxime agat, tamen repatitur, quia parum reſiſtit, at ſi efficiens aliquando ita ſuperat patiens reſiſtēdo, vt agendo, tunc agendo non repatitur. Hæc etiam opinio approbanda non videtur, primo, quia non *Euerſio.* ſeruat regulam Ariſt. vniuerſalem, quod omne agens proximum habens materiam communem, repatiatur, veluti dum ſuperat actione, & reſiſtentia. Ariſtot. autem

eam

eam profert vniuerſalem,& quod ita intelligi debeat oſtêditur; quia inquit in quarto de Gen. Animalium, cap. 3. motum ob id ſolui, quia agens repatitur, at hoc eſt commune omnibus. Præterea per eam opinionem paſſio cum reſiſtentia confunditur, & quod pertinet ad materiam, tribuitur formæ: omnis actio prodit ex forma, paſſio verò ex materia: ideò ſi patiens patitur, id non habet ex una, uel altera Qualitate, ſed ex materia. Hinc Ariſt. in cōt. 55. primi de Ortu, & interitu, dixit, Si Qualitates eſſent a materia ſolutæ, non paterentur. Et in cōt. 43. aſſeruit, niſi eſſent ex uno omnia, hoc eſt, ni ſi haberent communem materiam, non inuicem agerent, & paterentur. Præterea expe rientia conſtat, ſæpè agens non ſuperare reſiſtentiā, & tamen agere pro facultate, ut ſi niterer euellere columnam, vel proſternere pinum, agerem profectò, at non ſuperarem. Præterea, aſſerere omnium quatuor primarum Qualitatum reſiſtentiam eſſe minorem actione, aduerſatur ſenſibus, multa enim ſicca inueniuntur obſcurè agentia, & vehementer reſiſtentia, vt ferrum, Adamas, & ſimilia. Si dicimus cum alijs, latitudinem reſiſtentiæ æquari latitudini actionis, præter id quod (vt dixi) experientiæ aduer ſamur, etiam in maiora labimur abſurda. Primò ſequetur, quòd cum ſiccitas ſit ſummè reſiſtens, humiditas non ſummè agens, ſiccitas per nullam humiditatē vincetur, neque etiam ſi eſſet ſummè agens, quoniam nunquam ſuperaret reſiſtentiam ſummā, æqualem ſummæ actionis. Similiter contra, cum humor ex horum ſententia magis reſiſtat, quàm agat, & magis agat, quàm ſiccitas; ſequitur, ut magis reſiſtat quàm ſiccitas, & propterea à ſicco nunquam poterit permutari, & pati, quod experientiæ aduerſatur. Neque abſolutè dicendum, Qualitatum duas magis agere, duas magis reſiſtere, ſed conſiderando actionem pro ſui conſeruatione, dicendum eſt, omnes æquè agere, & reſiſtere. Inſuper addendum, reſiſtentia priuatiua ſiccum, & humidum, poſitiua verò, calidum, & frigidum magis reſiſtere.

De Reactione, Opinio propria. *Cap.* XXII.

Cvm relatæ opiniones apparuerint minus ueræ, prætermiſſa aliarum opinionum relatione, dico cū Ariſt. in 3. Phyſ. 8. nec non in primo de Ortu, & interitu, 77. Compoſita agentia, & patientia, ex duobus conſtare, ex forma nimirum & materia, ſiue ex actu, & potentia, eaque per formam, & *Primum aſſumptū.* actum agere, per materiam, & potentiam pati; nec aliam præter hanc eſſe aſſignandam rationem, cur agantur, & patiantur. Addo ſecundò, quòd aliud eſt agere, aliud uincere, & ſuperare. Similiter, aliud eſt pati, aliud vinci, & ſuperari, unum- *Alterum aſſumptū.* quodque per formam aptum eſt agere, ſi fuerit forma agens, & per materiam aptum eſt pati, non tamen unumquodque eſt aptum aliud uincere, & ſuperare, niſi adſit ratio maioris inæqualitatis; ſic etiam formica agit in columnam, quamuis eam non ſuperet, nunquam forma remouet paſſionem à materia, ſed ſolam ualet remouere uictoriam. Pro huius confirmatione locus eſt pulcherrimus in undecima parte Prob. 28. *Sententia Ariſtot.* quærit Philoſophus, cur quædam obſtrepunt, mouenturque ſubitò, ut Archæ, quæ nullo mouente, quod ſenſu percipiatur, crepant? ſic Aere inſenſibili omnia corrumpuntur, quæ tempore pereunt? An ſimile eſt hoc guttis, & lapidibus, quas Plantæ emergentes attollunt; nam ab inſenſibili actio ſenſibilis prodit, adeò vt fateatur Arist. quoduis forma præditum poſſe agere in quoduis præditum materia, non tamen ſemper uincere: ac ita explicatur eius ſententia, dum inquit, mouēs debere vincere, ut legitur in ſecundo Phyſ. & in quarto Meteorum, cont. 10. Confirmatur idipſum per Ariſtotelem in calce primi de Ortu, & interitu, 89. dicentem: Quando miſcibilia pote ſtatib. æquātur quodāmodo, tūc trāſmutatur vtrūq; in dominās ſui ipſius natura, nec fit alterum, ſed intermedium, & commune, adeò ut quamuis alterum uincat, tamē ipſum quoque patitur ratione ſuæ materiæ. Accipio tertiò, actionem agentis eſſe dupli- *Aſſumptū tertium.*

Digitized by Google

tem, vnam primam, alteram ſecundam, ſequentem primam, vt Sol illuminat, & calefacit: Cœlum mouet, & calefacit: Torpedo agitat Rete, & ſtupore afficit manum piſcatoris; Dum dicimus agens non agere in extremum, niſi agat in medium, ac inſuper agendo repati, id verum eſt, & intelligi debet de actione prima, non de ſequente primam, quia ſecunda actio non ſequitur primam, niſi in Subiecto apto ad eam recipiendam. Addo inſuper, actionem primam ſemper eſſe, vel lationem, vel alterationem, nam cęteræ ſemper has præſupponunt. Ideò Plato in Parmenide, & poſt Platonem Galenus, duos dixere eſſe motus, lationem, & alterationem, nam conſi-
Quomodo duo ſoli motus. derarunt ſimplices, & ideò in his conſideratur Reactio, non in alijs. Conſidero demum, quòd cum dicatur ſiccum maxime reſiſtere reſiſtentia priuatiua, id non omni ex parte verum eſſe: nam priuatio minus reſiſtit formæ, quàm forma priuationi: ſiccitas comparata cum humore obtinet locum priuationis, quare minus reſiſtit. Confirmatur experientia, nam linum ſiccum citò, & facilè merſum in aqua humectatur, non autem ita facilè, cum fuerit humectatum, deſiccatur; quod ſi multa ſicca diu ſeruantur illæſa, id accidit, quia denſa, & dura ſunt, & maximè reſiſtunt ſiccantis, non autem humectanti, dum humor meare poteſt per partes eorum. Inſtantia de Hectico ad rem non facit, quia non eſt difficile Hecticum ut ſiccum humectare, ſed difficile
Concluſio. eſt reficere, ac reſtaurare humorem radicalem, & viuenti conſentaneum. Colligo itaque, omne agens proximum, per ſe habens materiam communem, agendo actione corporea, ita repati, ut vel contra moueatur, vel diſponatur pro oppoſita Qualitate, & paſſione.

Diluuntur Rationes aduerſæ. Cap. XXIII.

De Cœlorū actione. SVperſunt diluendæ rationes aduerſæ, prima inſtantia ſumebatur ex orbib. Cęli cōmunē inter ſe materiā habentib. & nō repatientibus, diluitur per tria fundamenta. Primū eſt in Cęlo non reperiri uerā materiā, quę origo eſt paſſionis, per quā res poſſūt eſſe & nō eſſe. Alterum eſt, quod etiā conſiderādo materiā cōpetente orbib. Cœli, illā non penitùs & vniuocè eſt eadē, ſed ſolum ordine quodam, & ab vno. Tertiū eſt, quòd ueram non puto cōmunem ſententiam, orbes inferiores duci, & rapi à ſuperiorib. vt loquens de Cęlo pateſeci: ſed intelligentia probria Orbis, vt cupiens aſſimi-
Solutio 2. lari ſuperiori motori, mouet motu conſimili ei, quo mouet ſuperior. Inſtabatur ſecundò, ducendo ad uaria abſurdā, & primò, quia prodiret actio ex proportione minoris inæqualitatis. Reſpondeo, actio cum uictoria expoſcit maiorem inæqualitatem: at ſine victoria eā non expoſcit. Sat enim eſt conditio patientis, ex materia, & potentia prodiens. At inſtatur: quia etiam potentius aliquando à debiliore ſuperatur, ut lapis à gutta. Reſpondeo, dum id accidit, non eſſe comparādam guttam vnā cum lapide, ſed guttas omnes ſingularim cadentes cum eo, ita. n. ex multis modicis fit unum ſatis.
Galenus. Hoc in loco conſiderandum eſt, quòd Galenus in quinto de Simplicium medicamentorum facultat. c. 5. inquit; quæ à frigore pariter, & ſiccitate induruere, ea excalefacere pariter, & madefacere expedit, nam ſicut opus monētia, calore, & humiditate ſecūdum naturam cōtemperatis, ſed tanto expedit medicamen eſſe calidius, quanto exuperauit frigiditas, tantoque humidius, quanto & uicit ſiccitas: Ita Galenus inquit me-
Euerſio quorundā. delam debere fieri per contrariū æquale ſecundū gradū; Nonnulli damnant Galenū, dicentes deberi fieri per cōtrariū potētius, quia ab æquali nō prodit actio. Sed errant; quia ab æquali prodit actio cum temperamento, ut dixit Ariſtoteles in primo de Ortu, & interitu, 89. imò nedum ab æquali, ſed etiam à minori actio prodit, ut patuit; Sētentia eſt Auerrois in quarto Meteorum, cont. 10. Si Elementa haberent Qualitates ſummas, non temperatentur, & admiſcerentur, nam ſi potentiæ eſſent æquales, non

ageret

ageret una in alteram ſibi parem. Laborarunt aſſeclæ Auerrois prò eo defendendo, Dixit Zimara eam ſententiam debere intelligi de æqualitate, non in gradu, ſed in actione,& reſiſtentia. Quæ explicatio uera non eſt. Primò,quia etiam dum reſiſtentia eſt maior,agens repatitur. Secundò,quia Auerroes eo loci non de reſiſtentia, ſed de gradu Qualitatum loquitur, nam inquit non inueniri in Elementis duas Qualitates in fine,Qualitas dicitur in fine,dum eſt in gradu ſupremo. Confirmatur: quia Auerr. caliditatem aeris negat eſſe in fine, ſed eam ignis, id ipſum de humore aeris, & aquæ affirmat:ſimiliter, ſiccitatem ignis negat eſſe in fine,cum tamen aſſeclæ eius aſſerant ſummè reſiſtere. Quare dicendum abſolutè puto,ſententiam Auerrois veram non eſſe. Addo,errorem prodijſſe ex deprauatione ſui contextus, cum enim Ariſtoteles dicat,Nec putreſcit id quod congelatum eſt,nam magis frigidum eſt,quàm aer calidus, ideò non uincitur, id autem quod mouet, uincit &c. Verba contextus Auerrois hæc ſunt. Et frigiditas aquæ eſt maior quàm calor aeris, & intenſior, ideò admiſcetur aer cum aqua,& temperatur:at ſi eſſent pares, & æquè potentes, ac æquarentur, non admiſcerentur, nec temperarentur, &c. ob hæc deprauata uerba fuit coactus Auerroes errare,& id non fecit ſine ſuſpicione erroris,ideò in principio ſui Com.dixit, & uult dicere ut mihi uidetur,&c. indicãs ſe dubium. Deducebatur ad aliud abſurdum, quia idem moueretur motibus contrarijs,inquiunt nonnulli ea contraria recipi in medio, non intrinſecùs,ſed ſatis extrinſecùs,ideò ut ea quæ ſpiritaliter deferũtur per mediũ, poſſunt eſſe in eadem parte medij,ita & hæc. Quæ ſolutio eſt falſa: quia accidentia neceſſariò ſunt in Subiecto; in eodem autẽ Subiecto, nullo modo poſſunt ineſſe contraria. Quare dicamus, in Reactione Qualitates contrarias, vel recipi in diſtincta parte medij, vel ſi in eadem parte recipiuntur,in ea recipiuntur cum remiſſione, & de his ſe habet,ut de aere agitato a contrarijs ventis. Addebatur inſuper quòd agens nũquam redderet patiens ſibi ſimile. Reſpondeo,id non ſequi, tum quia agens non ſemper ſuperatur,& remittitur in gradu,ſed frequenter ſolùm diſponitur:tũ inſuper,quia quãuis partes proximę patienti remittantur,tamen a diſtantioribus,& connexis reficiuntur. Inſtabatur tertiò,quia augens non augetur,ferens non fertur,generans non generatur. Patet reſponſio,per id quod dixi veram eſſe ſententiam de motu primo, non de conſequente,ferens deferendo & eleuando onus, deprimitur ab onere: generans per Qualitates alterantes,repatitur per eas. Afferebatur inſtantia de ſcintilla ignis,& gutta uini in mare proiecta; Philoponus com. 135. primi de Ortu, & interitu, & cum eo Ludouicus Boccaf. aiunt,non agere ob paruitatem. At contra ita non ſeruant regulam uniuerſalẽ; Inſuper aduerſantur Ariſtoteli dicenti,etiam ab inſenſibilibus inferri paſſionem. Quare dicamus,ea exigua parùm,& inſenſibiliter agere,& niſi remittant, ſaltem in parte diſponunt partes proximas, quas tangunt. Afferebatur inſtantia de agente per diſtantiam quatuor pedum in patiens, ualens agere ſolùm per diſtantiam duorum. Reſpondeo, actionem,& repaſſionem ſeruari, & conſiderari in ea parte medij per quam fit contactus,omne enim agens agit per contactum. Inſuper inſtabatur, quia Lapis Herculeus trahit ferrũ,& nõ repatitur, Ambra ſimiliter trahit paleas. Reſpondet Lud. Boccaf. eos lapides ſpiritaliter operari, ideò non repati; Idipſum uidetur dicere Alexander ſecundo nat.qq.c.24.inquir.n. Herculeum lapidem ad ſe trahere ferrum,ut Obiectum optabile. Hęc ſolutio non eſt approbanda, tum quia actio ſpiritalis nõ efficit per ſe motum corporeũ, qualis.n. eſt actio, talis eſt motus ex ea prodiens,tũ inſuper,quia nil in eis aſſignari põt, quod ſpiritaliter agat, nec apparet, quænam ſit ea ſpiritalis actio. Dicamus itaque, lapidem operari per formam ſuæ ſubſtantiæ,ut per principiũ effectionis,per temperamentũ, & Qualitates alterãtes,ut per inſtrumentum,quæ cum alterent medium, & ferrum, etiam repatiuntur, & ſenſim minuũtur: hinc ferrum magnum, uel nimium diſtans, non ualet trahere, & ſi alio lapis illiniatur, quia permutatur temperamentum, non trahit ferrum. Inſtabatur deinde, quia etiam de actione ſpiritali regula uidetur uera. Pro ſolutione animaduertendum

Sententia Auerr. nõ vera.

Vitatur aliud abſurdum.

Aliud abſurdum uitatur.

Diluitur 3. inſtantia.

Philoponus. Lud. Bocc.

Inſtantia de Lapide Herculeo.

De actione ſpiritali.

in actione ſpiritalia tria conſiderari poſſe, primò motionē factam ab Obiecto, ſecundò iudicium Obiecti, tertiò affectionem ex iudicio prodeuntem. Si conſideramus motionem factam ab Obiecto per actionem ſpiritalem, in ea reperitur nō propria repaſſio à contrario, ſed ſola repercuſſio, ita radij ſolis, & actiones rerum viſibilium à ſpeculo repercutiuntur, hoc ſolùm ſeruat imaginem repaſſionis, quatenus percutiendo repercutiūtur, vt pila à pariete, non tamen ita repatiuntur, ut lucidum obſcuretur, albū denigretur. Secundò, ſi cōſideramus iudicium, in eo non eſt repaſſio, quia eſt ſola perfectio, non tranſmutatio cum materia. Si conſideramus affectiones ſequentes iudiciū, ita iudicia varia, rerum variarum, vel congruentium, uel aduerſarum, uariæ in uarijs ſequuntur affectiones ſine ulla connexione, & repaſſione, non.n. lætitia unius agens

Diluitur poſtrema inſtantia. in aliud, repatitur, & minuitur, & ſic de cæteris. Dubitabatur demùm, quia omnis Reſiſtentia eſt Reactio, omnis motus eſt cum Reſiſtentia, igitur omnis eſt cum Reactione; Reſpondeo, omnem motum eſſe cum Reactione uel poſitiua, qua patitur mouens, uel priuatiua, qua minuitur actio eius, & in tempore efficitur; regula eſt de repaſſione agē-

Dubitatio de Elementis. Solutio. tis, non de diminutione actionis. Sed pulchra eſt dubitatio de Elementis, quæ cum moueantur & agant in medium, nedum agendo non repatiuntur, & minuuntur, uerùm potentia perficiuntur, & creſcit eorum uis, ob quam quo diutiùs mouentur, eo feruntur velociùs. Reſpondeo, in motu grauium conſiderari Reactionē quatenus grauia, & leuia agendo in medium, ita repatiuntur, ut minuatur uelocitas motus, & quo medium fuerit denſius, eo magis minuatur, & id quod mouet diuidendo medium, etiam repatitur, quod ſi eueniat, ut motus reddatur uelocior, ideſt ex accidenti, uel quia quo magis mouentur grauia, & leuia, eo uehementiùs à tergo repellantur, uel quia per acceſſum ad ſuum locum extrinſecùs, modo aliquo perficiuntur.

Quomodo per actionem efficientis gignatur compoſitum, & educatur forma, opiniones aliorum. Cap. XXIIII.

QVoniam agens propterea agit, vt formam educat, quæ eſt finis motus, & cōpoſitum conſtituit, ideò, ut cōſiderationi actionis cōgruentē im-
Quinque modi generationis. ponamus finem, de hoc eius fine tenemur verba facere, de quo non leuis eſt dubitatio. Pro cuius notitia conſiderandū primò, quinque præ-
ſertim eſſe modos generationis rerum. Primus eſt per cōmunicationē
1. quo dicimus Deū patrē, generare filium, & ambos ſimul ſpirare ſpiri
2.
3. tum ſanctum. Alter eſt per creationem, quo ex nihilo nouum aliquid fit. Tertius per
4. ſpiritalem propagationem, & imitationē, quo ait Philoſophus in 3. de Anima, Homi
5. nem per Animam fieri omnia. Quartus per Phyſicam generationem. Quintus per ge

nerationē artificioſam, & violentam. De primis tribus non eſt ſermo, non enim ſunt præſentis conſiderationis, ſed de reliquis, & præſertim de generatione Phyſica agen-

De generatione Phyſica. dum eſt. De qua opiniones veterum variæ fuerunt, non enim apparet quomodo forma, quæ non præfuit, ex non eſſe transferatur ad eſſe, ideò dixere nonnulli, ut Democritus, Leucippus, & Epicurus, generationem, & interitum nil eſſe aliud, niſi connexionem atomorum & ſeiunctionem. Vel ut Empedocles exiſtimauit, connexionem & ſecretionem quatuor Elementorum. Alij aſſeruerūt, ut Anaxagoras, latere formas rerum in Chao, & materia, & per cauſam efficientem in apertum deduci, ac latentes manifeſtari. Tertiò putarunt alij, ut Thales Mileſius, Diogenes, Heraclitus, & ſimiles, generationem, & interitum nil eſſe aliud, niſi condenſationem, & rarefactionem eius Elementi, quod commune principium conſtituerunt. Quæ tres opinio-

Opinio Platonis. nes ut à Platone primò, mox ab Ariſtotele reiectæ, prætermittantur. Quarta opinio fuit Platonis, qui admirabili quadam ſerie cuncta ex Deo prodire exiſtimauit, inſolubilique catena inuicem ligari, & in Deum redire, conſtituit enim pro rerum gradibus

ſub

ſub Deo Mentem,ſub Mente Animam,ſub Anima Naturam,ſub Natura materiam. Menti tribuit Ideas,Animæ Rationes, Naturæ Semina, Materiæ Imitationes, Vmbras,& participationes Idearum,adeò ut agens permutando materiam, munere ſeminum,imitatione quadam,& quaſi vmbra,propriç Ideç materia formetur,ac perficiatur: ita in libro, de Ortu, & interitu inquit Philoponus, formas induci ab Vniuerſi opificio, hoc eſt, à ſerie communium cauſarum per cauſas proprias ad opus proprium contractarum. Hæc non eſt creatio,quia fit per ſemina,& cum permutatione materiæ.Cui opinioni in parte ſimilis eſt opinio Auicennæ, & eorum qui ab Intelligentia infima, quam largitricem formarum appellant, formas infundi aſſeruerunt, non tamen ſine permutatione materiæ, & proprij ſeminibus, ſiue diſpoſitionibus. Quæ ſententiæ dubiæ ſunt: nam ordo ille Idearum, & rationum reijcitur ab Ariſtotele: ea Intelligentia,quæ formas infundat, nullibi ab eo ponitur, quæ ſi darentur adhuc ſententia eſſet dubia,quia forma, quæ producitur, eſt diſtinctæ eſſentię ab Idea, & ab intelligentia,cum una ſit æterna,& abiuncta,altera materiata,& materialis,adeo, ut adhuc remaneat eadem dubitatio quomodo ea forma ex nihilo ſui fiat. Præterea,per huiuſmodi opiniones euertitur conditio propriorum efficientium,quæ eſt, vt ſimile producant,ita enim nil mortalium generaret, ſed ſolùm pro ſui ſimilis productione diſponeret, ideò rectè in ſeptimo Metaphyſicæ, inquit Auerroes idem eſſe agens diſponens, & inducens formam, ut enim agens per accidentia ualet diſponere, ita per formam propriam ualet ſimile generare. Propterea dixere alij, reperiri in materia inchoationes,& tanquam rudimenta quædam omnium formarum,ne fiant ex nihilo, quæ mox ab agente poſtrema perfectione donarentur. Quæ etiam opinio eſt dubia; nam in ſecundo libro de Materia, inchoationes reieci, & iure profectò, quia inchoatio eſt quidam gradus formæ, at non omnis forma habet gradus, & recipit magis, & minus. Præterea eſto, quòd habeat gradus, illi non poſſunt eſſe gradus eſſentię,omnis enim eſſentia in indiuſibili eſt poſita,& eſt ut numerus, quemadmodum in octauo Metaphyſicæ,contex.10. docet Ariſtoteles, quare erunt gradus exiſtentię,& indiuiduales:in omni autem gradu exiſtentiæ,uniuerſa eſſentia includitur,ac ita non gignetur noua ſpecies,& in eadem materiæ parte ſpecies oppoſitę ſeruabuntur, & ſeruabitur ſpecies ſine indiuiduis eius, quæ omnia apertè cum uero pugnant.Nec defuerunt,qui eas inchoationes nil aliud eſſe dixerunt, niſi eſſentiam materiæ,adeò ut natura,& conditio materiæ ea ſit,ut ſit rudimentũ, & quędam inchoatio omnium formarum, quę mox ab agente perficiatur, & ob id agens ab Auerroe in 12.Metaphyſicæ 18.dicitur largiri non multitudinem,ſed perfectionem.Quę ſententia etiam eſt dubia:quia forma,& materia ſunt principia adeò diſtincta, & diſtantia,necnon conditionis adeò variæ,ut unum non poſſit cenſeri inchoatio alterius, inchoatio enim eiuſdem eſt cõditionis cum re,cuius eſt inchoatio.Præterea, inchoatio non recipit aliud vt Subiectum, nec ex ea cùm perfectione adueniente fit compoſitum,ſed ſimplex conſurgit forma; at materia recipit formam, & ex eis compoſitum conſurgit.

Opinio Auicennæ. *Euerſio.* *Opinio alia.* *Euerſio.* *Alia aliorum opinio.* *Euerſio.*

Opinio propria. Cap. XXIIII.

VT itaque ſentẽtiam,quam & veriorẽ,& Principijs Peripateticorũ magis conſentaneam iudico,patefaciã,dico,pro Phyſica rerũ generatione tria requiri: Cõmune efficiens, Cõmune Subiectũ, & Efficiens propriũ,quod per formã propriã,Cõmune efficiens, cõmuneque Subiectum ad opus proprium contrahit; agens itaq; propriũ conſpirante cõmuni per primas Qualitates,vt per inſtrumenta permutat Subiectum,quod penitùs eſt poteſtate, & facultate, ac uirtute ſuæ formæ generat ſibi ſimi-

Pro Phyſica generatiõe tria requiri.

le, ad quam generationem conſpitat Materia, quæ ſubijcitur, permutatur, & ſua potentia inclinat ad formam, Conſpirat Forma agentis ſua virtute, & conditione, cum enim ſit actus, & quædam participatio boni, conditio boni eſt fœcunditas, & ſuimet propagatio, ideò generatio dicitur opus naturaliſſimum, cum prodeat ex conditione naturæ, vt eſt participatio boni. In hac productione non calor agentis tranſit in patiens, non enim forma ex materia pendens, ex vna materia tranſit in aliam, ſed calor agentis per contactum patientis, conſpirante, patiente, ſimilem generat. Hinc dicitur educi ex poteſtate materiæ, non quia in ea præfuerit, ſed quia ab agente per Subiecti permutationem efficitur. Quod dixi de calore, intelligatur de cæteris Qualitatibus, quæ diſponentes ſubiectum uirtute agentis, ſunt tanquam ſemen futuræ formæ ſubſtantialis, quæ gignitur. Ita patet, quomodo generatio diſtinguatur a creatione, quæ non expoſcit permutationem Subiecti, nec facultatem agentis proprij, & diſpoſitionem per accidentia, tanquam per ſemen, adeò vt uirtute proximi agentis conſimilis, educatur forma cum interitu alterius, ſed abſolutè ab agente primo inducitur: Forma autem per generationem dicitur fieri ex nihilo ſui, at non ex nihilo abſolutè, quoniam ut contradiſtinguitur eius generatio à creatione, pro ea requiritur materia, ex cuius potentia modo declarato educatur. Ita ſoluitur dubitatio, quæ Veteres turbauit, quæ erat, ſi Ens fit, uel fit ex Ente, uel ex non Ente, ut patet ex primo Phyſ. & primo de Ortu, & interitu. Ita in parte uera eſt ſententia Philoponi in Diſputatione contra Proclum, dicentis: Omne quod fit, ex nihilo fieri, quatenus forma nil ſui præſupponit. Similiter in uerum ſenſum redigi poteſt ſententia aſſerentium dati inchoationes formarum, non ponendo in materia forma corporis, ei coæternam, quæ ſit inchoatio formarum, vt nonnulli exiſtimarunt, neque in ea materia conſtituendo gradus formarum, ſed ſolùm conſiderando potentiam materiæ, quatenus mediat, ut dixit Auer. in primo Phyſic. inter non eſſe penitùs, & eſſe actu: ac ita, quatenus magis ad actum accedit, quam non Ens penitùs, dici poteſt quædam inchoatio. Demùm in parte ſeruatur induci formas ab Vniuerſi opificio, & a largitore formarum, quatenus forma non educitur, non conſpirantibus communibus cauſis, eſſentialiter ordinatis, & non educitur niſi uirtute formæ operantis, ut eſt quædam participatio ſummi boni, & capitis eorum omnium, quæ ſunt cui ſoli Honor & Gloria.

Diſtinctio generationis à creatione.

Quomodo Ens fiat.

FRAN

Digitized by Google

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS, DE ELEMENTIS.

LIBER DVO.

De Nomine & Conditionibus Elementi, Cap. I.

ELEMENTA ut ſuo ordine Mundum conſtituunt, ſui conſeruatione illum ſeruant, ſuaque ordinata partiũ viciſſitudine, varietatum innumerarum ſunt origo, ita ſui cognitione & ſplendote cætera cuncta ex eis prodeuntia patefaciunt, & illuſtrant: & quoniam multa includunt, quę difficultatẽ pariunt, idcò in eotum cõſideratione accuratè uetſari tenemur. Horũ declaraturus ego Cõditiones, Naturam, numerum, & affectiones, à nominis explicatione ordiar. *De nomine Elemẽti.* Elementi nomen ex potentia Atiſtotelis in decimo Metaphyſicæ, cont. 2. abſolutum non eſt, ſed relatum, ueluti Ignis prius eſt Ignis, mox dum refertur ad mixtum, dicitur mixti Elementũ. Quod etiam aſſeruit Auerroes tertio Cœli, 3 t. & approbauit Galenus in primo de Elementis, cap. 6. In ſuper, cum dicatut alterius Elemẽtum, etiam dicitut prius eo cuius eſt Elementum, vt aſſetitut ab Ariſt. 12. Metaphyſicę, cont. 19. Pro Elemẽti conſtitutione variæ conditiones tequiruntur. *Cõditionis pro Elemẽti conſtitutione.* Et quoniam Elementum ttipliciter poteſt conſiderari, primò in genere, ſecundò ut Elementũ Mundi, tertiò ut Elementum mixti; ideo triplici conſideratione conditiones eius aſſignati poſſunt. Dum Elementũ vniuersè & in genere conſidetatur, ttes puto eſſe eius Cõditiones. *1. Cõditio.* Prima, ut ex eo intrinſecùs aliquid coſtituatur, quæ elicitur ex eius Definitione tradita ab Ariſtotele in quinto Metaphyſicæ, cont. 4. & 3. Cœli 31. quæ eſt, ex quo cõponitur, ſitte quod ineſt, &c. *Dubitatio* Eſt Dubitatio, nuia Ariſtoteles in ptimo Phyſicorum inter Elemẽta etiam priuationem numerat, nam in cõr. 48. Contraria conſtituentia terminos generationis, appellat Elementa, & ait etiam Elementa eſſe tria includendo priuationem, cum tamen priuatio non ſit pars rei. *Solutio.* Reſpondeo, Ariſtotelem tunc inſpexiſſe principia per ſe, & nomine eis competente denotaſſe omnia tria. Inſuper priuatio dicitur Elementum, ut partim ad materiam, partim ad formam redigitur: nam dicitut in primo Phyſicorum 66. eadem numero cum materia, & in ſecundo Phyſic. 14. dicitur modo vri quo forma: per ſe tamen priuatio Elementum non eſt. *2. Cõditio.* Altera Elementi conditio eſt, ut ſit primum. Hanc refert Atiſtoteles in quatto cont. quinti Metaphyſicę, inquiens: id cuiuſque eſt Elementum, quod primum cuique ineſt. Hanc conditionem approbauit Galenus primo de Elementis, cap. 4. inquiens, non ob id aliquid eſſe Elementum, quia ex eo fiant alia, ſed quia primum, & ſimpliciſſimum. *3. Cõditio.* Tertia conditio eſt, vt ſi eiuſdem generis cum eo cuius eſt Elementum. Ratio eſt: quia Elementum eſt internum principium, rem conſtituens; principia autem intrinſecus conſtituentia ad

idem

Digitized by Google

idem genus cum eo cuius ſunt principia, referuntur. Hanc tertiam conditionem au-
ctoritate Alexandri 12.Metaphyſicæ,cont.20.approbauit Auerroes,inquiens: Ele-
mentum,& id cuius eſt Elementum,ſunt eiuſdem Naturæ, ſed Elementum in ea na-
Sententia Galeni. tura eſt ſimplex,id cuius eſt Elementum eſt compoſitum. Clarius ab Ariſtotele, &
Auerroe idipſum approbatur in eodē 12.Metaphyſicæ,particula t9.dicentibus,Ele
menta Subſtantiæ eſſe Subſtantias,Relationis Relationes. Hæc tertia conditio non
in ea ſignificatione debet intelligi,in qua ſumebatur a Galeno in primo de Elemētis
c.6.& 8.& in primo,de Natura Humana,c.vltimo,quibus in locis ait, ita debere eſſe
eiuſdem generis,ut ſolùm corpora ſint Elementa corporū,& Qualitates Qualitatū,
non autem incorporea corporum,adeò ut ex ſententia eius materia & forma ſolùm
debeant dici principia Phyſicorum corporum,non autem Elementa,& ſequutus eſt
Galenus ſententiam Hippocratis,& vetuſtiorum Philoſophorum. Ex ſententia ta-
men Ariſt.& Platonis,ſecus eſt dicendū,vt pateſeci in Lib. de Qualitatibus primis.
Hinc Simplicius ex ſententia Eudęmi in proœmio Phyſicorum, ait Platonem fuiſſe
primum,qui interna prima principia,nuncupauit Elementa.Et Ariſtoteles ſequutus
eſt eum.Hæc itaque tertia conditio ita intelligi debet,vt explicatur ab Ariſtotele in
12.Metaphyſicæ 19.dicente,Elementa Subſtātiæ eſſe Subſtantias,& Relationis Re
lationes, adeò ut ad idem Prædicamentum referantur, non autem quod cū non ſint
Plutarch' corpora,non ualeant dici Elementa corporum.Plutarchus in lib. de Placitis Philoſo
phorum,cap.ſecundo,ponens diſcrimen inter Principium,& Elementum,ait Princi
pium eſſe primum & ſimplex: Elementum uero compoſitum? Quæ ſententia ſolùm
eſt uera de Elementis corporeis,contradiſtinctis ab eorum principijs,non autē abſo
Dubitatio lutè? Sed cum Elementum debeat eſſe eiuſdem generis, dubiū eſt quomodo quatuor
Qualitates ab Ariſtotele in ſecundo,de Ortu & interitu,cont.3. & 16. nuncupentur
Elementa ſimplicium corporum? Hoc explicaui in libro de Qualitatibus,ideò nō re-
peto.Tres Elementi conditiones profectò ueræ ſunt,cum de materia prima,tū de for
ma,& proptereà ambo nomine Elementi denotantur, præſertim tamen materia,ut
exiſtimauit Eudæmus,& cum eo Alexander, referente Simplicio in primo Phyſico-
rū,quę etiam fuit ſententia Ariſtotelis in 7.Metaphyſicæ,60.dicētis, Elementū eſſe
in quod reſoluitur aliquid,vt in materiam.Ratio eſt:quia materia eſt prior origine,di
citur tamen etiam de forma,ut intrinſecùs rem conſtituit,& prima eſt, & Ariſtote-
les omnia principia prima,rem intrinſecùs conſtituentia,Elementa nuncupauit. Et
quia forma eſt duplex,vna formans,altera aſſiſtēs;nomen Elementi rectè dicitur de
forma formante:de aſſiſtente autē uel non dicitur,vel minus propriè,ſolū ad eam ex-
tendi poteſt Elementi nomen,dū conſideratur vt pars compoſiti, veluti Ariſtoteles
in ſecundo de Gener. Animalium, c.3. uim ſeminariam ait porportione reſpondere
Elemento Stellarum.Et Auerroes per Elementum ſtellarum reſpondens uirtuti ſe-
minariæ cenſuit denotari Intelligentias,quæ ſunt Elementa hoc eſt formę quędā Cę
lorum.Ex dictis elicitur ſolut.huius difficultatis,quę rectius ſint Elementa rerū natu
ra conſtantiū,non ſimplicia corpora,uel potius principia prima,cōſtat .n.quod quā-
Qua rectius dicātur Elemēta. uis Galenus loquens ſecundum veteres,neget Principia prima debere dici Elementa
corporū,tamen uerè ea ſunt Elementa,& rectius eo nomine denotantur, quàm ſim-
plicia corpora,cum ſint prima abſolutè,nam ea ut abſolutè ſunt prima,ita ſunt abſo
lutè Elementa,ſimplicia uerò corpora,nū abſolutè ſunt Elementa,tum quia nō ſunt
prima,tum quia non ſunt pura, ſed uocantur Elementa ex ſententia putantiū ea eſ-
ſe prima abſolutè, ut Empedoclis, uel cum additione corporei, dicendo eſſe Ele-
Cœlū Elementū primum. menta corporea, quatenus inter corpora prima ſunt. Cœlum dicitur Elementum
Mundi,& ſub initio 31.de Cœlo dicitur Elementum primum,nā Mundus ex eo prin
cipaliſſimè cōflatur,& eſt puriſſimū & ſimpliciſſimum,& primum omniū corporum,
Cōditiones Elementi. ideò maximè omnium corporum Elementi nomine meretur honeſtari.Relatis con-
ditionibus Elementi ſumpti pro genere,loquens de cōditionibus Elemēti corporei,
dico

Digitized by Google

dico corpus ſimplex duplici ratione poſſe dici Elementum, uel per relationẽ ad mundum, uel per relationem ad mixtum. Elementum corporeum relatum ad Mundum, quinque conditiones expoſcit. Prima eſt, ut ſit primum, & ſimplex inter corpora, adeò ut ex alio corpore non ſit conflatum. Secunda, ut definitum locum in ordine Vniuerſi ſibi expoſcat. Ratio eſt, quia Mundus ex horum Elementorum ordine conſurgit. Tertia, ut inter huiuſmodi corpora ſit cõgruens ratio uirtutis, & molis, ut ſeipſa ualent ſeruare, & unum non adeò ſuperet alterum, ut illud valeat deſtruere. Quarta, ut prędita ſint ſupremo & ultimo. Ratio eſt, quia ordo & primum & vltimum expoſcit, Elementa autem debent eſſe ordine prædita, ut Vniuerſum conſtituant. Quinta, ut inter ea detur primũ ex quo facultas prodeat, ordinans, dirigens, & ſeruans alia, hoc enim requiritur pro cõſtitutione uerioris principij cuiuslibet ordinis. Hę conditiones congruenter ſimplicibus corporibus competunt, & præſertim Cœlo, adeò ut iure Elementũ primum ab Ariſt. dictum ſit. Tertiò, ſi conſiderantur conditiones Elementorum, ut referuntur ad mixtum, dicimus conditiones huiuſmodi Elementorum eſſe, ut ſint prima inter corpora mortalia, ut ſint apta ſeorſum ſubſiſtere, vt ſint prædita duplici prima Qualitate, per quam inuicem agant, patiantur, & miſceantur. Demùm ut non penitùs aboleantur, uel ſeruentur in mixto, ſed in quandam mediocritatem redigantur. At de his conditionibus diſtinctiùs loquar in libr. de Mixtione.

Corporei relati ad Mũdum.

Ut referatur ad mixtum.

De Diuiſionibus & Definitionibus Elementorum. Cap. II.

DIuiditur Elementum primò in Elementum actu & poteſtate, tunc Elementum actu eſt, dum eſt in eo cuius eſt Elementum, nam ante cõſtitutionem eius ſolũ dicitur Elementũ poteſtate. Inſuper, Elementum poteſt dici Elementũ uel abſolutè, & eſt primum abſolutè in cõpoſitione alicuius, uel per cõparationem, ut ſyllabæ dicuntur Elemẽta dictionem, & carnes, oſſa, & nerui; Elementa membrorum. Tertiò Elementum diuiditur, quia vel eſt compoſitionis tantùm, ut materia, & forma, vel cõpoſitionis, & mixtionis, ut quatuor Elementa mixti, vel compoſitionis & ordinis, ut ſimplicia corpora ſuo ordine Mundum conſtituentia. Pulchra hoc in loco ſe offert diluenda dubitatio, & eſt, quæ melior ſit Elementorum conſtitutio, & diſpoſitio, an ſeorſum a mixto: vel potius in mixto? Nonnulli aiunt melius diſponi ſeorſum, quia ſic ſunt ſincera in mixto uerò inueniuntur poteſtate, & caſtigata. Academici aiunt oppoſitũ, nã Elementũ in mixto actu eſt Elementum, & eſt propinquius ulteriori fini, in quẽ per Vniuerſi naturam dirigitur. Soluitur Dubitatio, quia Elementum conſideratur dupliciter, uel pro ſuo eſſe abſoluto, vel cum reduplicatione, ut Elementũ eſt: pro ſuo eſſe abſoluto melius ſe habet dũ eſt ſincerius, at conſideratum ut Elementum, quia in mixto actu eſt Elemẽtũ, & proximius eſt fini ulteriori, in eo habet eſſe perfectius. His pręaſſumptis, Definitiones Elementi conſiderandæ occurrunt. Duas tradit Ariſt. Elementi Definitiones, unam tertio Cęli, 31. inquiens, Elementũ eſt id corporũ, in quod alia corpora diuiduntur, inexiſtens potentia vel actu, quod diuidi nequit in partes diſtinctę ſpeciei. Hęc definitio cõpetit Elemẽtis corporeis, de quib. in eo libro loquitur Philoſ. non materiæ & formæ, nã pro genere ſumitur corpus, & conſiderandum, ꝙ Ariſt. definiuit Elementum ut actu eſt Elementum, nam tunc verius eſt Elementum & ut tale, eſt præditum potiore diſpoſitione. Sed dubium eſt, an ea definitio competat ſimplicibus corporibus ſolùm per relationem ad mixtum, uel etiam ad Mũdi cõſtitutionem, adeò ut etiam competat Cęlo. Breuibus dico, Ariſt. eo loci conſiderare, Elementa corporea mortalia, eaque definire per relationem ad mixtum, nam diuidi in Elementa non Mundo propriè cõpetit, ſed mixtis mortalibus, & præſertim quia addit,

quod

2. Diuiſio. *3. Diuiſio.* *Qua melior ſit diſpoſitio Elementi.* *Solutio.* *Definitiones Elementi. Prima.* *Dubitatio* *Sliutio.*

Digitized by Google

quod inexiſtunt in mixto poteſtate vel actu,quod ait adhuc a ſe nō eſſe explicatū, id enim fit in primo & ſecundo de Ortu & interitu. Alteram Elementi definitionē tradit Ariſt.in quinto Metaphyſicæ cont.4.inquiens: Elementum eſt,ex quo componitur,primo inexiſtente,indiuiſibile ſpecie in aliam ſpeciem. Dubium eſt,cui Elemento hæc definitio competat? Putauit Scotus eam definitionem non Elementis corporeis,ſed ſoli primæ materiæ competere,nam ea eſt,ex qua res primò componitur. Et opinionem non puto approbandam. Primò,quia officiū Metaphyſici eſt,uoces conſiderare uniuerſe,& ſecundum commune genus,non cum contractione, quod præſertim in eo quinto lib.ſeruauit Ariſt. Præterea,conſpicuè Ariſt. ſe exemplis explicans inquit,ut uocis Elemento,ex quibus componitur uox,& in quæ ultima diuiditur,ilta uerò non ampliùs in uarias uoces ab ipſis ſpecie diſtinctas,ſed & ſi diuidantur,particulæ earū eiuſdem ſpeciei ſunt,ut aquę particula aqua,ſimiliter etiā corporum Elementa dicunt,ea dicentes ultima,in quæ corpora diuiduntur; illa uerò non amplius in alia,ſpecie differentia corpora,&c. Cōſpicuè Philoſophus indicat definitionē illā eſſe cōmunem,& non materiæ propriā. Propterea ex aduerſo nonnulli uiri ſapiētes, inter quos eſt Illuſtriſſimus Card. Contarenus,in ſuo præclaro lib.de Elementis,inquiunt,definitionē illam non primæ materia cōpetere, ſed ſolis ſimplicib.corporib. relatis ad mixtum. Ratio eorū eſt, quia prima materia non rectè dicitur indiuiſibilis ſpecie,& forma,cum forma careat,ſed rectè dicitur de ſimplicibus corporibus. Quæ opinio etiam approbanda non uidetur, quia Philoſophus varijs exemplis patefacit ſe uniuerſe & latè definiuiſſe Elementū,ut uniuerſe conſiderari debet a Metaphyſico. Quare dicamus cū Auer. Ariſt. definiuiſſe Elementū ut Elementū eſt, hoc eſt uniuerſè & in genere: quæ definitio vera eſt,cū de materia & forma, tū de Elemētis corporeis,& de his uera eſt ſiue referantur ad mixtū,ſiue ad Mundi conſtitutionē. Fundamenta aduerſarū opinionum læuia ſunt,dicebatur pro opinione Scoti, ſolam materiam eſſe eā,ex qua res primò cōponuntur. Dico eam eſſe primam abſolutè,ſimplicia autē corpora eſſe prima inter corpora. Dicebatur pro ſecunda opinione, materiā nō diuidi in partes eiuſdem ſpeciei. Reſpondeo,per duo fundamenta. Primum eſt, eam particulam definitionis indiuiſibile ſpecie,in aliam ſpeciē debere intelligi per negationem,adeò ut in partes diſtinctæ ſpeciei non poſſit diuidi, uel quia abſolutè diuidi non poſſit, vel ſi diuidatur, partes non ſint diſtinctæ ſpeciei, & ita per negationem ſumpta,nullo pacto repugnat Materię. Alterum eſt,quod etiam partes materiæ dum per molem ei coæuam diuiditur,poſſunt dici eiuſdem ſpeciei, ſumendo ſpeciem pro ratione,natura,& eſſentia,ueluti Ariſt.in primo Phyſ.60.& 66.in hac ſignificatione dixit materiam diſtingui ſpecie à priuatione,hoc eſt eſſentia & ratione. Sed dubitatio eſt,quō ea Definitio competat Cœlo,cum in Cęlo reperiātur partes diſtinctæ naturæ & cōditionis,nam Luna ſpecie diſtinguitur ab alijs Stellis;& ſtella ab orbe? Reſpondeo,dum Cęlum numeratur inter Elementa Mundi,ſumitur pro Elemento vno ut contradiſtinctus a quatuor Elementis,re uera tamen tot ſunt Elemēta quot orbes qui quamuis non diſtinguātur ſpecie uniuocè,ſub genere poſita; diſtinguuntur tamē ſpecie ab uno,collocata ſub genere ab uno. Dum autē ſit comparatio inter Stellā, & Orbem,quamuis adſit aliqua uarietas,eſſentia tamen eſt eadem,nam lōge maior uarietas reperitur in partibus mortalium Elementorum,quàm Cęli; ſic itaq; rectius orbes quàm Cœlū nomine Elementi denotantur,& Cęlum eſt diuiſibile ſaltem per deſignationem,ut ab Aſtronomis in ſigna & gradus diuiditur, Philo Iudæus in libro de Vita contemplatiua,Elementa definiens,dixit,Elementū eſt inanimis materia a ſeipſa immobilis,ſubiecta opifici ſuo, a quo transformatur in omnia Qualitatum genera. In cuius definitionis conſideratione morari nolo. Galenus in primo de Elementis cap.primo,dixit Elementum eſſe rei particulam,ſui natura primam,& ſimpliciſſimā quę in alias diuidi non poſſit. eius definitio eſt ſimilis definitioni traditæ ab Ariſt.in quinto Metaphyſicæ,in qua Galeni definitione,id ſubintelligi debet, ut ſit eiuſdem generis

2. Definitio. — Dubitatio — Scotus. — Euerſio. — Cardinalis Cōtaren. — Euerſio. — Verior opinio. — Dubitatio — Solutio. — Philo Iudæus. — Galenus.

generis cum eo cuius eſt Elementum, modo ab eo explicato; alioquin ea Definitio competeret materiæ componenti corpora, quod inficiatur Galenus.

De numero Elementorum. Cap. III.

EXplicato Nomine, Conditione, & Definitione Elementi, ſequitur vt de Numero agamus, & cum Elementi nomẽ de varijs dicatur, ſermo eſt de numero corporeorum Elementorũ, quæ ſub Cęlo collocãtur. Qua de re duo ſe offerunt conſideranda; Primũ eſt, an hæc quæ communi voce dicuntur Elemẽta, pro ſuo eſſe abſoluto nota ſint vel ne? *Duo conſideranda.*
Alterũ, an conſtet ea eſſe Elementa, & de quibus conſtet uel nõ conſtet? A primo ordiens, dum hęc ſimplicia corpora pro ſuo eſſe abſoluto cõſiderantur, conſpicua & manifeſtiſſima ſunt, & iure; nam ea primò ſunt prędita Qualitatibus primis, maximè Senſum primum mouentibus, ideò primò nobis ſub Senſum cadũt: hoc indicauit Ariſtoteles in ſecundo de Ortu & interitu, cont. 16. inquiens, quatuor connexiones primarum Qualitatum reſpondere ſimplicibus manifeſtis corporibus, manifeſta ea dixit Philoſophus. Hinc nemo veterũ inficiatus eſt, dari Terram, Aquam, *Galenus.*
Aerem, Ignẽ. Hoc optimè nouit Galenus, ideò in primo de Elementis c. ſexto, diſſerens aduerſus Athenęũ, inquit, conſtare dari huiuſmodi corpora ut Subſtantiæ ſunt, non autẽ conſtare ea eſſe Elementa. Idipſum affirmauit Philoponus in Exp. cont. 43. *Philopon.*
primi de Ortu & interitu, in quo Ariſtoteles proponit cõſiderandum de uocatis Elementis ſiue ſint, ſiue non, hoc eſt an ſint Elementa, uel ne? Sed oritur dubitatio, quia *Dubitatio*
Auerroes in 4. de Cęlo, 32. ait Ariſtotelem oſtendere ſpeciem ſui Subiecti, nempè, *Solutio.*
Ignem eſſe, at ſi ex ſe conſtatet, non oſtenderetur. Reſpondeo Ariſtotelem non oſtendere dari Ignem, id enim nemo inficiatur, & Ariſtoteles id ſupponit vt notum, ſolùm oſtendit eſſe corpus leuiſſimum, eminere omnibus ſurſum latis, ac ita locũ proprium in ordine Vniuerſi ſibi optare, & includere conditionem Elementi, & hoc denotare etiam uoluit Auerroes, ideò dixit, Cætera Elementa apertè inſpici in ſuis locis, Ignem autem ſolum inſpici per partes extra ſuum locum poſitas, & hac ratione ex eius opinione Ariſt. demonſtrauit ſpeciem Subiecti, quia in lib. de Cœlo conſiderantur ſimplicia corpora, vt Elementa Mundi, quæ in primo de Cœlo cont. 5. dicuntur partes ſecundum ſpeciem, hoc eſt partes Mundi, ſpecie diſtinctæ, & ſuo ordine Mundi formam conſtituentes, ac inſuper ſunt ſpecies nõ Subiecti proximi librorum de Cœlo, ſed remoti, nempè corporis Phyſici. Cum autem ex ſe conſtet hæc ſimplicia corpora pro ſuo eſſe abſoluto, apud nos reperiri, perpendamus alterum caput, an conſtet ea eſſe Elementa, hoc enim eſt aliquid poſterius, & ignorari poteſt cognito primo. De quo loquens, dico, non patere, ſed latere ea eſſe Elementa, non enim patet ea eſſe prima inter corpora, & ex eis cætera fieri. Hinc Democritus, Leucippus, Epicurus, negarunt ea eſſe Elementa, & dixerunt, ea fieri ex prioribus corporibus, nempè ex Atomis. Anaximander ſimiliter non cenſuit ea eſſe Elementa, ſed fieri ex priore alio corpore. Anaxagoras non hæc, ſed cuncta corpora ſimilium partium dixit Elementa. Empedocles putauit ea eſſe Elementa, at errauit: quia cenſuit eſſe prima, & Elementa abſolutè, non conſtituta ex prioribus principijs & Elementis. Alij philoſophi conceſſerunt quædam eorum eſſe Elementa, id negantes de alijs, ut Thales, Aquam ſolam dixit Elementa; Diogenes, Aerem, Heraclitus Ignem. Patet itaque ea eſſe. At an ſint Elementa, & quot, & quæ eorum ſint Elementa, apprime latet. Ideò Elementa eſſe quatuor eget oſtenſione, & Ariſtoteles in comprobando eo numero, laborauit, non in oſtenſione, quòd ea corpora pro ſuo eſſe abſoluto reperiantur.

Rationes quòd Elementa ſint quattuor. Cap. IIII.

Rationes quinq; ex Ariſt. *Ratio 1.* Orporea Elementa ſub Cęli orbe poſita eſſe quattuor, quinque rationibus inuenio Ariſt. probaſſe. Prima elicitur ex 2. de Cœlo, cont. 18. & 19. quæ ita formatur. Reperitur in Vniuerſo Cœlum, quod ſui natura æterno motu in orbem vertitur, quare neceſſariò eſt Terra, quæ in medio requieſcat, circa quam reuoluatur. Reperitur in ordine primorum corporum Terra, igitur debet reperiri Ignis ei contrarius per Qualitates loco mouentes, ex quibus pendet ordo Elementorum Mundi. Nam ſi unum contrariorum ſecundũ naturam reperitur, debet reperiri & alterum, alioquin Vniuerſum non eſſet Vniuerſum; Datur Ignis & Terra, igitur dari debet Aer & Aqua, corpora intermedia. Deducitùr Conſequutio, quia Terræ Aer, Igni Aqua per Qualitates alterantes opponuntur, & poſito vno contrariorum, concedi debet & alterũ. Hęc ratio oſtendit Elementa eſſe quattuor, referendo ea ad Mundum, quem ſuo ordine conſtituunt; & eſt conſentanea libris de Cęlo, in quibus Elementa ad Mundi conſtitutionem referũtur.

Ratio 2. Altera Ratio elicitur ex 4. Cęli, 36. & 37. cont. cuius medium eſt grauitas & leuitas, quam oppoſitionem ſequuntur motus recti uarij, & loca ſubordinata uaria, cõſtituentia ordinem Vniuerſi. Pro formanda ratione ſuppono Mundũ eſſe ſphęricum, & ſub Cœlo duos inueniri extremos terminos motuum rectorũ ex Cœlo pendẽtes, conſtituentes locum ſurſum & deorſum. Accipio ſecũdò, in hos terminos Elementa moueri per grauitatem & leuitatem. His præaſſumptis, ita argumẽtor. Datur ſub Cęlo Corpus vnum in loco ſurſum per naturam cõſtitutum, & leuiſſimum datur aliud, quod cunctis ſua grauitate per naturam ſubſternitur, & hæc duo ſunt Ignis & Terra, ideò neceſſe eſt dari duo alia media, quę per comparationem grauia, & leuia ſunt: nam ſi dantur extrema, quibus non repugnat medium, etiam dari debent media, & præſertim quia in ęternis eſſe, & poſſe, non diſtinguuntur:

Inſtantia. *Simplic.* At dicet aliquis, concedo dari medium, ſed aſſero id eſſe vnum. Inquit Simplicius media debere eſſe duo, quia ut datur graue & leue abſolutè, ita debet dari graue & leue per comparationẽ. At per hoc non remouetur dubitatio, quia dicam idem medium æquale, eſſe & graue & leue per comparationem.

Solutio. Reſpondeo, id dici non poſſe. Primò, quia æquè graue & leue non datur, cum ſit aliquid indefinitum, forma autem ſemper ad vnum definita eſt, Inſuper medium unum non replet vniuerſam diſtantiam extremorum, quia in ea latitudine conſideratur inclinatio ad unum, & inclinatio ad alterum extremum. Præterea, vt inter calidum & ſiccum, & frigidum & ſiccum non vnicum eſt mediũ, ſed duo, ita inter ſummè leue, ſequens calidum & ſiccum, & ſummè graue, ſequens frigidum & ſiccum, duo debent eſſe media. Hæc quoque ſecunda ratio ut formatur in libris de Cœlo, ita vim habet oſtendendi Elementa eſſe quattuor per relationem ad ordinem Vniuerſi.

Ratio 3. Tertia Ratio elicitur ex ſecũdo de Ortu & interitu, cuius medium eſt connexio, ſecundum naturam quattuor primarum Qualitatum, & uim habet pro oſtendendo numero Elementorum cum relatione ad mixtum, Elementa enim per quattuor primas Qualitates redduntur inuicem miſcibilia, & ita formatur. Tot ſunt Elementa, quot ſunt complicationes ſecundũ naturam quattuor primarum qualitatum; ſed hæ ſunt quattuor; quare & Elementa quattuor ſunt. Hęc ratio vim habet ex Regula tradita in tertio Phyſicorum, trigeſimo ſecundo, quę eſt; In ęternis ea quę poſſunt eſſe, etiam ſunt, cuius Regulę fundamentum eſt perfectio Mundi, & conditio Vniuerſi.

Ratio 4. Quarta Ratio Elici poteſt ex ſecundo de Ortu & interitu, quadrageſimonono, quę ſic formatur. Tot ſunt Elementa mixtorum, ex quot perfecta mixta conſtãt; at ea conſtant ex quattuor; quare ea quattuor ſunt; quod conſtent ex quattuor, oſtenditur; nam mixta propè nos exiſtentia plurimum terrę includunt, & quoniam mixta nectuntur terminosque recipiunt, quod eis non competit ſine Aqua; ideò etiam ex

Aqua

Aqua conſtant. Et quoniam hęc in mixto ſunt cum remiſſione, & remiſſio pendet ex
contrarijs; ideò in mixto Elementa etiã reperiri debẽt, quæ contraria eis ſunt: huiuſ
modi autem ſunt Aer contrarius Terræ, & Ignis Aquæ. Et confirmatur per dicta ab *Confirmatio.*
Ariſt. in lib. de Reſpiratione, quia tot in mixtis reperiuntur Elementa, quot ſunt im-
peria Elementorũ in mixtis perfectis; ſed in Viuentibus, quæ ſunt mixta perfectiſſi-
ma, imperia Elementorum quattuor ſunt; quędam enim ſunt Terrea, vt Plantæ, quę-
dã Aquea vt Piſces; quædã Aerea, vel Ignea, vt Volatilium & Campeſtriũ uiuentiũ
genus. Quinta Ratio elicitur ex 2. c. primi Meteorũ, quæ eſt ſumpta ex illa Elemẽto- *Quinta*
rũ Mundi conditione, quæ erat vt includant congruentẽ rationem ad inuicem, adeò *Ratio.*
quod vnũ, non ita ſuperet aliud, vt valeat illud deſtruere. Cum itaque in ordine Vni
uerſi Terra & Aqua nobis proxima conſpicua ſint, reliquũ interuallum vſque ad Cę
lum ſi vel ſolo Aere, vel ſolo Igne repletetur, nimium id excederet & deſtrueret con
tenta Elementa; quare ut ſeruetur ratio, & æqualitas facultatis Elementorũ, hoc in-
teruallum duobus Elementis repleri putandũ eſt, nempè Igne, & Aere, quæ ratio o-
ſtendit Elementa quattuor Mundi. Galenus ratione, ex experientia ſumpta, Medicis
familiari, Elementa eſſe quattuor oſtendit, vt patet ex 1. de Elementis, c. 3. Nam tot *Galen⁹ ex*
ſunt Elementa mixtorũ, in quot per interitũ mixta reſoluuntur: at ea inſpiciuntur *perientia*
reſolui in quattuor Elementa, dũ. n. moritur Animal, primò efflatur Spiritus Igneus; *utitur.*
mox Vapor Aereus, dum incipit putreſcere; tertiò fluit humor; Demùm ſupereſt Ter
ra, & Cinis. Similiter, qui ex nimia purgatione moritur, non ex vnius tantũ, ſed ex
quattuor humorũ, Elementis quattuor reſpondentiũ, nimia purgatione moritur, &
in ca. 5. addit in Animali inueniri Frigida, & Sicca, patefacientia Terrã, Humida &
Fluentia, Aquã, Calorem Igneum, & ſpiritũ indicantes Ignem & Aerem. Præterea,
mixta ex eis conficiuntur & conſtant, per quæ creſcunt, nutriuntur, & ſeruantur: at
hoc habent ex quattuor corporib. quæ in Vniuerſo inueniri inſpicimus, quare ex eis
conficiuntur, & conſtant, & propterea ea iudicanda ſunt Elementa mixtorũ. Pytha-
goras quoque & Academici, eiuſdẽ fuere opinionis, & quoniam Phyſica per Mathe *Pythagorei & A-*
matica explicabant, ideò ratione partim Phyſica, partim Mathematica vtuntur. In- *cademici.*
quiunt. n. Cum Mũdus per Ignem ſit viſibilis, per Terram verò tangibilis, & ex his
Mundus ſoliditatem, & ſplendorem habeat: hæc duo manifeſtiſſimè in Mundo repe
riuntur, quæ cũ ſint ſolida, & extrema, & ligari debeant: ſolida duobus Medijs Geo-
metricis neceſſariò ligantur, quare dari debent duo alia media Elementa, per quę ex-
trema nectantur. Ita colligunt Elementa eſſe quattuor. Notiſsimum eſt apud Geo-
metras, Numeros, Cubos ſolidos, duob. medijs ligari, non ſolidos verò, ſed planos,
unico, vt 8. & 27. qui ſunt primi Cubi, per 12. & 18. ligantur, vt. n. 27. ad 18. ad 12.
& 12. ad 8. ſe habent, ſemper. n. ſeruatur ratio ſeſquialtera. Sic ſecundus Cubus cũ
tertio ligatur duobus medijs, ratione ſeſquitertia: tertius cum quarto ratione ſeſqui
quarta, & ſimiliter de cæteris. Alia Academicorũ Ratio ſumitur ex numero primarũ
regularium & circumſcriptibilium figuratum, nã patefacit Euclides lib. 13. à. Demõ *Alia Aca*
ſtratione 13. vſque ad 17. quinque eſſe figuras cõſtituentes ſolida regularia, hoc eſt *demicorũ*
æquiangula & æquilatera a ſphæra, ac ab inuicem apta circumſcribi. Vna eſt duode- *Ratio.*
cim facierum, Mundo Vniuerſo congruens. Altera, Pyramis, competens Igni. Ter-
tia, octo facierum. Quarta viginti, reſpondentes Aeri, & Aquæ. Quinta Cuba re-
ſpondens Terræ. Vt itaque figuræ primæ circumſcriptibiles ſunt quinque; ita quin-
que ſunt prima corpora, nempè quattuor Elementa, & Mundus totus ex eis conſla-
tus, quæ Elementa in ſingulis ſingula inueniri exiſtimabant, & Cœlum ex eorum e-
minentijs conſtare aſſerebant, & præſertim ex Igne. Prior Ratio erat Arithmetica,
hæc ſecunda magis Geometrica, de quibus Proclus in Timæum, & Marſilius multa
dicunt, quæ prætereo. Nam Academici per huiuſmodi Mathematica denotabant
originales numero, numerorumque rationes, de quibus dicimus, cuncta numero

Digitized by Google

& menſura fuiſſe producta, adeò ut Senſus, Experiẽtia, Ratio Phyſica, Geometrica, & Arithmerica, mira conſenſione Elemenra eſſe quattuor nobis oſtendant. Propterea
Pythagoræi. reà Pythagoræi quaternarium numerum aſſerebant plenitudinem, tum Corporis, tum Animi Mundi, & iureiurando teſtabatur eſſe quadruplicem fontẽ Naturæ, per-
Confirmatio. petuò fluente, ex quo numerus quaternarius Elementorum flueret, & per quem ſeruaretur. Quod etiam comprobarur, quia pro exacta Mixtorum conſtitutione, requiritur Humor Aereus & Aqueus perfectiones recipiens, Siccum Terreum eas ſeruãs, Calor Igneus formans, Frigus Aqueum & Terreum contemperans Calorem & coer-
Poſtrema Ratio. cens. Demùm, eandem veritatem patefaciũt quattuor primas Qualitates neceſſarias pro mixtione, reſpondentes quattuor Elementis. Similiter quattuor principalia mixtorum Temperamenta, quattuor Animalium Humores, quattuor ætates, quattuor Anni Tempora, quattuor principalia Zodiaci pũcta, conſtituẽtia Solſtitia, & Aequinoctia, Quattuor principales Mundi partes, Oriens, Occidens, Auſter, Boreas, quæ cuncta prima capita, ad primas Qualitates, ad ſimplicia corpora, ad Mixta, ad Mundum paruum, & magnum attinentia, tam mira conſenſione ſibi mutuò reſpondent, vt conſtanter numerum quaternarium Elementorum nobis indicent & patefaciant.

Dubia de Numero Elementorum. Cap. V.

ADuerſus approbatum numerum Elementorum variæ & pulchræ emergunt difficultates. Primò, nullum uidetur reperiri ſub Cęlo Ele-
Non dari Elemẽtũ. mentum, quoniam Elementum debet eſſe Corpus primũ, ſimplex, expers figuræ, colorum, ſaporũ, & odorũ, quod nulli ex enumeratis Elementis competit, vt conſpicuum eſt. Hinc Plato de eis loquẽs, dicebat, nedũ non eſſe Elementa, uerũ neque etiam eſſe ſyllabas, hoc
Quod ſit vnum. eſt, non eſſe cõpoſita prima, ob eorum impuritates. Prætereà, conditio Elementi ex quinto Metaphyſicę, cont. quarto, eſt, vt ſit primum, & in ratione primi, ut ſit vnum; quare conditio Elementi eſt, vt vnum ſit, & inter corpora huiuſmodi eſt ſolum Cœ-
Quod duo lum, cũ ipſum ſolum ſit inter corpora primũ. Tertiò Elementa videntur tantùm duo, Terra & Ignis, quia Elementũ cum ſit ſimplex, debet eſſe extremum, nõ mediũ: nam Aqua, & Aer, quæ mediant, partim grauia ſunt, partim leuia, partim denſa, partim rara, partim tendunt ſurſum, partim deorſum. Ideo Ariſtoteles in ſecundo de Ortu, & interitu, cont. uigeſimoſecundo, dixit, extrema & ſinceriſſima duo ſunt, Ignis, &
Quod tria Terra, media & mixta magis, Aer, & Aqua. Prętereà, Elementa ſolùm uidentur tria, quia Ignis ex quorundam ſententia Elementũ non eſt, cum ſit combuſtio, & tanquã
Solutio primæ Rationis. Forma in aliena Materia. His difficultatibus non eſt difficile reſpondere. Soluitur prima: quia aliud eſt quærere, an Elementa ſint quattuor, & quærere, an ſeorſum ſincera & pura in Vniuerſo reperiantur: qua de re, in progreſſu erit ſermo. Nunc itaque dico: ſi Elementa apparent impura & permixta, id non euertere conditionem Elementi, ſed magis conſtituere, quia ſic ſunt Elementa, uel penitùs actu, vt in mixto perfecto, uel diſpoſita ad huiuſmodi actum, vt in mixto imperfecto; velutí, quamuis materia non reperiatur ſeorſum a forma, ſed ſolum in compoſito, non ob id deſinit eſſe
Solutio ſecundæ Rationis. Elementum, & hoc ſuis verbis indicare voluit Plato. Addebatur ſecundò, conditionem Elementi eſſe, vt ſit primum, & proptereà vnum. Reſpondeo, id eſſe verum de Elemento abſolutè, non in genere corporum. Nam Elementum primum abſolutè materia eſt, quæ etiã eſt una. Inſuper Elemẽta proxima poſſunt eſſe plura, vt multa ſunt Elementa Grammaticę, nam ſat eſt, vt ea plura conſtituant gradum vnum, adeò vt vnum eorum non componatur ex altero, ut litera vna non componitur ex altera. Cœlum non poteſt dici Elementa mortalium, quia non ea conſtituit.

Plato

Plato ita putabat Elementa eſſe quattuor, vt etiam Cœlum ex eis conſtituerentur. At ex ſententia Ariſt. Elementa quattuor ſolùm ſub Cœlo locum habent. Dicebat tertio, Elementa ſolùm eſſe Duo, nempè extrema. Reſpondeo, medium eſſe multiplex, & ſolum medium per mixtionem & compoſitionem ex extremis deſtruit conditionem Elementi: at Aer & Aqua non ſunt media per cōpoſitionem, ſed per cōparationem, & relationem? Ariſt. autē per relata verba indicabat extrema in Vniuerſo magis inueniri pura & ſincera, quàm media, at non ob id eſſe magis Elementa. Erat poſtrema dubitatio de Igne, qui non rectè uidebatur inter Elemēta numerari, quæ cum egeat exactiore conſideratione, ſeorſum diſtincto Capite explicabitur. *Solutio 3. Rationis.* *Poſtrema dubitatio.*

An inter Elementa numerandus ſit Ignis. Cap. VI.

HEraclitus ex Corporibus ſolum Ignem cenſuit Elementum. Parmenides ei addidit Terram, inquiens, Ignem, & Terram Elementa. Ariſt. in primo Metaphyſicę, Ignem maximè omniū dixit eſſe Elemētum, cum ſit partium tenuiſſimarum. At ex aduerſo nonnulli uiri docti, conceſſis reliquis tribus Elementis, Ignē ſuſtulerunt, & rationib. varijs ex ordine Elementorū illum explodere conati ſunt, inquiunt .n. *Heraclit.*

Si Ignis eſſet Elementū, & proximè ſub Cęlo locum haberet, ſub puriſſimo, & ſalutari Corpore, id corpus poſitum eſſet, quod permutat, turbat, & incendit alia corpora. *Ratio 1.*

Prætereà, ſi Cometæ, Faces, cæteræque Meteorologicæ incenſiones, quæ comparatæ cum Sphæra Ignis, ſunt Corpora exigua, tàm vehementer nos calefaciunt, quid accideret, ſi totus ſuperus locus, ſub Luna poſitus, Igne eſſet plenus; nōne collocati eſſemus tanquam in medio fornacis? nonne Vniuerſus noſter Orbis cōbureretur? cū experientia conſtet, exiguo igne, vaſtiſſimas Siluas, latiſſimas Regiones, magnaſque vrbes incendi; Ignis .n. ſi adſit combuſtibile, creſcit in immenſum, & continenter redditur potentior. *Ratio 2.*

Tertiò, Si ſupra Aerem eſſet Ignis, cur quanto altiùs ſupra montes eleuamur, minus à calore turbamur? aerem inuenimus frigidiorē, & in Montibus altiſſimis, etiam ſub Aequatore poſitis, niues apparent cōgelatæ & perennes? *Ratio 3.*

Prętereà, ſi Ignis inter Elementa eſſet numerandus, etiam eſſet neceſſarius pro mixtorum conſtitutione, quod tamen verum non eſt: quia Ignis vel diſſipat mixta, vel extinguitur; & pro conſtitutione mixtorum ſat eſt Calor Cęleſtis unà cū tribus Elemētis & præſertim quia Corpus leuiſſimum ſummè diſtans à loco mixtionis, ad illum per naturā non eſt aptum deſcendere pro mixto conſtituendo, quod etiam approbaſſe viſus eſt Ariſt. qui in ſecundo de Ortu & interitu, 21. & in ſecundo de Gener. Animalium, c. 3. inquit ex igne & Glacie nil fieri. *Ratio 4.* *Ariſt.*

Prætereà, ſi ignis eſſet Elementum, vel hoc cōpetet Corpori ſub Luna poſito, vel flammæ propè nos exiſtenti, non Corpori ſub Luna poſito, quod oſtenditur per Ariſtotelem in primò Meteorum, capitulo quarto, dicentem, quod enim eſt ſurſum vſque ad Lunam corpus, alterum eſt ab Igne & Aere, & hoc eius purius, id minus ſincerum, & addit id incendi aliquando motu Cœli; At ignis non incenditur, cum ſit ſummè calidus, & poſt pauca addit, circa aquā autem & contigua ei, ſunt Aer, & quod per conſuetudinem uocamus Ignem, non eſt autem Ignis, exceſſus enim calidi, & tanquam feruor eſt ignis, &c. Cōſpicuè Ariſtoteles negat collocatum ſub Luna eſſe Ignem. Similiter Flammæ, quibus vtimur, & propè nos ſunt, Elementum Ignis non conſtituunt, tum quia hic non eſt Locus Elementi Ignis, tum quia alimento egent, alioquin extinguuntur: ideò per Plutonem claudum, ſemper alteri hærentem denotantur, ut ait Philo in Libro de Mundo non interiturò: tum quia certam non habent Sedem, Ordinem, Locum, & congruentem Magnitudinem, & demùm, ſunt tanquam forma in aliena Materia, non autem corpus ſimplex. *Ratio 5.*

Prætereà, id quod mixtorum eſt Elementum, in omni perfecto *Ratio 6.*

mixto debet reperiri, hoc Igni non cōpetit, natura dantur mixta ſummè frigida ſum meque grauia, in quibus Ignis qui facillimè extinguitur, & ſine calore non ſeruatur, locum ullo pacto habere non poteſt. Theophraſtus in ſuo libro de Igne, illum ex numero Elementorum uidetur explodere, & ſub initio libri De Proprietatibus Elementorum, legitur, Exiſtimarunt nonnulli Veterum, quod ignis non ſit Elementum, ſed alteratio, & combuſtio Aeris. Nō itaque iniuria Cardanus in ſecundo libro De Subtilitate, Ignem inficiatur eſſe Elementum, & idipſum alij quoque uiri docti exiſtimarunt.

Theophraſtus.

Cardanus.

Diluuntur Rationes, quibus oſtendebatur Ignem non eſſe numerandum inter Elementa. Cap. VII.

IAm eximia Sapientū conſenſione, adeoque firmis rationibus oſtenſum eſt, Elemēta eſſe quattuor, ut per rationes aduerſas minimè turbari, ſententiamque mutare debeamus, & præſertim, quia ſi uim aliquam habent, id ſolùm oſtendunt, quod Elementum Ignis nō eſt purum, & quod qui propè nos reperitur, nō eſt Elemētum Igins. Vt autē ueritas clarior fulgeat, & aduerſæ inſtantiæ exactiùs diluātur, explicandū primò eſt, quid nomine Elementi Ignis intelligere debeamus. Vſurpatur nomē Ignis nonnunquā pro Luce, ut apud Platonē in Timęo. Nonnumquā pro Spiritu calido & ſicco, qui facilè incēditur, & dicitur fomes incenſionis. Tertiò pro Flāma. Quartò pro Carbonibus. Et profectò, nil horū iudicari debet Elemētum Ignis. Plato Cœlum nuncupabat Ignem, in quo reliqua Elementa in igneam cōditionem eſſent redacta, Cœloque competere putabat illam Ignis conditionē, quę Lux dicitur, & eſt Ignis nō urens, ſed diē pariens. Similiter Plotinus Cęlum dixit Ignē. Hinc Plato in Appendice Legū, Animalia Cęleſtia dixit Ignea, & dicere ex ſenrentia Platonis Cęlum eſſe Ignem, & conſtare ex eminentijs Elementorum, nō eſt pugnantia enunciare, quia cętera in Cęlo eleuata ſunt ad conditionem Ignis, qui cęteris pręſtat, ſub Cęlo ex eius ſententia eſt Aether, quem in Timæo ait eſſe partē aeris ſupremam, niridiſſimam, puriſſimam, & agiliſſimam, & hanc Ariſt. nomine quarti Elementi appellar, ſub qua ponitur aliud Aeris genus, craſſius, & turbulentius, in quo plurimi uapores reperiuntur. Ea itaque ſuprema Aeris purgatiſſima portio, ut ab Ariſt. ita a Platone Elementū quartum iudicatur, ueluti dum in Timæo ex quatuor Elementis tria inuicē permutari affirmat; nā Terram ait permutari non poſſe. Hoc itaque ſupremū corpus perinde ſe habet, ac aer nitidiſſimus, purgatiſſimus maximè attenuatus, & deſiccatus, quod a Platone Aether, ab Ariſt. Elementū Ignis dicitur, & nonnumquam nuncupatur fomes incenſionis, quia in eo plurimi reperiuntur halitus calidi & ſicci, apti incēdi, ut Aer apud nos dicitur uapor humidus, & Aqua diſgregata; quo nomine præſerrim denotatur in 1. Meteorū, quia tunc huiuſmodi halitus conſiderantur, qui ſunt materia Meteorologicorū. Ignis autem in hac ſignificatione, vt eſt corpus tenuiſſimū, & purgatiſſimum, non eſt aptus cōburi, cum nil humoris includat: non eget alimento, cum non ſit incenſio: non lucet, quia lux incenſioni cōpetit; non comburit, quia eſt tenuiſſimum & purgatiſſimum, comburere autem competit incenſioni. Inſuper, eſt Cęlo ſimillimum, eſt præditum loco ſupremo, & mole Elemento congruēte, ad hoc via eſt ille halitus, qui calidus eſt & ſiccus, & per cōbuſtionem magis attenuatur, purgatur, & in Elementū Ignis tranſit. Ex hac Elemēti ignis explicatione facilè eſt rationes ſoluere, quibus ex ſerie Elemērorū ignis excludebatur, omnes enim prodeunt ex praua aſſumptione nominis Ignis, inter Elementa numerādi. Hoc Elementum apud nos reperitur commixtum cum cęteris corporibus, & frequenter à Lumine, motu, & incenſionibus gignitur, ideò non eſt neceſſe, ut dum mixta apud nos

Elementū Ignis quid ſit.

Plato.

Plotinus.

Fomes incenſionis.

Diluūtur rationes aduerſæ.

ſunt,

Digitized by Google

fiunt,deſcendat ignis ex ſupero ad inferũ hunc locum,& cum Ignis propè nos ſit impurus,aptior eſt ut miſceatur,eſt enim fini proximior. Immo cũ conſpicuè apud nos Ignis impurus inſpiciatur, elicere ualemus dari Elemẽtum Ignis:nam Corpus quod reperitur commixtum cum alio,etiam debet reperiri ſeorſum, ut aptum eſt reperiri. Quòd ſi aſcendentes in Montes, Aerem inuenimus frigidiorem,id nil obeſt; tũ,quia ea eleuatio relata ad diſtantiam à Cœlo, exigua eſt, & paucorum ſtadiorum; tum, quia id eſt ex Accidenti,ob diſtantiam radiorum Solis à loco repercuſſionis; tũ tertiò,quia id euenit ob maiorem Vaporum copiam a Ventis agitatam,quæ in ea Aeris regione reperitur;tum demum,quia (vt dixi) Elementum Ignis non ualde calefacit, nec comburit. Cometæ & incenſiones cum reuera ſint incenſiones, ſint Ignis in materia denſiore,& re vera incendantur,iure optimo maximè nos calefaciunt. Quod ſi etiam inueniuntur mixta grauiſſima & frigidiſſima, adeò vt nil Ignis in eis inueniri appareat,non propterea putandum eſt, omnino Ignis eſſe expertia, cum mixta omnia perfecta per coctionem fiant, coctio autem ex ignea facultate pendet. Cicero in ſecundo de Natura Deorum comparans Ignem propè nos exiſtentem cum Elementari,dixit,Hic noſter Ignis,quem uſus uitæ requirit, confector eſt, & conſumptor, idemque quocumque inuaſit,cuncta diſturbat & diſſipat.Ignis uerò Elemẽtarias corporeus,vitalis,& ſalutaris,omnia conſeruat,alit,auget ſuſtinet,ſenſuque afficit.Alexander in ſecundo Nat.quæſtionum,capitulo decimoſeptimo.Ignem pro Elemento ſumptum nuncupauit fomitem incenſionis. Quæ ſententia abſolutè uera non eſt: nam incenſio humorem expoſcit,& præſertim quia ἀναθυμίασις eſt uapor quidam ſiue ſpiritus medius inter Elementa, non Elementum,niſi dicamus, ab eo nuncupari fomitem intenſionis, quia in eo quod Elementum Ignis eſt, magna copia huiuſmodi halituum reperitur,ex qua denominationem recipit.

Cicero.

Alexãder.

Diſtributio Quattuor primarum Qualitatum in quattuor Elementa. Cap. VIII.

VT quattuor apparuere Qualitates primæ, quatuorq; earũ ſecundum naturã connexiones,ita quattuor apud nos reſulſere ſimplicia corpora,Elementi nomine denotata, quibus ſingulis ſingulæ Qualitatum connexiones cõpeterent,una tamen primo, altera ſecundario: nam Ignis primò dicitur calidus,ſecundò ſiccus; Aer primò humidus,ſecundò calidus; Aqua primò frigida,ſecũdò humida; Terra primò ſicca,ſecundò frigida,ità ab Ariſt.in ſecundo de Ortu & interitu,Qualitates in Elementa diſtributæ fuerunt.Quã de re duo cõſideranda occurrũt:primũ eſt, cur ſingulis Elementis duæ Qualitates primæ cõpetant,non una tantũ? Alterum eſt,cur primò una, & quæ ſit talis?Quod pertinet ad primũ,dico ob ſex potiſſimũ cauſas debere Elementa duplici Qualitate eſſe prędita. Prima elicitur ex cõditione oppoſitionũ eorũ Qualitatũ,quæ cum ſint primæ & cõmunes,per uniuerſam materiam effundi debẽt,adeò ut nulla materiæ portio altera oppoſitarũ Qualitatum denudari ualeat. Secunda Ratio elicitur ex conditione materiæ,quæ cũ ſit commune principium mortalium, nec Subſtantiæ compoſitum conſtituere ualeat ſine prçcurrente aliqua diſpoſitione per huiuſmodi Qualitates,eſt neceſſe vt in omni eius parte alterã earum includat. Tertia ſumitur ex conditione corporatorum Elementorũ,quę ut ſuo ordine Mundũ conſtituant,& ſecundũ naturã ſint diſtributa,eſt neceſſe ut continentis & cõtenti Qualitas vna ſit cõmunis,ut mutuò ſeruentur & ſeruent,non penitùs ſint cõtraria,& per congruentia media ex extremo in extremũ ſit trãſitus;ita inſpicimus Ignẽ cũ Aere communẽ habere Calorem,Aerem cũ Aqua humorẽ,Aquã cũ Terra Frigus,Terram cum Igne Siccitatẽ,adeò ut cũ in parte pugnent,ſimul etiã feliciſſimè cõnectatur.Quarta

Cur Elemẽtis duę qualitates cõpetant.

Ratio elicitur ex conditione mixtionis, & mixtorum, quorum hæc ſunt Elementa; vt
enim ex eis congruenter prodeat mixtum, neceſſe eſt ſingula prædita eſſe Qualitate
una agente, altera patiente: ita enim omnia agunt, omnia patiuntur, omnia terminãt
& terminantur, omnia obeunt munera formantis, & formabilis, perficientis & perfe
5 ctibilis. His quinta additur Ratio ſumpta ex reliquis Qualitatib. ſimilibus ſecundis,
quæ quattuor Elementis competere debent, & ſunt leuitas, grauitas, raritas, dẽſitas,
perſpicuitas, & opacitas, quæ non Qualitatem unam primam ſolam ſequuntur, ſed
6 connexionem duarum. Sexta Ratio Elicitur ex perfectione Vniuerſi: nam in eo inue
niri debent omnia non pugnantia, & perfectionem aliquam indicantia, & quoniam
complicatio quadruplex, duarum primarum Qualitatum pugnam non includit, &
perfectionem aliquam donabat; ideò putandum eſt in Vniuerſo reperiri; non autem
inueniretur, niſi quattuor primis corporeis Elementis competeret. Et cum duæ Qua
litates ſingulis Elementis competant, quoniam vni non æquè primò plura compete
re valent, & conſtituta in Vniuerſo, ſunt prædita ordine; ideò putandum eſt, unam
competere primò, alteram ſecundariò. Igni omnium conſenſione primò competit
Calor, & iure profectò, ut enim Calor eſt ſuprema Qualitatum mortalium, maximè
formam præſeferens, ita Ignis ſupremus eſt, & maximè formalis omnium Elemento
rum. Inſuper, Calor maximè purgat, ordinem ſeruat, nectendo ſimilia, proximius ex
motu & lumine prodit, Corpus attenuat: ideò primò competere debet Elemento ſu
premo, quod Cœlo ſit proximius, Conſtituto hoc fundamento, Igni ſcilicet primò
Calorem competere, conſpicua, & neceſſaria refulget diſtributio cæterarum Qualita
tum, nam ſub Igne eſt Aer, qui cum ſit calidus & humidus, nec calor ualeat ei primò
competere, quia primò competit Igni, cogimur dicere, ei primò competere humorẽ.
Sub Aere eſt Aqua, frigida & humida, cui non poteſt primò tribui humiditas, quia
conceſſa eſt Aeri, ideò neceſſariò iudicari debet primò frigida. Sub Aqua eſt Terra,
frigida, & ſicca, & quia frigiditas tributa eſt Aquæ, cogimur ei primò ſiccitatem
tribuere. Sic itaque ſingulis Elementis duæ competunt Qualitates primæ, ſin-
gulis una earum primò competit, & quæ primò competit uni, non primò com-
petit alteri.

Cur Qualitatũ una primò cõpetat.

An Aer ſui Natura ſit Calidus & Humidus.
Cap. IX.

Cur Aer Calidus.

Ratio 1.

DIſtribuentes quattuor primas Qualitates Elementis, Aeri vnà cũ Ari
ſtotele Calorem & humorem tribuimus, quod oſtendit Ariſtoteles
in ſecundo de Ortu & interitu, ex eo, quod Vapor eſt Calidus & hu
midus: Aer autem eſt tanquã Vapor, & iure Calidus iudicari per na-
turam debet, quoniã a Calore producitur, eleuatur, & ſeruatur, à fri-
gore autem denſatur, & in Aquã vertitur; vnumquodque autem per
Ratio 2. Naturã tale iudicari debet, quale eſt id, per quod gignitur & ſeruatur. Idipſum cõfir-
matur a Philopono ratione ſumpta ex leuitate: cum enim ſui natura ſit leuis, etiã ſui
natura iudicari debet calidus; deducitur conſecutio, quoniam ignis eſt leuis, uel quia
ſiccus, vel quia calidus, non quia ſiccus, nam terra ſicca eſt & grauiſſima, quare eſt le-
uis, quia calidus, & propterea cũ Aer ſui natura ſit leuis, etiã ſui natura iudicari debet
calidus. Eadẽ ratio formari poteſt, ſumendo pro medio raritatem, nam quod ſui natu
ra eſt rarum, ſui natura iudicari debet calidum, quia calidi eſt rarefacere, vt ait Philo
ſophus in ſecundo de Ortu & interitu, decimoſeptimo, frigidi autem condenſare, &
Ratio 3. ignis quia calidus rarus eſt, non quia ſiccus, cum Terra ſit ſicca & denſa. Tertiò id ip-
ſum elicitur ex loco: nã diſtãtia a Cęlo dat frigus & grauitatẽ, propinquitas oppoſi-
ta. Præterea locantis & locati cõmune aliquid per naturã eſſe debet, Ignis eſt locus

Aeris

Aeris quibus communis non eſt ſiccitas, quare eſt caliditas, & cum in cæteris Elemē-
tis contentis, & continētibus id ſeruetur, etiam putandum eſt ſeruari in Aere & Igne. *Ratio 4.*
Prætereà, niſi id eſſet, tunc Aer & Aqua prędita eſſent eiſdem Qualitatib. ambo enim
eſſent frigida, & humida, & propterea, vel vnicum conſtituerent Elementum, vel alte
rum eorum eſſe ſuperuacaneum; Et confirmatur, quia ſi ambo per naturam eſſent fri-
gida, & humida, ambo eſſe deberent conſimiliter rara & leuia. Præterea, ſi id eſſet, tūc *Ratio 5.*
complicatio calidi cum humido nulli Elemento competeret, quod maximè eſt abſur
dum, cum enim reliquæ connexiones primarum Qualitatum alicui Elemento compe
tant, non eſt putandum mortalem orbem hac perfectione carere, vt in eo Elementum
non reperiatur, cui hæc connexio per naturam conueniat. Præterea, cum Elementa *Ratio 6.*
per Qualitates ſint menſurę Tēperamentorum, vt rectè aſſeruit Galenus, niſi Elemen
tum daretur calidum & humidum, carerent mixta ex ea parte propria menſura, & da
retur menſuratum ſine congruente menſura, & natura ex ea parte diminuta penitùs
appareret. Præterea, cum Aer ſecundum maiorē eius partē, liberè à Cęlo reuoluatur *Ratio 7.*
in orbē, quo motu corpora calefiunt, putandū eſt, Aerē quoq; ſecūdū naturā calefieri,
& calidum à Cœlo ſeruari. Inſuper, æſtiuo tempore & in Regionibus calidis, inſpici- *Ratio 8.*
mus Aerem ſeruari ſerenum, nitidum, purum, frigore verò turbari verti in nubes, &
pluuiam, quod indicat ſui natura eſſe calidum, & propterea Veri, Pueritiæ, & Sangui
ni reſpondet, ſua natura calidis & humidis. Alexander in ſecundo de Anima, ad oſtē- *Ratio 9.*
dendum idipſum, varijs vtitur rationibus, & hac pręſertim: quia quęcunque facilè in-
uicem permutantur, Qualitatem aliquam habent communem; Ignis & Aer facillimè
inuicem permutantur; quare communi Qualitate ſunt prædita: hæc non eſt humor,
igitur calor eis communis eſt. Iure itaque Pythagoras, Plato, & Ariſt. Aerem aſſerue
runt calidum, & humidum. At non defuere, qui varijs rationibus hanc veritatem *Rationes*
conati ſint in dubium reuocare, è quorū numero fuerunt Stoici, qui illum ſui natura *aduerſæ.*
frigidum affirmarunt. Idipſum putandum eſt exiſtimaſſe Empedoclem, de quo Ariſt. *Empedo-*
in contex. 19. ſecundi de Ortu & interitu inquit, quòd Elementa in duo diuiſit, igni cę *cles.*
tera opponens, ignem enim putauit calidum, cætera frigida. Cicero, ſequens Stoicos, *Cicero.*
ſimiliter aſſerit eſſe frigidum. Galenus, in libro, quòd Animi mores ſequantur corpo- *Galenus.*
ris temperaturam, cap. 4. ait, Aerem ex ſe eſſe frigidum, calefieri autē ab igne. Carda- *Cardanus.*
nus in ſecundo de Elementis, ſingula Elementa aſſerit frigida, reddi autem calidā à cę
lo, & Stellis, nam ignem ex numero Elementorum eiecit. Potiora fundamenta huius *Ratio 1.*
opinionis hęc ſunt: niſi enim aer ſui natura maximè frigeret, quomodo ſub Septem-
trione continuas niues, grandines, & glacies produceret? nil enim agit vltra ſuum gra
dum, glacies autem eſt exceſſus frigoris, ut in ſecundo de Ortu & interitu, inquit Ari-
ſtot. Inſuper, unumquodque Elementum tale eſt iudicandum, quale eſt in media ſua
Regione, nam in ea maximè ſeruat conditionem propriam; at Aer in media eius Re- *Ratio 2.*
gione omnium conſenſione friget, cum in ea gignantur pluuiæ & grandines. Præte- *Ratio 3.*
reà, de frigore aeris frequenter conquerimur, de calore nequaquam, præterquam de
eo qui à Sole producitur tempore æſtiuo. Præterea, ſi Aer ſui natura eſſet calidus, *Ratio 4.*
quomodo ſine ſui interitu per totam hiemem ſeruaretur frigidus? quomodo à Bo-
rea vento frigidiſſimo purgaretur? quomodo hyberno tempore dum eſt ſerenior, ma
gis frigeret? Inſuper, cætera Elementa cum difficultate propriam Qualitatem exu- *Ratio 5.*
unt, nec ſine eorum aliquo interitu: at Aer remoto calefaciente, ſtatim euadit frigi-
dus, & nedum non interit, ſed potiùs purior apparet. Demùm, experientia conſtat, *Ratio 6.*
quòd humorem per naturam ſequitur frigus, & propterea, cum Aer ſui naturam ſit
humidus, etiam videtur iudicandus frigidus. Colligunt itaque nonnulli, Aerem ſui
natura frigidum eſſe, & Ariſt. in primo de Ortu & interitu, 24. de Aere & Aqua ait,
ambo eſſe perſpicua, & frigida.

Diluuntur

Diluuntur Rationes, quibus oſtendebatur Aerem ſui natura frigidum. *Cap. X.*

QVoniam firmiſſimis Rationibus pateſeci, Aerē ſui natura calidum eſſe,
propterea vt aduerſæ Rationes diluantur, nōnulla præaccipiēda ſunt.
Primum quod accipitur. Primū eſt, Elemēta in Vniuerſo omnia reperiri impura, permixta, &
alterata, vt in progreſſu oſtendam, & præſertim Aerem, qui cū ſit me-
dius, tenuis, & facilè alterabilis, facilè alienas Qualitates recipit: hinc
Ariſtoteles in primo Meteorū dicebat, Aerem nobis proximum eſſe
tanquam Vaporem, & Aquam diſgregatam; ſi quis Aerem inuenire uellet purio-
rem, deberet illam inquirere in parte ſuperiore, uel media, per æquam diſtantiam
à ſuis extremis, nam ea quæ dicitur media eius Regio, in qua Pluuiæ, Niues, &
Grandines gignūtur, Ventiſque agitatur, eſt nobis ſatis proxima, & abſolutè per-
tinet ad infimam Aeris portionem: & propterea mirum non eſt, ſi ex accidenti. ob
Vapores Aqueos, ſui natura frigidos, à repercuſſis radijs derelictos, frigida apparet,
& ea quoque nonnunquam vires ſui caloris patefacit, veluti dum æſtiuo tempore per
Alterum quod accipitur. antiperiſtaſim ex ambiente eius calore prodeunte Grando producitur. Aliud funda-
mentum eſt, quòd calor apud nos maximè eget communi aliquo conſeruante, ideò
niſi à Cœlo ſeruetur, facilè euaneſcit: nam formæ quo ſunt præſtantiores, eo maio-
rem cum Cœlo habent connexionem, & magis ſupero conſeruante, egent alioquin
Tertium quod accipitur. in deterius, ob materiæ conditionem, labuntur. Vltimò addendum eſt, quod dum
Aer fuerit frigidus, minimè eſt purus, ſed alteratus, ſolùm uidetur purus: quia non a-
deò eſt craſſus, & denſus, vt dum per Auſtrum, Nubes & denſi Vapores in eo recipiū-
Diluuntur Rationes aduerſæ. tur. His præaſſūptis, facile eſt Rationes aduerſas diluere. Dicebatur primò, frigore Ae-
ris ſub Aquilone gigni glaciem, & Niuem, dico id nō fieri per frigus proprium Aeris,
ſed per alienum productum in Aere nobis propinquiore à ſpiritibus frigidis, ex Terra
Ratio 1. & Aqua eleuatis, qui cum ſint tenues, facilè per aliena corpora meant, cum eis miſcē-
tur, illaque alterant, & præſertim in Aqua ſuas vires oſtēdunt, cum ſit ſui natura frigi-
da, & alienum calorem facilè exuat. Hanc veritatem patefecit Ariſt. in quinto de Ge-
ner. Animalium, cap. tertio, inquiens, in congelatione a frigore ſecerni humorem te-
nuem: nam per huiuſmodi ſpiritus frigidos & ſiccos, extinguitur calor alienus Aquæ,
& vnà cum eo diſſoluitur humor quidam tenuis: hinc Aqua prodiens ex Niue & Gla-
cie, eſt craſſior, & terreum aliquid includit, quod accidit, quia per congelationem hu-
mor tenuis vnà cum calore ſecretus eſt, & id Terreum quod inerat in ſpiritu, remanet
cū Aqua permixtum: hinc etiam dicimus, Glaciem eſſe viam ad Terram, & gigni præ-
ſertim uigentibus Ventis Septentrionalibus frigidis & ſiccis, qualis eſt Terra, & hoc
etiam in congelatione ſeruandum eſt, quod ut calor iunctus ſicco, ita frigus ſicco iun-
Solutio 2. ctū, acutiùs agit & intimius operatur. Addebatur, Aerē in media ſui Regione eſſe fri-
gidum, iam dixi, non eſſe verum de Regione eius media per æqualem diſtantiam ab
Ratio 3. extremis, ſed ſolùm de illa, quæ nobis eſt valdè proxima. Et conquerimur de frigore
Ratio 4. non quidem puri, ſed impuri Aeris, & de frigore Ventorū & diſgregatæ Aquę. Adde-
batur, ſeruari tota hyeme Aerē cum ſummo frigore: dico, nō ſeruari Aerē purum, ſed
mixtum cum halitibus, qui dum fuerint frigidi, ſunt magis tenues, quàm calidi & hu-
midi humore Aqueo, & ſeruatur frigidus in Regione infima, non in verè media, & ſu-
Ratio 5. prema. Dicitur purgari à Borea, quia ab huiuſmodi Vēto repelluntur vapores Aquei,
& afferūtur halitus ſicci, frigidi, & magis tenues, faciliùs autem ab aere auferrur calor
quàm humor, ob conditionē propriā caloris, quę vt dixi maximè eget apud nos con-
ſeruante, & maximè ob eius præſtantiam ex Cęlo pendet. Addebatur etiam, quòd hu-
Ratio 6. morem ſequitur frigus. Reſpondeo, frigus ſequi humorem craſſum & Aqueum, non
Inſtantia. Aereum & tenuem. At dicet adhuc aliquis, motus purgat corpora, & ſi quam in ea in-

ducit

Digitized by Google

Ducit Qualitatem, profectò calorem inducit, quare cum motu Aer purgetur, & per motum reddatur frigidior, vt patet, dum agitatur a Ventis: Aer itaque purior frigidus eſt. Reſpondeo, Aerem ſuperum, per motum diurnum ſeruari calidum, & incẽdi *Solutio.* in eo halitus: proximum autem nobis videri reddi frigidum primò, quia tardè mouetur, ſecundò, quia per Ventum afferuntur halitus frigidi, tertiò, quia per motum & euentationem repellitur a nobis Aer ille, qui nos ambiebat, & a nobiſmet fuerat præcalefactus.

An rectè dictum ſit Aerem eſſe primò humidum, & Aquam primò frigidam? Cap. XI.

NON iniuria ambigunt viri docti de eo, quod ab Ariſt. in 2. de Ortu &
interitu dictum eſt, Aerem primò eſſe humidum, & aquam primò fri *An aer pri*
gidam: nam quod ad primum pertinet, humor manifeſtiſſimè magis *mo ſit hu-*
competit Aquæ, quàm Aeri; Aqua.n. eſt quæ nos humectat, non Aer: *midus.*
immò Aer ſincerus potiùs humorẽ deſiccat. Augetur dubitatio: quia *Quod nõ.* *Ratio 1.*
hac de re Ariſt. ſibi conſtare non videtur, nam in 4. Meteorum, cont. 29. inquit, ſiccũ *Ratio 2.*
maximè proprium eſſe Terræ, humidum verò Aquæ: Nec alterum minus dubium *An aqua*
eſt, nempè Aquam primò eſſe frigidam, id enim potiùs terræ competere videtur ob *primo fri-*
diſtantiam eius & a Cœlo, & quietem: nam ex diſtantia pendet frigus. Et confirma- *gida ſit, qd*
tur: quia frigidi eſt condenſare, Terra autem maximè denſa & grauis eſt. Confirman *non.*
tur adbuc hæ ambiguitates, quia frigus ab Aqua facilè remouetur: humor verò ſum- *Confirma-*
ma cum difficultate, quod nobis indicat, non frigus primò competere Aquæ, ſed po- *tio.*
tiùs humorem. Hæ difficultates profectò leues nõ ſunt: pro quarum Solutione acci- *Pro ſolu-*
pio primo, dum dicimus vnam vel alteram Qualitatem primò vni Elemento cõpete *tione acci*
re, non denotari intenſionẽ, uel remiſſionem, nam vt in progreſſu patebit Elementa *pitur 1.*
expoſcunt ambas Qualitates ſinceras, ſed denotari ordine, quo Qualitates Elemẽtis
per naturam competunt. Accipio ſecundò, quòd dum ſingulis Elementis vnã Qua- *Accipitur*
litatẽ primò cõpetere patefacere uolumus, ſuppoſito ꝙ Igni primò cõpetat Calor, *ſecundo.*
quod cõcedunt oẽs, & Senſus patefacit, nõ ſecùs poſſumus id facere, ac factum ſit ab
Ariſt. nam tũc Aeri non amplius Calorem, ſed humorem cogimur primò tribuere, &
ſimiliter cogimur Aquæ tribuere non humorem iam tributum Aeri, ſed frigus, Ter-
ręſiccitatem. Accipio tertiò, humorem eſſe duplicem, unum ſumptum abſolutè pro *Accipitur*
facilè terminabili termino alieno, ut definitus fuit in ſecundo de Ortu & interitu, & *tertio.*
hic primò cõpetit Aeri: Alterum, pro humore craſſo magis conducẽte pro cõſtituen
dis mixtis humidis & connectendis eorũ partibus, quo humore maximè humida eſt
Aqua. Diſtinctio hęc elicitur ex ipſomet Ariſt. ſub initio libri de Sẽſu & Senſili, dicẽ
te, Sed tamen inter Aerem & Aquam illud intereſt, ꝙ humor Aqueus conſtantiùs
quàm Aer impreſſa veſtigia retinet, & faciliùs loco clauditur: & in ſecundo de Ortu
& interitu 49. pro connexione partiũ mixti aſſeruit conducere humorem Aqueum.
Hinc rectè dixit Olympiodorus, humorẽ craſſum conducentem pro mixtis, magis *Olympio-*
competere Aquæ, humorẽ uerò tenuem, facilè terminabilem alieno termino, primò *dorus.*
competere Aeri. Ex his facilè modò eſt elicere Solutiones difficultatũ, nam inſtãtiæ *Diluũtur*
aduerſus humorẽ primò Aeri triburum, qui primò Aquæ videtur competere, ſolutæ *rationes*
ſunt, per ea quę dixi de duplici humido, & ſimiliter oſtẽſum eſt, Ariſt. non ſecum pu *aduerſæ.*
gnare. Quod autẽ pertinet ad frigus, quod potiùs terræ videtur primò cõpetere, iam
dixi, quod ſi gradum inſpicimus, in vtriſq; frigus eſt ſummum. Inſuper, quamuis di-
ſtantia a Cœlo ſit cauſa frigoris, non tam eſt cauſa integra, quoniã frigus non eſt pri
uatio, ſed forma; ideò pro cauſa non ſolã habet diſtantiam, quæ priuatio eſt, ſed cum
ſit affectio, ſequitur formã, & naturam propriam Elementi. At dicebatur, Terrã ma-

ximè

ximè grauem & denſam eſſe. Reſpendeo, grauitatem & denſitatem non ſequi ſolum frigus, ſed frigus cum ſicco iunctum. hinc durum & denſum ad ſiccum redigitur, & Aqua dum per Glaciem ad Terram inclinat & vergit, ſicca redditur & condenſatur. Addebatur poſtremò, ex Aqua facilè extrudi frigus, non ita humorem; Hanc difficultatem nititur ſoluere Alexander in primo Nat. qq. cap. 7. at eo dimiſſo, dico primo, id accidere ex propria conditione huiuſmodi Qualitatum: nam calor & frigus quæ ſunt Qualitates magis formam præſeferentes, & efficientes, faciliùs ex Subiecto repelluntur quam humor & ſiccitas, quæ magis naturales ſunt & patientes. Addo ſecundò ex Aqua non abijci frigus ſuperſtite ea pura, ſed mixta cum Vaporibus Igneis. Dico tertiò, non adeò frigus ab Aqua repelli, quia virtute & facultate ſeruetur, Aqua enim quouſque remanſerit humida, facultatem ſeruat refrigerandi Corpora, & frigus ſibi conſentaneum facilè recuperat.

Alexander.

An Elementa ambas Qualitates expoſcant ſummas, Rationes pro vtraque parte. Cap. XII.

Vnicuique Elemento conſenſione omnium duæ primæ Qualitates competunt, hoc tamen apprimè dubiũ eſt, de quo Ratio cũ Senſu pugnat; & opiniones ſunt variæ, an ſingula Elementa ſincera & pura, Qualitates ambas ſibi ſummas & ſinceras expoſcãt? Nã vna ex parte Ariſt. in ſecundo de ortu & interitu, 23. vnicã ſingulis videtur tribuere ſincerã, inquiẽs, Sed tamẽ ſimpliciter cũ quattuor ſint, vnius vnũquodq; eſt: Nã Terra ſicci magis, quàm frigidi; Aqua frigidi magis, quàm humidi; Aer humidi magis, quàm calidi; Ignis calidi, magis, quàm ſicci. Id ipſum patet Senſu, nunquã enim Aer apparet ita calidus vt ignis, & ſi magis excalefiat, in Ignẽ vertitur. Confirmatur, quia ſummũ calorẽ ſequitur ſiccitas, aer autẽ eſt primò humidus. Prætereà remotio à Cęlo dat frigus, propinquitas calorẽ, quare Ignis maximè debet eſſe calidus cum ſit propinquior, Terra maximè frigida. Inſuper, excellentia, & ſummũ in omni genere vni ſoli competit, quare eadem Qualitas ſumma non poteſt per naturam duobus competere. Præterea, vt ſe habet de Definitionibus, ita putandum eſt ſe habere de rebus Definitis; at Definitiones primarum Qualitatum, tradię ab Ariſt. & à me relatæ in lib. de Qualitatibus, non æquè competunt Qualitatibus Elementorum, veluti ſecernere aliena, & nectere ſimilia, magis competit calori Ignis, quàm aeris: terminari termino proprio, magis competit ſicco Terreo, quam Igneo, & ſic de cæteris Definitionibus. Quare colligendum eſt, Qualitates quoque definitas, nõ æque ſummas eis cõpetere. Demum utor ratione Auerrois in quarto Meteorum, cont. 10. Si Elementa prædita eſſent Qualitatibus ſummis, non eſſent per naturam apta miſceri, & propreà non eſſent Elemẽta. Cõſecutio deducitur, quoniam Qualitates ſummę ſint ęquè potentes, quæ ſe mutuò ſuperare non valent, & ideò, vel medium per mutuam actionem non conſtituerent, vel id ſemper eſſet æquale, cum Qualitates ſint æquè potẽtes.

Quod non ambo ſincera.

Ex aduerſo tamen videtur putandũ ambas debere eſſe ſummas. Primò quia Qualitates ſimplices ſunt ſummæ; Qualitates ſimplicium corporum debent eſſe ſimplices igitur & ſummæ. Maior patet, quoniam remiſſio eſt imparitas & connexio cũ cõtrario. Minor etiam eſt conſpicua, quoniam quale eſt Subiectum, tales debent eſſe eius affectiones. Preterea, quod eſt primum, eſt ſummum, nam remiſſio eſt receſſus a primo; Qualitates primorum corporum debent eſſe primæ, & affectiones eis recta ratione reſpondẽt; igitur debent eſſe ſummæ. Similiter debent eſſe ſinceræ, cũ Elementa ſint corpora prima, ſimplicia, & ſincera. Preterea, id quod penitùs eſt ſecundum naturam propriam, debet eſſe ſummum & ſincerum, nam remiſſio eſt receſſus a propria natura Qualitates primę ſecũdum propriam naturam, & primò, competunt ſimplicibus corporibus,

[illegible]o parte [illegible]

Digitized by Google

poribus, ideò ſummæ & ſinceræ eſſe debent. Præterea, omne quod primò & non per participationem alterius vni competit, ſummũ eſſe debet, nã participatio eſt ea quæ ſit per gradus: at Qualitates primæ primò competunt ſingulis Elementis, & non vni per participationem alterius prioris; igitur ſummæ eſſe debent. Inſuper, menſuræ Teperamentorum debent eſſe ſummæ & ſimplices: Qualitates primæ Elemẽtorũ ſunt menſuræ Temperamentorum, Temperamenta enim menſurantur per receſsũ ab illis. Pręterea remiſſum non eſt aliquid ſui natura & conditione certum & definitũ, poteſt enim eſſe & magis & minus: at cum Elementa ſint corpora prima, ſimplia, & definita, definitas, & certas expoſcunt primas Qualitates, & in indiuiduo poſitas: huiuſmodi autem id ſolùm eſt, quod eſt ſummum, & ſincerum. Præterea, ſi Aqua eſſet minus humida, quàm aer, non poſſet aerem in ſe conuertere, nam minor humor nõ ſuperat, & minuit maiorem. Præterea, in Elementis, quorum vna Qualitas eſt communis, pro mutua eorũ permutatione nõ vna ſola Qualitas mutanda eſſet, ſed vna penitùs delẽda, altera minuenda, vel perficienda. Ariſt. autem in ſecundo de Ortu & interitu, vnicam ait eſſe mutandam. Inſuper, cum Terra concedatur ſummè ſicca, quia maximè à Cęlo diſtat, ideò etiam ſummè frigida concedi debet. Similiter, cum Aqua concedatur ſummè frigida, & appareat ſummè humida; ideò ſummè frigida & humida concedi debet. Pręterea, cum Ignis ſit ſummè calidus, & calorem Igneum ſequatur conſumptio humoris, etiam concedi debet ſummè ſiccus: quod confirmatur per Ariſt. in ſecũdo de Cęlo, 37. dicentem, remiſſionem eſſe impotentiam, quæ a puris & ſimplicibus Elementis abeſſe debet. Res itaque pro omni parte ſatis dubia, & obſcura eſt.

Referuntur Opiniones variæ, & reſoluitur Dubitatio quomodo Elementis Qualitates ſummæ conueniant.

Cap. XIII.

QVemaemodum de omni re difficili, ita de hac opiniones variæ ſunt, quæ in quatuor principales rediguntur; Vna earum eſt Auicennæ in poſtremo cap. ſui libri de Cœlo, dicentis, nonnulla Elementa expoſcere ambas Qualitates ſummas, alia vero non omnes, nam Ignem inquit eſſe ſummè calidum, ſummeque ſiccum, Terram ſolum ſummè frigidam, aerem nullam Qualitatem habere ſummã, Aquam non ſummè frigidam, magis tamen humidam aere. Auicennam ſequitur Albertus Magnus in ſecundo de Gener. & interitu, 23. & Albertum D. Thom. exponens eundem context. Hoc videntur elicere ex Ariſtot. in conext. 22. dicente: Extrema quidem & ſincera Ignis & Terra, media autem & mixta magis, Aqua, & aer, &c. Idipſum poteſt ratione comprobari: Nam Ignis cum ſit Cœlo iunctus, ſummè eſt calidus, cuius calorem ſummum ſequitur ſumma ſiccitas; Terra maximè diſtans, eſt ſummè frigida, ſummum autem frigus non ſequitur euerſio cuiuſlibet humoris. Media Elementa ut loco, ita conditionib. debent cenſeri non ſumma, ſed remiſſa, ut etiã ſint remiſsè grauia & rara. Hanc opinionẽ approbandã non puto; Primò, quia cuncta Elemẽta cũ ſint Elementa & prima, cõſimiliter debent eſſe ſimplicia & ſũma, & non vnũ magis quàm alterũ. Præterea, omnis remiſſio eſt imbecillitas, & receſſus à primo, recedere autẽ à primo, eſt recedere a cõditione Elementi. Demùm, conſpicuè aduerſantur Ariſtoteli, qui aerem primò humidum & aquam primò frigidam affirmauit. Ideò eſt alia opinio quorundam, aſſerentium Elementa omnia expoſcere Qualitatem vnam ſummam, alteram verò per ſuum contrarium caſtigatã & remiſſam: hoc aiunt aſſeruiſſe Ariſtotelem, dũ Elementis ſingulis ſingulas Qualitates primò competere aſſeruit, non autem ambas. Quę opinio etiam non eſt approbanda, & pręſertim euertitur per rationes quibus oſtendi Elementis Qualitates ambas de-

Opiniones quattuor.

Opinio prima Auicen.

Euerſio.

2. Opinio.

Euerſio.

bere

bere competere ſummas. Præterea ſi id eſſet, tunc Elementis ſingulis nō duæ ſolę, ſed tres competerent Qualitates, numerata remittente, nec verè eſſent ſimplicia, ſed cum contrario iūcta, & per contrariū remiſſa, nā quales ſunt affectiones, & differētiæ, tale iudicari debet id cui, competunt. Propterea eſt opinio tertia Alexandri, in ſecundo
Opinio 3. Nat. qq. cā. 17. & in primo Meteorum, com. 13. necnon in libro de Senſu & ſenſili, com. 70. aſſerentis Elementa vnicam habere Qualitatem ſummam, & de hoc conſentit cum illis qui ſunt opinionis ſecundæ: diſſentit verò, quia Qualitatem alterā inquit remiſſam, non per contrariam, ſed per naturam propriam & conditionem. Eiuſdem opinionis etiam fuit Ammonius, ideò in Prædicamento Subſtantiæ ait, Qualitatem alteram Elementorum eſſe remiſſam, non per contrarium, ſed vt vita Animę eſt diminutior vita Mentis, non per contrariū, & puritas. Lunæ eſt diminutior puritate cęterorum Cœleſtium orbium, non per contrarium, ita Qualitas altera Elementorum. & hæc eſt remiſſio formæ ſine contrario. Hæc opinio etiam non uidetur approbanda;
Euerſio. quoniā in his quæ ſunt ab vno, poteſt conſiderari remiſſio & receſſus à primo per gradus formarum ſine contrario, vt in Cœlo, Mente, & Anima: at in vniuocis, non reperitur ordo prioris, & poſterioris ſecundum formam, ideò in eis non ſeruatur remiſſio ſine contrario, vel gerente uices contrarij, ut ſæpè ait Ariſtoteles, Qualitates autem Vniuocæ ſunt, & omnis calor eſt eiuſdem ſpeciei vltimæ, ſimiliter frigus. Præterea, in his oppoſitis, quorum altero materia nudari non poteſt, non fit remiſſio niſi per contrarium; huiuſmodi ſunt quattuor primę Qualitates; quare nunquā materia exuit vnum gradum vnius, quin induat graduum oppoſitæ, nam vt totum ad totum, ita pars ſe habet ad partem, & vice verſa: ideò ſi vno gradu nudaretur ſubiectū, non recipiendo oppoſitum, ſimiliter poſſet nudari omnibus, & pręſertim quia omnes ſunt conſimilis rationis. Exempla ſumpta à vita, & Cęlo, ad rem non faciunt, quia il-
Opinio quarta verior. læ non ſunt remiſſiones, ſed conditiones ab vno ſubordinatæ, & nō vniuocæ. Propterea eſt opinio quarta cæteris præferenda, Elementa ſincera & pura expoſcere ambas Qualitates ſummas. Huius opinionis fuit Galenus in primo De Elemētis, cap. ſexto. & in lib. De Natura Humana. Similiter Philoſophus in ſecundo de Ortu & interitu, vigeſimotertio. Hinc Auerroes in tertio de Cœlo, 77. dixit: Ignis non eſt Ignis actu,
Reſolutio. niſi cum calore, & ſiccitate, quæ ſint ſummæ. Vt autem Reſolutio pateat clarior, & aduerſæ rationes conſpicuè diluātur, quattuor profero tanquam Theſes. Primum
Cōcluſio 1. eſt, dū Mente Elementa vt ſincera & pura concipimus, expoſcunt ambas Qualitates ſummas. Alterum eſt, ſi conſiderantur Elementa ut inueniuntur in Vniuerſo, in quo
Cōcluſio 2. impura & permixta inſpiciuntur, nō ambas habent Qualitates ſummas, ſed vel nullā,
Cōcluſio 3. vel alteram tantùm. Tertiò dico, cōparatis inuicem Elementis extrema vt inueniūtur in Vniuerſo ſinceriora, quā media, ita Qualitatibus prædita ſunt ſincerioribus, & hoc aſſeritur ab Ariſt. in 2. de Ortu & interitu, vigeſimoſecūdo. Demùm addo, remiſ-
Cōcluſio 4. ſionem primarum Qualitatum in gradu, non fieri ſine permixtione cum contrario, vt patefeci: at ſi remiſſio fuerit in ſola actione, ea poteſt fieri ſine contrario, nam actio poteſt remitti per variam connexionem cum diſtincta Qualitate, & Subiecto magis vel minus raro, & ſi Alexander & Ammonius hanc remiſſionē denotaſſent, rectè ſenſiſſent; at ipſis ſuis exemplis remiſſionē in gradu viſi ſunt denotaſſe. Hæ Cōcluſiones ex prius dictis conſpicuæ ſunt, & comprobabuntur per dicenda de imparitate Elemē-
Diluuntur vniuerſæ Rationes. torum. Ex quibus elicitur Solutio aduerſarum Rationum: Nā Ariſt. dum dixit, ſingulis Elementis Qualitatē vnam magis cōpetere, denotauit non remiſſionem in gradu, ſed ordinem, quo ſuo Subiecto competunt. Senſus patefacit Qualitates competentes Elementis nobis occurrentibus non eſſe ſummas, tum quia ſunt impura, tū quia iudicat actiones potiùs quā gradus. At dicebatur, ſummum calorem ſequi ſummam ſiccitatem; Reſpondeo, id minimè verum eſſe, quoniam calor & cum ſiccitate, & cum humore ſeruari poteſt, nos autē decipimur, quia inſpicimus calorem Igneum cū ſicco iunctum deſiccare, at id facit calor non ut calor, ſed ut Igneus, hoc eſt cum ſicco iū-

ctus:

ctus, nam in Igne puro ſummũ calorem ita ſequitur ſumma ſiccitas, vt in puro Aere ſumma humiditas. Addebatur, Terram ob diſtantiam à Cœlo, debere eſſe frigidiorem Aqua;& Ignem Cęlo propinquiorem,calidiorem Aere.Hæc inſtãtia iam in pręcedentibus eſt ſoluta, cui ſolutioni addo rationem illam ſi quam habet uim, ſolùm oſtendere Elementa ita eſſe affecta, quatenus actu in Vniuerſo inueniuntur, non autẽ quatenus abſolutè conſiderantur vt ſincera,prima,ſimplicia, & pura. Addebatur, excellentiam vni ſoli competere.Reſpondeo id eſſe uerum de his quæ ſunt ab vno, adeò vt per primum competat alijs,non de Vniuocis. Addo excellentiam vno modo ſumptam vni ſoli competere,vt calor ſiccus,vni competit,calor humidus alteri.Dico Tertiò eam Sententiam eſſe ueram de Gradu Formæ,non de Subiecto, ut ſumma albedo denfinitum expoſcit gradum ſupremum,poteſt tamen Subiectis uarijs cõpetere. Addo demùm, excellentiam primò uni ſoli competere, at ſecundariò poſſe competere alijs. Inſtabatur poſtremò, quia Definitiones earum Qualitatũ ab Ariſtotele traditæ non æquè competunt omnibus. Reſpondeo, primò eas competere omnibus æqualiter in ſuo genere,ut pateſeci.Addo, Ariſtotelem in tradendis Definitionibus præſertim id conſideraſſe,quod eis competit in conſtitutione mixti.

An in Vniuerſo inueniantur Elementa ſincera, & pura. Cap. XIIII.

Aſſerui Elementa in Vniuerſo impura & permixta inueniri, quod an ſit uerum,ſatis eſt dubium,& dignum ex ſe ut accuratè cõſidereтur: Et quoniam ſinceritas conſiderari poteſt cùm in Vniuerſo Elemẽto,tùm in partib.inſuper cùm in Subſtãtia tũ in Qualitatib. ideò de ſingulis hoc obſeruato ordine uerba faciã. Nã primò,ut excitemur, rationes afferã pro utraq; parte.Secundò,eligã & approbabo partẽ, quã puto ueriorẽ.Tertiò, diluã Rationes aduerſas. Dũ Mentis aciẽ in Cœlum uertimus, intuemur illud omni ex parte ſincerum & purum, at dum in orbem mortalem conuertimus,contrarietati & uarietati obnoxium, nullum Elementum ſecundum totum inſpicimus ſincerum,in omnibus enim conſpicuè refulgent impuritates,ideò de hoc conſentiunt omnes, nullum apud nos reperiri Elementum, quod ſecundum totum ab impuritate ſit immune. Propterea de hoc ſolo eſt dubitatio, an in eis ſaltem partes aliquæ inueniantur ſinceræ.Quod inueniantur, primò oſtẽditur, quoniam in Vniuerſo nil reperitur, quod toto ſuo genere ſit præter naturam affectum: at impuritas,& remiſſio eſt diſpoſitio præter naturam, ut dicitur in ſecundo de Cœlo, trigeſimoſeptimo; eſt enim impotentia, & imbecillitas quædam: quare non eſt tribuenda uniuerſo generi Elementorum.Et confirmatur,quia diſpoſitio præter naturã eſt uiolenta; nil autem uiolenrum eſt æternum, nec uniuerſæ ſpeciei competit, alioquin daretur poſterius ſine ſuo priori, diſpoſitio enim præter naturam eſt poſterior, & eſt receſſus a diſpoſitione ſecũdum naturam, & poteſt competere nonnullis particularibus,at non uniuerſę ſpeciei.Pręterea,in eo quod perfectum eſt,nil inuenitur quod ſua perfectione ſit deſtitutum:Mundus eſt corpus abſolutè perfectum, quare nil in eo inuenitur quod poſtrema perfectione careat:& quia Elementa ſuo ordine modum conſtituunt, & ſunt primæ partes Mundi, minimè putandum eſt ſaltem in partibus nonnullis,ea non eſſe prædita ſua puritate,& ſinceritate. Et confirmatur, quia ut dicitur in tertio Phyſicorum,32.In æternis eſſe & poſſe,non diſtinguuntur, & præſertim dũ conducunt pro Vniuerſi perfectione. Pręterea, idipſum Inductione redditur notum, nam progrediendo per ſpecies ſingulas,quæ Vniuerſum complent, nulla earum inuenitur, quæ aliqua in parte ſua poſtrema perfectione non fruatur, quare id quod in cæteris inſpicitur,de Elementis negare non debemus.Inſuper experientia nos docet;

Ordo ſeruandus.

Inueniri partes ſinceras in Elementis.
Ratio 1.

quòd cum Elementa præter naturã fuerint affecta, per naturam propriam conſtitu-
tionem naturalem recuperant, veluti Aqua præcalefacta ex ſe redditur frigida, conſti
tuta extra ſuum locum, ex ſe in eum reuertitur; quare cõſimiliter putandum eſt, quòd
dum fuerint in ſuo loco, & abfuerint contraria, omnem diſpoſitionem pręter naturã
longè à ſe repellant, conducente communium cauſarum fauore, & recta conſtitutio-
ne. Pręterea, omne quod reperitur complicatum cum alio, & ei non repugnat reperi-
ri ſeorſum a ſuo contrario, etiam ſeorſum reperitur: At datur mixtum in quo Elemen
ta impura inueniuntur, & nil repugnat ea inueniri ſeorſum à cõtrario; igitur etiã in-
ueniuntur. Elicitur hæc ratio ex Auerroe in primo de Cœlo, cont. 8. & confirmatur,
quia conditio miſcibilium eſt ut ſint apta ſeorſum reperiri, vt dicitur in primo de Or
tu & interitu, cap. de mixtione. Præterea niſi daretur Elementa pura, nõ daretur mo-
tus rectus ſimplex, nam motus ſimplex ſimpliciũ eſt, conſequens ab Ariſtotele in pri-
mo de Cœlo indicatur abſurdum, quia tunc daretur motus ſimplex ſecundum natu-
ram, qui nulli competeret. Inſuper comprobatur eadem ſententia auctoritate Ariſto-
telis in 3. de Gener. Anim. ca. 11. dicentis: Ignis apud nos eſt forma in aliena materia.
Sed Genus hoc apud Lunam quærendum eſt, indicans apud Lunam inueniri purum.
Et in ſecundo de Ortu & interitu, 22. ait extrema & ſincera Ignis & Terra, indicans
extrema inueniri ſincera, media verò eſſe nõ abſolutè mixta, ſed impuriora extremis,
cum ſint in medio contrariorum poſita. Demùm, opera ſunt quæ nobis patefaciunt
conditionem rerum, ſententia eſt Ariſtotelis in quarto Meteorum, tunc unumquod-
que eſſe perfectum, dum valet ſimile procreare: at partes variæ Elementorum gene-
rant alias ſibi ſimiles; quare ſunt præditæ poſtrema perfectione. Hæ ſunt potiores Ra
tiones, quę nobis ſuadere videntur inueniri in Vniuerſo Elementa ſecundum aliquas
Rationes pro parte aduerſa.
partes ſincera & pura. Ex aduerſo tamen variæ ſe nobis offerunt rationes, & auctori-
tates, quæ magis vrgent, & efficaciùs oſtendunt in Vniuerſo nullam Elementorũ par
tem inueniri quæ pura & ſincera omnino ſint. Hoc conſpicuè affirmat Ariſtot. in 2. de
Ortu interitu, 20. inquiens, non eſt autem Ignis & Aer, & vnumquodque dictorum
ſimplex, ſed mixtum, ſimplicia verò huiuſmodi quidem ſunt, nõ tamen eadẽ, vt quod
Igni ſimile Igneum, non Ignis, & quod Aeri, Aereum, non Aer. Similiter de cæteris,
Ignis autem eſt exceſſus caloris, ut glacies frigoris, ideò nec ex Glacie, nec ex Igne ali-
Aduerſus D. Thom.
quid fit, &c. Nec dicendum cũ D. Th. quòd Ariſtoteles non ex propria, ſed ex Empe-
doclis ſententia loquatur, conſpicuè Philoſophus ex propria opinione loquitur, nec
id ex ſententia Empedoclis proferre valuit, cũ ei tribuat, quòd exiſtimauerit Elemen
Aduerſus. Philoponum.
ta inuicem permutari non poſſe, nec vllo pacto remitti. Similiter minus rectè ait Phi-
loponus Ariſt. per mixta denotaſſe compoſita ex materia & forma, nam aliud eſt mi-
xtum, aliud compoſitum, Ariſt. ait ea eſſe mixta: inſuper, ait eſſe Ignea, non Ignem,
Aerea, non Aerem: at ſola compoſitio ex materia & forma nõ deſtruit, ſed conſtituit
Simplici⁹.
naturas Ignis, & Aeris. Simplicius oſtendit Elemẽta non eſſe ſincera, quoniam cor-
pus præditum Qualitatib. ſecundis ſequentibus Temperamentũ, minimè purum eſt;
at ſingulæ partes Elementorum à nobis videntur vt colore, vel perfecto vel imperfe-
cto prędità, ſingulæ deguſtantur vt præditæ aliquo ſapore, nulla itaq; earũ eſt ſincera
Rationes ex Galeno depromptæ. De aqua.
& pura. Præterea, ex Galeno ſatis pulchræ eliciuntur rationes. Nã ordiendo ab Aqua
ſi daretur pura, vel eſſet congelata, vel fluens, non congelata, quia Glacies eſt uia ad
Terrã, & proprio termino circũſcribitur, quod humido aduerſatur, & eſt aliquid Me-
teorologicum; Hinc Alexander in 1. Nat. qq. cap. 6. rectè inficiatur Glaciẽ eſſe aquã,
puram, non fluentem, quia non eſt ſummè frigida, Glacies enim frigidior eſt, cum
dicatur exceſſus frigoris. Et confirmatur, quia Ariſtoteles in 5. de Gener. Animaliũ,
cap. 3. inquit, Dum cõgelatur Aqua, vnà cum calore humor ſecernitur, & nullus re-
peritur humor tenuis & fluens ſine calore. Et hæc Ratio valdè eſt efficax, & confirma
tur; quia ſi daretur Aqua pura, præſertim ibi reperiretur, vbi maior eſt Aquæ copia,
potentiùs ualens ſe à contrario incolumem ſeruare: at in mari eſt ſalſa & permixta.

Similiter

Digitized by Google

Similiter loquendo de Igne ſi daretur Ignis purus; vel eſſet cum incenſione, vel ne? cum incenſione non eſt purus, ſed tanquàm forma in aliena materia, egens alimento. inſuper, incenſio non eſt ſine humore, & luce, at Lux in mortalibus eſt Qualitas ſecũda, non competens ſinceris Elementis, vt rectè dixit Auerroes; Si non fuerit incenſio, non erit ſummè calidus; nam inquit Ariſt. incenſionem eſſe exceſſum caloris. Hinc Ariſt. in ſecundo de Ortu & interitu, 28. inquit, Maximè flamma Ignis eſt, hęc autem eſt fumus ardens, fumus autem ex Aere & terra conſtat: ſi itaque flamma ab Ariſtot. dicitur maximè Ignis, & ea nõ eſt Ignis purus, igitur ſincerus Ignis non datur. Deſcẽdamus ad Terram. Si daretur Terra pura, ea deberet eſſe denſior Adamante, & grauior quouis alio corpore, cum reliqua ex Terra grauitatem & denſitatem recipiant: at portio terræ huius conditionis nuſquam, & nunquam inſpecta fuit. Nec prodeſt ſuga aſſerentium huiuſmodi Terrã puram propè Centrum inueniri, nam ſugere ad Cẽtrum eſt fugere ad tenebras, & præſertim, quia per innumeras foſſiones Terræ nunquam inſpecta eſt: in attinentibus autem ad Senſum tenemur fidem adhibere Senſui. Et confirmatur, quoniam Ariſt. in lib. de Longitudine & breuitate uitæ, affirmat, cuncta ſub Luna poſita vbicunque reperiantur, ſemper iunctum habere contrarium corrumpens; & vbi materia repetitur, etiam adeſſe cõtrarietatem; quare etiã in Centro terræ contrarium & impuritas locum habent. Et Auerroes in quarto Meteorum, commen. decimo, inquit, Elementa non inueniri in locis ſuis ſincera & pura. Idipſum patet de Aere, nemo enim purum Aerem inſpexit, ſed vel non ſummè calidum, vel frigidum, vel cum Vaporibus permixtum. Quòd autem ſuprema pars, quę ſomes incenſionis dicitur, non ſit Elementum purum, conſtat: quia eſt Vapor; & aliquid Meteorologicum, de quo loquẽs Ariſtoteles in primo Meteorum, dixit: Quem propter conſuetudinem nuncupamus Ignem, non eſt autem Ignis, &c. Demùm hoc confirmatur ſatis firma & efficaci Ratione. Nam Elementa ita putandum eſt in Vniuerſo reperiri vt melius ſunt affecta & diſpoſita, at dum ſunt impura, abſolutè ſunt melius diſpoſita: quod oſtendo, quoniam ea quæ in Vniuerſo reperiuntur ſubordinata ſunt, ut dicitur in 12. Metaphyſicæ, 51. ſubordinatorum autem vnumquodque eo eſt melius diſpoſitum, quo proximius fuerit ulteriori fini: Elementum mixti eſt Elementum, ideò impuritas Elementorum eſt uia ad ulteriorem finem, & eſt ſecundum naturam totius Vniuerſi, & ſecundum naturam Elementi, ut Elementum eſt. Confirmatur, quia eſſe Actu, eſt præſtantius quàm eſſe poteſtate, Elementum ſincerum, ſolùm eſt Elementũ poteſtate, Elementum impurum eſt Elementum partim actu, partim poteſtate, ideò quamuis Ignis, & unumquodq; aliorum, ratione propria, ut ſincerum, ſit magis tale, abſolutè tamen præſtantius eſt, dum eſt impurum & permixtum. His accedit, quòd eorum impuritas varias & inſignes Vniuerſo præbet utilitates. Ita enim Elementa faciliùs inuicem permutantur, aptiùs miſcentur, plura generant, ſunt locus aptior, & temperatior Animaliũ, præbent Animalibus alimentum, non adeò inter ſe pugnant, ſed aliqua amicitia ligantur, & omnia in Vniuerſo ita ſunt conſtituta, ut magis conducunt pro perfectione Vniuerſi. Non itaque ſunt omni ex parte ſincera.

De Aere.

De ſinceritate Elementorum Opiniones variæ & Reſolutio difficultatis. Cap. XV.

VT ardua eſt quæſtio de Elementorum ſinceritate, ita ſublimia ingenia non conſentiunt, ſed de ea varia ſentiunt, & enunciant. Plurimi interpretum Ariſtot. exiſtimant reperiri in Vniuerſo Elementa ſecundum partes abſolutè ſincera, & pura. Alij inquiunt reperiri pura ſecundum Subſtantiam, non recipientẽ magis & minus, impura verò ſecundũ Qualitates. Alij nullo pacto. Alex. vir ſummę auctoritatis, in 2. de Anima c. 30. concedit dari Elementa pura,

Opiniones variæ de Elementorum ſinceritate.

Alexander.

& in ſecundo Nat.qq. cap.17. colligit Ignem ſub Orbe Lunæ alimento non egere, & eſſe ſincerum,& purum,cum contrario non mixtum. *Plato.* Ex aduerſo tamen Plato,& omnes qui eum ſequuntur, inficiantur dari Elementa ſincera, ideò in Philebo legitur, vnumquodque Elementorum apud nos eſſe exiguum, & vile,nec vllo modo ſincerum,& integrum,nec vim natura ſua dignam ſeruare. Et in Timæo ait Plato, hæc nedum non eſſe Elementa,vt ſunt materia & forma, immò, nec ſillabas, hoc eſt ex ſolis primis Elementis compoſita, ſed inuicem permixta. *Siplicius.* Simplicius Platonem ſequens, frequenter negat Elementa inueniri pura, veluti in primo de Cœlo, com.8. & 20. necnon in 4.Phyſic. in expoſitione contex. decimi Sententia Alexandri aſſerentis dari Elementa pura, cumulatè reijcitur per rationes priùs relatas. Plato eatenus minus rectè ſenſiſſe viſus eſt, quatenus exiſtimauit Elementa ob id non eſſe pura,quia ſunt prædita Anima, corpus autem viuens includere debet omnia Elementa, ideò dixit omnia Elementa eſſe in omnibus, ſed in Cœlo eſſe redacta ad conditionem Igneam,& eminentiorem ſinceritatem, in Terra ad conditionem Terream, in Aqua ad Aqueã,& ſic de cęteris,nam Elementa Animę ſunt expertia,nec ita ſunt permixta,vt permixta eſſe debent viuentia Corpora. *Aduerſus Simpliciũ* Similirer probandam non puto ſententiam Simplicij,in 4.Phyſic.relatam, quod ſi darentur Elementa pura,non caderent ſub noſtros Senſus, quoniam cum eis non conuenirent, cum inſtrumenta Senſuum mixta ſint: hoc inquam verum non puto, quia proculdubio Senſu tactus perciperentur, qui eſt aptus percipere omnes Qualitates tangibiles, nec requiritur vt Corpus Senſum mouens ita ſit mixtum, vt inſtrumentum eius. Quod patet,quia videmus Cœlũ. *Philoponus.* Philoponus in ſecundo de Ortu & interitu, 22. opiniones pugnantes conciliare nititur, inquit enim, Si Ignem per viſibile, & Terram per tãgibile vnà cum Platone in Timæo definiuerimus, omnia Elementa erunt in ſingulis, cum omnia & viſibilia,& tangibilia ſint. At ſi cum Ariſtotele ea definiuerimus per terminari,& nectere ſimilia vel diſſimilia,ita poterunt eſſe ſinceta; & ſi porerunt,etiã erunt. *Euerſio.* Hoc concilium dubium eſt, quia dum ſinceritatem Elementorum conſideramus, eſſentiam & Qualitates inſpicere tenemur. De his eſt dubitatio,quæ ſi erunt impura,etiam Definitiones ab Ariſtotele traditæ eis competent per magis & minus,non autem conſimiliter. Propterea abſolutè cum Ariſtotele dicendum puto, in Vniuerſo Elementa ſincera non inueniri,veluti etiam exiſtimauit Galenus in lib. Hippocratis de Natura Humana, com. 38. necnon in libro de Elementis, cap.5. & 6. *Reſolutio.* Et pro Reſolutione difficultatis dico, Elementa poſſe dici ſincera, & pura duplici conſideratione. Primò,id referendo ad illud exactum & purum,mente conceptum,competens Elementis,dum abſolutè conſiderantur, vt prima & ſimpliciſſima, necnon tanquam menſuræ temperamentorum,& mixtorum,qua conſideratione puto Elementa pura nec ſecundum Subſtantiam, nec ſecundum Qualitates in Vniuerſo reperiri, & hoc patefecerunt Rationes ſupra relatæ. Secundò,referri poteſt ea puritas ad Elementa,vt includentia eam puriorem diſpoſitionẽ, quę eis ſeorſùm in Vniuerſo eſt apta competere, qua conſideratione concedo dari Elementa pura, quæ eſt ſinceritas non abſoluta, ſed potior, quæ eis competere valeat, & hoc oſtendunt Rationes aduerſæ, quam reſolutionem veram puto, cùm de Qualitatibus, tùm de formis Subſtantię Elementorum: quia mutuò ſe conſequuntur, & formæ Elementorum intenſionem, & remiſſionem ſuſcipiunt, vt ſuo loco patefeci.

Diluuntur

Diluuntur Rationes, quibus oſtendebatur dari Elementa omninò ſincera. Cap. XVI.

EX reſolutione difficultatis facilè modò eſt elicere ſolutiones aduerſarum Rationum, & Variarum difficultatum. Nam quæri ſolet, an aqua pura & ſincera debeat eſſe congelata, vel fluens? Reſpondeo, neutram eſſe abſolutè puram, vt patefeci; ſed quatenus valet in Vniuerſo reperiri, Aqua fluens eſt ſincerior, cum non ſit Meteorologicum aliquod, & non conſpicuè impura ut glacies. Similiter quęritur, num Ignis purus ſit incenſio, vel potius id tenue corpus, quod ſub Luna reperitur? Reſpondeo, abſolutè nil eorum eſſe Ignem purum, ut iam patefeci: facta autem comparatione, & conſiderādo Ignem ita purum ut aptus eſt reperiri, dico id Corpus quod ſub Lunę Orbe reperitur, eſſe Ignē purum. Ita diluitur controuerſia quæ apparet in Ariſtotele: nam in primo Meteorum inquit, illum non verè eſſe Ignem, ſed per conſuetudinem dici Ignem, indicans ibi Ignem purum non reperiri. At in 3. de Gen. Anim. ca. 11. ait, Genus hoc, nempè veri Ignis, apud Lunam debere quęri, nam eſt purus, & non purus, diſtincta conſideratione, vt patefeci. Rationes alię aduerſę facilè diluuntur. Dicebatur primò, nil in Vniuerſo reperiri, quod toto ſuo genere ſit præter naturam: patet Solutio, nam patefeci Elementa conſtituta in curſu & fine mixtionis, potiorem diſpoſitionem includere, eſſe proximiora poſtremo fini, & eſſe ſecundum naturam Vniuerſi, præferendam conditioni propriæ: ſat eſt, ut inueniantur eo modo pura, quo inueniri ualent, ac ita Vniuerſum erit omni ex parte perfectum. Addebatur, Aquam pręcalefactam ex ſe reddi frigidam. Reſpondeo, Elementa ex ſe recuperare eam potiorem diſpoſitionem, quam aſſequi apta ſunt, pro qua etiam conducunt & conſpirant cauſæ communes & proprię. Dicebatur, quòd ea quę reperiuntur coniuncta, etiam inueniuntur ſeiuncta. Cōcedo, ut apta ſunt inueniri. Ita etiam exponendus eſt Ariſtoteles, inquiens Elementa extrema eſſe ſincera, dico eſſe ſincera, facta comparatione, nō abſolutè, & vt apta ſunt ſubſiſtere. Addebatur, quod non darentur motus recti ſimplices. Reſpondeo, ſat eſt, ita eſſe ſimplices, vt inueniri poſſunt. Inſuper, ſunt ſimplices, quia non ſemper eſt remiſſio in Qualitatibus loco mouentibus. Demùm, ea impuritas non eſt talis, ut motū reddat propriè mixtum, quia ſemper motus dicitur ſimplex, quouſque ex remiſſione non conſurgit forma mixti, quę ſit principium motus mixti. Dicębatur poſtremò, Elementa eſse perfecta, cum ualeāt ſimile generare. Dico, ita eſse perfecta, ut apta ſunt eſſe, in qua diſpoſitione ualent ſimile generare, nam huiuſmodi perfectio latitudine eſt prędita, ut patet de uiuentibus. Sed pulchra ex dictis emergit Dubitatio. Cum conſiderentur Elementa pura, & non pura, num eorum nomen dicatur de illis Vniuocè, uel Æquiuocè, ueluti, cum Ignis dicatur de Flamma, Carbone, Igne poſito ſub orbe Lunæ, & de ſincero penitùs, num dicatur Æquiuoce? Alexander in ſecundo Natur. qq. cap. 17. ait, dici Æquiuocè, quod etiam affirmat Auerroes in ſecundo de Ortu, & interitu, 21. in primo de Cęlo, 91. & in quarto de Cœlo, 32. Cui difficultati reſpondens, dico, Elementa poſse conſirdeari, uel ſecundum eſsentiam, uel ſecūdum gradus exiſtentiæ: ſi coſiderantur ſecundum eſsentiam, nomina dicuntur Vniuocè, nam eſsentia in indiuiſibili eſt poſita: at ſi conſiderantur ſecundum gradus exiſtentiæ, & connexionis cum alio, ſic dicuntur non quidem Æquiuocè à caſu, ſed ab uno, quatenus ordine quodam includunt gradus exiſtentiæ alicuius, & definiendo id compoſitum ex oppoſitis uario modo definitur ac definiatur ſimplex & purum.

Dubitatio de Aqua ſoluitur.

De Igne.

Diluūtur aduerſæ Rationes.

Dubitatio.

Alexander.

Solutio.

An Qualitates conſimiles diſtinctorum Elementorum ſint eiuſdem ſpeciei. Cap. XVII.

Quod ſint eiuſdē ſpeciei.

Competit eadem Qualitas duobus Elementis veluti Humor Aeri, & Aquæ, Siccitas Igni & Terræ. Quæritur an ſint eiuſdem ſpeciei? Ariſt. ſemper videtur ſupponere eſſe eiuſdem ſpeciei, ideò ſolùs quattuor ſtatuit Qualitates primas, & ait Elemento quibus Qualitas vna communis eſt, facilius inuicem permutari, quoniam vnica Qualitas eſt permutanda, & in Cont. 24. primi de Ortu, & interitu, ait, In mutua Elementorū permutatione ſi qua maneat affectio eadem. Similiter quattuor ſolas tradit definitiones earū, quæ omnia indicant, humorē omnē eſſe eiuſdē ſpeciei, & ita de cæteris Qualitatibus primis, alioquin Tēperamenta nō ex quattuor, ſed ex octo Qualitatib. cōficerētur. Ex aduerſo, Qualitates illæ vidētur diſtinctæ; nam Aqua excalefacta quāuis ſit calida & humida, tamen non eſt Aer; quia ſeruat humorem Aqueum non aereum. Similiter aer refrigeratus non eſt aqua, quia eius Humor non Aqueus, ſed Aereus eſt: neque etiam Terra ſummè excalefacta Ignis eſt, quia ſeruat ſiccum Terreum, non Igneum. Inſuper, calor Igneus comburit, deſtruit, quod non efficit calor Aereus. Proptereà Auerroes ſæpè inter calores diſcrimen ponit, & præſertim inter cœleſtem, & Elementarem, veluti 12. Metaphyſicæ, decimoctauo, ſecundo de Gener. Animal. cap. 3. quarto Cœli 32. & alibi. Simplicius in ſecundo, de Cœlo cont. 11. ait alteram Terræ, alteram Ignis eſſe ſiccitatem, idipſum aſſerit Philoponus in primo de Ortu & interitu, 72. Cōprobantur hæc omnia: quia calor conſumens humorem, non eſt idem ſpecie, cum calore humorem ſeruante, calor Ignis & Aeris ita inuicem ſe habent. Similiter calor febrilis conſpicuè differt à calore proprio, & naturali, ille necat, hic vitā ſeruat; ille actiones lædit, hic perficit; ille coctionem impedit, putredinemque affert, hic facit oppoſita. Hinc Auerroes in ſecundo cap. de Subſtantia orbis ait, forte non eſt a ratione alienum, vt calor de Cœleſti & Elementari dicatur Æquiuoce, cum eorum actiones ſint variæ, Ita calor erit duplex, vnus numeratus inter Qualitates paſſibiles, alter, qui non eſt è numero huiuſmodi Qualitatū &c. Confirmatur, quia ſi duo Elementa eandem ſpecie includerēt Qualitatem, in principijs rerum inueniretur aliquid redundans, ſat enim eſt, ut vnum ſit Corpus calidum, & ſimiliter de cæteris, pro rerū generatione & conditione. Pro reſolutione loquar de calido, in quo plures quàm in cæteris apparēt varietates, & quod de eo dicam, de cæteris Qualitatibus intelligatur.

Quod diſtinguantur ſpecie. — *Auer.* — *Simplic.*

De calido.

Calidum vſurpatur dupliciter, & pro Subſtantia calida, & pro Qualitate. Pro Subſtātia non eſt dubium multiplex dari calidum ſpecie, vt Spiritus, Flamma, & ſimilia. Si ſumitur pro Qualitate, vel eſt calidum virtute, ut Lumen, Motus, Piper, quę ſpecie diſtinguuntur, ut patet. Vel actu, & hoc uel uſurpatur latè pro quouis ad calidum, uel ad aliam Qualitatem reducibili, & hæc etiam ſpecie diſtinguuntur, ob multas uarietates eorum in ſecundo de Ortu & interitu ab Ariſtotele declaratas: Vel demùm, conſideratur calor pro Qualitate & propriè ſumpto calore, de quo eſt dubitatio. Et utendum eſt diſtinctione ſpeciei, & dicendum, eſſe diſtinctæ uel eiuſdem ſpeciei, contingere dupliciter, uel abſolutè, & ſecundum propriam eſſentiam, uel ex accidenti ob coniunctam cum ea: ſi conſideratur abſolutè & ſecundum eſſentiam propriam, omnis calor eſt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimę ex accidenti uere, & ob id coniuncta diſtinguitur ſpecie. Quod autem ſecundum propriam naturam omnis calor ſit eiuſdem ſpeciei, oſtendo, nam Qualitatum index eſt ſenſus, qui omnem iudicat conſimilem, & non decipitur circa proprium Obiectū. Confirmatur ratione cōſpicua, quia Calor Ignis agens in Aquam, eam diſponit ad formam aeris, & uertit in aerem, quod non efficeret, niſi Calor Ignis & aeris eſſent eiuſdem ſpeciei. Similiter inſpicimus ſæpè Calorē aeris augeri per Calo rem Ignis. Præthereà, conſpicuè patet, omne frigus oppoſitum

Calorem omnē eſſe eiuſdē ſpeciei.

calori

calori eiuſdem eſſe ſpeciei, quare idipſum de calore eſt dicendum. Inſuper, quòd calor à Cœlo productus non diſtinguatur ſpecie à calore Elementari, oſtenditur per Ariſtotelem in ſecundo de Cęlo, 41. & in primo Meteorum, aſſerentem a Cęlo per motum calefieri mortalia, incendi, & in Ignem verti. Quòd etiã calor vitalis ab Elementali nõ diſtinguatur ſpecie, elicitur ex Ariſtotele in 2. de Anima, 41. & ſecundò de partib. Animalium, cap. 7. aſſerente, Ignem, nomine Ignis denotando uitalem calorem, non eſſe cauſam, ſed concauſam, hoc eſt inſtrumentum nutritionis, indicãdo calorem uitalem à calore Igneo non diſtingui, & iure profectò, cum calor vitalis in ſpiritu ſit poſitus, qui ex Elementis producitur. Rationes aduerſæ facilè diluuntur: *Diluuntur Rationes aduerſę.* Dicebatur primò, quòd Aqua excalefacta non eſt Aer. Reſpondeo, non ſolus calor & humor conſtituunt Aerem, ſed præſertim propria forma, Aqua excalefacta eſt uia ad Aerem, & quoddam mixtum, cuius calor in vaporibus cum ea mixtis eſt collocatus, non autem ei eſt intimus, hinc facilè euaneſcit. Id ipſum dicendum de Aere refrigerato, & Terra excalefacta. Addebatur, ſiccum Igneum diſtingui a Terreo. Reſpõdeo, diſtingui ſpecie ex accidenti: ob connexa opera autem variantur varietate dirigentium, connexorum, & menſuratum, ob quæ dicebatur differre ſpecie ex accidenti, nõ abſolutè & ſecundum propriam eſſentiam. Ita limitanda eſt Sentent. Simplic. Philoſophi, & Auerrois, alioquin falſa eſſet. Hinc Auerroës in ſecundo de Cœlo, 41. ait, Ignem vt ab Igne, ita a Cœlo gigni poſſe. Neque in Elementis reperitur aliquid fruſtrà, & reddundãs, quamuis eadem Qualitas duobus Elementis competat, quoniam eſt neceſſe ſingula Elementa unam agentium, alteram patientium Qualitatum includere, vt in præcedentibus pateſeci, & hoc varias præbet utilitates.

Quattuor Elementorum, quodnam ſit præſtantius. Cap. XVIII.

ELementorum quodlibet pro Mundi ordine & perfectione, pro Mixtorum conſtitutione, & demùm pro viuẽtium nutritione & conſeruatione eſſe nedum vtile, verùm inſuper ſummoperè neceſſarium, Ratio Experientia, & Cõſenſio Sapientũ patifaciunt: cum quodlibet eorũ proprio perfectionis gradu ſit præditũ; tamẽ nõ exigua eſt, quodnã eorũ dignitate cęteris præſtet & antecellat? Qua de re ſententiæ ſunt uariæ: Nã Philoſophi varij varijs Elemẽtis principatũ tribuerunt, ut Thales Mileſius Aquæ, Diogenes Aeri, Heraclitus Igni, Heſiodus Terræ, præſertim tamẽ lis vertitur inter Ignẽ & Terrã, hæc .n. ſunt quæ ſibi maximè principatũ optare videntur. *De præſtãtia Elemẽtorum ſententia uariæ.* Pro parte Terræ eſt Heſiodus & Phærecides Chius; Inſuper etiã noſtri Theologi poſt Cęlũ Terrã aiunt creatam, in Principio .n. creauit Deus Cœlum & Terrã, adeò, vt Terra ea ſit, quæ ob eius præſtantiã poſt Cęlum meruerit inter creata corpora numerari. *Pro præſtãtia Terra.* Et quemadmodũ datur Paradiſus Cęleſtis, ita datur Terreſtris, non autem Aereus vel Aqueus. Plato in Timæo, de Terra loquens ait, Terram antẽ altricem noſtram, circa Polum per Vniuerſum extenſum alligatã, diei noctiſque effectricem eſſe luit, necnon primam, antiquiſsimamq; Deorum omnium, qui intra Cęlum ſunt geniti. *Plato.* Conſpicuè Plato Terrã cęteris Elementis uidetur præferre. Auicenna in ſuo lib. de Cœlo, c. vltimo, eandem ſententiam approbans, inquit Naturam inter Elemẽta primo expetere generationem Terrę, cæterorum uerò Elementorum non primò, ſed ſecundò, quia Terra illis egebat ut cuſtodiretur. *Auicenna.* Confirmatur eadem ſententia: quia Cœlum pro ſuo perenni motu eget Terra in medio quieſcente, vt dicitur in 2. de Cęlo, non ita eget alijs. Simplicius in 2. de Cœlo, 47. ait, Pythagorços Terrã nuncupaſſe Thronum, carcerem, & cuſtodiam Iouis, quæ indicant præſtantiam Terræ, quæ comprobatur Rationib. quorum prima ſumitur ex loco: nã in loco præſtãtiſſimo corpus *Pythagoræi.* *Ratio 1.*

præſtan-

præſtantiſſimum poni debet; locus autem præſtãtiſſimus eſt medius, qui etiam eſt tu
Ratio 2. tiſſimus. Inſuper, Terra eſt locus & ſedes Hominis, & præſtantiorũ Animaliũ, ut Cœ
Ratio 3. lum Dei & ſuperarum Mentium. Prætereà, in mortalibus corpora mouentur vt re-
Ratio 4. quieſcant, adeò ut eorum quies dignitate præſtet motui, cætera Elementa continẽter
mouentur & agitantur, ſola Terra tanquam Regina, in ſua ſede requieſcit. Inſuper,
Terræ preſtantiam & dignitatem patefaciunt Homines, qui Terram colunt, Terram
emunt, Terram ſtatuunt diuitias & delitias ſuas, Terræ cupiunt euadere Domini, de
Terræ finibus & poſſeſsione contendunt, eam ſolam & prodeuntia ex illa, ut Fru-
ctus, Metalla, & Lapillos precioſa appellant, ex Terra alimenta hauriunt, & demùm,
illi ſoli dicuntur Principes, Reges, & diuites, qui non Aeri, vel Aquæ, ſed Terræ præ-
ſunt, ciuſque ſunt Domini. Hinc Terra dicitur Antiqua Mater, nupta Cœlo, ut com-
muni patri, dicitur matrix & cuſtos Hominum, adeò ut iure principatum ſibi optare
Pro parte aduerſa. videatur. Ex aduerſo tamen Ariſt. Terram ut loco, ita dignitate infimam indicat, pu-
tat enim ordinem præſtantiæ corporum reſpondere ordini locorum, & iure, nam con
tinens eſt tanquam forma, terminus, & perfectio contenti: hinc mobile primũ, quod
dicitur locus Dei, eſt menſura ordinis, & præſtantiæ cæterorum ſimplicium corpo-
rum, adeò ut diſtantiora ab eo, etiam ſint ignobiliora; propinquiora verè, præſtantio
ra. Hinc inſtinctu quodam naturæ, communi voce, dum vile aliquid indicare volu-
mus, dicimus id eſſe fœcem, puluerem, & Terram. Quod rationibus oſtenditur, & pri-
mò. Similiora Cęlo ſunt præſtantiora, Cęlum eſt perſpicuum, & cum eo tria ſuperio
ra Elementa, ſola Terra ſe offert aduerſa Cœlo, & adeò opaca, ut ſua opacitate ſit o-
rigo Noctis, Tenebrarũ, & Eclypſis, reliqua Elemẽta ſunt capacia Radiorum & Lu-
minis, Terra cum radijs pugnat, eoſque repellit. Prætereà, calor Qualitatum agentiũ
eſt præſtantiſsimus, amicus naturæ, purgans, attenuans, & eleuans, Terræ competit
oppoſitum eius. Similiter Qualitatum patientium Humor eſt præſtantior, cũ ſit tan-
quam forma, & fundamentum vitæ, cuius oppoſitum cõpetit Terræ. Prætereà, Ignis
in actione eſt potens, penetrando in alia acutus, in productione formans, in mixtione
perficiens, in mixtorũ conſtitutione origo ſplendoris & lucis, in uiuentiũ productio-
ne ſummè vitalis, partes habet tenuiſsimas, plurimum includit formæ, minimum ma
teriæ, ſua conditione maximè eſt purus, alienas Qualitates reijciens, ſolus nõ eſt ob-
noxius putredini, eſt Cœlo vt loco, ita conditionibus ſummè conſimilis, a Cœlo mo
tu & lumine primò & præſertim ſeruatur, una cum Cœlo tanquam eius ſocius conti
nenter reuoluitur, figuram extimam proximè à Cœlo recipit exquiſitiſsimè rotun-
Simplici. dam, quę omnia conſpicuè Ignis præſtantiam nobis patefaciunt. Hinc Simplicius in
Plotinus. primo Phyſicorum, quinquageſimoprimo, ait, Ignis dum manet Ignis, quia ſimilior
eſt formę, non recipit contraria, ut reliqua Elementa, & Plotinus, En. prima lib. ſex-
to, cap. tertio, inquit, Ignis pulcher eſt præter cætera corpora, nam ſi cũ cæteris com-
paretur, formę obtinet locũ, cauſa eſt Lucis, & pulchritudinis cæteris, eis eſt eminen-
tior, ſubtilior, & incorporeæ naturæ propinquior, ſolus non recipiens aliena, cum ea
alia recipiant, calorem primus habet, emicat, fulget tanquam ſpecies, &c. Hinc uete-
res Ignem verebantur extinguere, ne uiderentur naturæ cœlitus vinæ, vim inferre.
Alexãder Et Alexander in ſecundo Natur. quæſtionum, capitulo tertio, & cum eo Auerroes
in primo de Ortu & interitu, com. decimooctauo, inquit, mixta quæ
plus Ignis includunt, eſſe præſtantiora. Ita Ignem vt velo-
ciſsimum, ita omnium corporum potentiſsimum
Concluſio. iudicamus. Colligamus itaque Ignem vt
loco, ita dignitate cæteris
Elementis ante-
cellere.

Reſolu-

Reſolutio difficultatis de Præſtantia Elementorum.
Cap. XIX.

APpatuit Elemento ignis primum dignitatis Locum eſſe tribuendum :
at quia Rationes aduerſæ non exiguam afferunt difficultatem, ideo
pto reſolutione difficultatis,& aduerſarum rationum ſolutione,duo
præaccipienda ſunt.Primum eſt,apud nos vt plutimum euenire, ut
Pro reſolutione primũ quod accipitur.
quæ magis ſunt neceſſaria,etiam ſint viliora, & origine prima, quod
patet exemplo Materiæ,& multorum aliorum, & nos frequenter pluris facimus ea,
quæ magis nobis neceſſaria ſunt, ut plutis facimus panem quam literas. Accipio ſe-
Alterum quod accipitur.
cundo,præſtare alteri,dupliciter contingere, vel conditione propria, uel munere a-
lieno, veluti prima materia quamuis conditione proptia ſit vilis, tamen vt induta
Reſolutio
præſtantibus formis, plurimum dignitatis includit. His præaſſumptis, dico Ignem
abſolute & ſua conditione præſtare Terræ,Terram tamen maxime nobis eſſe neceſſa
riam, & ob ſemina, & munera a Cœlo recepta reddi præſtantiorem, & precioſio-
rem.Ex quo aduerſatum Rationum Solutiones facile eliciuntur: nam authoritati de
Solutiones aduerſarũ. Rationũ.
prompræ ex Geneſi,vbi legitur,In ptincipio creaſſe Deum Cęlũ & Terram, dico,eã
indicate imperfectionem Terræ,ſit enim mentio de duplici corporum extrema con-
ditione,nempe pręſtantiſſima,& uiliſſima,quorum corpotum vnum eſt tanquam for
ma,álterum tanquam materia,connotando cætera vt contenta inter ea. De ſenten-
tia Platonis in Timeo,nuncupantis Terram antiquiſſimam Deorum omnium, infra
Cœlum genitorum, Inquit Foxius, Platonem nomine Terræ denotaſſe Vniuerſum
Foxius.
mortalem orbem,per Deos uero Homines;Sed etrauit: nam Plato conſpicue de Ter
ra loquitur, vt contradiſtincta a cæteris Elementis, hinc illam nuncupat altricem
noſtram, diei noctiſque effectricem,nec per Deos denotauit Homines, primo,quia
eos non conſueuit nuncupare Deos, cum ſint mortales. Reſpondeo, quia non ſunt
eiuſdem ordinis cum Terra,adeo, ut inter eos & Terram cadat ea comparatio. Ter-
tio,quia ex ſententia Platonis in Phedro,mortalis orbis non eſt Deus unus,ſed quat
Explicatur ſententia Platonis.
tuor,ob quattuor Animas Elementorum,Mentis compotes. Dicamus iraque, Plato
nem nomine Terræ,proprie Terrã denotaſſe,& pet Deos intra Cœlum genitos, de-
notaſſe Cætera Elementa,quæ in Phedto Deos appellauit. Terram dixit antiquiſſi-
mam,tũ,quia maxime præſefert materiã origine ptimam, tũ quia maxime eſt neceſ-
ſaria,tum quia pro Cęli motu primo requiritur tanquam Centrum,tum demũ,quia
in eodẽ Timeo,Plato dixit,cuncta Elementa inuicẽ petmutari excepra Terra. Poni-
tur Paradiſus Terreſtris non Igneus,uel Aereus;primo quia Homo ſua corporis con-
ditione eſt incola terræ. Secundo,quia Terra alienis muneribus maxime eſt ornata.
Auicennæ,dicenti naturã primo expetete Tertã, Reſpondeo,eã expetere rarione ne-
ceſsitatis, & pro motu Cœli, non abſolutè, cętera Elementa dicuntur conducere,
pro ſalute eius,ut Princeps pro ſalute Populotum,& formę pro perfectione materię,
eſt enim auxilium Regium non ſeruile.Inſuper conſiderandum,Elementa ad duo re-
ferri poſſe,primo ad motum Cœli,ita dicimus pro Cęli motu neceſſariã eſſe quietem
Terræ in medio, ſecundo, ad ordinem conſeruationis a Cęlo, ita dicimus Cœlum
proxime ſeruare Ignem,mox per conſequutionem cætera,de ſententia Pythagoreo-
De ſententia Pythagora.
rum,dicentium Terram eſſe Thronum Iouis,carcerem & cuſtodiã.De ſententia Py-
thagoteorum alibi plura dixi,nunc breuibus dico, eos huiuſmodi Metaphoris uaria
denotate voluiſſe,Terrã dixete Thronum,quia in ea ab Hominibus colitur Deus, in
eaque refulgent varia iudicia Dei,per uatias Hominum ſortes.Dicitut carcer Iouis,
quia uiri vitioſi qui filij Terræ dicuntur,cum uiuant vitam corporis, & ſequãtur pro
penſiones eius:apud infetos cruciantut, & dant pęnas ſuorum delictorum. Dicitur
cuſtodia Iouis,rum quia praui in terris ſub Iouis cuſtodia quaſi carceribus detinẽtur,

tum inſupet, quia Cœlum voluitur circa Tertam, quaſi tettæ vt centro ſit alligatum. Ratio ſumpta ex loco ſoluitur ab Ariſtotele in ſecundo de Cœlo ſeptuageſimoquar-
Mediū duplex. to, dicente, medium eſſe duplex, vnum perfectionis, alterum molis, Cœlum eſt mediū perfectionis, ex quo vt ex Corde pendet ſalus Vniuerſi otbis. Terra eſt medium molis, & in loco medio ſecundum molem, quod medium non ſemper eſt prçſtātius. Inſupet, Mundus conſideratur dupliciter, primo, ſecundum orbiculatam eius figuram, ita Terra eſt in medio: Secundo, inſpiciendo motum rectum Elementorum, & ordinem quo cuncta pendent ex primo, qua conſideratione Cœlum dicitur ſupremum, Tetra infima, Cçlum ſutſum. Terra deorſum, reliqua vetò media. Addebatur, Terram eſſe ſedem Hominum. Reſpondeo, id euenire non ex præſtantia, ſed ex neceſſitate Terræ, non ex dignitate abſoluta, ſed aliunde recepta, non ex conditione humanæ Mentis, ſupera petentis, ſed ex conditione corporis mixti in quo dominatur Terra, & alimenta recipit ex ea, Afferebatur ratio ſumpta ex quiete, dico ex ea colligi oppoſitum, nam motu recto mouentur corpora vt quieſcunt, hoc eſt vt aſſequantur locum ſuum, quem cū fuerint aſſequuta, quo erunt præſtantiora, eo magis imitantur Cœlum, & una cum eo reuoluuntur in orbem, non autem ocio tor-
Cur Terra ſint quā mater. pent. Terta dicitur antiqua, & communis mater, primo, quia plutimum materiæ tribuit Animantibus; ſecundo, quia ea ſeruat & nutrit pet ſemina aliunde recepta, eſt mater corporum non Animorum. Dicebatur, Terram plurimi fieri. Reſpondeo, plurimi fieri ob muneta aliunde recepta, & ob neceſſitatem, nam Terra pura frigida ſolum, & ſicca, fœcunda non eſt, & nullius eſt precij, redditur autem fœcūnda per mixtionem cum alijs. Et cum Terra abſolute Elementorum omnium ut viliſſi-
Nū Ignis præſtet. ma, non ob id uidetur Ignis præſtare cæteris: nam pulchra ſe offert Dubitatio, quia videtur Aer dignitate præſtare Igni, primo, quia Aeri competunt duæ Qualitates præſtantiores, nempe Calor & Humor, quæ ambæ formam denotant, ſiccitas autem Ignis potius priuationem: Et confirmatur: quia Temperamentum Igneum, calidum, & ſiccum, non eſt optimum, ſed potius Aereum, calidum & humidum, id
Reſolutio. enim bili, hoc uero ſanguini humorum præſtantisſimo teſpondet. Pro ſolutione dico, ordinem dignitatis Elementorum teſpondere ordini Qualitatum primo eis competentium, vt enim calor humori, humor frigori, & frigus ſiccitati præfertur, ita ignis, cui primo competit calor, præfertur Aeri, cui primo competit humor, & Aer Aquę cui primo competit frigus, Aqua Terræ, cui primo competit ſiccitas. Inſuper, quamuis ſiccitas abſolute ſit uilior humore, tamen iuncta calori illum reddit acutiorem, & aptiſsimum ad efficiendum, formandum, & penetrandum in alia. Ad inſtantiam de mixtis, dico, mixta dupliciter conſidetari, primo, abſolute vt mixta, qua conſideratione, vt recte ait Auerroes in primo de Ortu, & interitu, 18. & affirmat Alexander in ſecundo Nat. quæſt. mixta magis ignea ſunt præſtantiora. Secundo, vt ordinata in aliquem vſum, ita varia mixta præferri poſſunt, ratione varietatis finium, pro quibus conducunt. Inſuper ſecus ſe habet de Elementis, quorum officium in mixto eſt formare, & formari; terminare, & terminari, ſecus de mixto quod ex formante, & formato, & præſertim ex calido & humido conſtare debet, abſolute enim formantia pręferun-
Cōcluſio. tur, quod præſertim competit igni. Colligamus itaque, ordinem abſolutę pręſtantię Elementorum reſpondere ordini eorum in Vniuerſo, adeo, ut Terra omnium ſit viliſsima & infima.

Cur aqua non vndique Terram ambit.
Cap. XX.

DVm Simplicium Corporum ordinatiſsimam ſeriem intuemur, inſpi-
mus ſuperiora vndique ambite contenta, idque ſeruari in omnibus
præterquam in Aqua & Terra, non enim Aqua vndique Terrã intra *Dubitatio*
ſe claudit, ſed plurimæ Terræ partes inſpiciuntur aridæ, proxime iun *apponitur.*
ctæ cum Aere non inundatæ Aquis, cuius varietatis cauſa latet, & di
gna eſt ut accurate indagetur, & præſertim quia ea videtur diſpoſitio præter naturã,
& violenta, cum aqua ſit Locus Terræ ſecundum naturam, nil autem uiolentum ſit
æternum; Augetur dubitatio, quia aiunt plurimi uiri docti, qui Maria & Terras pera- *Augetur*
grarunt, partes Terræ aridas, eſſe plures partibus inundatis. De re hac eximiã parien *dubitatio.*
te admirationẽ, variẹ ſunt ſapientum ſententiæ: Legitur in lib. de proprietatibus Ele *Opinio 1.*
mentorum qui falſo Ariſt. adſcribitur, exiſtimaſſe nonnullos Philoſophus, Terram
in origine Mundi fuiſſe exacte rotundam, & undique Aquis circũtectam, ex commo
tione autem Aquarum, quæ Terrã perforarunt, ortum duxiſſe montes, & ſinus mari-
um. Quæ ſententia vera non eſt: tũ quia indicatur id non fuiſſe factũ propter finem, *Euerſio.*
ſed ex neceſsitate materiẹ duxiſſe ortum: tum, quia ex ſententia Ariſt. Mundus eſt
æternus, & ẹterna eſt diſpoſitio hẹc Elementorum; tum demum, quia ſi Mundus fuit
creatus, vt re vera in principio creatus fuit, non per impetũ Aquæ quẹtentis ſui natu-
ra locũ ſuper Terram, id factum fuit, ſed Dei prouidentia conſtituente Animalibus,
& præſertim Homini ſedem. Propterea inquiunt alij, ex ſiccitate Terrẹ id ortũ duce- *Opinio 2.*
re, quẹ in nonnullis partibus humorem aquẹ conſumens, terram reddit ab inunda
tione incolumen. Quæ ratio etiam approbanda non eſt, primo, quia Terra vndique *Euerſio.*
ſui natura eſt conſimiliter ſicca, ideo ut ad eam pertinet, conſimiliter vndique ſe ha-
bere deberet. Inſuper cum Aqua ſit locus proprius Terrẹ, & nullum Elementorum
conſumat locum ſuum, non debet a Terra conſumi, & præſertim, quia Aer magis eſt
contrarius Terræ, quã Aqua Conciliator Differentia 13. & cum eo Aſtronomorum *Opinio 3.*
nonnulli, aiunt Stellas quaſdam Vertici Septentrionali proximas, ſub eo Vertice, ſi *Cõciliatoris.*
ue Polo; Aquas detinere, ne fluant, & Vniuerſam Terram mundent. Quẹ opinio lon- *Euerſio.*
ge abeſt a vero. Primo, quia influxus diſtincti a Lumine & motu ſuo loco exploſi
ſunt, Lumen autẽ & motus Cẹli id minime efficiunt, & prẹſertim quia ſub Polis exi
guã habent vim. Præterea, experientia docet, nullibi Aquas reperiri quæ præter na-
turã ab alio detineantur ne fluant, ſed vbicunque littora, vel ripas ſuperant, neceſſa-
rio fluunt: Hinc Ariſt. in 1. Meteorum ait Maria ex Septẽtrione cõtinenter fluere in
Meridiẽ. Ideo alij dixerunt, hoc factũ eſſe Prouidẽtia Dei pro ſalute Animaliũ; Sed *Opinio 4.*
hoc nõ remouet difficultatẽ: non eſt dubitatio de fine & Prouidentia Dei, ſed de cau
ſa efficiẽte & proxima, per quã ea diſpoſitio competit Terrẹ. Dicamus itaque, huius *Sententia propria.*
tam ſalutaris & admirabilis conſtitutionis Terrẹ & Aquæ, non unã, ſed varias diſtin- *Finis.*
cto genere eſſe cauſas. Nã ſi de fine loquimur, conſentiunt ſapientiores omnes, emi-
nenti prouidentia Dei factum eſſe, vt Terra in nonnullis partibus eſſet arida, alio-
quin Mundus non eſſet omni ex parte perfectus. id .n. eſt neceſſarium pro generatio
ne Metallorum, Plantarũ, & prẹſtantiorum Animalium, inſuper, pro conſeruatione
& nutritione eorundem; Prẹterea, id etiam conducit Terrẹ ut liberius recipiat radios
ſyderum, exactiuſque ſeruet ſiccitatem ſuam. Demum, ita redditur locus mixtioni
magis accõmodatus, cum de nedũ ab Aqua verum etiam ab Aere tangatur. Miſſas fa
cio alias utilitates, & cum modo ſit Dubitatio, dico, id oriri ex nonnullis cauſis per
ſe, ex alijs ex accidente; Cauſẹ per ſe, in uario genere ſunt variẹ, De fine iam dictum
eſt. Forma eſt ipſamet affectio competẽs Terrẹ, nempe eleuatio montium, depreſsio *Forma.*
val-

vallium,& inundatio & ariditas. Aſſignandæ ſint cauſæ in genere efficientis & materiæ, cauſa efficiens remota eſt Cœlum,& præſertim Sol, qui ſuo lumine & motu excalefaciẽs partes Terræ madidas, vapores gignit, montes eleuat, cauitates, meatuſq; varios in Terra parit, adeo vt Cœlum ſit cauſa communis & remota, Lumen & motus, ſint inſtrumenta eius, calor, ſpiritus,& vapores geniti, proxime & intimius operantur, partes nonnullas Terræ eleuant, cauitates pariunt, ſinus & ualles efficiunt, in quas aqua ſui natura fluens, effunditur,& partes nonnullas magis eleuatas Terræ deſerit aridas. Hoc ſeruari inſpicimus in panis conſtitutione, dum enim calor in mixtũ ex aqua & farina operatur, partes nonnullas eleuat, meatuſque varios in eo efficit. Pro hoc etiam conducit cauſa per priuans, nempe diſtantia Terræ a Cœlo, cũ enim Elementa ex ſe figuræ ſint expertia, figuramque a Cœlo recipiant, quia Terra ab eo maxime diſtat, imperfectiſſime omnium figuram rotundã recipit,& præſertim, quia ſiccum Terreum cum difficultate figuratur; hinc ob inæqualem partium extremarum eius a Centro diſtantiam, non æque mergitur ſub Aqua. Vt pertinet ad cauſam in genere Materiæ, huiuſmodi cauſa eſt conditio Terræ denſa & craſſa, quæ iuncta cum humore Aqueo, illum imbibit, & per ſuperuenientem actionem caloris varias recipit figuras,& inde prodeunt varij halitus qui meant per viſcera Terræ, & pariunt Terremotus, eleuantes & deprimentes partes Terræ, adeo, vt aqua per ſinus & viſcera eius fluere valeat: Et cum Terra, ſit apprime diſſimilis, & ſit in medio Mundi, per centrum, non molis, ſed grauitatis eius, iure euenit, vt partes a Centro diſtantiores remaneant aridæ. His accedunt ex accidenti impedimenta nonnulla, detinentia fluxũ. Exemplo id nobis oſtendit Ariſt. in calce lib. Meteorum, necnon author libri de proprietatibus Elementorum, referunt enim Seſoſtrem & Darium Reges, deſtitiſſe a ſectione & foſſione cuiuſdam portionis Terræ inter duo maria poſitæ, ne ob id variæ regiones inundarentur, in quas ob impedimentum oblatum per illam Terræ portionem eleuatam, Aquæ detinebantur ne fluerent.

Materia. *Cauſa ex Accidẽti.*

Colliguntur ex dictis Varia, vtilia cognitu & rationis aduerſa diluuntur. Cap. XXI.

Primũ elicitur. QVoniam ex dictis conſpicuum eſt, Elementũ Aquæ in cauitatib. & ſinib. Terra recipi,& ob id Vniuerſam Terrã non inundare, inde elicio primo Terrã & Aquam non uere duos diſtinctos orbes conſtituere, ſed ex eis vnum conſurgere, ita ſe habentem, vt portio ad Centrum vergens Terrea ſit, portio vero a Cẽtro diſtantior, partim Aqua, partim Terra ſit. Hinc eorũ Sententiam approbandam non puto, qui in Centro Vniuerſi Tartarũ & ingentem Aquarũ copiam inueniri exiſtimarunt, ac inde quattuor principia flumina ortum ducere: nam proculdubio ea eſſet conſtitutio omnino præter naturam, cum Terra ſit grauior Aqua,& ſui natura mediũ querat. In*Alterũ elicitur.* ſuper elicio, quod dum per Aſtronomica inſtrumenta menſuratur ambitus Terræ, nõ*Tertiũ elicitur.* ſolius Terræ, ſed coniuncti ex Terra & Aqua globum menſurari; Colligo inſuper, dũ dicimus per vmbram Terræ Eclypſari Lunam, eam eſſe vmbram non terræ ſolũ, ſed coniunctæ ex Terra & Aqua, quod totum per terram redderetur opacum. Præterea,*Quartum elicitur.* colligo, Aquã nulla uiolentia detineri a Stellis ne fluat; nam ſi ducantur lineæ a Centro Terræ, longiores erunt quæ ducentur ad montes, Terram aridam, quam quæ ad*Quintum elicitur.* extimam ſuperficiem Aquæ. Inſuper, colligo eam Terræ diſpoſitionem ab inundante Aqua liberam non penitus eſſe contra naturam, ſed eſſe ſecundum naturam totius, quatenus conducit pro vlteriore & potiore fine,& quatenus pendet ex principijs & cauſis

cauſis ſecundum naturam operantibus. Inſuper eſſe ſecundum naturam propriam, quatenus ad id Terra ſua ariditate conſpirat, & per id vberiùs recipit actiones Luminis, & munera Cœli, & cumulatiùs redditur Elementum mixti. Et quamuis in parte concedatur non eſſe ſecundum propriam naturam, tamen id non competit Vniuerſæ Terræ, ſed parti, quæ partes etiam variantur, vt variantur loca inundationum, adeò vt nil idem numero violentum, nec in Vniuerſa ſpecie ſit æternum. His demùm addo, quòd quamuis vniuerſa Terra non inundetur Aquis; Vniuerſa tamen ambiri dicitur vel ab Aqua, vel ab Aqueo, quatenus Aer proximus Terræ eſt tanquam Vapor & Aqua diſgregata, ut dicitur a Piloſopho in primo Meteorum, & etiam partes aridæ Terræ, frequenter pluuijs, fluminum inũdationibus, Rore, & Pruina humectantur. Ex his etiam elicere ualemus, quòd recedentia a Cœlo, ordine quodam priuentur diſpoſitionibus Cœli, nam Ignis ſecundum extimam ſuperficiẽ exactè eſt ſphæricus, non ita ſecundum intimam, per quam inclinat ad figuram oui, quia ſub polis minus Ignis reperitur, Aer nec ſecundum extimam, nec ſecundum intimam eſt ſphęricus, magis tamen eſt talis, quàm Aqua, Terra demùm minime omnium eſt Sphærica. Similiter ſuperiora corpora liberiùs & velociùs mouentur, Terra demùm requieſcit: ſuperiora ſunt Lucida & perſpicua, media ſunt tantum perſpicua. Terra nec Lucida, nec perſpicua: Quare ſi præclaras Cœli diſpoſitiones magnifacimus, terga vertamus Terræ, & properemus ad Cœlum.

Sextum quod elicitur.

Concluſio.

Finis Primi Libri de Elementis.

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS, DE ELEMENTIS.

LIBER SECVNDVS.

Proponitur agendum de formis Elementorum & capita opinionum referuntur. *Cap. I.*

De formis Elementorum.

QVAMVIS plura & varia pro Elementorum notitia in priore libro ſint explicata, tria tamen adhuc accurata conſideratione digna explicāda ſuperſunt, quorū vnum attinet ad eorum formas, alterum ad mutuam permutationem, tertium ad Lationem. Ordiens a formis, conſiderandum propono, quæ iudicari debeant Subſtantiales formæ quattuor ſimplicium corporum, quæ Elementa nuncupantur? Pro notitia accipio quattuor hæc uocata Elementa tripliciter poſſe conſiderari. Primò vt ſunt Subſtantiæ, & corpora naturalia, ex duplici natura conſtitura. Secundò vt Elemenra Mundi. Terriò ut Elementa mixtorum. Primò enim origine ſunt corpora naturalia. Secundò, ſuo ordine Mundum conſtituunt. Tertiò, mixta. Sed hoc dignum occurrit inquiſitione, quænam earum trium cōſiderationum maiorem ſimplicium corporum indicet perfectionem? De qua breuibus dico, comparationem dupliciter intelligi poſſe; Primò, inter eſſe abſolutè & eſſe relatum, & ita eſſe abſolutum præferrur, cum ſit ſundamentum relationis, prius natura & dignitate, relatione ei ſuperueniente; Secundò intet ſundamentum ſeorſum à relatione, & illud cum telatione iunctum, ſecundum quam comparationem, dum relatio præſtanriam indicat, & ordinem in ulteriorem finem, complicatum ex fundamento & relatione eſt præſtantius fundamento ſolo, adeò ut cum Ignis ſit & Ignis, & Elementum Mundi, & Elementum mixtorum, dignior eſt ut Elementum Mundi, quàm vt Elementum mixrorum, quia reſertur ad Mundum qui præſtantior eſt, & dignior eſt dum conſideratur, vt Elementum mixti, quàm vt ignis abſolutè. Inſuper animaduertendum, quòd vt triplex eſt conſideratio ſimplicium corporum, ita per tria proximè conſtituunrur, nam ſunt Elementa Mundi per grauitatem & leuitatē; ſunt Elemenra mixtorum per quattuor primas Qualirares, ſunt ſimplicia naruralia corpora, per proprias formas, quæ ſunt Naturæ & Subſtantiæ eorū, de quibus quænam ſint, modò conſiderandum proponitur. Res ardua & obſcura eſt, de qua pręſertim quartuor ſunt opiones. Nonnulli, è quorum numero eſt Auerroes, aiunt huiuſmodi formas eſſe grauitatem, & leuitarem. Alij quattuor Qualirates alterantes; Quidam inquiunt ſimplicia corpora conſtitui per cōſpirationem Qualitatum loco mo-

Dubitatio Solutio.

Elementa per tria cōſtituūtur.

De formis Elementorū opiniones quattuor.

uentium

uentium,& alterantium ſimul, tanquam differentiarum conſtituentium propriam eorum formam,eſſe aliquid diſtinctum à Qualitatibus alterantibus & loco mouentibus,quod ſit prius illis,& quia Senſum fugit,ideò per illas circumſcribitur.

Opinio & Fundamenta aſſerentium grauitatem & leuitatem eſſe proprias formas ſimplicium corporum. Cap. II.

Opinio Auerrois.

EXiſtimauit Auerroes grauitatem,& leuitatem, vel ſummas, vel comparatione medias,eſſe naturas formas Elementorum,ideò in quarto de Cœlo com.primo inquit,manifeſtum eſt quòd formæ Elementorum ſunt grauitas & leuitas,& com.1.addit grauitatem & leuitatem eſſe principia efficientia motum, & aſſerere ea eſſe accidentia impoſſibile eſt.Idipſum affirmat 3.Cęli, 17.& in primo de Cœlo, 17.inquit,& intelligi debet per deſcriptionē grauis & leuis natura,quę nata eſt mouere à medio,vel ad mediū,quamuis ea nomina populariter ſolū dicuntur de accidentibus. Clarius idipſum affirmat in ſecūdo de Anima,com.108.inquiēs,Quales ſolū Aequiuoce dici de calido & frigido,& de graui & leui,nam graue & leue ſunt in Prædicato Subſtantię,& non percipiuntur tactu,niſi per motū dum mouetur à graui,& leui, conſpicua eſt ſententias Auerrois:nā ex eius opinione dicendum eſt, Grauitatem & leuitatē dupliciter vſurpari,primò,pro vera forma,quæ eſt principium motus,ſecundò,pro cōpreſſione corporis & propenſionē ad proprium locū;in prima ſignificatione eſt uera,& propria forma Elementi,in ſecunda eſt accidens. Fundamēta opinionis huius varia ſunt,vnum eſt,id eſt forma & natura,quod eſt internū principiū motus,ex definitione Naturæ,tradita in ſecundo Phyſi. Grauitas & leuitas ſunt huiuſmodi;quod patet ex eorū definitionibus.

Primū Fūdamētum.

Nam Ariſtoteles definiens graue & leue in primo de Cęlo,17.& quarto,de Cœlo,cont.2.inquit;eſſe id quod natum eſt ferri ad medium,vel à medio,& in quarto de Cœlo,24.ait, vt ſanabile fertur ad ſanitatem, quia ſanabile,ita graue tendit deorſum, quia graue,& leue ſurſum,quia leue.

Alterū Fūdamētum.

Alterū fundamentū elicitur ex ſecundo de Anima,108.nā grauitas vel eſt Qualitas, ut multi cenſent,uel Subſtantia:non primū, quia eſſet ſenſibile propriū tertiæ ſpeciei Qualitatis,quod falſum eſt,non enim percipitur grauitas niſi per motum,ex ea prodeuntē,quare eſt Subſtantia & uera forma Elementi.

Tertiū Fūdamētum.

Prętereà,ſi grauitas & leuitas eſſent Qualitates,quia non ſunt primæ,eſſent poſteriores quattuor primis Qualitatibus,& ſequerentur eas,quod ſi eſſet,tunc erraſſet Ariſtoteles qui prius egit in libro de Cęlo de graui & leui,mox in libris de Ortu & interitu de quattuor primis Qualitatib.non itaque ſunt accidentia & Qualitates,ſed Naturæ & Subſtantię,de quibus ut priorib. primò fuit agendum.

Quartum Fundamētum.

Pręterea,Elementa prius ſunt Elementa Mundi,quā mixti,ſed ſunt Elementa Mundi per grauitatē & leuitatem, Mixti uerò per quattuor primas Qualitates, igitur grauitas & leuitas ſunt priores quattuor primis Qualitatibus: prius autē Qualitatibus primis nō poteſt eſſe Qualitas,quare ſunt Naturę & Subſtātiæ.

Cōfirmatio

Et confirmatur,quia vt ſe habet latio ad alterationē, ita principium lationis ad principiū alterationis;ſed ex 8.Phyſicorum latio eſt prior alteratione,igitur grauitas & leuitas,quæ ſunt principia lationis Elementorū,antecedūt primas Qualitates quæ ſunt principia alterationis,& propterea nō debent iudicari Qualitates,ſed Subſtātiæ,alioqnin daretur Qualitas prior Qualitatibus primis. Hinc Ariſt. in primo de Cœlo per lationes ſimplices nos ducit in notitiam naturæ ſimplicium corporum;lationes autem Elementorum ex grauitate & leuitate pendent,& eas nobis pa-

reſaciunt. Et quia Cœlum non mouetur motu recto, infertur, nec graue, nec leue eſſe: Cum autem grauitas, & leuitas ex ſententia Auerrois ſint veræ formæ Elementorū, ideò in 4. de Cœlo com. 40. inquit, formas Elementorum eſſe diminutas; & loca eorum quamuis ſint accidentia, tamen eſſe cauſas earum, ut etiam quattuor primæ qualitates earumdem ſunt cauſę. At de Subſtantijs præſtantioribus inquit contra ſe habere, nam earum differentiæ non valent eſſe accidentis, cum tamen differentiæ Elementorum ex alio Prædicamento ſumantur, nam ſumuntur ex loco quod accidens eſt, cum definiantur per ſurſum & deorſum.

Reijcitur opinio putantium Grauitatem & Leuitatem eſſe formas Elementorum. Cap. III.

PVtantes grauitatem & leuitatem eſſe formas Elementorū conſpicuè pugnant cum verbis Philoſophi, numerantis grauitatē & leuitatem inter Qualitates ad tactum pertinentes, non ſecus ac calorē & frigus vt lucidè patet ex 2. de Anima, c. de tactu. Et 2. de Ortu & interitu, *Euerſio opinionis Auerrois.* cont. 6. ex 7. Phyſic. 11. & 15. & ex 2. de partibus Animalium, c. 1. & in quinto Metaphyſicę, c. de Qualitate, grauitatē & leuitatē numerat *Solutio.* inter affectiones eorum quę mouentur. At ſoluunt nonnulli, dicentes Sententiā Ariſtotelis debere intelligi de grauitate ſumpta pro accidente, Auerroem autem de altera fuiſſe loquutum. Quæ Solutio inanis eſt. *Euerſio.* Primò, quia ea grauitas, quā Auerroes inquit eſſe accidens, nil eſt aliud niſi propenſio, & motus, ideò dixit in 2. de Anima, 108. grauitatem principalem non ſentiri niſi mediante motu, at Ariſtot. locis relatis non de motu loquitur & propenſione ad Locum, quæ non ſunt Qualitates, ſed de forma quā ſequitur huiuſmodi propenſio; & eam dicit eſſe Qualitatem ſequentē quattuor Qualitates primas, quod de motu dici nō poteſt. Prætereà Auerroes quarto Cœli, 40. fatetur locum & Qualitates quattuor eſſe cauſas formarum Elementorū, & differentias Elementorū ſumi ex alio Prædicamento à Subſtantia, ex quo patet Auerroem denotaſſe eam grauitatē de qua dixit Ariſt. quòd ſequitur primas Qualitates.

Diluuntur rationes aduerſa. Prætereà grauitas & leuitas verè ſunt contraria, quæ vera contrarietas a Subſtantia abeſt. Amplius, ſi eſſent propriæ formę Elementorū, Ariſt. debuiſſet dicere mixta verè conſtare ex graui & leui, quæ manifeſtè ſeruantur in mixto, & tamen in 2. de partib. Animaliū, c. 1. dixit, componi propriè ex quattuor Qualitatibus. Non itaque putandū eſt, grauitatem & leuitatem eſſe formas Elementorū. Rationes aduerſæ facilè diluuntur. Dicebatur primò, id eſſe Naturā & Formam, quod eſt principium internum motus. Reſpondeo, Naturam eſſe principiū internum principale, grauitas & leuitas ſunt interna inſtrumenta principij principalis, circūſcribentia illud. Addebatur, grauitatē & leuitatem non eſſe Qualitates, cū non per ſe primò percipiantur Senſu. Reſpondeo, Qualitates quę ſunt Senſibilia propria, ſentiri per ſuas actiones, actio grauitatis & leuitatis ſunt propēſio & motus, ideò per hæc percipiūtur. Sed pulchra emer*Dubitatio.* git Dubitatio, quia Sēſibile propriū non ſentitur per cōmune, ſed vice verſa: grauitas *Solutio.* & leuitas ſunt ſenſibilia propria, motus verò Sēſibile cōmune. Reſpōdeo, Senſibilia propria non ſentiri per cōmunia, niſi ea cōmunia ſint actio propriorū, at motus eſt actio grauitatis, qui motus etiam cū ſit Senſibile commune, ſentitur proximè per ali*Alia inſtātia.* quod propriū, nempè per denſitatem & reſiſtentiam mobilis. Sed inſtatur, quia ſic etiā forma Subſtantialis poterit dici Senſibilis per ſe, quia per motum quem efficit ſentitur. Reſpondeo, rationē non eſſe parem, nam Animalia diuiduntur verè in motorē & mobile, adeò vt Anima per inſtrumentū agat in corpus, & per id moueat externa: de graui non ſic ſe habet, nam mouet externa ſine alio medio, & ideò grauitas di*Tertia inſtantia.* citur Senſibilis per ſe, non autē forma Subſtantialis. Inſtabatur adhuc, quia ratio eſt

prior

prior alteratione. Reſpondeo, eſſe priorem abſolutè; at non in eodem, nam in eodem
eſt poſtrema. Cur autem Ariſtoteles priùs egerit de graui & leui, in libro de primis
Qualitatibus pateſeci. Ex his colligo approbandam non eſſe ſententiam Auerrois in *Aduerſus*
quarto de Cœlo, cont. quadrageſimo, dicentes differentias Elementorum ſumi ex *Auerroë.*
alio Prædicamento à Subſtantia, nam differentiæ ſunt in Prædicamento à latere, &
per reductionem, & ſemper rediguntur ad id Prædicamentum, cuius ſunt differentię.

Opinio & Fundamenta dicentium quattuor primas Qualitates eſſe formas Elementorum. Cap. IIII.

GRæci interpretes ferè omnes de hoc conſentiunt, Qualitates primas
eſſe formas Elementorum, at quomodo ſint formæ, explicatur vario *Opinio*
modo. Nonnulli aiunt, formam Elementi eſſe Qualitatem illam, quæ *Græcorũ.*
primò ei competit, adeò vt calor ſit forma Ignir, humor Aeris, & ſic
de cæteris. Alij aiunt ex duarum Qualitatum concurſu tamquã diffe-
rentiarũ, conſurgere formã Elementi. Nonnulli addunt, etiã grauita-
tem vel leuitatẽ, adeò vt calor, ſiccitas & leuitas, vnà conſpirantes conſtituant formã
Ignis. Galenus in lib. de Elementis, dixit primam materiam & quattuor Qualitates *Galenus.*
eſſe principia rerum: præſertim tamẽ modus ſecundo loco relatus approbatur à Græ
cis, quamuis Simplicius in 2. Phyſicorũ com. 11. tertiũ approbet. Alexander varijs in *Alexãder.*
locis primas quattuor Qualitates dicit formas Elementorum, & præſertim in primo
de Anima, c. de tactu, & ſub initio eiuſdem libri inquit, in Igne calorem & ſiccitatem
formam facimus, & ab ijs, atque in ijs genitam leuitatem.. Idipſum affirmat in ſecun
do Nat. qq. capitulo de Senſu & Senſili, com. 30. Simplicius quoque idipſum ſæpè re *Simplic⁹.*
petit, ut in quinto Phyſicorũ, com. 11. in 7. Phyſicorum, 23. in primo de Cœlo, 36. &
in Prædicamento Subſtantiæ, declarans eam proprietatem quòd non recipiat magis
& minus. Philoponus eiuſdem fuit opinionis, vt elicitur ex Commentarijs librorum *Philoponus.*
de Ortu & interitu, & ex diſput. vndecima, contra Proclum, capitulo quinto, quo lo-
ci ait, dari Qualitates, & Quantitates ad Subſtantiam attinentes, & calorem non eſ-
ſe accidens, ſed differentiam conſtituentem Subſtantiã Ignis. Ammonius, quem Gręci *Ammoni⁹*
interpretes plurimi faciunt, eiuſdem fuit opinionis, nam exponens Prædicamentũ
Quantitatis inquit, Calor in Igne eſt Subſtantialis qualitas; in corpore trina di-
menſio eſt Subſtantialis quantitas. Idipſum ſæpè repetit in Prædicamento Sub-
ſtantię, & Qualitatis. Fundamenta huius opinionis varia ſunt, principaliſſimum *Fundamẽtum principale.*
eſt hoc, quia operatio pateſacit formam, nulla autem operatio Elementorũ eſt, quæ
non prodeat ex primis Qualitatibus, per eas enim inuicem agunt, inuicem permutã
tur, ſimilia generant, mixtumque conſtituunt, quòd ſi loco mouentur, lario quoque
ex primis Qualitatibus pendet, cum ex eis pendeat grauitas & leuitas, & ob id a Sim
plicio & Alexandro, cum primis Qualitatibus nectuntur pro Elementorum cõſtitu
tione. Prętereà, Natura artificioſiſſima eſt, ſuperuacaneis non abundans, & quod ef- *Alterũ.*
ficere valet per pauciora, nõ efficit per plura; at per quattuor primas Qualitates per-
fici poſſunt omnia attinentia ad Elementa, ideò alia non ſunt addenda. Ariſtoteles *Ariſtot. i*
frequenrer id approbaſſe viſus eſt: nam in ſecundo de partibus Animalium, capi-
tulo ſecundo, ait, ſunt enim hęc, vt alio loco expoſuimus, initia Elementorum cali-
dum dico, frigidum &c. Et in 2. de Ortu & interitu, cont. 6. ait, primum quidẽ princi
piũ eſt potentia Corpus Senſibile; ſecundũ, Contrarietates, nẽpè calor & frigus. Ter
tiũ, iã Ignis & Aqua. Cõſpicuè inquit Philoſophus, Elemẽta cõſurgere ex quattuor

primis Qualitatibus,& Qualitates primò in materia recipi,& inde prodire Elemẽta, accidens autem non eſt principium Subſtantiæ,nec prius ea,ſed econtratio. Hinc in cont.16.eiuſdem ſecundi libri,Qualitates appellat Elementa, non dicerentur autem Elementa Subſtantiæ,niſi eſſent Subſtantiæ;Eaſdem in cont.8. nuncupat Differentias,& in cont.36.inquit:Si primę Qualitates eſſent infinitæ,Elementa definiri non poſſent. Quę ſententia non eſſet ueta,ſi eſſent Accidentia, quoniam Subſtantię non definiuntur per Accidentia.Id ipſum lucidius affirmat in duodecimo Metaphyſicę, vigeſimoſecundo, inquiens,Num omnium eadem ſint Elementa, an eſt quidem vt ſic, eſt autem vt non,puta forſan Senſibilium Corporum vt forma calidum, & alio modo frigidum,vt priuatio:materia verò quod potentia hoc primum ſecundum ſe, Subſtantia autem & hoc,& quę ex his duorum ſunt principijs, vel ſi aliquid ex calido & frigido fit vnum,&c.Conſpicuè Philoſophus calorem & frigus ſtatuit principia Subſtantię,ideò in tertio de Anima,cont.decimo,ait. Senſitiuo calidum & frigidum cognoſcit,& quorũ ratio quędam eſt Caro.Pręterea,in ſecundo de Anima,117. inquit quattuor Qualitates eſſe differentias corporis,vt Corpus eſt;at Corpus eſt genus Pręἀicamenti Subſtantię, quare primę Qualitates ſunt differentię Pręἀicamenti Subſtantię.

Auerroes. Auerroes in duodecimo Metaphyſicæ, uigeſimoſecundo ait, calorem eſſe formam quorundam Elementorum. Et in calce digreſſionis in quartum Meteorum,conſpicuè in hanc ſententiam venit,inquiens, conſtate formas mixtorum, non eſſe aliud,niſi complexionem,ſiue Temperamentum medium in vnoquoque eorum, quod ſequitur aliquod accidens eorum,quæ numerauimus. Hæc cõprobantur: quoniam ut docet

Galenus. Galenus in libro de Temperamentis, omnes facultates mixtorum, vt mixta ſunt,ex Temperamentis prodeunt, non ex alio,& noſcentes Temperamenta, noſcimus vires,& vice verſa, & mutatis Temperamentis,mutantur uires; Temperamenta autem ex Qualitatibus primis prodeunt. Demùm eadem ſententia confirmatur

Alexãder. ab Alexandro referente Auerroe, octauo Metaphyſicæ, cont.5.quia id eſt Subſtantia alicuius,quo remoto remouetur eius Subſtantia: at remotionem primarum Qualitatum ſequitur remotio Subſtantię Elementorum, & remotionem Temperamenti remotio Subſtantię mixti, quare Temperamenta,& Qualitates ſunt Subſtautia eorum.

Oſtenditur Qualitates primas non eſſe Formas Elementorum. Cap. V.

Qualitates non eſſe formas Elementorum.

QVattuor primas Qualitates eſſe Naturam, & formam propriam Elementorum,cùm rationi,tùm auctoritati conſpicuè aduerſatur, vbiq; enim ab Ariſtotele inter Accidentia, & Qualitates Tertię ſpeciei numerantur.Eadem dicuntur principia alterationum ad Qualitatẽ attinentium,dicuntur principia ſecundarum Qualitatum,adeò vt eiuſdẽ ordinis,& generis cum illis ſtatuantur.Inſuper uerę ſunt contrariæ, ſunt Senſibilia propria Senſus tactus, Senſus autẽ non percipit Subſtantiam, niſi ex Accidenti, vt dicitur in ſecundo de Anima, ſexageſimoquinto. Maniſeſtè recipiunt magis & minus,quod Gręci negant competere formę Subſtantię.Pręrereà,hę Qualitates in mixtis ſunt Accidentia, adſunt, & abſunt ſine interitu Subiecti, id autem quod vni eſt accidens, alteri non valet eſſe Subſtantia, cum ſit Ens abſolutum, non poſitum in relatione, & per eam variabile. Prætereà, inquit Ariſtoteles ſub initio ſecundi de partibus Animalium, mixtionem non ex Elementis eſſe, ſed ex uirtutibus eorum, calore nimirùm, frigore, & alijs: at ſi hæ eſſent formæ,cum mixtio ſit ex eis,verè & abſolutè dicerentur eſſe ex Elemẽtis,forma enim ea eſt, quę rẽ conſtituit,eique largitur eſſe.Inſuper,in lib.de Senſu & Senſibili inquit.Ignis non

agit,

agit, vt Ignis, ſed ut calidus, at ſi calor eſſet eius forma, agẽs per calorem, verè ageret, vt Ignis eſt. Præterea, 3. Metaphyſicæ. 17. inquit, Quæ verò maximè Subſtantiam ſignificare uidentur, ſunt Aqua, Ignis, Terra, ex quibus compoſita Corpora conſtant, horum autem calores, frigora, & ſimiles affectiones, non ſunt Subſtãtiæ &c. Lucidiſſimè Philoſophus inficiatur, Qualitates primas eſſe Subſtãtiam & formas Elemẽtorum. Pręterea, in octauo Metaphyſicę cont. 5. Qualitates primas ait eſſe non Subſtantias, ſed affectiones Rerum Senſibiliũ, quod clarius affirmat in quinto Metaphyſicæ, enumerans ea quæ ſignificantur nomine Qualitatis: nam cum primo dicat Qualitatẽ dici de differentijs Subſtantię, ait mox, Qualitates etiam dici affectiones Subſtãtiarum mobiliũ, ut calor, frigus, albedo, nigredo, grauitas, & leuitas, manifeſtè Philoſophus quattuor primas Qualitates contradiſtinguit à differentijs Subſtãtiæ, & inquit eas eſſe affectiones, non ſecùs ac calores; & in cont. 6. ſecundi de Ortu & interitu, aduerſus Empedoclem ait, quod ſi Elementa inuicem non mutarentur, non daretur alteratio, at alteratio ad Pędicamentum Qualitatis pertinet. Pręterea, in primo, de Ortu & interitu, 24. conſpicuè ſtatuit huiuſmodi Qualitates Accidẽtia, inquiens in mutatione Elementorum ſeruari nonnunquam communes affectiones, vt frigus, & perſpicuitatem, Subſtantiam verò mutari totam. Et in ſeptimo Phyſ. mutationẽ huiuſmodi Qualitatum ait eſſe alterationem. Nec dicendum eſt cum Simplicio, quòd ſit alteratio pro via, mutatio autem ſubſtantię pro termino, nam in motu via non differt ab eius termino, niſi per magis & minus. Præterea, inquit Philoſophus in calce 4. Meteorum, actionem formę Ignis magis latere, actione formæ Carnis & Mixtorum, quæ ſentẽtia eſſet falſa, ſi calor eſſet forma Ignis, cum actio caloris ſit manifeſtiſſima. Præterea, ſi quattuor Qualitate, eſſent formæ Elementorum, Temperamenta ex eis conſurgentia eſſent formæ Mixtorum, quod fatetur Galenus, qui putans Qualitates eſſe formas Elementorum, etiam cenſet Temperamenta eſſe formas Mixtorum, quod tamen eſt falſum, quia Temperamenta percipiuntur Senſu, & prædita ſunt omnibus conditionibus Accidentiũ. Immò ſi quattuor primæ Qualitates eſſent formę Elemẽtorũ, quia illæ ſunt Accidentia, cogeremur cum veteribus Philoſophis aſſerere, ſolã Materiam eſſe Subſtantiam, formas autem omnes eſse Accidẽtia, quoniam in formis ſubordinatis quales ſunt primæ, tales ſunt cæterę, quę eas ſequuntur: quare ſi primæ formæ Elementorum ſunt quattuor, Qualitates etiam, Temperamenta, & ſequentes formæ Mixtorum, erunt Qualitates, & Accidentia. Hinc Galenus ſequens principia ſua in lib. quòd Animi mores ſequantur Tẽperamentum, Animam quoque nil aliud eſſe, niſi Temperamentum exiſtimauit. Inſuper, Temperamento non eſse formã Mixtorum, ex eo redditur notum, quia mixta frequenter inſignibus quibuſdã facultatibus inſpiciuntur prędita, quæ ex ſolo Temperamento prodire non poſsunt, ideò exiſtimandum eſt, præſtantiore aliqua forma ea eſse prędita, cui Temperamentum ſit inſtrumentum, vt dum Herculeus Lapis trahit ferrum, Ambra paleas: & pręſertim id fateri cogimur, cum appareat corpora varia, eodem Temperamento prędita, varijs facultatibus eſse ornata. Colligamus itaque, Qualitates primas eſse Accidentia, & non eſse Naturam, & Formã Subſtantię Elementorum.

Carpitur Simplici.

Concluſio.

Reijciuntur

Reijciuntur ſolutiones, quibus Græci vtuntur pro ſeruanda ſua opinione. *Cap. VI.*

VT veritas lucidior fulgeat, & fundamenta, eius firmiora reddantur, perpendendi ſunt modi quibus Græci vtuntur, vt ſuam Sententiā tueantur, & aduerſis rationibus ſatisfaciant; Nā dum oſtenditur eas Qualitates eſſe Accidētia, & ob id nō eſſe Subſtantias & formas Elemētorum. *Ammonius.* Reſpondet Ammonius in Prędicamento Subſtārię, inquiēs, eas poſſe dupliciter conſiderari. Primò, vt ſuſcipiūtur in Subiecto & materia, Quāta ac ita ſunt Accidētia. Secundò, vt cōplent naturā Elementorū, & ita sūt Subſtātiæ, adeò vt ſint mediæ cuiuſdā cōditionis. Inſuper, inquiunt cōſequutionē hāc carere neceſſitate, ſunt Qualitates, igitur non ſunt differentiæ completens Subſtan- *Simplicius.* tiā: nam inquit Simplicius in primo de Cœlo, 36. Ariſtotelem differentias non nūcupare Subſtantias, vt patet ex prędicamēto Subſtantię, & ex 5. Metaphyſicæ, dū differentias numerat inter Qualitates, & in Quale prædicari affirmat. Inſuper, addunt alij, paſſionem dici tum de forma, tum de actione eius, & magis dici de actione, quæ in recipiente eſt paſſio: Hoc eliciunt ex Auerr. octauo Metaphyſicæ, 5. dicente, & ſcire debes, quod actio formæ Ignis eſt calor maximus, & motus ad ſupera, calor igitur in Igne eſt ſicut ſectio gladij ad gladium, & actio manus ad manum, non quaſi ablatio in ablato, &c. Conſpicuè Auerroes calorem accipit pro actione, ideò inferunt facultatem calefaciendi eſſe formam Subſtantiæ, actum verò eſſe Accidens: nam formæ Elementorum cum ſint imperfectiſſimæ, actionem edunt mouentem Senſum, ita calor alterat per actum qui eſt Accidens, generat verò per formam Subſtantiæ, & idem eſt agens diſponens, & inducens formam. Præterea addunt, quia formæ Elementorum imperfectæ & mediæ ſunt, ideò ſunt Subſtantiæ Elementorum, Accidentia uerò mixti, quod eis competit ob mixtionem: nam in Elementis inueniūtur ſummè, in mixtis remiſſę, & eis competunt tanquam propriæ, his vt aduenæ & alienæ: aiūt etiam Subſtantiæ, nec ſecundum materiam, nec ſecundum formam, nec ſecundum compoſitum competere contrarium, ſed ſecundum differentias, quæ à forma differunt, forma enim conſurgit ex genere, & differentijs: hoc dicitur à Simplicio in ſecundo Phyſicorum vndecimo, in primo de Cœlo, 36. necnon à Philopono in primo de Ortu & *Philoponus.* interitu exponente contextum 22. & 49. Philoponus tamen per modum loquendi differt à Simplicio, quatenus inquit Subſtantiæ competere contrarium ſecundum formam, ut etiam ex ſentētia Alexandri dixit Auerroes: in primo Phyſ. 52. Ratio differētię eſt, quia Simplicius conſiderauit formam totius, Philoſophus verò & Alexander, differentias & formam partis. Inſuper aiunt, Subſtantiam recipere magis & minus, non ſecūdum formam conſurgentem indiuiſibiliter ex differentijs, ſed ſecundū differētias, omnis enim forma in indiuiſibili eſt poſita, vt ait Simplicius in 3. de Anima, ſexto Phy. & ſępè alibi. Ideò in quinto Phyſ. cont. quinto ait, Si appareat tempus aliquod pro ortu requiri, id non ortus eſt menſura, ſed motus earum formarum, & alteratorum quę ſunt in ortu, adeò ut permutatio in calido, & alijs Qualitatibus antequā conſurgat ex eis forma, dicatur Alteratio: dum autem ſubitò forma conſurgit, dicitur Generatio. Rationem, qua oſtenditur non eſſe Subſtantias, quia percipiunt Senſu, vario modo ſoluunt. Primò aiunt, Senſu percipi differētias, non Formam, & Subſtantiam. Inſuper aiūt, percipi nō eas, ſed actiones earū, vt etiā dixit Auerroes in ſecundo de Anima, 108. de graui & leui. Præterea aiunt, differentias Subſtātię poſſe accipi ex *Euerſio ſolutionum.* alio Prædicamento. Hę diſtinctiones & Solutiones quibus viri docti vtuntur, pro ſeruanda ſua opinione, tamen conſpicuè ſunt abſurdæ, ut potiùs comprobationes aduerſæ ſententiæ, quàm defenſiones propriæ opinionis iudicari mereātur, Nam primò, aſſetere eas Qualitates diſtincta conſideratione eſſe ſubſtantias, & Accidentia, abſurdū

eſt:

eſt: quia Subſtantia eſt Ens abſolutum, non ſequens noſtram conſiderationem, & qualis eſt vni, talis eſt omnibus, id enim quod per ſe & abſolutè eſt tale, ad quodcunque referatur, ſemper eſt tale. Inſuper, dicere quòd vni ſint Accidentia, alteri ſint Subſtantiæ, & quod differentiæ ſint Accidentia, & Subſtantiam compleant, eſt pugnantia enunciare: Si enim ſunt Accidentia non valent conſtituere Subſtantiam, cum nil extendi valeat vltra propriũ gradũ, Hinc Ariſt. in primo Phyſ. tanquã abſurdum deſerit, quòd ex non Subſtantia fiat Subſtãtia, & quod non Subſtantia ſit prior quàm Subſtantia, quod tamen hi tanquam verum enunciant. Et quamuis differentiæ dicantur in Quale, id tamen eſt Quale ad Eſſentiale attinens, non Accidens. Et confirmatur per Ariſt. ſeptimo Metaph. 43. dicentem, differentiam poſtremam eſſe totum id quod res eſt, at accidens non eſt eſſe Subſtantiæ. Præterea, aſſere differentias eſſe contrarias, & recipere magis & minus, non autem formam & Subſtantiam, eſt pugnantia proferre: quia quales ſunt differentiæ, tale eſt conſtitutũ ex eis; nam eius conditio ex conſtituentibus, & principijs prodit ideò conditiones principiorum etiam ſeruantur in conſtituto ex illis, & præſertim, quia differentiæ explicant Eſſentiã Rei, quare ſi explicantia ſunt Accidentia, etiam id quod explicatur erit Accidens. Hinc rectè Porphyrius dixit, quia differentia conſtituit Eſſentiam rei, non recipit magis & minus. His accedit, quod quibuſcunque competit contrarietas, ſemper ea in differentijs eſt poſita, omnis enim contrarietas ex differentijs oritur, diuidentibus genus in oppoſita, quare ſi differentijs Subſtantiæ competit vera contrarietas, eadem dicitur etiam competere Subſtantiæ. Præterea, aſſerere actiones eſſe Accidentia, & Senſu percipi, formas verò ex quibus prodeunt eſſe Subſtantias, eſt in re conſpicua conſpicuè hallucinari: nam Actiones Senſibilium propriorum, ſunt imitationes & repræſentationes eorum, ideò, quales ſunt actiones, tales ſunt formæ, & præſertim dum actiones ſunt vniuocæ, & diriguntur ad ſimilis productionem, veluti quales ſunt actiones colorum, tales iudicamus colores, quare ut actio Caloris nempè Calefactio eſt Accidens, ita Calor iudicandus eſt Accidens. Confirmatur, quia dum Ariſt. quattuor Qualitates inter Accidentia numerat, non earum actiones conſiderat, ſed formas, vt in Subiecto reperiuntur, hinc eas appellat affectiones Corporum Senſibiliũ, vt patet ex locis relatis. Confirmatur, quia Obiecta noſtrorum Senſuum non ſunt actiones, ſed formæ, quę in Subiecto ſunt, & ob id Senſus dicitur recipere ſpecies ſine materia, & iudicare Qualitates exiſtentes in Subiecto per earum actiones, nõ autem iudicare Subſtantiam niſi ex Accidenti. Præterea, actio pro forma ſumpta, non differt a termino ad quem, qui eſt forma, niſi per magis & minus, quare ut actio Vniuoca eſt Accidens, ita Forma quæ eſt terminus ad quem, conſimilis formæ agenti, iudicanda eſt Accidens. Demum, aduerſus horum ſententias conſpicuè pugnant verba Philoſophi in lib. de Senſu & Senſili, dicentis, res agere, hoc eſt, in externa proximè operari, non vt tales, hoc eſt per formam eas conſtituentem, ſed per ſuas contrarietates; ſic Ignis non agit vt Ignis, ſed ut Calidus. Et pro notitia clariore eius loci, animaduertendum, quòd Igni uaria valemus tribuere. Primò, quòd generet Ignem, & hoc ei competit ut Ignis. Secundò, quòd calefaciat, & hoc facit vt calidus: hinc omne calidum calefacit, quamuis non ſit Ignis. Tertiò; quòd proximè in externum agat, quod ſimiliter ei competit per eius Qualitates. Quartò, operatur pro mixti conſtitutione, quod ei competit vt Elementum eſt. Forma itaque Ignis dirigit inſtrumenta, & generat Ignem, Calor proximè agit in externum calefaciendo illud: at ſi calor eſſet forma Ignis, tunc calefaceret vt Ignis, quòd negat Ariſt.

Porphyrius.

Obiecta Senſuũ nõ ſunt actiones, ſed formæ.

Ignis agit vt calidus, ut ignis, & vt Elementum.

Qua

Quæ ſint formæ Elementorum Opinio propria: Cap. VII.

Tres Concluſiones. EX euerſione obliquarum opinionum, facile eſt rectiorem elicere, vt quod lucidius fiat, tres profero Concluſiones. Prima eſt: Nec grauitas, nec leuitas cum Auerroe, nec quattuor primę Qualitates cũ Gręcis iudicari debent vel Formæ, vel Differentiæ formam conſtituentes Elementorum, vt abſolutè ſunt Corpora Phyſica. Altera eſt: dum inuicem comparantur opinio Auerrois, & ea Græcorum, ea Græcorum pręferenda eſt opinioni Auerrois. Tertia eſt: Verę formę Elementorum ſunt quid diſtinctum a relatis, quę dum Simplicia Corpora conſiderantur, vt ſunt Elementa Mundi, rectè per graue & leue circumſcribuntur: dum verò conſiderantur vt Elementa mixtorũ, & inuicem permutantur, rectè circumſcribuntur per quatuor primas Qualitates.

1. Cõcluſ. Prima Concluſio ex pręcedentibus eſt conſpicua. *2. Concluſio.* Altera oſtenditur: quia forma rectiùs circumſcribitur per Accidens prius & ei proximius, quàm per diſtantius: quattuor Qualitates primę ſunt priores graui & leui, vt ſuo loco pateſeci: quare per eas rectiùs circumſcribuntur formę Elementorũ, quàm per graue & leue. Prętereà, quattuor primę Qualitates omnes ſunt extremę, & Elementis competunt ſummę, graue & leue ſunt extrema, in extremis Elementis, media in medijs, ideò illę magis patefaciunt conditionem ſimplicem Elementorum, quàm hę. Prętereà, id pręſertim patefacit forma, quę eſt natura Elementorum, quod inſeruit pro opere maximè conſentaneo naturę; at huiuſmodi operatio eſt generate ſimile, quod Elementis competit per quattuor primas Qualitates; ideò hæ præſertim patefaciunt & circumſcribunt eorum formam. Demùm Elementa priùs loco mouentur per quattuor primas Qualitates, quàm per graue & leue, quoniam quod eſt cauſa cauſæ, eſt cauſæ pendentium ex ea: quattuor primæ Qualitates ſunt cauſæ grauitatis & leuitatis: quare & lationis pendentis ex eis.

Quo ſententia Auerr. poſſit præferri. Ex aduerſo tamen ſententia Auerrois præferri poteſt, quatenus latio proximiùs pendet ex graui & leui, per quam lationem ſimplicia corpora ſunt Elementa Mundi, & priora ſcriptis, ut ſunt Elementa mixtorum; hinc iure Ariſtotelis priùs egit de graui & leui, quàm quattuor primis Qualitatibus.

3. Concluſio. Dicebatur Tertiò, veras formas Elementorum eſſe quid diſtinctum ab enumeratis, quod patet ex priùs dictis: & quoniam commune eſt omnibus Subſtantiæ formis vt lateāt, & eluceſcant per opera, ideò addebam formas Elementorum, vt ſunt Elementa Mundi, rectè circumſcribi per graue & leue, & quoniam ita conſiderantur in lib. de Cœlo, proptereà in eo libro ſermo eſt de graui & leui, nam propriè & proximè hæc ſunt principia lationis, & propenſionis Elementorum, per quam ſuo ordine Mundum conſtituunt. At dum conſiderantur vt principia ſunt generationis & mixtionis, quod fit in lib. de Ortu & interitu, rectè circumſcribuntur per quattuor primas Qualitates, quod ſeruatur in eo libro.

Concluſio. Ex his colligo, quod cum Ariſt. modò per graue & leue, modò per quattuor Qualitates circumſcribat formas Elementorum, quia omnes non poſſunt iudicari formæ, cum vnius vnica ſit ſubſtantiæ forma, iure putandam eſſe, nil eorum verè & abſolutè eſſe formam, ſed circumſcribere id latens, quod rę vera eſt forma abſoluta quattuor Elementorum.

Solatio

Solutio aduerſarum Rationum. *Cap. VIII.*

AT rationes aduerſę facilè diluãtur,& illæ præſertim,quæ pro opinione Græcorũ relatę fuerunt,accipiendũ primo id,quod in lib.de Qualitatib.primus declaratũ ſuit, nimirùm quattuor primas Qualitates ob varia earum munera varijs nominib.fuiſſe denotatas,nam cũ primò abſolutæ ſint, Qualitates paſſibiles nuncupatæ ſunt: deindè ab Ariſt.materiæ mixtorũ,Elementa,cauſę Elementorũ,affectiones,& differentiæ: nomen autẽ differentiæ eis cõpetit. Primò, quia ſunt differentiæ corporũ tangibilium,vt tangibilia ſunt. Secundò,quia circumſcribũt formas Elementorũ. Tertiò,quia proximè reddunt corpora inuicem permutabilia, & miſcibilia, tãquam inſtrumenta neceſſaria. Accipiendum ſecundò,ꝙ cum hæ Qualitates neceſſariò cum formis Elementorũ connectãtur,& ſupponantur ab illis pro diſpoſitione neceſſaria materiæ,inde oritur,quod illis demptis, pereunt Elementa,vt etiã deſtructis Tempe ramentis,pereunt formæ mixtorũ,adeò vt pereant Elementa & mixta ob Qualitatũ & Tẽperamentorum interitum,non proximè,ſed per conſecutionem,quatenus illis peremptis abolentur formæ, quarũ interitum proximè ſequitur interitus compoſiti,quod rectè explicauit Auerroes 8. Metaphyſicæ contex.5.& 3. Cœli,67. Ex his facilè eliciuntur Solutiones aduerſarum Rationum. Dicebatur primò, nullam Elementis competere operationem,pro qua non ſunt ſatis primæ quattuor Qualitates. Reſpondeo, id aſſumptum eſſe falſum, nam generationis conſimiliũ quattuor Qualitates non valent eſſe principale principium, quia principale principium generationis Subſtantiæ debet eſſe Subſtantia. Similiter ipſius mixti non valent eſſe principalia Elementa, quia Elementum Subſtantiæ debet eſſe Subſtantia, & propterea ſolùm iudicari debent idonea inſtrumenta, non principalia principia, veluti etiam dixit Ariſt.in .2 de Anima,& in ſecundo de partibus Animalium,de calore relato ad Animam: quamuis enim calor videatur efficere opera Animæ nutrientis, non tamẽ eſt Anima,nec principale principium, ſed inſtrumentum, hoc eſt commune omnibus Subſtantiæ formis, quod in externum non agant, niſi per aliquod Accidens intermedium,tanquam per inſtrumentum, quare cum quattuor Qualitates proximè agant in externum,non ſunt iudicandæ formę Subſtantiales,ſed Accidentia,ita Natura nec abundat ſupetuacaneis, nec deſerit principalia & neceſſaria principia. Addebatur, Ariſt. id ſenſiſſe, quia Qualitates nuncupat differentias Elementorum, & Elementa mixtorum,patet ſolutio ex dictis. Dicebatur Ariſt.in ſecundo de Ortu & interitu,ſtatim poſt materiam numeraſſe quattuor Qualitates, de formis autem Elementorum nullam feciſſe mentionem. Reſpondeo,Qualitates vt diſponentes materiam, antecedere formas Elementorũ, vt verò eorum affectiones & inſtrumenta, ſequi. De formis Elementorũ non eſt facta diſtincta mentio. Primò, quia circũſcribuntur per Qualitates. Secundò,quia vt diſtinctè a Qualitatib. includuntur in tertio gradu,cum.n.Philoſophus dicat primò dari materiã, ſecundò contrarietates, tertiò Elementa, per Elementum denotat formam ea conſtituentem, qua præſente, dicitur adeſſe Elementũ,immò,ſi Qualitates eſſent formæ, tertius gradus non diſtingueretur a ſecundo. Inſuper, Philoſophus eo loci numerat principia attinẽtia ad materiã, Qualitates vt diſponẽtes ad materiam pertinent,formę ſeorſum nõ erant numerandę,ſed Elementa cõſtituta ex illis,quia hęc ſunt materia mixtorum. Afferebatur auctoritas ex 12.Metaphyſicę,22. Reſpondeo, eo loci ab Ariſtotele calorem & frigus dici formas,& Subſtantias,tum quia formam circũſcribant,tum inſuper, quia veteres putarũt eſſe formas. Exẽpla autem frequenter afferuntur ab Ariſt. ex opinione aliorum. Addebatur, auctoritas Auerrois ex degreſſione in quintum Meteorum,aſſerentis,formas mixtorum nil eſſe præter Temperamentũ. Reſpondeo,per dicta in locis pro-

Primũ qđ accipitur.

Alterũ ꝙ accipitur.

Diluuntur aduerſæ rationes.

Ariſtot.

cis proprijs eſſe explicanda, quę obiter dicuntur in alienis; Sæpè Auerroes damnauit opinionem Alexandri, quòd Qualitates primæ ſint formę Elementorum, & ſoluit rationes eius, ut in 8. Metaphſiſicæ cō. 5. & 3. Cęli, adeò ut minimè ſuſpicari valeamus Auerroem fuiſſe illius opinionis. Quare vel dicendum, id protuliſſe ex ſententia Alexandri, vel quòd per complexionem & mixtionem denotauerit formam mixti ex mixtione conſurgentem, quæ per Temperamentum circunſcribitur. Dicebatur, omnem facultatem mixtorum ſequi Temperamentū, pateſeci oppoſitum de nonnullis principalibus facultatibus. Inſuper dico, ſequi Temperamētum ut Diſpoſitionem, ut Inſtrumentum, & ſecundum Senſum, non autem primò, & ſecundum Rationem.

An formæ Elementorum recipiant magis, & minus, afferuntur Rationes pro vtraque parte. Cap. IX.

Formas Elementorū non intendi et remitti.

VT diſtinctiùs fulgeant formæ Elementorū, & pateat quō ex eis prodire valeant formę Mixtorū, neceſſarium eſt pręnoſcere, an recipiāt magis & minus, quod ſatis eſt difficile cognitu, & opiniones ſunt variæ; Nā quòd id eis nō cōpetat, primò, enunciatur ab Ariſt. in Prędicamēto Subſtantię, dicente, Subſtantiā nec intenſionis, nec remiſſionis eſse capacē. Id confirmatur, quoniā carēs cōtrario, nō recipit magis & minus, id enim fit per contrarium, vt ſæpè ait Philoſophus; Subſtantia caret contrario; quare nec magis, nec minus recipit. Inſuper, ſi formæ Elementorum reciperentur in materiam per gradus & cum ſucceſſione, tunc ad Subſtantiam eſset motus, quod inficiatur Philoſophus in 5. Phyſ. quarto. Hinc D. Thom. & Græci aſserunt, formas Elementorum nec magis, nec minus recipere. Ex aduerſo, Sēſus, Ratio, & Auctoritas, nobis pateſaciūt oppoſitum.

Pro parte aduerſa.

Senſus hoc nobis indicat, cum inſpiciamus inueniri Elementa non pura, & magis vel minus ſincera, inſpiciamus Accidentia comitantia formā, & eam circūſcribentia, vt quattuor primas Qualitates; & grauitatem ac leuitatem, intēdi & remitti. Inſuper id patet Ratione; quoniā formæ ordinatæ pro conſtitutione ſequētiū formarū, debēt recipere magis & minus, alioquin nō poſsent ꝑ variā remiſſionē multiplex genus aliarum formarū parere: Formæ Elementorū paratæ ſunt pro cōſtitutione formarū mixtorum, quæ multiplices ſunt, quare oportet vt per varias mēſuras & remiſſiones ad eas producendas conſpirent, quod eis nō poſset competere, niſi intenderentur & remitterentur; veluti nec medij colores, nec medij ſapores conſurgere poſsēt, niſi extremi remitterentur, nam medium conflatur ex extremis, & quia extrema ſincera & pura nequeunt ſeruari ſimul, ideò neceſse eſt, vt remittantur.

Ariſt.

Hanc veritatem ſæpè Ariſt. patefacit in lib. de Ortu & interitu, nam in primò lib. cont. 84. inquit, mixtum eſse poteſtate aliquid miſcibilium, quæ erant antequam miſcerētur, & non deſtruuntur, nec ſeruantur actu, &c. His uerbis indicat, ſeruari cū remiſſione. Quod confirmat cont. 88. inquiēs, miſcibilia mutuò pati, mutari ſui natura in dominans, & non fieri alterum, ſed medium & commune, & in Epilogo colligit, miſcibilia pro mixti conſtitutione nec debere interire, nec ſeruari eadem, quæ priùs, & clariùs in ſecundo lib. cont. 48. inquit, ea quæ miſcentur minuere ſibi mutuò excellentias, nec manere ſolam materiam, nec alterum contrariorum actu penitùs, ſed fieri medium, & in calce contextus addit, & primò quidem Elementa ita tranſmutantur, ex his autem carnes, oſsa, & ſimilia fiunt, calido facto frigido, frigido autem calido, dum ad medium ueniunt, quod neutrum eſt; id autem medium eſt multiplex, & non indiuiduum, &cæt. Hæc dum rectè accipiuntur, & non peruertuntur, conſpicuè patefaciunt formas Elementorum intendi & remitti. Nec ualemus dicere, ſolùm remitti Qualitates, quoniam medium conſurgens nedum eſt temperamētum, & Qualitas,

ſitas, verum inſuper forma mixti, quæ Subſtantia eſt, & præſertim, quia id conſtituit medium & remittitur, quod eſt miſcibile, huiuſmodi autem ſunt formæ & Subſtātiæ Elementorum: inquit enim Philoſophus, miſcibile eſſe aptum ſeorſum ſubſiſtere; Inſuper, id confirmatur per Ariſtotelem in ſecundo de Ortu & interitu, 22. dicentem, hæc quæ Elementa appellantur, non eſſe ſimplicia, ſed mixta, nō eſſe Aerem, ſed Aereum, quod non contingeret, niſi formæ Elementorum remitterentur, veluti nō dicimus id de Animalibus, quia Animæ non remittuntur. Pręterea, natura nulli gradum prætermittit inanem, ideo non debet dari tranſitus ab Accidentibus ad Animas, niſi per formas quaſdam medias, participantes conditiones extremarum: huiſmodi ſunt formæ Elementorm, & formæ mixtorum conſurgentium ex eis, quæ quatenus tradūnt eſſe ſimpliciter, ſunt Subſtantiæ, ut autem intenduntur & remittuntur, habent aliquid commune cum Qualitatibus primis, & Accidentibus, & adeo ſunt illis proximæ, ut Græci interpretes, & Galenus ab eis illas non ſecreuerint; Hinc rectè dixit Auerrois in tertio de Cœlo, 67. Niſi formæ remitterentur, nil gigneretur forma diſtinctum ab illis, non enim ex formis non aptis remitti, noua forma cōſurgere valet. *Auerr.*

Opiniones variæ, & euerſiones quarundam.
Cap. X.

DE propoſita difficultate tria ſunt opinionum Capita, duo extrema, & vnum medium, nonnulli enim abſolutè inquiunt nullam Subſtantiæ formam recipere magis & minus. Alij ex aduerſo inquiunt omnem. Quidam ſe medios conſtituentes, aiunt, quaſdam recipere, alias minime. Primum caput approbatur à D. Tho. putante nullam formam Subſtantialem recipere magis & minus, ob rationes primò à me relatas. Græci de concluſione conſentiunt cum D. Thoma, diſſentiunt de modo: nam Gręci conſiderantes formam totius, conſurgentem ex genere & differentijs, inquiunt; quòd quamuis differentiæ recipiant magis & minus, tamen forma conſurgens indiuiſibilis eſt, & ideò recipiunt magis, & minus, ut Accidentia ſunt, non vt ſunt Subſtantiæ, vel Subſtantiam conſtituunt; Hoc dicitur ab Ammonio, in prædicamento Subſtantiæ, à Simplicio in ſecundo Phyſicorum commento nono, & in quinto Phyſicorum undecimò, necnon ab Alexandro ſeptimo Metaphyſicę, 17. At D. Thom. id negat, etiam de differentijs: nam differentiæ, formę ſunt. Hęc opinio ex parte Concluſionis, nempe quod formę Subſtantiales nō recipiāt magis & minus, falſa eſt, ut declaraui. At adhuc magis eſt falſa ex parte modi approbati a Græcis: nam dicere differentias recipere magis & minus, non autem formam, eſt pugnantia proferre, vt enim ſe habet de differētijs, ita de forma conſurgente ex eis. Similiter abſurdum eſt aſſerere, quòd recipiant magis & minus, ut Accidentia, non autem ut Subſtantiam complent. Si enim ſunt Accidentia, non valent complere Subſtantiam, & cum pro abſoluto ſint idem, non valemus dicere quod vno modo ſumpta non recipiant, altero recipiant magis & minus. Præterea inquit Simplicius in ſeptimo Phyſicorum, formam ſubſtantiæ in indiuiſibili eſſe poſitam, quia ſe habet ut de domo, cuius forma dicitur conſurgere in appoſitione ultimæ tegulæ momento, at ſi id eſſet, tunc quæuis exigua mutatio in menſura Qualitatum conſtituentium Elementa, erit interitus Elementi, & in Vniuerſo nullo pacto inuenirentur formę Elementorum, quia (concedente id Simplicio) Elementa ſincera non dantur, & ideò non dabitur ea indiuiſibilis menſura conſtituēs Elementum, nec poterimus dicere quid ſint hęc Elemēta, quę in Vniuerſo inueniuntur, ut ſi ſit Aqua, nam ea non erit Aqua, cum careat Aquæ forma, nec erit mixtum, cum

Tria opinionum capita.

D. Thom.
Græci.

Euertitur ſententia Grecorum.

non prodierit forma mixti ex mixtione, quæ forma mixti ex eius ſententia etiam non recipit magis & minus, non itaque approbanda eſt ea ſententia, quòd formæ Elementorum non recipiant magis & minus. Propterea eſt opinio ſecunda ei aduerſa, quòd omnis forma Subſtantiæ, quæ in materia recipitur, ſuſcipiat magis & minus.

Opinio 2. Omnē formā intendi.

Huius opinionis fuit Antonius Andreas in vndecimo Metaphyſicæ, quęſtione vnica, & ſunt ferè omnes qui ſequuntur Scotum, hi aiunt, formam Subſtantiæ dupliciter conſiderari, vel ſecundum ſe, vel vt recipitur in materia, ſiue quod idem eſt, vel ſecundum gradus eſſentiæ, vel exiſtentiæ, ſecundum ſe, & per gradus eſſentiæ non recipit magis & minus, ſed vt in materia recipitur, & per gradus exiſtentiæ diſtinctionem eliciunt ex Ariſtotele in octauo Metaphyſicæ, contex. decimo dicentem: Formas & Eſſentias rerum, eſſe vt numeros, & in indiuiduo eſſe poſitas, ſed ſiquidem quæ cum materia, hoc eſt recipiunt magis & minus, ut in materia recipiuntur.

Ariſt.

Confirmatio.

Confirmatur: quia materia & forma ſunt ad aliquid, & alterius formæ altera eſt materia, vt dicitur in ſecundo Phyſicorum vigeſimoſexto, quare cum materia per uarios gradus paretur pro forma, etiam forma per uarios exiſtentiæ gradus in ea recipietur, quod nobis patefaciunt opera formarum in materia exiſtentium, quæ recipiunt magis, & minus.

Euerſio.

Hanc opinionem etiam approbandam non puto. Ratio eſt; quia remiſſio tributa eſt formis, ut ex eis formæ aliæ prodire ualeant, uel ad uarias ſubſequentes diſponant, de Anima non ſic ſe habet, nō enim ex Animarum mixtione, debent aliæ formæ prodire, nec debent diſponere ad varias ſubſequentes formas materiatas, cum poſtremæ ſint, & propterea carent ratione, & fine, ob quem debeant recipere magis & minus. Præterea, cum Animæ ſint formæ materialium perfectiſſimę, cuiuſdam totius completi conditionem includētes, ſatis ſupra materiam eleuatæ, magis cæteris indiuiſibiles iudicari debent, nam ut inquit Ariſtoteles in ſecundo de Anima, Plantarum Anima ita eſt una, ut potentia ſit multiplex, & diuiſa Planta, Anima redditur actu duplex; ſeruans ſemper rationem totius, unius, & perfecti, hinc unam in corpore ſibi principem ſedem expoſcit, quod inferioribus formis non competit. Præterea, cum Ariſtoteles, in Prædicamento Subſtantiæ dicat, eam non recipere magis, & minus, ſecundum hanc opinionem ea proprietas nulli Subſtantiæ competeret. Inſuper, Anima non eſt prædita aliqua oppoſita forma eiuſdem gradus, per quam ualeat remitti, ut præditæ ſunt formæ Elementorum. Demùm non omnis forma Accidētium recipit magis & minus, ut aſſeritur ab Ariſtotele de figura, & alijs quare longe minus omnis forma Subſtantiæ quæ eſt perfectior, & de qua id negat Ariſtot.

Opinio 3. & media.

Propterea eſt opinio tertia & media, quę eſt Auerrois in 3. de Cœlo, 67. & alibi, dicentis, formas Subſtantiæ Elementorum recipere magis, & minus, non autem alias, cum enim formæ Elementorum ſint infimæ, & medient inter accidentia & formas Subſtantiæ perfectiores, etiam participant conditiones extremarum. Auerroem mox ſequuntur alij multi;

Euerſio in parte.

Quam opinionem omni ex parte approbandam non puto, nam quod formę Elemētorū recipiāt magis & minus aſſirmo, & iā eſt oſtenſū, ſed addo ēt formas mixtorum infra Animam poſitarū tales eſſe: nam formæ materiatę ſunt triū graduū, vel ſunt ſimplices & primę, ut illæ Elementorū, vel cōſurgūt ex earū mixtione, vt formę mixtorū, uel mixto ſuperueniunt, ut Animæ.

Materiatę formę triū graduum.

Quemadmodum formæ Elementorū recipiunt magis & minus, ita id ipſum cōpetere exiſtimo formis mixtorū, & Ratio eſt cōſpicua omnis enim forma cōſurgens ex formis quæ magis & minus recipiunt, neceſſariò intenditur, & remittitur, huiuſmodi ſunt formę omnes mixtorū, nam prodiens ex alio, ſeruat conditionem eius ex quo prodit, & hoc patet inductione de Coloribus, Saporibus, & Odoribus medijs, qui cū cōſurgāt ex extremis recipientibus magis & minus, ēt id ſeruāt. Inſuper, omnis forma parans pro uarijs ſubſequentibus formis, debet recipere magis & minus, formæ mixtorū ita ſe habent, parant enim pro uarijs Animis. De Anima autem ſecùs ſe habet, ea enim nec conſurgit ex mixtione,

ne,ſed mixto per actionem agentis ſuperuenite dicitur,nec parat pro ſubſequentibus materiati formis.Hinc Ariſt.in primo de Anima 65.inquit, ſi Senex reciperet oculū Iuuenis,videret vt Iuuenis,indicans formas mixtorum remitti, non autem Animas. Hoc patet de Metallis,quę conſpicuè magis & minus recipiunt,& aurum vel purius, & maioris precij,vel impurius eſt.Hoc tamen verum eſt, quòd formę mixtorum non ita intenduntur,vt formę Elementorum, quę intenduntur & remittuntur per formas oppoſitas:nā formę mixtorum,non ita habent oppoſitas,ſed intenduntur & remittūtur per conſecutionem,& per intentionem formarum Elementorum, ex quibus conſurgunt,vt etiam Colores, Sapores,& Odores medij.Prætereà,approbandam nō puto rationem, qua Auer. oſtendit formas Elementorum intendi, nam ait id accidere, quia mediant,ut retuli;At hæc non eſt potiſſima Ratio,nec neceſſaria, quia non omnes formæ Accidentiū recipiunt magis & minus,ut Relationes quæ ſunt imperfectiſſimæ,magna ex parte nō id recipiunt, quare non eſt verum,formas Elementorum remitti,quia inclinant ad cōditionē Accidentiū,ſed potiùs, quia ſunt formę prędictę cōtrarijs eiuſdem gradus,paratę pro conſtitutione ſequentium formarum mixtorum.

De Metallis.

Opinio propria de intenſione & remiſſione formarum Subſtantia. Cap. XI.

Cvm cæteræ opiniones ſatis dubiæ apparuerint, ideò vt referam quod ſentio, duas profero Cōcluſiones, Prima eſt,Anima non recipit magis & minus. Altera eſt,Formę infra Animā poſitę recipiūt magis & minus. Prima Cōcluſio oſtēſa eſt per ea quæ dixi aduerſus opinionē Antonij And. Secūda,per ea quę dixi aduerſus duas alias opiniones. At pro exactiore notitia conſiderandum,Gradus eſſe duplices,uel eſſentiæ rerum,uel exiſtentiæ.Gradus eſſentiæ,in duob.locum habent, vel in natura ab vno, ut in perſpicuo,vel in vniuoca,vt in corpore Phyſico mortali,& in generibus Prædicamentorū. Si conſiderantur in natura ab vno,tunc conſtituunt ſpecies varias,de quib.communc dicitur,non Vniuocè,ſed ordine aliquo,ideò nonnunquam dicuntur eſſe eiuſdem ſpeciei,nonnunqu am dinſtinctæ,vt ſe hēt de Orbib.Cęli. Si autem conſiderantur in Natura Vniuoca, tūc per omnem gradum eſſentiæ uariatur ſpecies,ſiue ea fuerit eſſentia Subſtantiæ,ſiue Accidētis.Hoc denotauit Porphyrius in cap.de Differentia loquens vniuersè de differentia magis propria,& inquiens,eā nō recipere magis & minus, qa eſſentia rei,nec magis nec minus recipit. Hoc docuit Ariſt.in 8.Metaph.cont.10.inquiens,Et quemadmodū numerus non habet magis & minus, ita nec quæ ſecundum formam Subſtantia eſt,ſed ſiquidem quæ cum materia &c.Per Subſtantiam ſecundū formam,denotauit eſſentiā rei,nam in eo contēxte rerum eſſentia loquitur, quæ à Pythagora per numeros explicabatur.In hac ſignificatione uera eſt ſententia Ariſtotelis,quòd Subſtantia nō recipit magis & minus, & de huiuſmodi gradibus eſſentię vere enunciare valemus,quòd per intenſionem variantur ſpecies. Altera ex parte inueniuntur gradus exiſtentiæ ad indiuidua attinentes,competentes formæ nō abſolutè, ſed ut in materia recipitur: gradus eſſentiæ, eſſentia inter ſe diſtinguuntur: at gradus exiſtentiæ ad indiuidua attinentes, ſolùm diſtinguuntur ex accidenti, ideò de his rectè dicitur, quod magis non conſtituunt varietatem ſpeciei. Hi gradus nonnullis formis ex propria earū conditione repugnant,vt Circulo,Quadrato,& ſimilibus, quæ in indiuiſibili ſunt poſitæ: nonnullis non repugnant, hi nuncupātur gradus indiuiduorum,& exiſtentię,à quibus ſcientię abſtrahunt,hos denotauit Ariſt.in 8.Methaphyſicæ 10.inquiens,Subſtantiā ſecundum formam non recipere magis & minus,ſed ſiquidē eam quæ cum materia,loquitur cū conditione. Primò,quia non omnis forma

Duæ Concluſiones.

Gradus eſſentiæ.

non prodierit forma mixti ex mixtione, quæ forma mixti ex eius ſententia etiam non recipit magis & minus, non itaque approbanda eſt ea ſententia, quòd formæ Elementorum non recipiant magis & minus. Propterea eſt opinio ſecunda ei aduerſa, quòd omnis forma Subſtantiæ, quæ in materia recipitur, ſuſcipiat magis & minus. Huius opinionis fuit Antonius Andreas in vndecimo Metaphyſicæ, quæſtione vnica, & ſunt ferè omnes qui ſequuntur Scotum, hi aiunt, formam Subſtantiæ dupliciter conſiderari, vel ſecundum ſe, vel vt recipitur in materia, ſiue quod idem eſt, vel ſecundum gradus eſſentiæ, vel exiſtentiæ, ſecundum ſe, & per gradus eſſentiæ non recipit magis & minus, ſed vt in materia recipitur, & per gradus exiſtentiæ diſtinctionem eliciunt ex Ariſtotele in octauo Metaphyſicæ, contex. decimo dicentem: Formas & Eſſentias rerum, eſſe vt numeros, & in indiuiduo eſſe poſitas, ſed ſiquidem quæ cum materia, hoc eſt recipiunt magis & minus, ut in materia recipiuntur. Confirmatur: quia materia & forma ſunt ad aliquid, & alterius formæ altera eſt materia, vt dicitur in ſecundo Phyſicorum vigeſimoſexto, quare cum materia per uarios gradus paretur pro forma, etiam forma per uarios exiſtentiæ gradus in ea recipietur, quod nobis patefaciunt opera formarum in materia exiſtentium, quæ recipiunt magis, & minus. Hanc opinionem etiam approbandam non puto. Ratio eſt; quia remiſſio tributa eſt formis, ut ex eis formæ aliæ prodire ualeant, uel ad uarias ſubſequentes diſponant, de Anima non ſic ſe habet, nō enim ex Animarum mixtione, debent aliæ formæ prodire, nec debent diſponere ad varias ſubſequentes formas materiatas, cum poſtremæ ſint, & propterea carent ratione, & fine, ob quem debeant recipere magis & minus. Præterea, cum Animæ ſint formæ materialium perfectiſſimę, cumſdam totius completi conditionem includētes, ſatis ſupra materiam eleuatæ, magis cæteris indiuiſibiles iudicari debent, nam ut inquit Ariſtoteles in ſecundo de Anima, Plantarum Anima ita eſt una, ut potentia ſit multiplex, & diuiſa Planta, Anima redditur actu duplex; ſeruans ſemper rationem totius, unius, & perfecti, hinc unam in corpore ſibi principem ſedem expoſcit, quod inferioribus formis non competit. Præterea, cum Ariſtoteles, in Prædicamento Subſtantiæ dicat, eam non recipere magis, & minus, ſecundum hanc opinionem ea proprietas nulli Subſtantiæ competeret. Inſuper, Anima non eſt prædita aliqua oppoſita forma eiuſdem gradus, per quam ualeat remitti, ut prædictæ ſunt formæ Elementorum. Demùm non omnis forma Accidētium recipit magis & minus, ut aſſeritur ab Ariſtotele de figura, & alijs quare longe minus omnis forma Subſtantiæ quæ eſt perfectior, & de qua id negat Ariſtot. Propterea eſt opinio tertia & media, quę eſt Auerrois in 3. de Cœlo, 67. & alibi, dicentis, formas Subſtantiæ Elementorum recipere magis, & minus, non autem alias, cum enim formæ Elementorum ſint infimæ, & medient inter accidentia & formas Subſtantiæ perfectiores, etiam participant conditiones extremarum. Auerroem mox ſequuntur alij multi; Quam opinionem omni ex parte approbandam non puto, nam quod formę Elemētorū recipiāt magis & minus aſſirmo, & iā eſt oſtenſū, ſed addo ēt formas mixtorum infra Animam poſitarū tales eſſe: nam formæ materiatę ſunt triū graduū, vel ſunt ſimplices & primę, ut illæ Elementorū, vel cōſurgūt ex earū mixtione, vt formę mixtorū, uel mixto ſuperueniunt, ut Animæ. Quemadmodum formæ Elementorū recipiunt magis & minus, ita id ipſum cōpetere exiſtimo formis mixtorū, & Ratio eſt cōſpicua omnis enim forma cōſurgens ex formis quæ magis & minus recipiunt, neceſsariò intenditur, & remittitur, huiuſmodi ſunt formę omnes mixtorū, nam prodiens ex alio, ſeruat conditionem eius ex quo prodit, & hoc patet inductione de Coloribus, Saporibus, & Odoribus medijs, qui cū cōſurgāt ex extremis recipientibus magis & minus, ēt id ſeruāt. Inſuper, omnis forma parans pro uarijs ſubſequentibus formis, debet recipere magis & minus, formæ mixtorū ita ſe habent, parant enim pro uarijs Animis. De Anima autem ſecùs ſe habet, ea enim nec conſurgit ex mixtione,

Opinio 2. Omnē formā intendi.

Ariſt.

Confirmatio.

Euerſio.

Opinio 3. & media.

Euerſio in parte.

Materiatę formę triū graduum.

ne,ſed mixto per actionem agentis ſuperuenire dicitur,nec parat pro ſubſequentibus materiati formis.Hinc Ariſt.in primo de Anima 65.inquit, ſi Senex reciperet oculũ Iuuenis,videret vt Iuuenis,indicans formas mixtorum remitti, non autem Animas. Hoc patet de Metallis,quę conſpicuè magis & minus recipiunt,& aurum vel purius, & maioris precij,vel impurius eſt.Hoc tamen verum eſt, quòd formę mixtorum non ita intenduntur,vt formę Elementorum, quę intenduntur & remittuntur per formas oppoſitas:nã formę mixtorum,non ita habent oppoſitas,ſed intenduntur & remittũtur per conſecutionem,& per intentionem formarum Elementorum, ex quibus conſurgunt, vt etiam Colores, Sapores,& Odores medij.Præterea,approbandam nō puto rationem, qua Auer. oſtendit formas Elementorum intendi, nam ait id accidere, quia mediant,ut retuli;At hæc non eſt potiſſima Ratio,nec neceſſaria, quia non omnes formæ Accidentiũ recipiunt magis & minus,ut Relationes quæ ſunt imperfectiſſimæ,magna ex parte nō id recipiunt, quare non eſt verum,formas Elementorum remitti,quia inclinant ad cōditionẽ Accidentiũ,ſed potius, quia ſunt formę prędictę cōtrarijs eiuſdem gradus,paratę pro conſtitutione ſequentium formarum mixtorum. *De Metallis.*

Opinio propria de intenſione & remiſſione formarum Subſtantiæ. Cap. XI.

Cum cæteræ opiniones ſatis dubiæ apparuerint, ideò vt referam quod ſentio, duas profero Cōcluſiones, Prima eſt, Anima non recipit magis & minus. Altera eſt, Formę infra Animã poſitę recipiũt magis & minus. Prima Cōcluſio oſtẽſa eſt per ea quæ dixi aduerſus opinionẽ Antonij And. Secũda,per ea quę dixi aduerſus duas alias opiniones. *Duæ Concluſiones.*

At pro exactiore notitia conſiderandum,Gradus eſſe duplices,uel eſſentiæ rerum,uel exiſtentiæ.Gradus eſſentiæ,in duob.locum habent,vel in natura ab vno, ut in perſpicuo,vel in vniuoca,vt in corpore Phyſico mortali,& in generibus Prædicamentorũ. Si conſiderantur in natura ab vno,tunc conſtituunt ſpecies varias,de quib.commune dicitur,non Vniuocè,ſed ordine aliquo,ideò nonnunquam dicuntur eſſe eiuſdem ſpeciei,nonnunquam dinſtinctæ,vt ſe hẽt de Orbib.Cęli. Si autem conſiderantur in Natura Vniuoca, tũc per omnem gradum eſſentiæ uariatur ſpecies,ſiue ea fuerit eſſentia Subſtantiæ,ſiue Accidẽtis.Hoc denotauit Porphyrius in cap.de Differentia loquens vniuersè de differentia magis propria,& inquiens,eã nō recipere magis & minus, qa eſſentia rei,nec magis nec minus recipit. Hoc docuit Ariſt.in 8.Metaph.cont.10.inquiens,Et quemadmodũ numerus non habet magis & minus, ita nec quæ ſecundum formam Subſtantia eſt,ſed ſiquidem quæ cum materia &c.Per Subſtantiam ſecundũ formam,denotauit eſſentiã rei,nam in eo contex. de rerum eſſẽtia loquitur, quæ à Pythagora per numeros explicabatur.In hac ſignificatione uera eſt ſententia Ariſtotelis,quòd Subſtantia nō recipit magis & minus, & de huiuſmodi gradibus eſſentię vere enunciare valemus,quòd per intenſionem variantur ſpecies. Altera ex parte inueniuntur gradus exiſtentiæ ad indiuidua attinentes,competentes formæ nō abſolutè, ſed ut in materia recipitur: gradus eſſentiæ, eſſentia interſe diſtinguuntur: at gradus exiſtentiæ ad indiuidua attinentes, ſolùm diſtinguuntur ex accidenti, ideò de his rectè dicitur, quod magis non conſtituunt varietatem ſpeciei. Hi gradus nonnullis formis ex propria earũ conditione repugnant, vt Circulo, Quadrato,& ſimilibus, quæ in indiuiſibili ſunt poſitæ: nonnullis non repugnant, hi nuncupãtur gradus indiuiduorum,& exiſtentię,à quibus ſcientię abſtrahunt,hos denotauit Ariſt.in 8.Methaphyſicæ 10.inquiens, Subſtantiã ſecundum formam non recipere magis & minus,ſed ſiquidẽ eam quæ cum materia,loquitur cũ conditione. Primò,quia non omnis forma *Gradus eſſentiæ.*

Pulchra dubitatio. quæ in materia recipitur, intenditur & remittitur. Secundò, vt gradus exiſtentiæ diſtinguat à gradibus eſſentiæ, quaſi dicat, formę recipientes magis & minus ſolùm id habent vt ſunt in materia, hoc eſt per gradus exiſtentię. Sed hoc dignū eſt conſideratione. Si commune eſt omni eſſentię non recipere magis & minus, & cùm Subſtātię, *Solutio.* tùm accedentium; ſimiliter & Subſtantiæ & Accidentibus id competat, vt in materia recipiantur, cur Ariſtoteles de Accidentibus conceſſit, de Subſtantijs negauit, quòd magis & minus recipiant? Rationem varietatis hanc eſſe puto: nam forma dicitur intendi vt in materia recipitur, & per eā Subiectum denominatur eſſe in alio, & per id aliud denominari, propriè Accidentibus competit, quorum eſſe eſt alteri inhærere, ideò iure eis tribuitur intenſio & remiſſio: Subſtantiæ autem id conuenit vt commune aliquid habet cum Accidentibus, nempè vt in alio recipitur. Ex aduerſo cuilibet eſſentiæ repugnat intenſio; & quia eſſentia propriè, & primò dicitur de Subſtantia, ideò abſolutè dicitur Subſtantiam non intendi & remitti, immò eſſentia accidentiū, quæ non intenditur, frequenter ab Ariſtotele nomine Subſtantiæ denotatur, adeò ut accidentia quatenus Subſtantiæ conditionem participant, dicantur non intendi, ſubſtantiæ verò dicantur intendi, vt participant conditionem quandam Accidentium, qua de re plura dixi in lib. de Philoſophia ciuili, quæ nunc miſſa facio.

Diluuntur aduerſa Rationes. *Cap. XII.*

EXplicata ſententia quam veriorem puto, ſupereſt vt diluam Rationes *Soluitur prima Ratio.* aduerſas. Inſtabatur per Ariſtotelem in Prædicamento Subſtantiæ dicentem, Subſtantiam non recipere magis & minus. Dicamus Ariſt. in Prędicamentis loqui populariter, non autem exactè de rebus, ut aiunt omnes Græci interpretes. At in 8. Metaphyſicæ, context. 10. propriam ſententiam explicauit, vt retuli. Addamus, id tribui Subſtātię quatenus eſſentiæ rerū non cōpetit, quæ eſſentia primò, & propriè dicitur de Subſtantia, & quia Subſtantia non propriè prædicatur per denominationem, accidentib. uero oppoſita *Soluitur secūda Ratio.* competunt, ut pateſeci. Inſtabatur ſecundò, quia Subſtantię non competit contrariū, ex ſententia Ariſtotelis. Reſpondeo, Subſtantiæ non competere contrarietatē externam, natam acquiri continuatè in eodem Subiecto, quod actu ſit, quæ requiritur pro motu, competere tamen contrarietatem internā, attinentem ad differentias, ut in prima Philoſophia ſæpè affirmat Ariſtoteles, redigens oppoſitionem differentiarum ad contrarietatem, & præſertim competere formis Elementorum, vt propinquiorib. primis Qualitatibus, quibus Materia omnino denudari non poteſt: formæ autem mixtorum ſolùm participes ſunt huius potioris contrarietatis, quatenus conſurgunt ex formis Elementorum, easque modo aliquo includunt, ideò etiam per eas ut dixi, reci- *Soluitur tertia Ratio.* piunt magis & minus. Erat Tertia dubitatio, quia ad Subſtantiam eſſet motus. Reſpondeo cum Ariſtotele in quinto Phyſicorum cont. decimo, ad Subſtantiā non eſſe motum, quia nil eſt ei contrarium, hoc eſt, quia ei non competit cōtrarietas requiſita pro motu, quæ eſt oppoſitio formarū apta recipi continuatè in eodem Subiecto actu, nam quod mouetur, debet eſſe Subiectum actu, quod ſeruetur idem ſub utroque termino; quod enim mouetur, non fit abſolutè, ſed cum ſit fit tale, uel tantùm, iedò quod mouetur, dicitur eſſe in loco, & motus dicitur tranſmutatio ex Subiecto in Su- *Inſtantia.* biectū, ex 5. Phyſic. At Elementis hoc competit. Sed inſtatur; quia ſi formę Elemētorum remittuntur, termini remiſſionis non erunt eſſe, & non eſſe, ut generationis, ſed *Solutio.* forma perfectior & impfectior, vt ſe habet de motu. Reſpōdeo, eos non eſſe terminos poſtremos trāſmutationis Elemētorū, ſed medios, nos aūt tenemur in denominatione motus conſiderare terminos extremos, & Subiectū: in Subiecto actu, locū habent termini ſecundum formā oppoſiti: in Subiecto poteſtate, termini oppoſiti per priua-

tionem

Digitized by Google

tionem & habitū,& tales cōpetunt mutationi Elementorū. Inſuper dū in eadē ſpecie conſideratur motus per magis & minus,ea tunc dicitur alteratio,vt aſſeritur in 5. Phyſ. 19. quia habet aliquid commune cum ea. Quod autem generatio includat continuationem,non eſt abſurdum, immò neceſſarium, ut elicitur ex definitione motus tradita in tertio Phyſ. quæ competit etiam ortui,interitui, & clariùs ex ſexto Phyſicorum. His accedit,quod eſſe,& non eſſe includitur in omnibus terminis motuum, & propterea motus omnis eſt generatio quædam, ut ſæpè docet Philoſophus.

De mutua Elementorum permutatione.
Cap. XIIII.

ELementa inſtrumento grauitatis & leuitatis congruentē in Vniuerſi ordine ſibi locū adipiſcuntur & ſeruant: Inſtrumento autē quatuor primarū Qualitatū ſe à contrario defendunt ſimile, generant,inuicē permutantur, mixta conſtituunt, & ſunt principia proxima generationis Subſtantiæ Mixtorū.Hinc dicimus, nullā fieri generationē,ad quā non conſpiret aliqua Elementorū permutatio.Permutātur inuicē Elemēta,quia prędita ſunt contrarietate,& cōmuni Subiecto,de cuius poſſeſſione eorū formę contendunt.Expetunt,& pro uiribus nituntur Elemēta ſua actione,appetitu quodam proprio;primò ſeipſa ſeruare; ſecundò, per inſtinctum naturæ uniuerſæ ſpecies expetunt generare ſimile,ut ſucceſſione ſeruentur æterna;tertiò, ex accidenti expetunt interitum contrarij.Elementa inuicem permutari, Ratione & Experientia conſtat, & id patet non de quibuſdam tantùm, ſed de omnibus, nam omnium eſt cōſimilis Ratio. Hinc iure damnandus eſt Empedocles,qui Elementa inuicem permutari inficiatus eſt.Similiter minus rectè Parmenides id negauit de Igne & Terra, Heraclitus de Igne,Diogenes de Aere, Thales Mileſius de Aqua, Orpheus, & Heſiodus de Terra. Nam quibus competunt conditiones requiſitæ pro mutua permutatione, competit mutua permutatio,Conditiones autem conſimiliter cōpetunt ſingulis Elementis,quod conſpicuum eſt,nam pro mutua permutatione primò requiritur Subiectum commune,ſecundò triplex:una formæ & priuationis,conſtituens terminos per ſe ortus & interitus,altera formarum eiuſdem gradus, quæ nequeant ſimul ſeruari in eadem materia,nam priuatio ſemper cum aliqua forma iuncta eſt, tertiò, pro inſtrumento requiritur contrarietas externa Qualitatum alterantium,quarum alteratio eſt via in generationem;hæc autem ſingulis Elemētis cōpetunt; quare ſingula ſunt apta inuicem permutari. Permutantur autem non ſimul ſecundum totum, ſed ſecundum partes.Ratio eſt,quia totum denotat ſpeciem, partes indiuidua, mutatio eſt inter indiuidua,non inter ſpeciem totam,& ſpeciem. Et iure Elementum totū, in aliud totū ſimul non permutatur, cum unumquodque comparatum cum alio, eius ſit facultatis vt illi uirib. quodāmodo æquetur, non autē id ſuperet, uel ſuperetur ab eo, & ad huiuſmodi conſeruationē etiā conſpirant Cęli ſuo Lumine & motu.Hinc Elementa dici poſſunt modo aliquo æqualia,quod dicebatur ab Empedocle,& approbatur ab Ariſtot. in ſecundo de Ortu & interitu. At dignū hoc eſt cōſideratione,quomodo Elemēta inuicem cōmparata,dici poſſint æqualia:nam ſi inſpicimus terminatam eorū molem,proculdubio inæqualia ſunt,veluti Aer longè maior eſt Aqua. Ideò dicamus,ea eſſe æqualia iuſtitia,mora,facultate,& materia,omnia.n. cōgruentibus terminis ſunt prædita,omnia ſunt æterna,omnia ſunt prędita ea facultate, qua ſe valent ſeruare, & demùm,dicūtur æqualia ſecundū materiā,& indefinitā molē,ut elicitur ex 2. de Ortu & interitu 37. quatenus imaginamur communē mortaliū materiā in quatuor æquas partes eſſe diuiſam, & ſingulis Elementis æqualem portionem fuiſſe tributam,

Quid primo optent Elementa.

Requiſita pro mutua permutatione.

Quomodo Elementa ſint æqualia.

ideò in quarto de Cœlò,37.inquit Philoſophus,quattuor eſſe materias ob quattuor primas potentias ei competentes,ad quattuor formas Elementorum: ſunt autē Elementa terminis inæqualia, ob varietatem rari & denſi: hinc dicimus, Ignem maiorem Aere, Aerem Aqua: de Aqua autem & Terra eſt dubitatio: nonnulli.n. Aquam putat minorem Terra, vt Philoponus in 2.de Ortu & interitu,37. & cum eo alij, qua de re certi eſſe non valemus,cum non conſtituant diſtinctos orbes, ſed in vnum redigantur:

Ariſt. Ariſt.tamen,huic parti adhærere videtur,quod Terra ſit minor,cum concedat æqualitatem partium materiæ,& Aqua ſit rarior. Et iure profectò,cum.n.ſimplicia corpora æquè ſint Mundi & mixtorum: Elementa,& materia prima æquè ſe habeat ad quattuor primas Elementorum formas: rationi conſonum eſt,vt æquā portionem materiæ includant, & ſecundum terminatam molem ita inuicem ſe habeāt, vt ſe habere inſpicimus in mutua eorum permutatione, adeò vt quemadmodum in mutua permutatione pars vnius ſe habet ad partem alterius, ita totum ſe habeat ad totum, veluti aſſeruit Ariſt. in 2. de Ortu & interitu,27. & clariùs in primo Meteorum,cap.3.inquiens: Neceſſe eſt eandem rationem habere quam habet exigua portio,ad genitum ex Aqua Aerem,& totam Aquam ad totum Aerem. Et præſertim ſeruabitur Aqua maior Terra,ſi id conſiderabimus,quod dicitur ab Ariſtotele in primō Meteorum a Nubibus vſq; ad Terram non Aerem eſſe, ſed rarefactam Aquam,& in vapores Aqueos verſam.

Reijcitur decupla ratio inter Elementa. At cum Elementa ambientia maiora ſint incluſis,non proptereà putandum eſt, ea inuicem decupla continuata proportione ligare,adeò vt Aqua decuplo ſit maior Terra, Aer Aqua, & Ignis Aere, hoc enim Senſui, & Rationi aduerſatur,ita enim in Vniuerſo interuallo incluſo intra Cœlum, ſolùm reperitetur Corpus maius Terrena mole, millies centies, & decies, quod falſum eſt, quoniam id interuallum includit longè maiorem molem, vt patefaciunt ſuis menſuris Aſtronomi. Prætereà, hoc conſpicua experientia patet: nam Aqua,dum per Glaciem,& Cryſtallum in Terram vertitur, parùm videtur minui, at dum per Vapores in Aerē permutatur,apparet reddi maior pluſquam centies, vt conſpicuum eſt de oleo in vapores & ignem verſo.

Plato. Plato in Timęo,inficiatus eſt in mutua permutatione Elementorum rationem illam decuplam ſeruari,ſed dixit,ex Aere duplū Ignis gigni, ex duplo cum dimidio Aeris vnam Aquæ, de Terra nil dixit, quia illam negauit in alia verti poſſe,indicās fortè potius difficultatem, quàm quòd omnino mutari nequeat. At ſententiam Platonis maiora ſequuntur abſurda, ita enim non ſeruabitur ea æqualitas portionum materiæ.

Concluſio. Colligamus itaque, Elementa omnia,inuicem per partes eſſe apta permutari,& ſimul dici poſſe inæqualia ſecundum molem terminatam, æqualia verò modo declarato.

Triplex Elementorum terminus. Et animaduertendum,quòd triplex terminus conſideratur in Elementis. Primus in raro & denſo,& hic ſequitur formam propriam Elementi, necnon connexionem duarum primarum Qualitatum, Elemento competentium. Alter terminus conſideratur in mole totius Elementi,qui terminus pendet ex cauſis communibus,ex ordine partium Mundi,& ex definita portione materiæ, & raritate inſequente naturam & conditionem propriam Elementi, non autem hæc definita moles totius Elementi ſequitur propriam formam eius, quoniam vt inquit Ariſtoteles in ſecundo de Anima 41. Ignis,ſi adſit combuſtibile, creſcit in infinitum, ſunt enim partes Elementorum tanquam indiuidua ſpecierum, quorum numerus definitus non eſt: Tertius terminus Elementis competens eſt figura,quam Elementa a continente recipiunt.

Concluſio. Colligamus itaque Elementa omnia eſſe apta inuicem ſecundum partes permutari, partim eſſe æqualia, partim minime, & triplices eis competere terminos.

Digitized by Google

Elementa non æquè facilè inuicem omnia permutari.
Cap. XIIII.

HOc habent commune Elementa vt omnia ſint apta inuicem permutari, differunt támen, quia nonnulla faciliùs, alia difficiliùs mutari valent, nã Elementa, quę vna cõmuni Qualitate ligantur, vt magis ſimilia, faciliùs inuicẽ permutantur, nã vna ſola eorum Qualitas mutanda eſt, & quemadmodum Elementa in orbem communi Qualitate ligantur, ita in orbem facilè in inuicem permutantur, vt terra in Aquam, hæc in Aerẽ, hic in Ignem, quæ mutua permutatio, ſi ſpecies Elementorum conſideramus, finita eſt, cum numerus Elementorum ſit finitus: at ſi conſideramus partes quæ ſunt tanquam eorum indiuidua, eſt infinita, ſunt enim partes ſucceſſione infinitæ, & hunc in modũ ea mutua permutatio ſeruatur æterna. Hæc facilitas mutuæ permutationis nõ eſt conſimilis: variatur enim ob varietatem denſitatis, & Qualitatis permutandę, veluti ignis in Terram ob oppoſitionem in denſitate & grauitate difficilè permutatur. Terra in Aquam difficiliùs permutatur, quam Aqua in Aerem, quia ſiccitas Terrea difficiliùs mutatur, quàm frigiditas Aquæ, tamen dum traduntur Regulę, ſemper debent intelligi ſuppoſitis cęteris parib. Elementa autem contraria, cum difficultate inuicem permutantur, magis enim inuicem diſtant, & plura mutanda ſunt, vt enim mobilia ſecundum locum faciliùs in proximum, quàm in diſtantem locum transferũtur, ita quæ ſecundum propriam Subſtantiam, & Qualitatem permutantur, faciliùs in id tranſeunt, quod eſt ſimilius. Addo tertiò, ex duobus Elementis contrarijs per ea quæ illis competunt tertium Elementum gigni poſſe, veluti ex Igne & Aqua inſpicimus gigni Aerem, perempta ſiccitate Ignis, remanente calore, & perempto frigore Aquę ſuperſtite humore. Hęc permutatio dicitur facilior, quàm ea quę eſt in contrariũ. Primò, quia ea eſt permutatio in Elementum tertium vna communi qualitate ligatum, & conſimile. Secundò, quia Qualitates Elementi tertij quod gignitur, ambæ præextiterunt in corruptis, nec denuò penitùs vlla earum eſt producenda. Et animaduertendum ex duobus contrarijs poſſe tertium fieri, non vnico, ſed duobus modis, nẽpè vel per mutuam actionem contrariorum, vt ex mutua actione Ignis & Aquæ inſpicimus gigni Aerem, vel per actionem tertij in ea duo contraria, veluti per actionem Ignis in Terram, & Aerem, ſuperſtite ſiccitate Terræ, & calore Aeris, percipimus conſurgere Ignem. Ex hactenus dictis quattuor prodeunt difficultates. Prima, an omnia Elementa ſine medio inuicem valeant, permutari? Altera, an verum ſit, quod Elementa, quorum una Qualitas eſt communis, faciliùs inuicem permutentur? Tertia, an quando ex duobus Elementis contrarijs conſurgit Tertium, id Tertium ſit vnum numero ex illis genitum, vel potiùs duo numero, vt etiam ex duobus genita ſunt? Poſtremò, cum Elementa ſint Subſtantiæ intrinſecùs conſtitutæ, non per quattuor Qualitates, ſed per propriam Subſtantiæ formam, minus rectè Ariſtoteles explicans eorum mutuam permutationem, ſolùm conſiderat mutationem Qualitatum, non autem propriæ formæ. Pro harum difficultatum ſolutione, ordiar à poſtrema, vt à faciliore, & conducente pro ſolutione cæterarum. De qua breuibus dico, alterationem eſſe viam ad mutationẽ Subſtantiæ, & quod dicitur de via, intelligi debet de termino, & quod eſt verum de Qualitatibus, eſt uerum de propria forma: ſermo tamen eſt de Qualitatibus; Primò, quia ſunt notiores & circumſcribunt formam; Secundò, quia uniuerſa facilitas & difficultas in earum actione & permutatione eſt poſita, nam propria forma ſequitur eas tanquam diſponentes.

Facilitas mutuæ permutatiõis varia eſt.

Ex duob⁹ contrarijs gigni tertium.

Quattuor dubia.

Solutio poſtremæ difficult.

An

An omnia Elementa ſine medio ſint apta inuicem permutari. Cap. XV.

Quod nulla mutatio careat medio.

COmpertum eſt, Elementa omnia poſſe inuicem permutari, dubium tamen eſt an ſingulis id cōpetat ſine alio medio Elemento. Nā primò apparet, nullam eorum mutationem carere medio, quoniā Elementa ex parte Qualitatum & propriarū formarum, ſunt tanquam extrema recipientia magis & minus: quę autē ſunt huiuſmodi, non valent inuicem ſine medio permutari. Id confirmatur, quia experientia conſtat, Elementa omnia inuicem permutari, per quoſdam medios halitus, hinc duo halituum genera conſtituta ſunt communia principia Meteorologicorum, quæ prodeunt ex mutua permutatione Elementorum, uel eorum tranſitu in mixtū. Præterea quamuis Ignis & Terra communem habeant ſiccitatem, tamen ſunt adeò in cæteris oppoſita, adeóque per denſum & rarum, leue & graue, perſpicuumque & opacum, ab inuicem diſtant, vt ſine medio inuicem mutari poſſe non uideantur, & præſertim, quia in Terra nil humoris ineſt, per quod incendatur; Elementa autē uidentur verti in Ignem per incenſionem, hinc incenſis lignis, ſupereſt cinis tanquam Terra, quæ in Ignem uerti non potuit. *Plato.* Propterea Plato inficiatus eſt, Terram in alia Elementa verti poſſe, indicans ſummam difficultatem. Confirmatur, quia ſi Terra ſine medio uerteretur in Ignem, ſeruaretur forma Ignis cum maiori denſitate, quàm ſit illa Aeris, quoniā cum denſitate Aeris non eſſet Terra, nimiùm enim eſſet rara, quare eſſet Ignis. *Themiſt. Simplic.* Si Elementa communi qualitate prædita ſine medio non inuicem permutantur, longè minus permutate poterunt contraria, quod oſtenditur, *Pro parte aduerſa.* quia ſi Aqua debet in Ignem verti, quia calor potentiùs agit, & frigus faciliùs quàm humor aufertur ab Aqua, ea primò fiet calida, & in Aerem trāſibit, mox deſtructo humore, uerſetur in Ignem. Similiter Ignis non uidetur in Aquam poſſe verti niſi primò humectetur, & fiat Aer. Hinc Themiſtius referente Auerroe, in primo de Cęlo, com. decimo cenſuit Elementa contraria per medium aliquod neceſſariò permutari, ut etiam Simplicius in primo, de Cœlo, vigeſimoprimo. Ex aduerſo tamen Ariſtoteles in ſecundo de Ortu & interitu; aſſerit etiā Elementa contra poſſe ſine medio inuicem permutari, quamuis difficiliùs, & iure optimo profectò, nam ſi materiam inſpicimus, ea æquè eſt apta quamlibet Elementorum formam ſine medio recipere: ſi conſideramus formas Elementorum, illæ ſunt eiuſdē gradus, nec vna vt recipiatur in materia, præſupponit aliam: ſi tertiò conſideramus diſpoſitiones pro forma Elementi ex primis Qualitatibus prodeuntes, quia illæ Qualitates æquè ſunt primæ, etiam ęquè primò parare poſſunt pro qualibet Elementi forma. De Terra, quòd proximè in Ignē vertatur, paret ex fumo, quo exēplo vtitur Ariſtoteles in ſecundo de Ortu & interitu, nā fumus ex Terra & Aere conſtat, & ut pars Aerea fumi, ita Aerea ſine medio in Ignem vertitur. Similiter Fabri ærarij paceſaciunt Aquam igni contrariā ſine medio verti in Ignem, dum ſuper incēſos carbones effundunt aquam, quæ proximè in ignem uertitur. Quod etiam Terra ſine medio vertatur in Aerem, indicant halitus illi ſicci, qui a Sole educuntur ex Terra. *Concluſio.* Colligamus itaque Elementa omnia ſine medio poſſe inuicem permutari. *Mediū duplex.* At pro ſolutione aduerſarum Rationum, accipio medium permutationis Elementorum eſſe duplex, unum ſecundum magis & minus, & de hoc non eſt dubitatio: conſtat enim huiuſmodi medium ſemper adeſſe, ſemper enim Elementa per medios aliquos halitus inuicem permutantur. Aliud eſt medium diſtinctum ſpecie, vt inter Aquam, & Ignem mediat Aer, & de hoc eſt dubitatio; de qua dico, Elementa omnia ſine medio inuicem permutari poſſe. Quod confirmo ratione ſumpta ex efficiente, omne agens proximum præditum inſtrumentis, pro ſui generatione eſt aptum mutare aliud in quod agit, proximè in ſeipſum; Elementa omnia ſunt huiuſmodi, quate

Digitized by Google

re in quodcumque aliud agant, valent illud proximè in ſe permutare. Animaduertendum tamen, quod Elementa contraria, dupliciter conſiderari poſſunt: Primò ut contraria in ordine vniuerſi, loco ſeiuncta in per medium agentia, & ita ſuum contrarium in ſe non ſine medio permutant, ſed in medium aptũ faciliùs ex eo fieri, vt Ignis in diſtantem Aquam agens, eam permutat in Aerem. Vel conſiderantur vt ſeorſum ab ordine Vniuerſi, partes contrariorum cõnectuntur, vt dum aqua in Carbones effunditur, vel Ignis in Aqua ſuffocatur, ſic poteſt ſine medio unum in alterũ verti. His præaſſumptis facile eſt aduerſas rationes diluere. Prima ſumpta ex medio ſecundum magis & minus ſoluta eſt, non enim de eo eſt dubitatio. Dicebatur ſecundò, mutationem fieri per medios halitus. Reſpondeo id eſſe medium per magis & minus, ſunt.n. Elementa inuicem permutanda remiſſa & permixta; vt de fumo dixit Ariſt. Addebatur inſtantia de Terra, dico id fieri ſumma cum difficultate, fieri tamen poſſe ut patuit de fumo. Et quamuis Terra nil humoris habeat, nil tamen prohibet, quin permutatis cæteris, vertatur in Ignem, vt inſpicimus Pyrium puluerem apprimè ſiccum ob congruentes diſpoſitiones citiſſimè in Ignem verti. Dicebatur, quòd ſeruaretur forma Ignis cum maiori denſitate, quàm ſit illa Aeris. Reſpondeo, eam ſeruari, at nõ puram ſed remiſſam, in medio, ſecundum magis & minus. Oſtendebatur contraria ſine medio non inuicem permutari, ut Ignis maximè agẽs per calorem, primò Aquam in Aerem vertit. Reſpondeo, id contingere vt plurimũ, at poteſt etiam ſine medio diſtinctæ ſpeciei ea permutatio fieri, dum ita ſunt iuncta, vt ſimul inuicem efficaciſſimè agant, adeò vt medium ſolùm adſit ſecundum magis & minus, nam Ignis calefaciẽs, id efficit in tempore in quo etiam aliquid ſiccitatis producere ualet. De Themiſtio, & Simplicio dico, eos conſideraſſe difficultatem, & id quod accidit ut plurimùm: inſuper conſideraſſe Elementa contraria in ordine Vniuerſi, loco ſeiuncta, non partes eorum ſeorſum ab ordine Elementorum inuicem iunctas.

Diluuntur rõnes aduerſæ.

An Elementa communi Qualitate iuncta, faciliùs inuicem permutentur, & quomodo ex duobus contrarijs fiat tertium. Cap. XVI.

Dictũ eſt Elementa communi Qualitate iuncta, faciliùs quæ contraria inuicem permutari. Quæ ſententia difficultate non caret: nã uidetur cum Experientia, & cum Ratione pugnare. Cum experientia, quia longè facilius Aqua in Ignem tranſit, quã Terra, nam Aqua ſuo humore eſt alimentũ Ignis, vt patefaciunt Fabri ærarij, nõ Terra. Præterea, varietas difficultatis permutationis ortum ducit ex varietate proportionis inter agens & patiens; nam ſi proportio fuerit eadem, etiã eadem erit difficultas, at contrarij ad contrariũ eadem eſt proportio, quę ſimilis per vnã Qualitatẽ ad ſimile, vt.n. vnum permutans ſe habet ad vnum permutandũ, ita duę Qualitates contrarię permutantes ad duas permutandas, vt elicitur ex Regulis ſeptimi Phy. Præterea, Ratio mutuæ actionis & permutationis eſt cõtrarietas, quare vbi maior cõtrarietas, ibi maior actio, & facilior permutatio, nam Elemẽta ſimilia mutuò ſe ſeruant, & vnũ eſt locus alterius, contraria verò mutuo ſe permutant. Pro ſolutione difficultatis tria ſunt accipiẽda. Primũ eſt, Regulas ſemper debere intelligi per ſe, cũ reduplicatione, & cęteris paribus: ſic ſimilia faciliùs inuicẽ permutantur, quatenus ſũt cõſimilia & terminus acquirẽdus eſt vicinior, at ex accidenti vt unũ maximè dẽſum, alterũ maximè rarũ, vt virtus permutans eſt magis uel minus potens, vt Qualitas mutãda faciliùs vel difficiliùs remouetur, & ob alia huius generis, poteſt ſecus ſe habere, ita inſpicimus, ꝙ mutatio quę debet fieri à calore (cæteris paribus) citiùs fit, ſecundò quæ à frigore, tertiò, quę ab humore, poſtremò, quę a ſiccitate. Accipiendum ſecundò,

Experientia.

Tria pręaccipiũtur Primũ ꝙ præaccipitur.

Secundum ad pręcipitur.

Digitized by Google

dò, tranſmutationem poſſe dici difficiliorẽ vel ex parte operis efficiendi, vel ex parte
proportionis agentis ad patiens: nam dum opus efficiendũ eſt maius, quamuis ſerue-
tur eadẽ Ratio agentis ad patiens, abſolutè tamen dicitur difficilius, veluti difficilius
eſſe dicimus conſtruere duas domos, quamuis per duos ædificatores cõſtruantur, quã
conſtruere vnã, & indicamus difficultatem quatenus duę debent conſtrui à duobus
Tertiũ ꝙ præaccipitur. ædificatoribus, cum vna ab vnico conſtruatur. Addendum tertiò, vnum maximi pon
deris, & eſt, dũ contraria duo ſimul iuncta a ſuis oppoſitis ſunt permutanda, ea ob cõ
iunctionem efficaciùs reſiſtunt, & magis ſe valent ſeruare, quã dum vna Qualitas eſt
ſimilis, ob ſimilitudinem enim datur contrario facilior aditus, quia adeſt tanquã ho
Solutiones inſtãtiarũ. ſtis internus inimicum introducens, ideò etiã ex parte agentis & patientis Elementa
communi Qualitate iuncta, faciliùs inuicem permutantur. Ex his facilè eliciuntur ſo
lutiones. Inſtãtia ſumpta ex Aqua, quæ faciliùs in ignẽ vertitur, quã Terra Soluitur,
dicendo, id contingere ex accidente, ob denſitatẽ Terræ, & alias oppoſitiones. Addo
ſecundò, Puluerẽ Pyrium, & Terram in fumo diſgregatum, citiſſimè in ignem verti:
id confirmo, quia lignum aridum, & Terreum, facilius comburitur, quàm viride, &
Aqueũ. Ratio ſumpta ex ſimilitudine proportionis, ſoluitur per ſecundũ & tertiũ aſ-
ſumptum. Tertia Ratio ſoluitur: nã vbi maior contrarietas, maior & multiplicior eſt
Quomodo ex duobus contrarijs fiat tertiũ. actio, & ob id opus dicitur effici maiori cũ difficultate, non faciliùs. Supereſt diluẽda
poſtrema dubitatio, quæ erat, quo ex duobus contrarijs fiat tertium Elementũ, vt ex
fumo Aereo & Terreo fit Ignis. Hac de re duo ſunt Obiecta. Primum, an tertiũ geni-
An id tertiũ fit vnũ numero. tum ex illis duobus ſit vnum numero, vel potiùs duo, vt etiã duo ſunt illa ex quibus
gignitur? Alterum eſt, an ex duobus contrarijs ita fiat tertium, vt reuera nulla noua
Qualitas pro eo tertio conſtituendo gignatur, ſed ſolùm conſurgat ex Qualitatibus
Alexãder. duabus, quæ præfuerunt in corruptis? De primo dicebat Alexander id Tertium eſſe
Philopon⁹. vnum numero, quod confirmatur exemplo, quo vtitur Ariſtoteles ſumpto ex fumo
includente Aerẽ & Terram, ex quo tamen vnica conſurgit flãma. Philoponus è con-
trario inquit, Tertium genitum eſſe vnum ſpecie, duo numero, quia duę ſunt materię
eorum, vnum autem numero eſt, cuius materia eſt vna ex quinto Metaphyſic. cont.
Solutio. 12. Reſpondens dico, Elementũ tertium poſſe fieri ex duob. contrarijs dupliciter: vel
permixtis, vt in fumo, ita uera eſt ſententia Alexandri, vel nõ permixtis, ſed ſeorſum
poſitis, & tunc dicimus partes quaſdam tertij fieri ex vno, alias ex alio Elemẽto, qua
conſideratione vera eſt ſententia Philoponi; Magis tamen conſentanea eſt conſidera
tioni Ariſt. ſententia Alexandri, quàm ea Philoponi: quia dum tertium conſideratur
vt numero diſtinctũ, tùnc non propriè cõſideratur generatio vnius Tertij ex duobus
contrarijs, ſed potius generatio conſimilis ex cõſimili, vt partis Ignis ex Aere, & par
tis Ignis ex Terra. De altera difficultate, an debeant nouæ Qualitates gigni, Ariſt. id
An noua Qualitates fiant. negare uidetur, & cum eo Alexander, dicentes, ex ſeruatis, Qualitatibus contrariorũ,
conſurgere Tertium, & ob id generationem aiunt eſſe faciliorem, quã Elementi con-
trarij ex contrario. Ex aduerſo, Philoponus inquit neceſſariò in materia Terræ per
eunte frigore gigni calorem, & in materia aeris pereunte humore, gigni ſiccitatem,
Solutio. cum hæ Qualitates ita ſe habeant, vt nunquam aboleatur vna, quin ei ſuccedat oppo
ſita. Reſpondeo, veram eſſe ſententiam Philoponi, nunquam enim vna primarũ Qua
litatum aboletur, quin ei ſuccedat oppoſita. Nec eſt putandum, quòd dum Terra &
Aer in ignem tranſeunt, ſiccitas terræ effundatur per Aerem, non enim Accidens mi
grat ex Subiecto in Subiectũ, ideò neceſſariò noua Qualitas gignitur. Neque hoc ne-
garent Ariſtot. & Alexander, verùm quia hæc noua Qualitas non ita educitur, quin
in parte modo aliquo pręextiterit, nec educitur ex uniuerſa materia, ſed tantũ ex par
te, in qua non reperiebatur, ideò Alexander unà cum Ariſt. dixit, ex Qualitatibus re-
Dubitatio manentibus contrariorum Elementorum, conſurgere Tertium. At obijciet aliquis,
quia tũc hęc generatio nõ erit facilior ea, quę eſt ex contrario: quia ſimiliter duę Qua
Solutio. litates erunt corrumpendæ, & duæ gignendæ. Reſpondeo, non eſſe corrumpendas &

genera-

generandas in vniuerſa materia,ſed ſolum in parte,adeo,vt ad earum generationem ipſa etiam Elementa corrumpenda conſpirent,cum eas in parte includant.

De Motu ſecundum locum Elementorum, & vniuersè de motu grauium & leuium. Cap. XVII.

DEcurſis cæteris ad Elementorum notitiam attinentibus, ſupereſt demùm, vt de eorum latione loquamur. Latio enim corpori competit abſoluto,& formato,vt dicitur in octauo Phyſicorum,ideò ſequens originis ordinē,de ea poſtremo loco mihi differēdū propoſui,quamuis Ariſt.inſpiciens ordinem Vniuerſi, recta Ratione prius de ea verba fecerit:nam inſpiciendo varia & ratione varia,idipſum modò prius, modò poſterius conſiderari poteſt.Ego autem hunc ordinem mihi ſeruandum duxi, quia continuato ſermone cuncta attinentia ad Elementa mihi explicanda propoſui. Quæritur itaque,a quo,& quomodo grauia & leuia ſecundū locum moueantur? Qua de re verba facturus,explicabo primò,voces nonnullas,ſecundò,conſiderabo quiſnam ſit motor eorum,tertio,agam de modo quo mouentur,demùm, perpendam nonnulla attinentia ad reſiſtentiam,& regulas proportionis motus eorū.Dum quęritur,à quo grauia & leuia moueantur,nomine grauium & leuium,nedum ſimplicia corpora denoto,verùm mixta quoque quatenus mouentur per Elementum,dominans in eorū mixtione:nomine verò motus denoto latione,non quidem omnē,ſed eam quæ illis cōpetit ſecundum propriam naturam.Inſuper,cum inquiratur principium motus, quoniam principium eſt duplex,efficiens,& patiens,de efficiente eſt ſermo, ex cuius explicatione refulgebit patiens.Præterea,quia motor eſt duplex,vnus proximus, alter remotus,de proximo & proprio eſt dubitatio; nam conſtat cœlum eſſe motorē communem & remotum omnium mobilium per naturam.Et quoniam motor adhuc eſſe poteſt duplex,vel per ſe,vel ex accidente,inſuper,vel principalis,vel inſtrumentarius:Dubitatio eſt de motore proximo principali,& per ſe. Demùm, quia potentia ad motum eſt duplex,una in Subiecto remoto,vt in ligno eſt potentia ad motū ſurſum,quia poteſt comburi;altera in Subiecto proximo,vt in Igne iam genito: prima potentia dicitur remota,eſſentialis,& ad actum primum;altera proxima,ex accidenti,& ad actum ſecundum;quæ diſtinctio traditur ab Ariſt.in 8.Phyſic.32. Dubitatio eſt,à quo moueantur Elementa non ex potentia eſſentiali,& prima, proculdubio enim ex ea transferuntur ad actum à generante, ſed ex potentia proxima,hoc eſt cum genita fuerit.Quæritur itaque à quo principali motore, proximè & per ſe cum Elementa genita fuerit, moueantur in ſuum locum; qua de re loquitur Philoſophus in octauo Phyſicorum;latiùs tamen in quarto de Cœlo,ſed adeò obſcurè,vt quæ fuerit eius ſententia dubitent viri docti.

Proponitur dubitatio.

Quid nomine grauium denotetur.

Concluſio.

De Motu grauium, & leuium opiniones variæ. Cap. XVIII.

DE motu grauium,& leuium variæ fuerunt Philoſophorum ſententiæ, Empedocles (referente Ariſt. in ſecundo de Cœlo 85.) exiſtimauit Cęli reuolutione repelli grauia ad medium,& per ea grauia,a medio extrudi leuia, non ſecus,ac dum Aquam in vaſe reuoluimus, in qua ſit merſus lapis, inſpicimus per Aquæ reuolutionem lapidem ad medium repelli. Quæ opinio vera non eſt. Primò, quia expulſio eſt motus præter

Empedocles.

Euerſio.

Digitized by Google

ter naturam, grauia autem ad medium feruntur ſecundum naturam. Inſuper, quę per
reuolutionem repelluntur ad medium, cum quadam reuolutione & non directè ad il
lud tendunt, grauia autem & leuia per rectam lineã aſcendunt & deſcendunt. Tertiò
in conuallibus & Thalamis, non reperitur reuolutio facta a Cœlo, & tamen etiã in
illis locis grauia deſcendunt. Demùm, tunc grauia magis à Cœlo repellerẽtur diſtãtia,
Academici. & maiora tardiùs mouerentur, cum tamẽ inſpiciamus fieri oppoſitũ. Propterea Aca
demici, & cum eis Zenarchus, Ptolemęus, & alij multi, dixerũt, Elementa omnia vel
per naturam moueri in orbem, vt tria ſuperiora, vel in ſuo loco requieſcere, ut Terrã.
Motum rectũ dixerunt non ſecundum naturam, ſed reditum in naturam. Nam hi pu
tarunt, Elementa omnia eſſe prædita Anima, per quam in ſuo loco Vniuerſitates eo
rũ reuoluerentur, vel requieſcerent; partes autẽ ex proprio loco repulſæ, ab Anima
totius, in illum traherentur, non ſecus ac a Lapide Herculeo inſpicimus trahi ferrũ.
De qua opinione multa dicuntur a Plotino, à Marſilio in ſua Platonica Theologia,
Euerſio. lib. 4. cap. 1. à Simplicio in digreſſionibus primi de Cęlo, & ab alijs, quæ miſſa facio.
Hęc opinio proculdubio pugnat cũ Sententia Ariſt. ac inſuper cũ Experientia, & Ra
tione. Primò enim ea nititur falſo fundamento, iam patefeci in lib. de Cęlo ſimplicia
corpora ſub Cœlo poſita eſſe Animæ expertia. Præterea, cum natura propria Cœli
& mortalium corporum ſit diſtincta, etiam motus ex natura eorum prodeuntes, de
bent eſſe diſtincti, motus autem in orbem Cœlo competit ſecundum propriam natu
ram, quare non Elementis. Pręterea, ſi per imaginationem Terra Vniuerſa detinerẽ
tur ſub orbe Lunæ, lapides, & partes ſeiunctæ ab ea, ſecundum propriam naturam
nõ ad Terram Vniuerſam, ſed ad Centrum tenderent, vt docuit Ariſt. in ſecundo de
Cęlo. Demũ ſi id eſſet, tunc maior portio terrę tardiùs, quàm minor deſcenderet, vt
difficiliùs à lapide Herculeo trahitur grauius, & maius ferrũ, quam minus, experien
Opinio 3. tia tamen nobis patefacit oppoſitum. Ideò eſt opinio tertia, aſſerentium Elementa
Euerſio. moueri à ſuo loco, cui competat facultas trahendi illa. Sed hoc ad rem non facit, nam
Elementa mouentur a loco vt à fine, & tanquam forma ſeruãte, non vt à proximo ef
ficiente motum, finis .n. non mouet niſi per Metaphoram, locus habet facultatẽ con
ſeruandi locatum, cũ ob definitam eius à Cœlo diſtantiam, à quo ſeruantur morta
lia, tum ob conditionem corporis ambientis; at hæc non ſunt illa, quæ proximè mo
ueant Elementa: motor .n. proximus debet tangere, non diſtare a mobili, & vt ſine
præſente abſolutus eſt motus, ita dum Elementa fuerint adepta locum, in eo requiẽ
ſcunt. His accedit, quòd tunc motus ille eſſet tractio quædã, & reijcitur, vt opiniones
Opinio 4. aliæ, cum tractio violentiam includãt, & cõditiones eius. Propterea eſt opinio quar
ta, aſſerentium Elementa moueri à medio, per quod feruntur, nam à medio repellun
tur à tergo. Hinc in tertio de Cœlo vigeſimooctauo, medium dicitur conducere cũ
pro motu ſecundum naturam, tum pro violento, & in quarto Phyſicorum 71. oſten
Euerſio. ditur Elementa in vacuo non poſſe moueri. Hæc opinio etiam approbanda non eſt,
nam quamuis medium conducat pro motu Elementorum, tamen non eſt cauſa effi
ciens principalis, & per ſe ipſius motus: quod oſtenditur primò, quia medium eſt cor
pus, corpora non mouent, niſi moueantur, ideò vt moueat, debet moueri. Sed tũc ea
dem emerget dubitatio de motu eius à quo prodeat. Præterea, idem non mouet Phy
ſicè, proximè, & per ſe, motibus contrarijs: at per idem medium grauia & leuia ſecun
dum naturam contrarijs motibus mouentur. Demùm, idem non mouet idem motu
naturali & violento; medium autem (vt dixi) vtrique motui conducit; non itaque eſt
Opinio 5. motor ille proprius & proximus, qui quæritur. Ideò eſt opinio quinta nonnullorum
interpretum Ariſtotelis, vt D. Tho. & quorundam aliorum, aſſerentium Elementa mo
ueri à generante. Hoc eliciunt ex Ariſtotele in octauo Phyſicorum, 32. aſſerente, ea à
generante moueri, à remouẽte autem impedimentum moueri ex accidenti. Id oſten
dunt, quia dans formam, dat ſequẽtia illam; motus autem Elementorum formã ſequi
tur. Id explicant exemplo affectionum: vt .n. Riſibilitas tribuitur Homini a genitore

dante

Digitized by Google

dante formam, ita motus Elementorum eis tribuitur à generante, qui enim lignum
vertit in ignem, dicitur mouere lignum ſurſum per formam ignis. Aegidius ſequens
D. Thom. vtitur exemplo ſumpto à Vaporibus, qui dicuntur communi conſenſione *Aegidius.*
à Radijs Solis, à quibus generantur, eleuari ſurſùm. Iauellus in octauo Phyſicorum,
vtitur pro D. Tho. hac Ratione. Si duo ita ſe habeant, vt remoto impedimento, vnū *Iauellus.*
neceſſariò ſequatur aliud, dans primū, dicitur ſimul & proximè dare alterū: ſed for-
mam Elementorum neceſſariò ſequitur latio in ſuum locum; igitur dans eis formā,
dicitur tradere illum motum, forma autem à generante tribuitur. Confirmatur, quo
niam ex Ariſt. in 4. de Cęlo, tendere in ſuum locum, eſt tēdere ad formam; at motus
ad rei formam ex generante prodit. Explicatur exemplo proiectorum: nam proiecta,
quamuis recepto principio motus à proijciente non tangantur, tamen ſemper dicū-
tur mota à proijciente, etiā ſi ſtatim proijciens, pereat. Similiter, generans Elemē
ta, tribuens formam, quamuis ea non tangat, ſemper tamen dicitur propriūs motor
eorū. Simplicius ſimiliter in 2. de Anima, 39. ait ex ſententia Ariſt. Elementa à gene
rante moueri. In octauo autem Phyſic. 32. ait, Elementa moueri ab alio. Mox expo- *Simpli-*
nens cont. 33. ſe ancipitem indicat, aſſerit tamen, à generāte moueri: quia facit for- *cius.*
mam aptam ita moueri, nā ex ſententia Simplicij Natura non eſt principiū efficiēs,
ſed patiens, & eſt idoneitas quædā ad formam aliquam, & motum, quam idoneitatē
mobile à generante recipit. Themiſtius id ipſum affirmat in 8. Phyſ. 32. inquiēs, vt in *Themi-*
ſtruens diſcipulū eſt cauſa vt diſcipulus ea ſpeculetur, quę didicit; ita generans leue, *ſtius.*
eſt cauſa, vt ſurſum tendat. Conſentiunt itaque hi grauia & leuia à generāte moue-
ri: diſſentiunt, de generante, quodnam ſit. Nonnulli aiunt eſſe Cœlū, cuncta dirigens
in ſuum locū. Alij aſſerunt eſſe generans proprium & proximū, & hi rectiùs ſentiūt:
nam Ignis nō à Cęlo fertur ſurſum, ſed potiùs à cōburente proximo largiēte formā.
Putare motorem proximum & per ſe, Elementorū, eſſe generans, eſt aduerſari Ex-
perientiæ, Auctoritati, & Rationi. Primò Experientiæ: quia inſpicimus abſente gene
rante moueri Elementa, nos quærimus motorē proprium & proximū, qui per con-
tactum moueat, omne. n. proximū agens agit per contactum, vt legitur in 1. de Ortu
& interitu. Prætereà, ea Solutio ad rē non facit: quia nō eſt dubitatio à quo mouean
tur Elementa ex potentia eſſentiali, cōſtat. n. ita moueri à generante, ſed quęritur cū
genita fuerint, à quo proximè moueantur. Prętereà, ſi generans mouet, vel id facit
per aliū motorem mediū, vel ſine eo: ſi primum, non erit motor proximus qui quęri
tur: alterum eligi non poteſt; quod oſtendo pręaſſumptis quattuor. Primū, motor eſt
actus motoris & mobilis, ex 3. Phyſ. Secundū oīs actus expoſcit proximum & per ſe
principiū, ex quo prodeat. Tertiū, eiuſdē agentis nō poſſunt eſſe proximè & per ſe,
duo actus. Quartū, actus generantis proprius & per ſe, eſt generare, ex 3. Phyſicorū.
Ex his conflatur Oſtenſio. Quod eſt proximum & per ſe principiū generationis, & *Oſtenſio.*
formæ, non poteſt ſtatui proximū & per ſe principium lationis, ex tertio aſſumpto;
Generans eſt proximum, & per ſe principiū generationis, ex quarto aſſumpto; ergo
non lationis. Quare lationis aliud ſtatui debet principiū proximū & per ſe, ex ſecun
do aſſumpto, & Cōfirmatur: quia actus primus & ſecūdus, ſunt actus duo ſubordina
ti, quare proxima eorū principia duo ſubordinata eſſe debēt. Pręterea, generās quod
dicitur mouere, vel eſt Cęlū, vel generans proximū; non Cęlum, quia eſt agens com
mune & remotū, & omne corpus ita mouet, vt mouetur; Cęlum autē mouetur in or-
bem, & ita in orbē mouet ſuperiora Elemēta: nunc ſermo eſt de motu recto. Inſuper
motor ſecundum naturam, non producit proximè & per ſe motus contrarios, qua-
les ſunt motus recti. Si aſſeris proprium motorem eſſe id, quod proximè generat;
contra, forma generans, & genita, ſunt duo particularia, quæ inuicem ordinan-
tur ex accidenti; ordinata ex accidenti non includunt hoc, vt poſterius agat vir-
tute antecedentis; ideò forma moti non poteſt proximè mouere virtute geran-
tis. His accedit, quòd motor proprius & proximus mouet per tactum, generans non

tangit Elementa, dum mouentur. Demùm motor corporeus proprius & proximus non mouet niſi eodem motu moueatur.

A quo proximè moueantur grauia & leuia, opinio Propria.
Cap. XIX.

Tres concluſiones.

CVm relatæ opiniones ſatis dubiæ apparuerint, vt lucidè patefaciam quod ſentio, tres propono Concluſiones. Prima eſt Grauia & leuia proximè & per ſe a ſua forma mouẽtur. Altera eſt, inter putantes ea moueri a generãte, & putantes moueri à propria ſorma, lis in verbis eſt poſita, cũ de re conſentianr. Tertia eſt, hæc inuicẽ non pugnare, elementa moueri à generãte, à propria forma, à medio, à loco, & à remouẽte impedimentũ, nam omnia rectè ſumpra vera ſunt.

Prima Cõcluſio Elementa mouere a ſua forma.

Quod pertinet ad primum, quod proximè à ſua forma moueantur, oſtendo Auctoritate Ariſtotelis in octauo Phyſicorũ trigeſimoſecundo, dicentis, leue recepta ſorma ſtatim operatur, vt ſciens ſpecularur, & ignis comburit, niſi quid impediat. Conſpicuè hæc indicant Elementa moueri a forma, cum ea recepta forma, ſtarim moueanrur, & operentur. Et id confirmant exẽpla. Inſuper 9. Metaphyſicæ 18. inquit, grauia & leuia in ſe habere motũ, & operari ſemper, ac ita imitari æternos motores. Et in 4. de Cęlo, cõt. 2. inquir, operationibus grauitaris & leuitatis non eſſe impoſita nomina, niſi quis [illegible] hoc eſt inclinationẽ appellet, quę dicitur [illegible] nã eſt excitatio quædã ad motum, & quarto Cœli, vigeſimoquarto, ait: graue & leue habent principium motus in ſe, ſanabile & ægrotabile, externum, & loquitur vt patet de principio efficiente. Et in primo de Cœlo octuageſimooctauo, legitur: ſi in infinitũ deſcenderet graue, in infinitum creſceret velocitàs & grauitas. Manifeſtiſſimè Ariſt. affirmar, grauia & leuia proximè moueri a ſua forma per grauiratem & leuitatem, quod frequenter affirmat Auerroes, & præſertim ſecundo Phyſi. cont. primo, & tertio; quarto Phyſi. 71. octauo. Phyſ. 30. & 32. quarto Cœli, 22. 24. & alibi.

Ratio 1. Confirmo id ipſum rationib. Nã grauia & leuia per id proximè mouenrur, quod ſine medio ſequitur, & quo ſeruatur motus, at ſine medio alio principali motore ſequitur ſormam, & per eã ſeruatur motus, quare per formam proximè mouent, & hoc coguntur ſateri etiam illi, qui aſſerunt moueri à generanre, nam inquiunt, dans formam, dare ſequentia formam, quare concedunt, motum proximè ſequi formam; Et quoniam ſuam ſententiam comprobant exemplo proprietatum, ex eodem elicio comprobationem, quòd proxime moueantur à forma, quia proprietates proximè ſequuntur formam, & per eam vt per cauſam demonſtrantur, nõ autẽ per principium generans.

Ratio 2. Prætereà, forma grauium & leuium eſt propriè & per ſe natura, igitur eſt propriũ & per ſe principium internum motus, non patiẽs, ſed efficiens, quia formæ ut forma, eſt agere, non pati, id enim habet a materia.

Ratio 3. Prætereà, Natura conditione res producit, vt ſimul eis largiatur principium, & facultatem aſſequendi ſuam perſectionem, quod principium eſt propria eorum forma, quare conſimiliter Elemenra, vt a forma habent vt ſint, ita per eam habenr ſacultatem aſſequendi perſectionem propriam, quæ in eo conſiſtit, vt ſint in ſuo loco.

Ratio 4. Confirmatur: quia eã eſt cauſa efficiens motus, quæ eadem eſt principium quietis ſecundum naturam, mouentur enim Elemenra, vt in ſuo loco requieſcant: at quietis Terrę principium ſtatuitur natura Terrę, vt patet ex ſecũdo de Cęlo, quare eadẽ erit principiũ producens motũ. Hinc Ariſt. in 2. Phyſ. 29. cauſam efficienrẽ deſcripſit per eſſe principiũ motus vel quietis.

Ratio 5. Eadẽ ueritas ex eo elicitur, quia niſi grauia & leuia per ſuam formã in propriũ locũ tenderent, inanes redderentur oſtẽſiones Ariſt. in 1. de Cęlo pro oſtendendo Mundo vno, ex eo, quia omnia grauia per ſuam naturã in vnũ medium conſluunt, & leuia in unum extremũ. Similiter inanes redderentur Regulę ſumptæ ex propor-

tionibus

Digitized by Google

tionibus grauium & leuium, pro inſerendis proportionibus velocitatis & tarditatis:
nam Regulæ proportionis motuum, ex virtute motorum & reſiſtentia eliciuntur. Et *Ratio 5.*
demùm id confirmatur per Ariſt. in 2. Phyſic. cont. 5. dicentem, tendere ſurſùm, cō-
petere Igni á natura, & ſecundum naturam. Natura autem Ignis, forma eius eſt, qua
re per propriam formam mouetur, & iure, nam motus Elementorum eſt actus ſecun
dus eorum, actus ſecundus ex primo prodit, qui forma eſt, adeò quòd vt Homo ridet
per formam ſuam, ita Ignis ſurſum tendit per ſuam formam; generans non proximè
producit huiuſmodi opera, ſed per formam mediam. Nec aſſerere valemus, quòd for
ma mouens ſit inſtrumentum generantis. Primò, quia forma eſt per ſe natura, quare
per ſe principium motus. Secundò, quia generās & genitum ſunt eiuſdem ſpeciei, &
forma vnius ſpeciei non operatur ut inſtrumentum alterius, & ſi quis dicat, & gene-
rans eſſe Cęlum, tunc formæ erunt cauſæ ſecundæ, & propriæ, non autem inſtrumen
ta, ut dum Sol, & Homo generant Hominem. Sic itaque rectè Scotus in 2. Sēt. Diſt. *Scotus.*
2. q. 10. & Greg. Arim. in 2. Sent. Diſt. 6. q. 1. aſſerunt grauia & leuia a ſua forma mo- *Moueri à*
ueri. At pro lucidiore notitia animaduertendum eſt, quòd moueri a ſua forma, contin *ſua forma*
git dupliciter, vel ita, vt ea forma cum reſiſtentia interna per propria inſtrumenta, & *dupliciter.*
ad libitum moueat, uel ita, vt ſolùm reſiſtentia ſit externa & formā neceſſariò ſequa-
tur motus. Elementa non mouentur a propria forma primo modo, ſed ſecundo. Hoc
oſtendit Ariſt. in 8. Phyſi. poſt cont. 28. ubi oſtendit, ea non moueri a ſeipſis; nam eo
modo ex ſe moueri, eſt proprium uiuentium, vt dicitur in 2. de Cœlo, & aſſeritur à
Plat. in Phædro, eo namque modo ſolùm ex ſe illa mouentur, quæ prędita ſunt inſtru
mentis motui inſeruientibus & cognoſcunt: hinc mouentur & quieſcunt ad libitum:
grauia autem & leuia ſolum ex ſe mouentur, quia mouentur per ſuam formam; ita ta
men ut eam neceſſariò ſequatur motus, remoto impedimento. Hinc nonnunquā di-
cuntur habere principium motus ſolùm patiens, non efficiens, ut in 8. Phyſic. 32. qua
tenus ita mouentur, vt per naturam diriguntur, & non ad libitum, nec per inſtrumen
ta motus. Ea quæ primo modo ſe mouent, uerè ex ſe moueri dicuntur, & abſolutè di-
cuntur prædita principio mouente: ea autem quæ ſecundo modo per formā mouen-
tur, comparata cum primis, dicuntur moueri ab alio, quia ita mouentur vt per inſtin-
ctum & impetum, & propenſionem naturæ feruntur. Hinc pro diſtinctione à primis
propria eorum forma dicitur ratio, per quam ita mouentur: hoc docuit nos Ariſtote-
les in octauo Phyſicorum, trigeſimoſecundo, inquiens, Ratio ob quam grauia ferun-
tur deorſum, eſt, quia ſunt grauia. Nam ait, quare ad ſuum locum mouentur leuia, &
grauia, cauſa eſt, quia ſui natura apta ſunt aliquo, & hoc eſt ipſi graui & leui eſſe, hoc
quidem ipſo ſurſum, id autem ipſo deorſum definitum. Id ipſum enunciat quarto Cę
li, 24. Conſtat itaque grauia & leuia proximè moueri a ſua forma, & pro diſtinctio- *Concluſio.*
ne a motore interno magis proprio, eam formam dici rationem, ob quam ita mouen
tur. Ratio autem eſt forma & cauſa.

Explicatio ſecunda Concluſionis quod lis ſit poſita in verbis. Cap. XX.

QVamuis putātes grauia & leuia moueri a ſua forma & a generāte ſum
moperè inter ſe pugnare videantur, tamen ſi rē & Sententiā accura- *Cōcilium.*
rè perpēdimus, facilè inſpiciemus vniuerſā litē poſitā eſſe in verbis.
Et ꝙ hoc dicere cogamur, patet primò, quia vtrūq; dicitur ab Ariſt.
nam ſæpè inquit moueri a propria forma vt retuli: nonnumquam e-
tiam ait moueri à generante, ut in octauo Phyſicorum. Quare ſi hęc
inuicem pugnarent, Ariſtoteles pugnantia enunciaſſet. Pręterea omnes conſentiūt,

ea moueri a generante mediante forma, quare omnes concedere coguntur proximè
moueri a forma, adeò vt generans & forma ordine aliquo moueantur. Quòd D. Tho.
id concedat, patet: quia ille eſt qui ait, dans formam dat ſequentia formam, quare fa
Petr' Vernias. tetur motum proximè equi formam. Hoc luce clarius explicauit Petrus Vernias, qui
ſequens D. Thom. abſoluit expoſitionem D. Thomę Librorum de Cœlo, & in 4. de
Cęlo, 25. inquit; generans eſt id, quod mouet grauia & leuia, id tamen quod proxi-
Aegydius. me mouet, eſt grauitas & leuitas, & multa addit per quæ idipſum cõfirmat. Ægydius
quoq; cogitur idipſum fateri; inquit enim, quod natura grauis eſt ratio, qua generãs
mouet grauia; At aſſerere hoc, nil aliud eſt, niſi dicere, ꝙ proximè a ſua forma & na-
tura moueantur, nã Ratio non eſt inſtrumentum, uel Materia, ſed eſt rei forma, quæ
actionũ eſt principium, ut ratio quòd Homo rideat, eſt, quia eſt capax Rationis, Sim-
Simplici'. plicius quoque, qui in 8. Phyſ. ait, Elementa moueri a generante, in 4. de Cœlo, 24.
conſpicuè fatetur proximè moueri per internam formam, nam ait, quæ ſecundum lo-
cum mouentur in ſeipſis habere uidentur principium tranſmutationis, grauitatẽ &
leuitatem, nam graue & leue dum mouentur, in ſeipſis habent principium motus,
Philopon'. Philoponus, 4. Phyſic. in digreſſ. de uacuo, inquit grauitatem eſſe cauſam efficientem
motus deorſum, & leuitatem cauſam efficientem motus ſurſum. Similiter hoc ma-
Themiſti'. nifeſtauit Themiſtius, inquiens, generantem ſe habere ad motum, vt ſe habet docẽs
ad contemplationẽ addiſcentis; at docens eſt cauſa remota, habitus addiſcentis pro-
xima. Fatentur itaque omnes, Elementa ordine quodam a generante & propria for-
Cõcluſ. 3. ma moueri. Ex his colligo comprobationem tertiæ Concluſionis, quæ erat, nil repu
gnare, quin dicere valeamus, grauia & leuia a varijs moueri, nam vel conſiderantur
in potentia remota & eſſentiali, vel proxima: ſi in potẽtia remota, quæ eſt ad actum
primum, ſic proximè mouentur a generante. Dum autem fuerint in potentia proxi-
ma, uel conſideramus motorem per ſe, uel ex accidenti: motor ex accidenti eſt remo
uens impedimenta. Motor per ſe uel mouet per Metaphoram, vel propriè: per Me-
taphoram mouet Finis, huiuſmodi eſt locus; Mouens propriè, uel eſt externũ, uel in-
ternum: externum eſt medium, ſine quo grauia & leuia non mouentur, & per quod a
tergo repelluntur: internum eſt propria forma, quæ proximè inſtrumento grauitatis
& leuitatis motũ efficit, quæ ab Ariſt. dicitur ratio, per quam ita mouentur, ueluti in
ſecundo Poſteriorũ medium demonſtrationis dicitur ratio, & cauſa ipſius paſſionis.
Dubitatio At iure dubitabit aliquis, ſi conſentiunt, quomodo tam acriter inuicẽ pugnant, & ra
Solutio. tionib. varijs inter ſe contendũt. Reſpondeo, dũ aliquid reperitur, quod mediat, & ob
ſcurè, diminutè, ac ambiguè aliquid cõtinet, ſine contradictione dicere poſſumus qđ
id cõtineat & nõ contineat, vt ꝙ ſtirpanimalia ſint, & non ſint Animalia; quòd dilu-
culũ ſit, & non ſit dies; ſimiliter ſe habet de forma grauium & leuium, ea non ita mo
uet vt Anima Animalia, nec Elementa reſiſtentiam habent internam, nec ex propria
cognitione & electione habent, vt ita moueantur, nec mouentur, niſi præcurrat mo-
tus aliquis, ideò abſolutè non ſe mouere dicuntur, ſed moueri & dirigi ab alio, in re
itaque ancipiti, nonnulli inſpexere principale dirigens, & antecedens, alij proximè
exequens, & inde orta eſt pugna; cùm tamen Ariſt. inſpexerit vtrumque, & vtriq; de
derit quod eius eſt proprium, vnum nuncupauit principium motus, aliud Rationem,
Statuę Dedali. per quam proximè ita mouentur; Exemplo nobis eſſe poſſunt ſtatuæ Dedali, de
quibus, ait Plato in Menone, quod niſi fuiſſent ligatæ, fugiebant, illæ dum fu-
giebant, dicebantur quidem moueri a Dedalo, qui principium motus inſerue-
rat, proximè tamen ab inſerto principio mouebantur. Idipſum dicendum eſt
Duo dubia. de generante & forma inſita, in motu Elementorum. Sed duo ſe offerunt du-
bia, primum eſt, ſi vtraque ſententia eſt vera abſolutè, qui rectiùs loquantur, num
qui dicunt moueri a generante, vel potiùs, qui à propria forma? Alterum
eſt, dum dicimus moueri a generante, nomine generantis quid intelligere
debeamus,

debeamus,num proximum,vel cõmune,quod eſt Cœlum? De prima difficultate dico,dum interrogatio eſt multiplex,utendum eſt diſtinctione, & quicũque ſine diſtinctione abſolutè reſpondent,aberrant.Cum itaque illi reſpondeant ſine diſtinctione, non rectè reſpondent.Ariſtoteles in 8.Phyſi.32. rectè reſpondet, vtens diſtinctione potentiæ ad actum primum,& ſecundum;inſuper diſtinguens abſolutum & propriũ motorem a ratione,nam propria forma eſt ratio,per quam ita moueantur; generans eſt cauſa prior;at forma eſt cauſa proximior & magis propria,cum ſit natura;ideò facta cõparatione,illi rectiùs loquuntur,qui aiunt a ſua forma moueri. *Qui rectè loquũtur* Quærebatur ſecundo,quid per generans intelligẽre debeamus.Iauellus cenſuit denotari Cœlũ:Aluernias complens expoſitionem D.Tho. librorum de Cęlo, putauit denotari proximũ generans. Reſpondeo,ſententiam Ariſtotelis eſſe ueram de omni generante, ut generans eſt,& ut eſt generans,ita eſt mouens, ſi fuerit generans cõmune,eſt mouẽs commune, ſi generans proprium, mouens proprium. Ariſtoteles tamen præſertim proximum denotauit ,ut ignis mouet lignum ſeorſum conuertendo illud in ignem. *Quid denotetur nomine generantis.* At inſtabatur in præcedentibus,quia inter particularia eiuſdem ſpeciei ſolùm eſt ordo ſecundum accidens,& vnum non operatur uirtute alterius. Reſpondeo,aliud eſt operari uirtute alterius,& operari uirtute propria,recepta ab alio,ignis aſcendẽs ſurſum,cum aſcendat per propriam formam,& naturã,dicitur aſcẽdere uirtute propria, recepta tamen ab alio.Inſuper quamuis inter duo definita particularia ſit ordo ſecundum accidens,tamen dum vniuerſe & indefinitè ſumuntur, ordo eſt eſſentialis,ut dicendo cum Ariſtotele in ſecundo Phyſicorum 26.Sol & Homo generant Hominem. Similiter Cœlum & Ignis generant Ignem.

De modo,quo Elementa mouentur. Cap. XXI.

CVm apparuerit Elementa & à generante & à propria forma moueri,de modo,quo à propria forma moueantur,nõ leuis eſt dubitatio, & varij varia dicunt.Cum enim Elementa ſint corpora conſimilia,inſtrumentis & interna reſiſtentia deſtituta,non apparet quomodo per ſuam formam moueri valeant,& præſertim quia Ariſt.in 8.Phyſi.32.ait, ea non eſſe prædita interno principio efficiente,ſed ſolùm patiente.Auerr.3.Cœli 28.propè calcem,aſſerens tũc ſe modum patefacere a ſe approbatum inquit; In Elemento, forma ut forma agit & mouet,vt autem eſt in materia,mouetur,& cum non valeat in ſe agere quia Elementum, non diuiditur in motorem & mobile ei reſiſtens, ideò conſideratur hic ordo. *Auerroes.* Primò,Elementum ex potentia eſſentiali mouetur a generante,ſiue ex potentia accidentali graue mouetur ab eleuante,aut à remouente impedimentum.Secundò id graue ita motum mouet medium.Tertiò per motum medij ex accidenti mouetur id graue,adeò vt moueat ſe ex accidẽti,quia non in ſe agit ſed in medio.Cuius diuiſionem ſequitur deſcenſus grauis,& 4.Cęli 22.vtitur exemplo Nautę,qui ſe mouet mouendo Nauim.Hinc in uacuo Elementa non poſſent ſe mouere,vt ait 4.Cęli,22.3.Cœli,28.4.Phyſi.71.& alibi. *Ordo pro motu.* Zimara in ſua quæſt.quæ circũfertur manu ſcripta,ita retulit ſententiam Auerrois,eamque approbat,& defendit,& profectò rectè eam retulit. *Zimara. Euerſio.* Quam tamen approbandam non puto, & ratio eſt: quoniã lapis eleuatur dum incipit deſcendere,vel primò ipſe mouetur,vel primò incipit moueri mediũ:non mediũ, quia id diuiditur,& mouetur a graui deſcendẽte, corpus autẽ non mouet niſi moueatur, quare primò id quod mouetur,eſt corpus graue, quod cũ primò origine moueatur quęro a quo proximè moueatur,nõ ab alio, quia nõ adeſt alius proximus motor quo a ſeipſo,quare primò origine a ſe & ſua forma mouetur.At inquit Zimara,ꝙ primò incipit moueri ab eleuãte illud,uel a remouente impedimentũ,quę ſolutio nõ eſt vera,quia remouẽs impedimentũ,ſiue eleuãs,eſt motor ex accidenti,ut inquit Ariſt. omnis aũt motor ex accidenti requirit motorẽ proximũ & per ſe.Pręterea imaginor

Digitized by Google

aliquem eadem manu clauſa continere lapidem & ignem, dũ manum aperit ſtatim graue deſcendet ignis aſcendet, quæro a quo proxime ita cõtrarijs motibus moueantur non à manu, quia manus aperta non mouetur, ſed derelinquit ea ſuæ naturæ, nec in ea agit, quare a ſua propria natura incipiũt moueri; quod confirmo, quia imaginor lapidem filo ſuſpenſum & alligatum, qui progreſſu tẽporis filum frangat, profectò filum franget ſua grauitate, ſuoque motu deorſum; & tamen tunc abeſt, & eleuans, & remouens impedimentum, nam eleuans & remouens impedimentum ſolùm diſponunt lapidem, vt valeat moueri, non autem mouent agendo in mobile, hoc ipſum patet exemplo ignis in medio Aeris geniti, qui ſtatim per ſuam leuitatem mouetur ſurſum, & lapidis proiecti ſurſum, qui euaneſcente violentia per ſuam formã incipit deſcendere. Hoc confirmo exemplo Nautæ, quo vtitur Auerroes, qui mouendo nauim mouet ſe; at nauta ita mouet nauim, vt ipſe ſit qui primò moueatur, quare etiã graue ita ex accidenti mouetur per diuiſionem medij ab eo factam, vt primò origine ex ſe moueatur. Præterea, ſi Elementa ſolùm ſe mouerent ex accidenti, tunc formis eorum non competeret definitio naturæ, definitur enim natura, quòd ſit internum principium motus, non ex accidenti, vt Medicus ſe curans, ſed ſecundum ſe, vt dicitur ab Ariſtotele in ſecundo Phyſicorum. Præterea, ſi Elementa ſe mouerent ſolùm ex accidenti, tunc eorum motus non eſſet ſecundum naturam, ſed violentus, quoniam pendens neceſſario & eſſentialiter à violento, violentum eſt, vt quod pendet a facto à caſu, dicitur caſu fieri 2. Phyſic. com. 44. at ex Auerrois ſententia motus Elementorum neceſſariò & eſſentialiter pendet ex motu violento, nempè ex diuiſione Aeris, quæ violenta eſt, quare motus inde prodiens violẽtus erit. Colligamus itaq; dum grauia, vel leuia extra ſuum locum ablato impedimento incipiunt moueri, quòd primò origine eam et Elementa ſint, quæ proxima per ſuam formam moueri incipiat, & ob id moueatur medium & diuidatur, adeò ut niſi medium reſiſtens adeſſet, vt pertinet ad reſiſtentiam medij nullum poſſet aſſignari tempus in quo mouerentur, vt dicitur ab Ariſt. in 4. Phyſico. 71. dico autem primò origine incipere moueri ex ſe, quoniam ſi tempus inſpicimus, ſimul tempore mouetur graue, & ſcinditur mediũ; at non ſciſſio medij eſt cauſa motus grauis, ſed vice verſa. Verùm cum primo Elementa ex ſe moueantur, hoc apprimè dubium eſt, quomodo id eis cõpetere ualeat, nil enim mouet ſe niſi diuidatur in motorem & mobile, vt oſtenditur in 8. Phyſic. Elementa non ita diuiduntur, quia carent inſtrumentis, & materia cum ſit poteſtate, nõ eſt ea, quæ poſſit reſiſtere formę mouenti; Scotus in 2. Sent. Diſt. 2. q. 10. inquit, ſat eſſe, vt inter motorem & motum ſit diſtinctio rationis, & hæc ſeruatur in Elemento, quod primò ex ſe mouetur, nam totum mouet totũ per formam, mouetur quia formatũ, veluti etiam Angeli per ſolam diſtinctionem rationis ex ſe mouentur. Vtitur etiam Scotus diſtinctione efficientis in vniuocum & ęquiuocum: agens vniuocum neceſſariò agit in aliud, vt calidum calefacit non ſe, verùm aliud, ſimiliter frigus & humor. At agens æquiuocum valet in ſe agere, vt intellectus intelligens, ſenſus ſentiens, in ſe producunt actũ intelligendi & ſentiendi. Ratio eſt, quoniã actus virtutis producendi, & potentia ad formam producendam, non inuicem pugnãt, ita aqua calida ſemetipſam refrigerat. Et hac diſtinctione etiam vtuntur Gandauenſis, & alij multi. Verùm hæc opinio & Ariſtoteli & rationi aduerſatur; Ariſtoteli primò, qui in octauo Phyſicorũ, poſt cont. quadrageſimũ, latiſſimè oſtendit hoc ſolo modo aliquid ex ſe moueri, vt cõſtet ex parte mouente & parte mobili, adeò ut non ſolam cõſtituat diſtinctionem rationis, ſed abſolutam, & ex natura rei. Præterea, niſi repugnarçt dari motũ, in quo motor à mobili ſola ratione diſtingueretur, vt de motu Angelorum & Elementorũ inquit Scotus, tunc Ariſtoteles in octauo Phyſicorum ſuis rationibus non aſſequeretur id quod cupit, nam ſibi oſtendendum propoſuit in mouentibus & mobilibus eſſe deueniendũ ad primum, quod ita ex ſe moueatur, vt conſtet ex motore immobili & parte mobili, at ſi aliquid ſola diſtinctione rationis poſſet ex ſe moueri, dicerem Cęlum æternum,

Concluſio, Elementa primo ex ſe moueri.

Quomodo ex ſe moueantur.

Scotus.

Euerſio.

& inge-

Digitized by Google

& ingenitum ita ex ſe moueri, ſine alio immobili motore, & præſertim quia mouens motu locali, eſt motor æquiuocus. At reſpondet Scotus, & cum eo Gandauenſis *Solutio.* ſat eſſe Philoſopho manifeſtare motum Elementorum neceſſariò præſupponere motum alium, nam ex potentia eſſentiali mouentur ab alio. Verùm hæc ſolutio non *Euerſio.* ſatisfacit, quoniam ſi aliquid ita poſſet ex ſe moueri, tunc non præſupponeret neceſſariò motum alium, & præſertim, quia diceremus primum mobile eſſe Cœlum æternum, quod ſemper ita motum eſt. Prætereà hoc patet conſiderando oſtenſiones Ariſtotelis: nam oſtendit nil mouere ſe, alioquin ſequeretur, quod idem relatum ad idem, eſſet actu & potentia, haberet id & non haberet, & idem alterabit, & alterabitur, docebit, & docebitur, ſanabit, & ſanabitur, quæ dereliquit ut conſpicuè abſurda. At reſpondent Scotus & cum eo Gregorius Arim. in ſecundo Sentent. *Solutio.* diſtinct. 6. q. 1. artic. 3. Ariſtotelem loqui de motore uniuoco, non de ęquiuoco, quod colligunt ex Ariſtotele in octauo Phyſicorum, cont. 40. dicente, quòd ſi aliquid ſe moueret, idem erit calidum, & non calidum, ſimiliter de alijs quorum neceſſe eſt motorem eſſe vniuocum, &c. Contrahit itaque Philoſophus ſuam ſentẽtiam ad motorem vniuocum, motor autem Elementorum dum ex ſe mouentur eſt æquiuocus. Hæc euaſio inanis eſt. Primò, quia ſi ſententia Ariſtotelis eſſet vera ſolùm de motore vniuo- *Euerſio.* co, quia mouens ſecundum locum eſt motor æquiuocus, non eſſet vera de latione, & tamen Ariſtoteles etiam de latione mentionem facit, inquiens: ſi idem moueret ſe, tunc idem feret & feretur eadem latione. Immò tunc inanis redderetur vniuerſus progreſſus Ariſt. in octauo Phyſicorum: nam Ariſtoteles nos deducit ad motorem immobilẽ loquendo de latione, at niſi etiam de latione eſſet verum quod nil valeat mouere ſe, & quod ſolum ſit ſatis diſtinctio ſecundum rationem, profectò Ariſt. nil neceſſariò colligeret, quia ſemper diceremus cum Scoto in latione eſſe ſatis diſtinctionem rationis. Prætereà eſt conſpicua ſententia Ariſt. in primo de Ortu & interitu 73. quo loci diſputans contra Democritum aſſerentem Atomos deſcendere, inquit: uel diuidun tur in motorem & mobile, & ita non erunt Atomi, uel ſecundum idem contraria ipſis inerunt, quæ ratio inanis eſſet, ſi ſat eſſet diſtinctio ſecundum rationem. Pręthereà, motor æquiuocus corporeus non in ſe, ſed in aliud formam producit, ut Piper, & Zinziber non ſe calefaciunt, ſed aliud, de Aqua quomodo excalefacta refrigeretur, alibi pateſeci, & præſertim in lib. de. Actione & paſſione.

Quomodo Elementa primò origine cum genita fuerint ex ſe moueantur, opinio propria. *Cap.* XXII.

CVm apparuerit Sententia Scoti, Gregorij Arim. & Gandauenſi de modo quo Elementa ex ſe incipiunt moueri ſatis dubia, ideò dico Elementa *Opinio* ex potentia accidentali proximè per propriam formam moueri, & de *propria.* hoc conſentio cum Auerroe. Addo ſecundo, ea primò origine ex ſe moueri, & per eorum motum diuidi medium, de hoc diſſentio ab Auerroe, conſentio cum Scoto, & Gregorio. Dico tertio, Elementa non ex ſe moueri per ſolam diſtinctionem rationis, ſed per eſſentialem diſtinctionem originis actionis & paſſionis, nam corpus graue totum mouet, totum mouetur, ita tamen ut orgines & primæ rationes agendi & patiendi ſint diſtinctæ: nam quamuis ſola forma, non moueat, eſt tamen prima & integra ratio agendi. Similiter quamuis ſola materia non moueatur, eſt tamen integra ratio patiendi, & ita non ſequitur abſurdum, quod idem relatum ad idem, ſit actu & potentia. Hoc non valuit dicere Scotus: quia capiebat ſeruare pro motu Angelorum, quòd etiã ſimplex poſset mouere ſe, at ſi Ariſt. nouiſset Angelos mutare locum, dixiſset ut de Humana Mente, & de non aptis moueri, quod ſint & non ſint alicubi ſine motu, & tranſmutatione, ut etiam in primo de Cœlo de non

aptis

aptis gigni & interire dixit,quòd ſunt,& non ſunt ſine Ortu & interitu. Addamus demùm Elementa dum habent requiſita pro motu,ſemper moueri,ac ita imitari ſeparatas ſubſtantias,quæ ſemper agunt, vt dixit Ariſt. Requiſita autem pro motu eorum quattuor ſunt,propria forma,medium congruens,diſtantia à proprio loco, & abſentia impedimenti. His explicatis, duo ſuperſunt diluenda dubia. Primum, cur Ariſtot. in octauo Phyſic. dicens omne moueri ab aliquo, ſuam ſententiam per motorem uniuocum contaxit? Altera dubitatio eſt, cum motus Elementorum ſit ſecundum naturam,per quod principium dicitur eſſe ſecundum naturam, num per agens, vel per patiens? De prima difficultate loquutus ſum in libro de Actione, & paſſione, idcò nunc breuibus dico à varijs vario modo Sententiam illam explicari. Auerr. ait denotari motum vniuocum ideſt propriè ſumptum,non æquiuocum,vt eſt actus intelligendi, de quo nomen motus æquiuocè dicitur,& idem ualet ſe intelligere. Simplicius dixit denotari motum per ſe, pro excludendo motu ſecundum accidens, quo aliquid ſe mouere valet; hæc quamuis ſint vera, non tamen uidentur præſertim conducere pro inſtituto Ariſt. eo in loco. Idcò dico Ariſtotelem id addidiſſe, quorum neceſſe eſt motorem eſſe vniuocum,ut indicaret ſuam ſententia vniuersè eſſe veram de mouentibus ſe: nam dum idem eſt mouens,& motum ferens, & latum, calefaciens & calefactum,motor eſt vniuocus, idcò Ariſtot. reddens rationem ſuam uniuerſalem,ait eam vim habere, & ea abſurda ſequi de omni prædito motore vniuoco, hoc eſt de omni mouente ſe,non autem id dicit ut velit concedere motorem æquiuocum mouere ſe,ut putarunt Scotus, Gregorius, Gandau. & alij multi. De alia difficultate inquit Scotus ſecundo ſent.diſt.2. quamuis Elemēta a ſua forma moueantur, tamen in 8.Phyſ.32.dicuntur habere initium motus in ſe non actiuum,ſed paſſiuum, quia motus ſolùm per principium paſſiuum debet dici naturalis. Hæc ſententia non eſt approbanda. Primò,quia Ariſt. in octauo Phyſic.32. non inquirit per quid motus Elementorum dicatur naturalis,de hoc enim uerbum non facit,ſed à quo moueātur. Prætereà, ſi Elementa mouentur per propriam formam, profectò per originem actionis erit naturalis, nempè per formam, quæ eſt natura eorum non per originem paſſionis,quæ eſt materia, & ex ſe ad eum motum non habet propenſionem. Prætereà conſpicua eſt ſententia Ariſtotelis in octauo Phyſicorum,27.aſſerentis totum Animal,quia ab Anima interno principio mouetur,moueri ſecundum naturam,quamuis corpus contra propriam naturam moueatur, ait Philoſophus motum Animaliū eſſe Phyſicum ratione motoris. Dicamus itaque motum Elementorum præſertim dici ſecundum naturam:quia prodit ex propria eorum forma,quæ natura eſt,& internum principium principale motus.

Requiſita pro motu Elementorum.

Cur Ariſt. contraxit ſuam ſententiā per motorē vniuocum.

Per quid motus ſecūdum naturam.

Scotus.

Euerſio.

Concluſio.

Quæ ſit reſiſtentia in motu Elementorum, per quam mouentur definito tempore. Cap. XXIII.

DEcurſis cæteris attinentibus ad notitiam motus Elementorum, ſupereſt,vt id explicemus de quo in parte poſtrema diſſerendum propoſui,nēpe vnde oriatur reſiſtētia. Duplex cōſideratur reſiſtētia,vna interna,altera externa. In motu Elemētorū Auer. Achillinus, Zim. Gād. & alij multi: ſolùm aiunt reperiri reſiſtentiam externam, quæ attēditur penes denſitatem,& raritatē medij,non autem internam, & Ariſt.de nulla alia vllibi mentionem fecit,& regulas velocitatis tradens,ſolam inſpexit reſiſtentiā medij, nunquam aliā: quod præſertim patet ex quarto Phyſ.71.72.& 73. Confirmatur,quia intrinſecùs in Elemēto nil repugnare motui poteſt,nō forma,quia nil ſibi repugnat; non materia contradiſtincta à forma,quia eſt penitùs potentia, quæ non reſiſtit; nec pars vna reſiſtit alteri,vt in animali,quia partes Elementorum ſunt conſimiles,quare vni-

Reſiſtentia duplex.

Opinio quorundā.

vniuerſa reſiſtentia ex medio pendet. Hæc opinio aduerſatur rationi, & experientię. *Euerſio.* Rationi primò, quia dempta per imaginationem omni reſiſtentia medij, veluti cõtingeret in uacuo, adhuc motus deberet fieri in tẽpore, non momẽto, alioquin ſimul tempore initium, medium, & finis rei mobilis eſſent in eodẽ loco, & ita initium eſſet cum fine mobilis, quod conſpicuam includit pugnam. Præterea, ſi imaginemur cum Ptolemęo & Zenarcho, quòd Elementa per naturam moueantur in orbem, proculdubio tunc non haberent medium impediens, nec propterea ſine tempore mouerẽtur, veluti etiam Cęlum quamuis ſit procliue ad motum in orbem, & careat reſiſtẽtia medij, tamen mouetur in tempore. Pręterea, utor alia ratione, qua utebatur Auempaces, & refertur ab Auerroe in 4. Phyſ. 71. & eſt, quoniam ſi continuatio motus Elemẽtorum ſolùm prodiret ex reſiſtentia medij, tunc motus eorum ſolùm eſſet in tempore, & eſſet motus per impedimentum ex medio prodiens, & eſſet motus eorũ ex accidẽti, cum tẽpus ſit de requiſitis pro motu, quod apprimè eſt abſurdum, ita enim motus eorum non conſtitueretur per attinentia ad motorem & mobile, nec poſſet dixi ſecũdum naturã. At Reſpõdit Auerroes, falſum eſſe, quòd medium impediet, nam mediũ *Solutio.* conſtituit non impedit motum, & dicitur cõducere tribuendo ei ſucceſſionem, & addit quod ſi medium impediret, & Elementa ſine reſiſtentia medij poſſent moueri ſecundum naturam ſine impedimento, ſequeretur quòd darentur motus naturales qui nunquam reperirentur in Vniuerſo, cum nõ detur uacuum. Solutio Auerrois nõ ſatiſ- *Euerſio.* facit. Primò, quoniam requiſita pro motu relata ab Ariſt. in quinto Phyſ. ſunt quinq; nempe mobile, motor, terminus a quo, ad quem, & tempus: medium autem reſiſtens non numeratur inter requiſita pro motu, ſed cum prima quinque cõſtituant motum, reſiſtentia medij ſolùm uidetur impedire. Præterea, ſi medium requiritur pro conſtitutione motus naturalis, quia per motũ naturalem appetunt grauia citiſſimè aſſequi finem, ideò ſolùm medium rariſſimum cõſtitueret motum naturalem, id autem quòd denſius erit, ſua maiori denſitate nõ neceſſaria, ſolùm impediet motũ naturalẽ. Inſtãtia Auerrois diluitur, quia ſolùm Cœlum eſt immune ab omni impedimento, & uiolentia, Elementa ſemper dum mouentur, iunctã habent uiolentiã aliquam, & diſpoſitionem præter naturam, ideò ut non inueniũtur in uniuerſo ſincera & pura, ita eorum motus non inuenitur ſine aliqua uiolentia, & præſertim quia repugnat dari uacuum ratione ordinis Vniuerſi, ideò repugnat dari eorum motum aliquem ſine impedimento medij. Præterea, ad principale redeundo, ea opinio, quòd omnis reſiſtentia pen- *Non omnẽ reſiſtentiã prodire ex medio.* deat ex medio, aduerſatur experientiæ, nam tũc velocitas motus abſolutè ſequeretur rationem grauis ad reſiſtentiam medij, adeò ut corpus qua ratione eſſet grauius, ea moueretur in eodem medio uelocius, quod experientię aduerſatur: nam ſi duę formẽtur pilę eiuſdem molis, vna ex ligno, altera ex Plumbo, plumbea erit grauior ratione plus quàm quadrupla, & tamen in deſcenſu nedum nõ erit quadruplo uelocior, immo nec duplo ut experientia patefacit & innumeræ conſimiles inſtãtiæ poſsent afferri. Propterea dicamus, reſiſtentiam in motu ſecundum naturam eſse duplicẽ, unã exter- *Sententia propria.* nam & aduentitiã, prodeuntẽ ex medio, quã concedunt omnes, alterã internã. Quæ interna reſiſtentia eſt duplex. Vel prodiẽs ex corpore mixto, prædito alia propenſione, & hæc competit animalibus nõ autem ſimplicibus corporibus: Vel prodit ex cõmunibus internis requiſitis pro omni motu, & ſunt mobile, & duo termini, nẽpè locus quem deſerit, & locus quem acquirit. Hæc tria cum ſint continua, non poſsunt ſine continuatione & tempore uariari, alioquin idem mobile ſimul eſset in locis diſtinctis & diſtantibus, & principiũ mobilis eſset ſimul cum fine. Ideò hæc repugnãtia & conditio requiſitorum pro motu, parit continuationem, & dicitur reſiſtentia interna, quã cogitur etiam concedere Ariſt. cum in ſecundo de Ortu & interitu, 62. dicat: cõ- *Ariſt.* tinuus autem eſt motus, utrum quia quod mouetur, continuum eſt, an in quo mouetur, veluti locum dico, aut paſſionem? Manifeſtum, quia id quod mouetur continuum eſt, quomodo enim continua eſt affectio, niſi uia res cui accidit cõtinua eſt: ſi, autem

motus

motus eſt continuus, quia id in quo eſt continuè, ſoli loco hoc conueniet, magnitudinem enim aliquam habet, &c. conſpicuè Philoſophus ait motum eſſe continuum ratione mobilis; quòd autem ſit continuus etiam ratione eius ad quod tendit, ſolùm competit motui ſecundum locum, quia locus continuus eſt, non autem ait eſſe continuum neceſſariò ob reſiſtentiam medij. Similiter in ſexto Phyſ. dixit motum eſſe cõtinuum, quia mobile dum mouetur, partim eſt in termino à quo, partim ad quem; *Sententia quorundã.* ſic itaque in motu grauium, etiam reſiſtentia interna eſt concedenda. Nonnulli his addunt pro cauſa ſucceſſionis motus limitationem agentis naturalis & finiti, nam motor finitus limitatus eſt ad definitum gradum uelocitatis, ut dicitur in calce octaui Phyſ. & hæc cauſa etiam à Philoſopho in digreſſione de vacuo aſſignatur. At hęc ad rem non facit, quia modò ſermo eſt de reſiſtentia, agens autem non ſibi reſiſtit. Prætereà, limitatio agentis potiùs conſtituit definitum terminum formæ acquirendæ, quàm definitum tempus aſſequendi ſiue producendi illum, ut tertius gradus caloris limitat actionem, vt ultra tertium gradum agere non ualeat, ſed tempus non cõſtituit, & niſi contrarium pugnaret, ſine tempore illum produceret, ut Sol ſine tem- *Concluſio.* pore illuminat, quia Lumini contrarium non competit. Reſiſtentia itaque in motu Elementorum partim externa eſt, ad medium pertinens, partim interna, prodiens ex continuatione & diuiſibilitatẽ rei mobilis loci. Hanc internam reſiſtentiam approbauit Auempaces, referente Auer. in quarto Phyſ. 71. approbauit Scotus in 2. Sent. diſt. 2. q. 9. Necnon Philoponus in quarto Phyſ. in digreſſ. de uacuo. Vt pertinet ad hanc internam reſiſtentiam, dicendum eſt, quòd omnia Elementa remota reſiſtentia medij mouerentur in tempore, & mouerentur omnia æquè citò; nam reſiſtentia conſimilis eſſet, ideò dum conſideratur proportio inter mobilia grauia, uel leuia, & motum, ſemper ſupponenda eſt ſucceſſio conſimilis prodiens ex interna reſiſtentia, mox ultra definitam illam remiſſionem velocitatis, omnis alia remiſſio maior vel minor, ortum ducit ex medio & ex uarietate denſitatis eius, & proportionis diuidentis, & diuiſi, adeò quòd ſi in vacuo eſſent ſimplicia corpora, & in eo mouerentur, æquè citò mouerentur: quia reſiſtentia interna conſimiliter ſe habet; & de hoc minus rectè puto ſenſiſſe alios, nam Democritus referente Simplicio quarto Phyſic. 74. putauit Atomos in uacuo nõ ęquè citò moueri; ſimiliter Auẽp. Scotus, & Philoponus, à maiori virtute & grauiore mobili putarũt velociùs pertrãſiri id ſpatium, quamuis fuerit inane. Hinc non ualuerunt uarias difficultates ſoluere, quas mox referam & diſſoluam.

Proponuntur varia difficultates attinentes ad reſiſtentiam, & proportiones motuum. Cap. XXIIII.

Dubitatio 1. RES ardua quo exactiùs diſcutitur, & intimiùs cõſideratur, eo apparet, obſcurior & difficilior, hoc euenit in re de qua agitur, nam primò occurrit hæc dubitatio: ſi in motu grauiũ & leuiũ præter reſiſtentiã medij ẽt adeſſet reſiſtentia interna, diminutus eſſet Ariſt. qui cum alibi, tũ pſertim in quarto Phyſ. 71. vniuerſã reſiſtentiã tribuit medio, & de interna nõ loquitur. Inſuper tũc Elementa in vacuo moueri poſſent, quoniã adeſſent requiſita pro motu, quod tamẽ reijcitur in quarto Phyſ. Tertiò ſi daretur reſiſtẽtia interna, tũc corpus finitum à virtute infinita definito tẽpore moueretur ob internã reſiſtentiam, & pugnam, ne ſimul ſit in locis diſtinctis. At Ariſt. in calce octaui Phyſ. 79. oppoſitũ aſſerit. Quartò dubitatur, quia ſi reſiſtentia in vacuo penderet ex diſtãtia partium mobilis, & terminorum, tunc mobile in vacuo infinitè velociter deberet mouere, quoniam ea pugna poſſet uitari cũ duplo gradu velocitatis, cũ triplo, & ſic in infinitum, adeò ut ea ſucceſſio & tempus ſub ſenſum nõ caderet. Inſuper ſequeretur, quòd eadẽ ratione illuminatio non poſſet eſſe inſtantanea ſimul, Lumen

enim

enim tranſiens per mediũ nõ poſſet ſimul eſſe in principio, medio, & fine interualli. Dubitatur quintò vtrũ forma rei grauis vel leuis poſſit reſiſtere ĩ motu illius rei. Sextò dubitatur, quoniam de motu grauium & leuium Ariſt. varia enũciauit, quæ ſenſui, & experientiæ aduerſantur, & regulas proportionis velocitatis, & tarditatis motuũ, tradidit, quæ apertè videntur falſę, nã dixit corpus graue eiuſdem naturę qua ratione fuerit maius, ea ferri velociùs, ꝙ experintiæ aduerſatur, non.n. lapis duplo maior duplo eſt velocior, nec quadruplo maior quadruplo eſt velocior, ſed ęquè citò maior, & minor lapis per aerẽ deſcendit, & qua velocitate quatuor quartæ lapidis deſcẽdunt ſeiunctæ, eadẽ deſcendunt coniunctæ. Inſuper inquit Ariſt. corpus quo fuerit grauius eo fertur velocius, hoc aduerſatur experientiæ: Nam ſi duæ formentur pilæ æquales, vna plumbea, altera lignea, quamuis plumbea ſit longè grauior, nõ tamen eadẽ proportione eſt velocior, ſed ferè æquè velociter videntur deſcẽdere, ſimiliter inquit Philoſophus, in primo de Cęlo, ſi in infinitum creſceret grauitas, in infinitũ creſceret velocitas, & in 8. Phyſ. 79. ait ſi vis infinita eſſet in magnitudine finita, nõ poſſet aſſignari tempus in quo moueret, hoc eſſe falſum ex eo conſtat, quia corpus maius dũ fuerit conſimile, non mouetur velocius quàm minus, quare ſi in infinitum creſceret corpus, & grauitas, non in infinitum creſceret velocitas. Septimò damnandus videtur Ariſt. quoniam huiuſmodi regulas & proportiones velocitatis motuum prodeuntes ex magnitudine & paruitate mobilis, tranſtulit etiam ad Cęlum, nam in cont. 46. ſecũdi de Cęlo ait celeriorem eſſe maioris circuli velocitatem, rationi eſt conſentaneum, circa idem cẽtrũ cõſtituti, vt enim in alijs maius corpus velocius fertur, propria latione, ita in his quæ mouentur in orbem, &c. Hæc cum dicat Philophus videtur confundere ea, quæ per ſuam propenſionem & formã mouentur, cum his quæ mouentur a motore ſeparato, quorum tamen diſtincta eſt ratio, cum grauia, & leuia moueantur cum reſiſtentia externa, non autem Cęlum, imo cum Cęlum ſolùm habeat reſiſtẽtiã internam, & moueatur ab externo motore, quo fuerit maius, eo deberet moueri difficiliùs & tardiùs, veluti etiam fatetur ipſemet Ariſt. in eodem ſecũdo de Cęlo, ſ. loquẽs de motu Cęlorum, nã difficilius eſſe dixit mouere plura quàm pauciora, at de grauibus & leuibus ſecus ſe habet, ſimiliter in cont. 70. ait maioris eſſe uirtutes orbem mouere pluribus Stellis præditũ, quo loci inqt Auer. ſi orbis plures haberet Stellas, vel non moueretur, vel non eadem velocitate: at hæc conſpicuè pugnant cum relatis ex cont. 46. Octauo inquit Ariſt. qua ratione medium fuerit denſius, eadem motũ eiuſdem mobilis eſſe tardiorem, quæ regula ſenſu recipitur falſa, quamuis enim aqua ſit pluſquã decuplo denſior aere, non ob id pila plumbea per aerẽ decuplo eſt velocior, vt patet menſurando pondus eius pilæ in aere & in aqua. Demùm nõnulli Mathematici Ariſt. damnant, quia videtur erraſſe nedũ in principijs reſiſtentiæ, & proportionis motuum, verùm inſuper in cõmutatione proportionum, nã inquit Philoſophus in quarto Phyſ. quod eadem eſt proportio velocitatis motuum eiuſdem corporis mobilis per diſtincta media, quę eſt inter denſitates eorum mediorũ, vt ſi aer eſt decuplo rarior aqua, motus in eo erit decuplo velocior; at id eſſe falſum ita oſtẽdunt ſi Lapis 20. librarum mouetur per medium reſiſtens decẽ gradibus reſiſtentiæ tempore vnius horæ, ſi minuitur reſiſtentia & ſit quinque graduum velocitas per regulas Ariſt. erit duplo maior, verùm hoc proportioni non reſpondet, quia duplum excedit dimidium vt viginti, decem per medietatem ſui, excedit autem quinque, hoc eſt quartam partẽ non per duas partes ſui, adcò vt conſurgere debeat motus duplo velocior, ſed per tres quartas, & proportione quadrupla, quare motus deberet eſſe nõ duplo, ſed triplo velocior, quoniam ex exceſſu conſurgit velocitas. Hęc profectò adeò ſunt ardua, & tam conſpicuè patefaciunt regulas Ariſt. eſſe falſas, vt valdè ſit arduum Ariſt. a calumnia vendicare: & origo errorum id eſſe videtur, quia Ariſt. ſolam in motu grauiũ & leuiũ aſſignauit reſiſtentiam externam, ex medio ſumptam D. Th. cupiens Ariſt. defendere in attinentibus ad reſiſtentiã; dixit, quòd Ariſt. in quarto Phyſ. nõ abſolutè ait omnẽ

In dubiũ vertuntur regulę motuum, traditę ab Ariſtotele.

Damnatur Ariſt. a nonnullis.

Ardua dubitatio. D. Thom.

reſiſtentiam

reſiſtentiam prodire ex medio,& ſine ea moueri grauia ſine tempore,ſed ſolùm euertit ſententiam veterum aſſerentium adæquatam cauſam motuum eſſe vacuum, & ſine eo non poſſe dari motum,& idipſum dicitur a Scoto in 2.Sent. diſtinc.2.q.9. Verum hæc defenſio eſt inanis? Primò,quia non putabant veteres vacuum eſſe adæquatam cauſam velocitatis,ſed eam prodire ex varietate Atomorum,quarum nonnullæ magis, aliæ minus eſſent motui accommodatæ, ut refert Simplicius; hinc Animam dicebāt conſtare ex Atomis valdè mobilibus,inſuper Ariſt.in 4. Phyſ.71. conſpicuè ex propria ſententia ait velocitatem, & tarditatem oriri, vel ex varietate medij, vel ex varietate mobilium,magis, & minus grauium. Et confirmatur, quia vbiq; Ariſt. dum hac de re loquitur,idipſum enunciat,vt in 1.de Cęlo.51. & 52. inquit, maiora ferri velociùs,& vt creſcit grauitas, ita velocitas. Propterea Scotus addit Ariſt. per reſiſtentiam medij denotaſſe omnia, quæ conducunt pro reſiſtentia, & antecedunt adeptionem formæ,& termini motus. At errat,quoniam Ariſt.ſeipſum declarat, inquiens in vacuo non inuenire aliquid quod reſiſtat, & ſit cauſa ſucceſſionis motus, adeò vt contra veteres inducentes vacuum pro motu,dixerit,ſi daretur vacuum,non daretur motus,& in cont.71.& 74. ſe declarans,quid denotet per medium reſiſtens, ſolum hoc retulit ad denſitatem, & raritatem eius, adeò vt per horum dicta Ariſt. a calumnia non vendicetur.

Scotus.

Euerſio.

Explicatur ſententia propria pro diluendis inſtantijs aduerſus ſententias Ariſtotelis, de proportionibus motuum.

Cap. XXV.

PRofectò qui diceret Ariſtotelem nunquam erraſſe Ariſtotelem redderet non Ariſtotelem, ſed Deum, Homo enim omnis eſt mendax, nec proprijs viribus valet ſemper veritatem intueri,ſat eſt pro Ariſt. præſtantia affirmare, illum inter Mundi ſapientes ſummopere reſulſiſſe. Ac vt pertinet ad propoſitas difficultates, vt partim Ariſtot. tueamur,partim ea ſeruemus,quæ ſenſu & experientia conſtant, dico primò,præter reſiſtentiam medij dari in motu grauium,etiam reſiſtentiam internam,a me explicatam, per quam mobilia conſimiliter moueantur, adeò vt varietas ſuperadditæ tarditatis ex ſola reſiſtentia medij prodeat,& Ariſt. ex reſiſtentijs hanc ſolam externam inſpexit,& eam inſpiciens regulas tradidit,& iure profectò. Primò, quia ea eſt ſenſu notior; ſecundò, quia ea ſola variatur, non autem interna; tertiò, quia nunquam ſit motus in vacuo,adeò vt apparere valeat, quæ ſit velocitas ex ſola interna reſiſtentia conſurgens; quartò,quia Ariſt. interuallum diſtinctum a corpore medio non conceſſit: ideò conſiderando diuiſionem & partes interualli, per ſua fundamenta nil conſiderare valuit niſi attinentia ad corpus intermedium. Hoc præaſſumpto. Addo ſecundò Ariſt.dediſſe regulas more Mathematicorum, qui vnum ſępè conſiderant,non conſideratis alijs,cū eo iunctis: ita Ariſt.regulas dedit prodeuntes ex proportione externæ reſiſtentiæ,& grauitatis,cęteris imaginatione ſeiunctis, & quoniam dum ad actum rediguntur, connectuntur cum alijs, per quæ variantur; hinc oritur,ꝙ quamuis illæ regulæ ex ſe,vt traduntur,ſint verę,tamen dum ad actum rediguntur,ob nexum cum materia,& alijs,apparent falſæ, vt patet de ſphæra quam Mathematici dicunt tangere planum in puncto. Dico tertiò,ex regulis ab Ariſt. traditis, depromptis ex gradibus facultatis motoris, & externæ reſiſtentiæ,poſſe elici regulas omnes rectas velocitatis motiuæ,pertinentis ad alia,adeò ut Ariſtoteles breuibus virtute & facultate cuncta dixerit ad huiuſmodi proportiones pertinentia,nam conſimiliter aſſignari poſſunt regulæ attinētes ad omnia,per quæ variatur velocitas. Addo quarto loco,velocitates motuum per multa variari poſſe, nam cum per ſolam reſi-

Dari duplicem reſiſtētiam.

Quomodo Ariſt regulas dederit.

Ex regulis Ariſt. veras elici.

reſiſtentiam internam ſint conſimiles, variantur tamen primò per reſiſtentiam exter
nam medij ſecundum denſius, & rarius. Deinde per figurã mobilis, nam corpus Plũ- *Velocitas*
beum ſi fuerit ſphericum velociùs deſcendit, quàm ſi fuerit planum & latum. Inſuper *per multa*
variatur per conſimilitudinẽ, & diſſimilitudinem, quam mobile habet cum medio, ve *variatur.*
luti plumbum aqueum velociùs deſcendit per Aquam, quã aliud corpus non Aqueũ,
& Lignum per Aerẽ deſcendẽs non minus videtur velox, quàm ferrum, vel Lapis, ſi-
militer carbones extincti. Et ratio duplex aſſignari põt. Prima eſt, quia ligna ſunt Ae
rea & grauia: vt grauia deſcendunt, vt Aerea ob familiaritatem quam habent cũ Ae-
re velociter in eo deſcendunt, vt etiam ſpiritus velociſſimè ſumpto principio motus
mouentur per Aerem Altera ratio eſt, quia pro velocitate motus conducit propulſio
mobilis à tergo per Aerem facta, cum itaque Lignum ex ſe ſatis velociter deſcendat,
Aer à tergo propellens, & inſitum Aerem ſequens, faciliùs, & vehementiùs lignũ im
pellit minus reſiſtens, & magis Aereum, quàm ferrum & plumbum. Ex his modo eli- *Diluũtur*
ciuntur ſolutiones omnium aduerſarum rationũ. Dubitabatur, & carpebatur primò *aduerſę ra*
Ariſt. quia de ſola externa reſiſtẽtia verba fecit. Patet reſpõſio, nam quòd dixit de ex- *tiones.*
terna, vt nobis notiore, indicauit debere dici de alijs, & præſertim quia alibi eã teti- *Solutio 1.*
git, inquiens motum ſecundum locum eſſe continuum ob continuationẽ mobilis, &
loci. Dubitabatur ſecundò: quia conceſſa reſiſtentia externa, Elementa poſſent in tẽ-
pore moueri in vacuo, quod negat Ariſt. Pro reſponſione tria dico. Primũ eſt, ſuppo- *Solutio 2.*
ſito vacuo & conſeruatione mobilis in eo Elementa abſolutè non mouerentur, tum
quia in eo non ſeruatur ſurſum & deorſum, tum inſuper quia non ſeruatur conſpira-
tio communis cauſæ nempè Cœli per eius motum. Dico ſecundò, ſuppoſito, quòd
cętera non impedient, & poſſent moueri, non mouerentur ſine tẽpore ob reſiſtentiã
internam. Addò tertiò, quòd inſpiciendo ſolam reſiſtentiam externam, quam ſolam
Ariſt. inſpexit, dum regulas dedit, nullum poſſet aſſignari tempus in quo mouerẽtur,
vt dixit Philoſophus. Tertiò dubitabatur, quia ſi daretur interna pugna & reſiſtẽtia,
corpus finitum à uirtute infinita non moueretur ſine tempore, quoniam ob internam
reſiſtentiam includit pugnantia. Reſpondeo, ſi ſolam reſiſtentiã externã inſpicimus, *Solutio 3.*
rectè dixit Ariſt. quòd nullũ tempus aſſignari poſſet, in quo moueretur, quia infiniti
ad infinitum nulla eſt proportio; at poſita reſiſtẽtia interna, per eam poſſet tẽpus aſſi
gnari, quoniam includentia contradictionem ſub nullam potentiam cadunt, uam im
plicat ut corpus paruum ſimul ſit per vniuerſum locũ maiorem. Dico tamen quòd ſi
vis mouens eſt interna, ut grauitas in graui, tũc ut creſcit corpus, ita creſcit uirtus, &
ſeruatur eadem proportio & propterea non citiùs mouetur maius, quàm minus cor-
pus, ſuppoſito tamen quòd corpus ſit finitum, & in eo ſit virtus materiata infinita, ut
ſupponit Ariſt. in 8. Phyſ. 79. tunc ut ad externam reſiſtentiam pertinet, quam conſi-
derauit Ariſt. nullum poſſet aſſignari tempus, quod tamen aſſignandum eſſet ob reſi-
ſtentiam internam. At ſi motor fuerit externus, poteſt creſcere virtus non aucto cor-
pore, & ſeruata eadem reſiſtẽtia corporis, quo virtus mouens eſt maior, eo motus eſt
velocior, ſeruata tamen ſemper definita uelocitate, & tẽpore, quod requiritur ob reſi
ſtentiam internam. Hinc approbandam non puto ſententiam Scoti ſecundo Sent. d.
2. q. 9. dicentis, virtutem infinitam poſſe ſtatim & ſine tempore cõſtituere mobile in
termino ad quem, nam uis, nec finita, nec infinita valet ea efficere, quæ contradictio-
nem includunt. Dubitabatur quartò, quia in vacuo reſiſtentia illa interna poſſet ſer-
uari per motum velocem in infinitum, & eadem deberet ſeruari in illuminationem
Reſpondeo, quamuis per rationem progredi valeamus in infinitum, ſeruandos attinẽ *Solutio 4.*
tia ad pugnam terminorum, & partium mobilis, tamẽ in natura omnia ſunt definita,
& terminata, adeò ut definitum tempus requiratur pro conſtituendo motu, & ui-
tanda ea pugna, & adeò definitum debet eſſe tempus, ut ſemper motus primi
mobilis, qui eſt menſura cęterorum, & minimus ſit velocior. Ad inſtantiam de Lu-
mine dico eſſe inanem, tum quia Lumen in medio habet eſſe ſpiritale, tum inſuper

quia locum non occupat, ideò ſatis eſt præſentia Lucidi. Dubitatur quintò, vtrum for-
Solutio 5. ma Elementi, quod mouetur, valeat pro eo motu reſiſtere? Reſpondeo, eam nõ reſiſte-
re reddendo mobile procliue in oppoſitum, nulla enim forma habet & ſuæ actioni reſi-
ſtit, conducit tamen pro reſiſtentia interna prodeunte ex pugna partium mobilis, ut
ſint ſimul in diſtinctis locis, nam quamuis origo eius reſiſtentiæ ſit materia quanta,
non forma, tamen non fit ſine forma, quoniam quod mouetur eſt corpus actu, & ter-
minatum, termini autem ex forma prodeunt. Sexta inſtantia verſabatur circa regulas
proportionum motus, nã dixit Ariſt. corpus quo fuerit maius, vel grauius, eo ferri ve-
Solutio 6. locius, quod experientiæ aduerſatur. Reſpondeo, Ariſtotelem ſolùm cõſideraſſe gra-
ue, ut motorem medium ut reſiſtens, & ex hoc ſumpſiſſe regulas: at quia lapis nedum
diuidit medium, ſed etiam eſt ipſum mobile, & adeſt inſuper reſiſtentia interna, ideò
regula materiæ iuncta apparet fallax, vt enim quattuor quartę lapidis mouētur ſeor-
ſum, ita ſimul iunctę creſcit, & reſiſtentia internã & interuallum medij diuidendi;
Similiter de altera regula dicendũ eſt, quæ erat, corpus quo fuerit grauius, eo ferri ve-
locius, nam Ariſtoteles ſolùm inſpexit reſiſtentiã externam & more Geometrico de-
dit regulas ſuppoſita cæterorũ paritate, & cæteris imaginatione ſecretis, id ipſum eſt
dicendum de cæteris regulis. Erat ſeptima dubitatio, quia minus rectè illæ regulæ
Solutio 7. extendebatur ad Cœlum. Reſpondeo, quamuis inter motum Cœli & grauium ſine
leuium ſit aliqua varietas, attamen hoc habent commune, ut ambo includant propẽ-
ſionem ad ſuum motum. Prętereà vt in maiori corpore graui maior eſt grauitas, ita
maiori circulo Cœli maior & latior iuncta eſt vis mouẽns, hinc præſertim motor di-
citur eſſe in circulo maiori & velociori in 8. Phyſic. 84. ob hanc ſimilitudinem Ariſt.
8. ſuas regulas etiam iunxit Cœlo. Octaua inſtantia pertinebat ad medium, non enim
eadem proportione motus eſt tardior, qua medium eſt denſius. Hæc ſoluta eſt per
ſæpè dicta, nam vera eſt ſolùm inſpiciendo reſiſtentiam externam & conſiderando
9. do graue, ut diuidens medium ut diuiſibile. Inſtabatur poſtremò, quia Ariſtoteles
errare uidetur in commutatione proportionum. Reſpondeo eam inſtantiam eſſe
inanem, quoniam dum conſideratur uelocitas motus conſurgens ex proportione mo-
toris ad mobile, totum mouens & totum reſiſtens conſiderari debet, quia totum eſt,
quod mouet, & totum quod reſiſtit, hinc quamuis uiginti ſuperent per vnam medie-
tatem & ſui partem, ſuperent autem quinque per tres partes, tamen illæ partes non
ſunt æquales, non enim ſunt medietates, vt prima, ſed quartæ. Inſuper regula Ari-
ſtotelis ita debet intelligi, quòd qua proportione motor ſuperat reſiſtentiam, eadem
proportione conſurgit velocitas, adeò ut ſi agens ad patiens includit proportionem
maioris inæqualitatis duplam, conſurgit definita velocitas, ſi fuerit tripla, triplo erit
maior, ſi quadrupla, quadruplo: ratio autem quadrupla eſt duplò maior dupla. Imò
oſtendo, quòd ſi conſideraremus ſolum exceſſum ut illi conſiderandum aiunt, ſecus
res ſe haberet, ut illi dicunt, nam uiginti ſuperant decem per decem, ſuperant quin-
que per quindecim. & totum hunc exceſſum conſiderantes, inueniemus non eſſe du-
plum ipſorum decem, ſed ſexquialterum. Dicamus itaque conſiderandum eſſe to-
tum agens, & totam reſiſtentiam, & ut uiginti ad decem eſt ratio dupla, ad quinque,
eſt quadrupla duplo maior, ita; ut pertinet ad ſolam externam reſiſtentiam erit du-
plo uelocior. At grauia ſua propenſione inclinantur ad Centrum, nos autem pro-
penſione Cœleſtis animi properemus ad Cœlum, & in eo requieſcamus. Deo Laus.

FRAN-

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

DE MIXTIONE LIBER VNVS.

Proponitur de Mixtione agendum, & nomina nonnulla explicantur. Cap. I.

QVONIAM natura intrinſecus, latenter, ac diuina quadam Arte Mixta conſtituit, & ex Mixtione formas varias, & præclaras educit, quæ mortalem hunc Orbem reddunt inſignem, & formoſum. Propterea Mixtionis conſideratio utilis ſimul, ardua, & ſublimis eſt. De qua cum mihi diſſerendum propoſuerim, vt ordine utar, explicabo primò uoces nonnullas; ſecundò *Ordo ſeruandus.* perpendam an ſit; tertiò quid ſit; mox quomodo fiat, & qualis ſit; demùm, dubia nonnulla potiora diſſoluã. Varia ſunt nomina cum Mixtione iuncta & complicata, quorum tria ſunt principalia, nempè Compoſitio, Mixtio, & Temperamentum: adſunt deinde, & alia ut Confuſio, Iuxtapoſitio, Accumulatio, Eſſe ſimul, & ſimilia, quæ uel denotant modos quoſdam compoſitionis, uel conſpicuè a Mi- *Compoſitio quincuplex.* xtione ſecernuntur. Compoſitionis nomen dupliciter uſurpatur, primò latè, & eſt tanquam genus mixtionis, cuius quinque ſunt gradus. Nam prima Compoſitio eſt ex potentia, & actu, ſiuè ex materia & forma. Secunda ex quattuor primis Simplicibus corporibus, ſimulque ex eorum Qualitatibus, pro Mixti, & Temperamenti conſtitutione. Tertia ex Mixtis ſimilium partium pro compoſitione membrorum. Quarta ex membris pro conſtitutione totius corporis viuentis. Quinta ex gradibus rerum pro Mundi conſtitutione. Hi ſunt gradus compoſitionis attinentes ad naturam, præter quos inueniuntur compoſitiones nonnullæ ad Artem pertinentes, ut ex granis componitur cumulus, & ex literis ſyllaba. Hi omnes relati gradus in duo prima capita rediguntur, vel enim eſt compoſitio cum alteratione aliqua compoſitorum, vel ſine, inſuper, vel eſt cum ordine, uel Sine. Secundò uſurpatur nomen compoſitionis preſſiùs, ut compoſitio contradiſtinguitur a Mixtione, in qua ſignificatione ea dicitur compoſitio, in qua componentia uel ſincera ſeruantur, ut materia cum forma componitur, uel unam tertiam naturam non conſtituunt, ſed alterantur ſolùm, ut aqua, & uinum componi dicuntur, & grana uaria in conſtitutione farinæ. Mixtio uerò eſt, dum per alterationes unum tertium conſurgit, in qua ſignificatione Ariſtot. in primo de Ortu & interitu 84. & 90. dixit, Mix- *Mixtio.* tionem non eſſe Compoſitionem, & ab ea diſtingui. Inſuper Alexander in ſuo li-

bro de Mixtione, ſecernens Mixtionem a compoſitione, dixit, Mixtionem ſolùm eſſe corporum diſſimilium; Compoſitionem uerò etiam eſſe eorum, quæ ſimilia ſunt, & eiuſdem ſpeciei, ut compoſitio granorum frumenti in cumulo, hinc non omni ex parte uera eſt ſententia Philoponi in 1. Phyſ. 47. dicentis, Compoſitionem ex eis conſtare, quę ſint diſtinctę naturę & ſpeciei: nam ea etiam componuntur, quę ſunt eiuſdem ſpeciei. Mixtionis autem nomen tripliciter uſurpatur. Primò pro iuxtapoſitione & confuſione minimorum diſtincti generis, uel conditionis, ſine alteratione, ut milites duorum inuicem pugnantium exercituum miſceri dicuntur, & ſimiliter grana uaria hordei, tritici, & milij. De hac mixtione dixit Ariſtot. in libro de Senſu & Senſili, ea ad ſenſum miſceri, quę contingit ad minima diuidi, ut equi uarij, ſemina uaria, & homines, hominum enim homo ſingulus, & equorum equus, minimus eſt. Secundò uſurpatur pro iuxtapoſitione cum alteratione, ſine conſurgente temperamento, & noua forma, ut frequenter miſcentur Pharmaca, & aqua cum uino. Tertiò uſurpatur pro perfecta, & propria Mixtione; quæ eſt miſcibilium cum alteratione & citra interitum vnitio. Primæ ſunt Mixtiones ſecundum ſenſum. Hæc tertia eſt vera Mixtio, & ſecundum rationem, ex qua temperamentum, & noua forma conſurgit, de qua nos ſumus verba facturi. Quicunq; primas quattuor qualitates ſtatuunt formas Elementorum vt Alexander, & Galenus, Temperamentum à forma Mixti non ſecernunt. At qui id inficiantur, etiam hæc duo diſtinguunt, nam Temperamentum conſurgit ex Qualitatibus, forma vero Mixti ex formis Elementorum. Ariſtot. autem vt qualitates à propria forma ſecreuit, ita temperamentum a forma Mixti, ideò in primo, de Ortu, & interitu 86. dixit, iuxtapoſitionem non eſſe Temperamentum, neque mixtionem, conſtituens Mixtionem a Temperamento diſtinctam. Quæ quamuis ſecernantur, tamen ita ſe habent, vt nulla fiat Mixtio ſine vin. ſiue Temperamento; hinc etiam Ariſtot. dixit affectiones non miſceri, illæ enim contemperantur inuicem, non miſcetur; Mixtio autem ſubſtantiarum eſt.

Temperamentũ, & forma Mixti diſtinguuntur.

Conditiones Mixtionis, & miſcibilium. Cap. II.

VT exactiùs ꝑ Mixtionis notitia paremur, cõditiones cũm Mixtionis tum miſcibiliũ prænoſcere tenemur, quæ accuratè ab Ariſt. referuntur in capitulo de Mixtione; & in ordinẽ ita redigi poſſunt. Nã quattuor conſiderare valemus. Primò cõditiones miſcibiliũ. Secundò requiſita pro actu Mixtionis. Tertiò, quæ Mixtionẽ reddunt facilem. Quartò attinentia ad Mixtionẽ ipſam, & Mixtũ. Cõditiones miſcibilium quinque ſunt. Primò, vt communem habeant materiam. Secunda, vt ſint contraria. Tertia, vt viciſſim agant, & patiantur. Quarta, vt ſint apta ſecerni, & ſeorſum ſubſiſtere. Quinta, vt molem aliquam tribuant Mixto, non autẽ Qualitatem tãtùm, Hinc ait Ariſtoteles, Stannũ cum cęteris metallis non miſceri: quia diſſoluitur in halitus, & ſolùm colorem derelinquit. Hæ conditiones & ex verbis Philoſophi eliciũtur, & rationi ſunt conſentaneæ, ut conſideranti redditur notum. Pro actu verò Mixtionis tria requiruntur: Primò vt miſcibilia modo quodam æquentur viribus, adeò vt prius deſinant poſſe inuicem agere, quàm vnum eorum alterum deſtruat, Secundò vt nec ambo, nec alterum penitùs aboleatur. Tertiò ne ſincera ſeruentur, ſed ad medium quoddam redigantur. Dum aũt conſideramus ea, quæ Mixtionẽ reddunt facilẽ, & miſcibilia, exactè & facilè miſcibilia, inueniemus eſſe tria; primum vt ſint humida; ſecũdò vt nõ ſint tenacia, & lẽtore prædita, ſed facilè apta diuidi; tertiò ut nõ citò & facilè reſoluãtur, ut diximus de Stãno. Demum pro Mixti, & Mixtionis cõſtitutione quattuor requirũtur; primò miſcibilium alteratio; ſecundò eorum vnitio; tertiò ut

Quattuor in Mixtione conſiderantur.

Conditiones miſcibilium.

Pro actu Mixtionis.

Quæ facilè reddunt Mixtionem.

Pro Mixti conſtitutione.

ſeruentur

ſeruentur modo aliquo vires miſcibilium, quarto ut quæuis pars Mixti ſit Mixta. Ex
cōditionibus relatis facilè modo eſt definitiones elicere. Nam Miſcibilia ſunt corpo- *Miſcibile quidquid.*
ra, communi materia prædita, inuicem agentia & patiētia, apta ſeorſum ſubſiſtere & *Mixtio.*
ex eis unum fieri. Mixtio eſt miſcibilium alteratorum vnitio. Ex his cōſtat Mixtionē
differre à Cōpoſitione, ab Ortu & Interitu, ab Alteratione, ab Accretione & Latiōe,
ita tamē, ut ſine cōſpiratione aliqua harum omnium mutationum fieri nequeat. Sed
dignum eſt conſideratione, ſi Mixtio eſt quędam motio, quomodo dicitur differre ab
omni genere mutationum? Inſuper cum ſit quædam motio, ad quod genus mutatio- *Dubitatio.*
nis redigitur? Reſpondēs dico, Mixtionem præſertim eſſe complicationem ex altera *Solutio.*
tione, & generatione, & quia terminus ad quem eſt forma Mixti, quæ eſt ſubſtātia, iō
ad generationem redigitur tanquam modus eius, dicitur tamen differre à generatio-
ne, quæ eſt vnius ex vno penitùs corrupto. His decurſis, conſiderans ea quæ propriè *Propriè*
miſcibilia ſunt, dico eſſe quattuor Elementa, munere quattuor primarum qualitatū, *miſcibilia.*
ea enim verè ſunt prædita conditionibus miſcibilium, & cætera quæ miſcentur, ut
miſceri uidentur Mixta quędam, munere & facultate quattuor incluſorum Elemen-
torum miſcentur. Ideò ego de eorum Mixtione mihi diſſerendum propono, inde
enim refulgebit conditio cuiuslibet alterius Mixtionis.

An detur Mixtio ex quattuor Elementis. Cap. III.

QVæritur an quattuor prima Simplicia corpora, quæ Elementa dicuntur, re *Elementa non poſſe*
vera ſint Elementa, adeò vt per naturam ſint apta miſceri; id enim uide- *miſceri.*
tur eis non competere. Primò per regulam communem, ut totum ſe ha- *Ratio 1.*
bet ad totum, ita pars ad partem, qua utitur Ariſtot. in primo de Hiſtoria
Animalium; at Elementum totum non eſt aptum miſceri, alioquin Mundus in
Chaos rediret: quare nec partes. Prætereà, Terra & Ignis non ſunt miſcibilia; igi- 2
tur nec Aer, nec Aqua, cum ſint eiuſdem ordinis. Aſſumptum oſtenditur: quia vna
conditio miſcibilium erat, vt ſint humida, ea autem ſicca ſunt. Deducitur conſe-
quentia per Ariſtotelem, in primo de Ortu, & interitu, 90. dicentem, miſcibile referri
ad miſcibile, quare ſi Terra & Ignis non ſunt miſcibilia, nec alia Elementa cum eis
miſceri poterunt. Confirmatur per eundē Philoſophū dicentem, Stannū nō miſceri,
quia Aereū; quare longè minus miſcebitur Aer. Prætereà, ſi Elementa miſcentur, vel 3
miſcētur a ſe, vel a Cęlo, vel ab Arte; nō a ſe, quia Mixtio eſt cōtra naturā propriā eo
rum, cum ſit remiſſio; non a Cœlo, quia eſt mouens commune, æquè reſpiciens uni-
uerſitates Elementorū, ideò vel miſceret vniuerſitates eorum, uel nullā partem: non
Arte, quia Elementa, nō ſubijciuntur Arti, & Mixtum non conſtaret natura. Quartò 4
ita argumentor Elementa per naturā expoſcunt ambas Qualitates ſummas, ideò per
naturam non ſunt apta miſceri: deducitur conſecutio per Auer. in 4. Meteorum com.
10. dicentem, ſi Elementa haberent ambas Qualitates ſummas, non poſſent miſceri.
Confirmatur, quia Elementa, vel æquantur virib. in Mixtione, uel unum ſuperat alte
rum; ſi vnum ſuperat, deſtruet aliud, non miſcebitur; ſi æquantur virib. vel nil conſti-
tuent, vel ęquale; at Mixtum æquale magna ex parte nō cōceditur. Prætereà, Elemen 5
ta cum ſint imperfectiora Mixto, non valent ſui cōditione, & uirib. Mixtum cōſtitue-
re, non. n. vilius valet ſuis uirib. conſtituere præſtantius, & vltra gradum ſuæ cōditio-
nis agere. Prætereà, utor ratione relata ab Ariſtotele, Elementa in Mixto, uel ambo 6
pereunt, & erit interitus, vel ambo ſeruātur, & erit cōpoſitio contradiſtincta Mixtio
ne, vel unū perit ſuperſtite altero, & erit interitus vnius, ortus alterius, Mixtio āt nul
lius. Demū quō putare valemus dari Mixtionē ſecundū naturā, cū Mixtio pręſertim 7
dicatur fieri propè Terram, in quem locum Ignis, non niſi violentia deſcendit, nec
conſtat a quo uiolentia ei inferatur, vt pro Mixtione deſcendat. Hæc ea ſunt quæ

præſertim Mixtionem reddunt dubiam. Ex aduerſo tamen ratione, experientia, & conſenſione conſtat dari Mixtionem. Nam dantur cauſæ & principia omnia requiſita pro Mixtione, quare datur & Mixtio. Aſſumptum conſtat primò ex parte materię, nam Elementa ſunt materia Mixtorum includentia conditiones, & inſtrumenta pro Mixtione accommodata, & ob id Elementa nuncupātur, Elementum enim proprie Mixti eſſe Elementū. Dein Oſtenditur ex parte formę, nā opera, pprietates, & actiones variorū corporū præſtantiores actionibus, & facultatibus Elementorū; indicant nobis formam Mixti eminentiorem formis Elementorum. Tertiò oſtēditur ex parte efficientis, quod duplex eſt, vnum commune, alterum proprium, commune eſt Cœlum per motum & lumen, proprium & proximum eſt oppoſitio Elementorum, per quam inuicem agunt, & medium conſtituunt. Hęc duo efficientia vna conſpirantia, ita ſe habent, ut commune vlteriorem finem, nempè formam Mixti præſertim expetat, proximum verò, finem proprium, hoc eſt eius conſeruationem, & ſimilis productionem, communem verò vt a communi dirigitur, & dum aſſequi nō valet finem proprium, ſaltem conſequitur communem & abſolutè potiorem. Quartò oſtenditur ratione finis, & quia finis eſt duplex, vnus generationis, alter rei genitæ, & finis rei genitæ eſt duplex, cuius, & cui, ex his omnibus elicitur neceſſitas Mixtionis. Finis generationis ſunt variæ Mixtorum formæ, quæ formoſum reddunt mortalē orbē, finis cuius gratia, ſiue ſcopus eſt bonū propriū, quo fruūtur ſpecies Mixtorū & innumeræ vtilitates quas Mundo & homini Mixta præbent, inſuper eſt pax litium Naturæ, cū enim omnia pendeant ex uno, omnia in pacem & vnitionem diriguntur, ut ipſo uno pro facultate fruantur. finis cui Mixta inſeruiūt eſt triplex. Vnus cōmunis & eſt abſolutio vniuerſi. Alter minus communis magiſque proprius, & eſt diſpoſitio pro anima mortalium, & præſertim hominis, cui cætera mortalia ſubijciuntur. Tertius eſt finis poſtremus cuius gloriam enarrant, & eſt Deus, cui omnia ſeruiunt, adeò ut cūcta munere Mixtionis per orbem reuoluantur in Deum. Nam Cœlum lumine & motu Elementa gignit & ſeruat; Elemēta Mixtum conſtituunt; Mixtorum poſtremum eſt corpus hominis; quod cum ſit anima ſublimi præditū, eaque ſit Mentis particeps; vertitur in Deum, & cum eo proximè & feliciſſimè nectitur. Pro Mixti conſtitutione nō miſcentur Elementorū uniuerſitates, ſed ſolum partes. Ratio eſt, quia id aduerſatur & propriæ eorum Naturæ, & cōmuni propriæ, quia id eſt quidam interitus eorum: communi, quia periret ordo uniuerſi. Hinc ne Elementa uniuerſa miſceantur, detinentur a ſeipſis cum contrario pugnantibus, & à Cœlo ordinem & ſecretionē ſeruante, hoc tamen includunt vniuerſitates quòd impuræ ſunt, vt partes magis ad Mixtionē ſint paratæ. Præterea, pro Mixtione neceſſaria eſt diuiſio miſcibilium in partes, & partiū iuxta poſitio, quòd vniuerſitatibus competere non valet ſine mundi confuſione. Loquens de loco Mixtionis dico miſceri Elemēta & in uiſceribus Terrę, & in Terræ ambitu, & in Aqua, & in Aere: præſertim tamē, in ambitu Terræ; nempe in mutuo cōtactu trium Elementorū Terræ, Aquæ, & Aeris, in quo lumē uires ſuas præſertim patefacit. In igne non conficitur Mixtum, quia officium ignis eſt connectere conſimilia, & diſſimilia ſecernere. Inſuper ignis nimiùm eſt in actione efficax, adeò ut cætera cōburat potiùs, & ī ſe cōuertat, quàm miſceat, & ſphæra ignis eſt ſecretior ab alijs cęteriſque ſincerior, adeò ut Mixtioni locum non præbeat. Demùm Mixta ut plurimùm ſeruant imperium molis Terræ vel Aquæ, hæc autem in ſphæra ignis non inueniuntur. Sed oritur dubitatio de vermibus Pyralibus, quos Ariſt. in 5. de Hiſtoria Animalium cap. 19. ait gigni in fornacibus Cypri, & in flamma uiuere, & uolitare. De his dico primò dubium eſſe an id ſit uerum, multa enim profert Ariſt. in lib. de Hiſtoria Animalium ex relatione aliorum, non ex propria ſententia: hinc in ſecundo de Gen. animal. cap. 3. & in ſecūdo de Ortu & interitu, ait, ex igne & Glacie nullū gigni animal: & cōfirmatur: quia ignis non putreſcit, ex quarto Meteorū. & concesso id eſſe uerum, dico eos uermes nō gigni in ſphæra ignis, ſed in fornacibus ex materia aliqua putri lapidū

Oſtēditur dari Mixtionem. Ratio 1. — 2. — 3. — 4.

Munere Mixtionis cuncta reuoluuntur ī Deū.

Cur non miſcentur uniuerſitates Elemētorum.

Neceſſaria eſt diuiſio.

Locus mixtionis.

Dubitatio.

Solutio.

vel

vel lignorum, Proprius itaque locus eſt ambitus Terrę. Hinc expedit, quod vniuerſa
non ſit inundata aquis, vt etiã cum aere nectatur, & cumulatiiis recipiat vires Lumi-
nis. Ignis aũt debuit longiùs abeſſe à loco mixtionis, vt ad mixtionẽ cõtemperatior
accederet, & qui ꝓ mixtione eſt neceſſarius; magna ex parte ſubminiſtratur à radijs
Solis, & motu. Hinc pro efficienda mixtione, debuit Cęlum eſſe Lucidum. Terra opa- *Diſpoſitio*
cã. Intermedium, perſpicuum, vt Lumen ex Cęlo effunderetur in Terrã, ita enim So- *Vniuerſi,*
lis & ſtellarum radij repercutiuntur à Terra, geminantur, redduntur que potẽtiores, *pro Mix-*
& cum in Terræ antris & cauitatibus tanquam in Naturæ ollis recipiantur, gignunt *tionis con*
foſſilia, Metalla, & alia conſimilia: ad efficiendam idipſum conducit motus Cęli, pro *ſtitutione.*
quo neceſſarium fuit, vt corpora intermedia facilè eſſent mobilia; ita enim cumula-
tiùs motu Cęli agitatur. Terra verò tanquã ſedes mixtionis debuit requieſcere, vt fa-
cultates infuſas accõmodatiùs reciperet, eáſque tanquam in ſinu ſeruaret & foueret,
calor tamen ſolis operatur intimiùs, & ignis potius vt Faber, quàm vt materia mix-
tionis conſpirat. Hinc Plato in Philebo Vulcano & Dionyſio tanquã opificibus mi
ſcendi officiũ tribuit. Et quoniã pro fine felicius aſſequendo, media congruentia re- *Plato.*
quiruntur, ideò Natura de cunctis ſolicita, pro mixtione aptiſſima media parauit, q̃
ſunt impuritas Elementorum, & duo halituum genera, in quã Elementa primò mu-
tantur, dum ex propria natura, & conditione recedunt, quæ duo halituum genera
ſunt mixta imperfecta, ex quib. proximè prodeunt Meteorologica, mox mixta per-
fecta, tanquã finis eorum. Conſtat itaque dari mixtionem, & cuncta optimè pro mix
tione eſſe parata. Hinc putandum eſt nedum mixtum vnum gigni ex altero, veluti
carnem ex ſanguine, quod ſolùm fieri poſſe putarunt nonnulli, verũ inſuper ex Ele- *Etiam ex*
mentis mixta noua ex integro gigni, & hoc nobis patefaciunt noui vapores, qui quo *integro*
tidie gignuntur, & ſunt via ad mixtionem, ac inſuper id ipſum redditur notum, quia *mixta gi-*
quotidie mixta varia in Elementa reſoluuntur, & niſi denuò vice verſa ex Elemẽtis *gni.*
noua gignerentur mixta, iam mixta omnia in Elementa reſoluta fuiſſent: eſt itaque
neceſſe vt vice verſa denuo ex Elementis noua mixta gignantur.

Diluuntur rationes, quibus euertebatur Mixtio. Cap. IIII.

QVoniam experientia & ratione compertum eſt, dari mixtionem, propte-
reà putandum eſt rationes aduerſas ſolùm extrinſecùs probabilitatem
quandam præſeferre, abſolutè tamen neceſſitate carere. Inſtabatur pri-
mò, quia totum Elementum non eſt aptum miſceri. Reſpondeo, Elemen *Diluũtur*
tum totum dupliciter poſſe conſiderari, vel ſeparatim, vel ſimul; ſeparatim eſt mi- *aduerſę ra*
ſcibile, non autem totum ſimul, ob rationes relatas, & impedimenta? Et ad formã *tiones* 1.
argumenti, vt totum ad totum &c. Reſpondeo rationes ex proportione ſumptas in
Mathematicis includere neceſſitatem, dum ſolùm conſideratur attinentia ad ratio
nem & proportionem; in Phyſicis verò ob connexionem cum materia, & varieta-
tum cauſis, carere frequenter neceſſitate, vt in re propoſita, quia adſunt cauſæ repu-
gnantes pro toto, & non pro partibus, ideò ſolùm dicere valemus, vt totum ad totũ
diuiſum ſumptum, ita pars ad partẽ. Dicebatur ſecundò, Terram & Ignẽ non eſſe mi-
ſcibilia, quia ſicca, aerem quia reſoluitur: Reſpondeo, non humida non poſſe miſceri
ſine humido, at ſicca cum humidis optimè miſceri, vt dicitur in ſecundo, de Ortu & 2.
Interitu, 49. Similiter Aerea iuncta cũ valdè calidis, & ſolidis non miſcentur, vt ſtan-
num cum ære, ſed per actionem caloris in halitus reſoluuntur, at vnà cum illis quæ
congruenter eis reſpondent, vt Aer cum Aqua & reliquis Elementis optimè miſceri
valent. Dicebatur tertiò, Elementa non miſceri nec à ſe, nec à Cęlo, nec ab Arte. Re- 3.
ſpondeo,

ſpondeo, miſceri à Cœlo per lumen & motū, ut a cauſa cōmuni, & præſertim a Sole
producente calorem, a Luna excitāte humorē, conſpirantibus etiam cæteris Stellis
per aſpectus varios. Dico ſecundo miſceri a ſe proximè per actionem quatuor Qua
litatum præditarum definita quadam menſura, pro conſtitutione variorū Mixtorum
requiſita, quæ actio ad varios refertur fines, vel proximos, vel remotos, vt explicaui.
Demùm nonnunquam tanquam a miniſtra naturæ producuntur per Artem, necnon
4. tem per Magiam Phyſicam agētia cum patientibus. Inſtabatur quartò, quia Elemen
ta expoſcunt ambas Qualitates ſummas, ideò non ſunt miſcibilia. Reſpōdeo, inanē
eſſe illam conſecutionē. Primò, quia in Vniuerſo Elementa nō inueniuntur ſincera,
nec prædita qualitatibus ſummis. Secundò, quia ſe valent ſuperare magnitudine par
tium, corpus. n. maius, cæteris paribus, eſt operoſius. Tertiò, quia Qualitatum quæ
dam potentiùs, aliæ debiliùs operantur. Quartò, quia etiam æqualia in gradu valent
inuicem agere & ad mediocritatem redigi, ut in libro de Actione & paſſione patefe-
ci. Quintò, quia ea ſententia Auerrois ſumpſit occaſionem ex deprauatione ſui con-
5. textus, vt alibi declaraui. Inſtabatur, quia Elementa inuicem agentia ſi fuerint æqua-
lia producent mixtum æquale, ſi vnū ſuperat alterum, deſtruet illud, non autē miſce-
bitur cum eo. Reſpondeo, vt miſcibilia miſceantur, debere æquari non abſolutè, ſed
modo aliquo, adeò vt prius deſinant poſſe inuicem agere, quàm vnum conuertere
aliud in ſe, & illud deſtruere. Prætereà, quāuis æquentur gradibus, non ob id æquan-
tur actione. Inſuper inſtabatur, quia non videntur Elementa poſſe mixtū conſtitue-
Philopon. re, cum eo ſint imperfectiora. Philoponus, in primo de Ortu & interitu, 118, inquit,
formas Mixtorum ex ſententia Medicorum eſſe effecta temperamētorum, re vera ta
men ab vniuerſali opificio extrinſecùs induci in materiam Temperamento paratam.
Euerſio. At errat, Primò, quia Medici nō dicunt formas mixtorū eſſe effecta Temperamento-
rum, ſed vel eſſe ipſamet Temperamenta, vt Hippocrates, & Galenus, vel conſurgere
ex Mixtione & temperamento, vt inquiunt alij, vel ab Intelligentia diſtributrice for
marum infundi, vt exiſtimauit Auicenna. Secundò errat, referens ſuam ſententiam,
quia formæ per naturam nō valent infundi, ſed educi: ea enim eſt creatio: hæc gene-
ratio. Tertiò, quia videtur innuere id fieri per ſeriem idearū & rationum, ut elicitur
Simplici. ex com. 86. quas ideas frequenter reiecit Ariſtoteles. Simplicius non longè ab eo re-
cedens, putans Vniuerſum & Elemēta eſſe prædita anima, exiſtimauit ex anima vni-
uerſi prodire ſemina, eaq; tribui materiæ, quarum beneficio gignerentur mixta, inſi
gnibus uirtutibus prædita: at cum hoc dicat, ut ſeruar principia Academicorum, ita
Alexāder. euertit ea Peripateticorū. Alexander in ſecundo Nat. qq. cap. 3. inquit, mixta & præ-
ſertim viuentia gradū præſtantiæ recipere a Cœlo, utente natura Elementorū tan-
quam materia, cuius ſententia verior eſt, ex Cœlo. n. maior ea perfectio prodit, & præ
ſertim quia (vt attinet ad Elementa) id quod non valet efficere Elementum unum,
efficit conſpiratio multorum, vt ex varijs uocibus conſurgit harmonia eis præſtātior.
6. Afferebatur ſexto loco ratio ab Ariſtotele relata, nam Elementa, uel ſeruantur, uel
pereunt. Dico nec omninò ſeruari, nec interire penitùs, ſed fieri medium, & commu-
ne, ut patebit, quomodo autē pro Mixtione concurrat, uel deſcendat ignis iam pate-
7. feci. Sed pulchra emergit dubitatio, nam dictum eſt Elementa proximè per contra-
Dubitatio rias qualitates efficere mixta, quod uidetur dubium, quia materia & efficiens non ue-
niunt in idem: Elementa autem & qualitates in ſecundo de partibus Animalium ca-
pit. primo, dicuntur materia mixti. Confirmatur, quia inſtrumentum generationis
non eſt pars rei genitæ: Qualitates autem Elementorum ſunt pars temperamenti
mixti. Augetur dubitatio, quia mixta cum non expetantur ab Elementis, etiam lon-
gè minus uidentur expeti a cauſa communi, cum ea ſit nobilior, & nobilius nō ope-
Solutio. ratur ob uilius, tanquam ob finem. Reſpondeo, proximū Fabrum mixtionis & gene-
rationis mixtorum eſſe calorem, præſertim a Cœlo productum, eleuantem uapores,
purgantem, & formātem, qui non eſt pars Temperamenti mixti, ſed externus, præter
quem

quem tamen etiam Qualitates Elementorum inuicem agentes, & ſe mutuò contẽperantes mixtum conſtituunt, eiuſque Temperamenti ſunt partes. Et ad inſtantiã; quia materia & efficiens non veniunt in idem, & inſtrumentum non eſt pars rei, quæ producitur. Reſpondeo, materiam primam non efficere, at materias proximas per earũ Qualitates poſſe efficere, & diſtincta ratione dici materias, & efficientes. Nã Qualitates Elementorũ ſunt materia, vt ſunt partes Temperamenti, & tanquam diſpoſitiones parant materiã pro forma mixti, ſunt efficientia, quia ſunt inſtrumenta proxima agentia & ſe contemperantia pro educenda forma mixti. Inſtrumenta Artificioſa & externa non ſunt partes rei, quæ gignitur, at interna naturæ, quæ etiã ſunt diſpoſitiones materię ſeruari poſſunt in eo genito, cuius tamẽ non ſunt partes principales; agẽs autem commune, & nobilius, quod his non ex primo inſtituto, & principaliter, tamen ſecundario poteſt operari pro minus nobili & opem ferre Regiam, non ſeruilem.

Quid ſit Mixtio. Cap. V.

APparuit Mixtionem eſſe, ſequitur vt declaremus quid ſit, id autem ex definitione reſulget, pro eius notitia conſiderandum tria poſſe definiri, Mixtionem vniuersè ſumptam, Mixtionem ex quattuor Elementis, & Temperamentum, Mixtionem vniuersè ſumptam definiuit Ariſtoteles in calce primi de Ortu & interitu, quòd ſit miſcibilium alteratorum vnitio. Quæ *Definitio Mixtionis.* definitio dupliciter poteſt explicari, Primò, vt conſtet ex ſola materia & forma, nã miſcibilia alterata ſunt materia proxima, vnitio verò forma. Secundò explicatur ab Alexandro, quem ſequitur Philoponus, quòd conſtet ex materia, forma, & efficiente, nam aſſerunt quod ſit vnitio miſcibilium per alterationem, inquit enim Alexander in cap. de Mixtione, Mixtio eſt intercedente actione & paſſione corporum, iuxta ſe poſitorum, per tranſmutationem, citraque interitum vnitio; quæ eſt latior quædã explicatio definitionis ab Ariſt. traditæ includens tria genera cauſarum. Prima tamen explicatio magis videtur conſona verbis Ariſtotelis quin aliud eſt dicere mixtionem fieri per alterationem, vt ait Alexander, & eſſe alteratorum vnitionẽ vt ait Ariſtoteles; primum denotat efficiẽtem, alterum verò materiam proximã. Et ſupernacaneum puto addere citra interitum, quoniã quę penitùs abolentur, vniri non valent, non enim vnum redduntur, quæ non ſunt. Ariſtoteles itaque ſolũ explicare voluit quid ſit Mixtio, quod ſit per cauſas internas, nã cauſam efficientem prius declarauerat, dum dixerat, quæ miſcentur debere eſſe contraria inuicẽ agentia, finis quis ſit in præcedentibus patefeci, ex quibus ſi definitionem explicantẽ quid, & propter quid, elicere volumus, competentem omni Mixtioni, dicemus, Mixtio eſt miſcibiliũ *Definitio integra.* alteratorum vnitio ex eorum mutua actione & paſſione cõſurgens, vt inde varia mixta prodeant, pro vniuerſi perfectione. Hęc definitio vera eſt de omni Mixtione, ſiue Qualitatum, ſiue corporum, propriè tamen Mixtio corporũ eſt, & pręſertim ſimplicium, ideò eam definientes dicere valemus, Mixtio eſt quattuor corporatorum Ele- *Mixtio elemẽtorũ.* mentorum alteratorum vnitio, ex mutua eorũ per primas Qualitates actione & paſſione conſurgens, pro Mixtorũ corporũ conſtitutione, vt Vniuerſum omni ex parte ſit perfectũ. Hæc definitio cum ſit per omne genus cauſæ, explicat quid, & propter quid, & eſt vniuerſa demonſtratio ſola partium poſitione differens, vt cõſpicuũ eſt. Tertiò definiri poteſt non Mixtio ad ſubſtantiam Elementorum pertinens, ſed Tẽ- *Quid Tẽperamentum.* peramentum conſurgens ex qualitatibus. Hoc definitum fuit ab Auicenna in cap. de complexionibus dicente, Cõplexio eſt Qualitas ex mutua actione & paſſione cõtrariarum Qualitatum Elementis cõpetentium conſurgens, quarum partes in eam paritatem rediguntur, vt plurimũ vnius, tangat plurimum alterius. Rectè nouit Auicenna Temperamentum non ad ſubſtantiam, vt putauit Galenus, ſed ad Qualitatẽ pertinere,

tinere, vt etiam rectè nouit formas Elementorum non eſſe qualitates primas, ideò Temperamentum definiens pro genere ſumpſit qualitatẽ. At id quod vltimè additur quorum partes &c. minus rectè in definitione Temperamenti accipitur, nam per ea verba vel vult explicare Temperamentum, vel viam & modum quo fit; ſi Temperamentũ, non rectè ait partem vnam Temperamentorũ tangere alterum, quoniã Temperamentum eſt vnum per continuationem non per ſolum contactum, cum quæuis pars mixti ſit mixta & conſimilis; ſi modum & viam explicat, magis errat, quia quãuis pro mixtione conducat, diuiſio miſcibilium in exiguas partes, tamen non ſemper eſt neceſſe vt in minima diuiduntur, ſed fortè ita loquutus eſt Auicenna: quia cenſuit Elementorum formas in mixto ſinceras ſeruari. At eo prætermiſſo ex ſententia Ariſtotelis Temperamentum, ita definiendum puto, Temperamentum eſt vnitio per remiſſionem quattuor primarum qualitatũ, ex mutua earum actione prodiens, patens pro forma mixtorũ, eique inſeruiens. Quæ definitio, vt conſideranti eſt notũ, conſtat ex omni genere cauſæ, & ex ſe eſt conſpicua, vt etiam ſatis eſt conſpicua definitio mixtionis ex Elementis, præter id quod attinet ad genus, & dicitur vnitio, quæ eſt forma communis mixtionis. Nam quæ ſit hæc vnitio, quomodo fiat, difficile eſt videre; & explicari non poteſt, niſi primò appareat, quomodo Elementa ſeruẽtur in mixto; & in hoc collocata eſt ferè vniuerſa difficultas attinentium ad mixtionem; proptereà accuratè id conſiderare & explicare tenemur.

Quomodo Elementa ſeruentur in Mixto, opinio prima. Cap. VI.

Empedocles. EMpedocles qui quattuor Elementa exiſtimauit eſſe prima principia rerum, etiam exiſtimauit ea inuicem permutare nõ poſſe, ſed ex eis cætera omnia fieri, & propterea generationem omnem eſſe mixtionem: Et cum Elementa, nec ſecundũ qualitates, nec ſecundũ ſubſtantiam permutari poſſe putauerit, coactus fuit dicere, ea in mixto omni ex parte ſeruari ſincera, & mixtionẽ fieri per eorũ in partes diuiſionẽ, & iuxta poſitionẽ, vt refert Ariſtoteles in primo & ſecũdo libro de Ortu & in-

Stoici. teritu. Nec non Galenus in lib. de Humana Natura com. 2. Stoici quoque cum Empedocle in parte conſenſerunt, illi. n. & præſertim Chryſippus (referente Alexãdro in c. de mixtione) tres putarunt dari mixtionis modos, quorũ principalior eſſet, dũ ignis & Aer rariora Elementa per reliqua duo denſiora mearent & coextenderẽtur, ita tamen, vt vnà cũ eis ſeruarentur illęſa & ſincera: quæ miſcibilia dicebant cõi ſpiritu per omnia meante necti ac ſeruari. Hi conſentiunt cũ Empedocle, quatenus aiunt Elementa ſeruare ſincera; diſſentiunt aũt de duobus; primò, quia Empedocles Spiritum illum cõem non excogitauit; ſecundò quia Stoici Elementa coextendi putarũt,

Fernelius. Empedocles non coextendi, ſed per exiguas partes iuxtaponi. Fernelius Vir doctus lib. 3. Phyſiologię, cap. 3. eiuſdem fuit opinionis, dixit enim in mixto ſubſtantiam & accidentia ſeruari ſincera. Auicenna in primo ſuæ Sufficientiæ, c. 10. & modo aliquo in quinto Metaphyſicæ, quẽ ſequitur Magnus Albertus, eiuſque ſententias explicat, cum illis in parte conſentit, putat enim ſubſtantias Elementorũ ſeruari ſinceras; differt, putans qualitates caſtigari & remitti, nam Auicenna qualitates à forma Elemẽtorum ſecreuit, quod non fecerunt Empedocles, & Stoici. Et quoniã Ariſtoteles di-

Auicẽna. xit in primo de Ortu & interitu, inquit ex ſententia Auicennæ, quia potẽtia dupliciter vſurpatur, vel pro eſſentia quę poteſt, vel pro diſpoſitione & affectione; id debere intelligi de eſſentiã; inſuper (vt inquiunt alij) dicuntur ſeruari potentia, quia nõ libera & ſoluta, ſed ligata & inuicta ſeruantur. In mixto Qualitates ſeruari ſinceras, expe

rientia

Digitized by Google

rientia & exemplis varijs nitebantur oſtendere Stoici, nam Thus, Storax, Caſtoreũ, & ſimilia; reſoluta in vapores, illęſas ſeruant eorum facultates. Aurum tenuiſſimè extenditur ſine lęſione ſuæ naturæ. Ignis ſincerus per vniuerſum ferrum meat. Medicamenta varia contemperantur ſine vlla eorum læſione. Id ipſum patet de odorib. varijs per aerem effuſis, de luminibus per vniuerſum perſpicuum extenſis, & ſimilibus; Seruari aũt ſine læſione ſubſtantiam oſtendebatur à Chryſippo, quia Elementa eliciuntur ex mixto illæſa. Inſuper quia in mixto ſeruantur facultates Elementorũ validiſſimæ; facultas autẽ conſequitur eſſentiam. Id ipſum oſtendebatur ab Auic. quia ſubſtantia non recipit magis & minus, quare vel penitùs aboletur, vel integra ſeruatur; non primũ, quia eſſet interitus, & ortus; igitur alterũ eſt approbandũ. Aduerſum opinionem Auicennæ diſputat Auerroes in 3. de Cęlo 67. nam proculdubio ea opinio & præſertim illa Empedoclis & Stoicorũ, aduerſatur materiæ, formæ, conditione mixtionis, rationi, & ſenſibus. Quod oſtendo, nã primò abſurdum eſt putare, ſeruari ſubſtantias & qualitates ſinceras, id enim vel fieret cũ penetratione corporum, vel per ſolam iuxtapoſitionem minimarum partium; non primum, non enim ea datur. vt in quarto Phyſ. oſtenditur; ſi eligitur alterũ, tunc ea non erit verè mixtio, ſed ſolùm cõpoſitio, erit mixtio ſecundũ ſenſum, non ſecundũ rationem, vt aduerſus Democritũ, ex Empedoclem argumentatur Philoſ. & conſpicuè ab Auicenna indicatur iuxtapoſitio, cum in definitione complexionis dicat, plurimum vnius tangere plurimũ alterius, tunc.n. ſe maximè tangunt corpora, dũ per minima iuxta ponuntur. Præterea, per eã opinionẽ varia euertuntur, quæ recta ratione mixtioni competunt, & pręſertim quòd quæuis pars mixti ſit mixta, & ex quauis exigua parte ſingula poſſint ſeccerni. At ſoluunt nonnulli dicẽtes in mixtione iungi & cõfundi materias miſcibiliũ, formas verò coextendi, & ita quãuis partem eſſe mixtã, Verùm qui hoc dicunt, primò aduerſantur principijs Empedoclis, ſtatuentis Elementa ſimplicia & nõ apta ꝑmutari. Secũdò labuntur in hoc abſurdum, ꝙ formæ ex ſubiecto proprio in alienum tranſeant. Tertiò, quòd formæ eiuſdẽ gradus inuicẽ oppoſitæ ſimul in eadem materiæ parte ſeruentur: quod ſi cõtingeret, tunc generatio vnius Elemẽti poſſet eſſe ſine interitu alterius. Et forma mixti poſſet ſeruari cum ſua oppoſita priuatione, quia cũ forma vna ſemper eſt iuncta priuatio formę oppoſitę, cum tamẽ Ariſt. in primo Phy. dicat, adueniente forma perire priuationẽ eius. Præterea, dũ loquimur de ſenſibilibus proprijs credendũ eſt ſenſui, qui in eorum iudicio non decipitur: Senſus hominis exactiſſimus eſt tactus, ſenſibilia propria eius ſunt primæ qualitates, tactu aũt iudicamus eas in mixto non reperiri ſinceras; At reſpondet Magnus Alb. tract. 6. c. 6. inquiens; Si quæris an tãta ſit caliditas mixti, quanta ſimplicis corporis, dico de quãtitate eſſentiæ nil prohibere tantã eſſe, ſed eſt effuſa in variam materiam, ideò nõ eſt tanta in actione, cum ſit remiſſa per contrariũ, verùm cum dicat eſſe ęqualem ſecundum eſſentiam, quia ſecundum eſſentiã nil recipit magis & minus, ad rem non facit, nos enim conſideramus gradus exiſtentię & indiuiduales, per quos formę in materia ſecundũ magis & minus recipiuntur, vt dicitur in 8. Metaphyſicę, cont. 10. Pręterea, quæcunque vicißim agunt & patiuntur, manifeſtè ſe mutuò remittunt, & eorũ actio & paſſio eſt cum interitu; non autẽ eſſet cum interitu, ſi qualitates ſeruarentur illęſę & ſinceræ. Inſuper, niſi remitterẽtur, ex eis non cõſurgeret noua forma vt ex remiſſione extremorũ colorum conſurgunt medij; & niſi extremi remitterentur, nõ poſſent medij conſurgere: Pręterea experientia conſtat, in vino vehementem & magnã flãmam ſtatim extingui, quare non eſt putandum in eo exiguas & ſinceras ignis partes ſeruari ſinceras. Denique ſi in mixtis ſincera ſeruarẽtur Elemẽta, etiã ſincerę ſeruarentur eorũ facultates, quæ tamen valdè refractæ & diminutæ ſeruari videntur. Quare putare Elementa ſeruari ſincera, ſecundũ Eſſentiã, & Qualitates, eſt euertere materiam mixtorum, quæ non erit poteſtate; eſt euertere nouã formam mixti, quæ non valet conſurgere, niſi antecedentes remittantur; eſt euertere conditionẽ mixtionis,

Auerroes aduerſus Auicennam.

Solutio.

Euerſio.

Solutio.

Euerſio.

nis,quæ eſt vt miſcibilia non ſincera ſeruentur;eſt euertere prima fundamenta natu-
ralis ſcientiæ,& ſenſibus aduerſari. Nec ſententia Auicennæ approbanda eſt,aſſeren-
tis ſeruari ſubſtantias ſinceras, refrangi Qualitates, quia tunc inde conſurgeret ſolũ
Temperamentum,non aũt forma mixti. Inſuper Ariſtoteles ait,non ſeruari nec alte-
rum,nec ambo; dum abſolutè dicimus aliquid ſeruari,vel non ſeruari, id denotamus
quod nomine & definitione explicatur,id aũt ſubſtantia eſt,non accidens. His acce-
dit,quod ea erit compoſitio,non mixtio. Prætereà affectiones & opera ea ſunt, quæ,
nobis patefaciunt ſubſtantiam, nec eam ſecùs cognoſcere valemus; affectiones autẽ
& opera ſenſib. iudicantur remiſſa. Inſuper Ariſtoteles inquit,in mixto ſeruari miſci
bilia non actu,ſed poteſtate. Dicebat Auerroes ex ſententia Auicẽnæ Ariſtotelẽ de-
notaſſe eſſentiã Elementi,quę poteſt; At ea explicatio aduerſatur Ariſtoteli diuiden
ti eo loci ea quæ ſunt per actum & poteſtatem,& aſſerenti ſeruari poteſtate nõ actu,
adeò vt potentiam accipiat tanquam contradiſtinctam ab actu; huiuſmodi autem nõ
eſt potentia ſumpta pro eſſentia,quæ põt,ea enim eſt potentia agendi,quæ actus eſt.
Inſuper errare videtur Auerroes minus rectè referendo ſententiam Auicennæ,nam
Contra Auerroem. Auicenna dixit ſeruari poteſtate,quia ſeruantur ligata,nõ libera & ſoluta,vt rectiùs
ait Albertus. Verùm ita ligata non mixta, ſed compoſita & iuxtapoſita iudicari de-
bent. Inſuper etiã ex ſententia Anaxagoræ, Democriti,& Empedoclis miſcibilia ſer-
uabantur ligata,& ſeruabatur potẽtia ſumpta pro facultate & eſſentia,quæ põt: ta-
men ab Ariſtotele reijcitur dicente eam non eſſe mixtionẽ, quia ſecundum eſſentiã
integra & ſincera ſeruari putabant. Prætereà,natura nil facit inane, & formã in vni-
uerſa aliqua ſpecie non derelinquit ſine inſtrumentis ſuis proprijs: inſtrumẽta miſci
bilium ſunt quattuor primæ Qualitates; quare nõ eſt putandum in genere mixtorũ
ſeruari formas ſinceras,& Qualitates,quæ ſunt inſtrumenta caſtigandi & remittẽdi.
Hinc Ariſtoteles in ſecundo de Gen. Anim. c. 3. ait facultatis & inſtrumentorũ eius,
Diluũtur rõnes aduerſa. eandem eſſe rationẽ. Rationes aduerſæ facilè diluuntur, vtebãtur Stoici exẽplo Thu
ris & ſimilium: Dico non miſceri eos odores cũ ſuo contrario,ſed per aliquod tẽpus
ſeruari ſpiritus Thuris,in quibus inſunt odores,& per quorum euaporationẽ ſenſum
mouent; at dum miſcentur cum contrarijs,remittuntur,& ſenſim pereunt. Quod au-
rum poſſit reddi ob ſui puritatem tenuiſſimũ, verum eſt; at non ob id ſine remiſſione
poteſt cum contrario aliquo miſceri,& ſincerum cum eo ſeruari. Inſtantia de Ferro
candenti eſt maioris roboris,in eo enim & calor ignis,& Temperamentum Ferri,&
ſubſtantia vtriuſq; ſine læſione ſeruari videtur. At dico non meare ſubſtantiam ignis
per eam ferri,ſed in Ferri meatibus recipi ſpiritus igneos,qui prius erant pleni aere,
in ferro aũt ſolum recipi Qualitatem igneã,per quam ferrum diſponitur ad formam
ignis,vt etiã ſe habet de aqua feruente. Temperamentum ferri alteratur,non ita ta-
men,vt nil proprij frigoris in eo ſeruetur; quod ſi maximè calefacit,& paleas incẽdit
id facit per ſpiritus igneos in eo receptos & per ſui denſitatem. Venena meare viden
tur per viuentium corpora ob acumen facultatis eorum,& ob tenuitatem ſpirituum
ex eis prodeuntium; nec miſcentur cum corporibus,ſed meant per poros, & ſpiritus
inficiunt,& dum miſcentur cũ aliquo contrario, vt cum antidotis, conſpicuè remit-
tuntur. Lumen per aerem ſpiritaliter effunditur,non autẽ miſcetur,nec cum perſpi-
cuo,nec Lumen cum Lumine,quia contraria nõ ſunt,& ob id non remittitur. Medi-
camenta tranſeunt per meatus varios ob tenues eorum partes,& ſeruant vires ſince
ras quouſq; cum contrario non miſcentur: at dum miſcentur cum moderantibus,&
cũ oppoſitis,remittuntur,& vires amittunt. Ratio Chryſippi, quia Elemẽta educun
tur ex mixto,ſoluitur: quia educuntur recuperando gradus,quos per remiſſionẽ per-
diderant. Similiter ſi aqua educitur ex vino,cũ quo erat ꝑmixta,vel linteo aqua ma-
defacto,vel lino Mentę ſucco inſperſo, vel vt inquit Alexander ſpongia in eo diluto
vino merſa,vel alio inſtrumento,dicendum id accidere,quia aqua nõ verè eſt mixta,
cum vino,adeò vt noua forma prodierit,ſed eſt confuſa,veluti etiam ſe habet de ap-
parente

parente mixtione multorum ſimplicium medicamenrorum. Quòd autem Elementorum formæ valeant refrangi & remitti iam, cumulatè ſuo loco oſtenſum eſt.

Opinio ſecunda quomodo Elementa ſeruentur in mixto, eiuſdemque euerſio. Cap. VII.

D.Thom. Aegidius.

OPinio altera aduerſa primæ eſt D.Tho. Ægidij, Gregorij Arim. Scoti in ſecundo Sent. d. 15. Conciliatoris differentia 16. Marſi. Inguē. Lud. Boccaſ. & plurimorum virorum, ſapientia illuſtrium. Hi de hoc conſentiunt formas Elementorũ in mixti conſtitutione penitùs aboleri, & nouam mixti formam, è materia educi. Diſſentiunt tamen, quoniam D.Thom. putat etiam Elementorum Qualitates omninò perire, nouaſque gigni. Aliorum multi aiunt eas non perire penitùs, ſed remitti & in parte ſeruari. Fundamenta huius opinionis varia ſunt, veluti ex ſententia D.Tho. quia formæ Subſtantiæ non remittuntur, & in eodem vnica eſt forma, non multæ; ideò ſuperueniente forma mixti, cæteræ penitùs abolentur. Ex ſententia Scoti, quia terminus à quo perit, & non ſeruatur cum termino ad quem, mixtione autem formæ Elementorum ſunt terminus a quo, forma mixti ad quem, quare hac ſuperueniente, illæ neceſſariò abolentur. Inſuper in eodem nequeunt reperiri & ſeruari varia ſuppoſita ſubſtantiæ, & variæ quantitates, quæ tamen reperirentur ſi in eodem variæ formæ Elementorũ ſeruarentur, nam quæuis forma cõſtituit compoſitũ ſubſtantiæ, & dant ei ut ſit corpus. Addunt rationes alias, quarum potiores in progreſſu patebunt. Inquient hi, in mixto ſeruari Elemẽta poteſtate, quia ſeruantur in forma mixti eminentiore, & ſeruari eorum uirtutem, ut ſeruatur facultas Animæ nutrientis in ſentiente, vel ſaltem in Qualitate conſimili, vt ait D.Th. vel eadem remiſſa vt inquiunt alij, & addunt mixtum dici medium, non per compoſitionem extremorum in eo, ſed per conſimilitudinem cum vtriſque. Hæc opinio approbanda nõ videtur, nemo enim veterum exiſtimauit miſcibilia per mixtionem penitùs aboleri, nam dicere eſſe mixta, & eſſe deſtructa, eſt pugnantia dicere, id enim ꝙ non eſt, non poteſt eſſe mixtũ. Inſuper ea ſententia aduerſatur naturæ & conditioni Elementi: conditio Elementi eſt, vt ſeruetur, vt ſit pars rei, vt intrinſecùs eam conſtituat, quemadmodũ per Definitionem explicatur, nam Ariſtot. in 5. Metaph. cont. 4. Elementum definiens, inquit, eſſe id, ex quo cõponitur primo inexiſtente indiuiſibili ſpecie, in aliam ſpeciẽ; conditio itaque Elementi eſt, ut inexiſtat, & ex eo aliud cõponatur. Nec ſatisfacit euaſio Scoti, dicẽtis Ariſtotelẽ tunc definire Elementũ ſumptum pro materia, non pro ſimplici corpore, iam. n. in li. 1. de Elementis patefeci definitionem illam eſſe cõmunem omnib. quib. cõperit, ut ſunt Elementa. Præterea in 3. de Cęlo, 31. inquit Philoſophus, Elementũ eſt id corporũ, in quod alia corpora diuiduntur, quod ineſt potentia uel actu, &c. Non dicerentur mixta reſolui in Elemẽta, ſi penitùs perijſſent, ſed ſolũ denuò ex mixto Elementa gigni. Clarius idipſum elicitur ex eodẽ tertio de Cęlo, 31. & 32. cum Philoſophus aſſerat in ligno, carne, & ſimilib. mixtis, ineſſe poteſtate Ignẽ, & Terrã, quia ex illis ſecernuntur, in Igne aũt, carnẽ aut lignũ non ineſſe, nec poteſtate, nec actu, ſecernerentur nãq;, &c. Cõſpicuè Philoſophus aſſerit conditionẽ Elementi eſſe, vt inexiſtat. Ideò Simplicius eo loci inquit, oẽs. n. Elementũ dicebant, in quod inexiſtens diuidũtur corpora. Præterea, qui ita ſentiũt, euertunt conditionẽ Materiæ, quæ eſt, vt maneat, & ſit pars; nam definitur in 1. & 2. Phyſic. ꝙ ſit id, ex quò ſit aliquid inexiſtente. Elementa autẽ ſunt materia proxima mixti, & numerantur in 2. Phyſic. 31. inter ea, quib. competit materiæ Definitio. Præterea euertunt cõditionẽ mixtionis & miſcibilium, inquit. n. Philoſophus in 1. de Ortu & inter. necnõ in ſecundo, miſcibile nõ penitùs aboleri: at dũ forma perit, totũ perit, forma. n. eſt totũ id quod res eſt, ut dicitur in ſecũdo Phyſ. 11. & alibi. Similiter

Fundamenta.

Euerſio.

Simplicius.

miſcibile debet eſſe aptum ex quauis parte mixti ſecerni, ut dicitur in ſecundo de Ortu & interitu, id autem quod non eſt, ſecerni non poteſt. Similiter euertunt definitionem Mixtionis, quæ eſt, vt ſit alteratorum vnitio, non corruptorum, ideò dicebat Alexander, citra interitum vnitio. Similiter, non ſeruant mixtionem ab ortu & interitu diſtinctam; verè enim erit interitus Elemẽtorum, ortus autem mixti. Prętereà, euertunt verba Philoſophi in ſecũdo de Ortu, 48. dicentis, eà quæ miſcentur deſtruere ſibi mutuò excellentias, & ſeruari non materiam ſolam, neque alterum contrariorum, ſed fieri medium, vt ex horum ſententia non ſolæ excellentiæ caſtigantur, ſed abolentur penitùs, & ſola materia remanet. Inſuper, in eodem context. addit Philoſophus, & primò quidem, Elementa ita tranſmutantur, ex his autem carnes, & oſſa, & ſimilia fiunt, calido facto frigido, frigido autem calido, cum ad medium venerint, quod neutrum eſt, mediũ autem eſt multiplex, & non indiuiſibile, &c. conſtanter Philoſophus affirmat miſcibilia refrangi & ſeruari caſtigata, non autem interire: hinc in 2. de Anima, 52. dubitat, cur Senſus non ſentiunt Elementa, ex quib. eorum inſtrumenta conſtant; Et in ſecundo de Cœlo, 22. necnon in tertiò de Cœlo, 68. inquit, Elementa carere propria figura, alioquin non poſſent mixta ex eis fieri, cum in mixtis figuras varias ſuſcipere debeant; Et in primo de Generat. Animalium, c. 18. inquit, ſemen non decidere ex omnibus corporis partibus, alioquin decideret ex Elementis, quæ omnia conſpicuè ſupponunt Elementa ſeruari in mixto. Neque dicendũ

Mixtio ad Subſtantiã pertinet. Non ſeruari Qualitates ſolas.

eſt, perire formas Elementorum, ſeruari autem Qualitates remiſſas ut nonnulli aiũt, quia mixtio ad Subſtantiam propriè pertinet, non ad Qualitates, niſi ſecundariò: ideò Ariſt. loquens de miſcibilibus, præſertim Subſtantiam conſiderauit. Prætereà, Ariſt. formas Elementorum per Qualitates circumſcribit, quare id quod profert de Qualitatibus, etiam de formis debet intelligi; & pręſertim, quia propriarum affectionum, & formæ eadem ratio eſt: hoc patefecit Philoſophus in ſecundo de Ortu & interitu, 48. dum Qualitates ad medium redactas, dixit conſtituere carnes, & alia mixta. Et in 3. de Anima, cont. 10. inquiens, Senſitiuo igitur calidum & frigidum iudicat, & quorum ratio quædam eſt caro, nam caro eſt ratio primarum Qualitatum per circumſcriptionem formarum Elementorum. Confirmatur idipſum per Ariſtotelem in ſecundo de Anima 113. dicentem, humidum non reperiri in mixtis ſine Aqua. Prætereà, ſi ſolæ ſeruarentur Qualitates refractæ, non formæ, tunc mixtio eſſet vnitio, & medium non formarum Subſtantiæ, ſed Accidentium, cum tamen id mediũ non mixtum, ſed Temperamentũ ſit, Confirmatur, quia dum inferior forma ſeruatur facultate in eminentiore, ut nutriens in ſentiente, ea nequaquam dicitur mixtio, quare ut ſit mixtio formæ Elementorum ſecùs ſeruari debent. Et confirmatur, quia inferior non ſeruatur in ſuperiori cum remiſſione & medioeritate; Elementa autem cum remiſſione ſeruantur, & medium cõſtituunt. Rationes aduerſæ in progreſſu diluentur.

Opinio tertia de modo, quo Elementá ſeruantur in Mixto. Cap. VIII.

Opinio 3.

CVm opiniones extremæ ſatis dubiæ apparuerint, propterea adeſt opinio media Auerrois, & multorum qui eum ſequuntur. Hi dicunt in mixto ſeruari formas Elementorum aduerſus D. Tho. & Scotum: addunt ſeruari refractas contra Auic. Empedoclem, & Stoicos: inſuper inquiunt, hoc eſſe uerum, cùm de formis, tùm de Qualitatibus Elementorum aduerſus eos, qui id concedunt de Qualitatibus, negant de formis. Sententiam ſuam præſertim eliciunt ex Ariſtotele ſæpè repetente Elementa non aboleri penitùs, nec

De quo diſſentiãt.

ſeruari ſincera, ſed interire excellentias, & fieri medium commune. Et cum de hoc conſentiant, diſſentiunt mox de modo, quo formæ Elementorum refractæ

fractæ

Digitized by Google

fractæ ſeruentur in mixto. Nonnulli enim, vt Alexander Achillinus, in ſecundo de Elementis, articulo tertio, & cum eo alij, inquiunt, Elementa primò diuidi in partes minimas, eas partes iuxta ſe poni, earum Qualitates & formas refrangi, & inde cõſurgere Temperamentum, & formam mixti; adeò vt forma mixti effundatur per omnes particulas, & in qualibet reperiatur vna cũ forma Elementi cuius eſt portio, & cũ ſit forma ſuperueniens prohibet particulam illam nominari per formã Elementi. Hanc opinionem alieniſſimam à vero exiſtimo, ita enim mixtio eſſet minimarum partium iuxtapoſitio, reiecta ab Ariſtotele in primo de Ortu & interitu, necnon in ſecundo, & in libro de Senſu & Senſili, & erit mixtio ſecundum Senſum, non ſecundum Rationem, & abſolutè. Præterea, inquit Ariſtoteles in ſecundo de Ortu & interitu, 47. aduerſus Empedoclem, Contingit itaque non ex quauis parte carnis elici ignem, & aquam, cum tamen debeat ex qualibet parte poſſe elici. Hæc inſtantia conſimilem habet vim aduerſus hos, quoniam aiunt ex minimo Aquæ non poſſe elici Terrã, neque ècontrario. Præterea, cum formæ earum partium ſint remiſſæ, & remiſſio fiat per oppoſitũ, neceſſe eſt, vt in eis inueniantur formæ remittentes, non igitur ſeruabitur forma vnius particulæ remiſſa, ſeorſum ab alijs. Præterea, forma ſemper reſpondet materiæ, quare ſi in vniuerſa materia reperitur forma conſimilis mixti, vt carnis, auri, & ſimiliũ, oportet vt etiã materia ſit conſimilis; non autẽ talis eſſet, ſi una exigua portio eſſet Terra, alia Aqua, & ſic de cæteris; & præſertim, quia forma omninò conſimilis, non valet educi niſi ex materia omninò conſimili. Inſuper, hi conſpicuè aduerſantur Auerroi, quem nituntur ſequi: nam Auerroes tertio Cęli, ſexageſimoſeptimo vult conſimilem eſſe rationem Qualitatum & formarum ſubſtantię; Cum itaque in illis exiguis partibus inueniuntur Qualitates remiſſæ cum ſuis oppoſitis, etiam eſt neceſſe, vt in eis conſimiliter inueniantur formæ Elementorum. Præterea, Auerroes in eodẽ com. diſputans aduerſus Auicennam, inquit accideret ei, ut quælibet portio vnius Elementi eſſet diſtincta à portione alterius; at hoc ipſum accidit his, qui ſunt huius opinionis. Demũ, ſequentur hæc abſurda: primò, nulla particula mixti erit mixta, cum non conſtet ex omnibus Elementis; ſecundò, in mixto quantum eſſet vnius Elementi, tantum eſſet alterius, quoniã minima Elementorum ſunt æqualia. Propterea Põponatius, Sueſſanus, & alij nonnulli probabiliùs inquiũt pro mixtione neceſſariã eſſe iuxtapoſitionem partium Elementorum, mutuam actionem & paſſionem, quam mox ſequitur coextenſio formarum cum remiſſione, adeò ut in quouis minimo inſint omnes quattuor formæ Elementorũ, vt etiam cum remiſſione inſunt quattuor Qualitates, quib. quattuor formis nõnulli aiunt ſuperuenire quantam, nempe formã mixti. Alij id negantes, inquiunt mixtum eſſe has quattuor formas contẽperatas definitaque proportione ligatas, nõ ſecùs, ac harmonia ſit mutua ratio, congruensque proportio variarum vocũ, vt exiſtimauit Aureolus: quã ſententiam Greg. Arim. 2. Sent. Diſt. 15. ait fuiſſe celebrẽ. Neque etiam deſunt, qui dicunt formam mixti eſſe formã Elementi dominantis, & ob id mixtum moueri per Elementũ dominans, & hoc exiſtimauit Cardanus. Hæ opiniones apprimè ſunt dubiæ, & cum uero pugnare uidentur. Nam primò, dicere formam mixti eſſe formam Elementi dominantis, omninò eſt abſurdum. Primò quia nulla forma remiſſa eſt abſolutè forma alcuius ſpeciei, alioquin ea ſpecies ex ſui conditione non eſſet aliquid perfectum, ſed refractum. Secundò, quia ſic mixtum eſſet imperfectius Elemento ſimplici & intenſo, nam forma remiſſa eſt imperfectior, quàm ſincera. Tertiò, tunc mixtum non differret ſpecie ab Elemento dominante, remiſſio enim non conſtituit uarietatẽ ſpeciei. Similiter, mixtum vnum non differret ſpecie ab alio, in quo Elementum dominaretur. Neque etiam dicere valemus formam mixti eſſe congruentem proportionem quattuor formarum Elementorum. Nam ea proportio uel ſumitur ſecundum formam, & ita eſt accidens, eſt enim quædam conſonantia earum. Vel ſumitur pro fudamento, nempè pro formis Elementorũ proportione præditis, & ita non erit forma una, & vna ſimplex

Achillin'

Euerſio.

Pomponius.

Sueſſius.

Aureolus

Cardanus.

Euerſiões

Digitized by Google

plex eſſentia,cum illæ formæ ſint multæ. Præterea,ſi aderit ea multitudo formarum Elementorum,quæro,quid detinebit eas,ne ſecernantur, ne viciſſim continenter agant,& pugnent:ita argumentatur Ariſtoteles in ſecundo, de Anima, 39. aduerſus Empedoclem,inquiens, quid eſt quod continet, quæ in contraria feruntur Ignem & Terram? diſtrahentur enim niſi adſit aliquid prohibens, &c. nam quouſque formæ ſeruantur diſtincta,etiam ſeruantur facultates & propenſiones earum. Præterea, in omnibus inſpicere licet, quòd dum formæ remittuntur, non ob aliud remittuntur, niſi vt ex eis noua forma conſurgat,vt patet de albo & nigro,dulci & amaro, & reliquis,& ea forma conſurgens,ſimplex quædam eſſentia eſt,non autem proportio extremarum.Quod confirmo,quia ſi manerent quattuor formæ Elementorum, & noua non conſurgeret, quæro, Mixtum per quid in ſpecie conſtituetur? non per formã conſurgentem,quia eam non concedunt;non per formam Elementi dominantis, vt iam patefeci, & præſertim quia tunc ferè omnia Mixta eſſent eiuſdem ſpeciei, cũ in plurimis dominetur Terra:non per omnes ſimul,quia plures formæ conſpirantes nõ conſtituunt ſpeciem vnam, non enim ex varijs ſpeciєb. conficitur vna ſpecies: non per proportionem,quia eſt accidens.Præterea,ſi ſeruantur in Mixto quattuor formę Elementorum,& noua ex eis non conſurgit, neceſſariò tribuẽt eſſe remiſſum,omnis enim forma,vt eſt forma,ita dat eſſe,niſi vlterior forma ſuperueniat,quare Mixtum erit quater ſubſtantia,quater corpus. Neque demùm putare valemus in quouis Mixto quinque reperiri formas,quattuor Elementorum & quintam Mixti,quia Mixtũ ſemper erit coaceruatio,& confuſio,quouſque formæ Elementorum ſeruabuntur diſtinctæ,& ſemper inuicem pugnabunt,donec diſtinctæ ſeruabuntur,vt enim ſeruantur formæ,ita ſeruantur facultates,& propenſiones.Præterea, Mixti forma ſuperueniens cum ſit Natura,debet eſſe principium alicuius motus,quæro, vel eſt principiũ eius motus cuius eſt principium Elementum dominans,vel diſtincti: non diſtincti, quia Mixta inanima vno mouentur motu;vel eiuſdem,& ita in Mixto vnius motus, duo erunt principia efficientia,quod eſt abſurdum,& præſertim,quia Ariſtoteles ſolùm inquit Mixta moueri per Elementum dominans.Inſuper,ſi Mixtum inanimum præditum eſſet duplici gradu formarum,verè poterit diuidi in mororem & mobile, & poterit ex ſe moueri,quia forma Mixti erit principium agens congregatum ex alijs,erit patiens & reſiſtens,quod tamen verum non eſt,cum de motu eorum non ſecus ſe habeat,ac de motu Elementorum,ſolùm enim mouentur vt grauia & leuia.

In mixto nõ eſſe formas quinque.

De modo, quo Elementa ſeruantur in Mixto, Opinio propria. Cap. IX.

DVbiæ ſatis apparuerunt relatæ opiniones, propterea illis prætermiſſis, rationem, & Ariſtotelem ſequens, pro lucida reſolutione difficultatis; duas profero Concluſiones. Prima eſt, in quouis Mixto inanimo, quod eſt conſimilium partium, vnica forma reperitur conſtituens illud in ſpecie. De hoc conſentio cum Diuo Thoma, & Scoto; diſſentio ab alijs. Altera eſt, ea forma conſurgit ex formis Elementorum remiſſis, non tamquam ex terminis à quo, ſed tamquam ex partibus, non ſecus ac colores medij & ſapores conſurgunt ex extremis, adeò vt forma conſurgens ſit eſſentia vna, & ſimplex,veluti eſt forma omnis, ita tamen, vt qui fuerunt gradus formarum Elementorum,euadant gradus formæ Mixti, & hoc pacto Mixtum & medium fient ex extremis,non tanquam ex terminis à quo tantùm,ſed modo aliquo tanquam ex partibus, de hoc diſſentio a Scoto,& per hoc ſeruo Elementa magis in Mixto ſeruari ac facilli. Vt autẽ hæc reſolutio appareat clarior,præaccipio id,quod iam patefeci,formas

1. Cõcluſ.

Altera.

Primum quod accipitur.

Elemen-

Elementorum intendi & remitti. Accipio ſecundò, ob id Dei prouidentia paratam eſſe intenſionem & remiſſionem formarum, vt ex eis remiſſis, nouę formæ conſurgerent, nam ſi formæ mediæ ex extremis ſolùm conſurgerent, tanquam ex terminis, & non tanquam ex partibus, non fuiſſet neceſſarium formas extremas remitti. Ex quo colligo, ex Elementorum formis formã mixti conſurgere. Addo inſuper, formam illam conſurgentem abſolutè eſſe vnam, & ſimplicem eſſentiam, facultate verò & participatione tot eſſe, quot ſunt illæ, ex quibus conſurgit, ſecundum magis & minus, ut magis vel minus remiſſæ ſunt: ſic rectè Auerroes tertio Cœli 67. affirmat, vt ex coloribus extremis conſurgunt medij, ita ex Elementis conſurgere mixta, & eorum formas; hoc ordine Natura ſeruatur fœcundior, & antecedentes formæ ſunt tanquam inchoatio, & ſemen ſequentium. Forma mixti conſurgens, abſolutè dicitur vna, quia vnius vna eſt forma per quam eſt, & in ſpecie conſtituitur; facultate tamen & participatione dicitur totuplex, quot ſunt formæ ex quibus conſurgit: nam cum fiat ex eis, & ita fiat, vt gradus formarum Elementorum euadant gradus formę mixti, iure etiam ſeruant facultates earum, & illæ omnes participationem; ſic ſeruatur ſententia Ariſtoteles in primo Phyſicorum, dum extrema fiunt ex medijs, fieri ex contrario quatenus in medio cum remiſſione & per participationem inſunt contraria. Hoc confirmatur, quia natura ſuperuacaneis non abundat, & cum illi gradus formarum remiſſarum non aduerſentur nouæ formæ, unà cum ea ſeruantur complentes eſſentiam eius. Sic etiam in intenſione formarum, dũ aduenit vlterior gradus, antecedens non perit, ſed in ſubſequente tanquam præſtantiore & latiore ſeruatur. Hæc forma mixti ſine controuerſia dici poteſt forma una, quia abſolutè eſt una eſſentia conſimilis, forma quanta, vt ex quattuor Antecedentibus cõſurgit, forma quadruplex, vt includens gradus & vires quattuor formarum. Ita ſeruatur ſententia Auerrois in primo de Cœlo com. octauo, dicentis, in mixto plura eſſe principia motus, nam ſunt plura per participationem, redacta tamen in unum. Similiter rectè ſeruantur omnia, quę ab Ariſtotele de mixtione dicta leguntur, & præſertim quomodo miſcibilia non penitùs pereant, ſed fiat medium. Eluceſcit etiam quomodo mixta moueantur per Elementum dominans, nam mouentur per formã mixti, quatenus unius vel alterius Elementi maiorem portionem includit, vt colores medij uel magis, vel minus congregãt, uel diſgregant viſum, quatenus vel vnius, vel alterius extremi maiorem portionem includunt. Inſuper explicat Definitio mixtionis, quod ſit alteratorum unitio, dicitur alteratorum, tum quia fit per actionem primarum Qualitatum, & alteratio uia eſt, tũ inſuper quia mutatio in eadem ſpecie per magis & minus dicitur alteratio, ut aſſeritur in quinto Phyſicorum decimonono. Additur, quod ſit unitio: quia ex remiſſione una forma conſurgit, & eſt unitio Qualitatũ in Temperamento, ut parantium, formarum vero in forma mixti, ut perficientium. Inſuper ſeruatur id quod dicitur in primo de Ortu & interitu, 84. miſcibilia ſeruari poteſtate, non actu, pro cuius notitia conſiderandum, formam aliquã reperiri in alio poteſtate, ſex modis poſſe intelligi; Primò, quia ſint iunctæ & ligatæ, non liberæ, vt dicebat Auicenna, & hoc iam reiectũ eſt. Secundò, vt ſint poteſtate ad actum primum, ueluti formę generãdæ dicuntur includi in materia poteſtate, qui modus etiã non competit formis Elementorum, alioquin ſolùm in mixto ſeruaretur materia, & miſcibile periret, quod reijcit Ariſtoteles. Tertiò, ut ſit poteſtate ad actũ ſecundum, ueluti habitus Geometrę dormientis, & ob id non ſpeculantis, qui modus etiam non eſt approbandus, quoniam formæ inanimorum ſemper pro facultate operantur. Quartò, ut facultas eius includatur in forma eminentiore, ut facultas Animę nutrientis in ſentientem, qui modus etiam mixtioni non congruit, quoniam ea eſt facultas non remiſſa, ſed eminentior, nec eſt oppoſita actui, ſed eſt actus eminentior, non prodiens ex mixtione. Quintò, forma poteſt dici poteſtate, quia refracta eſt, vt inquit Philoponus, ſed hoc quoque non eſt ſatis: nam forma refracta, antequam noua forma conſurgat, ſemper dicitur actu eſſe in aliquo, & ſubie-

Alterum.

Primum quod colligitur.

Alterum.

Forma mixti et una & multiplex.

Definitio mixtiõis.

Quõ formę Elemẽtorum ſeruentur poteſtate.

& ſubiectum denominatur per eam, ſecundum magis & minus, non ſic ſe habet de mixto, non enim caro dicitur terra. Ideò addamus modum ſextum, & dicamus formas Elementorum eſſe in mixto, & ſeruari potentia, non actu, quia præter id quod remittuntur, noua forma conſurgit, in qua, poteſtate dicuntur includi, quatenus redduntur pars, & gradus quidam illius, nec amplius dant eſſe proprium. Hæc eſt potentia ad actum primum integrum, ad actum ſecundum perfectum, ad eſſe abſolutum & liberum, non ſolùm tanquam partem alterius.

Confirmatio. Confirmantur hæc omnia per Ariſtotelem in primo de Ortu & interitu, octrageſimoquarto, dicentem, miſcibilia in mixto modo aliquo ſeruari, alio non, actu quidem altero exiſtente quod factum eſt ex ipſis, poteſtate autem aliquid vtriuſque, &c. Cum dixit aliquid vtriuſque, cõſpicuè indicat, formas miſcibilium refractas ſeruari tanquam gradus & modos formæ mixti;

Alexander. Hæc ut puto fuit ſententia Græcorum interpretum. Nam Alexander in capitulo de mixtione inquit, Temperamentum ab Ortu & interitu ſeiungitur quod in his tantum alterum in alterum tranſeat, in Temperamento verò plura corpora viciſſim agentia in idem coeant, donec abiecta contrarietatum excellentia, ob quas diuerſa erant, & contraria unicam ex omnibus illis poteſtatibus Qualitatem effecerint, fiuntque ſimul eorum materia, & fit vnum quoddam corpus, & quatenus ad Subiectum, & quatenus ad Qualitatem attinet; (inſuper addit) ſecreti Elementa ex mixto adiectione aliqua ad perfectionem, non generatione penitùs, ideò ſi ea quæ ad huiuſmodi perfectionem conducere poſſunt, illis adhibeantur, facilè in ſuam naturam recurrunt, non tamen ut eadem ſit Aqua, aut idem vinum quod prius erat, id quod denuò ſecernitur, neque enim prius in mixtione ſecernebantur, alioquin iuxta poſitio, non Temperamentum fuiſſet, &c. manifeſtiſſimè Alexander in mixto unicam conſtituit formam conſurgentem ex formis refractis miſcibilium, & ſeparationem fieri reſtituendo eis id, quod per remiſſionem fuerat ademptum, & quia quod ſuperadditur non eſt idem numero cum adempto, ideò quod ſeparatur, non dicitur numero idem cum præcedente, quamuis ſeruetur idem gradus, qui præfuerat in mixto, & præſertim quia ſeruatur non amplius, vt gradus formæ mixti; ſed ut gradus formæ Elementi.

Simplici⁹. Simplicius quoque manifeſtè affirmat Elementa in mixto caſtigata ſeruari, & ex formis Elementorum mixti formam conſurgere; ideò in tertio, de Cœlo, contextu trigeſimo, & trigeſimoprimo, ait, Elementa ſeruari remiſſa, idque confirmat per Definitionem Elementi ab Ariſtotele traditam, & auctoritate Theophraſti dicentis, ex oculis nõnunquam flammas ſecerni, nec non Negotij Alexandrini Medici, id ipſum aſſerentis. Cum autem Simplicius dicat Elementa in mixto ſeruari, ex fundamentis eius elicimus ex ſeruatis formis conſurgere formam mixti, vt etiam in ſecundo Phyſicorum ait, ex caliditate, ſiccitate, & leuitate tanquam ex differentijs conſurgere formam Ignis; ideò in tertiò de Anima vigeſimoſexto, ait colores medios, quamuis ſimplices, conſtare tamen ex extremis, ob communicationem & participationem eorum.

Plato. Plato in Timęo eiuſdem uiſus eſt fuiſſe ſententiæ, ideò de mixtione loquens ait, non deſinunt Elementa agitata diſſolui priuſquam aut omninò cum diſſolubilia ſint depulſa, ad cognatum refugiant, aut expugnata in vnum quiddam ex multis ſuperanti ſimile tandem euadant, familiariterque cum victore permaneant. & in Conuiuio in Oratione Eryximachi, inquit, in harmonia non amplius contrariari graue cum acuto, nec in Temperamento Qualitates.

Conclusio. Colligamus itaque in mixto formas & Qualitates mutuò ſe refrangere, cœxtendi, & ex eis vnam conſurgere formam, adeò ut qui fuerunt gradus formarum Elementorum, euaſerint gradus formæ Mixti.

Proponuntur dubia varia ad Mixtionem pertinentia. Cap. X.

CVm modum patefecerim, quo puto ex ſententia Ariſt. Elementa ſeruari in Mixto; ſupereſt, vt pro clariore veritatis elucidatione dubia varia diluam, quæ explicatæ ſententiæ aduerſari videntur. Primò diluendæ occurrunt rationes pro opinione Scoti, & D.T. relatæ. Nam dicebatur pro D.T. formas Subſtantiæ non recipere magis & minus, & nil eorum quæ præfuerunt in re corrupta poſſe in re denuò genita ſeruari præter materiam: quæ aſſumpta non eſſe approbanda iam cumulatè ſuo loco patefeci. Dicebatur pro Scoto, Elementorum formas eſſe terminum à quo Mixtionis, qui nõ ſeruatur cum termino ad quem. Reſpondeo, eas nõ ſeruari eo modo, quo ſunt termini a quo, nam ſunt termini a quo, dum conſiderantur ut ſinceræ, & ſuperſtites gradus conſiderantur ut gradus formarum Elementorum, non autem formæ Mixtorum, quo pacto minimè ſeruantur, ſed ſolùm ſeruantur ut remiſſæ, & ut gradus formæ Mixti cõſurgentis. Addebatur, quòd ita Mixtum eſſet quattuor ſuppoſita, & quater corpus. Hæc ratio vim non habet aduerſus opinionem meam, ſed aduerſus eam Auicennæ, cum enim ex quattuor formis vnica forma conſurgat, nil abſurdi ſequitur, & præſertim, quia ſola forma Mixti dicitur dare eſſe, non autem gradus formarum Elementorum, qui non ſeruantur ut gradus eorum. Sed aliæ adhuc ſe offerunt ambiguitates obſcuriores, quarum una eſt, quia non apparet, quomodo per ea quæ dixi, ſeruetur ſententia Ariſt. in ſecundò de partibus Animalium, cap. primo dicentis, Cum itaque triplex ſit compoſitio, prima ſtatui poteſt ea, quæ ex primordijs conficitur ijs, quæ Elementa appellantur, Terram dico, Aquam, Aerem, & Ignem: ſed melius fortaſſe dici poteſt, ex uirtutibus confici Elementorum, ijſque non omnibus, ſed vt antea expoſitum eſt: humiditas enim, ſiccitas, frigiditas, & caliditas, materia ſunt compoſitorum, cæteræ autem differentiæ eas ſequuntur, &c. His verbis indicat Philoſophus, non verè miſceri, & ſeruari formas, ſed Qualitates tantum, ideò ex eis deprompſit Galenus id, quod Ariſtoteli tribuit in primo de Natura Humana, in expoſitione ſecundæ particulæ, inquiens, Quidã ſolas primas Qualitates per ſe totas in uicẽ temperari affirmant, vt Peripatetici, alij & ſubſtãtias, ut Stoici. Huic difficultati reſpõdens dico, ob quinque cauſas præſertim Ariſt. ita fuiſſe loquutum, & Mixtionem qualitatibus tribuiſſe. Prima eſt, quia cõſiderauit virtutes Elementorum, ut contradiſtinctas à Subiecto, & materia, nam uirtutes miſcentur & coextenduntur, materia cũ ſit conſimilis ſolùm per partes iuxtaponitur. Altera eſt, quia Elementa redduntur miſcibilia proximè per quattuor primas Qualitates, inuicem agentes. Tertia, quia proxima materia formæ Mixti eſt Temperamentum e inſurgens ex quattuor Qualitatibus. Quarta quia Ariſt. per Qualitates circumſcribit formas Elementorum, & Qualitates primas conſiderat ut cõtradiſtinctas à ſequẽtibus, nempè a grauitate, leuitate, dẽſitate, raritate, perſpicuitate, & opacitate, ex q. bus non propriè fit mixtio, & hoc Ariſt. indicauit inquiens, cæteræ autẽ differentiæ eas ſequuntur, & hæc eſt ratio potiſſima. Quinta ratio eſt, quia quattuor primæ Qualitates, cum ſint in mixto, etiam ſeruant nomen proprium, non autem formæ Elemẽtorum. Ex his colligo primò minus rectè Galenum ex illis uerbis ſumpſiſſe ex ſententia Ariſt. ſolas Qualitates miſceri, non ſubſtantias, nam ea uerba protulit ob relatas cauſas; In ſecundo autem de Ortu & interitu conſpicuè manifeſtat Subſtãtias Elemẽtorum miſceri, & conſurgere Subſtantiam mediã, immò potiùs id elicitur ex principijs Galeni, putantis eas Qualitates eſſe formas Elementorum, & Temperamentum formam Mixti. Colligo ſecundò, minus rectè putaſſe Stoicos miſceri Qualitates, & Subſtantias, quia ex eorũ ſententia, vt ſubſtãtia erat ſola materia & corpus, corpora autem ut corpora, & portiones materiæ cum dimenſionibus miſceri non poſſunt, ſed componi

Diluũtur rationes pro D.T. relatæ.

Dubitat. 1.

Galenus.

Solutio.

Quid primo colligatur.

Quid ſecundo colligatur.

componi tantum,necti, & iuxtaponi, portiones enim materiæ non ſunt contrariæ:
mixrio conſideratur inter contraria inuicem agentia & parientia, miſcentur itaque
ex ſententia Ariſtorelis Elementa per formas & Qualitares primas, adeò vt ob re-
Concluſio. miſſionem quæ ſit per contrarium,formæ coexrendı dicantur,quod non ita eſt inrel-
ligendum,vt puremus formas ex vno Subiecto effundi in aliud,id enim falſum eſſet,
non enim forma ex materia pendens, ex Subiecto in Subiectum tranſit, ſed per mu-
tuam actionem ſimilem formam in alia materia produci putandum eſt, remittendo
formam antecedentem illius.

Agitur de interno termino ad quem Mixtionis. *Cap.* X *I.*

QVoniam Mixtio eſt tranſmutatio quædã,& omnis tranſmutatio præ-
dita eſt proprio interno termino à quo, & ad quẽ; ideò iure oprimo
quęritur quinã ſit terminus ad quem proprius & internus eius,quod
præſertim eſt dubium, quia ex Mixtione duo conſurgunt, vnum eſt
Dubitatio Temperamentum conſurgens ex Qualitatibus, alterũ forma Mixti
de termi- conſurgens ex formis Elemẽnrorũ,ideò dubium eſt,cui nam horum
no ad quẽ id ſit tribuendum.Quicunque Qualitates,& Temperamenta a formis ſubſtantię non
mixtionis. diſtingnunt,quorum numero eſt Galenus,de hoc ambigere non tenentur, at cum re
Opinio. vera diſtinguantur,ideò id conſiderãdum proponitur. Qua de re duæ ſunt opiniones
Lud. Boc. nonnulli enim vni,alij alteri id tribuunt.Ludouicus Boccaſ.id tribuebat Tẽperamẽ-
to ex quattuor Qualiratibus,quod parat pro forma Mixri, veluti etiam id facit Ale-
xander,in c.de Mixtione;at Alexander Temperamentum cum forma Mixti confun-
Compro- debat.Cõprobatur hæc opinio primò per definitionem Mixtionis, quæ dicitut alte-
batio. ratorum vnitio,nam ille ſtatuẽdus eſt terminus internus Mixtionis,qui eſt terminus
alterationis;at alterationis Elementorũ terminus eſt Temperamentũ,alteratio enim
ad Qualitatem pertinet; quare ẽt id erit terminus Mixtionis, terminus namque de-
bet reſpondere viæ,quæ dicitur alteratio.Prætereà ſi terminus eſſet forma Mixti,tũc
Mixrio eſſet generatio Mixti;at Ariſt.air Mixrionem à generatione ſecerni.Inſuper,
Ariſt. de generatione Mixti ſeorſum verba facit, nempè in principio quarti Mereo-
rum;quare aliud eſt Mixtio,aliud generatio Mixti,alioquin Ariſt. fuiſſet redũdãs; &
confirmatur hoc per oppoſita,Mixrioni enim opponirur reſolutio,generationi verò
Mixti putredo:vt itaq; reſolurio differt à puttedine,ita Mixtio à generatione Mixti.
Demùm hoc confirmatur per Ariſtorelem in ſecundo de partibus Anim.c.primo,di
centem,Mixtionem eſſe ex virtutibus, hoc eſt ex primis Qualitarib. Elemenrorum,
tranſmutationis autem earum internus finis & terminus,nõ ſubſtantia, ſed qualitas
eſt,veluti eſt Temperamẽtum, non itaque iniuria varij viri celebres huius fuere opi-
Euerſio. nionis. Quam ego minimè approbandam puto, ſed exiſtimo proprium & internum
terminum eſſe formam Mixti, Temperamẽtum verò eſſe poſtremam diſpoſitionem
pró forma Mixti:quod oſtendo,nam qualia ſunt Elementa Mixtionis,talis eſt termi
nus ꝓprius eius,Elemẽra corporea,vt talia ſunt ſubſtãtiæ, quare & terminus. Quòd
ſint ſubſtantię patet ex definirione Elemẽti,quæ eſt ex quo fit aliquid cum inſit,cum
aũt id quod fit ex eis ſit ſubſtantia,etiam illa vt eius Elementa ſubſtantiæ ſunt.Con
firmatur per definitionem Mixtionis,nã dicitur vnitio miſcibilium, vnitio autẽ va-
riarum ſubſtantiarum ſubſtantia eſſe debet,forma enim propria ea eſt,per quam ali-
quid redditur vnum,non autẽ accidens. Præterea ille eſt proprius finis & terminus,
quo ſolo præſente,Mixtio eſt abſoluta; fine enim pręſente deſinit res moueri,vt dici
tur in primo de Ortu,& interitu:At hoc ſoli formę Mixti competit, quouſque ea nõ

adeſt,

adeſt, mixtio non eſt completa, ea præſente, abſoluta, & completa iudicatur. Præterea, mixtum vt mixtū, differt ſpecie ab Elemento miſcibili; differentia ſpecifica ſubſtantiarum ad ſubſtantiam pertinet; quare mixtum per formam ſubſtantiæ dicitur mixtum, & ea ſola eſt proprius terminus mixtionis. Inſuper, qualis eſt via, talis eſt terminus; via mixtionis nedum eſt remiſſio Qualitatum, verùm inſuper formarū ſubſtantiæ, vt apparuit; ideò terminus & Qualitatem & Subſtantiam debet includere: Qualitatem quidem vt parantem, Subſtantiam verò vt perficientem. Hoc manifeſtè affirmat Ariſt. in ſecundo de Ortu & interitu, 48. inquiens: & primò quidem Elementa ita tranſmutantur, ex his autem caro, oſſa, & conſimilia fiunt, &c. Conſpicuè Ariſt. ait, quæ fiunt per mixtionem eſſe Subſtantias, & propterea terminum mixtionis conſtituit Subſtantiam. Hoc affirmauit Auer. in primo Phyſ. 57. inquiens, Ariſtotelem in lib. de Ortu & interitu loqui de generatione vnius ex multis, hæc autem mixtio eſt, quæ non diceretur generatio, niſi terminus proprius eius eſſet ſubſtantia, nā datur generatio vnius ex vno, & vnius ex multis, qualis eſt generatio mixti ex Elementis, & eſt modus quidam generationis. Quare dicendum puto, finem mixtionis internum eſſe duplicem, vnum diſponentem, alterum proprium & perficientem, nā mixtio eſt complicatum quoddam ex alteratione & generatione, ex parte alterationis pro termino habet Temperamentum, ex parte mutationis Subſtantiæ recipientis magis & minus, pro termino habet formam mixti, & hic eſt terminus proprius & principalis. Rationes aduerſæ facilè diluuntur; Fundamentum ſumptum ex definitione mixtionis, quæ dicitur vnitio alteratorum, iam eſt euerſum per ea quæ dixi, & præſertim, quia alteratio vt in principalem finem, dirigitur in formam Subſtantiæ. Addebatur, quòd tunc mixtio eſſet generatio. Reſpondeo, mixtionem non eſſe generationem vnius ex vno, tanquam contrarij ex contrario, vt Aeris ex Aqua, cum vniuerſo interitu antecedentis, in qua ſignificatione Ariſt. ait mixtionem à generatione diſtingui, dico tamen cum Auerroe, in primo Phyſ. 57. eſſe generationē vnius ex multis modo aliquo ſeruatis, ita tamen vt noua forma conſurgat. Dicebatur tertiò, quòd Ariſt. de Generatione mixti ſeorſum loquitur, nempè in principio quarti Meteorum. Reſpondeo, generationem mixtorum ſimilium partium dupliciter conſiderari poſſe. Primò vt proximè conſurgit ex conſpiratione quattuor Elementorū inuicem agentium, & ſe mutuo remittentium, adeò vt medium conſurgat, & ita dicitur mixtio, cui opponitur reſolutio. Secundo, vt mixti forma conſurgit, & ex actione caloris contemperati a frigore, & paſſione humoris contemperati à ſicco, & terminati à calore proprio, præcurrente coctione, cui generationi mixti opponitur putredo, ſecundum quam cōſiderationem de ea loquitur Ariſtoteles, in quarto Meteorum. Prima conſideratione mixtum ſolùm gignitur proximè ex Elementis, ex quorum remiſſione fit caro, os, & vnumquodque aliorum mixtorum, vt ait Ariſt. in ſecundo de Ortu & interitu, 48. Secunda conſideratione magna ex parte mixtum vnum fit ex alio, vt caro ex ſanguine, ſanguis ex Chylo. Ea prima conſideratio antecedit ſecundam, ideò Ariſt. prius de mixtione, mox de mixti generatione loquutus eſt: Oppoſita horum, nempè reſolutio & putredo, manifeſtant varietatem eorum modorum generationis mixti. Addebatur demùm, mixtionem fieri per Qualitates, & ex Qualitatibus. Reſpondeo, fieri per eas vt per inſtrumenta, & ex eis vt ordinatis ad formam mixti. Quomodo autem intelligenda ſit ſententia Ariſtot. prolata in 2. de partibus Animalium, in præcedentibus patefeci.

Opinio propria.

Diluuntur rationes aduerſa.

Quo

Quomodo ex varijs formis Elementorum, & ex varijs actionibus gigni poſſit noua Mixti forma. Cap. XII.

Quomodo ex varijs formis cōſurgat forma vna. NOn exigua eſt dubitatio, quomodo ex varijs Elementorū formis conſurgere valeat forma vna,& ex varijs actibus actus vnus,cum tertium ſemper dicatur conſurgere ex actu,& potentia, non ex potentia & potētia, nec ex actu,& actu.Et præſertim id difficultatem parit,quod dictum eſt, gradus formarum Elementorum,euadere gradus formæ mixti, nam illi vel ſunt gradus eſſentiæ,vel gradus exiſtentiæ:non eſſentię,quoniam omnis forma in indiuiſibili eſt poſita,& ſe habet perinde ac ſpecies numeri,vt dicitur in 8. Metaph. cont. 10. Neque dici poſſunt gradus exiſtentiæ,quia illi ſunt gradus indiuiduales, non diſtinctę ſpecie, varietas autem inter Elementum & mixtum non eſt varietas ſecundū numerum & indiuiduum,ſed ſecundum ſpeciem. *Solutio.* Reſpondeo, minimè eſſe abſurdū dicere ex formis Elementorum nouam formam conſurgere, cum earum remiſſio in vlteriorem formam dirigatur,& dum id fit,non omnia obtinent locum actus,ſed ſemper aliquid gerit vicem actus,aliud potentię: & loquendo de formis hoc contingere poteſt quattuor modis.Primò,in formis ſubordinatis,quarum antecedens parat pro ſubſequente,vt Temperamentum pro forma Mixti,& hæc pro Anima,nā antecedēs ſeruat conditionem potentię. Secundò, facta comparatione inter duas cōtrarietates pro conſtitutione vnius Temperamenti,nam calor & frigus ſunt tanquam actus,humor & ſiccitas tanquam potentia,vt patet ex quarto Meteorū.Tertiò,inter duo cōtraria ſe remittentia,nam remittēs vt remittens,dicitur actus,vt remittitur, potētia. Quartò,inter Elementū dominans,& alia,Elementū enim quod dominatur,eſt tanquam actus,reliqua vt potentia. Qui modi omnes locum habent & apparent in Mixtione, pręſertim tamen tertius & quartus ad rē faciunt, vt cōſideranti redditur notum. *Inſtantia.* Sed quęrebatur, quinā ſint illi gradus? Reſpondeo, eos eſſe gradus exiſtentiæ includentes eſſentiam,non enim datur gradus exiſtentię ſeorſum ab eſſentia,adeò vt ex illis varijs eſſentijs Elementorum,includentibus conditiones actus & potentię vt dixi, coniunctis cum proprijs gradibus exiſtentię eorum, conſurgat eſſentia vna, & vna exiſtentia Mixti. *Solutio.* At inſtabit aliquis,quoniam ſic forma conſurgens non erit ſimplex.Reſpondeo,formā conſurgentem eſſe & ſimplicem & Mixtā, ſimplex eſt, quia eſt vna conſimilis eſſentia, vt forma domus quamuis ex partium varietate cōſurgat, tamē vt forma,per quam domus eſt domus,dicitur eſſentia ſimplex; ex formis varijs non recipientib.magis & minus,non conſurgit tertiū ſimplex,ideò dicimus,ex duabus ſpeciebus non conſurgere tertiam: at dum recipiunt magis & minus,deſerendo propriū eſſe,valent tertium conſtituere.Ex aduerſo,forma Mixti dicitur Mixta,quia non eſt forma prima alias non ſequens,ex alijs non cōſurgens,vt formę Elementorū: *Dubitatio* hinc motus ex Mixti forma prodiēs,dicitur Mixtus,quia fit cū aliqua remiſſione. At adhuc ambiget aliquis,quomodo contingere poſſit,quod in vino & conſimilib. Mixtis ſeruari poſſint gradus ignis impotentes & remiſſi, cū in vino carbones & flammę efficaciſſimę,ſtatim extingui inſpiciuntur. *Solutio.* Reſpondeo, ſeruari eos gradus non diſtinctos,ſed incluſos in forma & Tēperamento Mixti,& ſeruari, nō vt gradus Ignis, ſed vt formę vini,ſeorſum ab oī pugna & contrarietate,nec amplius agunt variorum Elementorū gradus adinuicem,ſed redacti in vnam formam, conſpirant ad agēdum cum alijs,& ſeruandū ſe. *Dubitatio* Verum alia adhuc occurrit dubitatio; Si forma Mixti cōſurgit ex formis Elementorum,quomodo ex conſpiratione earum,tot varia Mixtorum genera,quę penè ſunt innumera,prodire valent? Nā ex coloribus extremis, pariter ex ſaporibus,pauca media conſurgunt, at Mixtorū formæ quę dicuntur mediare inter eas Elementorū, penè innumeræ ſunt. *Solutio.* Reſpondeo ex duobus contrarijs vt ex albo & nigro,pauciora conſurgere poſſe; at ex conſpiratione quattuor Qualitatū, vel

quattuor formarum Elementorũ,longè plura: quoniam proportiones conſurgentes ex conſpiratione graduum quattuor formarũ ſunt longè plures,cum per ſingulorum varietates variari poſſint,& pręſertim plurimę formę ex eis valent conſurgere, quia eſſentiæ rerum ſunt,vt numeri in indiuiſibili conſtitutæ, & facilè variabiles.

An mixtum omne fieri debeat ex quattuor Elementis? & num mixta miſceri valeant? Cap. XIII.

CVm Mixtio ſit vnitio miſcibilium, & forma Mixti ex formis eorum conſurgat, iure optimo quæritur, an ex vno vel duobus Elementis Mixtum fieri valeat, aut potiùs ſit neceſſarium pro Mixti conſtitutione oĩa quattuor Elementa conſpirare? Qua de re opiniones ſunt varię.Affirmauit Cardanus in lib.de Mixtione, Mixtũ non conſtare ex Igne,nec ex Aere,ſed tantũ ex Terra,Aqua,& Cęleſti calore;ſed errat,tũ quia reliqua non eſſent Elementa Mixti, tũ quia Mixta in Elementa quattuor videntur reſolui,tum inſuper,quia calor Cęleſtis diſtinctus ſpecie à calore Elementorũ non reperitur, cũ Cęlum tantum facultate ſit calidum, & omnis calor ſit eiuſdem ſpeciei. Scotus in 2.Sent.diſt.15.q.vnica,inquit,Mixtum ẽt ex vnico Elemento per paſſionẽ ab alijs Elementis illatam poſſe gigni:ex quo inferebat Elementa,in Mixto non ſeruari,alioquin ex omnibus neceſſariò conficeretur.Reſpondens itaque dico, Mixtum poſſe confici ex vnico,vel ex duobus Elementis, dupliciter intelligi poſſe. Vel ꝓximè,& hoc non contingit,quoniã ea quę ſunt ſecundũ eſſentiam & ex ſe ordinata,ita ſe habent,vt ſequentia neceſſariò pręſupponant omnia antecedẽtia,Elemẽta & Mixta,necnon eorũ formæ,ſunt ordinatæ ſecundũ eſſentiam;quare forma Mixti proximè pręſupponit omnes formas Elementorũ.Confirmatur per Ariſt.dicentẽ, Mixtũ eſſe medium,eſſe cõmune,eſſe vnitionem miſcibilium,& eſse tale,vt ex ſingulis eius partib.elici poſſint omnia Elementa. Et in ſecundo de Ortu & interitu, 49. inquit, oĩa Mixta corpora,quę in loco medio ſunt,ex omnib. conſtare Elementis, ſic mediũ etiã dicitur ex vtriſque extremis conſtare,& hoc patet: quia remiſſio fit per oppoſitum,in Mixto antẽ Elementa remiſsa ſunt.Secundò dico,id intelligi poſse non ꝓximè,ſed per medias mutationes,& remiſſiones factas à contrarijs,adeò vt aqua gr.ex. per varias paſſiones illatas à contrarijs recipiat gradus aliorũ Elementorum, ac ita proximè ex ſingulis fiat id Mixtũ,quod ex Aqua ſola genitum eſse videtur.Sic inſpicimus ex vaporib. eleuatis ex aqua, Mixta varia gigni, & propterea ex eo quod illa Mixta gignuntur ex Aqua,non valemus inferre cum Scoto, Elementa in Mixto non ſeruari. Sed alia adhuc ſe nobis offert dubitatio ſoluenda,& eſt, an queadmodum ex quattuor Elementis & eorũ formis gignitur Mixtũ,& noua Mixti forma conſurgit, ita mox ex primis Mixtorũ formis,ſubſequẽtes alię gigni poſſint,& noua Mixta fieri? Ex vna parte id fieri poſse exẽpla varia patefaciũt,nã Medici ex varijs ſimplicib. medicamentis,iubent Mixta confici.Pharmacopolę cõponũt Theriacã,Mithridatũ, & alia plura,miſcendo Mixta varia. Coqui ꝓ epulis parãdis varia Mixta permiſcẽt, ignique pro perficienda Mixtione apponunt. Confirmatur,quia remiſſio formarum ordinatur in productionẽ ſequentis formæ, dictum autem eſt etiam formas Mixtorũ remitti,quare ex eis quoque nouę formę prodire valent.Pręterea,id confirmant alij, quia Qualitates cõpetentes Mixto conflato ex varijs Mixtis,efficiunt opera præſtantiora,quàm competentes conflato ex ſolis Elementis,vt patet de Theriaca, & ſimilibus.Quod aiunt cõtingere:quia operantur virtute formarũ Mixtorum,quæ ſunt pręſtãtiores formis Elemẽtorũ.Inſuper,inquit Ariſ.in Cap.de Mixtione,guttã vini non miſceri cũ magna aquę portione,quia deperditur,& ſtãnũ non miſceri, quia in halitus vertitur,quare ea Mixta,q̃ non deperduntur,nec in halitus tranſeũt,poterũt miſceri,

Opinio Cardani. Euertitur

Opinio Scoti.

Sol. propria.

An mixta miſceri valeant.

Pro affirmatione.

ſceri,per regulam ſi affirmatio eſt cauſa affirmationis,negatio erit cauſa negationis, & è contrario.Ex aduerſo tamen exiſtimo minimè id eſſe concedendū.Primò,quia ſi ex Mixtis noua Mixta fierent Arte,&t fierent natura. Ars enim Mixta efficit ęmulando naturā,& tanquā Maga & miniſtra eius;at per Naturam ea ſequentia Mixta nequaq̄ inſpicimus gigni,niſi antecedat reſolutio Mixti in Elementa,vel fiat in eis permutatio Qualitatū,& graduum formarū Elementorū,adeò vt proximè ea ſequentia Mixta non ſecus ac prima,ex proportione formarū Elementorum cōſurgant,veluti inſpicimus in ventriculo ex varijs cibis in eo cogeſtis, gigni Chylū, nā calor coquēs & excrementa ſecernens,permutat propria eorum tēperamenta, vnum cōmune tēperamentum inducens, quod mox ſequitur forma Chyli, non ſecus ac ſi ꝓximè ex Elementis fieret. Cōfirmatur,quia ſi id eſſet,tunc in formis Mixtorū daretur ꝓgreſſus in infinitū,quod tenuitur à natura. Deducitur conſequentia,quia pari ratione ex ſequentib. Mixtis alia gigni poſſent in infinitum. Prętereà, vt omne temperamentū proximè conſurgit ex qualitarib. Elementorū,ita omnis forma Mixti prȩſupponens temperamentum,proximè ex formis Elementorum conſurgere debet, nam vt tēperamentum ſe habet ad qualitates Elementorū, ita forma Mixti ad formas Elemētorum.Et confirmatur,quia vt ex antecedentibus temperamentis non fiunt tēperamēta ſequentia,ſed omne tēperamentum eſt ex quattuor primis qualitatibus,ita ex formis Mixtorū non eſt putandum conſurgere nouam aliam ſequentem formam. Quare difficultatem ſoluens dico Mixtionē eſſe duplicē. Vnam ſecundum ſenſum,& hāc concedo fieri poſſe ex varijs Mixtorum formis,ea tamen non Mixtio eſt,ſed cōpoſitio,confuſio,& iuxtapoſitio,vel cum aliqua alteratione vel ſine. Alterā ſecundum rationem & verā,de qua loquens adhuc dico eam fieri ex formis Mixtorum dupliciter intelligi poſſe;vel ita vt proximè ex formis antecedentiū Mixtorum ſequens forma conſurgat,& hoc patefeci non eſſe concedendum; vel ita per actionē caloris permutentur tēperamenta, & gradus formarum Elementorum,& per interitum præcedentium formarum Mixtorum,noua forma conſurgat,ſequens proximè tēperamentum & gradus formarum Elementorum,& hoc concedendum eſt. Hunc in modū dico ex varijs alimentis gigni chylum;ex varijs herbis per ſublimationē gigni humorem aliquem Mixtum,adeò vt proximè illud quoque ex Elemētis gigni dicatur. Ex hoc elicitur ſolutio alterius difficultatis,nā quęri ſolet,an Arte poſſint Mixta gigni? Quā, ſoluens dico,ea confici Arte poſſe dupliciter intelligi;vel ea vt agente principali;vel vt Maga & miniſtra Naturę:ab Arte vt,ab agente principali,nec Mixtū,nec vlla ſubſtantia gigni poteſt. Ars.n.eſt habitus Mentis,& accidens;at nullum accidens ꝓpria facultate valet efficere ſubſtantiā. Ab Arte autem vt miniſtra Naturę,nectente agentia cum patientibus,& Mixta,& ſubſtantiæ varię effici poſſunt;ita tamē eſt,ſi ex mixtis alia Mixta producat,id ſolùm faciat modo iam explicato,nō ſecus. Rationes aūt aduerſę facilè diluuntur,afferebātur inſtantię ſumptę ex medicamētis, ex Theriaca, Mithridatō & Epulis. De quib. dico,eas non eſſe Mixtiones,ſed cōpoſitiones,& iuxtapoſitiones cum aliqua alteratione. Addebatur remiſſionē formarum ordinari in ſequentem formā,& formas Mixtorum remitti. Reſpondeo id eſſe verum de prima remiſſione,quę eſt ea Elementorum, non de ſequente prima, vt patet etiam de coloribus,nam quāuis ex extremis conſurgant medij colores, qui etiā recipiunt magis, & minus,non propterea ex Mixtione mediorū mox alij producantur. Ratio varietatis eſt,quia prima remiſſio verè fit à principali contrario:vt albi a nigro; ſequēs verò remiſſio Mixtorum non fit à forma Mixti cōtraria,ſed à prima cōtrarietate, vt ſi remittitur color viridis,id accidit,q̄a remittitur vel albedo vel nigredo in ea incluſa;ſimiliter ſi remittitur forma argēti,vel carnis,ideò remittitur,quia remittitur cōditio alicuius Elementi in eis incluſi,adeò vt vniuerſa intēſio & remiſſio Mixtorū in formis Elementorū vt in origine ſit collocata,& proptereà ex ſola Elementorum remiſſione noua Mixti forma conſurgit. Confirmabatur aduerſa ſentētia per opera prȩſtātio-

Pro parte aduerſa.

Reſolutio difficultat.

An arte poſſint gigni mixta.

Diluūtur aduerſę rationes.

Ratio varietatis.

ra,

rā,ex ſequentibus Mixtis prodeuntia. Reſpondeo,ea opera prodire ex compoſitione, iuxtapoſitione, & congruente proportione formarum Mixtorum in compoſito incluſarum,id enim, quod vna ſeorſum efficere non valet, perficiunt multæ ſimul, vt patet de harmonia ex varijs vocibus conſurgente. Afferebantur etiam inſtantiæ de vino & ſtanno,quæ dicebantur non miſceri, quia pereunt, quare ſi non perirent, & ſeruarentur,poſſent miſceri,cum tamen ea quoque Mixta ſint. Reſpondeo, poſſent miſceri ſecundum ſenſum,non verè;& ſi propriè miſcerentur,id fieret modo in præcedentibus explicato.

An dentur Mixta grauiora vel frigidiora Elementis? & cur quædam cum difficultate miſcentur? Cap. XIIII.

CVm Mixta ex Elementis conſurgant; & id omne,quod habent,ex eis recipiant; iure optimo quæritur, quomodo dari poſſint Mixta grauiora Terra, vt dari inſpicimus nonnulla, veluti aurum & plumbum? Inſuper quomodo inueniantur Mixta,quæ ſuo frigore ſtupefaciunt,& necant, quod non facit Aqua,& Elementum vllum, veluti venena,Opium,Mandragora,& ſimilia? Inquiunt nonnulli, hoc *Euerſio ſententiæ quorundam.*
eis competere per formam Mixti potentiorem Elementis.Quod non videtur dicendum,quia grauitas ſequitur denſitatem; Terra autem denſiſſima eſt omnium. Inſuper ſequitur Qualitates primas, quæ Elementis competunt ſummæ, non Mixtis. I- *Alia opinio.*
deò alij dicunt, Mixta nonnulla eſſe grauiora Terra nobis proxima, at non ea quæ proxima eſt Centro.Quod etiam non videtur dicendum,quia nunquam per profundiſſimas Terræ foſſiones huiuſmodi Terra grauior eſt inſpecta. Propterea, reſpondens dico,Terram puram non dari, & ea quæ à nobis inſpicitur, impura eſt, prædita *Solutio propria.*
poris Aere plenis,& à calore ſolis rarefacta;metalla autem loco Aeris includunt Aquam, ac inſuper congelationem & condenſationem, & ob id videri grauiora non Terra abſolutè pura, ſed ea,quæ inuenitur. De venenis frigore necantibus, dico, ea præſertim non operari per gradus formæ Qualitatum, ſed virtutis; nam operantur per formam Mixti,vt per agens principale;per Temperamentum, vt inſtrumentum eius,inſtrumenta autem vario modo directa, & virtute variorum diligentium varia producunt.Inſuper,Mixtum familiariùs,& intimiùs agit in Mixtum,quàm Elementum:hinc Mixta nutriunt,non Elementa;& frigus cum aliquo deferente iunctum intimiùs refrigerat, vt intimiùs refrigerat Aqua aliquantulum præcalefacta, quàm actu frigida. Addo tertiò contrarietatem verſari inter ea,quæ ſunt eiuſdem gradus, & ſub eodem genere,ideo iure vnum Mixtum magis eſt contrarium alteri Mixto, quã Elementum Mixto,& ita magis propriè id deſtruit. Hinc oritur, quòd venenum vni,non eſt venenum alteri,vt Sturnus nutritur Napello,quod alijs eſt venenum. Ob id etiam remedia aduerſus venena non ſunt ſimplicia corpora,ſed Mixta, & animal præditum veneno,etiam includit Antidotum ne ſibi obſit,quod Mixtum eſt.Sed quæ- *Cur tenacia non miſceantur.*
ritur adhuc,cur tenacia & lentore prædita,vt pix,oleum,& ſimilia difficilè miſceantur? Reſpondeo,Mixta non propriè miſceri, ſed componi, & iuxtaponi, niſi fiat permutatio in gradibus Elementorum incluſis,& præcedat interitus eorum, cũ difficultate aũt componuntur,quia per lentorem & tenuitatem cũ difficultate in exiguas partes diuiduntur;ea tamen inuicem dum liqueſcunt,exactiùs nectuntur, q̃ cũ alio, q̃ ſunt conſimilia,& per lentorẽ mutuò ſe detinẽt,ita cera cũ pice facilè cõponitur,

& ſecundum ſenſum miſcetur:Oleum quãuis non miſceatur cum Aqua, ſed ſupernatet, miſcetur tamen ſecundum ſenſum cum lixiuio. Ratio eſt, quia lixiuium includit facultatẽ cineris ſicci,qua incidit lẽtorem olei; ac inſuper quia lixiuium per cinerem redditum eſt magis Aereum,quã Aqua, & ob id ſimilius oleo. Sed adhuc alia occurrit dubitatio, vnde oritur quod cinis,& Aqua, ſimiliter calx & Aqua non ita miſcentur, vt maiorem conſtituant molem, nam patet experientia, & affirmat Ariſtoteles in quarto Phyſicorum, Vas plenum cinere tantum Aquæ recipere,quantum ſi nil cineris in eo eſſet:idipſum inſpicimus de gypſo & calce. Reſpondeo, id ortum ducere ex facultate cineris & calcis calefaciendi, & deſiccandi, derelicta in eis poſt combuſtionem ab Igne,qua facultate contraria Aquæ,plurimum humoris Aquæ in halitus vertunt, vt ſenſu conſtat:inſuper ex aduerſo, à frigore & humore Aquæ plurimi halitus ſicci incluſi in cinere,& calce,extenduntur: his tertiò accedit, quòd id Aquæ,& cineris terrei,quod ſupereſt,condenſatur,ex quorum trium conſpiratione, id euenire putandum eſt, ideò inquit Ariſtoteles in primo de Ortu, & interitu, 90. ea quæ ſunt huiuſmodi,non miſceri vt ſtannum cum ære, ſed balbutire, hoc eſt diminutè, & imperfectè ſeruare attinentia ad mixtionem.

Dubitatio de vaſe pleno cinere.

Solutio.

An detur mixtum æquale penitus. Cap. XV.

An detur mixtum æquale.

SAtis celebris & ardua eſt dubitatio ac inter viros doctos frequenter agitata, an detur mixtum, quod æquale ad pondus nuncupant, hoc eſt abſolutè æquale, adeo vt æquas partes cùm Qualitatum, tùm formarum Elementorum includat? Nam lis adhuc eſt ſub iudice, & pro omni parte extant rationes, & opiniones, de qua vt proferam, quod ſentio, præaccipio vulgatam diſtinctionem Temperamenti æqualis, in æquale ad iuſtitiam, & æquale ad pondus. Æquale ad iuſtitiam eſt id Temperamentum, quod tale eſt, quale congruit illi rei, cui competit, & eſt ſimile Iuſtitiæ diſtributiuæ, per quam vnicuique tribuimus, quod ſeruata Geometrica proportione ei congruit. Æquale ad pondus eſt id, quod abſolutè,& exactè æquale eſt, & dicitur ad pondus ſumpta Metaphora à ponderibus, omni ex parte æqualibus, nobis notioribus. Poſſet tamen ea diſtinctio per verba magis propria tradi, dicendo vna cum Ariſtotele in quinto Moralium Nicomachiorum,& cum Academicis, medium, ſiue æquale eſſe duplex, vel Geometricũ, vel Arithmeticum: Medium Geometricum in conſimili ratione eſt poſitum, vt ſex mediant inter nouem,& quatuor, & eſt id quod dicebatur æquale ſecundum Iuſtitiam:Medium Arithmeticum & poſitum in æqualitate abſoluta Quantitatis, vt ſex mediant inter nouem & tria. Primum medium pertinet ad Iuſtitiam diſtributiuam: hoc autem ad eam in commutatione poſitam, & hoc eſt id quod nuncupant æquale ad pondus. Cum itaque conſideretur æquale Geometricum & Arithmeticum: de æquali ſecundum Iuſtitiam Geometricam & diſtributiuam, non eſt dubitatio, omnes enim conſentiunt id dari, quoniam Natura diſtribuens Temperamenta, ſingulis ſpeciebus illud tribuit, quod eis congruit,& dum indiuiduum aliquod preditum fuerit Temperamento medio, quod ſuæ ſpeciei reſpondet, optimè per naturam dicitur conſtitutum. Dubitatio eſt de medio & ęquali Arithmetico, quod ad põdus dicitur, hoc autem conſiderari poteſt & in Qualitatibus,& in Subſtantia;in Qualitatib. poteſt conſiderari vel in vna ſola contrarietate, vel in ambabus,& de omnibus eſt dubitatio. Quæritur itaque an in Temperamento & forma mixti, detur æquale Arithmeticum, ſiue ad pondus, & abſolutè. De hac difficultate ſunt opiniones, & rationes pro vtraque parte. Putantes dari, his & ſimilibus vtuntur rationibus,& primò, quibuſcunque competit & magis & minus, cõpetit etiam ęquale & inęquale: Tempera-

Æquale Geometricũ, & Arithmeticũ.

Dubitatio eſt de medio Arithmetico.

Opinio cõcedentium

mento

Digitized by Google

mento ex contrarijs omnium conſenſione competit magis & minus, vt magis calidum & minus calidum: quare etiam competit æquale & inæquale. Præterea, non fit tranſitus ex extremo vno ad aliud, niſi per medium: at in conſtitutione Temperamentorum fit tranſitus ex magis ad minus calidum; ſimiliter ex magis ad minus humidum; quare fit per medium æquale. Et quoniam in tranſmutationibus, omne per quod fit tranſitus, poteſt eſſe terminus ad quem tranſmutationis; Igitur etiam medium, & æquale poterit eſſe terminus ad quem, & ita dabitur id æquale. Inſuper, Natura fœcundiſſima eſt, & efficit omnia quæ fieri poſſunt, & pro Vniuerſi perfectione conducunt, & in æternis eſſe & poſſe non diſtinguuntur, quare cum nil repugnet dari medium, idque conducat pro Vniuerſi perfectione, inferendum eſt neceſſariò dari, & reperiri. Et præſertim, quia Temperamentum eſt præſtantius intemperato, medium declinantibus à medio, quare cum dentur intemperata & declinantia, longè magis putandum eſt dari Temperamentum, & medium. Præterea, dum datur vnum relatorum, debet dari & alterum: menſura, & menſuratum inuicem referuntur, inclinantia ad extrema menſurantur per medium; quare cum dentur inclinantia, & menſuranda, eſt neceſſe, vt detur medium, quod dicitur menſura eorum. Confirmatur auctoritate Ariſtote. qui in ſecunda parte prob. 22. quærit, cur corpora Temperata facilè labuntur in morbos, facileque curantur? quod cum quærat, vt notum ſupponit dari temperata. Et in ſecundo de Anima inſtrumentum tactus in medio eſſe poſitum affirmat, vt per illud valent ſenſus extrema iudicare. Hinc iure Galenus inter Temperamenta etiam æquale enumerat. Ex *Galenus.* aduerſo Auerroes in primo de Cœlo, com. ſeptimo, in ſecundo de Ortu & interitu, *Pro parte aduerſa* 48. in quarto Meteorum decimo, in ſecundo ſuarum Collectionum capitulo poſtremo, *Auerroes.* & decimo Metaphyſicæ, com. 32. Temperamentũ & Mixtum æquale reijcit. Rationes potiores pro hac parte hæ ſunt; Si daretur Mixtum exactè ęquale, euerteretur Ariſtotelis ſententia in primo de Cęlo dicentis, Mixta moueri, ſibique locum optare per Elementum, quod dominatur in eis; quare ſi daretur Mixtum ęquale, id & proprio motu, & proprio loco careret, quod naturæ corporum aduerſatur. Propterea inquit Auerroes in primo de Cęlo, com. 7. ſi daretur Mixtum ęquale, id vel non moueretur, ſed vbiq; quieſceret; vel moueretur in alijs locis, & quieſceret in medio grauiũ & leuium, quod corpus ita ſe habens non reperitur. Præterea in Mixtione ſemper aliquid reperiri debet, quod obtineat locum formantis & actus, cuius facultate forma Mixti educatur: at ſi cuncta fuerint æqualia, nulla aderit ratio, ob quam vna potius quàm altera forma educatur, & in eo medio nil reperietur, quod actus & formantis valeat obtinere conditionem. Confirmatur, quia ab æqualibus non prodit actio cum Imperio, adeò vt aliquid noui conſtitui valeat, id enim quod conſtituitur eſt vnum, & ideò ab aliquo vno, definito, & determinato conſtitui debet, plura autem & ęqualia penitùs, nil definitum & vnum conſtituere valent. Inſuper, Mixta omnia gignuntur in loco alicuius Elementi, quo in loco pro Mixti conſtitutione plus illius Elemẽti reperiretur, cuius eſt locus; & hoc enunciatur ab Ariſt. in ſecundo de Ortu & interitu, 49. dicẽtis, Terra ineſt in omnib. Mixtis, quia vnumquodque maximè eſt in ſuo *Ariſt.* loco; Mixta autẽ præſertim fiunt in loco Terræ. Præterea, ſententia eſt Ariſt. in principio quarti Meteorũ, tunc gigni Mixta, dum Qualitates efficientes ſuperabunt patientes, & calor terminum tribuerit humori, quare pro Mixti conſtitutione requiritur Imperiũ alicuius. Inſuper Ariſt. in primo de Ortu & interitu, 89. ait, miſceri Elementa, dum eorũ facultates adęquantur quodã modo: addebat quodã modo, indicãs nõ penitùs ęquari. Clariùs 10. Metaphyſicę, 23. inquit, media conſtare ex extremis, & includere vnius extremi magis, alterius minus. Plato in Timęo idipſum affirma- *Plato.* uit, inquiens, tunc miſceri Elementa, dum fit vnum ex multis ſuperanti ſimile, adeò vt familiariter cum victore cætera permaneant. Inquiunt itaque Ariſtoteles, Plato, & Auerroes, in Mixtis ſemper Elementum aliquod dominari. Idipſum affirmant

Auicenna, Algazel, & multi viri celebres. Non deſunt tertiò nonnulli, qui partes has conciliare nituntur, & præſertim Auicennam cum Galeuo, vt Conciliator Differentia 18. dicentes. Galenum conceſiſſe æquale exactè, ſolùm ſecundum imaginationē, & in tranſitu; non autem quòd ſpecies aliqua Mixti id ſibi expoſcat, & ſeruet, inſuper id conceſſiſſe facta comparatione cum reliquis Temperamenris, non autem abſolutè, vt vola manus Hominis dicitur prædita ęquali Temperamento, quia ad id magis accedit, quàm Temperamentum aliarum partium.

Reſolutio difficultatis de Mixto æquali. *Cap. XVI.*

Triplex Temperamentum.

APparuit valdè dubium, an detur Mixtum exactè ęquale. Pro cuius reſolutione accipio primò, quòd vt ex ſententia Ariſt. in principio ſecundi de partibus Animalium, triplex eſt compoſitio; ita triplex cōſiderari poteſt Temperamentum: vnum conſurgeus ex Elementis, eorumque Qualitatibus: alterum ex Mixtis conſimilib. conſtituentibus membra; tertium ex membris conſtituentibus animal, quod Tertium dicitur Temperamentum totius Animalis, præſertim vigens in Corde, eiuſque ſpiritibus, & de omnibus dubitatio eſt, an detur ęquale penitùs, præſertim tamē dubitatio eſt de primo, tanquam de origine, & fundamento cęterorum Temperamētorum.

Alterum quod accipitur.

Accipio ſecundò Temperamentum ex primis Qualitatibus conſurgens conſiderari poſſe dupliciter; ſecundam vnicam contrarietatem, veluti calidi & frigidi, tantùm; vel ſecundum vtranque ſimul: primum eſt Temperamentum ęquale in parte; alterum abſolutè, faciliùs eſt dari Temperamentum ęquale in parte, quàm abſolutè, nam id poteſt eſſe ſine hoc, non contra, non enim Temperamentū compoſitum erit ęquale, niſi ambo ſimplicia id conſtituentia fuerint ęqualia.

Tertium quod accipitur.

Accipio tertiò, (& hoc dignum eſt conſideratione,) quòd loquendo de Temperamento ſimplici, vera eſt regula non dari tranſitum ex vno extremo in aliud, niſi per omnia media. Ratio eſt, quia via inter duo contraria vnica eſt, & ſimplex: at loquendo de Tēperamento compoſito ex vtriſque contrarietatibus, vera non eſt: quia via non eſt vna & ſimplex, ſed duplex, vt duæ ſunt contrarietates, ideò in tranſitu poteſt adeſſe æqualitas inter duo contraria, & non inter reliqua duo. Et quoniam Qualitates ſecundæ, vt colores, ſapores, & odores, prodeunt ex Temperamento compoſito primarum Qualitatum, ideò vt in Temperamento compoſito non eſt neceſſe tranſire per omnia media compoſitorum Temperamentorum, ita in mutatione inter contraria ſecundarum Qualitatum, non eſt neceſſe per omnia media tranſire, uiæ enim principiorum ex quibus pendent, non ſunt ſimplices. Demùm, accipio æqualitatem contrariorum in
4. duobus poſſe conſiderari, uel in gradu eorum, uel in actione: dubitatio eſt de gradu, non de actione, nam actio per multa connexa uariari poteſt. His præaſſumptis, dico, nil repugnare dari Mixtum exactè æquale, ne dum in parte, uerùm etiam abſolutè, & cum nil repugnet, dico etiam dari & reperiri cùm in attinentibus ad Vniuerſi perfectionem, & in æternis, ut ſunt ſpecies rerum, quod poteſt eſſe, etiam ſit, & huiuſmodi Mixtum propria Mixti forma etiam erit præditum.

Oſtēditur dari mixtū æquale.

Quod ita oſtendo, quia ſi quid pugnaret dari, uel eſſet, quia aduerſaretur Naturæ communi, uel propriæ: non communi, ea enim expetit Vniuerſi perfectionem, & graduum omnium plenitudinem: non propriæ, quia ſi calor gr. ex. ſeruatur cum intenſiore, & remiſſiore frigore, etiam ſeruari poteſt cum æquali, & ſimiliter de humido cum ſicco. Prætereà, ſi aliquid huiuſmodi æqualitati aduerſaretur, id potiſſimum eſſet, quia in Mixto alterum contrariorum ſemper obtinere debet locum formantis, & actus, quod ſoli dominanti competit; at hoc minimè obeſt, nec æqualitatem euetti. Primò, quia ut dicitur in primo Phyſ. cōtrariorum ſemper unum obtinet

locum

locum actu, & exceſſus alterum priuationis & defectus, & id quod actus locum obtinet formare dicitur, hoc enunciatur ab Ariſt. 10. Metphyſi. cont. 7. dicente, colores medios ex albo confici & per album vt per actum menſurari, ſic in omni mixto calor eſt qui format, & terminum imponit humori, vt dicitur in quarto Meteorum, & quãuis mixtum ſecundum gradum fuerit frigidius, vel ęquè frigidum, tamẽ facultas formandi & terminandi, calori cõpetit: quare ſi calor infra medium terminare & formare valet, longè magis poterit id efficere conſtitutus in medio. Secundò, id non obeſt, quia contrarietatum ſemper vna obtinet locũ formantis, nempè calor & frigus, alterũ materiæ & formati. Tertiò, quia quamuis adſit ęqualitas graduum, tamen adeſt varietas virtutis & facultatis agendi, nil itaque pugnat dari Temperamentum ęquale. Ex propterea Ariſt. nunquam tale medium renuit, nec aliquis Gręcorum interpretum, imò addo, nedum exactè ęquale in mixtorum genere repetiri, verum inſuper id eius eſſe facultatis, vt qui id deſtruunt, ſimul conſtruant, nam qui id medium renuit, inquit Temperamenta eſſe inæqualia, quæ cum ſint inæqualia recedunt à medio, ideò præſupponunt medium, ita argumentatur Ariſt. in 2. Phyſ. aduerſus eos qui dicunt cuncta fieri caſu, nam cum caſus ſit receſſus ab eo quod eſt per ſe, & non detur poſterius ſine priori, eſt neceſſe vt præſupponant cauſam per ſe efficientem. Nec ſat eſt dicere pro menſura receſſus ſatis eſſe mente concipere medium, nam menſura rei ſecundum naturam exiſtentis, in rerum natura, non in ſola mente, reperiri debet, alioquin menſuratum non reſponderet menſuræ, & natura conſtituiſſet propriè menſurabile ſine propria menſura; & menſura non eſſet primum illius generis, & daretur in rerum natura poſterius ſine ſuo priore.

Euertentes æquale, id conſtituunt.

Diluuntur Rationes aduerſæ. *Cap. XVII.*

SIgnum rectæ explicationis ſingularum difficultatum id præſertim eſt, vt per eam rationes aduerſæ facilè diluantur, hoc conſpicuè cõpetit relatæ explicationi, per eam enim inſtantię omnes facillimè diluuntur. Afferebatur auctoritas Auerrois, Algazelis, & Auicennæ, quibus ego obijcio Galenum, rationes validiores, & leges Naturæ non itaque hac de re cõſentio cũ Auerroe. Addebatur, quòd tunc mixta non mouerentur per Elementũ dominans. Reſpondeo, mixta vt & Elementa moueri per graue, & leue, Horũ imperium eſt duplex, vel abſolutum, vt in mixto inęquali, vel in relatione, & cõparatione poſitũ, vt in mixto ęquali, hoc enim in Igne & Aere graue eſt, ideò deſcendit, in Terra & Aqua eſt leue, & ideò aſcendit; in medio aũt ſecundum naturam quieſcit, adeò vt in Aqua partim mergi, partim ſupernatare debeat, quod nonnullis lignis in parte competere inſpicimus. Addebatur, in mixto ſemper vnum contrariorum debere obtinere locum actus & formæ, qua ratione vtitur Auerròes 10. Metaphyſicæ, vigeſimotertio. Ad hoc autem iam in præcedenti cap. reſponſum eſt. Inſtabatur inſuper, quia vnũ debet gigni & conſurgere facultate vnius, non quattuor ęqualium. Reſpoudeo, id vnum eſſe calidum coquens terminans, ſuaq; actione ſuperans, quamuis non ſemper gradu. Inſuper dicebatur, mixtum maiorem portionem illius Elementi incidere, in cuius loco gignitur. Reſpondeo hoc eſſe verum vt plurimum, non autem eſſe neceſſarium, nam etiam in Aere gignitur Aqua, & ob id in ea etiam mixtum Aqueum gigni poſſet; imò non deſunt, qui in Aere putent lapides nonnullos gigni poſse, vt ſagittarum, fulguris, quę tamen Terrei ſunt. Prętereà, ſi aderit imperium molis, non propterea aderit imperium graduum & facultatis. His accedit, quòd mixtio vt plurimùm fit in contactu, & medio grauium & leuium. At adhuc inſtatur, quia dum dicimus mixtum eſse ęquale, ea ęqualitas vel eſt poſita

Signum rectæ explicationis.

Inſtantia vna. in mole, uel in gradu formæ: ſi in mole, adeò ut æqua Ignis & Terræ moles ſit in mixto, tūc mixtū non erit Temperatum, quia æqua moles ignis potentiùs agit, & ob id *Altera.* reddet mixtum calidius, & magis igneum: Præterea, ſi imaginamur quattuor æquas portiones Elementorum, ita conſpirare pro gignendo mixto, quia aër & ignis facilè diſſoluunt, & magis diſſoluentur, quàm Aqua, & Terra, & ita mixtū Terreum & Aqueum remanebit: ſi dicimus æqualitatem ſeruare in gradu formarū, quia nonnulla *Solutio.* operantur potentiùs, ideò ſimiliter conſtituent mediū inæquale. Reſpondeo, mediū debere conſiderari in gradibus formarum, ut ſe habet de medio colorum, & ſaporū, hoc medium poteſt contingere ex actione unius contrarij potentioris in aliud minus potens, ueluti dum Ignis potentior Aqua, agit in Aquam, ualet in ea calorem uſque ad Temperamentum æquale producere, mox deſinere agere, & ita agēs potentius ualet medium efficere rerum. Affert Auer. uerba Ariſt. in 10. Metaphyſicæ 23. dicentis; *Ariſtot.* Medium erit magis minuſve tale, quale eſt vtrumq; extremorum, quare & hoc contrariorum medium erit. Et cætera media compoſita ſunt, quod.n. minus quàm hoc eſt tale, id ex hiſce modo quodam conſtat, reſpectu quorum eo dicitur modo, &c. his verbis conſpicuè videtur Ariſt. affirmare, media plus unius extremorum includere, *Solutio.* quàm alterius. Reſpondeo, contextum Auerrois eſſe deprauatum, nam in eo legitur medium conſtare ex uno magis, ex altero minus: at ſi uerba Philoſophi perpendātur non deprauata, ſolùm ex eis elicitur media uel magis uel minus diſtare ab extremis, ac ita per eā non euertitur ęquale. Inſuper addo Ariſ. & eo in loco, & in primo de Ortu & interitu, octuageſimonono, nec non Platonem inſpicere id quod frequentius accidit, & inſpicere facultatem actionis, at ſi æquantur in gradu, non ob id ęquantur facultate & actione.

An temperamentum ſit qualitas vna, & forma vna? Cap. XVIII.

APparuit ex quattuor Elementorum formis conſurgere formam unam mixti, quę ſit natura & principiū motus illius. Dubitatiō eſt de Temperamento ex Qualitatib. cōſurgente, an ſit re uera qualitas una, uel *An Tēperamentum ſit Qualitas una.* potiùs multę? Dubitatio non eſt leuis, & de ea opiniones ſunt uarię. Inquiunt nonnulli ex quattuor primis qualitatibus, conſtituentibus duas contrarietas, non unā, ſed duas conſurgere formas medias, unā ex calidi & frigi- *Opinio q̄d ſint duæ.* di remiſſione prodeuntē, alteram ex remiſſione humidi & ſicci, Ratio eſt; quia duarū contrarietatum non unū, ſed duplex eſt medium. Cum itaq; illæ ſint contrarietates *Euerſio.* duę, etiā media iudicanda ſunt duo. Huius opinionis fuit Conciliator Diff. 16. quam tamen approbandam non puto, quia mixtio definitur, quòd ſit unitio alteratorū, non autem eſſet unitio, niſi ut ex formis conſurgit forma una mixti, ita ex Qualitatibus cōſurgeret Temperamentū, quod eſſet Qualitas una. Hinc Ariſt. in primo & ſecundo de Ortu & interitu inquit, per mixtionē fieri medium, & cōmune, non aūt eſſe unum cōmune medium Qualitatum, niſi ex eis una forma prodiret. Ratio aduerſa facilè diluitur: nam ut ex duabus Qualitatib. contrarijs conſurgit una media Qualitas, ita ex oppoſitione efficientiū & patientiū tanquam ex actu & potētia, abſolutē forma una, *Opinio altera.* quæ Tēperamentum dicitur conſurgit. Propterea, eſt alia opinio quorundam, putantium ex quattuor Qualitatibus in mixto non unam ſimplicem prodire formam, quę eas facultate contineat, ſed cūctas ſeruari diſtinctas, adeò ut Temperamentum nil ſit præter rationē mutuam, & harmoniā earum Qualitatum viciſſim: Et horū nonnulli inquiūt, Qualitates illas ſeruari ſinceras, ut Empedocles, Stoici, & Fernelius, non ſecus, ac in harmonia percipimus uoces oēs ſeruari ſinceras. Alij dicunt ſeruari remiſ-

ſas,

ſtas, qui etiam in duas claſſes ſunt diſtributi; vel, inquiunt ſeruari eaſdem numero, quæ præfuerunt in elementis, vt Marſilius Inguen. q. 22. vel numero diſtinctas, vt D.Tho. & alij; qui in interitum putant ſemper fieri reſolutionem vſque in primam materiam. Hæc opinio minus quàm prima approbanda videtur. Tum quia dum forma vna per oppoſitam remittitur, remittens & remiſſa non ſeruantur diſtinctæ. Tum quia niſi adſit vnitio, non dicitur abſoluta mixtio; vnitio nõ adeſt, niſi forma ſit vna. Tum tertiò, quia ſi illæ formæ ſeruantur diſtinctæ, ſemper ſeruabunt oppoſitionem inter ſe, & inuicem agent & patientur, mixtum autem ſimilium partium non agit in ſe. Tum demùm, quia Ariſt. in 2. de Ortu & interitu, 48. conſpicuè inquit ex qualitatibus medium vnum conſtitui, quòd nullum extremorum ſit actu, facultate autem vtrumque. Confirmatur, quia finis vnius motus debet eſſe forma vna; & finis remiſſionis formarum eſt, vt ex eis forma noua conſurgat. De harmonia ex vocibus conſurgente non eſt par ratio, quoniam harmonia nõ conſurgit ex mutua actione & remiſſione vocum, vt temperamentum, ſed ex ſola vocum compoſitione, vt aptæ ſunt voces componi. Et ſi quis quærat, an harmonia ſit forma vna, vel ne? Breuibus & lucidè reſpondeo, voces ex quibus conſurgit, dupliciter poſſe conſiderari; vel pro earum eſſe abſoluto, & ita ſunt formæ & voces variæ; vel conſiderantur pro mutua ratione & eſſe relato, & ita vna eſt proportio, vnaque forma, vt pulchritudo conſurgens ex congruente ratione variorum colorum. Ideò eſt opinio tertia Auic. in cap. de Temperamentis, & multorum aliorum dicentium ex quattuor Qualitatibus Temperamentum conſurgere, quod ſit Qualitas vna ſecunda, & forma vna ſimplicis eſſentiæ, vt ſunt colores medij, & ſapores. Hinc Auicenna definiens Temperamentum, dixit eſſe Qualitatem, quæ ex mutua actione & paſſione primarum qualitatum Elementorum conſurgeret, quorum partes ad eam paruitatem ſint redactæ, vt plurimum vnius tangat plurimum alterius, hoc eſt, vt quatenus fieri poteſt, per ſingulas partes mutuò ſe tangant, & connectantur. Hæc opinio præſtat cæteris, quia ſeruat formam mixtionis, nempè vnitionem tum Qualitatum, tum formarum. Confirmatur, quia Ariſt. per Qualitates circumſcribit, & explicat attinentia ad formas Elementorum, quare putat vt de vno ſe habet, ita ſe habere de altero: at ex formis conſurgit vnica mixti forma; quare & ex Qualitatibus Temperamẽtum conſurgere debet, quod ſit forma & qualitas vna. Pro reſolutione difficultatis & magis conſpicua elucidatione accipio Temperamentum eſſe duplex, vnum mixtorum ſimilium partiũ, vt carnis, nerui, & ſimilium, aliud mixtorum diſſimilium partium, vt membrorum, & totius animalis. Si loquimur de temperamento mixtorum ſimilium partium, dico Temperamentum eſſe Qualitatem & formam unam ſimplicis eſſentiæ, mediam & communem, conſurgentem non ſecus ex gradibus primarum Qualitatum, ac ex gradibus formarum Elementorum conſurgat forma mixti, quæ ſimul ſit forma vna actu, multiplex verò facultate. Hoc comprobatur ſenſu, nam tangentes huiuſmodi mixta, iudicio vno iudicamus eorum Temperamentum, iudicium autem vnum unius formæ eſſe debet, quia iudicium eſt res iudicata per imitationem. At ſi loquimur de Temperamento diſſimilium, hoc eſt membrorum, & totius Animalis, tunc id quatenus eſt diſſimilium partium, non inuicem mixtarum, ſed compoſitarũ, non eſt Qualitas vna abſolutè, ſed tot, quot ſunt partes diſſimiles: & non ſecus de eo ſe habet, ac patefecerim ſe habere de harmonia, adeò vt Temperamentum manus, & totius Animalis, ſit quædam congruens ratio variorum Temperamentorum. Verùm ſi id conſideretur, vt commune aliquid habet, & communi aliquo fundamento nititur, vt Temperamentum totius Animalis poſitũ dicitur in Corde & ſpiritibus eius, ſic quia ſpiritus ſunt mixtum conſimile, etiam Temperamentum totius uiuentis hac conſideratione dicitur eſſe Qualitas vna. Eſt itaq; temperamentum mixti conſimilium partium, de quo præſertim eſt dubitatio, Qualitas una, & forma una, quod in c. de

Euerſio. *De harmonia, an forma una.* *Opinio 3.* *Reſolutio.* *Concluſio.*

Mixtione

mixtione conſpicuè enunciauit Alexander, inquiens, Elementa inuicem agentia, & patientia, eo vſque progredi, donec abiecta contrariorum excellentia, ob quam diuerſa erant, & contraria, unicam ex omnibus illis poteſtatibus Qualitatem effecerint, &c. Id ipſum quoque fateri coguntur illi, qui exiſtimant Temperamentum eſſe formam mixti, cum vnius unica debeat eſſe forma: Nam cum omnia pendeantq́ ex uno, cuncta in vnum tendunt, ut ipſo uno pro facultate fruantur; in unum ueniunt corpora conſtituentia uniuerſum; in unum ueniunt miſcibilia contraria, conſtituendo mixtum; in unum ueniunt inanimorum formæ, quæ diriguntur ad Animam; in unum eleuantur Animæ, dum nectuntur cum Mente; in vnum demùm veniunt Mentes; dum eleuantur in Deum caput unicum omnium, & finem poſtremum, quo nil magis unum excogitari poteſt, cui ſoli honor.

FRAN-

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

CONSIDERATIO MVLTITVDINIS *Formarum, in eadem indiuidua ſubſtantia, rationes pro parte, quòd vnica ſit.* Cap. I.

VT exactè refulgeant attinentia ad Mixta, & præſertim ad viuentia
corpora neceſſarium eſt noſcere, num in eodem indiuiduo variæ
formæ ad ſubſtantiam attinentes ſeruari valeant, vel ne? Et quo- *Ordo ſeruandus.*
niam opiniones ſunt variæ, propterea referam primò rationes
putantium id fieri non poſſe; Patefaciam ſecundò, opinionem
aduerſam magis eſſe rationi conſentaneam; Perpendam tertiò,
numetum eorum, quæ ſimul ſeruari poſſunt. Demùm diluam
rationes cum approbata ſententia pugnanres. Quæritur itaque, num eiuſdem indi- *Qua de re ſit dubit.*
uidui valeant eſſe plures formæ, dubitatio eſt non de corporeis Flementis, quibus
omnium cõſenſione vnica competit forma, ſed de mixtis, & præſertim uiuentibus.
Inſuper, dubitatio eſt non de formis accidentium, quæ plures eſſe poſſunt, ſed ſub-
ſtantiæ. Demùm dubitatio eſt, non de formis aſſiſtentibus, ſed formantibus. Quòd *Vnius unicã eſſe formam.*
vnius numero ſubſtantiæ vnica ſit forma, his præſertim rationibus oſtendi poteſt.
Primo, vnius rei vnica eſt natura eſſentia, & definitio, quare vnica forma, id enim *Ratio 1.*
quod res eſt, ex forma pendet. Præterea, ex multis quæ actu ſint, vel actus, non *Altera.*
conſurgit unum, ſed vnum conſurgit ex actu & potentia, vt legitur in 8. Metaphy- 3.
ſicæ 16. forma autem omnis actus eſt. Inſuper, adueniens enti quod actu ſit, dicitur
accidens, & tranſmutatio ea dicitur accidentis, vt docet Ariſtot. in primo context.
primi libri de Ortu, & interitu, necnon in 31. ſecundi libri, & id ipſum approbat A-
uerroes in primo Phyſi. 63. diſputans contra Auicennam tribuentem materię formã
corporis coęuam, quare eã forma quæ antecedenti adueniret accidens eſſet non ſub-
ſtantia. Præterea, multitudinẽ formarum hæc ſequuntur abſurda. Primò, euerteretur 4.
definitio Ortus, & interitus, quę dicitur tranſmutatio totius in totũ. Secundò, vnius
Ortus non ſemper eſſet interitùs alterius, nec vice verſa, dum enim educeretur ſecun-
da forma & ſeruaretur antecedẽs, eſſet Ortus ſine interitu, & dũ periret ſuperſtite an
tecedẽte, eſſet interitus ſine Ortu. Tertiò, idem numero pluries eſſet ſubſtantia & cor
pus, quoniam per omnem formã ſubſtantia & corpus conſtituitur. Quartò, generatio
ſubſequentis formę eſſet motus, quoniam ei competeret ſubiectum actu, quod aduer-
ſatur ſententię Ariſt. in quinto Phyſ. cont. 8. Pręterea, Natura ſuperuacaneis nõ abun 5.
dat, propterea, cum omnia ſeruari poſſint ad ſubſtantias attinentia, ſtatuendo formã
vnicam, vt ſeruant illi qui ſunt huius opinionis, fruſtrà ſtatui videntur plures. Inſup 6.
termini à quo, & ad quem tranſmutationis, cũ ſint oppoſiti, non valent ſimul ſeruari,
forma antecedens eſt terminus à quo in eductione ſequentis, quare nõ ſeruatur ſimul
cum ea. Demùm, ſi in viuente, de quo magis videtur, quod ſit pręditum multitudine 7.
formarum, multę formę reperirentur, veluti carnis, nerui, & anima, tunc pereunte vi-
uente, deberent cum ſua forma ſeruari; at Ariſt. oppoſitũ enunciat, inquit enim & in

calce

Digitized by Google

calce quarti. Meteorum, & in primo de partibus Animalium, recedente Anima, non ſeruari carnes, & oſſa niſi æquiuocè. Et in ſecundo de Anima, inquit, facultatem vegetandi includi in ſentiente, vt figuram trium laterum in quadrato, quadratum autē eſt forma vna, non duæ. Inſuper, in ſeptimo Metaphyſicæ cont. 43. ait in ſubſtantia rerū non eſſe ordinem, qui tamen adeſſet, ſi multæ in eodem eſſent formæ. Et Auerroes, in lib. de Subſtantia orbis cap. primo ait, fieri non poſſe ut ſubiectum vnum habeat plures formas, & propterea ſi materia prædita eſſet propria forma, aliam formam non reciperet. Iure itaque D. T. in prima parte Summæ q. 76. Artic. 3. & ſecundo contra Gentes cap. 58. & frequenter alibi, conſtanter huic parti adhæret, quem ſequuntur etiam alij multi viri ſapientes.

Rationes pro Multitudine formarum. Cap. II.

Pro multitudine. Ratio prima. MVltitudo formarum ſubſtantiæ in eodem compoſito, ſenſu, ratione, & auctoritate ſatis conſpicuè redditur nota: Et vt pertinet ad ſenſum, quia formę per accidentia noſcuntur, in eodem cōpoſito, & viuente, refulgent accidentia diſtinctorum graduum, ſequentia formas diſtinctas quare etiā diſtinctę formę in eis reperiri debent, veluti in homine inſunt colores attinentes ad formā mixti, perturbationes attinen-

Secunda. tes ad animā ſentientē, & habitus Mentis attinentes ad Mentē. Inſuper in eodē viuente inſpicimus varia Tēperamenta partiū, veluti carnis, oſſiū, & neruorū indicantia varias eorum mixtorum formas. Similiter inſpicimus partes varias per naturā moueri motibus varijs, vel ſurſum, uel deorſum ut grauiores ſunt vel leuiores, motus autē ſe-

Tertia. quentes naturam patefaciunt formam, quę natura eſt, ex qua pendent. Præterea, omne quod ex ſe ad libitum mouetur, diſtiguitur in motorem & mobile, in principium mouens, & corpus reſiſtens, nil enim ſibimet reſiſtit; Animalia ex ſe & ad libitum mouentur; quare conſtant ex anima mouente, & corpore moto, quod cum reſiſtat, eſt ne-

Quarta. ceſſe vt ſit actu per formam alteram, ab anima diſtinctam. Przterea, efficaciùs id confirmatur: nam principia diſtinctorum motuū debent eſſe diſtincta: Animalia ſunt prędita principijs diſtinctorum motuū, quare ſunt prædita diſtinctis formis, quæ motuū ſunt principia. Minor enunciatur ab Ariſt. in octauo Phyſ. 27. dicēte, Animal totū Natura ipſum ex ſe moueri, corpus autem contingit & natura & præter Naturam moueri, refert enim & quali motu moueatur, & ex quo Elemento conſtet, conſpicuè Philoſophus vniuerſo Animali, & corpori diſtinctū tribuit principiū motus Phyſici, quod principium natura, forma, & ſubſtantia eſt, ideò inſpicimus Animalia per naturā corporis ruere & tēdere deorſum, per Animā ambulare, volare, & natare, & ob aduerſā naturæ corporis propēſionē inſpicimus ea laxari, & debiliora reddi, dum per Animā mouentur, & præſertim dum aſcendunt, quæ non euenirent niſi diſtinctis formis, &

Solutio. principijs motus eſſent prædita. Verū qui ſunt aduerſæ opinionis ſoluendo inquiūt, formam ſuperiorem eminenter, & virtute includere cuncta pertinentia ad inferiores, adeò vt Anima ne dum fungatur officijs proprijs Animæ, ſed etiam cōſtituat corpus cui competunt grauitas, & aliæ affectiones, per quas ruit, tendit deorſum, & reſi-

Euerſio. ſtit Animę, ſecùs mouēti. Hęc ſolutio inanis eſt penitùs. Primò, quia ab eadem forma non prodeunt pugnantia, & ei formę reſiſtentia, alioquin idem ſibimet aduerſaretur. Inſuper, facultas, vt alibi patefeci, ab eſſentia ſiue fundamento pro ſuo eſſe abſoluto non diſtinguitur, ideò non ſeruatur facultas antecedentis formæ niſi ſeruetur eſſentia nec facultas formæ pugnat cum forma cuius eſt facultas. Inſuper forma, quamuis ſit eminentior, tamen ſimplex eſt, & cum ſit vna, vnico operandi modo eſt prędita, non varijs, & pugnantibus, quales apparent in animalibus. Et confirmatur, quia forma ſiue facultas formæ inferioris includitur in ſuperiore, dum fuerint eiuſdē conditionis,

veluti

veluti formæ Elementorum in forma mixti quæ ex eis conſurgit, & gradus inferior Animę materiatæ in gradu ſuperiori; at forma Elementi, ſiue mixti in Anima includi non poteſt, quia ſunt diſtinctæ conditionis, quatenus forma mixti ex antecedentibus cõſurgit, Anima verò corpori temperato ſuperuenire dicitur; ſimiliter gradus formæ mortalis non includitur in æterno, vt cœlorum motores nec uidere, nec audire dicuntur. Inſuper, ad principale redeundo, una forma quæ per oppoſitas differentias cum altera non pugnat, ſed parat pro ea, non debet interire, adueniente illa: forma Temperamenti parat pro Anima, nec pugnat cũ ea per differentias oppoſitas, ut pugnant variæ formæ Temperamentorum ad inuicem, & uariæ Animæ, quare non debet forma Temperamenti interire, adueniente Anima, & pręſertim, quia natura ſalutem quęrit, nec interimit niſi coacta. Inſuper, varij gradus interitus attinentium ad vnum animal nobis conſpicuè patefaciunt diſtinctos gradus formarum eius. Nã moritur primò animal per interitum animæ, ſupereſt cadauer, cuius partes ſeruant formam mixti, mox illæ per putredinem intereunt, & tunc perit forma mixti, qui gradus etiam apparent in ortu. Confirmatur, quia dũ pereunte animali ſuperſunt oſſa & nerui, ſi propriæ eorum formæ non ſeruantur, ſed nouæ gignuntur, à quo producuntur? nil poteſt afferri, quod eas generet, & præſertim cum gignãtur per coctionem, ut dicitur in quarto Meteorum. Prætereà, ex uarijs Philoſophi uerbis ea multitudo formarum elici poteſt, legitur in primo de Anima, 90. Animam continere corpus, & in ſecundo, de Anima trigeſimonono, aduerſus Empedoclem dicitur, animam conectere partes corporis, nè ſecernantur ab inuicem, per varias earum propenſiones. Inſuper in primo de Anima quinquageſimooctauo legitur, animam non poſſe eſſe formã, & rationem mixtionis, quia uariæ ſunt huiuſmodi rationes, quibus caro, os, & ſimiles partes prædite ſunt. Et in calce quarti Meteorum habemus, extrema ita eſſe conſtituta, vt extrema materia, ſolùm ſit materia, extrema forma, ſolùm ſit forma, intermedia verò, diſtincta ratione, & formæ ſint, & materiæ, & addit ex corporibus ſimilium partium, vt ex materia fieri uiuentia. & in ſecundo de Anima cont. 10. dicitur, ex anima & corpore ut ex oculo & facultate uidendi conſtitui animal: cum itaque caro, & corpus dicantur materia animæ, non eſt putandum ea recipere eſſe ab anima, alioquin idem eſſet materia ſuimet. Prætereà, in primo Phyſicorum uigeſimooctauo, aduerſus Parmenidem Philoſophus ex multitudine partium definitionis, vt ex eo quòd homo eſt Animal & bipes, colligit ea, quę ſunt eſſe multa & lucidiùs in octauo Metaphyſicæ, conr. vndecimo, approbat in materia ordinẽ formarũ, inquiens quædam fieri cum progreſſu ad ulteriora, alia cum reſolutione. Et in primo Phyſicorum, cont. octuageſimoſecũdo, inquit materiam primam eſſe ultimũ, in quod ea quæ pereunt, reſoluuntur: at nõ daretur progreſſus ad ulteriora, nec darentur gradus reſolutionis & productio remanentium per reſolutionem, niſi daretur multitudo formarũ. Et præſertim, quia datur & materia prima, & materia proxima, & vtraq; ab Ariſt. in quinto Metaphyſicæ cont. quinto, dicitur Natura, non autem materia proxima eſſet natura diſtincta à prima, niſi formam includeret, natura enim eſt ſubſtantia, non accidens. Ex relatis uerbis rectè conſideratis lucidè elicitur in animali uarias inueniri formas, adeò ut colligere valeamus, ut Mundum magnum, ita paruum, nimitum animal, includere formas plures, & ex eis conſtare. Hinc Alexander in ſeccundo Nat. q. c. tertio, inquit Cœlum uti Elementis tanquam materia in productione Animæ, adeò ut materia eius per aliquam antecedentem formam actu ſit. Simplicius quoque affirmans in ſecundo Phy. in animali reperiri naturam & animam diſtinctã à natura, cogitur fateri in eo uarias formas reperiri, cum natura ſit forma. Inſuper, in primo de Anima 94. in animali gradum facultatis vegetandi ſtatuit diſtinctum ab eo ſentiendi, & in ſecundo de Anima 21. in homine hunc ordinem conſiderat, primam ſtatuit formam corporis mixti; ſecundam Animam mortalem; tertiam, rationis compotem; quartam Mentem participatam. Philoponus conſpicuè concedit multitu-

Ratio 5.

6.

Confirmatio.

Ariſtot.

Alex.

Simplicius.

Philopon.

Auerroes. multitudinem formarum. De Auerroe quoqne ambigere non debemus, nam varijs in
locis in eodem concedit varios gradus formarũ, & præſertim tertio Cœli. 67. quo lo
Galenus. ci rationes diluit multudini formarum aduerſas. Galenus in libro, quod animi mo-
res ſequantut corporis Temperaturam, conſpicuè concedit multitudinem formarũ
Platonici. animalis, cum principalium membrorum eius varia ſint Tempetamenta. Platonici,
omnes eandem multitudinem concedunt, cum in viuente conſiderent naturam in-
fra animam poſitam, mox animam diuidant in formantem, & vtentem; Ac inſu-
per, Menrem participatam addant. Adeò, vt iure optimo colligere valeamus, in eodẽ
viuente mortali, plures reperiri ſubſtantiæ formas.

De numero graduum formarum, quæ in eodem ſeruari valent. Cap. III.

OStenſa multitudine formarum in eodem indiuiduo, ſequitur vt de earum
numero loquamut, nam in eodem plures reperiri poſſe conſentiunt mul-
De numero formarũ ti, qui tamen de numero diſſentiunt, & opiniones ſunt quattuor. Non-
nulli enim putant, in eodem tot formarum inueniri gradus, quot eius
Opiniones ſunt prædicata per ſe primis modis. Alij aiunt eſſe quattuor: Quidam tres. Non-
quattuor. nulli duas tantùm. Primę opinionis fuit Ioannes Gandauenſis in ſecundo Metaphy-
Opinio 1. ſicæ q. 10. dicentis, in eodem indiuiduo tot eſſe formas, quot ſunt prædicata vniuo-
ca, quæ de eo dicuntur in primo modo dicendi per ſe, adeò ut in Alcibiade, tum Alci-
biadis, tum hominis, tum Animalis, tum intermediorum, ac generis ſupremi inue-
niantur formæ: formam tamen Alcibiadis non aiunt ſubſtantiam, ſed accidentia
propria, quæ indiuiduum conſtituunt. Nititur hoc colligere ex Ariſt. qui in ſecun-
do Metaphyſicæ cont. 10. oſtendens in formis non dari progreſſum in infinitum, lo-
quitur de prædicatis & partibus definitionis, magis vel minus communibus, in qui-
bus cum non datur progreſſus in infinitum, colligit nõ dari progreſſum in infinitum
in formis, quod inaniter feciſſet, niſi putaſſet ſingulis prædicatis, proprias reſpondere
formas. Id ipſum colligitur ex primo Phyſ. cont. 28. necnon ex ſecundo de Gen. Ani-
malium cap. tertio, quo loci inquit, non ſimul gigni animal & equum, quod verum
non eſſet, niſi eis diſtincta forma reſponderet, & pro hoc comprobando varias affert
Euerſio. rationes, quas vnicuique apud eum legere licet. Hanc opinionem minimè approban-
dam puto, nam quamuis nonnunquam diſtinctis prædicatis reſpondeant formæ ua-
riæ, id tamen non eſt ſemper; frequenter enim ex eadem forma per varios abſtractio-
nis gradus, varia eliciuntur prædicata, quæ uera ſunt de multis, & ſunt natura una,
non numero, nec ſpecie, ſed genere, vel minus vel magis communi. Nam ſi prædica-
tis ſingulis per ſe in eodem indiuiduo formæ variæ reſponderent, tunc cum ignis, ſit
& ignis, & corpus inanimum, & corpus, & ſubſtantia, non eſſet ſimplex, ſed compoſi
tus ex formis varijs. Similiter, albedo non eſſet forma ſimplex, ſed & albedinis & co-
loris, & qualitatis patibilis, & qualitatis formas includeret. Id ipſum contingeret de
quattuor primis qualitatibus, quæ tamen, & primæ, & ſimpliciſſimæ ſtatuuntur; &
Ariſt. ſub initio ſecundi libri de Ortu, & interitu, conſtituens ordinem inter prin-
cipia, pro conſtitutione Elementorum, ait primam eſſe materiam, eam ſequi quali-
tates, tertiò ſuccedere Elementa, eam intermediam formarum multitudinem nun-
quam excogitauit. Prætereà, omnis forma ſubſtantiæ, eſt Natura; omnis Natura
eſt principium motus; ſi itaque Elementa ſunt prædita pluribus formis, etiam erunt
prædita multiplici Natura, & multiplici principio motus, quæ ſi quis infieiatur eſſe
abſurda, neſcio quid erit illud, quod ei abſurdum uideri valeat, ſolum frequenter di-
xit Philoſophus media contrariorum conſtare ex extremis, at extrema ut albedinem
& nigredinem conſtare ex varijs formis nunquam enunciauit, nec indicauit. Et

confir-

confirmatur, quia illæ ſubordinatæ formæ in albedine & nigredine, vel cadūt ſub ſenſum, vel ne; ſi non, nec mente percipientur, nil enim ſenſilium appræhenditur mente, quod non cadat ſub ſenſum; dicere autē quòd ſenſum moueant, aduerſatur experientiæ, dum enim intuemur albedinem, nil in ea inſpicimus niſi formam eius; de attinētibus aūt ad ſensū, ſenſui adhibenda eſt fides. Nec difficile eſt aduerſa fundamēta euertere. Et pro notitia cōſiderādū, quod in accidentib. ſemper, in ſubſtantijs vt plurimū prædicata eiuſdē cōmuniora, & minus cōmunia, eliciūtur per rationē ex eadē forma, cōmunius & minus cōmuniter cōſiderata, nā artificioſiſſima eſt natura, quæ nūquam ſuperuacaneis abundat: at Mens eſt quæ conſtituit vniuerſitatem in reb. eliciēdo ex minus communibus communiora, vt ait Auerroes. 12. Metaphyſice, com. 4. nec ob id ea communiora iudicanda ſunt entia rationis, cum ex forma eliciantur eique reſpondeant, hoc indicauit Ariſt. in ſeptimo Metaphyſicæ, cont. 43. inquiens, Si genus non eſt præter eius ſpecies, aut ſi equidē fuerit, eſt, vt materia, vox enim generis materiā denotat, differentię verò ſpecies & Elementa ex hac faciunt, &c. Conſpicuè affirmat Philoſophus genus nonnūquam non eſſe præter ſpecies, & non indicare formam diſtinctam, nonnunquam verò indicare formam antecedentē, ſe habentem perinde ac materiam vltimæ formæ. Idipſum indicare voluit Ariſt. in primo Phyſ. 28. diſputans aduerſus Parmenidē, & ex multitudine partiū definitiōis colligēs multitudinē eorū quę ſunt, nōnunquā. n. genus & differētia ex diſtincta forma eliciuntur, & quāuis frequēter ex eadē forma, ſemper tamē multitudinē indicāt, quoniā Genus non eſſet Genus, niſi rebus forma diſtinctis competeret. Nec differentia contraheret & diſtingueret, niſi daretur res variæ, quę Genus habent commune, & per differentias diſtinguūtur; ex quo etiam patet noſtrę ſententiæ minimè id aduerſari, quod dicitur in ſecūdo Metaphyſicæ cont. 10. quo loci oſtenſurus Philoſophus in formis non dari ꝓgreſsū in infinitum, transfert ſermonem ad prædicata per ſe in primo modo, nam iure id efficit, ut ratione a maiori ad minus oſtendat in formis non dari progreſſum in infinitū: ſi enim non datur in prædicatis per ſe, longè minus dabitur in formis, quæ pauciores ſunt; inſuper id facit, quoniam prędicata primi modi, quamuis nō ſumantur ex diſtincta forma, denotant tamen formā ratione, & modo concipiendi diſtinctam, ita oſtendit nedum in formis omninò diſtinctis, verùm neque etiam in diſtincto earum concipiendi modo dari progreſſum in infinitum, in qua ſignificatione etiam Auer. in ſecūdo Phyſ. 28. ait, cùm genus, tùm differentias eſſe formas.

Diluūtur rationes aduerſa.

Ariſtoteles.

De numero Formarum in eodem indiuiduo opiniones alia Cap. IIII.

DIſcurſis attinentibus ad primam opinionem, occurrunt alij, qui in homine quattuor ſtatuunt formarum gradus; primò enim inueniri aiunt gradum formarum mixtorum, vt carnis, neruorum, & oſſium; ſecundò animam nutrientē, eſſentia diſtinctā a ſentiente tertiò ipsā ſentientē; quartò Mentē. Quod autem anima nutriens diſtinguatur à ſentiente oſtenditur; tum quia Fœtus prius incipit nutriri, quàm ſentiat; tum quia modus operādi eius eſt valdè diſtinctus, operatur enim per naturam, ſentiens verò per cognitionem; tum demùm, quia prodit ex principio vario, inquit enim Ariſt. in ſecundo de Gen. Animaliū c. 4. necnon libro tertio ca. 7. vim nutriendi produci à fœmina, vim autē ſentiendi a ſolo mare; hinc Plantæ quamuis non diſtinguantur in marem & fęminā, tamen generant, cū ſolùm producant facultatē nutriēdi. Hanc opinionē quamuis iudicem probabiliorem prima, non tamen approbandam exiſtimo. Ratio eſt, quoniam alibi pateſeci formam diſponentem pro ſubſequente materiata forma ſuſcipere magis & minus, quod animæ nutrienti non cōpetit, non. n. poteſt remitti per aduerſam formā nutriendi, ut

Opinio 2.

Euerſio.

formę Elementorū,cū ei huiuſmodi oppoſitū non cōpetat,neque per formas antecedentes ex quibus conſurgat,vt formæ mixtorum conſimilium per formas Elementorum ex quibus conſurgunt; non.n.anima nutriens ex antecedentibus mixtorum formis conſurgit,ſed eis ſuperuenire dicitur.Inſuper, inquit Ariſt.in ſecundo de Anima 31.vegetalem eſſe in ſentiente,ut figuram trium laterū in quadrata;at quadrata non ſunt duę diſtinctę formę,ſed vna. Inſuper, in primo de Anima 58.abſurdum iudicat Ariſt.in eodem multas eſſe animas, ideò inquit ſimiliter etiam abſurdum eſt Animā eſſe rationē mixtionis, non.n. eadē eſt ratio per quā caro & per quas os efficitur eueniet igitur corpus totum multis animis eſſe præditum, &c. Præterea, in ſecundo de Anima loquens de anima mortali apta diuidi ob extenſionem, ait eſſe unam actu in toto uiuente, poteſtate verò multas, nec multas eſſe animas, ſed partes, ut patet ex context.20.ſolùm de Mente inquit aliā eſſe rationem. Demùm,quod maioioris momenti eſſe iudico, eſt, quia niſi in animali nutriens, & ſentiens eſſent forma vna, non valeret nutriens eſſe principium generationis animalium, nil enim agit vltra proprium gradum,& propterea nutriens non poſſet producere formam ſentientem, quod tamen rectè ſeruatur ſtatuendo earum unicam eſſentiam.

Diluūtur rationes aduerſę.

Rationes aduerſæ facilè diluuntur.dicebatur primo,fœtū prius incipere nutriri,quàm ſentiat. Reſpondeo, tunc vel nutriri per animam & inſtrumenta animæ matris, uel cum primò producatur gradus nutrientis confuſus, & inchoatus, deinde abſoluitur, & perficitur per eductionem gradus ſentientis, in quo præcedens includitur facultate, & virtute,ut lumen diminutius in clariore. Addebatur,earum facultatum diſtinctum eſſe modum operandi.Reſpondeo, id euenire ob inſtrumenta uaria, & quia materiatarū formarum ſequens valet efficere id, quod antecedens; & eminentiore modo, ueluti forma mixti dicitur mouere per Elementum præpotens.Dicebatur tertiò,eos animę gradus gigni per varia principia.Reſpondeò, quamuis fœmina in productione valeat extendi uſque ad productionem virtutis nutrientis, ut patet de Plantis, tamen dū in eodem etiam inuenitur vis ſentiens, vterque gradus ex ſentiente prodit, includente facultate & virtute etiam nutrientem, & hoc patet, quia Ariſt. negat fœminæ cōpetere ſemen prolificum,& ſolùm ait fœminam præbere materiam, & eam poſſe concipere ſine effuſione ſui inchoati ſeminis.

Opinio 3.

Propterea,eſt opinio tertia, quod in homine ſolùm duo formarum gradus inueniantur,nimirùm gradus formæ mixtorum,vt carnis, & oſſium,& gradus animæ, quæ ſit eſſentia vna uarijs facultatibus prædita; quæ opinio ut pertinet ad animā veriſſima eſt,unica enim in homine eſt Animæ eſſentia, creata & infuſa à Deo in ortu ſingulorū, at Ariſt.hanc veritatem non cognouit, ſed duplicem in homine excogitauit animæ eſſentiam,unam ex materia prodeūntem,& mortalem,alteram,nimirùm Mentem immortalē, & æternam, quæ ſola extrinſecùs adueniret,ut dixit in ſecundo de Gen.Animalium c.3.ideò in ſecundo de Anima 21. eam nuncupauit genus aliud animæ,& ſolam dixit ſegiungi poſſe,vt æternū à mortali;& eiuſdem ſententię etiam fuit Plato, qui caput dixit ſedem partis æternæ, pectus verò mortalis.

Sententia abſolute vera.

Opinio 4. Ariſt.

Propterea præſuppoſita ſēper veritate abſoluta, cui conſtanter adhæreo, dicendum puto,in homine tres inueniri formarum gradus,primus eſt formarum mixtorū,ſecundus animæ egentis organis,tertius Mentis. Gradus primus eſt principium conſtitutionis Hominis;alter mediū;tertius finis,& poſtrema perfectio.Gradus primus eſt multitudine præditus,vt carniū,oſſium, neruorum & ſimilium; ſecundus præditus eſt non multitudine in eodē, ſed extēſione, eſt enim anima ex materia educta pars in parte & tota in toto,tertia vbi eſt,tota eſt,& extēſione caret. Primus gradus eſt formarū,quæ ſunt infra inſtrumenta;alter formarum ægentium organo, tertius eſt formæ formarū ſupra inſtrumenta collocatæ, cuius imperio cæterę ſubijciuntur.Primus ab altero mouetur;medius mouetur, & mouet;Mens ſolùm mouet & dirigit.Primus operatur per Temperamentum;alter per inſtrumenta; Mens ſua ſola cōditione & eſſentia.Primus ſolùm inſeruit;medius præcipit,& inſeruit;Mens ſolū im

perat

perat & libertate eſt prædita, adeò vt quemadmodũ Natura plurima abſoluit numero ternario, vt enunciauit Ariſtoteles in tertio Meteorum, loquens de Iride; in primo de Celo, cont. 3. loquens de trina dimenſione, necnõ in ſecundo de partib. Animaliũ cap. 1. loquens de trina corporum compoſitione; ita pro hominis abſolutione tres formarum gradus conſpirant, hominemque omni ex parte perfectum conſtituunt. Cõfirmatur idem ternarius numerus ex trino ordine Qualitatum, nimitùm corporis, ut colores; animi, vt virtutes in more poſitæ; & Mentis, ut habitus eius. Inſuper ex ordine motuum; nam corpus ſua grauitate deſcendit; Animus mouet illud ad omnem differentiam poſitionis; Mens conſtituit motum artificioſum. Sic in Elementis tanquam in principijs cæterorum corporum, vnica eſt forma; in viuentibus omni ex parte mortalibus tanquam in medio eſt forma duplex; in homine, vt in fine collocatorum ſub Cœlo reperitur finis ternarij numeri. Primus gradus conſurgit ex mixtione; alter ex ſemine; tertiùs extrinſecùs accedit. Primus gradus interit per putredinem; ſecundus per mortem; tertius ab interitu eſt immunis. Hanc ego puto fuiſſe opinionem Ariſtotelis de numero formarum in eodem indiuiduo.

Proponuntur, & diluuntur tria dubia, ad ea quæ dicta ſunt pertinentia. Cap. V.

DEclarata de numero formarum in eodem indiuiduo opinione Ariſtotelis, pro variarum difficultatum reſolutione, tria declaranda ſuperſunt. Primum quomodo ex varijs formis unum conſtituatur? Alterum quid ſit dicendum de formis partium? Tertium quomodo forma inferior in ſuperiore includatur, vt principium nutriendi in eo ſentiendi? Ordiens à primo, inquiunt nonnulli viri docti ex ſubordinatis formis tanquam ex partibus unam conſurgere formam, vt dum ſenario additur unitas, abſoluitur una cum alijs ſeptenarij forma, ſic totũ & ſuæ partes ſimul ſumptæ, & forma in indiuido eſt poſita, quia conſurgit ex ea indiuiduorũ connexione; nec fit, quia in eo indiuiduo eſt conſtituta, quod ex productione poſtremæ formę cõſurgit. Ideò Simplicius in 2. Phyſ. 11. inquit formã ignis in aggregatiõe coloris, ſiccitatis, & leuitatis eſſe poſitã, & dũ additur ultima regula, dicitur cõſurgere forma domus. & in 5. Phyſ. cõ. 9. inquit, formã momẽto fieri. Hanc opinionẽ approbandã nõ puto. Nã forma omnis eſt ſimplex eſſentia: variæ ſubordinatæ formę nõ ſunt ſimplex eſſentia: nõ itaq; ſunt una forma. Præterea, ſi forma una ex eis varijs cõſurgit, vel ea forma una ſunt illęmet formę varię, vel eſt aliud eis ſuperueniẽs ut forma ſeptenarij eſt alia ab vnitatib. Nõ hoc ſecundũ dici põt, quia vnitates illę sũt materia numeri ſeptenarij, ſubordinatę aũt illę formę nequeũt dici materia ſuperuenientis, ſed poſtrema differentia & forma dicitur totũ id quod res eſt, ut patet ex 7. Metaphyſ. 43. Nec põt dici primũ, quia formę illæ non ſunt vna natura, uno modo mouẽs & operans, ſed diſtinctę. Inſuper, tũc in ſubſtãtia propriè eſſet ordo, quod rejicitur ab Ariſt. in 7. Meta. 43. Prætereà, ſi id eſſet tũc explicaturi quid ſit homo, teneremur explicare cũctas ſubordinatas formas, ex quib. forma hominis cõſurgit, alioquin uniuerſam eius eſſentiã nõ explicaremus, quod tamẽ definiẽtes nõ facimus. Pręrereà Ariſt. ſolũ manifeſtauit cõſurgere formã unã, uel ex uarijs gradib. eiuſdẽ rõnis, vel ex formis oppoſitis dũ remittũtur, ut in mixti cõſtitutione, at ex ſobordinatis formis nunq̃. Cõfirmatur, quia ſi una cõſurgeret forma, antecedẽs nõ reſiſteret ſubſequẽti, nec moueret diſtiũcto motu, ut reſiſtere, & mouere percipimus formas carniũ, & oſſiũ, antecedẽtiũ. Pręterea, ſi vna cõſurgit forma, quid eſt nectẽs eas diſtinctas formas? nõ aliud quid ab eis, cũ nil aliud adſit, ſi nectũtur ex ſe, igitur una erit tãquã potẽtia & materia, altera ut act⁹ & forma, ex quibus nõ una forma cõſurgit, ſed ea poſtrema dicitur abſolutè forma. Exẽplũ de numeris nõ eſt ſimile, quia illę unitates nõ sũt uarię ſubordinatę formæ, ſed ſimt materia intelligibilis numerorũ. Sentẽtia ẽt Simplicij nõ eſt approbãda, nõ

Quomodo variæ formæ in eodem connectantur.

Opinio 1. Simplici⁹.

Euerſio.

enim ex affectionibus ignis conſurgit forma eius vt in lib. de Elementis pateſeci. Nõ
itaque dicendum puto ex ſubordinatis formis formam vnam conſurgere, ſed rationi
magis conſentaneũ iudico, exiſtimare formas antecedentes diſponere & conſtituere
Opinio propria. materiam proximam ſequentis, quæ ſola abſolutè forma dici meretur. Nam quãuis
materia ſit apta recipere formas omnes, nõ tamen æquè primò & proximè, & requi-
ritur ordo nedum ex parte formarum, ut multi cenſent, verùm inſuper ex parte mate
rię, cum enim materia & forma ſint ad aliquid, & alterius formæ altera ſit materia, vt
dicitur in ſecundo Phyſicorum vigeſimoſexto, eſt neceſſe, vt ordo requiratur ex par-
te vtriuſque. Hinc ab Ariſtotele in quarto de Cœlo trigeſimoſeptimo, materia dici-
tur quadruplex, quatenus primò dicitur prædita quatuor facultatibus reſpicientib.
quatuor formas Elementorũ, quas ſolas eſt apta primò recipere; hec educũtur ſequẽ
tes formæ, niſi materia antecedentibus fuerit prædita & parata Forma; itaque poſtre
ma ea eſt, quæ abſolutè eſt rei forma, de his loquendo, quæ formant, & hæc per diffe-
rentiam ultimam explicatur, dum non latet, ex cõpoſito autem antecedente elicitur
Quomodo forma antecedẽs includatur ĩ ſequente. genus proximũ, quòd materiam ſignificat. Ex primæ difficultatis reſolutione facilè
elicitur, quid de tertia ſit dicendũ, quomodo inquã forma prior in ſubſequente con-
tineatur, nam quadruplex poteſt fieri cõparatio. Prima inter formas Elementorum,
& eam mixti, & quoniã ex illis hæc conſurgit, quæ ſeruat facultates earum, ideò Ari-
Quotuplex comparatio. ſtoteles in primo de Ortu & interitu ait ſeruari & contineri poteſtate. Altera cõpara
tio fieri poteſt inter formas mixtorũ, nempè carniũ, oſſium, & ſimiliũ, & animam, &
Prima. hæ non dicuntur includi in anima, quia ſeruantur diſtinctæ, & ſolũ parant pro anima,
Secunda. quibus cum ſuperueniat anima, dicitur actus corporis, & recipi in proprio & definito
Tertia. ſubiecto, ut dicitur in ſecundo de Anima, vigeſimoſexto. Tertia comparatio uertitur
inter animam nutrientem & ſentientem, de qua Ariſtoteles in ſecundo de Anima tri
geſimoptimo, ait vegetatiuum eſſe in ſenſitiuo, vt triangulum in quadrato, quadratũ
autem eſt figura vna includens facultate triangulũ, quare ſimiliter gradus vegetandi
eſt in ſenſitiuo vt in eſſentia pręſtantiore, in qua includatur imperfectior, de qua dice
re valemus, quòd ſit in eminẽtiore, vt ſenarius in ſeptenario, cum tamen ſeptenarius
Quarta comparatio. ſit forma ſimplex. Quarta comparatio verſatur inter Phantaſiam ſiue ſenſum, & Mẽ-
tem, de qua ex ſententia Ariſtotelis dicendum eſt, perinde ſe habere, ac de perſpicuo
relato a lumine, à quo perficitur, & ſeruatur ab eo diſtinctum. Declaratis cæteris ſupe
De formis partium. reſt conſiderandum, quid ſit dicendũ de formis varijs partium eiuſdem animalis. Et
quia partes ſunt duplices, quædã conſimiles, vt caro, oſſa, & nerui; aliæ diſſimiles, quæ
mẽbra dicuntur, vt pes, manus, & oculi; partes huius ſecundi generis non conſtituun
tur per formam aliquã ſubſtantiæ propriam, diſtinctã ab anima, ſed conſtituuntur
per connexionem variarum partium conſimilium, & ſuperuenientem animam, ideò
iure in obitu omninò æquiuocè ſeruari dicuntur, longè magis quàm partes conſimi-
les, ut dixit Ariſtoteles in calce quarti Meteorum. Pro notitia autem partium conſi-
miliũ animaduertendum eſt, in animali duplex conſiderari Temperamentum, unum
totius, vigens in corde, cui anima ſuperuenire dicitur in corde reſidens. Alterum eſt
Temperamentum conſimilium partium, quod variarum uarium eſt, ut carnis, oſſis, &
neruorũ, cui reſpondet propria forma mixti, & in animali tot ſunt huiuſmodi formę,
quod ſunt partes conſimiles, quæ poſtremam perfectionem recipiunt ab anima, per
quam omnes nectuntur, redduntur unum, & in ſpecie conſtituuntur, in ſpecie enim
conſtituitur id quod totum, & perfectum eſt. Huiuſmodi igitur partes conſideratę ſe
cundum ultimam formam, unum ſunt, & ſpecie non diſtinguuntur; conſideratæ uerò
ſecundum formã propriam, ſunt variæ & diſtinctæ ſpeciei, at minus propriè. In obi-
tu animalis ſeruari valent huiuſmodi formæ, & tunc in propria ſpeciei cõſtituuntur,
ſunt enim unaquęque totum aliquid, ſeiunctum ab altero, non enim interitui animæ
ſuccedit forma aliqua, eas partes nectens, ideò Ariſtoteles ĩ calce primi de Anima di
xit magis animam continere corpus, quàm vice uerſa, recedent enim anima, corpus
diſſoluitur

diſſoluitur,dicitur autem interitus animalis,ortus alterius,quatenus variatur totum, & formę,quę prius rem in ſpecie non propriè conſtituebant,rę vera conſtituunt,quæ partes ſeruatæ per formas proprias ſunt eadem vniuocè, at per formam poſtremam æquiuocè,& potiùs dicuntur ſeruari æquiuocè,quàm vniuocè, quia poſtremam perfectionem recipiunt ab anima, minus tamen ſeruantur æquiuocè, quàm membra ob formam propriam mixti,quæ vt dixi, non ita competit membris.

Diluuntur rationes cum multitudine formarum pugnantes. Cap. VI.

OStendebatur in eodem ſeruari non poſſe plures formas,quia vnius rei
vnica eſt natura, & eſſentia. Soluitur per Ariſtotelem in ſeptimo *Diluitur*
Metaphyſicę,dicentem poſtremam differentiam eſſe id totum quod *ratio pri-*
res eſt,cæteras parare ad eam,adeò vt poſtrema natura & eſſentia v- *ma.*
nica ſit. Dicebatur ſecundò,ex multis,quæ ſunt actu,non fieri vnum. *Secunda.*
Reſpondeo,cum Ariſtotele in calce quarti Meteorum dicente, ſolā
poſtremam formam eſſe abſolutè formam,& actum; intermedias verò eſſe formas,
& materias:nam quatenus ad ſequentem parant dicuntur poteſtate & materię. Ad- *Tertia.*
debatur tertiò,aduenientia ei quod actu ſit,eſſe accidentia. Reſpondeo,id eſſe verū,
dum abſolutè fuerit actu,at non dum fuerit partim actu,partim poteſtate: Ariſtote-
les id obijcit veteribus Philoſophis ſub initio primi de Ortu & interitu,quia pro ma
teria ſtatuebant vnum quattuor Elementorum,forma enim vnius Elementi non pa
rat pro altera,ſed pugnat cum ea,quia ſunt eiuſdem gradus in ordine formarum. Si-
militer forma corporis coæterna materiæ non recipiens magis,& minus,non diſpo-
nit ad formam mortalem,ideò Auerroes in primo Phyſicorum,id obijcit approban-
tibus formam illam corporis, at de formis mixtorum in tertio de Cœlo ſeptuageſi-
moſeprimo,ſecus ſe habere affirmat,quo loci multitudinem formarum cōcedit. Di- *Quarta.*
cebatur quartò,multitudinem formarum varia ſequi abſurda: primum erat, quia e-
uerteretur definitio generationis, non enim eſſet mutatio totiùs. At hoc non ſequi-
tur,quia variata poſtrema forma, vt ſæpè dixi,variatur totum, & ſubiectum proxi-
mum accidentium ſub ſenſum cadens non ſeruatur idem. Nec ſequitur aliud abſur-
dum,quòd vnius ortus non ſit alterius interitus, quia ſemper variatur ſpecies rei, vt
dixi; His accedit,quòd dum Ariſtoteles definit generationem, non reſolutionem, &
compoſitionem conſiderat,ſed mutationem vnius eiuſdem gradus in alterum, vt i-
gnis in aerem,ſanguinis in carnem,& ſimilium. Addebatur,quòd idem numero plu-
ries eſſet ſubſtantia,& corpus. Hoc non ſequitur,quia per antecedentes eſt ſubſtan- *Quinta.*
tia & corpus,per formam poſtremam eſt ſubſtantia talis,& tale corpus, eius ſpeciei
quod pateſecit Ariſtoteles in ſecundo de Anima, cont. 10. inquiens, ex Pupilla &
virtute videndi conſtitui oculum,ex corpore autem & anima animal. Neque etiam
ſequitur,quod eductio ſequentis formæ ſit motus,quia non fit in ſubiecto,quod ma
neat actu idem ſub vtroque termino,ſed totum variatur, nec amplius eadem defini-
tio & nomen ei competit. Quòd autem cuncta ſine multitudine formarum ſeruati
nequeant,iam pateſeci,dum neceſſitatem huiuſmodi Formarum manifeſtaui. Inſta-
batur ſextò,quia termini à quo,& ad quem,ſimul ſeruari nequeunt. Reſpondeo,ter- *Diluitur*
minum à quo,non eſſe formam antecedentem,ſed priuationem ei iunctam, quæ pe- *Sexta.*
rit adueniente forma. Inſtabatur ſeptimò,quia ſi in viuēte ſeruaretur multitudo for- *Septima.*
marum partium conſimilium,tunc pereunte,vel recedente anima, partes illæ ſerua-
rentur eodem vniuocè,cum tamen Ariſtoteles dicat ſolùm ſeruari æquiuocè. Hoc
ſolutum eſt per ea quæ dixi in calce præcedentis capitis. Similiter patefactū eſt quo-
modo figura trium laterum includatur in quadrato, & facultas nutriens in ſentiēte.

Inſuper

Inſuper eſt declaratum eſſentiam in indiuiduo eſſe poſitam, non autem in ea ſeruari ordinem,cum forma poſtremò formans ſit totum id quod res eſt, vt in eo cont. 43. enunciat Ariſtoteles. Prætereà dum Auerroes in cap.de Subſtantia orbis,ait vnius rei vnicam eſſe formam,ſe declarat in tertio de Cœlo,67.manifeſtans id eſſe verum de forma poſtrema,quæ eſt eſſentia rei,per quam in ſpecie conſtituitur.At vrget adhuc D.Thom.ratio,prima Summæ q.76.ſecundo contra Gentes c.58.Opuſc.3.cap. 91,92.& ſæpè alibi, quia data formarum multitudine, adeò vt genus & differentia non ex eadem,ſed ex diſtincta forma ſumantur,vt corpus & ſenſitiuum,ſiue animal. Tunc ſuperius non per ſe in primo modo diceretur de inferiore,vna enim forma non dicitur de altera per ſe primo modo, ſed huiuſmodi prædicata ſunt eadem cum ſubiecto,vt dicitur in ſeptimo Metaphyſicæ,cont.20. Reſpondeo,in prædicatione per ſe primi modi accipi pro ſubiecto,inferius conſtitutum per formam poſtremam,prę ſupponentē formas alias modo declarato, de quo poſtremo non per ſe dicuntur formę,vel formata formis partium,non enim dicimus hominem eſſe carnem,ſed ſolùm prædicantur,vt ſeruant conditionem totius,nimirùm vt omnes conſtituunt ſubſtantiam & corpus,adeò vt animal dicatur corpus,quatenus ad eius conſtitutionem, & corpus & anima conſpirat & prædicatur, non vna forma de altera, ſed ſubordinatæ formæ,cum conditione totius,de conſtituto ex eis, & hac ratione dicuntur non diſtingui à ſubiecto,quia includuntur in eo,de quo dicuntur. Sed vna ſupereſt diluēda difficultas:nam ego dixi in animali duos ſolùm reperiri gradus formarum mortaliū, partium ſcilicet,& Animæ. Ariſtoteles in ſecundo de Gen. Animalium cap.3. videtur concedere plures,inquit enim non ſimul gigni Animal & equum, quare in equo cùm animalis,tùm equi inuenientur formæ,quæ animæ mortales ſunt.Reſpondeo, Ariſtotelem tunc præſertim conſideraſſe attinentia ad hominem,cuius dedit exemplum,quod tamen in Græco codice deeſt,& ob id ſtatim de mente loquitur,ac inſuper attinentia ad actum ſecundum animæ,ea enim primò communia quædam opera exercet,vt nutrire,& confuſe ſentire, mox verò propria ſuæ ſpeciei, ea tamen communia ex eadem eſſentia prodeunt,at minus diſtincta & dearticulata, qua conſideratione in primo de Anima vigeſimoquarto,dixit Mentem non competere ſingulis hominibus. Hanc ego puto de numero formarum fuiſſe opinionem Ariſtotelis,quę eatenus ſolùm à me approbatur, quatenus decretis Theologorum non aduerſatur.

F I N I S.

AΦ1 1454571

Digitized by Google